ବିଶ୍ୱ ପରିକ୍ରମା - ୧

ସମ୍ପାଦନା

ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଦାସ

ଶିକ୍ଷାସନ୍ଧାନ
ଭୁବନେଶ୍ୱର

ବିଶ୍ୱ ପରିକ୍ରମା

ସମ୍ପାଦନା

ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଦାସ

ଶିକ୍ଷା ସନ୍ଧାନ
ଭୁବନେଶ୍ୱର

ବିଶ୍ୱ ପରିକ୍ରମା

ସମ୍ପାଦନା

ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଦାସ

ପ୍ରକାଶକ

ଶିକ୍ଷାସନ୍ଧାନ, ଏ-୧୨, ହାଉସିଂ ବୋର୍ଡ଼ କଲୋନୀ,

ବରମୁଣ୍ଡା, ଭୁବନେଶ୍ୱର - ୭୫୧ ୦୦୩

ଫୋନ୍ : ୨୫୫୬୧୦୯/୨୫୫୦୬୫୬

ପ୍ରଥମ ପ୍ରକାଶନ : ୨୧ ଫେବୃୟାରୀ, ୨୦୦୫

ମୁଦ୍ରଣ : ଶିକ୍ଷା ପ୍ରକାଶନୀ, ଭୁବନେଶ୍ୱର

ମୂଲ୍ୟ : ୭୦/- ମାତ୍ର

ଆଇ ଏସ୍ ବି ଏନ୍ : ୮୧-୮୭୯୮୨-୧୮-୭

Biswa Parikrama

Edited by : Chittaranjan Das

Publisher :

Sikshasandhan, A-12, H.B.Colony

Baramunda, Bhubaneswar-751003

Date of Publication : 21 February, 2005

Printed by:Siksha Prakashani, Bhubaneswar

Price : 70/- only

ISBN : 81-87982-18-7

ପୁସ୍ତକ-ପରିଚିତି

ଓଡ଼ିଶା ନାମକ ଏହି ଭୂମିଟି ଆମର ଏହି ଆଧୁନିକ କାଳରେ ମଧ୍ୟ ଭାରି ସ୍ଥାନୀୟ ହୋଇ ରହିଛି । ସେଇଥିରୁ ଆମର ଏହି ଯାବତୀୟ ଆତ୍ମଗ୍ଳାନି, ଆତ୍ମଗ୍ଳାନିରୁ ଅସହିଷ୍ଣୁତା ଓ ପରସ୍ପର-କାତରତା । ସାଂପ୍ରତିକ ପୃଥିବୀରୂପକ ଭୂମାଟି ସହିତ ପ୍ରାୟ କୌଣସି ସମ୍ପର୍କ ନାହିଁ, ତେଣୁ ସମ୍ପୃକ୍ତି ମଧ୍ୟ ନାହିଁ । ଏବଂ, ଭୂମାଟା ଭିତ୍ତିଭୂମି ହୋଇ ନରହିଲେ ଆଦୌ କେଉଁଠି ବା କ'ଣ ସମ୍ଭବ ହେବ ?

ପ୍ରାୟ କୋଡ଼ିଏ ପଚିଶି ବର୍ଷ ତଳେ କଟକରେ ଆମେ କେତେଜଣ ବନ୍ଧୁ ସେକଥା ହୃଦୟଙ୍ଗମ କଲୁ ଓ ଚାଲ, କିଛି କରିବା ବୋଲି ବିଚାର କଲୁ । ଆଧୁନିକ ପୃଥିବୀ ତଥା ଆଧୁନିକ ମନୁଷ୍ୟକୁ ବୁଝିବା ନିମନ୍ତେ ଆମର ଏକ ଆଲୋଚନାଚକ୍ର ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ମାଧ୍ୟମ ହେଲା ପୁସ୍ତକ । ବିଭିନ୍ନ ଶୃଙ୍ଖଳାରେ ସମଗ୍ର ପୃଥିବୀକୁ ନଜରରେ ରଖି ଆମେ କେତୋଟି ପୁସ୍ତକ ବାଛିବୁ, – ଆମ ଭିତରୁ ଜଣେ ଜଣେ ଗୋଟିଏ ପୁସ୍ତକକୁ ଅଧ୍ୟୟନ କରିବେ, ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ତାହାର ସାରାଂଶଟିଏ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବେ । ହଁ, ସମୀକ୍ଷା ନୁହେଁ, ସାରାଂଶ । ସମସ୍ତଙ୍କର ମେଳରେ ତାହାର ଉପସ୍ଥାପନା ହେବ, – ଚର୍ଚ୍ଚା ମଧ୍ୟ କରାଯିବ । ଅଲଗା ଅଲଗା ବିଷୟକୁ ନେଇ ଲିଖିତ ଦଶଗୋଟି ପୁସ୍ତକର ସାରାଂଶ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଯିବା ପରେ ତାକୁ ଆମେ ବହି ଆକାରରେ ପ୍ରକାଶ କରିବୁ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ବହି ହାରାହାରି ୨୦୦ ପୃଷ୍ଠା ହେବ । ଗୁଚ୍ଛଗୁଡ଼ିକୁ ଏହିପରି ବିଷୟରେ ଆପାତତଃ ତିଆରି କରାଯାଇଥିଲା : ଭାରତବର୍ଷ, ଧର୍ମ, ବିଜ୍ଞାନ, ସଂସ୍କୃତି, ସାହିତ୍ୟ, ଇତ୍ୟାଦି, ଇତ୍ୟାଦି । ପ୍ରତ୍ୟେକେ କେଡ଼େ ଖୁସୀ ହୋଇ ରାଜୀ ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ ଓ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ବହିକୁ ବାଛି ନେଇଥିଲେ ।

ପୁନଶ୍ଚ, ସ୍ଥିର ବି ହୋଇଥିଲା ଯେ, ସବାଆଗ ସର୍ବପ୍ରଥମ ଗୁଚ୍ଛଟିରେ ଏପରି ଦଶଟି ପୁସ୍ତକ ରହିବ, ଯାହାକି ଆଧୁନିକ ବିଚାରଜଗତରେ ଏକ ଉଦ୍‌ବେଳନ ସୃଷ୍ଟି କରିଛି ଏବଂ, ଆଗକୁ ଚିନ୍ତା କରିବାର ମାର୍ଗରେ ମାଇଲଖୁଣ୍ଟ ପରି ହୋଇ ରହିଛି । ବହୁ ଟୀକାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇଛି ଏବଂ ତଥାପି ନୂଆନୂଆ ପ୍ରସ୍ଥ ଦେଇ ଚିନ୍ତା କରିବାକୁ ଉତ୍ସାହିତ ମଧ୍ୟ କରିଛି । ଆମ ଆଲୋଚନାଚକ୍ର ପାଇଁ ସେହିଗୁଡ଼ିକୁ ସବାଆଗ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇଥିଲା । ଅନ୍ୟ ଗୁଚ୍ଛଗୁଡ଼ିକର କେତୋଟି ବହିର ମଧ୍ୟ ଉପସ୍ଥାପନା

କରାହୋଇଥିଲା । ସବୁ ହେଲା, ମାତ୍ର ବନ୍ଧୁମାନେ ସାମଗ୍ରୀଗୁଡ଼ିକୁ ଓଡ଼ିଆରେ ନୁହେଁ, ଇଂରାଜୀରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରୁଥିଲେ । ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଚର୍ଚ୍ଚା ହେଲା, କିନ୍ତୁ ଇଂରାଜୀ ଭାଷାରେ ସେମାନେ ଲେଖିଥିବା ପୃଷ୍ଠାଗୁଡ଼ିକ ଅନୁସରଣ କରି । ଅବଶ୍ୟ ସମସ୍ତେ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦେଲେ ଯେ ସେମାନେ ଯଥାଶୀଘ୍ର ତାହାର ଓଡ଼ିଆ କପିଟିଏ ନିଶ୍ଚୟ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିଦେବେ । ବିଶ୍ୱାସ ନକରିବାର କୌଣସି କାରଣ ହିଁ ନଥିଲା ।

ପ୍ରଥମ ଉପସ୍ଥାପନାରେ ଯେଉଁ ଚାରିପାଞ୍ଚୋଟି ଓଡ଼ିଆରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥିଲା, ଏବେ ମଧ୍ୟ ସେତିକିଟି ନଥିରେ ପଡ଼ି ରହିଛି । ଅନୁମାନ ହେଉଛି, ଆମେ ସର୍ବମୋଟ କୋଡ଼ିଏ ପଚିଶିଟି ପୁସ୍ତକର ଆଲୋଚନା କରି ସାରିଥିଲୁ । ଇତିମଧ୍ୟରେ ଏତେ ବର୍ଷ ବିତିଗଲାଣି, ତଥାପି ଓଡ଼ିଆ ଲେଖାଗୁଡ଼ିକ ଆସି ପାରିନାହିଁ । ପ୍ରସ୍ତୁତକାରୀମାନେ ପ୍ରାୟ ସମସ୍ତେ କଟକ ରେଭେନ୍ସା କଲେଜରେ ଅଧ୍ୟାପକ ଥିଲେ । ସମସ୍ତେ ଓଡ଼ିଆ । ଘଟଣାଟି ମୋତେ ପ୍ରକୃତରେ ଏକ ଦୁର୍ଗତି ଭଳି ଲାଗିଲା । ଅତି କମ୍‌ରେ ସେହି ବିଶେଷ ଦଶଖଣ୍ଡ ବହିର ସାରାଂଶ ଛପା ହୋଇ ଗୁଚ୍ଛଟିଏ ହୋଇ ବାହାରୁ, ଏହି ଇଚ୍ଛାଟି ବେଳେ ବେଳେ ଭାରି ଘାରି ପକାଉଥାଏ । ନୂଆ ଆଉ କେତେଜଣ ବନ୍ଧୁଙ୍କୁ ଧରିଲି, ସେମାନେ ସହଯୋଗ କଲେ । ବାକୀଗୁଡ଼ିକୁ ମୁଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବି ବୋଲି ବାହାରିଲି । ପ୍ରକାଶିତ ଗୁଚ୍ଛଟି ହେଉଛି ତାହାରି ଫଳଶ୍ରୁତି ।

ଆଶା ହେଉଛି, ଅନ୍ୟ ଗୁଚ୍ଛଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ବାହାରିବ । ସେହି କାର୍ଯ୍ୟଟିକୁ ଅନ୍ୟ ଆଗ୍ରହୀମାନେ କରିବେ ।

ଦଶହରା, ୨୦୦୪ ଇତି ।

ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଦାସ

ସୂଚୀପତ୍ର

୧.	ସମାଜ ଉପରେ ବିଜ୍ଞାନର ପ୍ରଭାବ	ବର୍ଟ୍ରାଣ୍ଡ୍ ରସେଲ୍	୦୧
୨.	ପଲ ଓ ପୁରୁଷାର୍ଥ	ଓର୍ଟେଗା ଗାସେଟ୍	୧୫
୩.	ସଭ୍ୟତାର ଭବିଷ୍ୟ–ନକ୍ସା, ଇତିହାସର ଦରବାରରେ	ଆର୍ନୋଲ୍ଡ୍ ଟଏନ୍‌ବୀ	୩୫
୪.	ମାନବସଭ୍ୟତାର ଅପକ୍ଷୟ ଓ ଏହାର ପୁନଃପ୍ରତିଷ୍ଠା–ଏକ ସମୀକ୍ଷାତ୍ମକ ଅବଲୋକନ	ଆଲ୍‌ବର୍ଟ ସ୍ୱାଇତ୍‌ଜର୍	୫୭
୫.	ମାନବ–ସମାଜର ନବବିଧାନ	ପିଟିରିମ୍ ସୋରୋକିନ୍	୮୩
୬.	ତୁମେ ଓ ମୁଁ	ମାର୍ଟିନ୍ ବୁବର୍	୧୦୭
୭.	ଆତ୍ମନିର୍ମାଣର ପ୍ରକ୍ରିୟା : ମନୁଷ୍ୟର ଜୀବନରେ	ଏରିକ୍ ଫ୍ରମ୍	୧୨୨
୮.	କ୍ଷୁଦ୍ର ହିଁ ସୁନ୍ଦର	ଇ.ଏଫ୍.ଶୁମାଖର୍	୧୪୭
୯.	ମାନବ–ସମ୍ଭାବନାର ଶିଖର ଓ ଗଭୀର	ଆବ୍ରାହାମ୍ ମାସ୍‌ଲୋଭ୍	୧୬୮
୧୦.	ବିହନ କିଏ ହେବ ? - ମନୁଷ୍ୟବର୍ତ୍ତମାନର ଏକ ବିଶ୍ଳେଷଣ ଓ ଭବିଷ୍ୟତର ସଂସ୍ଥାପନ	ଗେରାଲ୍ଡ୍ ସାଇକ୍ସ୍	୧୯୧

* * *

ସମାଜ ଉପରେ ବିଜ୍ଞାନର ପ୍ରଭାବ

The Impact of Science on Society :

ଲେଖକ: ବର୍ଟ୍ରାଣ୍ଡ୍ ରସେଲ୍,

George Allen and Unwin Ltd; London, 1952.

Bertrand Russel (୧୮୭୨-୧୯୭୦)

ଦୀର୍ଘ ୯୭ ବର୍ଷର ଏକ ସଦାସକ୍ରିୟ ଘଟଣାବହୁଳ ଜୀବନ ବଞ୍ଚିଥିବା ଏହି ଅସାଧାରଣ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱଟିର ପରିଚୟ ଆମେ କେଉଁଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରିବା ଏବଂ କେଉଁଠାରେ ଶେଷ କରିବା ? ତାଙ୍କର ଅଧ୍ୟୟନ ଏବଂ ଅଧ୍ୟାପନାର ଜୀବନଟି ଗଣିତରୁ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା; ଗଣିତରୁ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ନ୍ୟାୟତତ୍ତ୍ୱ, ନ୍ୟାୟତତ୍ତ୍ୱରୁ ଦର୍ଶନ । ଏବଂ, ଏହି ପ୍ରତ୍ୟେକଟି କ୍ଷେତ୍ରରେ ସେ ଆପଣାର ଅନନ୍ୟତାର ହିଁ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରି ଯାଇଛନ୍ତି । ସେହି ମୂଳରୁ ହିଁ ସେ ତଥାକଥିତ academics ବାଡ଼ଗୁଡ଼ିକୁ ଡ଼େଇଁ ଯାଇଛନ୍ତି: ଯାବତୀୟ ଜ୍ଞାନଗତ ଅନୁଶୀଳନ ଯେ ପୃଥିବୀରେ ମନୁଷ୍ୟମାନେ ବଞ୍ଚୁଥିବା ବହୁମୁଖୀ ଜୀବନଟି ସହିତ ଯୋଡ଼ି ହୋଇ ରହିଛି, ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ରସେଲ ଏକାବେଳେକେ ସେହି ମୂଳରୁ ହିଁ ସେହି ସତକଥାଟିକୁ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରିଛନ୍ତି ଏବଂ ସେହି ଅନୁସାରେ ଆପଣାକୁ ଅଗ୍ରସର କରାଇ ନେଇଛନ୍ତି । ଅସଲ ଜ୍ଞାନର ଆଗ୍ରହ ସମ୍ଭବତଃ ଆପଣାକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସାବଲୀଳ ଭାବରେ ସଂପ୍ରସାରିତ କରିଥାଏ । ଏହି ଯୁଗ ଯେପରି କ୍ରମେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ସଚେତନ ଭାବରେ ତଥାକଥିତ ବିଶେଷଜ୍ଞ ହାତରେ ଆସି ପଡ଼ିଯାଉଛି, ସେହି ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ ଶ୍ରୀ ବର୍ଟ୍ରାଣ୍ଡ୍ ରସେଲ୍‌ଙ୍କୁ ଆମେ ଏକ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ବ୍ୟତିକ୍ରମ ରୂପେ ହିଁ ଆବିଷ୍କାର କରିପାରିବା । ତାଙ୍କର ଗ୍ରନ୍ଥଗୁଡ଼ିକୁ ଅଧ୍ୟୟନ କରୁଥିବା ସମୟରେ ସମ୍ଭବତଃ ସେହି କାରଣରୁ ହିଁ ସିଏ ଏତେ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ପରି ଲାଗନ୍ତି । ଏବଂ, ସେହି ଅନୁସାରେ ଏକ ସହଜ ଭାଷାଶୈଳୀ । ଅନେକ ସମୟରେ ତାଙ୍କର ବକ୍ତବ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରସଙ୍ଗଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ବୁଝିହେଉ ନଥିଲେ ମଧ୍ୟ ରସେଲ୍ ତଥାପି ଅବୋଧ୍ୟ ପରି ଲାଗନ୍ତି ନାହିଁ ।

ତାଙ୍କର ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟାର ପୁସ୍ତକ ସମାଜର ଦର୍ଶନ ବିଷୟରେ । ଏପରି କିଛି ସାମାଜିକ ଆଲୋଚନା ରହିଛି, ଯାହାସହିତ ତଦନୁରୂପ ଏକ ରାଜନୀତିଜ୍ଞ. ଆଲୋଚନା ମଧ୍ୟ ଗଅଁଠା ହୋଇ ରହିନାହିଁ ଏବଂ, ଏପରି କିଛି ରାଜନୀତିକ ଆଲୋଚନା ରହିଛି ଯାହା ସମାଜବିଷୟକ ବିଚାର ସହିତ ଅଙ୍ଗାଙ୍ଗୀ ଭାବରେ ଜଡ଼ିତ ହୋଇ ରହିନାହିଁ ।

ଏହି ସନ୍ଦର୍ଭରେ ସର୍ବପ୍ରଥମେ ଆଉଗୋଟିଏ କଥା ମଧ୍ୟ ଅବଶ୍ୟ ଉଲ୍ଲେଖ କରିବାକୁ ହେବ; ପାରମ୍ପରିକ ଭାବରେ ଇଉରୋପୀୟ ଦର୍ଶନଚର୍ଚ୍ଚାରେ ସମ୍ଭ୍ରାନ୍ତ ଅଧ୍ୟାପକମାନେ କେବଳ ଇଉରୋପୀୟ ଦର୍ଶନର ହିଁ ଉପସ୍ଥାପନା କରୁଥିଲେ ଓ ସଂପୃକ୍ତ ସମସ୍ତେ ତାହାକୁ ଠିକ୍ ଓ ଉଚିତ ବୋଲି ଭାବୁଥିଲେ । ଯାବତୀୟ History of Philosophy କହିଲେ, ସେମାନେ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଦର୍ଶନର ଇତିହାସକୁ ବୁଝୁଥିଲେ । ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ରସେଲ୍ ପ୍ରଥମ କରି ପରମ୍ପରାଟିକୁ ଭାଙ୍ଗିଲେ । ଦର୍ଶନର ସ୍ୱଲିଖିତ ଇତିହାସ ବହିଟିକୁ ସେ The History of Western Philosophy ବୋଲି ନାମିତ କଲେ । ଏପରି କରିବାଟା ସମସ୍ତଙ୍କୁ କଦାପି ଭଲ ଲାଗି ନଥିବ, ଦର୍ଶନର ଇତିହାସ କହିଲେ ସେହି ଐତିହ୍ୟଟିର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଯେ ଚୀନ, ଭାରତବର୍ଷ ତଥା ଆଉମାନଙ୍କର ସୁନିଶ୍ଚିତ ଅବଦାନମାନ ରହିଛି, ଶ୍ରୀ ରସେଲ୍ ଇଉରୋପୀୟ ଦର୍ଶନର ଦରବାରୀମାନଙ୍କୁ ସେହି ନୂଆ କଥାଟି ହିଁ କହିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରିଥିଲେ ।

ବର୍ଟ୍ରାଣ୍ଡ୍ ରସେଲ୍ଙ୍କର ଲୋକପ୍ରିୟ କୃତିଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ ଆମେ ସମ୍ଭବତଃ The Conquest of Happiness ଏବଂ In Praise of Idleness, ଏହି ଦୁଇଟି ପୁସ୍ତକର ସବାଆଗ ଉଲ୍ଲେଖ କରିବା । ଏହାପରେ ଆଉ ଯେତେଯେତେ ପୁସ୍ତକ, ଏବେ ମଧ୍ୟ ସେଗୁଡ଼ିକର ପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରାସଙ୍ଗିକତା ରହିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଆମେ କେବଳ ସମାଜଚର୍ଚ୍ଚା, କେବଳ ରାଜନୀତି ଅଥବା କେବଳ ଏଇଟା ବା କେବଳ ସେଇଟା ବୋଲି ଆଦୌ କହି ପାରିବାନାହିଁ । କେତୋଟି ପୁସ୍ତକରେ ଧର୍ମ ମଧ୍ୟ ଆଲୋଚନାର ପରିସର ମଧ୍ୟକୁ ପଶିଆସିଛି । ସେଥିରୁ କେତେଗୁଡ଼ିକର ତାଲିକାଟି ମଧ୍ୟରେ ଆମେ Principles of Social Reconstruction, Roads to Freedom, Marriage and Morals, Freedom and Organisation, Authority and the Individual, New Hopes for a Changing World, Why I am not a Christian(1927), Power: A new Social Analysis(1938), Unpopular Essays ଏବଂ Sceptical Essays ପ୍ରଭୃତି କୃତିକୁ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରିପାରିବା । ଆପଣାର Satan in the Suburbs ପୁସ୍ତକ ପାଇଁ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ରସେଲ୍ ୧୯୫୦ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ସାହିତ୍ୟରେ ନୋବେଲ୍ ପୁରସ୍କାର ପାଇଥିଲେ । ୧୯୨୭ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ଶ୍ରୀ ରସେଲ୍ ନିଜ ପତ୍ନୀଙ୍କ ସହିତ ମିଶି ଶିକ୍ଷାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ଆପଣାର କିଛି ପ୍ରୟୋଗ କରି ଯାଇଛନ୍ତି, ଓ ସେଥିରୁ ପ୍ରାପ୍ତ ବିଶେଷ ଅନ୍ତର୍ଦୃଷ୍ଟିଗୁଡ଼ିକୁ ଭିତ୍ତି କରି ଆମ ସକାଶେ Education and the Social Order ଏବଂ On Education ନାମକ ଦୁଇଟି ପୁସ୍ତକ ରଚନା କରିଛନ୍ତି ।

ପ୍ରଥମ ବିଶ୍ୱଯୁଦ୍ଧ ସମୟରୁ ହିଁ ବର୍ଟ୍ରାଣ୍ଡ୍ ରସେଲ ଯୁଦ୍ଧର ବିରୋଧ କରି ଆସିଛନ୍ତି ଏବଂ ସେଥିପାଇଁ ଶାସ୍ତି ବରଣ କରିଛନ୍ତି । ଯୁଦ୍ଧବିରୋଧୀ ପ୍ରତିବାଦ ନିମନ୍ତେ ୧୯୧୬ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ତାଙ୍କୁ ଅଧ୍ୟାପକପଦ ହରାଇବା ସହିତ ୧୧୦ ପାଉଣ୍ଡ ଜୋରିମାନା ଦେବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା । ପୁନର୍ବାର ୧୯୧୮ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ମଧ୍ୟ ସେହି ଅପରାଧରେ ସେ ପାଞ୍ଚ ମାସ ଜେଲଦଣ୍ଡ ଭୋଗ କରିଥିଲେ । ଦ୍ୱିତୀୟ ମହାଯୁଦ୍ଧ ପରେ ଅଣୁବୋମାର ଉଦ୍‌ଭାବନ ଫଳରେ ପୃଥିବୀ ବିଶେଷ ଭାବରେ ବିପନ୍ନ ହୋଇ ପଡ଼ିବା ପରେ ରସେଲ ମଧ୍ୟ ତାହାର ପ୍ରତିବାଦ-କ୍ଷେତ୍ରରେ କ୍ରିୟାଶୀଳ ହୋଇ ବାହାରି ପଡ଼ିଥିଲେ । ୧୯୫୫ ମସିହାରେ ଆଲ୍‌ବର୍ଟ ଆଇନଷ୍ଟାଇନ୍‌ଙ୍କ ସହିତ ମିଳିତ ଭାବରେ ତାଙ୍କର ଏକ ଘୋଷଣାପତ୍ର ବାହାରିଥିଲା । ୧୯୫୭ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ତାଙ୍କରି ବିଶେଷ ଉଦ୍ୟମରେ ହିଁ ପ୍ରଥମ Pugwash ସମ୍ମିଳନୀ ବି ଡକା ଗଲା । ୧୯୫୮ ମସିହାରେ ରସେଲ୍ ପରମାଣୁ ନିରସ୍ତ୍ରୀକରଣର ଅଭିଯାନରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠାତା-ସଭାପତିର ଦାୟିତ୍ୱ ମଧ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କଲେ । ୧୯୬୧ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ପରମାଣୁ ଅସ୍ତ୍ର-ବିରୋଧୀ ପ୍ରତିବାଦ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରେ ମଧ୍ୟ ଗୋଟିଏ ସପ୍ତାହ ନିମନ୍ତେ କାରାବରଣ କରିଥିଲେ ।

ଇତିହାସର କ୍ରମରେ

ପୃଥିବୀ-ପୃଷ୍ଠରେ ମଣିଷର ବୟସ ପ୍ରାୟ ଦଶଲକ୍ଷ ବରଷ । ତା'ର ଅକ୍ଷର ଲେଖି ଶିଖିବା ଆନୁମାନିକ ୬ ହଜାର ବର୍ଷ ହୋଇଗଲାଣି । ତା'ର ଅଳ୍ପକିଛି ପୂର୍ବରୁ ସିଏ କୃଷି କରିବା ଆରମ୍ଭ କରି ଦେଇଥିଲା । ପ୍ରାୟ ମାତ୍ର ୩୦୦ ବର୍ଷ ହେବ, ଏଠାରେ ବିଜ୍ଞାନ ଶିକ୍ଷିତ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ପରିଚାଳକ ହିସାବରେ ସ୍ୱୀକୃତ ହୋଇ ଆସିଛି । ଏବଂ କ୍ରମେ ମନୁଷ୍ୟଜୀବନର ଚେହେରାକୁ ହିଁ ବଦଳାଇ ଦେଇଛି । ଏବଂ, ଭବିଷ୍ୟତରେ ଯେ ଆହୁରି କ'ଣ ସବୁ ହେବ ବା ଘଟିବ, ସେକଥା ପ୍ରକୃତରେ କିଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭାବରେ କହିପାରିବ ?

ବିଜ୍ଞାନ ହେତୁ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ବହୁ ପୁରାତନ ବିଶ୍ୱାସ ଦୂର ହୋଇ ଯାଇଛି । ଶିଳ୍ପର କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ବିଜ୍ଞାନର କୌଶଳଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରଭାବ ପଡ଼ିଛି; ଯୁଦ୍ଧର ପାରମ୍ପରିକ ରୀତିମାନେ ବଦଳି ଯାଇଛନ୍ତି । ସମାଜ ବଦଳି ଯାଇଛି, ଅନୁରୂପ ରାଜନୀତିକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଗୁଡ଼ିକୁ ସମ୍ଭବ କରି ଆଣିଛି । ଏବଂ, ଏହି ସବୁକିଛି ଫଳରେ ମନୁଷ୍ୟ ବିଷୟରେ ଆମ ଧାରଣାଗୁଡ଼ିକର କ୍ଷେତ୍ରରେ ତୁମୁଳ ବହୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟିଛି ।

ଔଷଧ-ବିଜ୍ଞାନର ବହୁବିଧ ବିକାଶ ବିଜ୍ଞାନ ନିମନ୍ତେ ହିଁ ସମ୍ଭବ ହୋଇଛି । ପୂର୍ବେ ପାରମ୍ପରିକ ପୃଥିବୀଟିରେ ଈଶ୍ୱରଙ୍କର ଇଚ୍ଛାରେ ସବୁ ହେଉଥିଲା । ଆଧୁନିକ

ବିଜ୍ଞାନ ମନୁଷ୍ୟ ଭିତରେ କ୍ରମେ ଏପରି ଗୋଟିଏ ବିଶ୍ୱାସ ଆଣି ଭରିଦେଲା ଯେ ସିଏ ମନ କଲେ ମଧ୍ୟ ଆପଣାର ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁସାରେ ଏଠି ବହୁତ କିଛି ସର୍ଜି ଦେଇ ପାରିବ । ଏହି ଆତ୍ମବିଶ୍ୱାସଟି ହିଁ ଆଧୁନିକ ଯୁଗରେ ମଣିଷକୁ ସତେଅବା ଅଧିକ ସାମର୍ଥ୍ୟ-ସମ୍ଭାବନା ଆଣିଦେଇଛି । ବିଜ୍ଞାନକୁ ଆପଣା ହାତରେ ଥିବା ଏକ ନୂଆ କୌଶଳ ତଥା ଆୟୁଧରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରି ମନୁଷ୍ୟର ଆଖିମାନେ କେତେ କୁଆଡ଼େ ବିସ୍ତାରିତ ହୋଇ ଯାଉଛନ୍ତି । କ୍ରମେ ମନୁଷ୍ୟମାନେ ବହୁତ ଅଧିକ ଜାଣୁଛନ୍ତି ତଥା ଜାଣିଲେଣି ଏବଂ ବହୁତ ଅଧିକ କରୁଛନ୍ତି, ସତକୁ ସତ କରି ପାରିଲେଣି । ବନ୍ଧୁକରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିବା ବାରୁଦ ଏବଂ ଦିଗନିର୍ଣ୍ଣୟକାରୀ କମ୍ପାସ, – ମଧ୍ୟଯୁଗର ଏହି ଦୁଇଟି ଆବିଷ୍କାର, – ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ପ୍ରୟାସଗୁଡ଼ିକୁ ଏମାନେ ଏକ ଅତ୍ୟନ୍ତ ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ ସତ୍ୱରତା ପ୍ରଦାନ କରିଛନ୍ତି । କେବଳ ଇଉରୋପ ନୁହେଁ, ଯୁକ୍ତରାଜ୍ୟ ଆମେରିକା ମଧ୍ୟ ପ୍ରଭୂତ ବହୁପ୍ରକାରେ ଦୋହଲି ଯାଇଛି । ୧୭୯୧ ମସିହାରେ କପାରୁ ମଞ୍ଜି ବାହାର କରିବାର ନୂଆ ଯନ୍ତଟି ବାହାରି ପାରିବା ପରେ ଆଗରୁ ଦିନକୁ ମାତ୍ର ଗୋଟିଏ ପାଉଣ୍ଡ୍ କପା ସଫା କରୁଥିବା ଜଣେ କୃଷ୍ଣକାୟ ଦାସ ଏଣିକି ପଚାଶ ପାଉଣ୍ଡ ସଫା କରିପାରିଲା । ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ନୂଆ କୌଶଳମାନ ଉଦ୍‌ଭାବିତ ହେବା ଫଳରେ ଇଲଣ୍ଡରେ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଦିନକୁ ପନ୍ଦରଘଣ୍ଟା ଶ୍ରମ ଖଟିବା ନିମନ୍ତେ ବାଧ୍ୟ କରା ଯାଇଥିଲା ।

ଏମାନେ, ଇଂଲଣ୍ଡରେ ଓ ଆମେରିକାରେ, ଶ୍ରମିକମାନେ ଅଧିକ ସମୟ କାମ କଲେ ସିନା ଉତ୍ପାଦନ ମଧ୍ୟ ବୃଦ୍ଧି ପାଇବ ! ସେହି ଅନୁସାରେ ଆମେରିକାରେ କପାଚାଷର ପରିମାଣ ମଧ୍ୟ ବଢ଼ାଇ ଦିଆ ଯାଇଥିଲା । ଶ୍ରମ କରିବାର ବାତାବରଣ ଆଦୌ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟକର ନଥିଲା ଏବଂ କ୍ରୀତଦାସମାନଙ୍କୁ ସାଧ୍ୟାତୀତ ଶ୍ରମ ଖଟିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । କ୍ରୀତଦାସମାନେ କ୍ରମେ କୃମି, ମେଲେରିଆ ଓ କାମଳ ଜ୍ୱର ଆଦି ନୂଆ ରୋଗମାନ ଭୋଗିବାକୁ ଲାଗିଲେ ଓ ବହୁ ସଂଖ୍ୟାରେ ମୃତ୍ୟୁମୁଖରେ ପଡ଼ିଥିଲେ । ବ୍ରିଟିଶ୍ ବ୍ୟାପାରୀମାନେ କପାସୂତାରୁ ତିଆରି ପୋଷାକଗୁଡ଼ିକୁ ଆଣି ଭାରତବର୍ଷରେ ବିକିଲେ । ଆଫ୍ରିକାରେ ବିକିଥିଲେ । ଲଙ୍ଗଳା ହୋଇ ରହିବା ଯେ ଏକ ଅସଭ୍ୟତା, ଆଫ୍ରିକାବାସୀଙ୍କୁ ସେହି କଥାଟି ଶିଖାଇବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା । ମିଶନାରିମାନେ ଖୁବ୍ ଅଳ୍ପଖର୍ଚ୍ଚରେ ତାହା କରିପାରିଲେ । ହଁ, ଏଥିସହିତ ବିଲାତରୁ ଯକ୍ଷ୍ମା ଏବଂ ସିଫିଲିସ୍ ପ୍ରଭୃତି ନୂଆ ରୋଗମାନେ ମଧ୍ୟ ରପ୍ତାନୀ ହୋଇ ଉପନିବେଶକୁ ଗଲେ । (ପୃଷ୍ଠା-୩୩)

ଷ୍ଟୀମ୍ (Steam) ର ଆବିଷ୍କାରକୁ ଆମେ ଶିଳ୍ପବିପ୍ଳବର ଏକ ଅତ୍ୟନ୍ତ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଅବଦାନ ବୋଲି ଜାଣିବା, – ଏହା ଫଳରେ ଜାହାଜମାନେ ସେହି ନୂଆ ଇନ୍ଧନକୁ

ବ୍ୟବହାର କରି ସମୁଦ୍ର ପାରି ହେଲେ । ରେଳପଥଗୁଡ଼ିକ ଜନ୍ମଲାଭ କଲେ । କେତେ କେତେ ଅଗମ୍ୟ ଅଞ୍ଚଳକୁ ବାଟ ଫିଟି ଯାଇଥିଲା । ତା'ପରେ ଆସିଲା ବିଦ୍ୟୁତ୍‌ଶକ୍ତିର ପ୍ରୟୋଗ । ତା'ପରେ ଟେଲିଗ୍ରାମ୍, ଟେଲିଫୋନ୍ ଏବଂ ସେହିପରି ବହୁତ କିଛି । କେନ୍ଦ୍ରମାନେ ଅଧିକ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ହେଲେ ଏବଂ ଶାସକମାନେ କେନ୍ଦ୍ରରୁ ଥାଇ ବି ଦୂରଦୂରାନ୍ତକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରିପାରିଲେ । ପୋଲିସ ଓ ଗୋଇନ୍ଦା ବିଭାଗ ଇତ୍ୟାଦି ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ସାଧନ ଗୁଡ଼ିକର ଶକ୍ତି ବଢ଼ିଥିଲା । ହଁ, ତେଲଖଣି ଗୁଡ଼ିକର କ୍ରିୟାଶୀଳତା ଆରମ୍ଭ ହେଲା ଏବଂ ବିଶ୍ୱରାଜନୀତିକୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ମୋଡ଼ମାନ ଦେବାରେ ମଧ୍ୟ ତାହାର ଭୂମିକାଟିଏ ରହିଲା । ଏହି ଧାଡ଼ୀରେ ପରମାଣୁ ଶକ୍ତିକୁ ମଧ୍ୟ ଏକ ଉପାଦାନ ବା ସାଧନରୂପେ ବିଚାର କରିବାକୁ ହେବ । ସେହି ଶକ୍ତିକୁ ଯଦି ଶାନ୍ତିପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ବ୍ୟବହାର କରା ଯାଇପାରେ, ତେବେ ଅଧିକ ଗବେଷଣା ଦ୍ୱାରା ତା'ଫଳରେ ବିକାଶ ଏବଂ ଉନ୍ନତିର ବାଟ ଯେ ଖୋଲିଯାଇ ପାରିବ, ଏବେ ମଧ୍ୟ ତାହାର ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅନୁମାନ କରା ଯାଇନାହିଁ । ତଥାପି ଏପରି ଆଶଙ୍କା ମଧ୍ୟ କରାଯିବ ଯେ, ପ୍ରକୃତରେ ତାହାକୁ ଶାନ୍ତିପୂର୍ଣ୍ଣ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟଗୁଡ଼ିକର ସାଧନରେ ଦେଶ ଓ ରାଷ୍ଟ୍ରମାନେ କାମରେ ଲଗାଇବାକୁ ଯେତେ ମନ ନକରିବେ, ଯୁଦ୍ଧର ଅନ୍ୟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ-ସାଧନର କ୍ଷେତ୍ରରେ ତାହାକୁ ବ୍ୟବହାର କରିବାକୁ ଅଧିକ ଆଗ୍ରହୀ ହେବେ ।

ସମ୍ଭବତଃ ଯୁଦ୍ଧ ଏଣିକି ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଧ୍ୱଂସସାଧନ ନିମନ୍ତେ ହିଁ ସମର୍ଥ ହେବ । ସେଥିଲାଗି ବିଶ୍ୱବ୍ୟାପୀ ଗୋଟିଏ ସରକାରର ଆବଶ୍ୟକତା ବିଷୟରେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ମନୁଷ୍ୟ ହୁଏତ କ୍ରମେ ସଚେତନ ହେବେ । ନହେଲେ ତ ମନୁଷ୍ୟଜାତି ପୁନର୍ବାର ଏକ ବର୍ବର ଅବସ୍ଥାକୁ ଫେରି ଆସିବ ଅଥବା ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଧ୍ୱଂସ ଓ ବିଲୁପ୍ତ ହୋଇଯିବ । ଏଠାରେ ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯାଇ ପାରେ ଯେ ପ୍ରଥମ କାଳର ସେହି ପ୍ରାକୃତିକ ବିଜ୍ଞାନର ସ୍ତରଟିରୁ କ୍ରମେ ବିଜ୍ଞାନର ଜୀବବିଜ୍ଞାନ, ଶରୀରବିଜ୍ଞାନ ଏବଂ ମନୋବିଜ୍ଞାନ ପ୍ରଭୃତି ଦିଗରେ ଅଭୂତପୂର୍ବ ପ୍ରସାରଣମାନ ମଧ୍ୟ ଘଟିଛି । ଏବଂ, ଫିଜିକ୍‌ସ୍ ଓ କେମିଷ୍ଟ୍ରୀ ପରି ଏଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟର ଜୀବନକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରୁଛନ୍ତି । ପୃଥିବୀର ଲୋକସଂଖ୍ୟା ହୁ' ହୁ' ହୋଇ ବୃଦ୍ଧି ପାଉଛି । ଏଣେ, ସବୁ ମଣିଷଙ୍କ ସକାଶେ ଯଥେଷ୍ଟ ଖାଦ୍ୟର ଯୋଗାଡ଼ ହୋଇ ପାରୁନାହିଁ । କୃଷିର ପଦ୍ଧତିମାନ ବିଗିଡ଼ି ଯାଉଛି ଏବଂ ଜଙ୍ଗଲ ଧ୍ୱଂସପ୍ରାପ୍ତ ହେଉଛି । ଅର୍ଥାତ୍, ଆଗକୁ ଉତ୍କଟ ଖାଦ୍ୟାଭାବ ଘଟିବ ଏବଂ ସେଥିରୁ ଯୁଦ୍ଧ ବି ଉପୁଜିବ । ଫଳପ୍ରଦ ଔଷଧଗୁଡ଼ିକ ଦ୍ୱାରା ମୃତ୍ୟୁସଂଖ୍ୟା ହ୍ରାସ ପାଉଛି, ଜନ୍ମ-ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଦ୍ୱାରା ଜନ୍ମହାର ମଧ୍ୟ କମିଯାଉଛି । ଅର୍ଥାତ୍ ବଞ୍ଚିବାର ହାରାହାରି ବୟସ ବଢୁଛି ତଥା ବୃଦ୍ଧମାନେ ସଂଖ୍ୟାରେ ବଢୁଛନ୍ତି ଓ ପିଲାମାନଙ୍କର ସଂଖ୍ୟା କମୁଛି । ଅଦୂର ଭବିଷ୍ୟତରେ ସମ୍ଭବତଃ ଏପରି ଏକ ଅବସ୍ଥା ଆସି ଉପସ୍ଥିତ ହେବ ଯେ, କେତେକ ଦରିଦ୍ର ଦେଶ ଓ

ସମାଜ ରହିବେ, ଯେଉଁମାନେ ଦରିଦ୍ର ରହିଯିବେ ଏବଂ ଏଗୁଡ଼ିକରେ ଲୋକସଂଖ୍ୟା ବଢ଼ିବାରେ ଲାଗିଥିବ । ଅପର ପକ୍ଷରେ, କେତେ ଧନୀ ସମାଜ ବା ଦେଶ ରହିବେ, ଯେଉଁଠି ଲୋକସଂଖ୍ୟା ପ୍ରାୟ ସ୍ଥିର ରହିଯିବ ।

ଯେପରି ଅଧିକ ସମ୍ଭବ ବୋଲି ମନେ ହେଉଛି, ରାଷ୍ଟ୍ରଗୁଡ଼ିକର କ୍ଷମତା ବୃଦ୍ଧି ପାଇବ ଏବଂ ଲୋକସମୁଦାୟଗୁଡ଼ିକୁ ଆୟତ୍ତ ମଧ୍ୟରେ ରଖିବାକୁ ପ୍ରୋପାଗଣ୍ଡା ଅଧିକ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ହେବ, ବିଜ୍ଞାପନ ତଥା ପ୍ରେସ୍ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ନିଜନିଜର ମତଲବ ଅନୁସାରେ ବହକାଇ ନେବାର ଉଦ୍ୟମମାନ କରିବେ । ସାଧାରଣ ଶିକ୍ଷାବ୍ୟବସ୍ଥାର ଅନୁରୂପ ବିଧାନଗୁଡ଼ିକ ବଳରେ ରାଷ୍ଟ୍ର ପ୍ରଜାମାନଙ୍କର ମାନସିକ ଜୀବନକୁ ଯଥାସମ୍ଭବ ଅଧିକ ପ୍ରସୀମିତ କରି ରଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବ । ଶିଳ୍ପୋଦ୍ୟୋଗ ମାନଙ୍କର ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ପ୍ରକୃଷ୍ଟୀକରଣ ହେଉଥିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଅଧିକତର ସଂଖ୍ୟାର ମନୁଷ୍ୟ ସହରମାନଙ୍କରେ ବାସ କରିବେ । ସହର-ଜୀବନର ବିଶେଷ ପ୍ରୟୋଜନ ଗୁଡ଼ିକ ଅନୁସାରେ ମନୁଷ୍ୟମାନେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ବାଧ୍ୟ ହେଉଥିବା ପରି ନାନା ସଂଗଠନ ମଧ୍ୟରେ ବାନ୍ଧି ହୋଇ ରହିବେ । ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ହିସାବରେ ନିଜପାଇଁ କୌଣସି ନିଷ୍ପତ୍ତି ଗ୍ରହଣ କରିବାଲାଗି ପ୍ରାୟ କୌଣସି ଅବକାଶ ରହିବନାହିଁ । ବ୍ୟକ୍ତି-ସ୍ୱାଧୀନତା ଏବଂ ବ୍ୟକ୍ତି-ବିଚାରର ସଂଜ୍ଞାଗୁଡ଼ିକ ଯେ ଇତିମଧ୍ୟରେ କେତେପ୍ରକାରେ ବଦଳିଯିବ, ଆଧୁନିକ ସମ୍ପର୍କୀୟତାର ଛାଞ୍ଚଗୁଡ଼ିକରୁ ସେହି ସତ୍ୟଟିକୁ ଆମେ ଖୁବ୍ ସହଜରେ ହିଁ ବୁଝି ପାରୁଥିବା । ଶିଳ୍ପକ୍ଷେତ୍ର ମାନଙ୍କରେ ଧର୍ମଘଟ ହିଁ ସମୂହର ଦାବୀଗୁଡ଼ିକୁ ହାସଲ କରିବାର ପ୍ରଣାଳୀ ହୋଇ ରହିବ ।

ପୁନଶ୍ଚ, ବିଜ୍ଞାନର ଟେକ୍‌ନିକ୍‌ମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ହେଉଥିବା ଏହି ପୃଥିବୀରେ ଗୋଟିଏ କଥା କ୍ରମେ ସବୁଠାରୁ ବୃହତ୍ ବିପଦରେ ପରିଣତ ହେବାରେ ଲାଗିଥିବ । ଆପଣାର ଇଚ୍ଛାଗୁଡ଼ିକୁ ବଜାୟ ରଖିବା ସକାଶେ କେତେକ ସମୂହ ପରସ୍ପରକୁ ଏକ ଯୁଦ୍ଧର ଭୟାବହତା ମଧ୍ୟକୁ କଦାପି ଟାଣି ଆଣିବା ଉଚିତ ହେବନାହିଁ । ଅର୍ଥାତ୍, ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ଏକକର ଏକ ଜାତି ହିସାବରେ ଆପଣାକୁ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରି ରଖିବାର ଝୁଙ୍କଗୁଡ଼ିକରେ ସୀମାମାନେ ଅବଶ୍ୟ ରହିବେ । ଜାତି ଜାତି ମଧ୍ୟରେ ରହିଥିବା ସମ୍ପର୍କଗୁଡ଼ିକୁ ତେଣୁ ଆଇନ୍‌ର ସୀମା ମଧ୍ୟରେ ହିଁ ରହିବା ଅଧିକ କାମ୍ୟ ହୋଇ ରହିଥିବା ଉଚିତ । କୌଣସି ଗୋଟିଏ ଜାତି କିମ୍ବା ରାଷ୍ଟ୍ର କେବଳ ଆପଣାକୁ ସବାଆଗରେ ରଖି ନିଜ ସ୍ୱାର୍ଥ-ଇଚ୍ଛାଗୁଡ଼ିକୁ ଅଡ଼ି ବସିଲେ ସେଥିରୁ ଅବଶ୍ୟ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ଉପୁଜିବ । ନହେଲେ, ଏହି ଯାବତୀୟ ଏତେ ଏତେ ସଭ୍ୟତା ସତ୍ତ୍ୱେ ପୃଥିବୀ ପୁନର୍ବାର ବର୍ବରତାର କବଳରେ ଯାଇ ପଡ଼ିଯିବ । ତେବେ ତ ବିଜ୍ଞାନର ଏହି ଯାବତୀୟ ଟେକ୍‌ନିକ୍ ସମେତ ସ୍ୱୟଂ

ବିଜ୍ଞାନ ହିଁ ପୃଥିବୀରୁ ମୂଳପୋଛ ହୋଇଯିବ । ତଥାପି, ସେହି ଅନ୍ୟ ସମ୍ଭାବନାଟି ସବୁବେଳେ ଅବଶ୍ୟ ରହିଛି ଯେ ମନୁଷ୍ୟଜାତି କଦାପି ଆପଣାକୁ ଧ୍ୱଂସ ଭିତରକୁ ଠେଲି ଦେବନାହିଁ ଏବଂ ଏହି ପୃଥିବୀରେ ଅବଶ୍ୟ ତିଷ୍ଠି ରହି ଉନ୍ନତିପଥରେ ଗତି କରିବାକୁ ଶ୍ରେୟସ୍କର ବୋଲି ବୁଝିପାରିବ । ମାତ୍ର, ସେଥିଲାଗି ତାକୁ ବର୍ତ୍ତମାନର ଜାତିଗତ ଦାମ୍ଭିକତାଗୁଡ଼ିକୁ ଅବଶ୍ୟ ସୀମା ମଧ୍ୟରେ ରଖିବାକୁ ପଡ଼ିବ । (ପୃଷ୍ଠା-୫୩) ।

ତେଣୁ, ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରତା ଏବଂ ସ୍ୱାଧୀନ ଇଚ୍ଛା କହିଲେ ବସ୍ତୁତଃ କ'ଣ ବୁଝାଇବ ? ଏକାଧିକ ଯଥାର୍ଥ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରତା ରହିଛି, ଯେଉଁଗୁଡ଼ିକ କି ଉପସ୍ଥିତ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିପନ୍ନ ହୋଇ ପଡ଼ିଛନ୍ତି ଏବଂ, ଆହୁରି କେତେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରତା ମଧ୍ୟ ରହିଛନ୍ତି, ଯେଉଁଗୁଡ଼ିକ ଆଦୌ କାମ୍ୟ ନୁହନ୍ତି ଏବଂ ତଥାପି ସେଗୁଡ଼ିକର ଦମ୍ଭଗୁଡ଼ିକୁ ହ୍ରାସ କରିବା ହୁଏତ ଅତ୍ୟନ୍ତ କଷ୍ଟସାଧ୍ୟ ହେବ । ଦୁଇ ପ୍ରକାର ବିପଦ ତୀବ୍ର ଗତିରେ ବଢ଼ିବାରେ ଲାଗିଛି : ଆପଣାକୁ ସରକାର ବୋଲି ସ୍ଥାପିତ କରି ରଖିଥିବା କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱବ୍ୟବସ୍ଥାଟି କ୍ରମେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ପରାକ୍ରମୀ ହେଉଛି ଏବଂ ଶାସିତମାନଙ୍କୁ ବହୁବିଧ ଉତ୍ପୀଡ଼ନର ଶିକାର କରି ରଖୁଛି । ଦ୍ୱିତୀୟତଃ, ବିଭିନ୍ନ ସଂଗଠନ ମଧ୍ୟରେ ବି ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ବଢୁଛି । ଉଭୟର ଉତ୍ସ ହେଉଛି ସେହି ଗୋଟିଏ: କ୍ଷମତାର ନିଶା, କ୍ଷମତାରେ ରହିବାର ଲାଳସା, ବିଜ୍ଞାନକୁ ଭିତ୍ତି କରି ସମାଜଗୁଡ଼ିକୁ ତିଷ୍ଠି ରହିବାକୁ ହେଲେ ସେହି ନିଶା ଓ ସେହି ଲାଳସାଗୁଡ଼ିକର ଏକ ସମାଧାନ ମଧ୍ୟ ଯଥାଶୀଘ୍ର ବାହାର କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ ।

ସଂଗଠନମାନେ ମଧ୍ୟ ଦୁଇ ପ୍ରକାରର : ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାରର ଲକ୍ଷ୍ୟ ହେଉଛି ଅବଶ୍ୟ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟର ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ଏବଂ ଆଉଗୋଟିଏ ପ୍ରକାରର କାର୍ଯ୍ୟ ହେଉଛି କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ସାଧିତ ହେବାରେ ବାଧା ସୃଷ୍ଟି କରିବା । ପ୍ରତ୍ୟେକ ରାଷ୍ଟ୍ର କହୁଛି ଯେ ଅନ୍ୟ ରାଷ୍ଟ୍ରଗୁଡ଼ିକର ଆକ୍ରମଣରୁ ଆପଣାକୁ ସୁରକ୍ଷିତ ରଖିବା ନିମନ୍ତେ ହିଁ ସଶସ୍ତ୍ର ବାହିନୀଟିଏ ରଖିବାକୁ ହିଁ ପଡୁଛି । ସେମାନେ ସର୍ବଦା ହିଁ କହୁଛନ୍ତି ଯେ ଅନ୍ୟ ଦେଶ ଓ ଅନ୍ୟ ରାଷ୍ଟ୍ରଗୁଡ଼ାକ ହିଁ ଆକ୍ରମଣ ଦ୍ୱାରା ହଡ଼ପ କରିନେବାର ଅଭିପ୍ରାୟ ରଖି ହିଁ ନିଜର ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ସଶସ୍ତ୍ର ବାହିନୀ ପାଖରେ ରଖିଛନ୍ତି । ଯଦି ତୁମେ ନିଜ ଦେଶର ସୈନ୍ୟବାହିନୀର ବିରୋଧ କରି କିଛି କହିଦେଲ, ତେବେ ତୁମକୁ ବିଶ୍ୱାସଘାତକ ବୋଲି କୁହାଯାଉଛି ଏବଂ ତୁମେ ଏକ ବିଦେଶୀ ଶକ୍ତି ତୁମର ଦେଶଟିକୁ ଦଖଲ କରିନେଉ ବୋଲି ନିଶ୍ଚୟ ଇଚ୍ଛା କରୁଛ; ଅଥଚ ନିଜର ରକ୍ଷା କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଆଉଗୋଟିଏ ଦେଶର ବି ଏକ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଅବଶ୍ୟ ରହିଛି ବୋଲି କହିଦେଲେ ତୁମେ ନିଜ ଦେଶର ନିନ୍ଦା କରୁଛ ବୋଲି ଅପବାଦ ହିଁ ମିଳୁଛି । ଅର୍ଥାତ୍, ପ୍ରକୃତ କଥା ହେଉଛି, ଯୁଦ୍ଧଦ୍ୱାରା ଅନ୍ୟ

ସଂଗଠନଗୁଡ଼ିକୁ ପରାହତ କରି ରଖିବା ଗୋଟିଏ ସଂଗଠନର ମୁଖ୍ୟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହୋଇ ରହିଥିଲେ, ସେହି ସଂଗଠନର ସଦସ୍ୟମାନେ ନିଜ କର୍ତ୍ତାଗଣଙ୍କ ବିଷୟରେ ଟୀକା କରିବାକୁ ସାଧାରଣତଃ କୁଣ୍ଠା ପ୍ରକାଶ କରୁଛନ୍ତି ଏବଂ ଏପରିକି ନିଜ ସଂଗଠନଟିର କୌଣସି ସ୍ୱେଚ୍ଛାଚାରୀ ଆଚରଣ ବେଳେ ମଧ୍ୟ ଖୁବ୍ ନୀରବ ହୋଇ ରହି ଯାଉଛନ୍ତି । ଏକ ଯୁଦ୍ଧାନୁକୂଳ ମନୋଭାବ ନଥିଲେ ସେମାନେ କଦାପି ସେପରି କରୁନଥାନ୍ତେ । ଏଥିରେ ରାଷ୍ଟ୍ରକର୍ତ୍ତା ଓ ରାଷ୍ଟ୍ରମାନେ ଖୁବ୍ ପ୍ରଶ୍ରୟ ପାଉଛନ୍ତି । ଏବଂ, ଅନେକ ସମୟରେ ସେହି କାରଣରୁ ହିଁ ଏମାନେ ଜନଗଣଙ୍କର ମନରେ ଯୁଦ୍ଧବାଦୀ ମନୋଭାବ ଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ରଶ୍ରୟ ଦେବାକୁ ମଧ୍ୟ ଲାଭଜନକ ବୋଲି ବିଚାର କରୁଛନ୍ତି । (ପୃଷ୍ଠା-୫୫)

ଏଥିଭିତରୁ ଉଦ୍ଧାର ପାଇବାର ପଥ କେବଳ ଗୋଟାଏ: ଆଦୌ ବଳପ୍ରୟୋଗ ଦ୍ୱାରା ନୁହେଁ, ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ମତଭେଦକୁ ଆମେ ଆଇନ୍ ସାହାଯ୍ୟରେ ହିଁ ସମାଧାନ କରି ପାରୁଥିବା । ବର୍ତ୍ତମାନ ଗୋଟିଏ ବିଷୟରେ ଉଲ୍ଲେଖ କରି ହିଁ ମୁଁ ଏହି ପ୍ରକରଣଟିକୁ ଶେଷ କରିବି । ମହାଯୁଦ୍ଧ ପରେ ମଧ୍ୟ ଇଂଲଣ୍ଡ ତଥାପି ଆପଣାର ବାହ୍ୟ ସମ୍ପନ୍ନତାରେ ପ୍ରଭୂତ ସଫଳତା ଅର୍ଜନ କରି ପାରିଛି: ସବୁ ନିଅଣ୍ଟ ସତ୍ତ୍ୱେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି ପାଇଁ ସୁସ୍ଥ ତଥା ସୁସମର୍ଥ ରହି ପାରିବାଭଳି ଯଥେଷ୍ଟ ଖାଦ୍ୟ ରହିଛି । ଶୀତଦିନେ ଉତ୍ତାପ ପାଇବାର ଯୋଗାଡ଼ କରାଯାଇ ପାରୁଛି, ରାତି ପାଇଁ ଆଲୋକର ଯଥେଷ୍ଟ ବ୍ୟବସ୍ଥା ମଧ୍ୟ ସମ୍ଭବ ହୋଇଛି । ରାସ୍ତାମାନେ ରାତିରେ ମୋଟେ ଅନ୍ଧାର ରହୁନାହାନ୍ତି । ସବୁ ପିଲା ସ୍କୁଲ ଯାଉଛନ୍ତି । ସମସ୍ତଙ୍କ ସକାଶେ ରୋଗକାଳୀନ ଶୁଶ୍ରୂଷା ମିଳି ପାରୁଛି । ଜୀବନ ଓ ସମ୍ପଦଗୁଡ଼ିକ ନିରାପଦ ଅଛି । ବସ୍ତିମାନଙ୍କରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ କମ୍‌ସଂଖ୍ୟକ ଲୋକ ବାସ କରୁଛନ୍ତି । ଯାତାୟତର ସୁବିଧାରେ ବୃଦ୍ଧି ଘଟିଛି ଏବଂ ଉପଭୋଗ ତଥା ମନୋରଞ୍ଜନର କ୍ଷେତ୍ରଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରଶସ୍ତତର ହୋଇଛି । ଏହି ସବୁକିଛି ସମ୍ଭବ ହୋଇଛି, କାରଣ ମନୁଷ୍ୟମାନେ ଅଧିକ ଉତ୍ପାଦନକ୍ଷମ ହୋଇଛନ୍ତି । ଏବଂ, ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣତଃ ବା ପ୍ରାୟ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣତଃ ବିଜ୍ଞାନ ଦ୍ୱାରା ତାହା ସମ୍ଭବ ହୋଇଛି । ପୂର୍ବରୁ, ଆପଣାର ସକଳ ଶ୍ରମ ଖଟାଇ ଜଣେ ମଣିଷ ହୁଏତ କେବଳ ଆପଣାର ସର୍ବନିମ୍ନ ଆବଶ୍ୟକତାଗୁଡ଼ିକୁ ପୂରଣ କରିବାରେ ସମର୍ଥ ହୋଇ ପାରୁଥିଲା । ମାତ୍ର ଅଳପ କେତେଜଣ ହିଁ ବିଳାସବ୍ୟସନ ଭିତରେ ଥିଲେ, ମାତ୍ର ଅଧିକତର ସଂଖ୍ୟାର ପକ୍ଷଟି ନିଜକୁ ଯେକୌଣସି ପ୍ରକାରେ ବଞ୍ଚାଇ ରଖିଥିଲା । ଆଇନ୍ ଦ୍ୱାରା ଯେହେତୁ ଆମେ ସକଳ ବିବାଦର ସମାଧାନ କରି ପାରୁନାହିଁ, ଏବେ ସମ୍ପନ୍ନତାଗୁଡ଼ିକ ଅଧିକ ହେବା ଫଳରେ ପୂର୍ବାପେକ୍ଷା ହୁଏତ ଅଧିକ ସହଜରେ ଶକ୍ତିର ପ୍ରୟୋଗ କଥା ଚିନ୍ତା ବି କଲୁଣି । ପୃଥିବୀ ପାଇଁ ବିପଦ ବଢ଼ାଇଲୁଣି । ଆମର ସଭ୍ୟତାଟିକୁ ବଞ୍ଚାଇ ରଖିବାକୁ ହେଲେ ଆମକୁ ସେଇଟିର ମଧ୍ୟ ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଯେଉଁଠାରେ

ଅବାଧ ସ୍ୱାଧୀନତା ପ୍ରକୃତରେ ଅନିଷ୍ଟର ହିଁ କାରଣ ହୁଏ, ସେତେବେଳେ ସମାଧାନ ରୂପେ ଆଇନ୍ ଉପରେ ହିଁ ଅଧିକ ଦୃଷ୍ଟି ଦେବାକୁ ହୋଇଥାଏ ।

ଏକ ସମ୍ଭ୍ରାନ୍ତତନ୍ତ୍ରର ବିଜ୍ଞାନ-କୌଶଳର ପ୍ରୟୋଗ

ସମ୍ଭ୍ରାନ୍ତତନ୍ତ୍ର ହେଉଛି ଶାସନର ଏପରି ଗୋଟିଏ ବ୍ୟବସ୍ଥା, ଯେଉଁଥିରେ କି ସର୍ବୋଚ୍ଚ କ୍ଷମତାଗୁଡ଼ିକ ଗୋଷ୍ଠୀର ସମସ୍ତଙ୍କ ହାତରେ ନୁହେଁ, ମାତ୍ର କେତେଜଣଙ୍କ ପାଖରେ ହିଁ ଠୁଳ ହୋଇ ରହିଥାଏ : ଧନୀମାନେ ଶାସନ କରୁଥାନ୍ତି ଓ ଦରିଦ୍ରମାନେ ବଞ୍ଚିତ ହୋଇ ରହିଥାଆନ୍ତି, ସମ୍ଭ୍ରାନ୍ତମାନେ ଶାସନ କରନ୍ତି ଓ ସାଧାରଣ ଲୋକେ ବଞ୍ଚିତ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି, ଗୋରା ଶାସନ କରୁଥାନ୍ତି ଓ କଳାମାନେ ବଞ୍ଚିତ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି; ପୁରୁଷ ଶାସନ କରନ୍ତି ଏବଂ ନାରୀମାନେ ବଞ୍ଚିତ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି, ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ରାଜନୀତିକ ଦଳ କ୍ଷମତାରେ ଥାଏ ଓ ଅନ୍ୟ ଦଳଗୁଡ଼ିକ ବଞ୍ଚିତ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି । ଏହିପରି ଭାବରେ ଏକ ଏକଛତ୍ର ରାଜତନ୍ତ୍ରକୁ ଚରମ ପ୍ରକାରର ଏକ ସମ୍ଭ୍ରାନ୍ତତନ୍ତ୍ର ବୋଲି କୁହାଯାଇପାରିବ । ପାରମ୍ପରିକ ଭାବରେ ସମ୍ଭ୍ରାନ୍ତତନ୍ତ୍ର ଜନ୍ମ, ଜାତି ଅଥବା ସମ୍ପତ୍ତିଦ୍ୱାରା ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ହେଉଥିଲା । ଆମେ ମୂଳରୁ ହିଁ ସ୍ମରଣରେ ରଖିବା ଯେ ବୈଜ୍ଞାନିକ କୌଶଳଗୁଡ଼ିକର ଯହୁଁ ଯହୁଁ ଅଧିକ ପ୍ରୟୋଗ ହେଲା, ତହୁଁ ତହୁଁ ରାଷ୍ଟ୍ରର କ୍ଷମତାମାନ ମଧ୍ୟ ଅଭୂତପୂର୍ବ ଭାବରେ ବୃଦ୍ଧି ହିଁ ପାଇଥିଲେ । ସାଧାରଣ ମଣିଷମାନଙ୍କୁ ରାଷ୍ଟ୍ର ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ନିଜର ନିୟନ୍ତ୍ରଣରେ ରଖିବାଲାଗି ସମର୍ଥ ହେଲେ । ସମ୍ଭ୍ରାନ୍ତତନ୍ତ୍ରର ଏକ ବୃହତ୍ ଦୁର୍ଲକ୍ଷଣ ହେଉଛି ଯେ ତାହା ପ୍ରାୟ ଏକତରଫା ଭାବରେ ନିଜ କ୍ଷମତାବୃଦ୍ଧିର ହିଁ ଚିନ୍ତା କରୁଥାଏ ଏବଂ ତେଣୁ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ଅବହେଳା ହିଁ କରେ । ପୃଥିବୀର ଇତିହାସରେ ରାଜନୀତିକ ସମ୍ଭ୍ରାନ୍ତତନ୍ତ୍ରର ପ୍ରତିବାଦରେ ହିଁ କ୍ରମେ ଗଣତନ୍ତ୍ର ନିମନ୍ତେ ସେହି ଅନ୍ୟ ଭୂମିଟି ତିଆରି ହୋଇ ଆସିଛି ଏବଂ ଅର୍ଥନୈତିକ ସମ୍ଭ୍ରାନ୍ତବାଦର ପ୍ରତିବାଦରେ ହିଁ ସମାଜବାଦର ବିକଳ୍ପ ବିଚାରଟି ଜନ୍ମଲାଭ କରିଛି ।

ଇତିହାସରେ ଯୁଗେ ଯୁଗେ ବହୁବିଧ ସମ୍ଭ୍ରାନ୍ତତନ୍ତ୍ରର ବିରୋଧ ହୋଇ ଆସିଛି । ସଂପ୍ରତି ବିଶେଷ ପ୍ରକାରର ଦଳେ ବିରୋଧୀ ମଧ୍ୟ ବାହାରିଛନ୍ତି, ଯେଉଁମାନେ କି କେବଳ ସେହିମାନଙ୍କ ପାଖରେ ହିଁ ଯଥାର୍ଥ ସମାଧାନଟି ରହିଛି ବୋଲି ଘୋଷଣା କରିଛନ୍ତି । ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ସ୍ୱୟଂ ଏକ ନୂତନ ଉତ୍ପୀଡ଼ନର କାରଣ ହୋଇଛନ୍ତି । ସେମାନେ ମୂଳତଃ ନିତାନ୍ତ ଅନମନୀୟ ଭାବରେ କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସୂତ୍ର ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ କରିଛନ୍ତି ଓ କେବଳ ତାହାହିଁ ସବୁକିଛିର ସମାଧାନ କରିବ ବୋଲି ଦାବୀ କରିଛନ୍ତି । ମୋଟେ କୌଣସି ପ୍ରତିବାଦକୁ ସହିନାହାନ୍ତି । ନାନା ବଳପ୍ରୟୋଗ ଦ୍ୱାରା ଅନ୍ୟ ମତ ଓ ଅନ୍ୟ

ମାର୍ଗଗୁଡ଼ିକୁ ଦବାଇ ଦିଆଯାଇଛି । ବିଜ୍ଞାନର ବାଟଗୁଡ଼ିକ ଅତ୍ୟନ୍ତ ନିର୍ମମ ଭାବରେ ସେଥିରେ ସହାୟତା କରିଛନ୍ତି । ଶିକ୍ଷା ସକଳ ପ୍ରକାରେ ରାଷ୍ଟ୍ରାୟତ୍ତ ହୋଇ ରହିଛି । ପ୍ରେସ୍, ମେଡ଼ିଆ ଇତ୍ୟାଦି ରାଷ୍ଟ୍ରର କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱଟାକୁ ବଜାୟ ରଖିବା ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଛନ୍ତି । ଏହିସବୁ କ୍ଷୟକାରୀ ପ୍ରବୃତ୍ତିର ଗତିରୋଧ କରିବାକୁ ଗଣତନ୍ତ୍ରର ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଛି, ମାତ୍ର ଏଥିଲାଗି ଗଣତନ୍ତ୍ର ମଧ୍ୟ କଦାପି ଯଥେଷ୍ଟ ହେବନାହିଁ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତିର ଏକ ସମ୍ମାନବୋଧର ଜାଗୃତି ମଧ୍ୟ ସମ୍ଭବ ହେବା ଉଚିତ । ଏଠାରେ Rights of Man ର ବିଚାରଟିର ପ୍ରଶ୍ନଟି ଆପେ ଆପେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଯିବ । ଗଣତନ୍ତ୍ର ଅର୍ଥାତ୍ କ୍ଷମତାର ବିତରଣ ତଥା ସକଳ ସମୂହ-ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ଜନଗଣଙ୍କର ସକ୍ରିୟ ଅଂଶଗ୍ରହଣ । ଏଥିରେ ଭିନ୍ନ ମତ ନିମନ୍ତେ କୌଣସି ଶାସ୍ତି ନାହିଁ । ବରଂ, ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ଏକାଧିକ ମତ ପ୍ରକାଶ ପାଇବାର ମୌଳିକ ପ୍ରୟୋଜନମାନ ମଧ୍ୟ ରହିଛି ।

ଗଣତନ୍ତ୍ରରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନୁଷ୍ୟର ଅନ୍ନଗତ ଆବଶ୍ୟକତା ଗୁଡ଼ିକର ପୂରଣ ଦିଗରେ ଯଥାସମ୍ଭବ ଅଧିକ ସାମାଜିକ ନ୍ୟାୟ ହିଁ ମୀମାଂସକ ହୋଇ ରହିଥିବ । ଏବଂ, ମାନସିକ ବିକାଶର କ୍ଷେତ୍ରରେ ସମାନ ସୁଯୋଗ ହେଉଛି ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଆବଶ୍ୟକତା । ସମସ୍ତେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଆନୁଗତ୍ୟ ସହିତ ସବୁଥିରେ ହଁ ହଁ କଦାପି କରିବେନାହିଁ, – ନାହିଁ କରିବାର କିଛି ବ୍ୟକ୍ତି ମଧ୍ୟ ରହିଥିବେ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କୁ ଅବଶ୍ୟ ସ୍ୱୀକୃତି ଦିଆ ଯାଉଥିବ । ଆଧୁନିକ ବିଜ୍ଞାନ-କୌଶଳ ଦ୍ୱାରା ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ ହେଉଥିବା ସମାଜମାନଙ୍କରେ 'ନାହିଁ' ବୋଲି କହି ପାରୁଥିବା ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ଅଭାବ ଘଟିବନାହିଁ ତ ? କଥାଗୁଡ଼ିକ ଏକତ୍ର ଗୁନ୍ଥିକରି କହିଲେ, ଗୋଟିଏ ଉତ୍ତମ ସମାଜରେ ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟ ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନୁଷ୍ୟ କ) ଉପଯୋଗୀ ହୋଇ ପାରୁଥିବ, ଖ) ଏକ ସର୍ବନିମ୍ନ ନିରାପତ୍ତା ମଧ୍ୟରେ ବାସ କରି ପାରୁଥିବ ଓ ଗ) ଅନ୍ୟର କ୍ଷତି ନକରୁଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାକୁ ଯାବତୀୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆପଣାର ବିକାଶ କରିନେବାର ସୁଯୋଗ ମଧ୍ୟ ମିଳୁଥିବ । (ପୃଷ୍ଠା-୮୬) ନ୍ୟାୟତଃ ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କ ପାଖରେ ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ଅବସର-ସମୟ ରହିଥିବ ଓ ସେମାନେ ତାହାକୁ ସର୍ଜନାତ୍ମକ ବାଟରେ ନିୟୋଜିତ କରି ପାରୁଥିବେ ।

ବିଜ୍ଞାନ ଓ ମୂଲ୍ୟବୋଧ

ସେହି ଆବହମାନ କାଳରୁ ହିଁ ବିଜ୍ଞାନ ଯୁଦ୍ଧ ନିମନ୍ତେ ନୂତନ କୌଶଳମାନ ଯୋଗାଇ ଦେଇଆସିଛି ଏବଂ କ୍ଷମତାସୀନମାନେ ହିଁ ଯୁଗେ ଯୁଗେ ତା'ଦ୍ୱାରା ଉପକୃତ ହୋଇଛନ୍ତି । ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଭୟାବହ ହୋଇ ସେହି କୌଶଳ ବର୍ତ୍ତମାନ ପୃଥିବୀକୁ ପରମାଣୁ ବୋମା ଓ ଉଦଯାନ ବୋମା ପାଖରେ ଆଣି ହାବୁଡ଼େଇ ଦେଇ ସାରିଲାଣି ।

ପୃଥିବୀ ଉପରୁ ମନୁଷ୍ୟର ଏହି ଜୀବନନାମକ ଚିତ୍ରଟି ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଲୁପ୍ତ ହୋଇଯିବ ବୋଲି ସମସ୍ତେ ପ୍ରମାଦ ଗଣୁଛନ୍ତି । ଆମେ ମଣିଷଜାତି ବିଲୁପ୍ତ ହୋଇଯିବା ବା ଆମଠାରୁ ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷଟିରେ ରହିଥିବା ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଲୁପ୍ତ କରିବାର ମନ୍ଦ ଅଭିରୁଚିଗୁଡ଼ିକୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରିବା, – ଆମକୁ ଦୁଇଟି ଭିତରୁ ଗୋଟିଏ ଅବଶ୍ୟ ବାଛି ନେବାକୁ ହେବ । ମାତ୍ର, ବଞ୍ଚି ରହିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥିଲେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଦୃଢ଼ତାର ସହିତ ଆମକୁ ଆମ ଚିନ୍ତା ତଥା ଆଚରଣର କ୍ଷେତ୍ରରେ କେତୋଟି ନିଷ୍ପତ୍ତି ଅବଶ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ହେବ । ଉତ୍ପୀଡ଼ନ ଏବଂ ଯୁଦ୍ଧ, – ମନୁଷ୍ୟର ସଭ୍ୟତାରେ ସେହି ପ୍ରଥମରୁ ହିଁ ଯେଉଁ ଅକୀର୍ତ୍ତିକର ସାମର୍ଥ୍ୟ ରହି ଆସିଛି, ବିଜ୍ଞାନ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ବହୁତ ଉତ୍କଟ ମଧ୍ୟ କରି ଦେଇପାରେ । ମାତ୍ର ସେହି ବିଜ୍ଞାନ ଦୁଇଟି ଭଲ କଥାର ମଧ୍ୟ କାରଣ ହୋଇପାରେ: ମନ୍ଦ କଥାଗୁଡ଼ିକର ସଂଖ୍ୟାରେ ହ୍ରାସ ଘଟାଇପାରେ ଏବଂ ଭଲ କଥାଗୁଡ଼ିକରେ ଅଭିବୃଦ୍ଧି ବି ଘଟାଇପାରେ । ବିଜ୍ଞାନ ଦାରିଦ୍ର୍ୟର ବିଲୋପସାଧନ କରିପାରେ ଓ ଶ୍ରମର ସମୟକୁ ଊଣା କରି ଆଣିପାରେ । ଯଦି ଗଣତନ୍ତ୍ର ହିଁ ଆମ ଲୋକଶାସନର ଧାରା ହୁଏ, ତେବେ ବିଜ୍ଞାନର ସାହାଯ୍ୟରେ ଜୀବନଧାରଣର ସାଧାରଣ ମାନରେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରଭୂତ ବୃଦ୍ଧି ଅବଶ୍ୟ ଘଟିପାରେ । ବିଜ୍ଞାନ ବଳରେ ଚିକିତ୍ସାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ବହୁତ ଉନ୍ନତି ସମ୍ଭବ ହୋଇ ପାରିଛି । ଶିଶୁମୃତ୍ୟୁର ସଂଖ୍ୟା ଊଣା ହୋଇଛି । ବିଜ୍ଞାନ ଦ୍ୱାରା ପୃଥିବୀରେ ଶିକ୍ଷାର ଅଭୂତପୂର୍ବ ପ୍ରସାର ସମ୍ଭବ ହୋଇଛି । ପୁନଶ୍ଚ, ସୁଯୋଗମାନେ ବହୁଗୁଣିତ ହୋଇଛନ୍ତି । ପୃଥିବୀରେ ଏକ ସୁଖୀ ଏବଂ ଶଙ୍କାହୀନ ଜୀବନ କହିଲେ ସାଧାରଣ ବୁଦ୍ଧିରେ ଯାହା ବୁଝାଏ, ତାହା କ୍ରମେ ବହୁତ ବହୁତ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କର ପହୁଞ୍ଚ ମଧ୍ୟକୁ ଆସିପାରିଛି । ଏହି ଯାବତୀୟ ସବୁଯାକ ଏକତ୍ର ହୋଇ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଏକ ଭଲ ପୃଥିବୀର ସମ୍ଭାବନା ବିଷୟରେ ଅଧିକ ଆଶାନ୍ୱିତ ଯେ କରିବ, ସେଥିରେ ବିସ୍ମିତ ହେବାର ଆଦୌ କିଛିହେଲେ ରହିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ ।

ମାତ୍ର, ସେଥିଲାଗି ସବାଆଗ ଏକ ଅନୁକୂଳ ମାନସିକତାର ପ୍ରୟୋଜନ ଅବଶ୍ୟ ରହିବ । ପୃଥିବୀରେ ମନୁଷ୍ୟମାନେ ଏକ ବିଶ୍ୱାସ ଅନୁସାରେ ଅବଶ୍ୟ ପରିଚାଳିତ ହେବେ, – ମାତ୍ର ସେଥିପାଇଁ ସେମାନେ ଯେ କୌଣସି ଘୃଣାଦ୍ୱାରା ଅନୁପ୍ରାଣିତ ହେବେ ଓ ଏଣେ ଚତୁର ରାଷ୍ଟ୍ରଟିଏ ଫାଇଦା ଉଠାଇ ସେମାନଙ୍କୁ ସ୍ୱବଶ କରି ରଖିଥିବ, ସେପରି ହେବା ମୋଟେ ଉଚିତ ନୁହେଁ । ଆଦୌ କୌଣସି ପ୍ରଶ୍ନ ନକରି ଅନ୍ଧ ଭାବରେ ଏକ କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱବାଦୀ system କିମ୍ବା ସଂସ୍ଥାରକୁ ମାନିଯିବା, ଏହାକୁ ଆମେ ଏକ ଯଥାର୍ଥ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣର ବିରୋଧୀ ବୋଲି ହିଁ ଜାଣିବା । ଏକାଧିକ କାରଣରୁ ଆମର ଏହି ଆଧୁନିକ କାଳଟିରେ ଲୋକମାନେ ସତେଅବା କେଡ଼େ ସହଜରେ କୌଣସି ନା କୌଣସି ଅନମନୀୟ ଅତିବିଶ୍ୱାସକୁ ଆଦରି ନେଉଛନ୍ତି । ସେମାନେ ଆମ ଆଧୁନିକ

ଏକାନ୍ତବାଦୀ ରାଷ୍ଟ୍ରମାନଙ୍କ ହାତରେ ଖୁବ୍ ସହଜରେ କ୍ରୀଡ଼ନକ ହୋଇ ଯାଉଛନ୍ତି । ଏହାଦ୍ୱାରା ସେମାନେ ସାମୂହିକ ଲୋକଜୀବନକୁ ଅସୁସ୍ଥ ହିଁ କରି ଦେଉଛନ୍ତି ଏବଂ ସେଥିରେ ବହୁ ପ୍ରଦୂଷଣର କାରଣ ବି ହେଉଛନ୍ତି । ଏବଂ, ଏକ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଅର୍ଥାତ୍ ବିଜ୍ଞାନ-ଅନୁକୂଳ ପରିମଳ ସୃଷ୍ଟି କରିବାରେ ପରିପନ୍ଥୀ ହୋଇ ରହୁଛନ୍ତି । ସତେଅବା ସେମାନଙ୍କର ଗଭୀରରେ ଏକ death wish (ମୃତ୍ୟୁ-ବାସନା) ସେମାନଙ୍କୁ କାମୁଡ଼ି କରି ରହିଛି । ତାହାର ନିରାକରଣ ନିମନ୍ତେ ଉପଯୁକ୍ତ ସାହସ ତଥା ବୁଦ୍ଧିଦ୍ୱାରା ସମର୍ଥିତ ଏକ ଆଶାବାଦର ଆଶୁ ପ୍ରୟୋଜନ ରହିଛି ।

ଏହିସବୁ ବାଧା ଭିତରୁ ସମୁଚିତ ଭାବରେ ମୁକୁଳି ଆସିବାକୁ ହେଲେ ସର୍ବୋପରି ଏକ ପାରସ୍ପରିକ ସହୃଦୟତା ହିଁ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ସହାୟକ ହେବ । ପୃଥିବୀରେ ବାସ କରୁଥିବା ସବୁ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କର କଲ୍ୟାଣକାମନା, - ଆମର ଆଖିମାନଙ୍କୁ ତାହାହିଁ ବାଟ ଦେଖାଉଥିବା ଉଚିତ । (ପୃଷ୍ଠା-୧୧୩) ଭିତରେ ଜ୍ଞାନ ଲାଗି ଗଭୀର ଶ୍ରଦ୍ଧା ରହିବ ଏବଂ ଯେତେ ସୁଖକର ବୋଧ ହେଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଅଭ୍ୟସ୍ତ Mythଗୁଡ଼ିକୁ ବର୍ଜନ କରି ବାହାରି ଆସିବା ନିମନ୍ତେ ଏକ ସହଜ ଆନ୍ତରିକ ଇଚ୍ଛା ସକ୍ରିୟ ରହିଥିବ । ନିଜର ଜୀବନକୁ ଯଥାସମ୍ଭବ ଅଧିକ ସୃଜନଶୀଳ ଭାବରେ ବଞ୍ଚିବାଲାଗି ଶ୍ରଦ୍ଧା ଥିବ ଏବଂ ସେଥିଲାଗି ସାହସର ସହିତ ଆଶାନ୍ୱିତ ରହି ହେଉଥିବ । ନିର୍ମମତା, ଈର୍ଷା, ଅତିଲୋଭ, ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱିତା ଦ୍ୱାରା ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଟପି ଆଗକୁ ଚାଲିଯିବାର ଏକ ହିଂସ୍ରତା, – ଏଗୁଡ଼ିକୁ ଏଡ଼ି ମଧ୍ୟ ହେଉଥିବ । ଗୋଟିଏ କଥାରେ କହିଲେ ଶ୍ରଦ୍ଧା, ସଦ୍‌ଭାବନା, ସହାନୁଭୂତି । ତାହାହିଁ ଜୀବନ ପ୍ରତି ଏକ ସକାରାତ୍ମକ ବାସନାକୁ ଜାଗୃତ କରି ଆଣିବ । ଆଳସ୍ୟ ଆଦୌ ନୁହେଁ, କାରଣ ସର୍ବତ୍ର ସେହି ଆଳସ୍ୟ ହିଁ ଯାବତୀୟ ନୈରାଶ୍ୟର ଏକ ଶକ୍ତିଶାଳୀ କାରଣ ହୋଇ ରହିଥାଏ ।

ବର୍ତ୍ତମାନ, ନିଷ୍କର୍ଷଟିଏ ବାହାର କରି କହିଲେ, ବିଜ୍ଞାନ ମନୁଷ୍ୟଜାତି ନିମନ୍ତେ ଏକ ଅଭୂତପୂର୍ବ ନାନା ସମ୍ଭାବନାର ଦ୍ୱାରକୁ କ୍ରମେ ଉନ୍ମୋଚିତ କରି ଆଣିଛି । ମାତ୍ର ଏହି ସବୁକିଛିର କେତୋଟି ଅବଶ୍ୟ ସର୍ତ୍ତ ମଧ୍ୟ ରହିଛି; ଯୁଦ୍ଧ ହେବ ନାହିଁ, ସର୍ବୋଚ୍ଚ କ୍ଷମତାଗୁଡ଼ିକୁ ସମବିତରିତ କରି ରଖାଯିବ ଏବଂ ଜନସଂଖ୍ୟାବୃଦ୍ଧି ଉପରେ ଏକ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ମଧ୍ୟ ରହିବ । ଜାତୀୟତାବାଦୀ ଅତିପ୍ରଚାର ଗୁଡ଼ିକୁ ହ୍ରାସ କରି ଅଣାଯିବ, ବିଦ୍ୟାଳୟମାନଙ୍କରେ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଜାତି ପ୍ରତି ଘୃଣାଭାବ ପୋଷଣ କରିବାଲାଗି ଶିକ୍ଷା ଦିଆ ଯିବନାହିଁ । ଏସବୁ ସମ୍ଭବ କରିବା ପଥରେ ଆଦୌ କୌଣସି ବାହ୍ୟ ଅଥବା ଟେକ୍‌ନିକ୍‌ଗତ ବାଧା ମୋଟେ ନାହିଁ । କେବଳ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ମନ

ଭିତରେ ହିଁ ଗୁଡ଼ାଏ ମନ୍ଦ ଆବେଗମୟତା ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇ ରହିଛି; – ବହୁ ସନ୍ଦେହ, ଭୟ, କ୍ଷମତାର ଲୋଭ, ଘୃଣା, ଅସହିଷ୍ଣୁଭାବ ପୂରି ରହିଛି । ପରସ୍ପରକୁ ଅବିଶ୍ୱାସ କରିବାର ରୋଗଟିର ଉପଶମ, – ଏହାହିଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ସକଳ ପ୍ରତିବନ୍ଧକର କାରଣ ହୋଇ ରହିଥିବା ପରି ମନେହେଉଛି । ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେଥିପାଇଁ ଯେଉଁ ସମାଧାନଗୁଡ଼ିକର ଚିନ୍ତା କରାଯାଉଛି, ସେଗୁଡ଼ିକ ଅତ୍ୟନ୍ତ ନିର୍ବୋଧ ବୋଲି ହିଁ ଲାଗୁଛି । ତେଣୁ, ଅନ୍ତତଃ ଏତିକି ହେଉ, କିଛିଦିନ ବୋମା-ପରୀକ୍ଷା ପାଇଁ ହେଉଥିବା ବିସ୍ଫୋଟନଗୁଡ଼ିକୁ ଯଥାସମ୍ଭବ ଅଟକାଇ ରଖାଯାଉ; ତେବେ ହୁଏତ ସମୟ ମିଳିବ ଏବଂ ସମୟକ୍ରମେ ପ୍ରଜ୍ଞାର ଉଦୟ ହେବ ତଥା ଅଧିକ ଉପଯୁକ୍ତ ବାଟମାନେ ବାହାରିବେ । (ପୃଷ୍ଠା-୧୧୮)

ବିଜ୍ଞାନର ମାର୍ଗରେ ଚାଲୁଥିବା ଏକ ସମାଜ, – ସ୍ଥାୟୀ ହୋଇ ପାରିବ କି ?

କୌଣସି ସମାଜକୁ ବିଜ୍ଞାନର ମାର୍ଗରେ ଚାଲୁଥିବା ଏକ ସମାଜ ବୋଲି କୁହାଯିବ, ଯାହାକୁ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଜ୍ଞାନ ତଥା ତାହାକୁ ଭିତ୍ତି କରିଥିବା ଜ୍ଞାନକୌଶଳ ପରିଚାଳିତ ଓ ପ୍ରଭାବିତ କରୁଥିବ, – ଯାହାର ଅର୍ଥନୀତି ତଥା ରାଜନୀତିକ ସଂଗଠନ ଓ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଉପରେ ସେଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରତିଫଳନ ହୋଇ ପାରିଥିବ । ଗୋଟିଏ ସମାଜ ବିଜ୍ଞାନର ମାର୍ଗରେ ଚାଲି ପାରିବା ପ୍ରକୃତରେ ସମ୍ଭବ ହେବ ତ ? ଧ୍ୟେୟର କ୍ଷେତ୍ରରେ ବହୁ ନିର୍ବୋଧତା ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇ ରହିଥିବା ଯାଏ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଜ୍ଞାନକୌଶଳ ସମାଜର କ୍ଷତି ହିଁ କରୁଥିବ । ଜ୍ଞାନକୁ ଏକ ଶକ୍ତି ବୋଲି ଘୋଷଣା କରାଯାଇଛି ସତ, ମାତ୍ର ତାହାକୁ ଆମେ ଯେପରି ବ୍ୟବହାର କରିବା, ତାହା ସେହି ଅନୁସାରେ ଅବଶ୍ୟ ମନ୍ଦ ଅଥବା ଭଲ ଫଳ ପ୍ରଦାନ କରିବ । ଅର୍ଥାତ୍, ମନୁଷ୍ୟମାନେ ପ୍ରଜ୍ଞାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ଅନୁରୂପ ଅଭିବୃଦ୍ଧି ଲାଭ ନକଲେ ଜ୍ଞାନର କ୍ଷେତ୍ରରେ ସକଳ ଅଭିବୃଦ୍ଧି ସର୍ବଦା ଦୁଃଖର ଅଭିବୃଦ୍ଧି ଘଟାଇବ ।

ବିଜ୍ଞାନର ମାର୍ଗରେ ଚାଲୁଥିବା ଗୋଟିଏ ସମାଜର ସ୍ଥାୟିତ୍ୱ ସମ୍ଭବତଃ ଏହିପରି କେତୋଟି ସର୍ତ୍ତ ଉପରେ ହିଁ ଖୁବ୍ ନିର୍ଭର କରୁଛି: ପ୍ରଥମତଃ, ସମୁଦାୟ ପୃଥିବୀ ଯଥାସମ୍ଭବ ଗୋଟିଏ ରାଜନୀତିକ ବ୍ୟୁହାମଣା ଦ୍ୱାରା ଶାସିତ ହେବ; ଦ୍ୱିତୀୟତଃ, ଆର୍ଥିକ ସମୃଦ୍ଧି ତଥା ସମ୍ପନ୍ନତା ମାତ୍ର କେତେକ ହାତରେ କେନ୍ଦ୍ରିତ ହୋଇ ନରହି ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କର ଆବଶ୍ୟକତା ପୂରଣ କରିବାରେ ନିୟୋଜିତ ହେବ । ତୃତୀୟତା, ଜନସଂଖ୍ୟାର ବୃଦ୍ଧି ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ମଧ୍ୟରେ ରହିବ ଏବଂ ଚତୁର୍ଥତଃ, ବ୍ୟକ୍ତି ନିମନ୍ତେ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିଭାବେ ଜୀବନ ଅତିବାହିତ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଅନୁକୂଳ ପରିସରଗୁଡ଼ିକ ଉପଲବ୍ଧ

ହେବ ତଥା କ୍ଷମତାଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କ ପାଖରେ ବିଚ୍ଛୁରିତ ହୋଇ ରହିବ । (ପୃଷ୍ଠା-୧୩୯)

ଏହିସବୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ ପୂରଣ ହେବା ନିମିତ୍ତ ପ୍ରକୃତରେ ବହୁତ ପଥ ବାକୀ ରହିଛି । ସେଥିଲାଗି ହୁଏତ ପୃଥିବୀଯାକ ବହୁ ଉଦ୍‌ବେଳନ ଘଟିବ ଏବଂ କେତେ କେତେ କଷ୍ଟସହନ ମଧ୍ୟଦେଇ ଯିବାକୁ ହିଁ ପଡ଼ିବ । ତଥାପି, ଇତିହାସଯାକ ତ ମନୁଷ୍ୟକୁ କେତେ ଉଦ୍‌ବେଳନ ଦେଖିବାକୁ ହୋଇଛି ଓ କେତେ କେତେ କଷ୍ଟସହନକୁ ଅତିକ୍ରମ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଛି । ତଥାପି, ଯେତେ କ୍ଷୀଣ ଭାବରେ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଏପରି ଏକ ଭବିଷ୍ୟତ ଦିଶି ଦିଶି ଯାଉଛି, ଯେତେବେଳେ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ନଥିବ ବା ଯୁଦ୍ଧ ନଥିବ । ଭୟ ବିଦୂରିତ ହୋଇ ଯାଇଥିବ । ପଥ ପ୍ରକୃତରେ ଦୀର୍ଘ । ମାତ୍ର ତା' ବୋଲି ଆମେ ଆମ ପୃଥିବୀ ବିଷୟରେ ଆମର ଚୂଡ଼ାନ୍ତ ଆଶାର ଚିତ୍ରଟିକୁ କାହିଁକି ଚକ୍ଷୁର ଅନ୍ତରାଳ କରି ରଖିବା ?

- ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଦାସ

+++

ପଲ ଓ ପୁରୁଷାର୍ଥ

The Revolt of the Masses

Jose Ortega Y Gasset

(Mentor Books, New American Library, Newyork, 1950)

Jose Ortega Y Gasset

୧୮୮୩ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ସ୍ପେନ୍‌ଦେଶର ରାଜଧାନୀ ମାଡ୍ରିଡ୍ ସହରରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ଏହି ଶତାବ୍ଦୀର ପ୍ରଥମ ଚରଣରେ ସ୍ପେନ୍‌ରେ ଏକ ସାଧାରଣତନ୍ତ୍ରର ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିବାରେ ଯେଉଁ ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀମାନେ ନିମିତ୍ତରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥିଲେ, ଶ୍ରୀ ଗାସେଟ୍ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅନ୍ୟତମ । ସାଧାରଣତନ୍ତ୍ରର ପାର୍ଲିଆମେଣ୍ଟରେ ସିଏ ଜଣେ ସଦସ୍ୟ ମଧ୍ୟ ହୋଇଥିଲେ । ବହୁ ବର୍ଷକାଳ ସେ ମାଡ୍ରିଡ୍ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଦର୍ଶନର ଅଧ୍ୟାପକ ଥିଲେ । ସ୍ପେନିଶ୍ ଗୃହଯୁଦ୍ଧ ପରେ ସାଧାରଣତନ୍ତ୍ରର ପତନ ଘଟିଥିଲା ଓ ଗାସେଟ୍‌ଙ୍କୁ ଦେଶରୁ ନିର୍ବାସିତ କରାଯାଇଥିଲା । ଆର୍ଜେଣ୍ଟାଇନା ଓ ପର୍ତ୍ତୁଗାଲ ପ୍ରଭୃତି ଦେଶରେ ତାଙ୍କୁ ସେହି ଅବଧିଟିକୁ ଅତିବାହିତ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ପରେ ସେ ଅବଶ୍ୟ ମାଡ୍ରିଡ୍ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଫେରି ଆସିଥିଲେ । ଆଲୋଚିତ ଗ୍ରନ୍ଥଟିର ମୂଳ ସ୍ପେନିଶ୍ ସଂସ୍କରଣ La Rebelion de Ias Manas ୧୯୩୦ ମସିହାରେ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥିଲା । ଶ୍ରୀ ଗାସେଟ୍‌ଙ୍କର ଅନ୍ୟକେତୋଟି ପୁସ୍ତକର ନାମ ହେଉଛି :Towards a Philosophy of History, Concord and Liberty, Man and Crisis ଓ Man and People ଓର୍ଟେଗା ଗାସେଟ୍ ବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଷଷ୍ଠ ଦଶକରେ ପରଲୋକ ଗମନ କରିଥିଲେ ।

ଆମ ପୃଥିବୀରେ ଆଗେ ଯେତେ ମଣିଷ ବାସ କରୁଥିଲେ, ଏବେ ତାହାର ବହୁଗୁଣ ଅଧିକସଂଖ୍ୟକ ମଣିଷ ବାସ କରୁଛନ୍ତି । ସଂଖ୍ୟା ବଢ଼ିଲେ କ'ଣ ଆଉ ସବୁକିଛି ବଳେ ବଳେ ବଢ଼ିଯାଏ କି ? ସଂଖ୍ୟା ବଢ଼ିଲେ ସମ୍ଭବତଃ ସମସ୍ୟା ମଧ୍ୟ ବଢ଼େ, ହୁଏତ ନୂଆ ନୂଆ ସଙ୍କଟର ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ । ହୁ ହୁ ହୋଇ ମଣିଷଙ୍କର ସଂଖ୍ୟା ବଢ଼ିଯାଉଥିବା ବର୍ତ୍ତମାନର ପୃଥିବୀ ସେହି କାରଣରୁ କ୍ରମେ ଏକାଧିକ ସଙ୍କଟର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାକୁ ଯାଉଛି । ଇଉରୋପକୁ ହିଁ ଆପଣା ଅଧ୍ୟୟନ ଓ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣର କ୍ଷେତ୍ରରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରି ଆଲୋଚିତ ପୁସ୍ତକଟିରେ ସେହି ବିଷୟଟିର ଆଲୋଚନା କରାଯାଉଛି ।

ଗତ ଷଷ୍ଠ ଶତାବ୍ଦୀରୁ ଅଷ୍ଟାଦଶ ଶତାବ୍ଦୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଇଉରୋପର ଜନସଂଖ୍ୟା କ୍ରମଶଃ ବୃଦ୍ଧି ପାଇ ଯେତିକି ହୋଇଥିଲା, ଉନବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଅଭୂତପୂର୍ବ ଭାବରେ ବୃଦ୍ଧି ପାଇବା ଦ୍ୱାରା ତାହା ଏକାବେଳେକେ ତିନିଗୁଣ ଅଧିକ ହୋଇଗଲା । ପ୍ରଥମ କାଳର ସେହି ବାରଶହ ବର୍ଷ ଭିତରେ ଲୋକସଂଖ୍ୟା ବୃଦ୍ଧି ପାଇ ଅଠର କୋଟିକୁ ଆସିଥିଲା । ମାତ୍ର ୧୮୦୦ ରୁ ୧୯୧୪ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ମଧ୍ୟରେ ସେହି ଅଠର କୋଟି ବୃଦ୍ଧି ପାଇ ଛୟାଳିଶି କୋଟିକୁ ଆସି ସ୍ପର୍ଶ କଲା । ସେହି ଦିନଠାରୁ ଯୁଆଡ଼େ ଦେଖିବ, ଆମକୁ ଖାଲି ଏହି ପଲପଲ ମଣିଷ ହିଁ ଦେଖା ଯାଉଛନ୍ତି । ସର୍ବତ୍ର ସେହି ପଲମାନେ ହିଁ ସତେଅବା ଭିଡ଼ ଲଗାଇ ରହିଛନ୍ତି – ସତେ ଯେପରି ଏହି ପଲ ବ୍ୟତୀତ ହିଁ ମନୁଷ୍ୟର ଆଉ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ପରିଚୟ ନାହିଁ । ଆଧୁନିକ ମନୁଷ୍ୟସମଷ୍ଟିର ବର୍ଣ୍ଣନା କରି ଗାସେଟ ସତେଅବା ଅଙ୍ଗୁଳି ଦେଖାଇ ଦେଇ ଆମକୁ କହିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରିଛନ୍ତି : ହେଇ ଦେଖ, ସହରଗୁଡ଼ାକରେ ମଣିଷ ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇଛନ୍ତି, ଘରଗୁଡ଼ାକରେ ସେଥିରେ ବାସ କରୁଥିବା ମଣିଷମାନେ ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇଛନ୍ତି – ହୋଟେଲମାନଙ୍କରେ ମଣିଷ ଭର୍ତ୍ତି, ରେଳଗାଡ଼ିରେ ସେହି ମଣିଷମାନେ ହିଁ ଭିଡ଼ କରି ରହିଛନ୍ତି – କାଫେମାନଙ୍କରେ ଗରାଖମାନଙ୍କର ଗହଳି, ପାର୍କଗୁଡ଼ିକ ଅସୁମାରି ମଣିଷଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇ ରହିଛି, ଡାକ୍ତରମାନଙ୍କର ପରାମର୍ଶଗୃହରେ ରୋଗୀ ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇଛନ୍ତି । କେତେ କେତେ ମଣିଷ ଯେ ସିନେମା ଓ ଥିଏଟରମାନଙ୍କରେ ବସି ଆନନ୍ଦ ଉପଭୋଗ କରୁଛନ୍ତି, ତାହାର କଳନା ନାହିଁ । ସମୁଦ୍ର କୂଳମାନଙ୍କରେ ସନ୍ତରଣକାରୀମାନଙ୍କର ଭିଡ଼ ଲାଗିଛି । ମଣିଷର ସଂସାର କହିଲେ ପାରମ୍ପରିକ ଭାବରେ ଯେଉଁସବୁ ଥାନକୁ ବୁଝାଉ ଥିଲା, ମଣିଷର ସଭ୍ୟତା କହିଲେ ଯେଉଁସବୁ ସାଧନ ଓ ସାମଗ୍ରୀଗୁଡ଼ିକୁ ବୁଝାଇ ଆସିଥିଲା, ସେହି ସବୁଯାକ ସ୍ଥାନରେ ଓ ସେହି ସବୁକିଛି ସାଧନ ଓ ସରଞ୍ଜାମଗୁଡ଼ିକୁ ମଣିଷମାନେ ପଲ ପଲ ହୋଇ ଅଧିକାର କରି ରହିଥିବାର ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହେଉଛି । (ପୃଷ୍ଠା-୭)।

ମଣିଷମାନଙ୍କର ଏହି ପଲକୁ ଗାସେଟ Mass ବୋଲି ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଛନ୍ତି । ମଣିଷ-ପ୍ରତ୍ୟେକ ମଣିଷଭିତରେ ପୁରୁଷଟିଏ ରହିଛି । ସେହି ପୁରୁଷ ହିଁ ଜୀବନକୁ ବଞ୍ଚେ, ଜୀବନର ସ୍ୱାଦ ଗ୍ରହଣ କରେ, ଜୀବନକୁ ଅନୁଭବ କରେ, ଜୀବନ ଭିତରେ ଅର୍ଥ ଆଣିଦିଏ, ଜୀବନକୁ ଏକ ସୃଜନସମର୍ଥ ନିତ୍ୟ-ବିସ୍ମୟରେ ରୂପାନ୍ତରିତ କରିଦିଏ । ପୁରୁଷମାନଙ୍କର ସମଷ୍ଟିକୁ ଗୋଷ୍ଠୀ କୁହାଯାଏ । ମାତ୍ର ଅନେକ ଏକ ମିଶିଲେ ଯେତେବେଳେ ଯାବତୀୟ ଗୋଷ୍ଠୀଧର୍ମିତାକୁ ଗିଳିପକାଇ ଏକ ପଲର ହିଁ ଉପଦ୍ରବ ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ, ସେଠାରେ ଆଉ ପୁରୁଷ ରହିବ କିପରି – ସେଠାରେ ବିସ୍ମୟ ଲାଗି କୌଣସି ଅବକାଶ ବା କିପରି

ରହିବ ? ଏହି ବିସ୍ମୟ ହିଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଏବଂ ଗୋଷ୍ଠୀର ଜୀବନରେ ସୃଜନଶୀଳତାର ଜନନୀରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥାଏ । ବିସ୍ମିତ ହୋଇ ଜଗତକୁ ଅନୁଭବ କରିବା - ଜୀବନରେ ତାହା ହିଁ, ଯାହାକିଛି ରହିଛି, ତାହାର ମର୍ମ ପ୍ରବେଶ କରି ଆହୁରି ଅଧିକ କରି କିଛି ସୃଷ୍ଟି କରିବାର ଅସଲ ଚାବିକାଠି । ମାତ୍ର, ଯିଏ ନିଜେ ଫୁଟବଲ ଖେଳୁନାହିଁ, କେବଳ ଫୁଟବଲ ଖେଳ ଦେଖିବାକୁ ହିଁ ଜୀବନର ଏକମାତ୍ର ନିଶା ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିନେଇଛି, ସିଏ ଆଦୌ କୌଣସି ବିସ୍ମୟର ଓ ତେଣୁ କୌଣସି ସୃଷ୍ଟିଶୀଳତା ଲାଗି କଦାପି ଭାଜନ ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ଖେଳିବାର ଆନନ୍ଦ କେବଳ ଖେଳ ଦେଖିବାର ନିଶାରେ ପଡ଼ିଥିବାର ମଣିଷକୁ କିପରି ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇପାରିବ ?

ଖେଳ ଖେଳିବାର ମଣିଷ - ଏମାନେ ସବୁ ଯୁଗରେ ସଂଖ୍ୟାଲଘୁ ହୋଇ ରହିଥିଲେ । ଖେଳ ଦେଖି ନିଶା ମେଣ୍ଟାଇ ଦେଉଥିବା ମଣିଷ-ଏହିମାନଙ୍କର ହିଁ ସଂଖ୍ୟା ପ୍ରକୃତରେ ଅଧିକ । ସ୍ୱୟଂ ଯୋଗ୍ୟତା ହାସଲ କରି ଆପେ ସଂସାରଲାଗି କୌଣସି ନା କୌଣସି ଅବଦାନ ଦେଇ ପାରୁଥିବା ମଣିଷ - ଏମାନେ ସଂଖ୍ୟାଲଘିଷ୍ଠ । ଏବଂ, ସେମାନଙ୍କର ସେହି ଅବଦାନ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ ପାରୁଥିବା ସାମଗ୍ରୀ ତଥା ପରିବେଶଗୁଡ଼ିକୁ ଭୋଗକରି ଆସୁଥିବା ମଣିଷମାନଙ୍କର ସଂଖ୍ୟା ସବୁଦିନେ ଅଧିକତର ହୋଇ ରହି ଆସିଛି । ପଲ ସବୁଦିନେ ଥିଲେ, ଆଜି ମଧ୍ୟ ଅଛନ୍ତି । ମାତ୍ର ଆମର ଏହି ସମୟଟି ପରି ଇତିହାସରେ ଆଉ କେବେହେଲେ ଏହି ପଲମାନେ ଏତେଦୂର ଉପଦ୍ରବୀ ହୋଇ ନଥିଲେ, ଏପରି କେବେହେଲେ ଅନଧିକାର ପ୍ରବେଶ କରି ଜୀବନର ସମୁଦାୟ କ୍ଷେତ୍ରଟିକୁ ଗିଳି ପକାଇବାକୁ ବାହାରି ନ ଥିଲେ ଓ ତାହାକୁ ଏପରି ଉପଦ୍ରବପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଆପଣାର ଏକ ନ୍ୟାୟସଙ୍ଗତ ଅଧିକାର ବୋଲି ଆଉ କେବେହେଲେ ଏତେ ପ୍ରତିପତ୍ତି ପ୍ରଦର୍ଶନପୂର୍ବକ ଘୋଷଣା ମଧ୍ୟ କରି ନଥିଲେ । ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଗାସେଟ ଆଧୁନିକ ପଲମଣିଷମାନଙ୍କର ଚିତ୍ରଟିକୁ ଆମ ଆଗରେ ସ୍ପଷ୍ଟତର ଭାବରେ ଧରି ରଖିବାକୁ ଯାବତୀୟ ମନୁଷ୍ୟସମାଜକୁ ଏହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଦୁଇଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରି ଦେଖିବାର ପ୍ରସ୍ତାବ କରିଛନ୍ତି: ସମାଜର ଗୋଟିଏ ଭାଗରେ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଅଛନ୍ତି - ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର ଗୋଷ୍ଠୀ ରହିଛି । ଗୋଷ୍ଠୀର ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି କୌଣସି ନା କୌଣସି କ୍ଷେତ୍ରରେ ବିଶେଷ ଯୋଗ୍ୟତାମାନ ଅର୍ଜନ କରିଛି ଏବଂ ସେହି ଯୋଗ୍ୟତାର ଭୂମି ଉପରେ ସମୂହ ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟକ୍ତିର ଅବଦାନ-କ୍ଷେତ୍ରଟି ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ହେବାରେ ଲାଗିଛି । ଅନ୍ୟ ଭାଗଟିରେ ପଲମାନେ ରହିଛନ୍ତି । ପଲ ମଧ୍ୟରେ ରହିଥିବା ମଣିଷମାନେ କୌଣସି ବିଶେଷ ଯୋଗ୍ୟତା ଅର୍ଜନ କରି ନାହାଁନ୍ତି । ସେହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସମୂହ ନିମନ୍ତେ ସେମାନଙ୍କର କୌଣସି

ଅବଦାନ ଦେବାର ରହିଛି ବୋଲି ସେମାନେ ଚିନ୍ତା ବି କରିନାହାଁନ୍ତି । ଏହି ପଲ ବା Mass ର ମଣିଷ ହେଉଛି ଲେଖକଙ୍କର ଭାଷାରେ The average man – ସେହି ହାରାହାରି ସ୍ତରର ମଣିଷ ହେଉଛି ପଲ-ମଣିଷ, ଏ ଯୁଗର ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ପ୍ରବଳ ହୋଇ ଆବିର୍ଭୂତ ହେବାରେ ଲାଗିଥିବା ମଣିଷ ।

ଚଳନ୍ତି ଭାଷାରେ 'ଜନତା' ବା 'ଜନଗଣ' କହିଲେ ଆମେ ଯାହା ବୁଝିଥାଉ, ମାର୍କସୀୟ ପରିଭାଷାରେ ଯେଉଁମାନଙ୍କୁ Working class କିମ୍ବା Proletariat ବୋଲି କୁହାଯାଇଥାଏ, ସେଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ପଲ-ମଣିଷ ବା Massର ଏହି ଅଭିଧାଟିକୁ ସମତୁଲ କରି ନ ଦେବା ସକାଶେ ଗାସେଟ ଆମକୁ ସାବଧାନ କରି ଦେଇଛନ୍ତି । ପଲ-ମଣିଷ ଆଦୌ କୌଣସି ଭାବାତ୍ମକ ଅଥବା ଅଭାବାତ୍ମକ ଗୁଣସଂଜ୍ଞା ଦ୍ୱାରା କେବେହେଲେ ଆପଣାର ମୂଲ୍ୟାୟନ କରିବାକୁ ମନ କରେନାହିଁ । ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତେ ଯେପରି, ସିଏ ନିଜକୁ ମଧ୍ୟ ମୋଟାମୋଟି ସେହିପରି ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିନେଇ ଥାଏ (Just like everybody): ଏବଂ ସେଥିଲାଗି ସେ ଆଦୌ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଚିନ୍ତିତ ଅନୁଭବ କରେ ନାହିଁ – ବରଂ, ସମସ୍ତଙ୍କ ପରି ହୋଇଥିବାରୁ ସତେଅବା ଏକ ପ୍ରକାରର ପ୍ରସନ୍ନତା ହିଁ ଅନୁଭବ କରୁଥାଏ । ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ, ସଂଖ୍ୟାଲଘୁ ପଟରେ ରହିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ନିଜଠାରୁ ଅଧିକ ପ୍ରତ୍ୟାଶା କରେ, ନିଜଠାରୁ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଦାବି କରୁଥାଏ । ସିଏ ଆପଣାକୁ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଖଟାଏ, ଆପଣା ଯୋଗ୍ୟତାର ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ପରୀକ୍ଷା ନେବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ମାତ୍ର, ସିଏ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କଠାରୁ ଆପଣାକୁ ଆଦୌ ଅଧିକ ବା କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଏକ ଉଚ୍ଚତର ସ୍ତରର ବୋଲି ମୋଟେ ବିଚାର କରୁ ନ ଥାଏ । ଆପଣାର ଗୋଟିଏ ଜୀବନରେ ସିଏ ଯେ ଆପଣା ଉପରେ ରଖିଥିବା ସବୁଯାକ ପ୍ରତ୍ୟାଶା ବା ପ୍ରତୀକ୍ଷାର ପରିପୂରଣ କରିପାରେ, ସେ କଥା ମଧ୍ୟ ଆଦୌ ଠିକ୍ ନୁହେଁ । ଏହିପରି ଭାବରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ସମାଜକୁ ଆମେ ଦୁଇ ପ୍ରକାର ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ କରି ବିଚାର କରିପାରିବା ବୋଲି ଓର୍ଟେଗା ବିଚାର କରିଛନ୍ତି । ଏହି ଦୁଇ ଶ୍ରେଣୀକୁ ଏକ ସାମାଜିକ ଅର୍ଥରେ ଉଚ୍ଚ ଓ ନୀଚ, ଶିଷ୍ଟ ଓ ଅଶିଷ୍ଟ ଅଥବା ସେହିପରି ଆଉ କୌଣସି ଦୁଇ ବର୍ଗ-ବିଭାଜନରେ ବିଭକ୍ତ କରି ଆଦୌ ବିଚାର କରାଯାଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ବରଂ ଏମାନଙ୍କୁ ଆମେ ଯେକୌଣସି ସମାଜରେ ବାସ କରୁଥିବା ଦୁଇ ପ୍ରକାରର ଜୀବନଗତ ଆଭିମୁଖ୍ୟ ରହିଥିବା ଦୁଇ କିସମର ମଣିଷ ବୋଲି ଚିହ୍ନି ରଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିପାରିବା । ହଁ, ଦୁଇ ପ୍ରକାରର ଦୃଷ୍ଟି, ଦୁଇ ପ୍ରକାରର ଅଭିଳାଷ, ଦୁଇ ପ୍ରକାରର ଉଦ୍ୟମ ଓ ସକ୍ରିୟତା - ତେଣୁ ଦୁଇ ପ୍ରକାରର ମଣିଷ । ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାରର ମଣିଷ ନିଜ ଉପରେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଦାବି କରନ୍ତି, ଅଧିକ କଷ୍ଟର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୁଅନ୍ତି ଓ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ଆପଣାକୁ

ବାନ୍ଧି ରଖିଥାଆନ୍ତି; ସେମାନେ ଏଇଥିରୁ ହିଁ ବଂଚିବାର ସୁଆଦ ପାଆନ୍ତି । ଏବଂ, ଆର ପ୍ରକାରର ମଣିଷମାନେ ନିଜଠାରୁ ବିଶେଷ ଭାବରେ ଆଦୌ ସେପରି କିଛି ଦାବି କରନ୍ତି ନାହିଁ, ଜୀବନକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣରୁ ଆହୁରି ଅଧିକ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବାର ଅଭିପ୍ରାୟରେ ସେମାନେ ପ୍ରାୟ କୌଣସି ଉଦ୍ୟମ କରନ୍ତି ନାହିଁ, ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ ଭାବରେ ମୁଣ୍ଡାଏ ସୋଲ ପରି ବା ଗୋଟାଏ ଏଡ଼େ ବଡ଼ ଡ଼ାବଲ ପରି ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ଚିତ୍ତରେ ଜୀବନର ଜଳ ଉପରେ ଭାସି ଭାସି ଚାଲି ଯାଉଥାଆନ୍ତି । କହିବା ବାହୁଲ୍ୟ, ଏହି ଦ୍ୱିତୀୟ ଶ୍ରେଣୀର ମଣିଷମାନେ ହିଁ ସଚରାଚର ସଂଖ୍ୟାରେ ଅଧିକ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି । (ପୃଷ୍ଠା-୧୦)

ଓର୍ତେଗା କହନ୍ତି ଯେ ଏହି ଦ୍ୱିତୀୟ ଶ୍ରେଣୀର ଲୋକମାନେ ହିଁ ଆଧୁନିକ କାଳରେ ବିଶେଷ ଭାବରେ ପ୍ରବଳ ହୋଇ ଆବିର୍ଭୂତ ହୋଇଛନ୍ତି । ଆମର ଏହି ସମୟରେ ସେହିମାନେ ସତେଅବା ସର୍ବବଳୀୟାନ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି । ପଲ-ମଣିଷ, ଅଶିଷ୍ଟ ମଣିଷ, ଅମାର୍ଜିତ ମଣିଷ, - ସତେଅବା ଏହିମାନେ ହିଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସଂଖ୍ୟାବହୁଳ ହୋଇ କ୍ରମେ ଆମ ସଂସାରରେ ରାଜା ହୋଇ ବାହାରିଛନ୍ତି - ସେହିମାନଙ୍କର ବିବେକ ଦ୍ୱାରା ହିଁ ସଂସାରଟାକୁ ଶାସନ କରି ବାହାରିଛନ୍ତି । ସଂଖ୍ୟାଲଘୁ ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାରର ଶ୍ରେଣୀଟିକୁ ଏମାନେ ସବୁ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସତେଅବା ଗିଳି ପକାଇବେ ବୋଲି ମନସ୍ଥ କରି ସାରିଛନ୍ତି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଯୁଗର ଗଣତାନ୍ତିକ ରୀତିଗୁଡ଼ାକ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରବଳରୁ ଆହୁରି ପ୍ରବଳ ହେବାରେ ଏକ ଅନୁକୂଳ ପର୍ଯ୍ୟାବରଣ ଆଣି ଯୋଗାଇ ଦେଉଛି । ଅର୍ତେଗା ଏହି ପ୍ରବୃତ୍ତିଟିକୁ Hyperdemocracy ବା ଅତିଗଣତନ୍ତ୍ର ବୋଲି ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଛନ୍ତି । ଏହି ଚଳଣିଟି ଅନୁସାରେ, ସବୁ ମଣିଷ ଏକାଭଳିଆ ହେବେ, କେହି କାହାରିଠାରୁ ଅଲଗା ଦିଶିବେ ନାହିଁ, ସମସ୍ତେ 'everybody' ହୋଇ ରହିବେ । ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାରର ହେବାକୁ ହିଁ ସେହି ମାନଦଣ୍ଡଟି ଅନୁସାରେ ଅସୁନ୍ଦରତା ବୋଲି କୁହାଯିବ । ଆଧୁନିକ ସମାଜରେ ସେହି ରୀତିଟି ସତେଅବା ଏକ ପ୍ରକାଣ୍ଡ ପଥର ରୋଲର୍ ପରି ଗଡ଼ି ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସମତୁଲ କରି ରଖିବାର ପଣ କରି ବାହାରିଛି । ଏହି ରୀତି ପଲମଣିଷର ରୀତି । ଯାହା କିଛି କିଂଚିତ ଅନ୍ୟ, ଅଧିକ, ବିଶେଷ ଅଥବା ଗୁଣଯୁକ୍ତ ଓ ଅସମାନ୍ୟ ପରି ଦେଖାଯାଉଛି, ତାହାକୁ ପାଦତଳେ ପକାଇ ଦଳି ଦିଆ ଯାଉଛି । ଆଧୁନିକ ସଂସାର ଓ ସଭ୍ୟତାର ଏହି ସ୍ଥିତିକୁ ଶ୍ରୀ ଓର୍ତେଗା ପତନକାଳୀନ ପ୍ରାଚୀନ ରୋମ୍ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ସ୍ଥିତି ସହିତ ତୁଳନା କରିଛନ୍ତି । ସେଠାରେ ମଧ୍ୟ ଏକଦା ଏହି ପଲ ମଣିଷମାନେ ପ୍ରବଳ ହୋଇ ଉଠିଥିଲେ ଏବଂ ସଭ୍ୟତାର ସାମ୍ରାଜ୍ୟଟିକୁ ଗିଳି ପକାଇଥିଲେ । ସଂଖ୍ୟାଲଘୁ ଅନ୍ୟ ଶ୍ରେଣୀଟିକୁ ସିଂହାସନଚ୍ୟୁତ କରି ଆପଣାକୁ ହିଁ ସିଂହାସନ ଉପରେ ନେଇ ବସାଇ

ଦେଇଥିଲେ । ଏକ ଯୁଗବିଳୟର ନିମିତ୍ତ ହୋଇଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନର ପଲମଣିଷ କ'ଣ ସେହିପରି ଭାବରେ ଆଧୁନିକ ଜଗତର ସକଳ ଶୌର୍ଯ୍ୟ ଏବଂ ଶାଳୀନତାକୁ ଗିଳି ପକାଇବ କି ଏବଂ ସତକୁ ସତ ଆଉ ଏକ ଯୁଗ-ବିଳୟର କାରଣ ହେବ କି ? - ଓର୍ଟେଗା ସେହିପରି ଏକ ଆଶଙ୍କା ପ୍ରକାଶ କରି ଆପଣାର ଅନ୍ୟ ବିଶ୍ଳେଷଣଗୁଡ଼ିକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଛନ୍ତି । •

ବିଗତ ଦୁଇ ଶତାବ୍ଦୀ ମଧ୍ୟରେ ଇଉରୋପ ଓ ଆମେରିକାରେ ପ୍ରଭୂତ ଆର୍ଥିକ ପ୍ରଗତି ସମ୍ଭବ ହୋଇଛି । ସେହି ପ୍ରଗତିର ଏକ ସମାନ୍ତର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ତଥା ଆବଶ୍ୟକତା ରୂପେ ଶିକ୍ଷାକୁ ମଧ୍ୟ ସାର୍ବଜନୀନ କରାଯାଇଛି । ଆଗେ ସମସ୍ତେ ପାଠ ପଢୁନଥିଲେ, ପାଠ ପଢ଼ିବା ପ୍ରଧାନତଃ ବିଶେଷ ଭାଗ୍ୟଶାଳୀ କେତୋଟି ବର୍ଗଲାଗି ଉପଲବ୍ଧ ହୋଇ ପାରୁଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ସମସ୍ତେ ଶିକ୍ଷାର ପରିସର ମଧ୍ୟକୁ ଆସିଲେଣି, ଶିକ୍ଷା ସାଂବିଧାନିକ ଭାବରେ ଆପାମର ସର୍ବଜନଙ୍କର ଏକ ଅଧିକାରରେ ପରିଣତ ହୋଇ ସାରିଲାଣି । ସାମଗ୍ରୀଗୁଡ଼ିକର ଉତ୍ପାଦନ ବହୁଗୁଣିତ ହୋଇଛି, ବିତ୍ତ ବୃଦ୍ଧି ପାଇଛି । ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଅନୁପାତର ମଣିଷ ସମ୍ପନ୍ନତାର ଗାର ଭିତରକୁ ପ୍ରବେଶ କରି ପାରିଲେଣି । ଗତ ଦୁଇ ଶତାବ୍ଦୀର ଏହି ସମଗ୍ର ପ୍ରକ୍ରିୟାଟିକୁ ଶ୍ରୀ ଅର୍ଟେଗା ଏକ Levelling period ବୋଲି କହିଛନ୍ତି । ବିତ୍ତ, ଭୋଗ ଓ ସୁଖ ସର୍ବଜନଙ୍କର ପହଞ୍ଚ ଭିତରକୁ ଆସିପାରିଛି । ସାଂସ୍କୃତିକ ଜୀବନରେ ମଧ୍ୟ ସର୍ବଜନ ଭାଗ ନେଇ ପାରିଲେଣି । ଆଗେ ସଂସ୍କୃତି ବର୍ଗୀୟ ହୋଇ ରହିଥିଲା– ସଂସ୍କୃତି କ୍ଷେତ୍ରର ସକଳ ଆପ୍ୟାୟନ କେବଳ କେତୋଟି ବର୍ଗର ଏକ ବିଶେଷ ମଣ୍ଡଳ ମଧ୍ୟରେ ହିଁ ସୀମାବଦ୍ଧ ଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ସେହି ସ୍ଥିତି ବଦଳି ଯାଇଛି । ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ମଣିଷ ଜୀବନରେ ଲୋଡ଼ା ହେଉଥିବା ପ୍ରାୟ ଯାବତୀୟ ପଦାର୍ଥକୁ ପାଇ ପାରୁଥିବା ପରି ଅନୁଭବ କରୁଛନ୍ତି । ଜୀବନଗତ ଯାବତୀୟ ସ୍ତରର ଅଭାବଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ରାୟ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ମେଣ୍ଟାଇ ଦିଆଯାଇଥିବାର ଏକ ପ୍ରତୀତି ସମ୍ଭାବ୍ୟ ସକଳ ଥାନରେ ସୃଷ୍ଟି କରାଯାଇ ପାରିଛି । ଆମେ ଯାହା ପାଇବୁ ବୋଲି ଇଚ୍ଛା କରୁଥିଲୁ, ତାହା ପାଇଗଲୁ; ଯେଉଁଠାରେ ପହଞ୍ଚିବୁ ବୋଲି ମନାସ ରଖିଥିଲୁ, ସେଠାରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚି ପାରିଲୁ - ଏହିପରି ଏକ ପରିତୃପ୍ତିବୋଧ ପ୍ରାୟ ସାର୍ବଜନୀନ ହୋଇ ପାରିଥିବା ପରି ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହେଉଛି ଏବଂ ତାହାକୁ ହିଁ ଆଧୁନିକ ପ୍ରଗତିର ସନ୍ତକ ବୋଲି ଅନୁଭବ ବି କରାଯାଉଛି । ଏହିଠାରେ ହିଁ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଗାସେଟ୍ ସେହି ପରିତୃପ୍ତିର ବୃତ୍ତଗୁଡ଼ିକର ଶାନ୍ତିଭଙ୍ଗ କଲାପରି ଘୋଷଣା କରିଛନ୍ତି ଯେ ପରିତର୍ପଣରେ, ପହଞ୍ଚି ଯିବାରେ ଓ ଅଟକି ଯିବାରେ କଦାପି ମନୁଷ୍ୟ ଜୀବନର ଅସଲ ପ୍ରାଣବନ୍ତତା ନିହିତ ହୋଇ ରହିନାହିଁ ।

ତାଙ୍କରି ଭାଷାରେ କହିଲେ : Genuine vital integrity does not consist in satisfaction, in attainment, in arrival..ସ୍ପେନ୍‌ର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ସାହିତ୍ୟକାର Cervantes ଙ୍କର ଗୋଟିଏ ବାକ୍ୟ,. - The road is always better than the inn- ର ଉଦ୍ଧାର କରି ଗାସେଟ୍ ନିଜର ଉକ୍ତିକୁ ପରିପୁଷ୍ଟ କରିଛନ୍ତି । (ପୃଷ୍ଠା - ୨୨)।

କୌଣସି ସରାଇଘରେ ଆସି ଆଶ୍ରୟ ନେବା ଓ ଅଟକିଯିବା ଅପେକ୍ଷା ବାଟ ଚାଲୁଥିବା ଓ ସେହି ବାଟରେ ହିଁ ରହିଥିବା – ଯଥାର୍ଥ ଜୀବନ କହିଲେ ମୂଳତଃ ତାହାକୁ ବୁଝାଇବା ଉଚିତ । ଭୋଗ ଓ ପ୍ରାପ୍ତିର ଏକ ଭ୍ରାନ୍ତି ଭିତରେ ପଡ଼ି ଆଧୁନିକ ବହୁସମ୍ପନ୍ନତାକୁ ଲାଭ କରିଥିବା ମଣିଷ ସେହିପରି ଭାବରେ ପ୍ରକୃତରେ ଅଟକି ଯାଇଛି କି ? ଆଗକାଳର ସାନ ପୃଥିବୀଟି ଏବେ କେଡ଼େବଡ଼ ହୋଇଗଲାଣି । ବେଗର ଡ଼େଣାରେ ପବନ ଲାଗିଲାଣି, ବିତ୍ତର ଜଗତଗୁଡ଼ିକ ବହୁଗୁଣ ହେଲାଣି । ମଣିଷର, ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ମଣିଷଙ୍କର, ବ୍ୟବହାରରେ ଲାଗିବା ନିମନ୍ତେ ଉତ୍ତରୋତ୍ତର ଭାବରେ ଯେତେଯେତେ ବସ୍ତୁର ଭିଆଣ ହେବାରେ ଲାଗିଛି, ସେଗୁଡ଼ିକୁ ସତେଅବା ଆଉ ମୋଟେ ଆଖି ପାଉନାହିଁ । କେତେ ଅଧିକ ମଣିଷ କେତେ କେତେ କଥା କିଣି ପାରିଲେଣି, ଭୋଗ ତଥା ଉପଭୋଗର ଅଭୂତପୂର୍ବ କେତେ କେତେ ବସ୍ତୁର ବିପଣିମାନ ଏକାବେଳେକେ ହାତ ପାଆନ୍ତା ଭିତରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଗଲାଣି । ଏହିସବୁ ବହୁ ସାମଗ୍ରୀ ଏବଂ ସରଞ୍ଜାମ ଦ୍ୱାରା ବେଷ୍ଟିତ ହୋଇ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ମଣିଷ ନିଜକୁ ପ୍ରକୃତରେ କେଡ଼େ ସମର୍ଥ ବୋଲି ଅନୁଭବ କଲେଣି । ସେମାନେ ଏଣିକି ସତେଅବା ଆଉ କୌଣସି କିଛିଲାଗି ବି କଦାପି ଅସମର୍ଥ ହେବେନାହିଁ, ଏହିଭଳି ଏକ ଦୃଢ଼ ନିଶ୍ଚୟତାବୋଧ ମଧ୍ୟ ମଣିଷମାନଙ୍କର କଳନାଶକ୍ତିକୁ ଅଧିକାର କଲାଣି । ମାତ୍ର, ଓର୍ଟେଗା ସତେଅବା ଆମ ଭାବନାଗୁଡ଼ାକର ଖୋଜକୁ ଅଟକାଇ ଦେଇ କହୁଛନ୍ତି – ଆମେ ଏଭଳି ଗୋଟିଏ ଯୁଗକ୍ଷଣରେ ବାସ କରୁଛୁ, ଯେତେବେଳେ କି ମଣିଷ ଆପଣାକୁ ପ୍ରାୟ ଅମିତ ପରିମାଣରେ ସୃଜନସମର୍ଥ ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରୁଛି, କିନ୍ତୁ ତାକୁ ପ୍ରକୃତରେ କ'ଣ ସୃଷ୍ଟି କରିବାକୁ ହେବ, ସେହି ବିଷୟରେ ସିଏ ଆଦୌ କିଛି ଜାଣେନାହିଁ । ସିଏ ଯାବତୀୟ ବସ୍ତୁ ଉପରେ ଅଧିକାର ହାସଲ କରି ପାରିଛି ସିନା, ମାତ୍ର ନିଜକୁ ନିଜର ବଶକୁ ତଥାପି ଆଣି ପାରିନାହିଁ । ଆପଣାର ଏହିସବୁ ବହୁ ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟ ଭିତରେ ସିଏ ଏକାବେଳେକେ ବଣା ହୋଇ ଯାଇଥିବା ପରି ଅନୁଭବ କରୁଛି । ତା' ହାତରେ ଆଗ ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ ସାଧନ ରହିଛି, ଆଗ ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ ଜ୍ଞାନ ରହିଛି, ଅଧିକ ଟେକ୍‌ନିକ୍ ରହିଛି, – ମାତ୍ର ଏଣେ ଏହି ସବୁକିଛି ସତ୍ତ୍ୱେ ପୃଥିବୀ ବର୍ତ୍ତମାନ

ଅତୀତର ସବୁଠାରୁ ଖରାପ ପୃଥିବୀ ସଦୃଶ ତଳକୁ ତଳକୁ ଖସିଯିବାରେ ଲାଗିଛି; ସତେଅବା ସୁଅମୁହଁରେ ପଡ଼ିଥିବା ପରି ଖସି ଖସି ଯାଉଛି, ରୋକିବାକୁ କାହାରି ବଳ ନାହିଁ । ପୃଷ୍ଠା (୩୧-୩୨) ଗୋଟାଏ ପାଖରେ ଅପରିମିତ ବଳ ଓ ସାମର୍ଥ୍ୟ ହାସଲ କରିପାରିଥିବାର ଅନୁଭୂତି ଓ ଅପର ପକ୍ଷରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅସୁରକ୍ଷିତ ଓ ଆପଦବେଷ୍ଟିତ ହୋଇ ରହିଥିବାର ଏକ ତୀବ୍ର ଓ ଦୟନୀୟ ନିତ୍ୟବୋଧ —ଆଧୁନିକ ମଣିଷ ସତକୁ ସତ ଏହିପରି ଏକ ବିଚିତ୍ର ଅବସ୍ଥାରେ ପଡ଼ିଥିବା ପରି ଅନୁଭବ କରୁଛି ।

ପରବର୍ତ୍ତୀ କେତୋଟି ଅଧ୍ୟାୟରେ ଓର୍ଟେଗା ସେହି ଅସହାୟତାମୟ ବିଚିତ୍ର ଅବସ୍ଥାଟିର ନିଦାନ ନିରୂପଣ କରିବାଲାଗି ପ୍ରୟାସ କରିଛନ୍ତି । ଅତୀତର ଯେକୌଣସି ଯୁଗର ତୁଳନାରେ ଆଧୁନିକ ଯୁଗରେ ସମ୍ଭାବନାମାନ ପ୍ରଚୁର ଭାବରେ ବୃଦ୍ଧି ପାଇଛି, ମାତ୍ର ଅତୀତର ସକଳ ଗୁଳା ସହିତ ଏହାର ଖିଅଗୁଡ଼ିକ ସତେଅବା ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଛିଣ୍ଡିଯାଇଛି । ଅତୀତ ଆଉ ତାହାକୁ ଆଦୌ କୌଣସି ମାର୍ଗଦର୍ଶନ ଦେଇ ପାରୁନାହିଁ । ଆପଣାର ନିୟତିଟିକୁ ତାକୁ ଏଣିକି ନିଜେ ଆବିଷ୍କାର କରିବାକୁ ହେବ, ତା' ଆଗରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ସେହିଭଳି ଏକ ଧର୍ମସଙ୍କଟ ଆସି ପହଂଚିଛି । ଆମେ କେଉଁ ବାଟରେ ନ ଯିବୁ ଅର୍ଥାତ୍ ଆମକୁ କେଉଁ ସବୁ ବାଟକୁ ଏଡ଼ିକରି ଯିବାକୁ ପଡ଼ିବ, ଅତୀତ ମଧ୍ୟରୁ ଆମକୁ ସେହି ବିଷୟରେ କିଛି ପରାମର୍ଶ ମିଳିବ ସିନା, ମାତ୍ର ଆମକୁ ସତକୁ ସତ ଯେଉଁ ବାଟରେ ଯିବାକୁ ହେବ, ଅତୀତ ସେ ବିଷୟରେ ଆମକୁ ଆଦୌ କିଛି କହିପାରିବ ନାହିଁ । ଆମର ପରିସ୍ଥିତି ମଧ୍ୟ ଆମକୁ ବାଟ ଦେଖାଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ଆମ ପରିସ୍ଥିତି ଆମ ଲାଗି ଆଦୌ କୌଣସି ନିଷ୍ପତ୍ତି ଗ୍ରହଣ କରିପାରିବ ନାହିଁ । ପରିସ୍ଥିତିର ବହୁବିଧ ଇଙ୍ଗିତ ମଧ୍ୟରୁ ଆମକୁ ଆପଣାର ବାଟଟିକୁ ବାହାର କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଆମର ଚରିତ୍ର ହିଁ ଅସଲ ନିଷ୍ପତ୍ତିଟିକୁ ଗ୍ରହଣ କରିବ । କେବଳ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିର ଜୀବନରେ ଯେ ଏହି ତଥ୍ୟଟିକୁ ଲାଗୁ କରାଯିବ ସେ କଥା ଆଦୌ ନୁହେଁ – ମନୁଷ୍ୟର ସାମୂହିକ ଜୀବନରେ ମଧ୍ୟ ସେହି ନିୟମଟିକୁ ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଇ ପାରିବ ବୋଲି ଓର୍ଟେଗା ଘୋଷଣା କରିଛନ୍ତି ।

ତା'ପରେ ପଲମଣିଷର ଆଚରଣ ଓ ଚରିତ୍ରରୁ ହିଁ ସିଏ ଆଧୁନିକ ସାମୂହିକ ଜୀବନର ଭିତ୍ତି ଉପରେ ଯୁଗଚରିତ୍ରର ବିଶ୍ଳେଷଣ ଏବଂ ତାହାର ନିଦାନ ନିରୂପଣ କରିଛନ୍ତି । ପଲମଣିଷର ଜୀବନରେ କୌଣସି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନ ଥାଏ, କୌଣସି ଗନ୍ତବ୍ୟସ୍ଥଳ ନ ଥାଏ । ସିଏ କେବଳ ସୁଅରେ ଭାସି ଯାଉଥିବା ପରି ଭାସି ଭାସି ଯାଉଥାଏ । ତେଣୁ ତା'ର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ଅତୁଳ ସମ୍ଭାବନା ଓ ତା'ର ହାତରେ ଅମିତ ଶକ୍ତି ରହିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସିଏ ପ୍ରକୃତରେ କିଛିହେଲେ ସମ୍ଭବ କରି ପାରେ ନାହିଁ, ଆଦୌ କିଛିହେଲେ ଗଢ଼ି

ପାରେ ନାହିଁ । ଲେଖକଙ୍କର ମତରେ ଏହି ପ୍ରକାରର ମଣିଷ ହିଁ ଆମ ଯୁଗର ଯାବତୀୟ ନିର୍ଣ୍ଣୟ ଓ ନିଷ୍ପତ୍ତି କରୁଛି । ଯୁଗର ଯାନଟି ତାହାରି ବୋଲ ଅନୁସାରେ ଚାଲିଛି । ତେଣୁ, ଯୁଗ ଲାଗି ଯଥାର୍ଥ ବାଟଟିଏ ଖୋଜି ବାହାର କରିବାର ଯେକୌଣସି ପ୍ରୟାସ କରିବାକୁ ଯାଇ ଆମକୁ ସେହି ପଲମଣିଷର ଚରିତ୍ରଟିକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରି ଦେଖିବାକୁ ପଡ଼ିବ ।

ପୂର୍ବରୁ କୁହାଯାଇଛି ଯେ, ୧୮୦୦ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦଠାରୁ ୧୯୧୪ ମଧ୍ୟରେ ଇଉରୋପର ଜନସଂଖ୍ୟା ଅଠର କୋଟିରୁ ଛୟାଳିଶ କୋଟିକୁ ବୃଦ୍ଧି ପାଇଛି । ସେହି ଜନସମଷ୍ଟିକୁ ସାଂସ୍କୃତିକ ମୂଲ୍ୟଗୁଡ଼ିକର ଯଥାର୍ଥ ପ୍ରେରଣାଭୂମିଟି ଉପରେ ଅନୁରୂପ ଭାବରେ ଜୁଆଇ ଆଣିବାକୁ ହୁଏତ ଆଦୌ ଯଥେଷ୍ଟ ବେଳ ମିଳିନାହିଁ । ଏକ ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ବ୍ୟବସ୍ଥା ତଥା ପଦ୍ଧତିରେ ନୂତନ ଉତ୍ସାହପୂର୍ଣ୍ଣ ହାୱା ଏବଂ ନୂତନ ଟେକ୍‌ନୋଲଜି ଫଳରେ ସମ୍ଭବ ହୋଇଥିବା ଅଭୂତପୂର୍ବ ସାଫଲ୍ୟ ଏବଂ ସମ୍ପନ୍ନତାମାନ ମନୁଷ୍ୟକୁ ତା'ଗୋଡ଼ତଳ ମାଟିଟି ସହିତ ସୁସ୍ଥ ଭାବରେ ଜୁଆଇ ନେବାର ପ୍ରକ୍ରିୟାଟିକୁ ଆହୁରି ଅଧିକ ଜଟିଳ ଓ ଆୟାସସାଧ୍ୟ କରି ପକାଇଛି । ସତେ ଯେପରି ଏକ ପୁରାତନ ସଭ୍ୟତାର ଅଗଣା ଭିତରେ କୁଆଡୁ ଦଳେ ଆଦିମ ମଣିଷ ଆସି ପହଞ୍ଚି ଯାଇଛନ୍ତି ଓ ଭୂମିଟିକୁ ଦଖଲ କରି ନେଇଛନ୍ତି । ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ଶିକ୍ଷା ଏମାନଙ୍କୁ ଆଧୁନିକ ଜୀବନ ଭିତରେ ଚଳପ୍ରଚଳ ହୋଇ ପାରିବାକୁ ଓ ତାହାର ଯାନଗୁଡ଼ିକୁ ସଚଳ ରଖିବାରେ କୌଣସି ନା କୌଣସି ପ୍ରକାରେ କାମରେ ଲାଗିବାକୁ କେତେଟା କୌଶଳ ମାତ୍ର ଶିଖାଇ ପାରିଛି ସିନା, ମାତ୍ର ଭୂଇଁଟି ଭିତରେ ରହିଥିବା ସେମାନଙ୍କର ଚେରଟି ବିଷୟରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଯଥାର୍ଥ ଭାବରେ ସଚେତନ କରାଇ ପାରିନାହିଁ । ତାକୁ ଭଳିଭଳି ଯନ୍ତ୍ରକୁ ଚଳାଇବା ବିଷୟରେ ଆବଶ୍ୟକ ଟେକ୍‌ନିକ୍‌ଗୁଡ଼ିକୁ ବତାଇ ଦିଆଯାଇଛି ସତ, ମାତ୍ର ସେହି ଯନ୍ତ୍ରଗୁଡ଼ିକର ଉଦ୍‌ଭାବନ ଓ ଉପଯୋଗ ପଛରେ ଯେଉଁ ସାଧନା ଓ ସ୍ୱପ୍ନମାନ ନିହିତ ରହି ସେଗୁଡ଼ିକୁ ସମ୍ଭବ କରାଇ ପାରିଛି, ସେଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ତାହାର ଆଦୌ କୌଣସି ଉପନୟନ କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଓର୍ଟେଗା ଆଶଙ୍କା ବ୍ୟକ୍ତ କରି କହୁଛନ୍ତି, ଭୂଇଁ ସହିତ ଚେର ଲାଗି ନ ଥିବା ଏହି ବିଚକ୍ଷଣ ଟେକ୍‌ନିକ୍-କୁଶଳ ମଣିଷମାନଙ୍କ ହାତରେ ଯଦି ଯୁଗର ଯାବତୀୟ ନିଷ୍ପତ୍ତିକୁ ଛାଡ଼ି ଦିଆଯାଏ, ତେବେ ଆଧୁନିକ ସଭ୍ୟତା ତାହାର ସକଳ ସମ୍ଭାର ସତ୍ତ୍ୱେ ପ୍ରକୃତରେ ଏକ ବର୍ବରତାରେ ପରିଣତ ହୋଇଯିବ । ପଲ-ମଣିଷର କବଳରେ ପଡ଼ି ସଭ୍ୟତା ଛିନ୍ନଭିନ୍ନ ହିଁ ହୋଇଯିବ ।

ଯେଉଁ ପଲ-ମଣିଷ ରାଜନୀତି ଭିତରେ ତଥା ବାହାରେ ରହିଥିବା ସମୁଦାୟ ଆଧୁନିକ ଜୀବନ ଉପରେ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଭାବରେ ପ୍ରାଦୁର୍ଭାବ ବିସ୍ତାର କରି ରହିଛି, ତା'ର ସ୍ୱରୂପଟି ପ୍ରକୃତରେ କ'ଣ ଏବଂ କେଉଁସବୁ କାରଣ ତାହାର ଏହି ଉଦ୍‌ଭବଟିକୁ ଘଟାଇଛନ୍ତି ? ଆଗେ ସମାଜରେ ଅଧିକାଂଶ ସାମଗ୍ରୀ ମୋଟେ ସହଜଲବ୍ଧ ନ ଥିଲା । ଯେଉଁ କେତୋଟି ବର୍ଗ ବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ସେସବୁ ଉପଲବ୍ଧ ହେଉଥିଲା, ସେମାନେ ତାହାକୁ ସେମାନଙ୍କ ଲାଗି ଭାଗ୍ୟର ବିଶେଷ ଅନୁଗ୍ରହ ବୋଲି ବିଚାର କରୁଥିଲେ; ସେସବୁ ସେମାନଙ୍କୁ ମିଳିପାରିଲା ବୋଲି ସେମାନେ ବିନମ୍ର ହୋଇ ଭାଗ୍ୟ ପାଖରେ କୃତଜ୍ଞ ରହୁଥିଲେ । ଊନବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀଠାରୁ ଇଉରୋପରେ ବହୁ ଉତ୍ପାଦନର ଯୁଗ ଆସିଲା, ଗଣତନ୍ତ୍ର-ଶାସନର ଚଳଣିଗୁଡ଼ିକ ପାରମ୍ପରିକ ବହୁ ସଙ୍କୋଚକୁ ନଷ୍ଟ କରିଦେଲା । ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ସାମଗ୍ରୀର ଅଧିକାରୀ ହୋଇ ସେଗୁଡ଼ିକର ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଉପଭୋଗ କରିବାକୁ ତେଣିକି ଏକ ଅଧିକାର ପରି ଅନୁଭବ କରାଗଲା । ସେଗୁଡ଼ିକ ମିଳୁଛି ବୋଲି କୃତଜ୍ଞ ହୋଇ ରହିବାର ଆଉ ମୋଟେ ଅବସର ରହିଲା ନାହିଁ, ସେଗୁଡ଼ିକ ଲାଗି ବରଂ ଦାବି କରାଯିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଅପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ସାମଗ୍ରୀ ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇଥିବା ଏକ ସଂସାରରେ ସାମଗ୍ରୀଗୁଡ଼ିକୁ ବ୍ୟବହାର କରିବା ବିଷୟରେ କୌଣସି ସଂଯମ ଅବଲମ୍ବନ କରିବାର ବା ବିବେକର ପ୍ରୟୋଗ କରିବାର ଆଉ ମୋଟେ ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଲା ନାହିଁ । ସାମଗ୍ରୀମାନେ ମନୁଷ୍ୟର କ୍ଷୁଧାକୁ ଉତ୍ତେଜିତ କଲେ, ବାସନାଗୁଡ଼ିକୁ ବହୁବିଧ ଏବଂ ପ୍ରବଳ ହେବାଲାଗି ଉତ୍ସାହ ପ୍ରଦାନ କଲେ । ବାସନାରୂପକ ସରିତ କୂଳ ଲଂଘି କେଉଁଯାଏ ଯେ ଯାଇପାରିବ, ବସ୍ତୁତଃ ତାହାର ଆଦୌ କୌଣସି ସୀମା ଅଛି କି ? ଫଳରେ ମଣିଷର ପ୍ରାଣସ୍ତରୀୟ ବାସନାଗୁଡ଼ିକୁ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ବେଗ ଓ ଉଚ୍ଚାଟନା ମିଳିବାରେ ଅବାଧ ପ୍ରଶ୍ରୟ ମିଳିଗଲା, ବାସନାମାନେ ବହୁପ୍ରସାରିତ ହେଲେ । ଜୀବନର ସ୍ୱାଦକୁ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ବିସ୍ତୃତ ଭାବରେ ଚାଖି ପାରିବା ପାଇଁ ପଲ-ମଣିଷ ନିଜ ବ୍ୟକ୍ତିଜୀବନର ନିଃଶଙ୍କ ବାହୁଗୁଡ଼ାକୁ ମଧ୍ୟ ଯଥାସମ୍ଭବ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ସଂପ୍ରସାରିତ କରିଦେଲା । ତା'ର ପାର୍ଥିବ ଜୀବନଟିକୁ ଏପରି ସହଜ ଓ ମନୋରମ କରି ରଖିଥିବା ପରିବେଶ ଓ ସେହି ପରିବେଶଟିକୁ ସମ୍ଭବ କରି ପାରିଥିବା ତତ୍ତ୍ୱଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରତି କୃତଜ୍ଞତା ପ୍ରକାଶ କରିବା ଲାଗି ସିଏ ଆଦୌ କୌଣସି ପ୍ରୟୋଜନ ହିଁ ଅନୁଭବ କଲାନାହିଁ । ଏହି ମନୋଦୃଷ୍ଟିକୁ ଓର୍ଟେଗା ଏକ ଗେହ୍ଲା ପିଲାର ମନୋଦୃଷ୍ଟି ବୋଲି ଦର୍ଶାଇଛନ୍ତି । (ପୃଷ୍ଠା-୪୨) ଗେହ୍ଲା ପୁଅ ଯାହା ଚାହିବ ତାହା ମାଗିପାରିବ ଓ ଯାହା ମାଗିବ ତାହା ଅବଶ୍ୟ ପାଇବ ବୋଲି ସତେଅବା ନିଜ ଜୀବନଗଣିତର ସ୍ୱତଃସିଦ୍ଧ ବୋଲି ଧରି ନେଇଥାଏ ।

ଆଧୁନିକ ପଲ-ମଣିଷର ମନୋଦୃଷ୍ଟି ହେଉଛି ଏହି ଗେହ୍ଲା ପୁଅର ମନୋଦୃଷ୍ଟି । ତା' ପାଇଁ ସିନା ସମସ୍ତେ ଅଛନ୍ତି, ସିଏ ସତକୁ ସତ କାହାପାଇଁ ରହିଛି ବୋଲି ଭାବିବାର ଆଉ ପ୍ରଶ୍ନ କାହିଁକି ଉଠୁଛି ? ରୂପକଟିର ମର୍ମକୁ ଆହୁରି ପ୍ରାଞ୍ଜଳ ଭାବରେ ବୁଝାଇ ଦେବାକୁ ଯାଇ ଓର୍ଟେଗା କହନ୍ତି: ଏହି ଆଧୁନିକ ପଲ-ମଣିଷମାନଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କର ଚାରିପାଖରେ ରହିଥିବା ପୃଥିବୀ ହିଁ ଗେହ୍ଲାପୁଅ କରି ଦେଇଛି । ଗେହ୍ଲାପୁଅ କରି ନଷ୍ଟ କରି ଦେଇଛି । ଗେହ୍ଲା କରିବାର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ଝୁଙ୍କ ଓ ଖିଆଲଗୁଡ଼ାକର ଘରୁ ସକଳ ପ୍ରକାରର ବାଡ଼ ଓ ବତା ଉଠାଇ ନେବା ଏବଂ ଝୁଙ୍କ ଓ ଖିଆଲଗୁଡ଼ାକୁ ଯଥେଚ୍ଛାଚାରୀ କରିବା । ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିର ମନରେ ଏପରି ଏକ ଧାରଣାକୁ ବଦ୍ଧମୂଳ କରି ରଖିବା ଯେ ସିଏ ଯାହା ଇଚ୍ଛା କରିବ, ତାହା ଅବାଧରେ ଅବଶ୍ୟ କରିପାରିବ । ସିଏ ଯାହା ଚାହିବ ତାହା କରିପାରିବ, ଯାହା ଇଚ୍ଛା କରିବ, ତାହା ଅବଶ୍ୟ ଭୋଗ କରିପାରିବ । କେବଳ ଭୋଗରେ ହିଁ ତା'ର ଅଧିକାର ରହିଛି, ମାତ୍ର କେଉଁଠି ହେଲେ ଆଦୌ କୌଣସି କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ନାହିଁ । ତା' ଚାରିପାଖରେ ଆଦୌ କୌଣସି ବନ୍ଧନ ନାହିଁ, କୌଣସି ବାଡ଼ ନାହିଁ ଏବଂ କୌଣସି ଗାର ନାହିଁ । ଏହିପରି ଭାବରେ ସିଏ ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରେ ଯେ, ଏକମାତ୍ର ସେଇ ଏଠି ଏହି ସଂସାରରେ ରହିଛି, ତା'ପରେ ସିଏ ଅନ୍ୟ କାହାରି ହେଲେ ବିଚାର କରି ପାରେନାହିଁ । ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକୁ କେବଳ ଭୋଗ କରୁଥିବା ମଣିଷ ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକୁ ସମ୍ଭବ କରିବା ପଛରେ ଯେ ଦୀର୍ଘ ପ୍ରଚେଷ୍ଟା ଏବଂ ତପସ୍ୟାର ଏକ ଇତିହାସ ରହିଛି, ସେକଥା ଅନୁଭବ ହିଁ କରି ପାରେନାହିଁ । ଏହି ଅସମର୍ଥତା ତାକୁ ଉଦ୍ଧତ କରି ରଖିଥାଏ । ସେହି ପ୍ରଚେଷ୍ଟା ଓ ସେହି ତପସ୍ୟାର ସିଏ ଆଦୌ କୌଣସି ଧାର ଧରେନାହିଁ । କେବଳ ଦାବି କରିବାରେ ଲାଗିଥାଏ, ଭୋଗ କରିବାରେ ଲାଗିଥାଏ ।

ଏ ପାଖରେ ପଲ-ମଣିଷ, ସେ ପାଖରେ ପୁରୁଷ । ପଲ-ମଣିଷ ଭୋଗରେ ବିଶ୍ୱାସ କରେ, ପୁରୁଷ ନିଜର ପୁରୁଷାର୍ଥରେ । ପଲ-ମଣିଷ ନିଜ ଠାରୁ ଆଦୌ କିଛିହେଲେ ଦାବି କରେ ନାହିଁ ; ସିଏ ସଂସାରଠାରୁ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଦାବୀ କରିବାରେ ଲାଗିଥାଏ, ସଂସାରଟାକୁ ଜୁର କରିନେବାକୁ ମନ କରୁଥାଏ । ଅପର ପକ୍ଷରେ ଯଥାର୍ଥ ପୁରୁଷ ନିଜଠାରୁ ସର୍ବଦା ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଦାବିକରେ । ସିଏ ନିଜକୁ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଯୋଗ୍ୟକରେ, ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଦିଏ, ଅଧିକରୁ ଅଧିକ କାମରେ ଲାଗେ । ଏହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବିଚାର କରି ଦେଖିଲେ, ପଲ ମଣିଷ ନୁହେଁ, ଏହି ଯଥାର୍ଥ ପୁରୁଷ ହିଁ ନିଜକୁ ନାନା ବନ୍ଧନ ଭିତରେ ବାନ୍ଧି ରଖିଥାଏ, ନାନା ଆନୁଗତ୍ୟ ପାଖରେ ଅନୁଗତ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ଜୀବନ କହିଲେ ସିଏ ମୂଳତଃ ଏହି ଆନୁଗତ୍ୟକୁ ବୁଝୁଥାଏ, ଅଧୀନ ହୋଇ ରହିବାକୁ ବୁଝୁଥାଏ,

ଯୋଗ୍ୟତାର୍ଜନ ଗୁଡ଼ିକୁ ହିଁ ବୁଝୁଥାଏ । ଆପଣାଠାରୁ ବୃହତ୍ତର କୌଣସି ଏକ ବସ୍ତୁ ଅଥବା ଲକ୍ଷ୍ୟର ସାଧନରେ ଯଦି ସିଏ ନିଜର ଜୀବନକୁ ଉତ୍ସର୍ଗୀକୃତ ଓ ସେବାରତ କରି ରଖି ନ ପାରିଲା, ତେବେ ଜୀବନରେ ପ୍ରକୃତରେ ଆଉ କୌଣସି ମୂଲ୍ୟ ନାହିଁ ବୋଲି ସିଏ ଭଲ ଭାବରେ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରିଥାଏ । ସେଥିଲାଗି ସିଏ ସ୍ୱେଚ୍ଛାକୃତ ଭାବରେ ନିଜକୁ ନାନା ସଂଯମ ଏବଂ ଶୃଙ୍ଖଳା ମଧ୍ୟରେ ବାନ୍ଧି କରି ରଖିଥାଏ; ଏକ ଶୃଙ୍ଖଳାମୟ ଜୀବନକୁ ହିଁ ସିଏ ଯଥାର୍ଥ ଓ ଉଚ୍ଚତର ଜୀବନ ବୋଲି ଜାଣିଥାଏ । ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଅଧିକାର ହାସଲ କରିବାକୁ ଆଦୌ ଏକ ଉଚ୍ଚତର ଜୀବନ ବୋଲି କୁହାଯିବ ନାହିଁ – ଅଧିକରୁ ଅଧିକ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ପାଖରେ ନିଜକୁ ବାନ୍ଧିକରି ରଖିବା, ଓର୍ତେଗା ଏହାକୁ ହିଁ ଏକ ଉଚ୍ଚତର ଜୀବନର ଅସଲ ସଂଜ୍ଞା ବୋଲି କହିଛନ୍ତି । (ପୃଷ୍ଠା-୪୫) ଜୀବନକୁ ଏହିପରି ଏକ ଅନ୍ୟ ଧାରାରେ ଆଣି ପକାଇବାକୁ ପ୍ରକୃତ ମଣିଷ ନିଜର ଭିତରୁ ହିଁ ଏକ ପ୍ରୟୋଜନ ବୋଲି ସତତ ଅନୁଭବ କରୁଥାଏ; ତା' ନିଜ ଜୀବନର ତାତ୍କାଳିକ ବିଚରଣ ଏବଂ ସାନ ବୃତ୍ତଗୁଡ଼ିକ ଅପେକ୍ଷା ବୃହତ୍ତର କୌଣସି ଏକ ବସ୍ତୁ ବା ଲକ୍ଷ୍ୟର ସାଧନକୁ ବଞ୍ଚିବାର ଅସଲ ମାନଦଣ୍ଡ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ସିଏ ନିଜର ଭିତରୁ ହିଁ ପ୍ରେରଣା ପାଉଥାଏ ଏବଂ ତାହାରି ପରିଚର୍ଯ୍ୟାକୁ ହିଁ ସ୍ୱେଚ୍ଛାପ୍ରବୃତ୍ତ ହୋଇ ଜୀବନର ସର୍ବବୃହତ୍ କାର୍ଯ୍ୟ ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରି ନେଇଥାଏ ।

ଅର୍ଥାତ୍, ଏକ ଉଚ୍ଚତର ଜୀବନ ହେଉଛି ଏକ ଉତ୍ସର୍ଗୀକୃତ ଜୀବନ, ଏକ କର୍ତ୍ତବ୍ୟମୟ ଜୀବନ, ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ବୃହତ୍ତର କର୍ମ ଓ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ପାଖରେ ସ୍ୱତଃପ୍ରବୃତ୍ତ ଭାବରେ ଅଧୀନ ହୋଇ ରହିଥିବାର ଜୀବନ । ଶ୍ରୀ ଓର୍ତେଗା ତାହାକୁ ଏକ ପ୍ରୟାସମୟ ଜୀବନ ବୋଲି କହିଛନ୍ତି । ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଯୋଗ୍ୟ ହେବା, ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ପାଇଁ ଯୋଗ୍ୟ ହେବା, ଅଧିକରୁ ଅଧିକ କାମରେ ଲାଗିବା ପାଇଁ ଯୋଗ୍ୟ ହେବା ଏବଂ ତେଣୁ ସେଥିଲାଗି ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ପ୍ରୟାସ କରିବାରେ ଲାଗିଥିବା - ଯଥାର୍ଥ ମନୁଷ୍ୟ ଏହାକୁ ହିଁ ଉଚ୍ଚତର ଜୀବନ ବୋଲି କହେ ଓ ସେହିପରି ଏକ ଜୀବନକୁ ବଞ୍ଚିବାଲାଗି ପ୍ରୟାସ କରୁଥାଏ । ସିଏ ଯେତିକିରେ ଅଛି ବା ଯେତିକି ହୋଇ ରହିଛି, ସେତିକିକୁ କଦାପି ଯଥେଷ୍ଟ ବା ଚୂଡ଼ାନ୍ତ ବୋଲି ମାନି ନିଏନାହିଁ । ସିଏ ନିଜଲାଗି ଅଧିକରୁ ଅଧିକ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଓ କର୍ମସାଧନକୁ ମାନି ନେଇ ତାହାର ଅଭିମୁଖରେ ଅଗ୍ରସର ହୋଇ ଯାଉଥାଏ ଓ ପ୍ରୟାସରତ ରହିଥାଏ । ସାଧାରଣ ପଲ-ମଣିଷର ଜୀବନ ହେଉଛି ଏକ ପ୍ରୟାସ-ରହିତ ଜୀବନ, ନାନା ଜଡ଼ତାରେ ଜାରିହୋଇ ରହିଥିବା ଜୀବନ । ସାଧାରଣ ମଣିଷ ଯୋଉଠି ସେଠି ପଡ଼ି ରହିଥାଏ, ସ୍ଥାଣୁ ଭାବରେ ସତେଅବା ଏକ ଚିରନ୍ତନ ଗତିହୀନତାକୁ ହିଁ ନିଜ

ଜୀବନର ରୀତି ବୋଲି ଆଦରି ନେଇଥାଏ । ବାହାରୁ ଆଉ କୌଣସି କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ ଆସି ଯଷ୍ଟିପ୍ରହାର କରି ତାକୁ ବାଧ୍ୟ ନ କରିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସିଏ ସେହି ଜଡ଼ତାକୁ ଆଦରି ପଡ଼ି ରହିଥାଏ । ଏହିପରି ଭାବରେ ଆମେ ଏକ ସ୍ୱଭାବ-ଜଡ଼ତାକୁ ହିଁ ପଲ-ମଣିଷର ଲକ୍ଷଣ ବା ସଙ୍କେତ ବୋଲି ଜାଣି ରଖିବା । ପ୍ରୟାସ ଓ ସତତୋଦ୍ୟମର ସଙ୍କେତ ଦ୍ୱାରା ହିଁ ଜଣେ ପୁରୁଷକୁ ଚିହ୍ନି ବାହାରିବା ।

ଜୀବନରେ ଅଧିକାଂଶ ଲୋକ ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ଯାହା କିଛି କରନ୍ତି । ବାହାରୁ କୌଣସି ବାଧ୍ୟତାର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ସେମାନେ ଯାହାକିଛି ପ୍ରୟାସ କରନ୍ତି । ସେମାନେ ପ୍ରକୃତରେ କୌଣସି କ୍ରିୟା କରନ୍ତି ନାହିଁ; ଏହିପରି ଭାବରେ ନାନା ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ଦ୍ୱାରା ହିଁ ପରିଚାଳିତ ହେଉଥାନ୍ତି । ସଂସାରରେ ଅତି ଅଳ୍ପସଂଖ୍ୟକ ମଣିଷ ଥାଆନ୍ତି, ଯେଉଁମାନେ କି ସ୍ୱତଃସ୍ଫୂର୍ତ୍ତ ଭାବରେ ଓ ଖୁସି ହୋଇ କାମ କରନ୍ତି । ଏମାନେ ଭାରି ସହଜରେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଠାରୁ ବାଛି ହୋଇ ଯାଆନ୍ତି –ସମାଜରେ ଯଥାର୍ଥରେ ସମ୍ଭ୍ରାନ୍ତ ମଣିଷ ଏଇମାନେ । ଏହିମାନେ ହିଁ କ୍ରିୟା କରୁଥାନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ଲାଗି ଜୀବନ ଏକ ସତତ ପ୍ରୟାସ, ଉଦ୍ୟମ ଓ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣର କ୍ଷେତ୍ର ହୋଇ ରହିଥାଏ । ଏହିମାନେ ହିଁ ସାଧକ, - ସାଧନା ବା askesis ଏମାନଙ୍କ ଜୀବନର ସର୍ବମୂଳ ସନ୍ତକ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ପଲ ଭିତରେ ଜଡ଼ତାର ସେହି ନିତ୍ୟନୈମିତ୍ତିକ ସମତଳରେ ଜୀବନ ବଞ୍ଚୁଥିବା ସାଧାରଣ ମଣିଷ ଏସବୁଠାରୁ ବହୁଦୂରରେ ଥାଏ । ମଣିଷ ଜୀବନର ଏହିପରି ଦୁଇଟିଯାକ ପ୍ରବୃତ୍ତିକୁ ସଂସାରର ଅଧିକାଂଶ ମଣିଷ ସାଧାରଣତଃ ତନଖି ଓ ପରଖି ଦେଖିବାଲାଗି ଚିନ୍ତା କରିନଥାନ୍ତି । ସେମାନେ ଆପଣାକୁ ପ୍ରଧାନତଃ ବନ୍ଦ କରି ରଖିଥାନ୍ତି, ସଚରାଚର କେତେଟା ଧାରଣା ଭିତରେ କିଳି ହୋଇ ରହିଥାଆନ୍ତି । ଆପଣାର ଅନେକ ଅନ୍ତଃଜିଜ୍ଞାସାର ମୁହଁକୁ ବନ୍ଦ କରି ରଖିଥାନ୍ତି । ଏହି ପ୍ରବୃତ୍ତିଟିକୁ ଓର୍ଟେଗା ଏକ ପ୍ରକାର ବୈରାଗ୍ୟବୁଦ୍ଧି ବୋଲି କହିଛନ୍ତି । ଏହିପରି କିଳିହୋଇ ରହିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି କେତୋଟି ସଂଗୃହୀତ ଧାରଣାକୁ ସର୍ବସ୍ୱ ବୋଲି ମାନି ନେଇଥାଏ ଓ ସେଇଥିରେ ହିଁ ନିଜକୁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ଏବଂ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ବୋଲି ଭାବିବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ବାହାରେ ଅଧିକ କିଛି ରହିଛି ବୋଲି ଅନୁଭବ କରି ନ ପାରୁଥିବାରୁ ସିଏ ଆପଣା ମନୋଭଣ୍ଡାରର ସାନ ଆୟତନଟି ଭିତରେ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ହୋଇ ବସି ଯାଇଥାଏ । ଏହିପରି ଗୋଟିଏ ଜୀବନଶୈଳୀକୁ ଆଦରି ନେଇ ମଣିଷ ପ୍ରକୃତରେ ନିଜର ବିନାଶସାଧନ ହିଁ କରିଥାଏ ।

ସାମୂହିକ ଜୀବନରେ କେତେକ ବାରଣ ରହିଥିବ, କେତେକ ମାନଦଣ୍ଡ ଥିବ, ଏକ ଶାଳୀନତା ଅବଶ୍ୟ ଥିବ– ନ୍ୟାୟ ରହିଥିବ, ବିବେକ ରହିଥିବ । ଏହି ସବୁଗୁଡ଼ିକୁ

ଏକାଠି କଲେ ଯେଉଁ ଗୁଣାତ୍ମକ ମାନକୁ ବୁଝାଇବ, ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଗାସେଟ୍ ତାହାକୁ ସଭ୍ୟତା ବୋଲି କହିଛନ୍ତି । ସଭ୍ୟତାର ବିପରୀତ ପକ୍ଷଟି ବର୍ବରତା । ସଭ୍ୟ ମଣିଷ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ବିଚାରକୁ ନିଏ । ତେଣୁ ସମସ୍ତଙ୍କ ସହିତ ଏକାଠି ମିଶି ବାସ କରିବାର ଇଚ୍ଛାଟି ହେଉଛି ସଭ୍ୟତା । ଯିଏ ଯେତିକି ପରିମାଣରେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ବିଚାରକୁ ନ ନେଉଛି, ତାକୁ ସେହି ପରିମାଣରେ ହିଁ ବର୍ବର ବୋଲି କୁହାଯିବ । ଆଧୁନିକ ପଲ-ମଣିଷର ମୂଳ ଆଗ୍ରହଟି ସଭ୍ୟତାରେ ନାହିଁ— ତାର ସର୍ବପ୍ରଥମ ଆଗ୍ରହ ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକରେ ରହିଛି । ତା'ର ଅମୁକ ଦରକାର, ସମୁକ ଦରକାର; ସେ ଯେତିକି ପାଉଛି, ତା'ଠାରୁ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ସେସବୁ ଦରକାର । ଆଧୁନିକ ସମାଜରେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ବସ୍ତୁଲାଗି ହିଁ ସର୍ବପ୍ରଥମେ ଆଗ୍ରହ ରଖିଥିବା ମଣିଷମାନେ ପ୍ରବଳ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି । ଜର୍ମାନ୍ ଭାଷାରେ Naturmensch କହିଲେ ଯାହା ବୁଝାଇଥାଏ, ଏହି ମଣିଷମାନଙ୍କୁ ଆମେ ସେହି ଅର୍ଥରେ ବୁଝି ପାରିବା । ଏହି ଆଦିମ ମଣିଷ ହିଁ ଆମ ସଭ୍ୟତାର ଆକାଶ ଉପରେ ଏବେ ଏଡ଼େବଡ଼ ପୁଚ୍ଛ ବିସ୍ତାର କରି ଆବିର୍ଭୂତ ହୋଇଛି ।

ପୂର୍ବରୁ ଆଲୋଚିତ କଥାଗୁଡ଼ିକର ଖିଅକୁ ଏକାଠି କରିଆଣି ଓର୍ଟେଗା ନିମ୍ନଲିଖିତ ପ୍ରକାରେ ପଲ-ମଣିଷର ମାନସିକ ଗଠନକୁ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଛନ୍ତି (ପୃଷ୍ଠା-୭୦): (୧) ପଲ-ମଣିଷ ସତେଅବା ଏକ ସହଜାତ ସ୍ୱଭାବର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥାଏ ଯେ, ଜୀବନର କ୍ଷେତ୍ର ହେଉଛି ଏକ ସହଜ କ୍ଷେତ୍ର; ଏଥିରେ ସବୁକିଛି ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟର ସହିତ ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇ ରହିଛି । ତେଣୁ କେଉଁଠିହେଲେ ଆଦୌ କୌଣସି ସୀମା ନାହିଁ, ବାରଣ ନାହିଁ । ଏହିପରି ଏକ ବିଶ୍ୱାସ ତାକୁ ଏହି ସଂସାରରେ ବିଜୟୀ ଓ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ହୋଇ ବାସ କରୁଥିବାର ଧାରଣା ଆଣି ଦେଉଥାଏ । (୨) ସେହି ଧାରଣାର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ସିଏ ଯେଉଁ ସ୍ଥିତିରେ ଅଛି, ତାହାକୁ ହିଁ ଚମତ୍କାର ବୋଲି ଭାବେ, ଆପଣାର ନୈତିକ ତଥା ବୁଦ୍ଧିଗତ ସାମର୍ଥ୍ୟକୁ ମଧ୍ୟ ଚମତ୍କାର ଏବଂ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରୁଥାଏ । ଏହି ଆତ୍ମସନ୍ତୋଷ ତାକୁ ବାହାରର ଆଉ କୌଣସି ମାନଦଣ୍ଡ ବା ବିଚାର ଲାଗି ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଆଖି ବୁଜିଦେଇ ରହିବାଲାଗି ପ୍ରରୋଚନା ପ୍ରଦାନ କରେ । ସିଏ କୌଣସି ବିଚାରର ରାୟକୁ ମଧ୍ୟ କାନ ଦିଏନାହିଁ, ଆପଣାର ମତ ବିଷୟରେ ଆଦୌ କୌଣସି ଜାଗାରେ କଦାପି ନତମସ୍ତକ ହୋଇ ପାରେନାହିଁ – ଅନ୍ୟମାନେ ମଧ୍ୟ ଅଛନ୍ତି ଓ ସେମାନଙ୍କର ମଧ୍ୟ ବିଚାର ଓ ମତମାନ ରହିଛି ବୋଲି ଆଦୌ ଘେନା କରେନାହିଁ । ନିଜ ଭିତରୁ ଅନ୍ଧ ଭାବରେ ଏକ ଶକ୍ତିଶାଳିତା ଅନୁଭବ କରୁଥିବାରୁ ସେ ସର୍ବତ୍ର ଆପଣାର ଆଧିପତ୍ୟ ବିସ୍ତାର କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥାଏ । ସତେଯେପରି ସଂସାର ଭିତରେ କେବଳ ସେଇ ରହିଛି ତଥା କେବଳ ତାହାରି ମାର୍କାର ଅନ୍ୟମାନେ ହିଁ ରହିଛନ୍ତି, ସିଏ

ସେହି ଧାରଣାର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ହିଁ ଯାବତୀୟ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥାଏ ଏବଂ ତାହା ଫଳରେ ସେ (୩) ଯାବତୀୟ ବ୍ୟାପାରରେ ଯାଇ ହସ୍ତକ୍ଷେପ କରେ, ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ମତକୁ କୌଣସି ସମ୍ମାନ ନ ଦେଇ ଓ କୌଣସି ଅପେକ୍ଷା ନ ରଖି ସିଏ ଅତ୍ୟନ୍ତ ରୁକ୍ଷ ଭାବରେ ନିଜର ମତଟିକୁ ହିଁ ସବୁଠାରେ ଲଦି ଦେବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥାଏ । ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ସିଏ ଆଦୌ କୌଣସି ବାଡ଼ କିମ୍ବା ବାରଣକୁ ମାନେନାହିଁ, ସବୁଠାରେ ଯାଇ ଝାମ୍ପ ଦେବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ଆଧୁନିକ ସଭ୍ୟତାର ଆଲୋଚନା କରିବାକୁ ଯାଇ ଓର୍ଟେଗା ଆପଣାକୁ ସର୍ବବିଜୟୀ ଏବଂ ସର୍ବଶକ୍ତିଶାଳୀ ବୋଲି ଭାବୁଥିବା ସେହି ପଲ-ମଣିଷ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଆପଣାର ଆକ୍ରମଣକୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶିତ କରିଛନ୍ତି ।

ସର୍ବତ୍ର ପରିଦୃଷ୍ଟ ହେଉଥିବା ଏହି ପଲ-ମଣିଷକୁ ସେ ମାନବ-ଇତିହାସର ଗେହ୍ଲା ପୁଅ ବୋଲି ଅଭିହିତ କରିଛନ୍ତି । ଏହି ପଲ-ମଣିଷ କେବଳ ଆପଣାକୁ ହିଁ ଯାବତୀୟ ମାନବସଭ୍ୟତାର ଏକମାତ୍ର ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ ବୋଲି ଭାବୁଛି । ଏହି ଉତ୍ତରାଧିକାରଟିକୁ ସମ୍ଭବ କରିବାରେ ତା'ର କୌଣସି ଅବଦାନ ରହିନାହିଁ, ମାତ୍ର ସିଏ ତାହାର ସବୁଯାକ ସୁଯୋଗ ଓ ଲାଭକୁ ଏକା ଆତ୍ମସାତ୍ କରିବାଲାଗି ମନ ବଳାଇଛି । ଆପଣାର ପରିଚୟଟିକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣତା ଆଣି ଦେବାରେ ଯେଉଁ ଉଦ୍ୟମ ଓ ଯେଉଁ ସଂଘର୍ଷ କରିବାକୁ ପଡ଼େ, ତାହା ହିଁ ମନୁଷ୍ୟର ଜୀବନରେ ପ୍ରକୃତରେ କୌଣସି ଅର୍ଥ ଆଣି ଦେଇଥାଏ । ପଲ-ମଣିଷ ଆଧୁନିକ ସଭ୍ୟତାକୁ ସୃଷ୍ଟି କରିବାରେ କୌଣସି ଯଥାର୍ଥ ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରୁନାହିଁ, ଅଥଚ ଆପଣାକୁ ତାହାର ଏକମାତ୍ର ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ ବୋଲି ଧରିନେଇ ତାହାକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣମାତ୍ରାରେ ଭୋଗ କରୁଛି । ତାହା ହିଁ ତା'ର ଜୀବନରେ ନାନା ବିକୃତିର କାରଣ ହେଉଛି । ସାମଗ୍ରୀ ଓ ସାଧନାର ଅତିବହୁଳତା ଯେ ଜୀବନକୁ ଅଧିକ ସାର୍ଥକତା ଆଣିଦିଏ, ଏହାଦ୍ୱାରା ସେହି ଭ୍ରମଟି ପ୍ରତିପାଦିତ ହୋଇଯାଉଛି । ବାସ୍ତବ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏହାର ଠିକ୍ ବିପରୀତ କଥାଟି ହୁଏତ ଘଟିଥାଏ । ଏହି ସହଜ ମିଛ-ଉତ୍ତରାଧିକାରିତାରୁ ତିନୋଟି ବିକୃତ କିସମର ମଣିଷ ଉଦ୍‌ଭୂତ ହୋଇଥାନ୍ତି । ପ୍ରଥମ କିସମଟି ଆପଣାକୁ ସବୁବେଳେ ସମ୍ଭ୍ରାନ୍ତ (Aristocrat) ବୋଲି ଭାବୁଥାଏ, ଦ୍ୱିତୀୟ ପ୍ରକାରଟି ଗେହ୍ଲାପୁଅ ପରି ଆଚରଣ କରେ ଏବଂ ତୃତୀୟ କିସମଟି ପଲ-ମଣିଷ ହୋଇ ଆତ୍ମପ୍ରକାଶ କରେ । ଏହି ତିନୋଟି ଯାକ କିସମ ପରସ୍ପରଠାରୁ ଆଦୌ ଅଲଗାଅଲଗା ହୋଇ ରହିନଥାନ୍ତି । ଗୋଟିକ ଭିତରେ ଅନ୍ୟ ଦୁଇଟିର ଚରିତ୍ର ତଥା ଲକ୍ଷଣ ମଧ୍ୟ ସର୍ବଥା ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହୋଇଥାଏ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ, ଖେଳକସରତକୁ ଜୀବନର ସର୍ବମୁଖ୍ୟ ଧନ୍ଦାରେ ପରିଣତ କରି ରଖିବା, ଶରୀରର ପରିଚର୍ଯ୍ୟା, ଶରୀରର ଅନୁଶୀଳନ

ଏବଂ ପରିଚ୍ଛଦ-ପରପାଟୀ ଉପରେ ଅଯଥା ଅତିରିକ୍ତ ଧ୍ୟାନ ଦେବା, କାମ-ସମ୍ପର୍କରୁ ତାହାର ପ୍ରୀତି-ଭାଗଟିକୁ ବାଦ୍ ଦେଇ ତାହାକୁ ପ୍ରାୟ ଏକ ଯାନ୍ତ୍ରିକ ସମ୍ପର୍କରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିବା, ବୌଦ୍ଧିକ କ୍ଷେତ୍ରର ଅନୁଧାବନଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ସୌଖୀନ୍ ଭାବରେ ଉପରକୁ ଏକ ଆଗ୍ରହ ଦେଖାଇବା ମାତ୍ର ଭିତରେ ସେହିସବୁ ଅନୁଧାବନ ପ୍ରତି ହାଡ଼େ ହାଡ଼େ ଘୃଣା ପ୍ରକାଶ କରୁଥିବା, ପାରସ୍ପରିକ ମୁକ୍ତ ଆଲୋଚନା ଅପେକ୍ଷା ଏକ କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱପ୍ରଧାନ ନିରଙ୍କୁଶତାର ବିଧାନକୁ ଅଧିକ ଫଳଦାୟକ ବୋଲି ପସନ୍ଦ କରିବା– ମିଛସମ୍ଭ୍ରାନ୍ତମାନଙ୍କର ଏହିସବୁ ଲକ୍ଷଣ ଆମେ ପଲ-ମଣିଷଠାରେ ବେଶ୍ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଥାଉ ।

ସଭ୍ୟତାବିରୋଧୀ ପ୍ରବୃତ୍ତିଗୁଡ଼ିକ ହିଁ ଶ୍ରୀ ଗାସେଟ୍‌ଙ୍କ ମତରେ ଆଧୁନିକ ଯୁଗର ଅନେକ ମଣିଷଙ୍କୁ ବର୍ବର କରି ତିଆରି କରିଛି । ଆଧୁନିକ ସଭ୍ୟତାର ଅବିବେକିତା ତଥା ଅସମଞ୍ଜସତାଗୁଡ଼ିକ ହିଁ ସେମାନଙ୍କୁ ବର୍ବର ହେବା ଲାଗି ଅନୁକୂଳତା ଯୋଗାଇ ଦେଇଛି । ଆଧୁନିକ ସଭ୍ୟତା ମଣିଷ ସମ୍ମୁଖରେ ଅପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ବସ୍ତୁ ଓ ସାମଗ୍ରୀମାନ ଆଣି ଖଞ୍ଜି ଦେଇଛି, ଯାବତୀୟ ଅମିତାଚାର ଲାଗି ଏକ ଉତ୍ତେଜକ ପରିବେଶକୁ ଗଢ଼ି ଥୋଇଦେଇଛି; ମାତ୍ର ଏହି ସଭ୍ୟତାକୁ ସମ୍ଭବ କରିବା ପଛରେ ଯେଉଁ ଅଧ୍ୟବସାୟ, ସଂଗ୍ରାମ ଓ ସାଧନା ରହିଛି, ଆଧୁନିକ ପଲ-ମଣିଷ ସେ ବିଷୟରେ ଆଦୌ କିଛି ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରି ପାରୁନାହିଁ । ତାରି ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ଭଳି ଭଳି ଯନ୍ତ୍ର ଓ ଉପକରଣମାନ ମହଜୁଦ ହୋଇ ରହିଛି, ଯାବତୀୟ ରୋଗ ଓ ବ୍ୟାଧିକୁ ଆରୋଗ୍ୟ କରିଦେବାର ଔଷଧଦ୍ରବ୍ୟ ଅପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ଭାବରେ ଜମା ହୋଇ ରହିଛି, ତା'ର ସବୁ ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ କରି ଦେବାଲାଗି କଲ୍ୟାଣକାରୀ ରାଷ୍ଟ୍ରମାନେ ରହିଛନ୍ତି, ଏବଂ ଭୁବନଭର୍ତ୍ତି ଆରାମ ଓ ବିଶେଷ ସୁଖମାନ ତା'ଲାଗି ସହଜଲଭ୍ୟ ହୋଇପାରିଛି । ମାତ୍ର ଏହିସବୁ ସୁଖ ଓ ଆରାମ, ଯନ୍ତ୍ରୋପକରଣ, ଔଷଧ ଏବଂ କଲ୍ୟାଣ-ବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ ସମ୍ଭବ କରିବା ପଛରେ ଯେ କେତେ ଶ୍ରମ, ତ୍ୟାଗ ଓ ସାଧନା ରହିଛି, ସେହି ବିଷୟରେ ସେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଅଜ୍ଞ ହୋଇ ରହିଛି । ଏକ ଆତ୍ମସନ୍ତୁଷ୍ଟ ମଣିଷ ହେଉଛି ଯାବତୀୟ ମାନବୀୟ ଉନ୍ନତି ଏବଂ ଅଗ୍ରଗତିର ସର୍ବପ୍ରଧାନ ବଇରୀ । ତେଣୁ ଏହିପରି ଆତ୍ମସନ୍ତୁଷ୍ଟ ମଣିଷମାନଙ୍କର ସଂଖ୍ୟା ଯେତେବେଳେ ଏତେ ପ୍ରବଳ ଭାବରେ ଅତିରିକ୍ତ ହେବାରେ ଲାଗିଛି, ସେତେବେଳେ ମନୁଷ୍ୟସମାଜ ଏକ ବିନାଶକାରୀ ସଂକଟ ପାଖରେ ଆସି ହାବୁଡ଼ି ଯାଇଛି ବୋଲି ଆଶଙ୍କା କରିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ କି ? ଏବଂ ଆହୁରି ଅଧିକ ଉଦ୍‌ବେଗର କଥା ହେଉଛି ଯେ, ପଲ-ମଣିଷଙ୍କର ଏହି ବର୍ଗଟି ସମାଜରେ ଅଙ୍ଗୁଳି ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରି ଅଲଗା କରି ଦେଖାଇ ଦେବାଭଳି ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ବର୍ଗ ହୋଇ ରହିନାହାଁନ୍ତି । ପଲ-ମଣିଷ ସମାଜର ପ୍ରତ୍ୟେକ ବର୍ଗ ଓ ପ୍ରତ୍ୟେକ

ଶ୍ରେଣୀ ଭିତରେ ରହିଛନ୍ତି । (ପୃଷ୍ଠା-୭୯) ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଅଥବା ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ଭାବରେ ସେମାନେ ସମାଜର ପ୍ରତ୍ୟେକ ସ୍ତର ଓ କ୍ଷେତ୍ରରେ ରହିଛନ୍ତି ।

ଓର୍ଟେଗା ଦୃଢ଼ ଯୁକ୍ତି ସହିତ ଅଭିଯୋଗ କରିଛନ୍ତି ଯେ ଆଧୁନିକ ବିଜ୍ଞାନକୁ ମଧ୍ୟ ପଲ-ମଣିଷର ଆବିର୍ଭାବ ଲାଗି ଦାୟୀ କରାଯାଇ ପାରିବ । ଆଧୁନିକ ବିଜ୍ଞାନ ଯେଉଁପରି ରୀତିରେ ଆପଣାକୁ ବିବର୍ତ୍ତିତ ଓ ବିକଶିତ କରାଇ ଆଣିଛି, ତାହା ବିଜ୍ଞାନକ୍ଷେତ୍ରର ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ବର୍ବର ହେବାପାଇଁ ଅନେକ ପରିମାଣରେ ପ୍ରଶ୍ରୟ ଦେଇଛି । ବିଜ୍ଞାନର କୌଣସି ଏକ ବିଶେଷ ଖଣ୍ଡ-କ୍ଷେତ୍ରକୁ ବାଛି ତାହାରି ବିଷୟରେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ବିଶେଷ ଓ ଆହୁରି ବିଶେଷ ଜ୍ଞାନ-ଅର୍ଜନ ଏବଂ ଗବେଷଣା ଦ୍ୱାରା ଜଣେ ବିଶେଷଜ୍ଞ ରୂପେ ପରିଚିତ ହେବା, ତାହା ହିଁ ବିଜ୍ଞାନ-କ୍ଷେତ୍ରର ଅଧିକାଂଶ ପ୍ରେରଣାକୁ ଏକ ଦୃଷ୍ଟିଗତ ବର୍ବରତା ଆଡ଼କୁ ମୁହାଁଇ ନେଇଯାଇଛି । ଏବଂ ସାଂପ୍ରତିକ କାଳରେ ବିଶେଷଜ୍ଞ ହେବାକୁ ହିଁ ବିଜ୍ଞାନର ଅଗ୍ରଗତି ନିମନ୍ତେ ଅନିବାର୍ଯ୍ୟ ଓ ଅପରିହାର୍ଯ୍ୟ ବୋଲି ବିଚାର କରାଯାଉଛି । 'Science is not specialist' ବୋଲି ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଗାସେଟ୍ ଦୃଢ଼ତାର ସହିତ ଘୋଷଣା କରିଛନ୍ତି । ବସ୍ତୁ ଓ ଜୀବ-ବିଜ୍ଞାନର କ୍ଷେତ୍ରଗୁଡ଼ିକରେ ବିଜ୍ଞାନର ଜିଜ୍ଞାସା ତଥା ଗବେଷଣା କ୍ରମଶଃ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ-ପରିସର ହୋଇ ଆସିଛି । ଏହା ଫଳରେ ଗୋଟିଏ କ୍ଷେତ୍ରର ବୈଜ୍ଞାନିକ ଗବେଷଣା ସମ୍ବନ୍ଧିତ ଏବଂ ପରିପୂରକ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ରଗୁଡ଼ିକ ଠାରୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଶୋଚନୀୟ ଭାବରେ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହୋଇ ପଡ଼ିଛି, ବିଜ୍ଞାନର ବିଶ୍ୱଚିତ୍ରଟିକୁ ବଡ଼ ଖଣ୍ଡିତ କରି ପକାଇଛି । ଏକ ସମଗ୍ର ଦୃଷ୍ଟିସମ୍ପନ୍ନ ବୈଜ୍ଞାନିକ ବିଶ୍ୱବ୍ୟାଖ୍ୟାକୁ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ସୁଦୂରପରାହତ କରି ରଖିଛି । ସମଗ୍ର ଦୃଷ୍ଟିଟି ନଷ୍ଟ ହୋଇଯିବା ଫଳରେ ସଭ୍ୟତା ଓ ସଂସ୍କୃତି ଲାଗି ମଧ୍ୟ ହାନି ଘଟିଛି । (ପୃଷ୍ଠା-୮୦)। ବିଶେଷଜ୍ଞ କେବଳ ନିଜର ବିଶେଷ କ୍ଷେତ୍ରଟିକୁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଓ ନିପୁଣ ଭାବରେ ଜାଣିଛି ସିନା, ମାତ୍ର ସେତିକି ବ୍ୟତୀତ ବିଜ୍ଞାନାୟତନର ଅବଶିଷ୍ଟ ଯାବତୀୟ ବିଷୟରେ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଅଜ୍ଞ ହୋଇ ରହିଛି । ଏହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବିଚାର କରି ଓର୍ଟେଗା ଆଧୁନିକ ବିଶେଷ-ବିଜ୍ଞାନୀମାନଙ୍କୁ Learned ignoramus ବା 'ବହୁଶିକ୍ଷାପ୍ରାପ୍ତ ଅଜ୍ଞ' ବୋଲି ଅଭିହିତ କରିଛନ୍ତି ।

ବିଶେଷଜ୍ଞମାନେ ଯେ କେବଳ ତଥାକଥିତ ବିଜ୍ଞାନର କ୍ଷେତ୍ରରେ ରହିଛନ୍ତି ସେକଥା ଆଦୌ ନୁହେଁ । ସେମାନେ କ୍ରମେ ଆମ ସାମୂହିକ ଜୀବନର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ରକୁ ମଧ୍ୟ ସଂକ୍ରାମିତ ହୋଇ ଆସୁଛନ୍ତି । ରାଜନୀତି, କଳା, ସମାଜ-ଗବେଷଣା ଓ ଆହୁରି କେତେକେତେ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏହି ବିଶେଷଜ୍ଞମାନଙ୍କର ପଦକ୍ଷେପ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ସ୍ପଷ୍ଟ

ଭାବରେ ଶୁଣାଗଲାଣି । ସବୁଠାରେ ସେମାନେ ମୁଖ୍ୟତଃ ସେହି ଆଦିମ ଓ ଅଜ୍ଞ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣର ପରିଚୟ ଦେଉଛନ୍ତି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ବିଶେଷଜ୍ଞ ତା' ନିଜ ବିଶେଷ କ୍ଷେତ୍ରଟିର ମାପକ ଓ ମାନକଗୁଡ଼ିକୁ ନେଇ କେଡ଼େ ଦୃଢ଼ ପ୍ରତ୍ୟୟ ସହିତ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ର ବିଷୟରେ ଆପଣାର ମତ ବ୍ୟକ୍ତ କରିବାକୁ ଆଗଭର ହୋଇଯାଉଛି । ଆହୁରି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ କଥା ଯେ, ଆପଣା ଖଣ୍ଡଜ୍ଞାନର ଅନମନୀୟତା ତାକୁ ପ୍ରାୟ ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ମାଡ଼ିବସି ରହିଥିବାରୁ ସିଏ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ରର ବିଶେଷଜ୍ଞମାନଙ୍କର କଥାକୁ ମଧ୍ୟ ଶୁଣିବାଲାଗି ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଧରି ପାରୁନାହିଁ । ତାହାକୁ ଜଣେ ବିଶେଷଜ୍ଞରେ ପରିଣତ କରି ଆଧୁନିକ ସଭ୍ୟତା ତାକୁ ତା' ନିଜ ଅଜ୍ଞତା ତଥା ଆଂଶିକତାର ବାଡ଼ଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରାୟ ଏକ ବୈରାଗୀ କରି ରଖିଛି, ତାକୁ ଭାରି ଆତ୍ମସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରି ରଖିଛି । ନିଜର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆଧିପତ୍ୟ ରଖିଥିବାରୁ ସିଏ ଜ୍ଞାନର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ରକୁ ମଧ୍ୟ ଆଧିପତ୍ୟ ବିସ୍ତାର କରି ପାରିବ ବୋଲି ଭ୍ରମ କରୁଛି । ତେଣୁ ଏତେ ଏତେ ଜ୍ଞାନର ଅଧିକାରୀ ହୋଇ ରହିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ନିଜ ଜୀବନ-ଦୃଷ୍ଟିର କ୍ଷେତ୍ରରେ ସେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆଦିମ ହୋଇ ରହିଛି, ପଲ-ମଣିଷଙ୍କ ପରି ଆଚରଣ ଦେଖାଉଛି । ରାଜନୀତି, କଳା, ଧର୍ମ ଓ ସାଧାରଣ ଜୀବନର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବହୁ ସମସ୍ୟାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏବେ ଅଧିକାଂଶତଃ ଭାବନା, ବିଚାର ତଥା କ୍ରିୟାଶୀଳତାରେ ଆମକୁ ପ୍ରାୟ ସେହି ନିର୍ବୋଧତାଗୁଡ଼ିକ ଦେଖିବାକୁ ମିଳୁଛି । ନିଜେ ଯେତିକି ବାଡ଼ ଭିତରେ ଅଛନ୍ତି, ତା'ଠାରୁ ଅଧିକ ଆଦୌ କିଛିହେଲେ ଶୁଣିବେନାହିଁ ବୋଲି ସମସ୍ତେ ଯେପରି ସଂକଳ୍ପ କରି ବସିଛନ୍ତି । ନିଜ ପରିଧିଠାରୁ ଅଧିକ ବୃହତ୍ କୌଣସି ସତ୍ୟ-ଆବେଦନକୁ କଷଟିରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିବେନାହିଁ ବୋଲି ସେମାନେ ପଣ କରି ନେଇଛନ୍ତି । ଏସବୁ ହେଉଛି ପଲ-ମଣିଷର ଖୋଇ; ଏବଂ, ବିଶେଷଜ୍ଞମାନଙ୍କର କ୍ଷେତ୍ରକୁ ଆସି ସେଇ ଖୋଇ ସତେଅବା ଆପଣାର ପରାକାଷ୍ଠାକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରି ପାରିଛି । ଆଧୁନିକ ଏହି ସମାଜ ଓ ଜୀବନଟାକୁ ଯେ ପଲ-ମଣିଷ ନିଜର କାବୁ ଭିତରେ ନେଇ ରଖିଛି, ଏହି କିସମର ବିଶେଷଜ୍ଞମାନେ ଏକାଧିକ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ତାହାରି ପ୍ରତୀକ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର ବର୍ବରୋଚିତ ଶ୍ରଦ୍ଧାଗୁଡ଼ିକ ଆଧୁନିକ ସଭ୍ୟତାକୁ ଏକ ନୈତିକ ସ୍ଖଳନ ଆଡ଼କୁ ଧାବିତ କରି ନେଇଯିବାରେ ଶକ୍ତିଶାଳୀ କାରଣ ରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଛି ।

ପଲ-ମଣିଷଙ୍କର ଏହି ଆଧୁନିକ ସମାଜକୁ ପୁରୁଷାର୍ଥକୁ ହିଁ ଜୀବନରେ ସାର କରି ମାନୁଥିବା ଏକ ଅନ୍ୟପ୍ରକାର ଗୁଣାତ୍ମକତା ମଧ୍ୟକୁ ଉତ୍ତୋଳିତ କରିନେବାକୁ ହେଲେ ପୃଥିବୀକୁ ଏକ ଅନୁରୂପ ଓ ଯଥାର୍ଥ ଦର୍ଶନ ପାଖକୁ ଫେରି ଆସିବାକୁ ହେବ । ସେହି ଦର୍ଶନ ଅନୁସାରେ, ମନୁଷ୍ୟ ଏକ ସତ୍ତାରୂପେ ଏପରି ଭାବରେ ସୃଷ୍ଟ ଏବଂ ଅଭିପ୍ରେତ

ହୋଇ ରହିଛି ଯେ, ତାକୁ ଆପଣାଠାରୁ ଅଧିକ ଉଚ୍ଚ କୌଣସି ଏକ ଦରବାରର ନିର୍ଦ୍ଦେଶକୁ ଅବଶ୍ୟ ମାନିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଯଦି ସିଏ ନିଜ ଭିତରୁ ହିଁ ସେହି ଦରବାରର ଠାବ କରିପାରିବ ଓ ତାହାକୁ ଆପଣାର ଜୀବନ ମଧ୍ୟକୁ ପ୍ରେରିତ କରି ଆଣି ପାରିବ, ତେବେ ତାକୁ ଅନ୍ୟ ଅନେକଙ୍କ ଠାରୁ ବରିଷ୍ଠତର ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରାଯିବ । ଯଦି ସେକଥା ସମ୍ଭବ ନ ହୁଏ, ତେବେ ସିଏ ସାଧାରଣ ସ୍ତରରେ ରହିବ ଏବଂ ଅନ୍ୟ ବରିଷ୍ଠତରମାନଙ୍କର ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଅନୁସାରେ ଆପଣାର ଜୀବନକୁ ପରିଚାଳିତ କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେବ । ମାତ୍ର ସାଧାରଣ ମଣିଷ, ପଲର ମଣିଷ ଯଦି ନିଜକୁ ହିଁ ନିଜର ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ ଓ ଚାଳକ ବୋଲି ଘୋଷଣା କରେ ଓ ସେହି ଅନୁସାରେ ସଂସାର ଭିତରେ ସକ୍ରିୟ ହୋଇ ବାହାରେ, ତେବେ ତାହା ମାନବ-ବିବେକ ଏବଂ ମାନବ-ନିୟତିର ବିରୁଦ୍ଧରେ ବିଦ୍ରୋହ ଘୋଷଣା କଲାପରି ହିଁ ହେବ । ଏବେ ଆଧୁନିକ ସମାଜରେ ସେହିପରି ଏକ ବିଦ୍ରୋହର ଘୋଷଣା ହୋଇଥିବା ପରି ଲାଗିଲାଣି । ସେହି ବିଦ୍ରୋହ ବଳପ୍ରୟୋଗ କରି ସବୁକିଛିକୁ ଆତ୍ମସାତ୍ କରିନେବାକୁ ମନ କରିବ, ପ୍ରଚଣ୍ଡରୁ ପ୍ରଚଣ୍ଡତର ହେବ ଏବଂ ଯଥାର୍ଥ ମାନବିକ ମୂଲ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ଗୋଟିକପରେ ଗୋଟିଏ କରି ଗିଳି ପକାଇବାକୁ ଆଗଭର ହୋଇ ଆସିବ ।

ମନୁଷ୍ୟର ଜୀବନ ତାହାର ଏହି ତାତ୍କାଳିକ ପରିଧିଗୁଡ଼ିକୁ ହିଁ ବଞ୍ଚିବାର ଏବଂ ହେବାର ସବୁଯାକ ପରିଧି ବୋଲି ଦେଖୁଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉକ୍ତ ବିଦ୍ରୋହ ପୃଥିବୀ ଉପରେ ଏକ ପ୍ରକୃତ ବିପଦ ରୂପେ ଝୁଲିକରି ରହିଥିବ । ପୃଥିବୀଲାଗି ନାନା ଅଶାନ୍ତି ଓ ବିକୃତିର କାରଣ ହୋଇ ରହିଥିବ । Human life has to be dedicated to something – ପୁସ୍ତକଟିର ଉପସଂହାରରେ ଓର୍ତେଗା ଏହିପରି ଏକ ନିଷ୍କର୍ଷରେ ଉପନୀତ ହୋଇଛନ୍ତି । (ପୃଷ୍ଠା-୧୦୩) ମନୁଷ୍ୟର ଜୀବନ କୌଣସି ନା କୌଣସି ଲକ୍ଷ୍ୟର ସାଧନ ନିମନ୍ତେ ଉତ୍ସର୍ଗୀକୃତ ହୋଇ ରହିଥିବା ଉଚିତ । କୌଣସି ପାଇଁ ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବା, – ତାହା ହିଁ ସାର୍ଥକ ଜୀବନ, ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟକର ଜୀବନ । ଏହା ହେଉଛି ମନୁଷ୍ୟର ସ୍ୱାଭାବିକ ଧର୍ମ । ଆମର ଏହି ଜୀବନପରିବେଶର ଦୁଇଟି ପକ୍ଷ ଅର୍ଥାତ୍ ଆଭିମୁଖ୍ୟ ରହିଛି : ଗୋଟିଏ ପାଖରେ ଆପଣା ଭିତରେ ସୀମିତ ରହି ଆପଣା ପାଇଁ ହିଁ ଜୀବନଟିକୁ ବଞ୍ଚିବା ଲାଗି ଆମେ ଉଦ୍‌ବୋଧନ ପାଇଥାଉ, – ସେହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆମେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆତ୍ମସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଓ ଆତ୍ମସର୍ବସ୍ୱ ଭାବରେ ବିଚରଣ କରିବାକୁ ଅଗ୍ରସର ହୋଇଥାଉ । ମାତ୍ର, ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ, ଯଦି ମୋ'ରି ଏହି ଜୀବନଟି କେବଳ ମୋ'ରି ହୋଇ ରହିଥାଏ, କେବଳ ମୋତେ ନେଇ ବ୍ୟସ୍ତ ରହିଥାଏ, ଯଦି ମୁଁ ତାକୁ ଆଉକିଛିର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ପ୍ରେରିତ ଏବଂ ନିର୍ଦ୍ଦେଶିତ କରି ରଖିନଥାଏ, ତେବେ ଏଥିରେ କେଉଁଠି ନା କେଉଁଠି ଅବଶ୍ୟ ଅଡୁଆ

ଆସି ପଶିଯିବ, କେଉଁଠି ନା କେଉଁଠି କ'ଣ ଗୋଟାଏ ହୁଗୁଳା ହୋଇଯିବ। ଏକ ଶୂନ୍ୟତାବୋଧ ଆସି ଆମକୁ ଗ୍ରାସ କରି ପକାଇବ। ତେଣୁ ଏହି ଆତ୍ମସର୍ବସ୍ୱ ଅନ୍ଧଗଳିଟି ଭିତରୁ ବାହାରି ଯିବାକୁ ପଡ଼ିବ। ଶ୍ରୀ ଓର୍ଟେଗାଙ୍କ ଭାଷାରେ Mere egoism is a labyrinth; ଏହା ଆଉ କଦାପି ଅନ୍ୟଭଳି ହୋଇ ପାରନ୍ତାନାହିଁ। କାରଣ ଜୀବନକୁ ଯଥାର୍ଥ ଭାବରେ ବଞ୍ଚିବା ହେଉଛି, ପ୍ରକୃତରେ କୌଣସି ଆଡ଼କୁ ପରିଚାଳିତ ହୋଇ ବଞ୍ଚିବା, ବାଟ ଚାଲିବାର ଯଥାର୍ଥ ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ହେଉଛି କୌଣସି ଆଡ଼କୁ ମୁହଁ କରି ବାଟ ଚାଲିବା, କୌଣସି ଏକ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଦିଗରେ ଅଗ୍ରସର ହେବା। କେବଳ ମୋ'ରି ଯିବା ଓ ମୋ'ରି ଜୀବନ, – ଏହା କଦାପି ମୋ' ଯିବାର ଓ ମୋ' ଜୀବନର ଲକ୍ଷ୍ୟ ହୋଇନପାରେ। ଯେଉଁଟି ପାଇଁ ମୁଁ ମୋ'ର ଜୀବନକୁ ଉତ୍ସର୍ଗ କରିଛି, ସେଇଟି ହେଉଛି ମୋ' ଜୀବନର ଲକ୍ଷ୍ୟ। ତେଣୁ ତାହା ମୋ'ର ଏହି ସୀମାଙ୍କିତ ପରିଧିଗୁଡ଼ିକର ବାହାରେ, ତାହା ମୋ'ଠାରୁ ପ୍ରକୃତରେ ଅଧିକ, ମୋ'ଠାରୁ ବୃହତ୍ତର। ଯଦି ମୁଁ ନିଜ ଜୀବନରେ ଏହି କିଳା ଘରଟି ଭିତରେ ହିଁ ବାଟ ଚାଲୁଥିବି, ତେବେ ମୁଁ ଆଦୌ କେଉଁଠାରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିପାରିବି ନାହିଁ। କେବଳ ସେହି ଗୋଟିଏ ଜାଗାରେ ହିଁ ବୁଲିବାରେ ଲାଗିଥିବି। ଓର୍ଟେଗା ଏହାକୁ ହିଁ Labyrinth ବୋଲି କହିଛନ୍ତି।

ପୃଥିବୀରେ ଆଜି ଅଧିକାଂଶ, – ଅଧିକାଂଶ ବ୍ୟକ୍ତି ଓ ଅଧିକାଂଶ ସମୂହ– ନିଜପାଇଁ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଅଧିକାର ଦାବି କରିବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି। ପୃଥିବୀର ଯାବତୀୟ ବାଦ ଓ ଆଦର୍ଶବାଦ ଭିତରେ ଏହି କଥାଟିକୁ ନେଇ ହିଁ ବିବାଦ ଲାଗିଛି। ଏମାନେ ପ୍ରତ୍ୟେକେ ଯାବତୀୟ ଅଧିକାର-ଘରକୁ ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ନିଜପାଇଁ ମାଡ଼ି ବସି ରହିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଛନ୍ତି ଓ କର୍ତ୍ତବ୍ୟର ଯାବତୀୟ ଘରକୁ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଲାଗି ଛାଡ଼ିଦେଉଛନ୍ତି। ପ୍ରତିକ୍ରିୟାବାଦୀ ତଥା ବିପ୍ଲବୀ, – ଦୁଇଟିଯାକ ଶିବିରରେ କେବଳ ତାହା ହିଁ ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହେଉଛି। କର୍ତ୍ତବ୍ୟର ଘରଗୁଡ଼ିକ ବର୍ଜନ କରି ସମସ୍ତେ ଯଥାସମ୍ଭବ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଅଧିକାରକୁ ମାଡ଼ି ବସିବାକୁ ମନ କରୁଛନ୍ତି। (ପୃଷ୍ଠା-୧୩୯) ପଲ-ମଣିଷମାନଙ୍କର ପ୍ରାଦୁର୍ଭାବ ବୃଦ୍ଧି ପାଇବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ପୃଥିବୀରେ ହିଂସା, ହିଂସକତା ଏବଂ ବଳାତ୍କାରମାନ ବୃଦ୍ଧି ପାଇବାରେ ଲାଗିଛି। ସାମୂହିକ ଜୀବନରେ ନାନାବିଧ ବିକୃତୀକରଣ ହେବାରେ ଲାଗିଛି। ପଲ-ମଣିଷର ନୈତିକତା ବୋଲି ଆଦୌ କିଛି ନାହିଁ। ନୈତିକତା କହିଲେ ପରିବେଶ ଦ୍ୱାରା ବାଧ୍ୟ ହୋଇ କେତେଟା ବୋଲ ମାନିବାକୁ ଆଦୌ ବୁଝାଏନାହିଁ। ନୈତିକତା ରହିଥିବା ଏକ ଜୀବନ ହେଉଛି କୌଣସି ଏକ ବୃହତ୍ତର ମୂଲ୍ୟଲକ୍ଷ୍ୟର ସାଧନ ଲାଗି ସମର୍ପିତ ହୋଇ ରହିଥିବା ଜୀବନ। ଏହି ଜୀବନ ଯେ ମୂଳତଃ କାମରେ ଲାଗିବାକୁ ଆସିଛି, ସେବା

କରିବାଲାଗି ଆସିଛି ଓ ନାନା କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ନିଜକୁ ଉତ୍ସର୍ଗୀକୃତ କରିବାକୁ ଆସିଛି, ଏହିପରି ଏକ ସଚେତନତା ହିଁ ନୈତିକତା ।(ପୃଷ୍ଠା-୧୪୦)

Mass ବା ପଲ-ମଣିଷଙ୍କୁ ଶ୍ରୀ ଅର୍ଟେଗା ଗାସେଟ୍ deracines ବୋଲି କହିଛନ୍ତି । ପଲ-ମଣିଷର ତା'ର ସ୍ୱାଭାବିକ ପରିବେଶଟି ସହିତ ଆଦୌ କୌଣସି ଚେର ଲାଗିନାହିଁ । ସିଏ କୌଣସି ଭୂଇଁକୁ ସ୍ୱୀକାର କରୁନାହିଁ, କୌଣସି ବୃହତ୍ତର ଆକାଶକୁ ମଧ୍ୟ ସ୍ୱୀକାର କରୁନାହିଁ । ଆଧୁନିକ ପୃଥିବୀରେ ପଲ-ମଣିଷଙ୍କର ସଂଖ୍ୟା ବଢ଼ିବାରେ ଲାଗିଛି । ଜୀବନ ଓ ସମ୍ପର୍କର, ବିଚାର ଓ ବିବେକର ପ୍ରାୟ ସମସ୍ତ କ୍ଷେତ୍ରକୁ ସେମାନେ ଦଖଲ କରିନେବାକୁ ବାହାରିଛନ୍ତି । ପୁରୁଷାର୍ଥର କଣ୍ଠସ୍ୱର କୁଆଡ଼େ ପୋତିହୋଇ ପଡୁଥିଲା ପରି ପ୍ରତୀତ ହେଉଛି । ଅବିବେକ ପ୍ରବଳ ହୋଇ ବିବେକକୁ ଗିଳି ପକାଇବା ପାଇଁ ବାହାରିବାକୁ ଓର୍ଟେଗା ଆଧୁନିକ ପୃଥିବୀରେ ପଲ-ମଣିଷର ବିଦ୍ରୋହ ବୋଲି କହିଛନ୍ତି । ଆଧୁନିକ ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟ ବହୁ ପରିମାଣରେ ସେହି ପଲ-ମଣିଷକୁ ଅଧିକ ପ୍ରବଳ ହେବାଲାଗି ପ୍ରୋତ୍ସାହନ ଯୋଗାଇ ଦେଉଛି ବୋଲି ସେ ମତ ଦେଇଛନ୍ତି । ଏହି ସବୁକିଛିରୁ ଖାଦ୍ୟ ପାଇ ସେହି ବିଦ୍ରୋହ କଣ ପୃଥିବୀକୁ ଛାରଖାର କରି ପକାଇବ ? – ଓର୍ଟେଗା ଏହି ପ୍ରଶ୍ନଟିକୁ ପଚାରି ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନରେ ନିଜେ ତାହାର ଉତ୍ତର ଦେଇଛନ୍ତି । ଏହି ବିଦ୍ରୋହରୁ ହୁଏତ ଏକ ନୂତନ କିଛିର ଆବିର୍ଭାବ ଘଟିବ । ନଚେତ୍ ଏହାଦ୍ୱାରା ଏକ ସମୂହ ବିପର୍ଯ୍ୟୟ ଘଟିବ । (ପୃଷ୍ଠା-୫୬) ପ୍ରକୃତରେ କେଉଁଟି ଘଟିବ ସେକଥା କିଏ କହିପାରିବ ? ମାତ୍ର, ଆମେ ନିଜେ, ଜଣେ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ହିସାବରେ ତଥା କୌଣସି ଏକ ସାଂସ୍କୃତିକ ସମୂହର ପ୍ରତିନିଧି ହିସାବରେ, – ଯେଉଁ ପଟରେ ଥିବା, ଆମେ ସେହି ଅନୁସାରେ ଏକ ନୂତନ ଆରମ୍ଭ ଲାଗି ନିମିତ୍ତ ହୋଇପାରିବା ଅଥବା ବିପର୍ଯ୍ୟୟଟି ଘଟିବାରେ ସହାୟତା କରିପାରିବା । ପୁରୁଷାର୍ଥରେ ଆସ୍ଥା ରଖିଥିବା ମଣିଷ ନିଶ୍ଚୟ ପ୍ରଥମଟିକୁ ହିଁ ବାଛି ନେବ ।

- ଧରଣୀଧର ସାହୁ ।

ସଭ୍ୟତାର ଭବିଷ୍ୟ-ନକ୍ସା, — ଇତିହାସର ଦରବାରରେ

Civilization on Trial

ଲେଖକ - Arnold J. Toynbee, Oxford University Press, New York, 1948

Arnold Joseph Toynbee (୧୮୮୯-୧୯୭୫) : *ଜୀବିକାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆର୍ନୋଲଡ୍ ଟଏନବୀ ଇତିହାସର ଅଧ୍ୟାପକ ଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଜନ୍ମ ଇଂଲଣ୍ଡରେ ଏବଂ ଅଧ୍ୟୟନ ଅକ୍ସଫୋର୍ଡ୍ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ । ବିଲାତର କେତୋଟି ସ୍ଥାନ ସମେତ ସେ ଲଣ୍ଡନ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ମଧ୍ୟ ଅଧ୍ୟାପନା କରିଛନ୍ତି । ଆଧୁନିକ ଇତିହାସ-ଚର୍ଚ୍ଚାରେ ଚଳନ୍ତି ଏହି ପୃଥିବୀଟିର ସମଗ୍ର ପ୍ରଭାବଭୂମିଟି ଉପରେ କେତେ କେତେ ନୂତନ ଆଭିମୁଖ୍ୟ ସହିତ ସାଂପ୍ରତିକ ନିୟତିଗୁଡ଼ିକୁ ବିନ୍ଦୁ କରି ଯେ ଅଭିନବ ପ୍ରେରଣାଯୁକ୍ତ ଅନ୍ତର୍ଦୃଷ୍ଟି ପ୍ରକଟ କରା ଯାଇପାରେ, ଅଧ୍ୟାପକ ଟଏନ୍‌ବୀ ହେଉଛନ୍ତି ପ୍ରାୟ ସବାଆଗରେ ରହିଥିବା ସେହି ପ୍ରତିଭାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଜଣେ । ଏବେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ଅନୁମାନଗୁଡ଼ିକ ଖୁବ୍ ପ୍ରାସଙ୍ଗିକ ହୋଇ ରହିଛି । କେବଳ ଇଉରୋପରେ ନୁହେଁ, ସାରା ପୃଥିବୀରେ ।*

ତାଙ୍କର ସର୍ବବୃହତ୍ କୃତି ହେଉଛି A Study of History, ଏକ ୧୨ ଖଣ୍ଡ ବିଶିଷ୍ଟ ଧାରାବାହିକ ସମାହାର, ଯେଉଁଥିରେ କି ସେ ପୃଥ୍ୱୀ-ଇତିହାସର ବିଶଦ ସମୀକ୍ଷା କରିଛନ୍ତି । ସେଥିରେ ସିଏ ଆମର ସାଧାରଣ ଲୋକାନୁମାନଟିକୁ କାଟି ଦେଇଛନ୍ତି ଯେ ଇତିହାସ କହିଲେ ରାଜବଂଶ ଗୁଡ଼ିକର କାହାଣୀ ତଥା ବିବରଣୀଗୁଡ଼ିକୁ ହିଁ ବୁଝାଇବ । ତାହା ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଜାତିର ମଧ୍ୟ ଉତ୍ଥାନ ଓ ପତନ, ସଫଳତା ଓ ବିଫଳତାଗୁଡ଼ିକୁ ମଧ୍ୟ ସେତେ ମହତ୍ତ୍ୱ ଦେବନାହିଁ । ଟଏନବୀ ୨୬ଟି ସଂସ୍କୃତି ବା ସଭ୍ୟତାର ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରିଛନ୍ତି: କେଉଁସବୁ ଅନୁକୂଳତା ଫଳରେ ଗୋଟିଏ ସଭ୍ୟତାର ଆବିର୍ଭାବ ହୋଇଥାଏ, କେଉଁସବୁ କାରଣ ମହଜୁଦ ରହିଥିବା ହେତୁ ତାହା ଅଭିବୃଦ୍ଧି ଲାଭ କରୁଥାଏ ଏବଂ ପୁଣି କ'ଣସବୁ ହାତଛଡ଼ା ହୋଇଯାଏ ବୋଲି ତାହା ଧରାପୃଷ୍ଠାରୁ ବିଦାୟ ନେଇ ଚାଲିଯାଏ, ସେହିଗୁଡ଼ିକର ଅନୁଶୀଳନ କରିଛନ୍ତି । ବିଶେଷତଃ, ଦ୍ୱିତୀୟ ମହାଯୁଦ୍ଧ ପରେ ଇଉରୋପ ଏବଂ ବୃହତ୍ତର ପୃଥିବୀଟିରେ ଯେତେବେଳେ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ଘରସଜଡ଼ା

ପୁନର୍ବାର ଆରମ୍ଭ ହେଲା, ସେତେବେଳେ ଅଧ୍ୟାପକ ଟଏନବୀ ତାଙ୍କ ଇତିହାସର ଇଲାକାରୁ ଏକାଧିକ ପରାମର୍ଶ ମଧ୍ୟ ଦେଉଥିଲେ, ଯାହାସକାଶେ ବିଶ୍ୱବାସୀ ଅନେକେ ତାଙ୍କର ସମାଧାନଗୁଡ଼ିକୁ ଗୁରୁତ୍ୱ ସହିତ ଚିନ୍ତା ବି କରୁଥିଲେ । ସ୍ମରଣ ରହିବା ଉଚିତ, ବହିଟିପାଇଁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ନ୍ୟାୟର ସହିତ ତାଙ୍କୁ ୧୯୩୦ରୁ ୧୯୫୫, - ଏହିପରି ଦୀର୍ଘ ୨୫ ବର୍ଷ ମନୋନିବେଶ କରିବାକୁ ହୋଇଥିଲା ।

ପରବର୍ତ୍ତୀ ବର୍ଷମାନଙ୍କରେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କଠାରୁ ଯେତେଗୁଡ଼ିଏ ଗ୍ରନ୍ଥ ଆମକୁ ମିଳିଛି, ସେଥିରୁ ସର୍ବପ୍ରଥମେ ଆମେ ଏଠାରେ ଆଲୋଚିତ ହୋଇଥିବା Civilization on Trial ପୁସ୍ତକଟିର ସବାଆଗ ଉଲ୍ଲେଖ କରିବା । ଏବଂ, ସେହି ଧାଡ଼ୀରେ ଏହି ଅନ୍ୟଗୁଡ଼ିକ : An Historian's Approach to Religion (1956), The World and the West ଏବଂ Mankind and Mother Earth, ଇତ୍ୟାଦି ।

ଏହି ପୃଥିବୀରେ ସେହି କେତେ ନା କେତେ ପ୍ରାଚୀନ କାଳରୁ ତ ଘଟଣାମାନ ଘଟି ଆସିଛି । ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଗୋଟିଏ ଗୁଚ୍ଛରେ ଏକତ୍ର କରି ଦେଖାଇଦେବା, ତାହାହିଁ କ'ଣ ଇତିହାସ ? ଘଟୁଥିବା ସକଳ ଘଟଣାକୁ କ'ଣ ଏକାଠି ସୁମାରି କରି ହୋଇଛି ନା ହେଉଛି । ଲୋକମାନଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ସମୂହ କ'ଣ ସେହି ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାରର ଘଟଣାବଳୀକୁ ଇତିହାସ ବୋଲି ବିଚାର କରି ବା ଜାଣି ଗୁଚ୍ଛ କରି ବାନ୍ଧି ରଖନ୍ତି ? ସମସ୍ତେ କ'ଣ ସେହି ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାରର ସମାନ ଭାବରେ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ବୋଲି ବିବେଚନା କରିଛନ୍ତି ? ପୂର୍ବେ କରିଛନ୍ତି ନା ଏବେ ମଧ୍ୟ କରୁଛନ୍ତି ? ପୁନଶ୍ଚ, ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଗଠିତ ହୋଇ ଆସିବାକୁ ଯଦି ସଭ୍ୟତା ବୋଲି କୁହାଯାଏ, ତେବେ ସେହି ସଭ୍ୟତା ଏବଂ ସଂସ୍କୃତିମାନେ କ'ଣ ଆମ ସୁବିଧା ନିମନ୍ତେ ଗୋଟିଏ ସ୍ତରରେ ରହିଛନ୍ତି ବା ରହି ଆସିଛନ୍ତି, ଯାହାର ସାହାଯ୍ୟରେ କି ଆମେ ସେଥିମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିକୁ ମଡ଼େଲ୍ ରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରି ଅନ୍ୟଗୁଡ଼ିକର ମାନଗୁଡ଼ିକୁ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରିପାରିବା ? ପ୍ରଶାନ୍ତ ମହାସାଗରର ନିଉଗିନିରେ ମଧ୍ୟ ସାମାଜିକ ତଥା ସାମୂହିକ ଜୀବନ ରହିଛି । ଯୁକ୍ତରାଜ୍ୟ ଆମେରିକାରେ ମଧ୍ୟ ମୋଟାମୋଟି ଗୋଟିଏ ପରି ବୁଝିବା ସକାଶେ ଖାସ୍ ଖାସ୍ କିସମର ସଂସ୍କୃତି ତଥା ସଂସ୍କୃତିମାନେ ଅଛନ୍ତି । କୋଉଟିର ସ୍ତର ଉପରେ ଏବଂ କୋଉଟିର ସ୍ତର ତଳେ । କୋଉଟି ଆଧୁନିକ ଓ କୋଉଟି ଆଦିମ । ପୁଣି, କୋଉଟି ସୁସ୍ଥ ଏବଂ କେଉଁଟି ସୁସ୍ଥ ନୁହେଁ ? କ'ଣ ସବୁ କାହିଁକି କେତେବେଳେ ଘଟେ ଯେ ଗୋଟିଏ ସଭ୍ୟତା ଭାଙ୍ଗିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରେ ? ପୁନଶ୍ଚ, ଆହୁରି ବି କ'ଣ ସବୁ ଘଟେ ଯେ, ସମୂହମାନେ ହଠାତ୍ ସତେଯେପରି କଡ଼ ଲେଉଟାଇବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରନ୍ତି । କେବଳ ନିଜକୁ ବାଟ ଦେଖାଇବାର

ବଳଟିଏ ଯେ ପାଇଯାଆନ୍ତି ତା' ନୁହେଁ, ସମଗ୍ର ପୃଥିବୀକୁ ନେତୃତ୍ୱ ଦିଅନ୍ତି । ଅଧ୍ୟାପକ ଟଏନ୍‌ବୀ ଗୋଟାଏ ସଂଗତିଯୁକ୍ତ ସୂତ୍ରର ତଲାଶ କରୁଥିବା ସମୟରେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ Osward Spenglerଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଲିଖିତ Untergang des Abendlandes ଗ୍ରନ୍ଥଟି ତାଙ୍କ ହାବୁଡ଼ରେ ଆସି ପଡ଼ି ଯାଇଥିବାର କଥାଟିକୁ ଉଲ୍ଲେଖ କରିଛନ୍ତି । (ପୃଷ୍ଠା-୯)

ଜର୍ମାନ୍ ତର୍ଜମାରେ ସେହି କଥାଟିର ମୋଟାମୋଟି ଅର୍ଥ ହେଉଛି, ଏଥର ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଦେଶଗୁଡ଼ିକର ଅର୍ଥାତ୍ ସଂସ୍କୃତିମାନଙ୍କର ବିଲୟ ଘଟିବ ଏବଂ ସେହି ବିଲୟକୁ ମୋଟେ ରୋକି ହେବନାହିଁ । ଇତିହାସର, ସଂସ୍କୃତି ତଥା ସଭ୍ୟତାର ସର୍ବଦା ଏକ ଅବଶ୍ୟମ୍ଭାବୀ ପରିଣତିକ୍ରମ ରହିଛି; ଏକ ସଭ୍ୟତା ଜନ୍ମଲାଭ କରିବ, କ୍ରମବିକଶିତ ହେବ, – ମଧ୍ୟାହ୍ନର ସୂର୍ଯ୍ୟପରି ଶିଖରଦେଶରେ ପହଞ୍ଚିବ । ଏବଂ ତା'ପରେ ଅପରାହ୍ନର ପର୍ଯ୍ୟାୟ – ପ୍ରଭାଗୁଡ଼ିକ ହ୍ରାସ ହେବାକୁ ଆରମ୍ଭ ହେବ ଏବଂ ତା'ପରେ ସଭ୍ୟତାଟି ବିଦାୟ ନେବ । କେହି କଦାପି ସେହି ଲୁପ୍ତ ହୋଇଯିବାର ପ୍ରାୟ ବିଧାତାନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପ୍ରକ୍ରିୟାଟିକୁ ଅନ୍ୟଥା କରି ପାରିବନାହିଁ । ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ସ୍ପେଙ୍ଗଲରଙ୍କର ଚେତାବନୀ ଅନୁସାରେ ଇଉରୋପୀୟ ସଭ୍ୟତା ସେହିପରି ଏକ ବିନ୍ଦୁରେ ଆସି ପହଞ୍ଚି ଯାଇଥିଲା । ଏବଂ, ଇଉରୋପୀୟ ତତ୍କାଳୀନ ଦୁଃସ୍ଥିତିଟି ଦ୍ୱାରା ନିତାନ୍ତ ବିମୂଢ଼ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିବା ବହୁତ ବ୍ୟକ୍ତି ସେଥିରେ ବିଶ୍ୱାସ ମଧ୍ୟ କରି ପକାଇଥିଲେ ।

ଆଉଗୋଟିଏ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ହେଉଛି Cyclic ସିଦ୍ଧାନ୍ତ । ଗ୍ରୀସ୍‌ର ଆରିଷ୍ଟଟ୍‌ଲ୍ ଏବଂ ଭାରତବର୍ଷର ଗୌତମ ବୁଦ୍ଧ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ଏକ ତତ୍ତ୍ୱ ବା ସୂତ୍ର ଦ୍ୱାରା ଇତିହାସର ଏକ ଦ୍ୱିତୀୟ ବ୍ୟାଖ୍ୟା ଦେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଛନ୍ତି । ସବୁ ଚକ୍ରବତ୍ । ଦୁଃଖପରେ ସୁଖ ଓ ସୁଖପରେ ଦୁଃଖ । ଉତ୍‌ଥାନ ପରେ ପତନ ଏବଂ ପତନ ପରେ ଉତ୍ଥାନ । ସୃଷ୍ଟି ଓ ପ୍ରଳୟ, ପ୍ରଳୟ ଓ ସୃଷ୍ଟି । ଏହାହିଁ ତ ବାସ୍ତବ, ତେଣୁ ଏଥିପାଇଁ ପ୍ରମାଣର ଆଉ କି ଆବଶ୍ୟକତା ଅଛି ? ଜନ୍ମପରେ ମୃତ୍ୟୁ ଲାଗିରହିଛି ଏବଂ ମୃତ୍ୟୁପରେ ଜନ୍ମ ଲାଗି ରହିଛି । ବିଶ୍ୱରୂପକ ଏହି ରଙ୍ଗମଞ୍ଚରେ ଅହରହ ଏହି କ୍ରମଟିର ଅଭିନୟ ଲାଗି ରହିଛି । ସାଂପ୍ରତିକ ମଣିଷ ଯହୁଁ ଯହୁଁ ତା' ନିଜର ମଧ୍ୟ ଏଠି ତା' ନିଜର ତଥା ତା' ସାମୂହିକ ଜୀବନଟିଏ କିଛି ଭୂମିକା ରହିଛି ବୋଲି ଉପଲବ୍ଧି କଲାଣି, ସିଏ ଏତିକିରେ କଦାପି ଅଟକି ରହି ଯିବନାହିଁ । ମଣିଷପ୍ରାଣୀଟି ତ ଏପରି କ'ଣସବୁ ଉପାଦାନରେ ତିଆରି ହୋଇଛି ଯେ, ସିଏ କୌଣସି ଜୀବନମଞ୍ଚରେ ମଧ୍ୟ ଆପଣାକୁ ନିରୀହ କ୍ରୀଡ଼ନକଟିଏ ବୋଲି କଦାପି ମାନି ନେବ ନାହିଁ । ଏଠି ମୋ'ର ମଧ୍ୟ କିଛି ଭାଗ ରହିଛି, ପୃଥ୍ୱୀନାମକ ଏହି ସମଗ୍ର ପରିଣାମଟି କିପରି ହେବ ବା ନହେବ, ତାହା ସର୍ବଦା ମୋ' ଉପରେ ମଧ୍ୟ

ନିର୍ଭର କରୁଛି, - ଏହାକୁ ହିଁ ତ ଆମେ ଆତ୍ମସଚେତନତା ବୋଲି କହିବା । ଏବଂ, ବିଜ୍ଞାନର ବାଟରେ ସଂପୃକ୍ତ ମନୁଷ୍ୟମାନେ ଯହୁଁ ଯହୁଁ ଅଧିକ ଚକ୍ଷୁ ଲାଭ କରିବାକୁ ଯୋଗ୍ୟ ହୋଇଛନ୍ତି, ସେମାନେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ସେହି ଆତ୍ମସଚେତନତାଟିକୁ ହିଁ ଲାଭ କରିଛନ୍ତି । ନିଜକୁ ଅଧିକ ଦାୟିତ୍ୱସମ୍ପନ୍ନ ବୋଲି ବୁଝିଛନ୍ତି, – ଆପେ ଗଢ଼ିବାକୁ ଓ ଆପେ ସଜାଡ଼ିବାକୁ ମନ ବଳାଇଛନ୍ତି । ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ତଥା ସାମୂହିକ ଉଭୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ।

ସେକାଳର ଯାବତୀୟ ତତ୍ତ୍ୱାନୁମାନ ପ୍ରଧାନତଃ ସ୍ଥାନୀୟ ଥିଲା । ସ୍ଥାନୀୟ ତଥ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ସନ୍ତୁଳିତ କରି ଦେଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରି ତତ୍କାଳୀନ ଦୃଷ୍ଟିନାୟକମାନେ ଯାହାକିଛି ସତ୍ୟକୁ ବଖାଣି ପାରୁଥିଲେ । ସମସ୍ତେ ସମସ୍ତ ବିଶ୍ୱର ବିଧାତାଙ୍କଠାରୁ ପ୍ରେରଣା ଗ୍ରହଣ କରି ଆପଣାର ସତ୍ୟବ୍ୟାଖ୍ୟାଗୁଡ଼ିକୁ ଦେଉଛନ୍ତି ବୋଲି ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ନିଷ୍ଠାର ସହିତ ଅବଶ୍ୟ ବିଚାର କରୁଥିଲେ ସତ, କିନ୍ତୁ ଘଟଣାମାନେ ସ୍ଥାନୀୟ ଥିଲେ ଏବଂ ତେଣୁ ନିଷ୍କର୍ଷଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ସ୍ଥାନୀୟ ହୋଇ ରହି ବି ଯାଉଥିଲେ । କାଳର କ୍ରମଗୁଡ଼ିକ ଅନୁସାରେ କ୍ଷେତ୍ରମାନେ ପ୍ରସାର ଲାଭ କଲେ, ଜ୍ଞାନମାନେ ତଥା ଧର୍ମଗତ ବିଶ୍ୱାସ ଓ ଅବିଶ୍ୱାସମାନେ ପରସ୍ପରକୁ ଭେଟିବା ନିମନ୍ତେ ସୁଯୋଗ ଲାଭ କଲେ । ଏକ ଅଭିନବ ପରିପୂରକତାର ବୋଧ ଜନ୍ମଲାଭ କଲା । ପୃଥିବ୍ୟାପୀ ସମସ୍ତେ ଠିକିଲେ ଓ ଶିଖିଲେ, – ବୁଦ୍ଧି ଅଧିକ ଭୟମୁକ୍ତ ହେବାର ସୁଯୋଗ ମଧ୍ୟ ପାଇଲା । ବାହାର ଭିତରକୁ ବହୁ ଖୋରାକ ଯୋଗାଇ ପାରିଲା, ଭିତରଟି ମଧ୍ୟ ବାହାରଟିକୁ ଅଧିକ ସମ୍ଭାବନା ଆଣି ଦେଇଥିଲା । ତା'ପରେ ଏହି ଯେଉଁ ବହୁ ଶତାବ୍ଦୀର ସଭ୍ୟତାର ଇତିହାସ, – ଏଇଟି ପ୍ରକୃତରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣାଢ଼୍ୟ– ଅତ୍ୟନ୍ତ ବୈଚିତ୍ର୍ୟଯୁକ୍ତ । ବୃହତ୍ତରର ଧକ୍କା ପାଇ ସ୍ଥାନୀୟମାନେ ନିଜର କେତେ ନା କେତେ ଶାନ୍ତିଭଙ୍ଗ କରିଛନ୍ତି, - ବାହୁବଳରେ ସେମାନେ ପ୍ରାୟ କାର୍ଯ୍ୟତଃ ସ୍ଥାନୀୟ ଥାଇ ମଧ୍ୟ ତଥାପି ପୃଥିବୀଟାକୁ ପ୍ରଭୁ ପରି ଭୁଞ୍ଜିବାର ଭଳି ଭଳି ପ୍ରୟାସ କରିଛନ୍ତି । ନୂଆ ଅନୁରୂପ ବାଦମାନ ବାହାରି ପୃଥିବୀରେ ଲୋଭ ବଢ଼ାଇଛି, – ସ୍ୱାଭିମାନୀ ହେବାର କେତେ ବ୍ୟାଧି ପୃଥିବୀରେ ଦୌରାତ୍ମ୍ୟ ବଢ଼ାଇଛି । ପୃଥିବୀରେ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ବଢ଼ାଇବାର କେତେ ପୁରୁଣା ଓ ନୂଆ ଫିସାଦ ପୃଥିବୀରେ ଦୌରାତ୍ମ୍ୟମାନଙ୍କୁ ବଢ଼ାଇଛି । ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଧନୀ ତଥା ବୁଦ୍ଧିଶାଳୀ ଭାଗଟା ମାତ୍ର ପଚାଶଟା ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ଦୁଇଦୁଇଟା ବିଶ୍ୱଯୁଦ୍ଧ ମଧ୍ୟରେ ବଣା ହୋଇ ରହିବାର ଦୁର୍ବୁଦ୍ଧି କରିଛି । ବୁଦ୍ଧିମାନେ ତୋଟା ଭିତରେ ଏଡ଼େ ଏଡ଼େ ଗଛରେ ପାଚିଲା ଆମ୍ବ ପରି ଟହଟହ ହୋଇ ଝୁଲୁଛନ୍ତି, – କିନ୍ତୁ ଦୁର୍ବୁଦ୍ଧିମାନଙ୍କୁ ହିଁ ଅଧିକ ପାଜି କରିବାରେ ସହାୟକ ହେଉଛନ୍ତି । ବୋମାଗୁଡ଼ିକୁ ତିଆରି କରିବାରେ ହିଁ ପୃଥିବୀର

ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ପଇସା ଖରଚ ହେଉଛି । ଗତ ଶତାବ୍ଦୀର ପ୍ରାୟ ଅଧବେଳକୁ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଟଏନ୍‌ବୀ ଏଠି ଯେତିକି ପ୍ରମାଦର ଘ୍ରାଣ କରିଥିଲେ, ବର୍ତ୍ତମାନ ତ ସେମାନେ ଶହେଗୁଣ ଅଧିକ ବଳୀୟାର ଦେବାକୁ ବସିଲେଣି !

'ଏତେ ଏତେ କଥା କ'ଣ ପ୍ରକୃତରେ କେଉଁ ବିଧାତାଙ୍କର ବରାଦରେ ହେଉଛି ବୋଲି ଶ୍ରୀ ଟଏନ୍‌ବୀ ପ୍ରଶ୍ନ କରିଛନ୍ତି । ଅସ୍ୱାଲ୍‌ଡ୍ ସ୍ପେଙ୍ଗ୍‌ଲର୍ ତାଙ୍କର ପୁସ୍ତକଟିରେ ଏକଦା ଇଉରୋପର ଦେଶ ଏବଂ ସମାଜ ବିଷୟରେ ଯାହା କହିଥିଲେ, ବର୍ତ୍ତମାନ ଯେପରି ଦେଖାଯାଉଛି, ସାରା ପୃଥିବୀରେ ହିଁ ସେହି ଘୋର ପରିସ୍ଥିତିଟି ଆସି ପହଞ୍ଚିବାର ଶକୁନଗୁଡ଼ିକ ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହେଲାଣି । ଅଧ୍ୟାପକ ଟଏନ୍‌ବୀଙ୍କର ନକ୍ସାନୁମାନଟି ଅନୁସାରେ ସଂପ୍ରତି ଆମ ପୃଥିବୀରେ ସର୍ବାଧିକ ବିଷନ୍ନତାର କାରଣ ହେବାରେ ଲାଗିଥିବା ସର୍ବପ୍ରଥମ ଦୁଇଗୋଟି ଘଟଣା, - ଯୁଦ୍ଧ ଏବଂ ଶ୍ରେଣୀଗତ ବ୍ୟବଧାନ । (ପୃଷ୍ଠା-୨୫) ବର୍ତ୍ତମାନ ପୃଥିବୀରେ ଏତେ ଏତେ ଜ୍ଞାନ ଓ କୌଶଳ, ଏତେ ବୁଦ୍ଧି ଓ ଏତେ ବିଦ୍ୟା । ତଥାପି ଯୁଦ୍ଧର ତ୍ରାସଗୁଡ଼ିକ ଆମ ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଝୁଲିକରି ରହିଛନ୍ତି । ବିତ୍ତଗତ ସମ୍ପନ୍ନତା ବୃଦ୍ଧି ପାଇବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଶ୍ରେଣୀ ଶ୍ରେଣୀ ମଧ୍ୟରେ ଦୂରତାମାନେ ମଧ୍ୟ ବଢୁଛନ୍ତି । ସେହି ଅଧିକ କୌଶଳ ଏବଂ ଉତ୍ପାଦନାଦି ବୃଦ୍ଧି ଫଳରେ ମନୁଷ୍ୟଗୋଷ୍ଠୀ ଗୁଡ଼ିକର ସର୍ବନିମ୍ନ ସୁଯୋଗଲାଭ ଗୁଡ଼ିକର ମାନ କେତେ ଅଧିକ ହୋଇ ବି ପାରିଛି ! ଆପଣାର ବିଶ୍ଳେଷଣରେ ଶ୍ରୀ ଟଏନ୍‌ବୀ ପ୍ରାୟ ଏକ ନୂତନ ଦିଗ୍‌ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଇଥିବା ପରି ପୁସ୍ତକଟିର ମୂଳରୁ ହିଁ କହିଛନ୍ତି ଯେ, ଆମକୁ ପୃଥିବୀ ଉପରୁ ଯୁଦ୍ଧ ତଥା ଦୂରତା ବିଲୋପ କରିବାକୁ ହେବ । ସେଇଟିହିଁ ହେଉଛି ସଂପ୍ରତିକ ସମୟର ସବାବଡ଼ ଆହ୍ୱାନ । କାରଣ, ଯଦି ଆମେ ଏଥିରେ ଯଥାସମ୍ଭବ ଅଧିକ ସତ୍ୱର ଅଗ୍ରସର ହୋଇ ନପାରିବା, ତେବେ ମନୁଷ୍ୟଜାତି, ସମୁଦାୟ ମନୁଷ୍ୟଜାତିର ଉପସ୍ଥିତ ସବୁକିଛି ହିଁ ଅବଶ୍ୟ ବିଲୟ ଲଭିବ । ଆଗେ ତ ହୁଏତ ସ୍ଥାନୀୟ ସଭ୍ୟତାମାନେ ଲୁପ୍ତ ହୋଇ ଯାଉଥିଲେ । ଗୋଟିଏ ସଭ୍ୟତା ନଷ୍ଟ ଓ ଛାରଖାର ହୋଇ ଯାଉଥିଲା, ମାତ୍ର ଆଉ କେଉଁଠି ଆଉଗୋଟିଏ ସଭ୍ୟତା ବିକଶିତ ହୋଇ ଉଠୁଥିଲା । ତଥାପି,ମନୁଷ୍ୟଜାତିର ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ବିଲୁପ୍ତ ହୋଇ ଯିବାର କୌଣସି ଆଶଙ୍କା ନଥିଲା । ଲେଖକଙ୍କର ନିଜ ଭାଷାରେ, Civilizations have come and gone, but civilization (with a big C) has succeeded.(ପୃଷ୍ଠା - ୨୪) ପୁରାତନ ଏବଂ ଆଧୁନିକ, - ଏହି ଦୁଇ ପୃଥିବୀ ମଧ୍ୟରେ ସୁନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ଏହାହିଁ ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ଏବଂ ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ ପାର୍ଥକ୍ୟ । ଏଥିପାଇଁ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଟଏନ୍‌ବୀ ସଂପ୍ରତିକ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ପୃଥିବୀରେ ସଂଘଟିତ ହୋଇଥିବା ବୁଦ୍ଧିକୌଶଳଗତ ଉଦ୍‌ଭାବନଗୁଡ଼ିକୁ

ଦାୟୀ କରିଛନ୍ତି । ଏହିସବୁ ବାହ୍ୟ କୌଶଳଗତ ସଫଳତା ବୃଦ୍ଧି ପାଇଛି, ଶିଳ୍ପସାମର୍ଥ୍ୟଗତ ବୃଦ୍ଧିମାନେ ବହୁଗୁଣିତ ହୋଇଛନ୍ତି । ମାତ୍ର, ମନୁଷ୍ୟ-ପ୍ରକୃତି ବଦଳି ପାରିନାହିଁ । ସକଳ ସମ୍ପନ୍ନତା ସତ୍ତ୍ୱେ ଯୁଦ୍ଧ ଜନିତ ତ୍ରାସ ବଢ଼ିଛି ଏବଂ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଶ୍ରେଣୀଗତ ବ୍ୟବଧାନମାନେ ବଢ଼ିଛନ୍ତି, – ବରଂ, ବାହ୍ୟ ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟମାନେ ମନୁଷ୍ୟର ସାମାଜିକ ସହଜୀବନକୁ ସଂବେଦନାହୀନ କରିବାରେ ଏକାଧିକ ପ୍ରକାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିଛି ଓ କରୁଛି ।

ହୁଏତ କେହି କେହି ଚିନ୍ତା ମଧ୍ୟ କରୁଛନ୍ତି, – ବର୍ତ୍ତମାନର ଏହି ସମ୍ପନ୍ନତାମାନ ତଥାପି ବଢ଼ୁ, ତାହା ବହୁଗୁଣିତ ହେଉଥାଉ, ଯେପରିକି ବର୍ତ୍ତମାନ ହେଉଛି । ସେହି ଉଦ୍ୟମଟି ପୃଥିବୀର ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ମଣିଷଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ସଂକ୍ରାମିତ ହୋଇଯାଉ । ଯେତେବେଳେ ଏହିପରି ଉକ୍ତ ସମ୍ପନ୍ନତାମାନ ପୃଥିବୀର ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କର ପହୁଞ୍ଚକୁ ଆସିଯିବ, ପ୍ରାୟ ସମସ୍ତେ ଏକ ସର୍ବନିମ୍ନ ସୁଲଭତାର ଅଧିକାରୀ ହୋଇପାରିବେ, ସେତେବେଳେ ମନୁଷ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କ ଭିତରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ରହି ବହୁ ଅନର୍ଥ ଭିଆଇବାରେ ଲାଗିଥିବା ଇର୍ଷା ତଥା ଅସହିଷ୍ଣୁତା ହୁଏତ ହ୍ରାସ ପାଇଯିବ, – ଦୂରତାଗୁଡ଼ିକର ଲାଘବ ଘଟିବ । ଶ୍ରୀ ଟଏନବୀ ଏହି ବିଷୟରେ ପ୍ରାୟ ଚେତବାନୀ ଦେଇ କହିଛନ୍ତି ଯେ, – ସେପରି କରି ଆମେ 'Man does not live by bread alone' ବୋଲି ରହିଥିବା ସେହି ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅର୍ଥପୂର୍ଣ୍ଣ ଉକ୍ତିଟିକୁ ଭୁଲିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁନାହୁଁ ତ ? ଆମ ଅନ୍ନଗତ ଜୀବନର ସର୍ବନିମ୍ନ ଗାରଟି ଯେତେ ଉପରକୁ ଉଠାଇବାର ବ୍ୟବସ୍ଥାମାନ ବୃଦ୍ଧି ପାଇଲେ ମଧ୍ୟ, ମନୁଷ୍ୟ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନୁଷ୍ୟର ଆତ୍ମା କଦାପି ସେତିକିରେ ଶାନ୍ତ ଏବଂ କ୍ଷାନ୍ତ ହୋଇ ରହିବନାହିଁ, - ତାହା ସାମାଜିକ ନ୍ୟାୟମର୍ଯ୍ୟାଦା ଦାବୀ କରିବ ଏବଂ ତେଣୁ, ଏହି ପୃଥିବୀର ବିତ୍ତଗୁଡ଼ିକ ଅସମ ଭାବରେ ବଣ୍ଟା ହୋଇ ରହିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସିଏ ଅବଶ୍ୟ ସେଥିଲାଗି ଆସ୍ପୃହା କରି ବାହାରୁଥିବ । ଗୋଟିଏ ପାଖରେ ଅଳପ ମନୁଷ୍ୟ ଅଧିକ ସୁଯୋଗ ଭିତରେ ରହିଥିବେ ଓ ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ବହୁତ ପକ୍ଷଟା ବଞ୍ଚିତ ହେବାରେ ଲାଗିଥିବେ, ସେହି ସ୍ଥିତିଟିକୁ ଏକ ମନୁଷ୍ୟାତ୍ମା କଦାପି ସହ୍ୟ କରିବନାହିଁ । (ପୃଷ୍ଠା-୨୬)

ଗୋଟିଏ ଆଡ଼େ ଅନାଇଲେ ପ୍ରାଚୀନ ମିଶରର ଭବ୍ୟ ସ୍ଥାପତ୍ୟ ଓ କଳାକୃତିଗୁଡ଼ିକୁ ଦେଖି ଆମେ ସ୍ତମ୍ଭିତ ହୋଇ ରହିଯାଉଛୁ । ମାତ୍ର, ସେଗୁଡ଼ିକୁ ତିଆରି କରିଥିବା ମନୁଷ୍ୟମାନେ କି ଅପମାନକର ଅବସ୍ଥାରେ ରହିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହୋଇନଥିଲେ ! ବିଗତ ପାଞ୍ଚ ଛଅହଜାର ବର୍ଷର ଏହି ଅବଧି ମଧ୍ୟରେ ଏହି ଯାବତୀୟ ସଭ୍ୟତାର ସମ୍ଭୋଗକାରୀ ମାଲିକମାନେ ଅସୁମାରି ଅନ୍ୟ ମଣିଷମାନଙ୍କୁ ସେଥିଲାଗି କ୍ରୀତଦାସ ପରି ହିଁ ଖଟାଇଛନ୍ତି ।

ସେମାନେ ଆପେ 'ମଞ୍ଜିଟିଏ ବୁଣିନାହାନ୍ତି, ଅଥଚ ଫସଲଗୁଡ଼ିକୁ ଭୋଗ କରିଛନ୍ତି ।' ଆମ ନୈତିକ ଜୀବନଗୁଡ଼ିକ କେଡ଼େ କୁତ୍ସିତ ହୋଇ ନରହିଛି, – ଅଥଚ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଓ କଳାତ୍ମକ ସକଳ ଭୋଗସୁଯୋଗ କେବଳ ସଭ୍ୟତାର ବହୁଭାଗ୍ୟବାନ୍ ଅଳ୍ପଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ସମ୍ପତ୍ତିବତ୍ ହୋଇ ରହିଛି । ବହୁତର ଭୋଗୀ ଓ ଅଧିକାରୀମାନେ ଏହିଭଳି ଏକ ସାମୂହିକ ସ୍ଥିତିର ପକ୍ଷ ସମର୍ଥନ କରି ପ୍ରାୟ ଯୁଗେ ଯୁଗେ ଯାହା କହିବାକୁ ମନ କରିବେ, ସେଇଟି ହେଉଛି, ମୋଟାମୋଟି, ଆମ ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ଅଳ୍ପ ମନୁଷ୍ୟର ସଭ୍ୟତାର ଫଳଗୁଡ଼ିକରୁ ଲାଭବାନ ହେବେ ଓ ଅନ୍ୟ ବହୁତ ସେଗୁଡ଼ିକରୁ ବଞ୍ଚିତ ହୋଇ ରହିବେ । ବସ୍ତୁତଃ ଆଉ ଅନ୍ୟଭଳି ସମ୍ଭବ ହିଁ ହୋଇ ନଥାନ୍ତା । ପୃଥିବୀରେ ସମ୍ପଦ ଓ ସଂବଳ ବହୁତ ଅଳ୍ପ, ତେଣୁ ସବୁ ମଣିଷଙ୍କ ନିମନ୍ତେ କଦାପି ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଯାଇ ହେବନାହିଁ । ସମସ୍ତେ ଏସବୁକୁ ପାଉନାହାନ୍ତି ବୋଲି ଯଦି ମୁଁ ନିଜେ ମଧ୍ୟ ନିଜକୁ ଏଗୁଡ଼ିକରୁ ବଞ୍ଚିତ କରି ରଖିବି ଓ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିବି, ତେବେ ମୋ' ଭିତରେ ଯେଉଁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପ୍ରତିଭା ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ରହିଛି, ମୁଁ ସେଇଟିକୁ ନଷ୍ଟ ହିଁ କରିଦେବି – ଏବଂ, ସେଥିରେ ମୋ'ର କୌଣସି ଲାଭ ହେବନାହିଁ ଏବଂ ଆଗକୁ ଆସୁଥିବା ପୃଥିବୀ ପାଇଁ ବା କି ଲାଭ ହେବ ? ଅର୍ଥାତ୍, ମୁଁ ଯେ ଏହିସବୁ ସୁଯୋଗକୁ ଭୋଗ କରୁଛି, ଏହାଦ୍ୱାରା କେବଳ ମୁଁ ନିଜେ ହିଁ ଲାଭବାନ ହେଉନାହିଁ, – ଭବିଷ୍ୟତର ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ମଧ୍ୟ ନୂଆ ଉପାୟମାନ ବାହାର କରୁଛି । ମୁଁ ସେମାନଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ଜଣେ ଟ୍ରଷ୍ଟୀ ପରି ହୋଇ ରହିଛି । ଲେଖକ ପ୍ରତିଯୁକ୍ତି ଦେଖାଇ କହିଛନ୍ତି, ହଁ, ଗତ ଅଷ୍ଟାଦଶ ଶତାବ୍ଦୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହି କଥାଟିକୁ ଅବଶ୍ୟ କହି ହେଉଥିଲା, କାରଣ ପୃଥିବୀରେ ସବୁ ମଣିଷଙ୍କର ସନ୍ତୋଷବିଧାନ ନିମନ୍ତେ ମୋଟେ ଯଥେଷ୍ଟ ସମ୍ବଳର ସୃଷ୍ଟି ହୋଇନଥିଲା, – ଯଥେଷ୍ଟ ଜ୍ଞାନକୌଶଳ ମଧ୍ୟ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇନଥିଲା । ମାତ୍ର, ବର୍ତ୍ତମାନ ତ ସେହି ସ୍ଥିତି ପୂରା ବଦଳି ହିଁ ଯାଇଛି, ତେଣୁ, ସେହି ପୁରୁଣା ବାଧାମାନେ ଆଉ ବାଟ ଓଗାଳି ଛିଡ଼ା ହୋଇଥିବେ କ'ଣ ପାଇଁ ?

ମଣିଷ କ'ଣ ଆପଣାର ସକଳ ସମ୍ପନ୍ନତା ସତ୍ତ୍ୱେ ବିମୂଢ଼ ଏବଂ ଉପାୟଶୂନ୍ୟ ହୋଇ ରହି ଯାଉଥିବ ଓ ଇତିହାସର ପୁନରାବୃତ୍ତି ହେଉଥିବ ? ତାକୁ କେତେ କେତେ ସମାଧାନର ଭରସା ଦିଆ ଯାଉଥିବ, ମନୁଷ୍ୟମାନେ ନୂଆ ନୂଆ ମାର୍ଗରେ ଉତ୍ତେଜିତ ଏବଂ ଉଦ୍‌ବେଳିତ ହୋଇ କେତେ କ'ଣ ଆଶା କରି ପକାଉଥିବେ, ମାତି ଯାଉଥିବେ ଓ ତା'ପରେ ମାଡ଼ ଖାଇ ଫେରି ଆସୁଥିବେ ? ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଶ୍ରୀ ଟଏନ୍‌ବୀ ମୂଳରୁ ହିଁ ନିଜର ଆଭିମୁଖ୍ୟକୁ ସ୍ପଷ୍ଟ କରି ଦେଇଛନ୍ତି : କ'ଣ କିଛି ସତେଅବା କେଉଁ ଅସମର୍ଥତା ହେତୁ ଅପରିହାର୍ଯ୍ୟ ଭାବରେ ହେବ ବୋଲି ସିଏ ଆଦୌ ବିଶ୍ୱାସ କରୁନାହାନ୍ତି ।

ମନୁଷ୍ୟର ବିଶ୍ୱନିୟତିଟି ସେହି ମୂଳରୁ ହିଁ ଏପରି ଅଭିଶପ୍ତ ହୋଇ ରହିଛି ବୋଲି ସେ ବିଶ୍ୱାସ କରୁନାହାନ୍ତି । ତାଙ୍କର ଅନୁଭବ ତଥା ଯାବତୀୟ ସମୀକ୍ଷାରୁ ପ୍ରାପ୍ତ ଅନୁମାନ ତାଙ୍କୁ ଏହି ଦୃଢ଼ ପ୍ରତ୍ୟୟଟିଏ ଆଣି ଦେଇଛି ଯେ, – ଯେଉଁଠାରେ ଜୀବନ ରହିଛି, ସେଠାରେ ଆଶା ମଧ୍ୟ ରହିଛି; ଏବଂ, ପରମ ଭଗବାନ୍‌ଙ୍କର ସହାୟତା ବଳରେ ମନୁଷ୍ୟ ସ୍ୱୟଂ ହିଁ ନିଜ ଭାଗ୍ୟର ମୀମାଂସକ ହୋଇ ରହି ଆସିଛି । କେତେକ ପରିମାଣରେ ତଥା କେତେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏକଥା ସର୍ବଦା ହିଁ ଘଟିଛି । (ପୃଷ୍ଠା-୩୦) ସେ ଏପରି ଗୋଟିଏ ସିଦ୍ଧାନ୍ତରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିବାକୁ ବରଂ ଅଧିକ ଉଚିତ ବୋଲି ମନେ କରିଛନ୍ତି ଯେ, ହଁ, ବେଳେ ବେଳେ ଇତିହାସର କେବଳ ଏକ ପୁନରାବୃତ୍ତି ହେଉଥିଲା ପରି ଅବଶ୍ୟ ଲାଗେ । ତଥାପି, ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କ ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ଆପେ ବାଛିନେବାର ଏକ ଶକ୍ତି ନିରନ୍ତର ରହିଛି ଓ ତାହା ସେମାନଙ୍କୁ ନୂତନ ପ୍ରକାରେ ତଥା ନୂତନ ବିଶ୍ୱାସରେ ଉଦ୍‌ବୁଦ୍ଧ କରିଛି । ଯୁଗେ ଯୁଗେ କରି ଆସିଛି । ଏହି ଶକ୍ତି ହିଁ ଆମ ସଭ୍ୟତାର ଇତିହାସରେ ଯାବତୀୟ ଅବଶ୍ୟମ୍ଭାବୀ ଏବଂ ଅଦୃଷ୍ଟମାନଙ୍କୁ ନୂଆ ନୂଆ ଦୃଷ୍ଟ ରୂପ ପ୍ରଦାନ କରି ଆସିଛି । ସଭ୍ୟତାରେ ଅଗ୍ରଗତି ହୋଇଛି ।

ଅତଏବ ପ୍ରଶ୍ନ ହେଉଛି, ଉପସ୍ଥିତ ସଂକଟଗୁଡ଼ିକୁ ଟାଳି ଦେବା ନିମନ୍ତେ ଆମ ପାଇଁ କ'ଣସବୁ ଉପାୟ-ସମ୍ଭାବନା ରହିଛି ? ତଥାପି, ସର୍ବମୂଳ କଥାଟି ହେଉଛି ଯେ ଏକ ସମୂହ ହିସାବରେ ମନୁଷ୍ୟମାନେ ସମୁଚିତ ବିଧାନଟିକୁ ଘଟାଇବାର ଦାୟିତ୍ୱଟିକୁ କୌଣସି ଆଳରେ ମଧ୍ୟ ଭଗବାନ ଅଥବା ପ୍ରାକୃତିକ କୌଣସି ହଠାତ୍‌ଘଟଣା ଉପରେ ନେଇ ସମର୍ପି ଦେବେନାହିଁ । ଦାୟିତ୍ୱଗୁଡ଼ିକୁ ସେମାନେ ସ୍ୱୟଂ ବହନ କରିବେ । (ପୃଷ୍ଠା-୩୯) ଏକାଧିକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଯୁଗପତ୍ ଭାବରେ ପଦକ୍ଷେପଗୁଡ଼ିକୁ ଗ୍ରହଣ କରାଯିବ । ରାଜନୀତିର କ୍ଷେତ୍ରରେ, ଏପରି ଏକ ବିଶ୍ୱଶାନ୍ତିର ବିଧାନକୁ ସାକାର କରି ଅଣାଯିବ, ଯାହା ସହଯୋଗିତାର ଭିତ୍ତିରେ ଚାଲିବ ଏବଂ ସେହି ଅନୁସାରେ ସଂପୃକ୍ତ ସମସ୍ତେ ଅନୁରୂପ ସଂବିଧାନ ଗ୍ରହଣ କରିବେ । ଅର୍ଥନୀତିର କ୍ଷେତ୍ରଗୁଡ଼ିକରେ, ସ୍ଥଳ ତଥା କାଳର ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରୟୋଜନ ଅନୁସାରେ ଅଧିକ ନମନୀୟତାକୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରାଯିବ: ଏପରିକି ମୁକ୍ତ ବାଣିଜ୍ୟ ଏବଂ ସମାଜବାଦ ମଧ୍ୟରେ କେତେ ସାଲିଶ୍ ବି ରହିବ । ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଜୀବନରେ ଏହି ପୃଥିବୀର ମହାବିଶାଳ କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱପ୍ରଧାନ ଢ଼ାଞ୍ଚାଗୁଡ଼ିକୁ ପୁନର୍ବାର ଯଥାର୍ଥ ଧର୍ମସ୍ଥତାର ଭିତ୍ତିଉପରେ ଆଣି ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରାଯିବ । ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଜଗତର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏହି ଦିଗରେ ପ୍ରାଥମିକ ପଦକ୍ଷେପଗୁଡ଼ିକ ଗ୍ରହଣ କରିବାର ବିଚାରମାନ ଆରମ୍ଭ ହେଲାଣି । ଏତିକି ହାସଲ କରିବା ମଧ୍ୟ ଆଦୌ କିଛି କମ୍ କଥା ନୁହେଁ । ଏଥିନିମନ୍ତେ କଠିନ

ପ୍ରୟାସ ତଥା ଦୃଢ଼ ସାହସର ସର୍ବଦା ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଛି । ଲେଖକଙ୍କର ଅଭିମତ ଅନୁସାରେ, ଧର୍ମବିଷୟକ ନୂତନ ପଦକ୍ଷେପଟି ନିଶ୍ଚୟ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ, ମାତ୍ର ପ୍ରଥମ ଦୁଇଟିକୁ ଆମେ ସକଳ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ନିଶ୍ଚୟ ଅଧିକ ପ୍ରାଥମିକ ବୋଲି କହିବା। କାରଣ, ଏଗୁଡ଼ିକର କ୍ଷେତ୍ରରେ, ଏକାନ୍ତ ପରବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ରହିଥିବା ପୁନଃସଂଗଠନ ଦିଗରେ ଯଦି ଆମେ ସଫଳ ନହେବା, ତେବେ ସବାଶେଷରେ ପରିକଳ୍ପିତ ଆମର ସେହି ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ପୁନର୍ଜନ୍ମ ମଧ୍ୟ କଦାପି ସମ୍ଭବ ହେବନାହିଁ ।

ଏକାନ୍ତ ଉଚିତ ଯେ ରାଜନୀତିକ ପଦକ୍ଷେପଟିକୁ ଯଥାସମ୍ଭବ ଅଧିକ ଶୀଘ୍ର ଗ୍ରହଣ କରାଯିବ । ପୃଥିବୀରେ ଯାବତୀୟ ପ୍ରକାରର ପାରସ୍ପରିକ ନିର୍ଭରଶୀଳତା ଯହୁଁ ଯହୁଁ ଅଧିକ ହେବାରେ ଲାଗିଛି ଏବଂ ଭୟାନକ ଅସ୍ତ୍ରଗୁଡ଼ିକ ଲାଗି ରାଷ୍ଟ୍ରମାନେ ଯହୁ ଯହୁଁ ଅଧିକ ଆଗ୍ରହୀ ହୋଇ ଉଠୁଛନ୍ତି, ତତ୍‌ସଂପୃକ୍ତ ରାଜନୀତିର ସମସ୍ୟାଗୁଡ଼ାକ ତହୁଁ ତହୁଁ ଅଧିକ ଜଟିଳ ହୋଇ ଉଠୁଛି । ତେଣୁ ଇତିମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ମିଳିତ ଜାତିସଂଘଟି ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇଛି, ତାହାକୁ ବିଶ୍ୱର ଶାସନ ତଥା ପୁନର୍ଗଠନର ଏକ ନିର୍ଣ୍ଣାୟକ ମଞ୍ଚ ରୂପେ ଖୁବ୍ ବିକଶିତ କରି ଅଣାଯାଇ ପାରନ୍ତା । ସବୁଠାରୁ ସୁସ୍ଥ ତଥା ଉତ୍ତମ ସମାଧାନଟି ତ ସୁନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ତାହାହିଁ ହୁଅନ୍ତା ! କ'ଣ ହେବ ବା ନହେବ, କିଏ ସେକଥା ହିସାବ କରି କହିଦେଇ ପାରିବ ? ଏବଂ, ସର୍ବୋପରି ଅତିରିକ୍ତ ବିଳମ୍ବ ହୋଇଯିବ ନାହିଁ ତ ? ସମସ୍ୟା ଅଶେଷ, ପ୍ରହେଳିଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ଅସରନ୍ତି; ତଥାପି ଯଥାର୍ଥ ସତ୍ୟଟି ହେଉଛି ଯେ, ଆମ ପୃଥିବୀର ଅର୍ଥାତ୍ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କର ଭବିଷ୍ୟତ ମୁଖ୍ୟତଃ ଆମ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରୁଛି । ଅସଲ ଚାବିକାଠି ଆମ ହାତରେ ରହିଛି । ତେଣୁ, ସମାଧାନ ଯେ ନାହିଁ, ସେକଥା ଆଦୌ କୁହାଯାଇ ପାରିବନାହିଁ । (ପୃଷ୍ଠା-୪୧)

\+ + +

ଇହୁଦୀ ତତ୍ତ୍ୱଧର୍ମର ବିଚାରରୀତିଟି ଅନୁସାରେ ଗୋଟିଏ ପୁସ୍ତକକୁ ପାଠ କରିବା କହିଲେ ତାହା କେବଳ ଗୋଟିଏ ପୁସ୍ତକର ପାଠକୁ ବୁଝାଉ ନଥିଲା । ଅବଶ୍ୟ ସେହି ଆଦି ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ପୁସ୍ତକ କହିଲେ ଧର୍ମପୁସ୍ତକମାନେ ହିଁ ଥିଲେ । ସେଥିରେ ନିୟମ, ସୂତ୍ର ଓ ଶୃଙ୍ଖଳାମାନ ଲିପିବଦ୍ଧ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ନିର୍ଦ୍ଦେଶିତ ଶୈଳୀଟି ଅନୁସାରେ ବହିଟିଏ କହିଲେ କେତେକ ବିଶେଷ କଥା କୁହା ଯାଇଥିବା ଏକ ଶବ୍ଦସମଷ୍ଟିକୁ କେହି ବୁଝୁନଥିଲେ । ଏକ ଗ୍ରନ୍ଥ, – ତାହା ହେଉଛି ସ୍ୱୟଂ ପରମ ଈଶ୍ୱରଙ୍କର ମୁଖରୁ ନିଃସୃତ ବାଣୀଗୁଡ଼ିକ, – ଗୋଟିଏ ପବିତ୍ର ବସ୍ତୁ; ତେଣୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପୃଷ୍ଠାରେ ଲିଖିତ ଧାଡ଼ୀମାନଙ୍କର ଏକ ଅନ୍ତର୍ଗତ ଶକ୍ତି ରହିଥିଲା । ତାହାକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ ମହତ୍ତ୍ୱ ଦେଇ ସେହି ପବିତ୍ରତା ସହିତ

ଗ୍ରହଣ କରିନେବା ହିଁ ପ୍ରସ୍ତାବିତ ବିଧି ଥିଲା । ଏପରି ଗୋଟିଏ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣର ପଶ୍ଚାତରେ ସର୍ବଦା ଦୁଇଟି ପ୍ରମାଦ ରହିଥାଏ: ବହିଟିକୁ ନିତାନ୍ତ ସ୍ୱୟଂସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ହିଁ ହେବ । ନିଜର ମଥା ଦେଇ ଅର୍ଥ ଖୋଜିଲେ ତା'ର ମହିମା କ୍ଷୁନ୍ନ ହୋଇଯିବ । ତେଣୁ ଅକାଟ୍ୟ ସତ୍ୟବାଣୀ ରୂପେ ମାନିନେବାକୁ ହେବ । ଏବଂ, ଦ୍ୱିତୀୟ ପ୍ରମାଦଟି ହେଉଛି, – ସେହି ପୁସ୍ତକର ମାଧ୍ୟମରେ ହିଁ ଆମେ ଜୀବନକୁ ବୁଝିବା, – ଜୀବନର ଦର୍ପଣ ଉପରେ ପୁସ୍ତକରେ ଘୋଷିତ ସତ୍ୟାସତ୍ୟର ବିଚାର କରିବାନାହିଁ । ଗ୍ରୀକ୍ ରୀତିଟି ହେଉଛି ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଅନ୍ୟଭଳି: ଗ୍ରନ୍ଥ ପାଇଁ ଆମେ ଗ୍ରନ୍ଥ ପାଠ କରିବା ନାହିଁ । କାରଣ, ସେହି ଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କୁ ମନୁଷ୍ୟମାନେ ହିଁ ରଚନା କରି ଯାଇଛନ୍ତି ଏବଂ ତେଣୁ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ମାଧ୍ୟମ କରି ଆମେ ସଂପୃକ୍ତ ଲେଖକମାନଙ୍କର ଜୀବନ ବିଷୟରେ କିଛି ଜ୍ଞାନ ଲାଭ କରିପାରିବା । ଏହି ପ୍ରେରଣାଟିକୁ ମୁଖ୍ୟ କରି ଆମେ ଇଉରୋପୀୟ ତଥା ବିଶ୍ୱର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସଭ୍ୟତା ଗୁଡ଼ିକର ମଧ୍ୟ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇପାରିବା । ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ଏକ ବୃହତ୍ ବା କ୍ଷୁଦ୍ର ସମୂହ ସମ୍ମିଳିତ ଭାବରେ ପ୍ରୟାସ କରି ଗୋଟିଏ ଏକକରୂପେ ଯାହାକୁ ଗଠିତ କରିଆଣେ, ଆମେ ତାହାକୁ ହିଁ ତ ସେମାନଙ୍କର ସଭ୍ୟତା ବୋଲି ଚିହ୍ନିବା ନିମନ୍ତେ ଆଗ୍ରହୀ ହେବା ।

ପୃଥିବୀ ପ୍ରଥମରୁ ହିଁ ରହିଥିଲା, – ମନୁଷ୍ୟମାନେ ମଧ୍ୟ ନାନାଭଳି ସମୂହର ଗଠନ ଏବଂ ବିଧାନ ଭିତରେ ବାସ କରୁଥିଲେ । ଜୀବନ ସ୍ଥାନୀୟ ଥିଲା, ତେଣୁ ଅଳପ ଥିଲା । ନିଜନିଜ ପରିଧି ଭିତରେ ଏମାନେ ଆପଣାକୁ ସ୍ୱୟଂସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ବୋଲି ଭାବୁଥିଲେ । ଅନ୍ଦାଜମାନେ ମଧ୍ୟ ସେହି ଅନୁସାରେ ଖୁବ୍ ସ୍ୱୟଂସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ରହିଥିଲେ । ପ୍ରାୟ ସାଢ଼େ ଚାରି ଶତାବ୍ଦୀ ପୂର୍ବରୁ ଇଉରୋପର ପୋତମାନେ ପଶ୍ଚିମକୁ ଯାତ୍ରା କରି ଏକ ଅନ୍ୟ ଗୋଲାର୍ଦ୍ଧର ଆବିଷ୍କାର କଲେ । ମୋଟାମୋଟି ଏକ ନୂତନ ସମୟର ସୂତ୍ରପାତ ହୋଇଥିଲା । ତା'ପୂର୍ବରୁ ଏହି ପୁରୁଣା ଗୋଲାର୍ଦ୍ଧରେ ମଧ୍ୟ ସମୁଦ୍ରପଥ ଧରି ବିକାକିଣା କରି ବେପାରିମାନେ ଦୂର ଭୂମିଗୁଡ଼ିକରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚି ଯାଇଥିଲେ । ସମ୍ବନ୍ଧର ମାନଚିତ୍ରଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରାୟ ୧୫୦୦ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରୁ ହିଁ ଅଭାବନୀୟ ବେଗରେ ବଦଳି ଗଲେ ତଥା ପୃଥିବୀ ବିଷୟରେ ଧାରଣାଗୁଡ଼ିକୁ ମଧ୍ୟ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଦୋହଲାଇ ଦେଇଥିଲେ । କେତେ କେତେ ଆଡ଼କୁ ଆଖି ପ୍ରସାରିତ ହୋଇଗଲା, – ଲୋଭଟାର ଜଗତୀକରଣ ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ଖଳତା ବଢ଼ିଲା, ରାଜାମାନେ ଓ ପଣ୍ୟାଧିକାରୀମାନେ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖିଲେ; ତଥାପି ପ୍ରୀତି ବଢ଼ିଲା, ଜିଜ୍ଞାସା ନାମକ ଏକ ଆଗ୍ରହ ବି ବଢ଼ିଲା । ସ୍ୱପ୍ନମାନେ ଅଧିକ ସାହସୀ ହେଲେ । ବିଜ୍ଞାନ ପ୍ରାୟ ଅଭୂତପୂର୍ବ ଭାବରେ ନୂଆ ହାତଗୋଡ଼ ଲାଭ

କରିଥିଲା । ପୃଥିବୀଟା ପ୍ରାୟ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅସତର୍କିତ ଭାବରେ ଗୋଟିଏ ସମାଜରେ ପରିଣତ ହୋଇ ଆସିଲା । ପ୍ରଥମ ମୋଗଲ ସମ୍ରାଟ ବାବରଙ୍କର ସ୍ମୃତିଗ୍ରନ୍ଥଟିର ଆକଳନ କରି ଲେଖକ କହିଛନ୍ତି ଯେ ଠିକ୍ ସେହିପରି ଏକ ପ୍ରକ୍ରିୟା ଏହି ଏସୀୟ ଭୂମିରେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କରି ବେଳୁ ଆରମ୍ଭ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ସମ୍ରାଟ ବାବର ଭାରତରେ ଆସି ପାଦ ପକାଇବାର ମାତ୍ର ୨୧ ବର୍ଷ ପୂର୍ବରୁ ହିଁ ୧୪୯୮ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ, ଇଉରୋପରୁ ସାହେବ ମାନଙ୍କର ପ୍ରଥମ ଜାହାଜଗୁଡ଼ିକ ଆସି ଭାରତର ଉପକୂଳରେ ଲାଗି ସାରିଥିଲା ।

ସେତେବେଳେ ଏହି ପ୍ରସାରିତ ଭୂମିବୃତ୍ତ ଗୁଡ଼ିକର ସାମାଜିକ ଗଢ଼ଣ ପ୍ରାୟ ଏକାଭଳି ହିଁ ଥିଲା । କୃଷିଜୀବୀ ସର୍ବାଧିକ ଥିଲେ, ପ୍ରାୟ ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାରର ପରିବେଶରେ ଜୀବନନିର୍ବାହ କରୁଥିଲେ । ୬-୮ ହଜାର ବ୍ରର୍ଷ ପୂର୍ବେ ସେମାନଙ୍କର ପୂର୍ବପୁରୁଷ ସମ୍ଭାଇଥିବା ଜମିଗୁଡ଼ିକରେ ସେମାନେ ସେହି ପୁରୁଣା କୌଶଳଗୁଡ଼ିକୁ ଖଟାଇ କୃଷି କରୁଥିଲେ । ଉପରେ ଅଳ୍ପସଂଖ୍ୟକ କେତେ ଜଣ ପ୍ରାୟ ସବୁକିଛିର ମାଲିକ ହୋଇ ରହିଥିଲେ: ଧନ, କ୍ଷମତା, ଅବସର-ସମୟ, ଜ୍ଞାନ ତଥା ସମସ୍ତ କୌଶଳ ସେହି ଅଳପଙ୍କ ପାଖରେ ଠୁଳ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ଏବଂ ବର୍ତ୍ତମାନ ଅଭୂତପୂର୍ବ ପରିବର୍ତ୍ତନର ଏପରିଏକ ଚଣ୍ଡ କ୍ଷଣ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା, ଯେତେବେଳେ ପଶ୍ଚିମରେ ଏକ ଶିଳ୍ପବିପ୍ଲବ ଆରମ୍ଭ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା – ପଶ୍ଚିମର ବିତ୍ତ ବହୁଗୁଣିତ ହେଲା, – କ୍ଷମତା ବଳରେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଆପଣାର ଏକ ଅନୁଗତ ଉପନିବେଶ-ଭୂମି ହୋଇ ରହିବାପାଇଁ ବାଧ୍ୟ କରାଗଲା । ସମଗ୍ର ପୃଥିବୀ ହେଉଛି ମୂଳତଃ ଗୋଟିଏ ନିୟତି, ମନୁଷ୍ୟସମାଜ ହେଉଛି ମୂଳତଃ ଗୋଟିଏ ସମାଜ, – ଏହିପରି ଗୋଟିଏ ଭାବନା ସତେଅବା ଚେର ଧରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲା । ଆଗରୁ ତ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଆପଣାକୁ ଅନନ୍ୟ ବୋଲି ଭାବୁଥିଲା, ଅଧିକ ବୋଲି ଅଭିମାନ କରି ଖୁସୀ ହେଉଥିଲା, – କେଡ଼େ ସହଜ ତଥା ବିଧିଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭାବରେ ନିଜକୁ କେନ୍ଦ୍ର ଅର୍ଥାତ୍ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରି ପାରୁଥିଲା । ସେଥିରୁ ହୁଏତ ନାହିଁ ନଥିବା ଆନନ୍ଦ ଲାଭ କରୁଥିଲା । ନିଜ ଧର୍ମ, ନିଜ ପରିମଳ, ନିଜ ନୈତିକତାର ଢ଼ାଞ୍ଚା, – ତାହାହିଁ ସବୁଠାରୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଓ ସବୁଠାରୁ ଆଗରେ । ତେଣୁ ସମଗ୍ର ପୃଥିବୀର ସମସ୍ତେ ସେହି ଛାଞ୍ଚଟି ଭିତରକୁ ଆସନ୍ତୁ – ଯାବତୀୟ ଅଡୁଆ ତାହାଦ୍ୱାରା ହିଁ ସମାହିତ ହୋଇଯିବ । ଏହିପରି ଆହ୍ଲାଦକାରୀ କେତେ କ'ଣ ଏବଂ ସେହି ଆହ୍ଲାଦରୁ ଜାତ ହେଉଥିବା ବହୁ ଘୃଣା ଓ ଉଗ୍ରଭାବନା ।

ଏହିପରି ଗୋଟିଏ ଉପକ୍ରମଣିକାରୁ ଖିଅ ନେଇ ଇତିହାସକାର ଟଏନ୍‌ବୀ ବର୍ତ୍ତମାନର ପରିସ୍ଥିତିରୁ ଆଗକୁ ବାଟ କାଢ଼ିବାର ଏକ ଚର୍ଚ୍ଚା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶ କରିଛନ୍ତି ।

ଏହି ପରିସ୍ଥିତିରେ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ସଭ୍ୟତାର ଦାୟାଦମାନେ ପ୍ରକୃତରେ କ'ଣ ସବୁ ଅବଶ୍ୟ କରିବା ବୋଲି ସେ ପଚାରିଛନ୍ତି । ମୁକ୍ତ ମନରେ – ପୃଥିବୀ ମଧ୍ୟରେ ନିଜ ଉପରେ ଏବଂ ନିଜକୁ ସମ୍ମିଳିତ କରି ପୃଥିବୀ ଉପରେ ଦୃଷ୍ଟିପାତ କରି ସିଏ ଏକାଧିକ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ପଶ୍ଚିମ ଓ ପୂର୍ବ ସତେଅବା ସମସ୍ତଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ମାର୍ଗଗୁଡ଼ିକର ଉଲ୍ଲେଖ କରିଛନ୍ତି (ପୃଷ୍ଠା- ୮୮) ଆପଣାର ସର୍ବପ୍ରଥମ ପରାମର୍ଶରୂପେ ସେ କହୁଛନ୍ତି, ନିଜର ଇତିହାସବିଷୟକ ଦୃଷ୍ଟିକୁ ଆମେ ବଦଳାଇ ଦେବା, – ତାହାକୁ ଅଧିକ ଗ୍ରହଣଶୀଳ କରିବା, – ଅଭ୍ୟସ୍ତ ସ୍ୱର୍ଗକାତରତାଗୁଡ଼ିକୁ ପରିହାର କରିବା । କଦାପି ବିସ୍ମୃତ ହେବାନାହିଁ ଯେ, ଆମର ଏହି ପଶ୍ଚିମ ପୃଥିବୀର ବାହାରେ ରହିଥିବା ଆମର ସମସାମୟିକ ସମାଜଗୁଡ଼ିକ ଇତିମଧ୍ୟରେ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରି ସାରିଲେଣି ଯେ ସାଂପ୍ରତିକ ପୃଥିବୀଟି କ୍ରମେ ଗୋଟିଏ ଏକକରେ ପରିଣତ ହୋଇ ଆସିବାର ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ଆମର ଅତୀତ ଇତିହାସଟି ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କ ଅତୀତ ଇତିହାସର ଏକ ଅବିଚ୍ଛେଦ୍ୟ ଅଂଶ ହୋଇ ରହିଛି । ଠିକ୍ ସେହିପରି ଆପଣା ମାନସିକ ବିବେକର ଭୂମିରେ ତଥାପି ଶୋଇ ରହିଥିବା ଇହାଦେ ଆମ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଅବଶ୍ୟ ବୁଝିବାକୁ ହେବ ଯେ, ମୁଖ୍ୟତଃ ଆମେ ଭିଆଇଥିବା ଏହି ବିପ୍ଳବ ଓ ପରିବର୍ତ୍ତନର ଫଳସ୍ୱରୂପ, ଆମର ସେହି ପ୍ରତିବେଶୀମାନଙ୍କର ଅତୀତଟି ମଧ୍ୟ ଅଚିରେ ଆମ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟମାନଙ୍କର ଯାବତୀୟ ଭବିଷ୍ୟତର ଏକ ଅତ୍ୟନ୍ତ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଂଶରେ ପରିଣତ ହେବାକୁ ଯାଉଛି ।

କିନ୍ତୁ, ଆମକୁ ଯେ ଏକାବେଳେକେ ମୂଳରୁ ଆରମ୍ଭ କରିବାକୁ ହେବ, ସେକଥା ଆଦୌ ନୁହେଁ, ଆମେ ତ ସବୁବେଳେ ହିଁ ଇସ୍ରାଏଲ୍, ଗ୍ରୀସ୍ ଏବଂ ରୋମ୍ ପାଖରେ କେତେ ଋଣୀ, ସେକଥା ସ୍ୱୀକାର କରି ଆସିଛୁ, ହୃଦୟଙ୍ଗମ ବି କରିଛୁ । ମାତ୍ର, ଏହିସବୁ ସଭ୍ୟତା ତ ବିଲୁପ୍ତ ହୋଇ ଯାଇଛନ୍ତି । ତଥାପି, ଯେଉଁ ସବୁ ପ୍ରାଚୀନ ସଭ୍ୟତା ଏବେ ମଧ୍ୟ ଜୀବିତ ରହିଛନ୍ତି, – ଏଠାରେ ମୁଁ ଚୀନ୍, ଜାପାନ୍, ଭାରତବର୍ଷ, ମୁସଲମାନ ଓ ଆଦ୍ୟ ପର୍ଯ୍ୟାୟର ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ୍ ମାନଙ୍କର କଥା ହିଁ ଚିନ୍ତା କରୁଛି – ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ଶୀଘ୍ର ହିଁ ଭବିଷ୍ୟତ ପୃଥିବୀର ଏପରି ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଅଂଶରେ ପରିଣତ ହୋଇ ରହିବାକୁ ଯାଉଛନ୍ତି, ଯାହାକୁ କି କେବଳ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଅଥବା କେବଳ ଅଣ-ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ବୋଲି ମୋଟେ କହି ହେବନାହିଁ । ସେହି ପୃଥିବୀ ଉପସ୍ଥିତ ସମଗ୍ର ପୃଥିବୀଟିର ସଭ୍ୟତାଗୁଡ଼ିକର ହିଁ ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ ହେବ, ଯେଉଁଠାରେ କି ସମସ୍ତେ ସବୁଠାରେ ହିଁ ସବୁଟିକୁ ଆମର ବୋଲି କହିବେ ଏବଂ ସେହି ଅନୁସାରେ ସେଇଟି ନିମନ୍ତେ ଦାୟୀ ରହିବେ । ଆମ ନିଜର ଉତ୍ତରପୁରୁଷମାନେ କେବଳ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ହେବେନାହିଁ, – ଆମର

କଦାପି ନମୁନା ମାତ୍ର ହେବେନାହିଁ । ସେମାନେ କନ୍‌ଫୁସିଅସ୍ ଓ ଲାଓ-ତ୍‌ସେଙ୍କର ମଧ୍ୟ ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ ହେବେ; - ସକ୍ରେଟିସ୍, ପ୍ଲେଟୋ ଓ ପ୍ଲଟିନସ୍‌ଙ୍କର ଦାୟାଦ ହେବେ । ସେମାନେ ଡୟ୍‌ଟୋରୋ ଆଇସାୟା ଏବଂ ଯୀଶସ୍ କ୍ରାଇଷ୍ଟ୍‌ଙ୍କ ଭଳି ଗୌତମ ବୁଦ୍ଧଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଉତ୍ତରାଧିକାର ରୂପେ ଲାଭ କରିବେ । ଜରଥୁଷ୍ଟ୍ର, ମହମ୍ମଦ ତଥା ଏଲିଜା, ଏଲିଶା, ପିଟର୍ ଓ ପାଉଲ୍‌ଙ୍କୁ ଦାୟାଦ ଭାବରେ ପାଇବେ । ସେମାନେ ଶଙ୍କର ଏବଂ ରାମାନୁଜଙ୍କର ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ ହେବେ; କ୍ଲେମେଣ୍ଟ୍ ତଥା ଓରିଜେନ୍‌ଙ୍କର ଦାୟାଦ ହେବେ । ମୂଳ ଚର୍ଚ୍ଚର କାପାଡ଼ୋଥିଆନ୍ ବରିଷ୍ଠମାନଙ୍କ ପରି ଆଫ୍ରିକାର ଅଗଷ୍ଟିନ୍‌ଙ୍କୁ ସମ୍ପଦରୂପେ ଲାଭ କରିବେ । ଅମ୍ବ୍ରିୟାର ବେନେଡ଼ିକ୍‌ଙ୍କୁ କଦାପି ଛାଡ଼ି ଆସିବେ ନାହିଁ । ପୁନଶ୍ଚ, ଇବନ୍ ଖାଲ୍‌ଦୁନ୍ ଓ ବୋସୁଏଙ୍କର ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ ଅବଶ୍ୟ ହେବେ ଓ ଯଦି ରାଜନୀତିର କ୍ଷେତ୍ରରେ ତଥାପି ଥିବେ, ତେବେ ଲେନିନ୍, ଗାନ୍ଧୀ, ସୁନ୍-ୟାତ୍-ସେନ୍ ତଥା କ୍ରମ୍‌ୱେଲ୍, ଜର୍ଜ ୱାଶିଙ୍ଗ୍‌ଟନ୍ ଓ ମାଜିନିଙ୍କର ମଧ୍ୟ ଦାୟାଦ ଅବଶ୍ୟ ହେବେ । (ପୃଷ୍ଠା-୯୦)

ପ୍ରଥମ ମହାଯୁଦ୍ଧ (୧୯୧୪-୧୮) ପୂର୍ବରୁ ହିଁ ସ୍ପଷ୍ଟ ଜଣା ପଡ଼ିଯାଉଥିଲା ଯେ, ପଶ୍ଚିମ ଇଉରୋପରେ ବିଗତ ୧୨ ଶହ ବର୍ଷ ହେଲା ଯେଉଁ ବିଶେଷ ମାର୍କାର ସଭ୍ୟତାଟି ବିକଶିତ ହୋଇ ଆସିଛି ଏବଂ କ୍ରମଶଃ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଲାଭ କରିବାରେ ଲାଗିଛି, ସେଇଟି ଧୀରେ ଧୀରେ ସମଗ୍ର ପୃଥିବୀରେ ହିଁ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଲାଭ କରିବ ତଥା ପୃଥିବୀର ସାଧାରଣ ସଭ୍ୟତା ରୂପେ ବି ସ୍ୱୀକୃତ ହେବ । ଏଭଳି ମଧ୍ୟ ବେଶ୍ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ହେବ ଯେ, ଚୀନ୍ ତଥା ତୁର୍କୀମାନଙ୍କ ପରି ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଜନସମୂହ, ଯେଉଁମାନେ କି ଯୁଗଯୁଗକୁ ଇସ୍‌ଲାମୀୟ ଏବଂ କନ୍‌ଫୁସୀୟ ସାମାଜିକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଛାଞ୍ଚଗୁଡ଼ିକ ଭିତରେ ପ୍ରାୟ ନାକଯାଏ ବୁଡ଼ି ରହିଥିଲେ, ସେମାନେ ଯେ କେବଳ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ପ୍ରକାରର ବାହ୍ୟ ଟେକ୍‌ନିକ୍‌ଗୁଡ଼ିକୁ ଗ୍ରହଣ କରି ନେଉଛନ୍ତି ତା' ନୁହେଁ, ଆପଣାକୁ ପଶ୍ଚିମ ଜଗତର ସାମାଜିକ ଓ ରାଜନୀତିକ ଗଢ଼ଣ ତଥା ଅନୁଷ୍ଠାନଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ଖାପ ଖୁଆଇ ନେବାକୁ ମଧ୍ୟ ଉଦ୍ୟମ କରୁଛନ୍ତି ଏବଂ ଉଚିତ ବୋଲି ମଣୁଛନ୍ତି । ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ପୃଥିବୀରେ ନାରୀମାନଙ୍କର ସ୍ଥିତି, ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଶିକ୍ଷାପଦ୍ଧତି, ପଶ୍ଚିମ ଜଗତର ପ୍ରତିନିଧିମୂଳକ ଶାସନ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଓ ରାଷ୍ଟ୍ର-ପରିଚାଳନା ଇତ୍ୟାଦି ଯାବତୀୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅନୁରୂପ ପ୍ରବୃତ୍ତିମାନ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଇ ପାରୁଛି । ସବୁଆଡ଼କୁ ଆଖି ପକାଇ କେଡ଼େ ପରିଷ୍କାର ହୋଇଯାଉଛି ଯେ, ଖାଲି ଏହି ଦୁଇଟିମାତ୍ର ଏକକ ନୁହନ୍ତି, ସମଗ୍ର ଇସ୍‌ଲାମିକ ଅଞ୍ଚଳଟି, ଭାରତବର୍ଷ, ଦୂର-ପ୍ରାଚ୍ୟ, ବିଷୁବମଣ୍ଡଳୀୟ ଆଫ୍ରିକା, — ଏମାନେ ସମସ୍ତେ — ତେଣୁ, ସାରା ପୃଥିବୀ ବୋଲି

କହିବାକୁ ହିଁ ହେବ, ଅତ୍ୟନ୍ତ ବେଗଯୁକ୍ତ ଭାବରେ ସେହି ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଗଢ଼ଣଗୁଡ଼ିକୁ ଗ୍ରହଣ କରି ନେଉଛନ୍ତି ଓ ଉକ୍ତ ପ୍ରକ୍ରିୟାଟିକୁ ଆଉ କଦାପି ଅଟକାଇ ରଖାଯାଇ ହେବନାହିଁ ।

ଦୃଶ୍ୟପଟଟିରେ ଏହି ଯାବତୀୟ ତୁମୁଳ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଓ ତାହାର ପରିଣାମ ସ୍ୱରୂପ ଏକ ତୁମୁଳ ଆହ୍ୱାନ । ଏହି ଯୁଗଟିକୁ ଆସି ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ସଭ୍ୟତା କେବଳ ଆପଣା ନିମନ୍ତେ ନୁହେଁ, ସମୁଦାୟ ମାନବଜାତି ନିମନ୍ତେ ଯେ ଅଭୂତପୂର୍ବ କେତେ କ'ଣ ହାସଲ କରିଛି, – କେବଳ ଏତିକିମାତ୍ର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ କରି କିଞ୍ଚିତ୍ ଆତ୍ମଶ୍ଳାଘା ଅନୁଭବ କରିବା ଆଦୌ ଯଥେଷ୍ଟ ହେବନାହିଁ । କାରଣ, ହାସଲ ହୋଇ ପାରିଥିବା ଏହି ବୃହତ୍ ସମ୍ପନ୍ନତାର ପରବର୍ତ୍ତୀ ଅଭାବନୀୟ ଆହ୍ୱାନଗୁଡ଼ିକ ହୁଏତ ସେହି ପୁରୁଣା ସାନ ଅନ୍ଦାଜଗୁଡ଼ିକର କଳ୍ପନାଗୁଡ଼ିକ ଏହି ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ସଭ୍ୟତାର ଅଙ୍ଗଗୁଡ଼ିକୁ ମଧ୍ୟ କ୍ରମେ ଗିଳି ପକାଇବ । ବିଶ୍ୱ-ଘଟଣାପଟରେ ଏହି ନୂତନ ପ୍ରସ୍ଥ ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରସାରଣଗୁଡ଼ିକ ଯେ ସମ୍ଭବ ହୋଇଛି, ତଦ୍ୱାରା ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଜଗତର ଅଧିବାସୀମାନେ ଏଇଟି ଆମ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ସଭ୍ୟତା ବୋଲି ପାରମ୍ପରିକ ଭାବେ ଅନୁଭବ କରିବାର ରୀତିଟା ମଧ୍ୟ ଆଉ ମୋଟେ ଚଳିବନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କୁ ନିଜ କଳନା ଓ ସଂସ୍କାର ଅଭ୍ୟସ୍ତ ଗାରଗୁଡ଼ିକୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଡେଇଁଯିବାକୁ ହିଁ ପଡ଼ିବ । ଲେଖକ କହୁଛନ୍ତି, ଏହାହିଁ ତ ଏହି ପୃଥିବୀରେ ସକଳ ଜୀବଙ୍କୁ ପ୍ରଦତ୍ତ ହୋଇଥିବା ସେହି ପରମ ଭାଗ୍ୟ, ତାଙ୍କ ଭାଷାରେ,To be allowed to fulfil oneself by surpassing oneself is a glorious privilege for any of God's creatures, – ନିଜକୁ ବାରମ୍ବାର ଅତିକ୍ରମ କରି ଚାଲିଯାଇ ପାରୁଥିବା ହେଉଛି ଆପଣାର ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତା ଲାଭ କରିବାର ପ୍ରକୃତ ମାର୍ଗ । (ପୃଷ୍ଠା-୯୧)

ଏହାର ଅର୍ଥ ନୁହେଁ ଯେ, ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ସମାଜ ଓ ସଭ୍ୟତା କାୟା ବିସ୍ତାର କରି ପୃଥିବୀଟାକୁ ଗ୍ରାସ କରି ପକାଇବ ଅଥବା ଅବଶିଷ୍ଟ ପୂରା ପୃଥିବୀଟି ତାହାର ଆୟତ୍ତାଧୀନ ହୋଇ ରହିବ । ଆଦୌ ନୁହେଁ, – ଅସଲ ଆହ୍ୱାନଟି ହେଉଛି ଯେ, – ବର୍ତ୍ତମାନ ଏପରି ଗୋଟିଏ ବୃହତ୍ ସଦନ ତିଆରି ହେବ, ଯାହାଭିତରେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜଣେ ଅନ୍ୟଠାରୁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହୋଇ ରହିଥିବା ସମୂହଗୁଡ଼ିକ ଏକତ୍ର ହୋଇ ରହିବେ .ଏବଂ, ସେହି କାର୍ଯ୍ୟସାଧନଟିରେ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ହିଁ ସେଇଟିକୁ ନିର୍ମାଣ କରିବାରେ ଅଗ୍ରଗାମୀ ହୋଇ ରହିଥିବ । ଆମ ମନୁଷ୍ୟସମାଜଟିକୁ ତ ମୂଳରୁ ହିଁ ଭାଗ ଭାଗ କରି ଦିଆଯାଇଛି ଏବଂ ଏହି ବର୍ତ୍ତମାନ କାଳରେ ହିଁ ଆମର ଏକ ଏକତ୍ୱବୋଧ ଆସିଛି । କିନ୍ତୁ, ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ସଭ୍ୟତାର ଅବଦାନଟି ଦ୍ୱାରା ଯେଉଁ ଏକତ୍ୱଟି ଗଢ଼ି ଉଠିଛି, ତାହା ଯଥେଷ୍ଟ ସ୍ଥାୟୀ ଉପାଦାନଗୁଡ଼ିକୁ ଦେଇ ତିଆରି ହୋଇନାହିଁ । ତାହା ମୁଖ୍ୟତଃ ଟେକ୍ନୋଲଜି ଦ୍ୱାରା ତିଆରି ହୋଇଛି, ଏବଂ

କେବଳ ସେଇଟିକୁ ନେଇ ମନୁଷ୍ୟ କଦାପି ବଞ୍ଚି ପାରିବନାହିଁ । ଏହି ଉପର ଗଢ଼ଣଟି ଦିନେ ନିତାନ୍ତ ଅଳ୍ପ ବୋଲି ପ୍ରମାଣିତ ହେବ । ଏବଂ ପରିଶେଷରେ ଯେଉଁ ସତକୁ ସତ ସାମଗ୍ରୀଟି ଦୃଢ଼ ମୂଳଦୁଆଟିକୁ ଯୋଗାଇ ଦେବ, ସେତେବେଳେ ତାହା ପ୍ରକୃତରେ ଧର୍ମନାମକ ଅସଲ ଉପାଦାନରେ ତିଆରି ହୋଇଛି ବୋଲି ଆମେ ଅବଶ୍ୟ ଆବିଷ୍କାର କରିବା । (ପୃଷ୍ଠା-୯୧)

ଅତ୍ୟନ୍ତ ସତ ଯେ, ଆଗରେ କ'ଣ ଅଛି, ତାହା ଖୁବ୍ ଝାପ୍ସା ହୋଇ ହିଁ ଦେଖାଯାଉଛି । ଏଥି ପୂର୍ବରୁ, ସଭ୍ୟତାର ସେହି ପାରମ୍ପରିକ କାଳଗୁଡ଼ିକରେ ନିତାନ୍ତ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ଭାବରେ ଯେଉଁସବୁ ସଭ୍ୟତାର ଆବିର୍ଭାବ ଘଟିଛି, ସେଗୁଡ଼ିକୁ କେବଳ ଏକ ଅଳ୍ପସଂଖ୍ୟକ ବର୍ଗଟିଏ ଗଢ଼ିଛି ଏବଂ ଉପଭୋଗ ବି କରିଛି । ସେହି ଅଳ୍ପସଂଖ୍ୟକ ବର୍ଗଟି ଅଧିକ ଚତୁର ଓ ବୁଦ୍ଧିମାନ, ତାହାରି ପାଖରେ ସବୁଯାକ ବିଦ୍ୟା ଓ କୌଶଳ, ସେଇ ଶାସକ ହୋଇ ଶାସନ କରିଛି, – ଏକ ଅଳ୍ପସମର୍ଥ କୃଷକବର୍ଗର ପିଠି ଉପରେ ଲଦି ହୋଇ ରହି ହିଁ ସିଏ ଶାସନ କରିଛି । ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ସଭ୍ୟତାର ବିଶ୍ୱ-ସଂକ୍ରମଣ ଫଳରେ ସେହି ବର୍ଗଟିର ନିଦ୍ରାଭଙ୍ଗ ହେଉଛି ଓ ସିଏ ନିଜଭିତରେ ଠୁଳ ଓ ସୁପ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିବା ଅମିତ ଶକ୍ତିର ପରିଚୟ ଲାଭ କରୁଛି । ପ୍ରାୟ ସବୁଯାକ ଖଟଣି ଖଟି ସାଂପ୍ରତିକ ପୃଥିବୀକୁ ସଚଳ କରି ରଖିଥିବା ବହୁତଙ୍କର ଏହି ବର୍ଗଟିର ଜାଗରଣ-ପ୍ରକ୍ରିୟାଟି ଆଦୌ ଯଥେଷ୍ଟ ପରିମାଣରେ ବେଗଯୁକ୍ତ ହୋଇ ପାରିନାହିଁ । ତଥାପି, ପ୍ରକ୍ରିୟାଟି ଅବ୍ୟାହତ ରହିଛି ଏବଂ କ୍ରମେ ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟଯୁକ୍ତ ମଧ୍ୟ ହେବାରେ ଲାଗିଛି । ଫରାସୀ ବିପ୍ଲବ, ରୁଷିଆ ବିପ୍ଲବ, – ଜାଗରଣର କାହାଣୀଟିରେ ଏଗୁଡ଼ିକର ଏକାଧିକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଅବଦାନ ଅବଶ୍ୟ ରହିଛି । ତଥାପି, ବହୁ କୋଟି କୃଷିରତ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କର ଏବେ ବି ନିଦ୍ରାଭଙ୍ଗ ହେବାକୁ ବାକୀ ରହିଛି । ଭାରତ, ଚୀନ୍, ଇଣ୍ଡୋଚୀନ୍, ଇଣ୍ଡୋନେସିଆ, ଦାର-ଅଲ୍-ଇସ୍‌ଲାମ୍ ଏବଂ ପୂର୍ବ-ଇଉରୋପରେ ବାସ କରୁଥିବା ପୃଥିବୀର ମୋଟାମୋଟି ତିନିଚତୁର୍ଥାଂଶଙ୍କର ନିଦ୍ରାଭଙ୍ଗ ହୋଇନାହିଁ । ତଥାପି, ନିଦ୍ରାଭଙ୍ଗର ସମୟ ଅବଶ୍ୟ ଆସୁଛି ।

ଗୋଟିଏ କଥା ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଶ୍ୱାସର ସହିତ ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଇ ପାରିବ : ଏହି ଅବଶ୍ୟମ୍ଭାବୀ ଅନ୍ୟ ବିପ୍ଲବଟି ଖୁବ୍‌ସମ୍ଭବ ଧର୍ମର ଆହ୍ୱାନଭୂମିଟି ଉପରେ ହିଁ ଆପଣାର ଘୋଷଣା କରି ପୃଥିବୀରେ ଆବିର୍ଭୂତ ହେବ । ଏହାର ଅର୍ଥ ହେଉଛି, ଏହାଫଳରେ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଜଗତର ଇତିହାସ-ଅଧ୍ୟୟନର ଦୀର୍ଘପ୍ରଚଳିତ ଧାରାଟି ମଧ୍ୟ ସମ୍ଭବତଃ ବଦଳିଯିବ । ଏଥିରେ ହୁଏତ ସଂଶୟର ଅବକାଶ ନାହିଁ ଯେ, ସର୍ବପ୍ରଥମେ ଆମେ ଆପଣାର ଇତିହାସକୁ ଅଧ୍ୟୟନ କରିବା, – ମନୁଷ୍ୟଜାତିକୁ ଏକ କରି

ଆଣିବାରେ ପଶ୍ଚିମ ଜଗତ ନେଇଥିବା ଭୂମିକାଟିକୁ ଅଧିକ ପ୍ରଭାବ ରହିଥିବା ଉପାଦାନରୂପେ ମହତ୍ତ୍ୱ ଦେଇ ଆମେ ନିଜର ଇତିହାସକୁ ଅଧ୍ୟୟନ କରିବା । ଏବଂ, ଆମର ଯେଉଁ ଦ୍ୱିତୀୟ ପଥଦର୍ଶକ ପଦ୍ଧତିଟିକୁ ଅଗ୍ରାଧିକାର ଦିଆଯିବ, ସେଥିରେ ଆର୍ଥିକ ତଥା ରାଜନୀତିକ ଦିଗଗୁଡ଼ିକର ଅଧ୍ୟୟନର କେବଳ ଏକ ଗୌଣ ଓ ଦ୍ୱିତୀୟ ସ୍ଥାନ ରହିବ । ଧର୍ମର ଇତିହାସକୁ ହିଁ ସର୍ବପ୍ରଥମ ସ୍ଥାନ ଦିଆଯିବ । କାରଣ, ଆମ ମନୁଷ୍ୟଜାତି ନିମନ୍ତେ ଧର୍ମ ହେଉଛି ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ରହିଥିବା ସେହି କ୍ଷେତ୍ରଟି, ଯାହାକୁ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଗୁରୁତ୍ୱ ଅବଶ୍ୟ ପ୍ରଦାନ କରାଯିବ । (ପୃଷ୍ଠା-୯୪)

+ + + +

'ସଂପ୍ରତି ଇତିହାସ ବିଷୟରେ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ପୃଥିବୀର ଯେଉଁ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣଟି ରହିଛି, ସେଥିରେ ବହୁ ବୃହତ୍ ବିରୋଧ ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇ ରହିଛି । ଗୋଟିଏ ପାଖରେ ଦିଗ୍‌ବଳୟଟି ବିସ୍ତାର ଲାଭ କରିବାରେ ଲାଗିଛି ଏବଂ ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ବାସ୍ତବ ଐତିହାସିକ ଦୃଷ୍ଟିଟି ବହୁତ ପରିମାଣରେ ସଙ୍କୁଚିତ ହୋଇଯାଉଛି । ଗୋଟିଏ ଦିଗରେ ମାନବୀୟ ଅନୁକମ୍ପାବୋଧ ଏବଂ କରୁଣାଭାବ ବୃଦ୍ଧି ପାଉଛି । ମାନବିକ ଅଧିକାରର ବିଚାରଟି, – ବର୍ଗ, ଜାତି ଏବଂ ପ୍ରଜାତିକ ଗୋଷ୍ଠୀ ନିର୍ବିଶେଷରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନୁଷ୍ୟର କେତେକ ମୌଳିକ ଅଧିକାର ଯେ ରହିଛି, ସେହି ବିଚାରଟି ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ସ୍ୱୀକୃତି ଲାଭ କରୁଛି; କିନ୍ତୁ ବର୍ଗ ବର୍ଗ ମଧ୍ୟରେ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ଓ ସଂଘାତ ବଢୁଛି, ଜାତୀୟତାବାଦ ଅଧିକ ଉତ୍କଟ ହେଉଛି, – ନୃଶଂସତାମାନେ ସୁଯୋଜିତ ହେଲେଣି । କେବଳ ଗୋଟିଏ ଦେଶରେ ନୁହେଁ, ସେହି ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ଭିତରେ ମଧ୍ୟ କେତେ ଭଳି ପରସ୍ପର-ବିରୋଧୀ ଭାବ ତଥା ପ୍ରତିକ୍ରିୟା କ୍ରମେ ଅଧିକ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ହେବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି । ଅତ୍ୟଧିକ ପରିମାଣରେ ଉତ୍ପାଦନ-ଶକ୍ତି ବୃଦ୍ଧି ପାଉଛି, ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଡ଼ିକର ଉତ୍ପାଦନ ପୂର୍ବର ଅନ୍ଦାଜ ତଥା ଅନୁପାତଗୁଡ଼ିକୁ ଚାହୁଁ ଚାହୁଁ ଡେଇଁ ଯାଉଛନ୍ତି, – ଏଣିକି ପୃଥିବୀରେ ଆଉ ଅଭାବ ବୋଲି କିଛି ରହିବନାହିଁ ବୋଲି ସିଧା ପ୍ରମାଣଗୁଡ଼ିକ ମିଳିଯାଉଛି, – ଅଥଚ ଅଭାବ ବଢୁଛି, ନିଅଣ୍ଟମାନ ବଢୁଛି । ନୂଆ ନୂଆ କୌଶଳଯୁକ୍ତ କେତେ କେତେ ମେସିନ୍‌ର ଉଦ୍‌ଭାବନ ବୃଦ୍ଧି ପାଉଛି, – ଅଥଚ ମଣିଷମାନଙ୍କର ବାସ୍ତବ ଜୀବନରେ ସାନ ସାନ ଅଭାବଗୁଡ଼ିକୁ ମଧ୍ୟ ଦୂର କରି ହେଉନାହିଁ । ସବୁ ମଣିଷଙ୍କୁ କର୍ମନିଯୁକ୍ତି ମୋଟେ ମିଳି ପାରୁନାହିଁ ଏବଂ ତେଣେ କେତେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଯଥେଷ୍ଟ ସଂଖ୍ୟାରେ ଉପଯୁକ୍ତ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କର ଅଭାବ ଲାଗି ରହିଛି ।

ଏବଂ, ତେଣେ, ସମଗ୍ର ପୃଥିବୀର ସେହି ବୃହତ୍ତର ସ୍ତରଟିରେ ସଭ୍ୟତାଗୁଡ଼ିକର ବିସ୍ତାର ଏବଂ ପାରସ୍ପରିକ ପରିଚୟମାନ ଘଟିବା ଫଳରେ ମନୁଷ୍ୟମାନେ ବାସ କରୁଥିବା

ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ପୃଥିବୀଟା କ୍ରମେ ସତେଅବା ଗୋଟିଏ ବୃହତ୍ ସମାଜ ଭଳି ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହେଲାଣି । ତଥାପି, ଅବଶ୍ୟ ସ୍ମରଣ ରଖିବାକୁ ହେବ ଯେ ପ୍ରଧାନତଃ ଏକ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଢ଼ାଞ୍ଚାରେ ହିଁ ପୃଥିବୀ ପରିଣାମତଃ ଗୋଟିଏ ଜଗତରେ ପରିଣତ ହେବାରେ ଲାଗିଥିଲେ ମଧ୍ୟ, ଯେତେ ପରିଷ୍କାର ଭାବରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ହୁଏତ ସବା ଆଗରେ ଏବଂ ସମସ୍ତଙ୍କର ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେ ରହିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଜଗତର ଉକ୍ତ ସ୍ଥିତିଟି କେବେହେଲେ ସ୍ଥାୟୀ ହୋଇ ରହବ ନାହିଁ । ସୁତରାଂ, ସେହି ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ ଆମକୁ ହୁଏତ ଏକ ବିଶେଷ ପଦ୍ଧତିକୁ ଅନୁସରଣ କରି ଇତିହାସର ଅଧ୍ୟୟନ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଗୋଟିଏ ସଭ୍ୟତା କିପରି ଘଟଣାକ୍ରମେ ଆଉଗୋଟିଏ ସଭ୍ୟତାକୁ ଆସି ଭେଟିଛି, କେତେ ପରିମାଣରେ ଗୋଟିଏ ଆଉଗୋଟିକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରୁଛି ଅଥବା ଅନ୍ୟଟି ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇଛି, – ତାହାକୁ ଗୋଟିଏ ପଦ୍ଧତିରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରା ଯାଇପାରେ । ସେହି ଭେଟଗୁଡ଼ିକ ଫଳରେ ପୃଥିବୀରେ ବର୍ତ୍ତମାନର ଲୋକଜୀବନରେ ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ ବହୁ ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରି ରହିଥିବା ପ୍ରମୁଖ ଧର୍ମଗୁଡ଼ିକର ମଧ୍ୟ ଆଲୋଚନା କରାଯିବା ଉଚିତ । ମାନବଜାତିର ଏହି ପୃଥିବୀରେ ଗୋଟିଏ ଭବିଷ୍ୟ ନିଶ୍ଚୟ ରହିବ ବୋଲି ଯଦି ଆମେ ପ୍ରକୃତରେ ଇଚ୍ଛା କରୁଥିବା, ତେବେ ଏହି ଅବକାଶରେ ବିଗତ ୪୦୦୦ ବର୍ଷର ଅବଧିଟିରେ ପୃଥିବୀକୁ ନାନାପ୍ରକାରେ ପ୍ରଭାବିତ କରିଥିବା ପ୍ରମୁଖ ଧର୍ମଗୁଡ଼ିକର ଆଲୋଚନା କରିବାକୁ ହିଁ ପଡ଼ିବ । (ପୃଷ୍ଠା-୧୫୯) ଏବଂ, ସେହି ଆଲୋଚନା ତଥା ଅଧ୍ୟୟନର ଉଚିତ ଦୃଶ୍ୟପଟଟିକୁ ପ୍ରଥମେ ସ୍ଥିର କରୁଥିବା ସମୟରେ ଆମକୁ ଏହିପରି ଏକ ଦୃଢ଼ ଅନୁମାନ ଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ ଯେ, ପୃଥିବୀରେ ଏପରି କୌଣସି ବିପର୍ଯ୍ୟୟ ପ୍ରକୃତରେ ଘଟିବନାହିଁ ଯାହାଫଳରେ କି ମନୁଷ୍ୟଜାତି ନିମନ୍ତେ ଆଉ ଭବିଷ୍ୟ ବୋଲି ଆଦୌ କିଛି ନଥିବ । ବର୍ତ୍ତମାନର ବହୁ ଅନିଶ୍ଚୟତାପୂର୍ଣ୍ଣ ଆକାଶଗୁଡ଼ିକ କ୍ରମେ ପରିଷ୍କାର ହୋଇଯିବ ଏବଂ ଥିର ହୋଇ ବାଟ ଚାଲିହେବ । ଏବେ ଅଣୁଶକ୍ତିକୁ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଭୟାନକ ଓ ପୂର୍ଣ୍ଣପ୍ରଳୟକାରୀ ଯୁଦ୍ଧାସ୍ତ୍ରଗୁଡ଼ିକର ଯେଉଁ ପ୍ରତିଯୋଗିତା ତଥା ପରୀକ୍ଷା ଚାଲିଛି, ସେଇଟିକୁ ହିଁ ସର୍ବୋଚ୍ଚ ମୀମାଂସାଗୁଡ଼ିକର ଲଗାମ ଧରାଇ ଦେଲେ ତ ସବୁକିଛି ଅନ୍ୟପ୍ରକାରେ ହୋଇଯିବ । ଯୁଦ୍ଧନାମକ ସର୍ବନାଶୀ ଅନୁଷ୍ଠାନଟାର ଏକ ପ୍ରତିକାର ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇପାରିବା ପୂର୍ବରୁ ହିଁ ମନୁଷ୍ୟସଂସାରଟି ସଂପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ବିଲୁପ୍ତ ହୋଇଯିବ । ତଥାପି, ପୃଥିବୀ ରହୁ ଅଥବା ନରହୁ ପଛକେ, ଏହି ପୃଥିବୀର ଅଧିବାସୀମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଇତିହାସକାର ମାନଙ୍କର ଅବଶ୍ୟ ଗୋଟିଏ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ରହିବ : ଭବିଷ୍ୟତର ସେହି ଯେଉଁ ସ୍ଥିତିଟିକୁ ସାମନା କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ, ସକଳ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସତକୁ ସତ ଗୋଟିଏ ଘରରେ ପରିଣତ ହୋଇ ଯାଇଥିବା ପୃଥିବୀରେ ଯେଉଁସବୁ ଜନସମୂହ ଏବଂ ସଭ୍ୟତା ସମ୍ମୁଖକୁ ଆସି ସେହି ସ୍ଥିତିର ସାମନା

କରିବେ, ସେମାନଙ୍କର ଅତୀତ ଇତିହାସ ଏବଂ ଭୂମିକାଗୁଡ଼ିକୁ ଇତିହାସକାରମାନେ ବିଶ୍ୱବାସୀଙ୍କର ଯଥାସମ୍ଭବ ଅଧିକ ଗୋଚରକୁ ଆଣିବେ ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ଠାରୁ ଅନେକ ଶତାବ୍ଦୀ ପରେ ଇତିହାସର ଲେଖକମାନେ ଯେତେବେଳେ ପଛକୁ ଦୃଷ୍ଟିପାତ କରି ଆମର ଏହି ବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ପ୍ରଥମ ପଚାଶବର୍ଷର ଅବଧିଟିକୁ ଦେଖିବେ, ସେତେବେଳେ ପ୍ରଧାନ ପ୍ରଧାନ ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ ବିଷୟରୂପେ ସେମାନଙ୍କୁ ଆଗ କ'ଣସବୁ ଦେଖାଯିବ ? ମୁଁ ଆଦୌ ଭାବୁନାହିଁ ଯେ, ବର୍ତ୍ତମାନ ସମ୍ବାଦପତ୍ର ମାନଙ୍କରେ ଏଡ଼େ ଏଡ଼େ ହୋଇ ବାହାରୁଥିବା ଯୁଦ୍ଧ, ବିଦ୍ରୋହ, ହତ୍ୟାକାଣ୍ଡ, ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ଇତ୍ୟାଦି ସବାଆଗ ସେମାନଙ୍କର ଆଖିରେ ଆସି ପଡ଼ିଯିବ । ମୁଁ ଅନୁମାନ କରୁଛି ଯେ ସମଗ୍ର ପୃଥିବୀର ଚଳନ୍ତି ଜନସମୂହ ଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ସଭ୍ୟତାର ଯେଉଁ ତୁମୁଳ ପ୍ରଭାବମାନ ପଡ଼ିଛି ଓ ପଡୁଛି, ଇତିହାସକାରମାନେ ସବାଆଗ ତାହାକୁ ହିଁ ଦେଖିବେ । ସେମାନେ କହିବେ, କେତେକେତେ ସମୂହର ଜୀବନ ଉପରେ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ସଭ୍ୟତାର ପ୍ରଭାବଟି ଏଡ଼େ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ତଥା ବ୍ୟାପକ ଭାବରେ ପଡ଼ିଥିଲା ଯେ, ତଦ୍ୱାରା ସେହି ସଂପୃକ୍ତ ସମାଜଗୁଡ଼ିକର ପାରମ୍ପରିକ ଜୀବନରେ ହିଁ ପୂରା ଓଲଟପାଲଟ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା – ସେଗୁଡ଼ିକରେ ବାସ କରୁଥିବା ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ଆଚରଣ, ଜୀବନ ବିଷୟରେ ଯାବତୀୟ ମୂଳଦୃଷ୍ଟି, ବିଶ୍ୱାସ, – ସବୁକିଛି ସତେଅବା ମୂଳରୁ ହିଁ ଦୋହଲି ଯାଇଥିଲା ଓ ବଦଳି ଯାଇଥିଲା ।

ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ପୃଥିବୀରୁ ହିଁ ନାନା ଦୌରାତ୍ମ୍ୟ ଅମାନବିକତା ଦ୍ୱାରା ପ୍ରରୋଚିତ ହୋଇ ଅବଶିଷ୍ଟ ପୃଥିବୀ ପାଇଁ ଆକ୍ରମଣକାରୀର ଏକାଧିକ ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରିଛନ୍ତି, – ସେହିସବୁ ଭୂଭାଗରେ ବହୁ ଦୁର୍ଗତିର କାରଣ ହୋଇଛନ୍ତି, – ଏବେ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ବାହାରେ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ବିଷୟରେ ଏହି ଯେଉଁ ଅଭିଯୋଗଟି କରାଯାଉଛି ଓ ତାହାକୁ ଯେପରି ବୁଝି ହୋଇଯାଉଛି, ଆଗକୁ ଆହୁରି ଦୁଇହଜାର ପରେ ସେଇଟି ଉପରେ ଏତେ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେବାକୁ ହୁଏତ ଲୋକମାନେ ଆଦୌ ମନ କରିବେ ନାହିଁ । ସେତେବେଳର ଇତିହାସକାରମାନେ ବରଂ କହିବେ ଯେ, ଦ୍ୱିତୀୟ ସହସ୍ରାବ୍ଦୀର ଦ୍ୱିତୀୟାର୍ଦ୍ଧ ସମୟରେ ସମକାଳୀନ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଉପରେ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ସଭ୍ୟତାର ଯେଉଁ ପ୍ରଭାବ ପଡ଼ିଥିଲା, ତାହାକୁ ବସ୍ତୁତଃ ଗୋଟିଏ ଯୁଗାନ୍ତକାରୀ ଘଟଣା ବୋଲି କୁହାଯିବ, କାରଣ ଏହାରିଦ୍ୱାରା ହିଁ ବିଶ୍ୱବ୍ୟାପୀ ମାନବସମୂହକୁ ଅବିଚ୍ଛେଦ୍ୟ ଗୋଟିଏ ସମାଜରୂପେ ଗଠନ କରିବା ଦିଗରେ ସର୍ବପ୍ରଥମ ପଦକ୍ଷେପଟିଏ ଗ୍ରହଣ କରା ଯାଇଥିଲା । ସେତେବେଳେ ତ ବିଶ୍ୱବାସୀ ସବୁ

ମଣିଷଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏକତାକୁ ହିଁ ଏହି ପୃଥିବୀରେ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ତିଷ୍ଠି ରହିବାର ସର୍ବମୂଳ ସତ୍ୟରୂପେ ନିଶ୍ଚୟ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇ ସାରିଥିବ ।

ଏବଂ, ଆହୁରି ଏକହଜାର ବର୍ଷ ପରେ ଇତିହାସକାରମାନେ କ'ଣ ଲେଖିବେ ? ମୁଁ ପୂର୍ଣ୍ଣ ସନ୍ଦେହମୁକ୍ତ ଭାବରେ ଖୁବ୍ କଳ୍ପନା କରି ପାରୁଛି ଯେ, ନାନାବିଧ ଟେକ୍‌ନିକ୍ ତଥା ଅର୍ଥନୈତିକ ପରିସ୍ଥାପନା ଗୁଡ଼ିକର କ୍ଷେତ୍ରରେ ନୁହେଁ, ଯୁଦ୍ଧାଦିର କୌଣସି ମାମଲତରେ ନୁହେଁ ଏବଂ ରାଜନୀତିରେ ମଧ୍ୟ ନୁହେଁ, ଧର୍ମର କ୍ଷେତ୍ରରେ ହିଁ ମନୁଷ୍ୟ-ଜୀବନର ସେହି ସମାଜସ୍ତରୀୟ ଏକତାଟି ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ବୋଲି ଅନୁଭୂତ ହେବ ତଥା ଲକ୍ଷ୍ୟ ବି କରାଯାଇ ପାରୁଥିବ । (ପୃଷ୍ଠା ୨୧୬)

ଏବଂ, ପୁଣି ସେହି ପୁରୁଣା ପ୍ରଶ୍ନଟି : ଗୋଟିଏ ସଭ୍ୟତା କହିଲେ ଆମେ କ'ଣ ବୁଝିବା ? ଏଥିରେ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ଯେ ଏହି ଶବ୍ଦଟି ଦ୍ୱାରା ଆମେ କିଛି ନା କିଛି ଅବଶ୍ୟ ବୁଝୁ ଏବଂ, ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସଂଜ୍ଞାଟିଏ ପାଇବା ପୂର୍ବରୁ ହିଁ ଗୋଟିଏ ସଭ୍ୟତା ଭିତରେ ବାସ କରୁଥାଉ ଓ ସେଇଟିକୁ ନିଜ ଜୀବନରେ ବଞ୍ଚୁ ବି ଥାଉ । କୌଣସି ସଭ୍ୟତା ଉଲ୍ଲେଖ କରିବା ମାତ୍ରକେ ଆମେ ପରିଚିତ କେତୋଟି ଢାଞ୍ଚାର ମାଧ୍ୟମରେ ଏକ ସମୂହର ଜୀବନ ତଥା ପରମ୍ପରାରେ ରହିଥିବା ଧର୍ମ, ସ୍ଥପତି, ସଙ୍ଗୀତ ତଥା ସାହିତ୍ୟ ପ୍ରଭୃତି କଳାତ୍ମକ ଏକାଧିକ ଅନୁଶୀଳନ, ଆଚାର, ବ୍ୟବହାର, ସମାଜକୁ ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ସଂହତି ମଧ୍ୟରେ ବାନ୍ଧି ରଖିଥିବା କେତେ ସାଧାରଣ ଶୃଙ୍ଖଳା ଓ ଅନ୍ୟ ମୂଲ୍ୟ-ଆରୋପଣର ବି ଚିନ୍ତା କରୁଥାଉ । ଏଣେ କୌଣସି ନା କୌଣସି ରାଷ୍ଟ୍ରରେ ଜଣେ ଜଣେ ନାଗରିକ ହୋଇ ବାସ କରୁଥାଉ ଏବଂ ରାଷ୍ଟ୍ର ନିଜର ନାଗରିକ ହିସାବରେ ଆମଠାରୁ କେତେ କେତେ କ'ଣ ଦାବୀ କରିବାରେ ଅବଶ୍ୟ ଲାଗିଥାଏ ସିନା, କିନ୍ତୁ ଆମେ ଆମ ସଭ୍ୟତା ଉପରେ ହିଁ ସଚରାଚର ଅଧିକ ଗୁରୁତ୍ୱ ଓ ମହତ୍ତ୍ୱଦେଇ ନିଜର ଜୀବନଗୁଡ଼ିକୁ ବଞ୍ଚୁଥାଉ । ଏବଂ, ସେହି ସଭ୍ୟତାର ସୀମାଟି ଭିତରେ କେବଳ ଆମେ ଗୋଟିଏ ରାଷ୍ଟ୍ରର ନାଗରିକମାନେ ଯେ ବାସ କରୁଥାଉ, ସେ କଥା ଆଦୌ ନୁହେଁ, ସେଥିରେ ଅନ୍ୟ ରାଷ୍ଟ୍ରମାନଙ୍କର ନାଗରିକମାନେ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ହୋଇ ରହିଥାଆନ୍ତି । ଆମ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ସଭ୍ୟତାର ବୟସ ଏକାଧିକ ପ୍ରକାରେ ହିସାବ କରି ପ୍ରାୟ ୧୩୦୦ ବର୍ଷ ବୋଲି ହୁଏତ କୁହାଯାଇ ପାରିବ । ସେହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଇଂଲଣ୍ଡର ବୟସ ତ ଏକହଜାର ବର୍ଷ ଏବଂ, ଯୁକ୍ତରାଜ୍ୟ ଆମେରିକାର ବୟସ ମଧ୍ୟ ୧୫୦ ବର୍ଷରୁ ଖୁବ୍‌ବେଶୀ ଅଧିକ ହେବନାହିଁ । ପୁନଶ୍ଚ, ସମ୍ଭବତଃ ଏପରି ମଧ୍ୟ ଘଟିପାରେ ଯେ, ଯେତେବେଳେ ପୃଥିବୀର ରାଜନୀତିକ ମାନଚିତ୍ରଟି ଉପରୁ ଉକ୍ତ ଉଭୟ ଦେଶ ବିଲୁପ୍ତ ହୋଇଯିବେ, ସେତେବେଳେ ମଧ୍ୟ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ସଭ୍ୟତା ତଥାପି

ଜୀବନ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିବ । ତେଣୁ, ସ୍ମରଣ ରହିଥିବା ଉଚିତ ଯେ, ଆମେ ରାଷ୍ଟ୍ରଗୁଡ଼ିକର ମାଧ୍ୟମରେ ନୁହେଁ, ସଭ୍ୟତାକୁ ମାଧ୍ୟମ କରି ହିଁ ଇତିହାସକୁ ଦେଖିବା । ସବୁବେଳେ ବିଚାର କରି ପାରୁଥିବା ଯେ ରାଷ୍ଟ୍ର ହେଉଛି ଗୌଣ, ଅଳ୍ପସ୍ଥାୟୀ; – ଏହା ପ୍ରାୟ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଏକ ରାଜନୀତିକ ଘଟଣା ମାତ୍ର । ତେଣୁ, ଇତିହାସରେ ଆମେ ସଭ୍ୟତାକୁ ହିଁ ଆଗ ଦେଖିବା । ରାଷ୍ଟ୍ରମାନେ ଏକ ସଭ୍ୟତାର ପୃଷ୍ଠଭୂମି ଉପରେ ହିଁ ଆବିର୍ଭୂତ ହୁଅନ୍ତି: ଆସନ୍ତି, ଥାଆନ୍ତି ଏବଂ ପରିଶେଷରେ ଅସ୍ତମିତ ବି ହୋଇଯାଆନ୍ତି ।

\+ + + +

ଏହାପରେ ଗ୍ରନ୍ଥଟିରେ ଆଉ ଦୁଇଟି ଅଧ୍ୟାୟ । ଲେଖକ ଏଥିରେ ଧର୍ମ ବିଷୟରେ ଆଲୋଚନା କରିଛନ୍ତି । ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ୍ ଧର୍ମକୁ ଆଧାର କରାଯାଇ ଥିବାରୁ ତଥ୍ୟବ୍ୟଞ୍ଜନା ଗୁଡ଼ିକୁ ସେହି ଗୋଟିଏ ଧର୍ମରୁ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇଛି ।

ପୃଥିବୀରେ ପ୍ରଚାରିତ ଓ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇଥିବା ପ୍ରମୁଖ ଧର୍ମଗୁଡ଼ିକରେ ଏହି ଧରଣୀପୃଷ୍ଠରେ ହିଁ ଏକ ସ୍ୱର୍ଗରାଜ୍ୟର ଅବଶ୍ୟ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ହେବ ବୋଲି ଘୋଷଣା କରାଯାଇଛି । ଅର୍ଥାତ୍, ଏକ ପରଲୋକରେ ଯାଇ ଇହଲୋକରେ ବହୁବିଧ ଦୁଃଖ ଭିତରେ ରହିଥିବା ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଚିରନ୍ତନ ସୁଖ ଉପଲବ୍ଧ ହେବ ବୋଲି କୁହା ଯାଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତଥାପି ଏହି ପୃଥ୍ୱୀ ମଧ୍ୟ ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହେବ ବୋଲି ସୂଚନା ଦିଆଯାଇଛି । ଏଇଟି ପ୍ରକୃତରେ ଗୋଟିଏ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆଗ୍ରହୋଦ୍ଦୀପକ ସଙ୍କେତ, କାରଣ ସାଂପ୍ରତିକ ଜଗତର ଏକାଧିକ ସାମାଜିକ ତଥା ରାଜନୀତିକ ଆଦର୍ଶ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେହିଭଳି ପ୍ରତିଶ୍ରୁତିଗୁଡ଼ିକୁ ଦେଉଛନ୍ତି । ଦାର୍ଶନିକ ପ୍ଲେଟୋ ତାଙ୍କର Phaedo ନାମକ ପୁସ୍ତକରେ ଯେପରି ଆଭାସ ଦେଇଛନ୍ତି: ବର୍ତ୍ତମାନ ଜଗତଯାକ ଆମେ ଗୋଟିଏ ବୃହତ୍ ଅଥଚ ଶୂନ୍ୟଗର୍ଭ ସ୍ଥାନୀୟ ଆୟତନରେ ବାସ କରୁଛୁ । ଏବଂ, ଯାହାକୁ ଆମେ ବାୟୁ ବୋଲି କହୁଛୁ, ତାହା ପ୍ରକୃତରେ ବାୟୁ ନୁହେଁ; ତାହା ହେଉଛି କୁହୁଡ଼ି ଆଚ୍ଛନ୍ନ କରି ରହିଥିବା କେବଳ ଏକ ପରସ୍ତମାତ୍ର । ଯଦି ଦିନେ ଆମେ ଏହି ତଳଭୂଇଁଟିରୁ ଉପରକୁ ଉଠି ଏକ ଅନ୍ୟ ସ୍ତରକୁ ଚାଲିଯାଇ ପାରିବା, ତେବେ ସେଠାରେ ସୁନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ଶୁଦ୍ଧ ବାୟୁ ହିଁ ପାଇବା, – ଆମର ଆଖି ସିଧା ସୂର୍ଯ୍ୟର ଆଲୋକ ତଥା ଆକାଶର ତାରାମାନଙ୍କୁ ଦେଖିପାରିବ । ଏବଂ ସେତେବେଳେ ଯାଇ ବୁଝିବା ଯେ ସେହି ନିମ୍ନଭୂଇଁଟାରେ ଆମର ଯାବତୀୟ ଦେଖିବା ବସ୍ତୁତଃ କେତେ କ୍ଷୀଣ ଏବଂ ମଳିନ ହୋଇ ହିଁ ରହିଥିଲା । ଏହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବିଚାର କଲେ, ଧର୍ମଜୀବନରେ ଆମର ଯାବତୀୟ ଅଗ୍ରଗତି ଏକ ଆଧାତ୍ମିକ ଅଗ୍ରଗତିକୁ ବୁଝାଇବ । ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଅଗ୍ରଗତି ଅର୍ଥାତ୍ ଜଣେ ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟବ୍ୟକ୍ତି ହିସାବରେ ଆମର ଅଗ୍ରଗତି । ଅର୍ଥାତ୍, ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର

ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଜୀବନରେ ଧର୍ମୀୟ ସକଳ ଅଗ୍ରଗତି ସର୍ବଦା ସହାୟକ ହୋଇ ପାରୁଥିବା ଉଚିତ । ମନୁଷ୍ୟମାନେ ଯେ ସତକୁ ସତ ଅଧ୍ୟାତ୍ମର ଉଚ୍ଚତର ସ୍ତରଗୁଡ଼ିକୁ ଉଠି ପାରୁଛନ୍ତି ଓ ଆପଣାର ସବୁକିଛି କ୍ରିୟାଶୀଳତାକୁ ତାହାରିଦ୍ୱାରା ଅନୁପ୍ରାଣିତ ମଧ୍ୟ କରୁଛନ୍ତି, ଧର୍ମଜୀବନରୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ତାହାରି ପ୍ରମାଣଗୁଡ଼ିକ ମିଳି ପାରିବା ଉଚିତ । (ପୃଷ୍ଠା -୨୪୫)।

ଅଧ୍ୟାପକ ଟଏନ୍‌ବୀ ଉପସଂହାର କରିଆଣି କହୁଛନ୍ତି, ଈଶ୍ୱରାନୁସନ୍ଧାନକୁ ମଧ୍ୟ ଆମ ସାମାଜିକ ଜୀବନ ମଧ୍ୟରେ ଅନ୍ତର୍ଗତ ହୋଇ ରହିଥିବା ଗୋଟିଏ କାର୍ଯ୍ୟ ବୋଲି ଅବଶ୍ୟ କୁହାଯିବ । ଏହି ପୃଥିବୀରେ ସେହି ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କର ପ୍ରୀତି ସକ୍ରିୟ ହୋଇ ଯଦି ରହିଥାଏ, ତେବେ ଈଶ୍ୱରଙ୍କର ଅନୁରୂପ ହେବା ନିମନ୍ତେ ମନୁଷ୍ୟ ଯାହାକିଛି ପ୍ରୟାସ କରିବ, ତାହାରି ମାଧ୍ୟମରେ ସେ ଆପଣାକୁ ସହଯାତ୍ରୀ ଅନ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ଉଦୟ ଲାଗି ସର୍ବତୋଭାବେ ହିଁ ଉତ୍ସର୍ଗୀକୃତ କରି ପାରୁଥିବ । ତେଣୁ, ନିଜପ୍ରତି ଏବଂ ନିଜ ପ୍ରତିବେଶୀ ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କ ପ୍ରତି ଆପଣାର ଯାବତୀୟ ଆଚରଣରେ ବସ୍ତୁତଃ କୌଣସି ବିରୋଧ କାହିଁକି ରହିବ ? ନିଜପ୍ରତି ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନୁଷ୍ୟର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଓ ନିଜର ପ୍ରତିବେଶୀ ପ୍ରତି ତା'ର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ, – ଦୁଇଟିଯାକକୁ ହିଁ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ପ୍ରତି ତା'ର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରି ରଖାଯିବ । (ପୃଷ୍ଠା-୨୪୭)

ଅର୍ଥାତ୍, ଧର୍ମଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରକୃତ ପ୍ରେରଣା ଲାଭ କରି ମନୁଷ୍ୟମାନେ ଆପଣାର ଜୀବନଗୁଡ଼ିକୁ ବଞ୍ଚି ପାରିଲେ ମନୁଷ୍ୟର ଏହି ପୃଥିବୀରେ ଆମର ସାମାଜିକ ଜୀବନର ସ୍ଥିତିଗୁଡ଼ିକରେ ମଧ୍ୟ ଅଭାବନୀୟ ପରିମାଣର ଉନ୍ନତିବିଧାନ ହେବ ଏବଂ ତାହା ଆମ ସମସ୍ତ ଜୀବନର ଯଥାର୍ଥ ଲକ୍ଷ୍ୟଗୁଡ଼ିକର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହେବାରେ ଅମିତ ନାନାପ୍ରକାରେ ସହାୟକ ହୋଇପାରିବ ।

– ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଦାସ ।

+++

ମାନବ ସଭ୍ୟତାର ଅପକ୍ଷୟ ଓ ଏହାର ପୁନଃପ୍ରତିଷ୍ଠା - ଏକ ସମୀକ୍ଷାତ୍ମକ ଅବଲୋକନ

The Philosophy of Civilization

Part I - The Decay and the Restoration of Civilization
Part II - Civilization and Ethics

By Albert Schweitzer
-The Macmillan Company, New York, 1949,
ପୃଷ୍ଠାସଂଖ୍ୟା -୩୪୭

Albert Schweitzer: *ଏକାଧିକ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଆଲ୍‌ବର୍ଟ୍ ଶ୍ୱାଇତ୍‌ଜର୍‌ଙ୍କୁ ଆମର ଏହି ଶତାବ୍ଦୀର ଏକ ବିସ୍ମୟ ବୋଲି କୁହା ଯାଇପାରେ । ଆଧୁନିକ ପୃଥିବୀରେ ନାନାବିଧ କାରଣରୁ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ଜୀବନଗତ କଳନା ଓ ମୂଲ୍ୟଗତ ଦର୍ପଣଗୁଡ଼ାକ ବହୁଖଣ୍ଡିତ ଏବଂ ବହୁଅସଙ୍ଗତିପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଯାଉଛି ବୋଲି କୁହା ଯାଉଥିବା ବେଳେ ବହୁ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଶ୍ରୀ ଶ୍ୱାଇତ୍‌ଜର୍ ଆମ ସମ୍ମୁଖରେ ଏକ ସମଗ୍ର ମନୁଷ୍ୟର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିବେ । ଜ୍ଞାନ, କର୍ମ ଓ ଭକ୍ତି - ଏହି ତିନିଗୋଟି ପ୍ରେରଣାକୁ ଜୀବନ ମଧ୍ୟରେ ଏକ ସମନ୍ୱିତ ସାକାରତା ଦେଇ ବିକଶିତ କରି ଆଣିବାକୁ ହିଁ ଯଦି ଏକ ସମଗ୍ର ଜୀବନ ବୋଲି କୁହାଯାଏ, ତେବେ, ଆମେ ଇଚ୍ଛା କରୁ ବା ନକରୁ, ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଶ୍ୱାଇତ୍‌ଜର୍ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କ ଲାଗି ତାହାର ଏକ ବିସ୍ମୟକାରୀ ନମୁନା ହୋଇ ରହିଥିବେ ।*

ଶ୍ୱାଇତ୍‌ଜର୍ ୧୮୭୫ ମସିହା ଜାନୁଆରୀ ୧୪ ତାରିଖରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଫ୍ରାନ୍ସର ଆଲ୍‌ସାସ୍ ପ୍ରଦେଶରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ଆଲ୍‌ସାସ୍ ଏକଦା ଜର୍ମାନୀଦେଶର ବି ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ଷ୍ଟ୍ରାସ୍‌ବୁର୍ଗ୍ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଈଶ୍ୱରତତ୍ତ୍ୱ ଏବଂ ଦର୍ଶନ ଅଧ୍ୟୟନ କରି ସେ ସେହି ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଅଧ୍ୟାପକ ମଧ୍ୟ ହୋଇଥିଲେ । ଏଣେ ସଂଗୀତବିଦ୍ୟାରେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ନିପୁଣତା ଥିଲା ଓ ସେ ପ୍ରଖ୍ୟାତ ସଂଗୀତକାର ଯୋହାନ୍ ସେବାଷ୍ଟିଆନ୍ ବାଖ୍‌ଙ୍କର ସଂଗୀତ ବିଷୟରେ ଗଭୀର ଗବେଷଣା କରିଥିଲେ । ଦର୍ଶନଶାସ୍ତ୍ର ଜୀବନରେ ଦୃଷ୍ଟିଟିଏ ଲାଭ କରିବାରେ ତଥା ବାଟଟିଏ ପାଇବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥାଏ ସତ, ମାତ୍ର ଯଦି ମଣିଷ ସେହି ବାଟଟିକୁ ପ୍ରକୃତରେ ଚାଲି ନପାରିଲା; ତେବେ ତା'ର

ଦର୍ଶନ-ଅଧ୍ୟୟନରୁ ତାଙ୍କୁ ଆଉ କେଉଁ ଶ୍ରେୟଃ ମିଳିପାରିବ, – ଏହିପରି ଏକ ପ୍ରଶ୍ନର ତାଡ଼ନାରେ ତାଡ଼ିତ ହୋଇ ଶ୍ୱାଇତ୍‌ଜର ଦିନେ ନିଜର ଅଧ୍ୟାପକପଦ ଛାଡ଼ିଥିଲେ ଏବଂ ଚିକିତ୍ସାଶାସ୍ତ୍ରର ଛାତ୍ରରୂପେ ସେହି ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଛାତ୍ର ହେଲେ । ଡାକ୍ତର ହୋଇ ୧୯୧୩ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ତତ୍କାଳୀନ ଫରାସୀ ବିଷୁବମଣ୍ଡଳୀୟ ଆଫ୍ରିକାର ଲାମ୍ବାରେନେଠାରେ ଆପଣାର ଚିକିତ୍ସାଳୟଟିଏ ଖୋଲିଲେ, ଏବଂ ସ୍ଥାନୀୟ ଅଧିବାସୀ ମାନଙ୍କର ସେବା କରିଥିଲେ । ୧୯୬୫ ମସିହା ସେପ୍ଟେମ୍ବର ଚାରି ତାରିଖରେ ଇହଧାମ ତ୍ୟାଗ କରିବାଯାଏ ସିଏ ମୁଖ୍ୟତଃ ସେହିଠାରେ ହିଁ କର୍ମରତ ହୋଇ ରହିଥିଲେ । ୧୯୫୪ ମସିହାରେ ବିଶ୍ୱଶାନ୍ତି ନିମନ୍ତେ ଶ୍ୱାଇତ୍‌ଜରଙ୍କୁ ନୋବେଲ୍ ପୁରସ୍କାର ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଥିଲା ।

ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଶ୍ୱାଇତ୍‌ଜର୍ ବହୁ ପୁସ୍ତକର ରଚୟିତା । ବାଖ୍ ଏବଂ ଗୁଏଟେଙ୍କର ଜୀବନୀ ବ୍ୟତୀତ ସେ ଦର୍ଶନ ଓ ଈଶ୍ୱରତତ୍ତ୍ୱର କ୍ଷେତ୍ରରେ *In Quest of the Historical Jesus* ଏବଂ *Psychiatric Study of Jesus* ବୋଲି ଦୁଇଟି ଗ୍ରନ୍ଥ ଲେଖିଛନ୍ତି । ଆଫ୍ରିକାରେ ତାଙ୍କର ମୂଲ୍ୟବାନ୍ ଅନୁଭୂତିଗୁଡ଼ିକୁ ଠୁଳ କରି ସେ *On the Edge of the Primeval Forest* ଓ *From My African Notebook* ପ୍ରଭୃତି କେତୋଟି ପୁସ୍ତକ ଲେଖିଛନ୍ତି । *Memoirs of Childhood and Youth* ଏବଂ *My Life and Thought* ହେଉଛି ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଶ୍ୱାଇତ୍‌ଜରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଲିଖିତ ହୋଇଥିବା ଦୁଇଟି ଆତ୍ମଜୀବନମୂଳକ ପୁସ୍ତକ । ଶେଷୋକ୍ତ ପୁସ୍ତକଟି "ମୋ ଜୀବନ ଓ ସାଧନା" ନାମରେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାକୁ ଅନୁବାଦ କରାହୋଇଛି । *Indian Thought and its Development* ହେଉଛି ଭାରତୀୟ ମନନ ଏବଂ ଦର୍ଶନ ବିଷୟରେ ତାଙ୍କର ଏକ ବହୁଚର୍ଚ୍ଚିତ ପୁସ୍ତକ ।

ମାତ୍ର, ପ୍ରାୟ ପଚିଶିବର୍ଷ କାଳ କଳ୍ପନା ଏବଂ ଯୋଜନା କରି ଶ୍ୱାଇତ୍‌ଜର୍ ଯେଉଁ ବିଶେଷ ଗ୍ରନ୍ଥଟିର ରଚନା କରି ଯାଇଛନ୍ତି, ତାହା ହେଉଛି *The Philosophy of Civilization*, ଏଥିରେ ସିଏ ମାନବ-ସଭ୍ୟତା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଏକ ସମଗ୍ର ଦର୍ଶନ ଅର୍ଥାତ୍ ସମଗ୍ର ଆଲୋକନର ଉପସ୍ଥାପନା କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଛନ୍ତି । ସମଗ୍ର ଗ୍ରନ୍ଥଟିକୁ ସେ ଚାରୋଟି ଭାଗରେ ପ୍ରକାଶ କରିବାଲାଗି ଯୋଜନା କରିଥିଲେ । ପ୍ରଥମ ଭାଗଟି *The Decay and the Restoration of Civilization* ନାମରେ ୧୯୨୩ ମସିହାରେ ଆତ୍ମପ୍ରକାଶ କରିଥିଲା । ଦ୍ୱିତୀୟ ଭାଗ (*Civilization and Ethics*) ତା'ର ଅବ୍ୟବହିତ ପରେ ପ୍ରକାଶିତ ହେଲା । ତୃତୀୟ ଭାଗଟିକୁ ଶ୍ୱାଇତ୍‌ଜର୍ *The World-view (Weltanschauung) of Reverence for*

Life ନାମରେ ନାମିତ କରିଥିଲେ ଓ ସେଥିଲାଗି ବହୁ ଆବଶ୍ୟକ ସାମଗ୍ରୀ ସଂଗ୍ରହ କରି ସାରିଥିଲେ । ବହୁଭାବରେ କର୍ମବ୍ୟସ୍ତ ରହୁଥିବାରୁ ସେ ଏଇଟିକୁ ଆଉ ଲେଖି ପାରିଲେ ନାହିଁ । କଳ୍ପିତ ଚତୁର୍ଥ ଭାଗଟିରେ ସେ ଯଥାର୍ଥ ସଭ୍ୟତାର ଜୀବନ ବିଷୟରେ ଆଲୋକପାତ କରିଥାନ୍ତେ । ପ୍ରସ୍ତୁତ ଦୁଇଟିଯାକ ଭାଗକୁ ସେ ୧୯୧୪-୧୯୧୭ର ଅବଧି ମଧ୍ୟରେ ଆଫ୍ରିକାରେ ଥିବା ତାଙ୍କର କର୍ମକ୍ଷେତ୍ର ସେହି ଅରଣ୍ୟରୁ ହିଁ ଲେଖିଥିଲେ । ସେହି ବର୍ଷଗୁଡ଼ିକ ହେଉଛି ପ୍ରଥମ ବିଶ୍ୱଯୁଦ୍ଧର ବର୍ଷ । ଆଧୁନିକ ଇଉରୋପୀୟ ବିଶ୍ୱସଭ୍ୟତା କିପରି ଏକ ସଙ୍କଟସ୍ଥାନରେ ପହଞ୍ଚି ଭାଙ୍ଗି ଭାଙ୍ଗି ଯାଉଛି, ଶ୍ୱାଇତ୍‌ଜର୍ ସୁଦୂର ଆଫ୍ରିକାରେ ଥାଇ ତାହା ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଦେଖୁଥିଲେ ଏବଂ ଜଣେ ସହାନୁଭୂତିଶୀଳ ଦାର୍ଶନିକର ସମୀକ୍ଷା ମଧ୍ୟରେ ସମସ୍ୟାଗୁଡ଼ିକୁ ସନ୍ତୁଳିତ କରି ଦେଖି ସିଏ ଆପଣାର ବିଚାରଗୁଡ଼ିକୁ ଆଲୋଚିତ ଗ୍ରନ୍ଥ ଭିତରକୁ ଗୁନ୍ଥି ଆଣିଥିଲେ ।

-୧-

ସଭ୍ୟତା କହିଲେ ଆମେ ସାଧାରଣତଃ ମନୁଷ୍ୟର ଅଥବା କୌଣସି ମନୁଷ୍ୟସମୂହର ସୃଜନାତ୍ମକ, କଳା ଓ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟଗତ ଉପଲବ୍ଧିଗୁଡ଼ିକୁ ବୁଝିଥାଉ । ବୁଦ୍ଧି ତଥା ବାହ୍ୟ ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟର ସ୍ତରରେ ମନୁଷ୍ୟ ଅର୍ଜନ କରି ଆସିଥିବା ପାରଦର୍ଶିତା ଗୁଡ଼ିକୁ ବୁଝିଥାଉ । ମାତ୍ର ସଭ୍ୟତାର ଅସଲ ଆଧାର ହେଉଛି ଏକ ମନୋଗତ ଦୃଷ୍ଟି ଓ ମନୋଗତ ସ୍ଥିତି । ସେହି ଦୃଷ୍ଟି ତଥା ସେହି ସୃଷ୍ଟିକୁ ମର୍ମତଃ ଏକ ନୈତିକ ଦୃଷ୍ଟି ଏବଂ ନୈତିକ ସ୍ଥିତି ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବ । ଏବଂ, କୌଣସି ସଭ୍ୟତା ମଧ୍ୟରେ ଯଦି ସେହି ନୈତିକ ଆଧାରଟିର ଅଭାବ ରହିଥାଏ, ତେବେ ସେହି ସଭ୍ୟତା ଖଣ୍ଡଖଣ୍ଡ ହୋଇ ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ିବ ହିଁ ପଡ଼ିବ । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବିବିଧ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସର୍ଜନାତ୍ମକ, ବୁଦ୍ଧିଗତ ନାନା ସମ୍ପନ୍ନତା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉଚ୍ଚମାନର ହୋଇ ରହିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତାହା ଭୁଷୁଡ଼ି ପଡ଼ିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେବ । ଏଠାରେ ବସ୍ତୁଗତ ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟର ଆଦୌ କୌଣସି ପ୍ରଶ୍ନ ହିଁ ଉଠୁନାହିଁ ।

ପ୍ରତ୍ୟେକ ସଭ୍ୟତା ପଛରେ ଏକ World-view ବା ବିଶ୍ୱଦୃଷ୍ଟି ଅବଶ୍ୟ ରହିଛି । ଆଧୁନିକ ସାଧାରଣ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ଧାରଣା ହେଉଛି ଯେ ଆଦୌ କୌଣସି ବିଶ୍ୱଦୃଷ୍ଟି ନଥିଲେ ମଧ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟଜାତି ଅବଶ୍ୟ ଅଗ୍ରଗତି କରିବ, ସତତ ଅଗ୍ରଗତି କରିବାରେ ଲାଗିଥିବ । ମାତ୍ର ପ୍ରକୃତ କଥା ହେଉଛି ଯେ, ଆମ ସଭ୍ୟତା ପଛରେ ରହିଥିବା ବିଶ୍ୱଦୃଷ୍ଟି ଯେତିକି ସୁସ୍ଥ ହୋଇଥିବ, ଆମର ସଭ୍ୟତା ମଧ୍ୟ ସେତିକି ସୁସ୍ଥ ହୋଇପାରିବ ଓ ସେଥିରେ ଯଥାର୍ଥ ଅଗ୍ରଗତି ସମ୍ଭବ ହେଉଥିବ । ମାତ୍ର, ସେହି ଦୃଷ୍ଟି

କ୍ଷୟିଷ୍ଣୁ ହେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ ସଭ୍ୟତାରେ ମଧ୍ୟ କ୍ଷୟିଷ୍ଣୁତା ପ୍ରବେଶ କରିବ । ଅର୍ଥାତ୍, ଏକ ବଳିଷ୍ଠ ଏବଂ ଉପଯୁକ୍ତ ଜୀବନଦୃଷ୍ଟି ଉପରେ ହିଁ ଏକ ସୁସ୍ଥ, ବଳିଷ୍ଠ ଓ ନୂତନ ସଭ୍ୟତା ସର୍ବଦା ନିର୍ଭରଶୀଳ ହୋଇ ରହିଥିବ । ସଭ୍ୟତା ସହିତ ବାସ କରିବାର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ମନୁଷ୍ୟଜାତିର ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତା ତଥା ଏହାର ପାରିପାର୍ଶ୍ୱ ଓ ପରିସ୍ଥିତି ଗୁଡ଼ିକରେ ପ୍ରକୃତରେ ଏକ ଅଗ୍ରଗତି ଆଣି ପାରିବାଲାଗି ଜଣେ ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟ ହିସାବରେ ସତତ ଉଦ୍ୟମଶୀଳ ହୋଇ ରହିବା । ଏଥିପାଇଁ ଦୁଇଟି କଥା ଲୋଡ଼ା ହେବ : ଜଗତ ଏବଂ ଜୀବନ ବିଷୟରେ ଆମର ଏକ ସ୍ୱୀକାରାତ୍ମକ ଦୃଷ୍ଟି ରହିଥିବ ଓ ଆମେ ସେହି ଅନୁସାରେ କାର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟ କରି ପାରୁଥିବା; ଦ୍ୱିତୀୟତଃ ଆମର ଜୀବନ ଏକ ଯଥାର୍ଥ ନୈତିକତା ଦ୍ୱାରା ପରିପ୍ରେରିତ ହୋଇ ପାରୁଥିବ । ଜଗତ ଓ ଜୀବନ ବିଷୟରେ ଆମେ ଯେତେବେଳେ ଏକ ଯଥାର୍ଥ ମୂଲ୍ୟ ଦେଇ ଚିନ୍ତା କରି ପାରୁଥିବା, କେବଳ ସେତିକିବେଳେ ଯାଇ ଆମେ ନିଜକୁ ମଧ୍ୟ କର୍ମତଃ ଏପରି ଭାବରେ ନିୟୋଜିତ କରି ରଖିପାରିବା, ଯାହାକି ଯଥାର୍ଥ ପରିଣାମଗୁଡ଼ିକୁ ନିଷ୍ପନ୍ନ କରି ଆଣିପାରିବ । ଏହି ଜଗତସ୍ଥ ଆମର ଜୀବନ ଓ ଅସ୍ତିତ୍ୱକୁ ଅର୍ଥହୀନ ବୋଲି ଦେଖୁଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ, ଆମର ଯାବତୀୟ ପ୍ରୟାସ ଦ୍ୱାରା ପୃଥିବୀରେ ଆଉ କି ଫଳ ଫଳିବା ସମ୍ଭବ ହେବ ? ଏହି ଜଗତ ଓ ଏହି ଜୀବନ ଭିତରେ ଏକ ମୂଲ୍ୟସାର୍ଥକତା ଅବଶ୍ୟ ରହିଛି, ଏହିପରି ଏକ ମୂଳଭୂତ ଆଶାବାଦ ସହିତ ନିଜ ଜୀବନକୁ ସ୍ୱୀକାରତ୍ମକ ଭାବରେ ବଞ୍ଚି ପାରୁଥିଲେ ଯାଇ ଆମେ ପୃଥିବୀର ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଏବଂ ବସ୍ତୁଗତ ପ୍ରଗତିକ୍ଷେତ୍ରରେ ସକ୍ରିୟ ଭାବରେ ଆଦୌ କିଛି କରିବାକୁ ସମର୍ଥ ହେବା । ଅର୍ଥାତ୍, ଏହି ପୃଥିବୀ ସହିତ ଆମେ ଏକ ଅନ୍ତର୍ଗତ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ବାନ୍ଧି ହୋଇ ରହି ପାରିଥିବା ।

ଆମର ବର୍ତ୍ତମାନର ପୃଥିବୀକୁ ପ୍ରକୃତରେ ଏହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଦରିଦ୍ର ବୋଲି କୁହାଯିବ ....ମ, ବ୍ୟକ୍ତି ଏବଂ ସମୂହ ହିସାବରେ ଆଜି ଆମର ସେପରି କୌଣସି ସଂକଳ୍ପଯୁକ୍ତ ନୈତିକ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ନାହିଁ । ଆମ ନୈତିକତା ହୁଏତ କେବଳ କେତେଟା ବାକ୍ୟରେ ଅଥବା କେତେଟା ସଂଶୟବାଦ ଭିତରେ ଭାରି ଆକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇ ରହିଛି । ଏହି ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଆମେ ଦୁଇଟି କଥା ସ୍ମରଣରେ ରଖିବା ଏବଂ ତାହାକୁ ଭିତ୍ତି କରି ଗୋଟିଏ ପ୍ରଶ୍ନ ମଧ୍ୟ ପଚାରି ପାରିବା । ଆମ ସଭ୍ୟତା ସହିତ ଆମର ସମ୍ବନ୍ଧ ହେଉଛି ମୂଳତଃ ଏକ ନୈତିକ ଜୀବନଦୃଷ୍ଟିର ସମ୍ବନ୍ଧ, ଏବଂ ବିଶ୍ୱ ବିଷୟରେ ଆମର ଦୃଷ୍ଟିଟି ସହିତ ଆମ ସଭ୍ୟତାର ଗୁଣାତ୍ମକ ମାନ ଘନିଷ୍ଠ ଭାବରେ ଜଡ଼ିତ ହୋଇ ରହିଛି । ଏବଂ, ପ୍ରଶ୍ନଟି ହେଉଛି, ଆମ ବିଚାରର ଭୂମି ଉପରେ ଯଥାର୍ଥ ଏବଂ ଦୃଢ଼ ଭାବରେ ପୃଥିବୀ ସମ୍ବନ୍ଧରେ

ଏପରି ଗୋଟିଏ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣକୁ ସଂଜୀବିତ କରି ରଖିବା କ'ଣ ପ୍ରକୃତରେ ସମ୍ଭବ ହେବ, ଯାହାକି ନୈତିକତା ଉପରେ ଆଧାରିତ ହୋଇ ରହିଥିବ ଏବଂ ଯୁଗପତ୍ ଭାବରେ ଜୀବନ ତଥା ଜଗତ ବିଷୟରେ ଏକ ସ୍ୱୀକାରାତ୍ମକ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ମଧ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରି ପାରୁଥିବ ? ସେହି ଦୃଷ୍ଟିକୋଣକୁ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଶ୍ୱାଇତ୍‌ଜର୍ Reverence for Life ବା ଜୀବନ ପ୍ରତି ଶ୍ରଦ୍ଧା ବୋଲି କହିଛନ୍ତି । ଏହି ଦୃଷ୍ଟିକୋଣକୁ ସେ ଯୁକ୍ତି ସଂବଳିତ ବିଚାର ଦ୍ୱାରା ସଂପ୍ରେରିତ ହୋଇ ଆସିଥିବା ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାରର ସତ୍ୟଦୃଷ୍ଟି ବା ସତ୍ୟାତ୍ମବୋଧ (a type of mysticism) ବୋଲି ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଛନ୍ତି । ବିଚାର ଓ ସତ୍ୟପ୍ରତି ଉନ୍ମୁଖ ହୋଇ ରହିବାର ନାନା ସୋପାନ ଦେଇ ସିଏ କିପରି ଏଯାଏ ଆସି ପହଞ୍ଚି ପାରିଛନ୍ତି, ଗ୍ରନ୍ଥର ଦ୍ୱିତୀୟ ଭାଗରେ ସେ ତାହାର ଏକ ବିବର୍ତ୍ତନଗତ ବିବରଣୀ ପ୍ରଦାନ କରିଛନ୍ତି ।

\+ \+ \+

ବର୍ତ୍ତମାନ ପୃଥିବୀରେ ଆମେ ଯେଉଁଭଳି ପରିସ୍ଥିତିରେ ବାସ କରୁଛୁ, ସେଥିରେ ଆମ ଜୀବନରେ ସଭ୍ୟତା ବୋଲି ଯାହାକିଛି ରହିଥିଲା, ସେହି ସବୁକିଛି ସତେଅବା କ୍ରମେ ଭୁଷୁଡ଼ି ପଡୁଥିବା ପରି ବୋଧ ହେଉଛି । ପୃଥିବୀରେ ଏତେ ଯୁଦ୍ଧ ଲାଗୁଛି ବୋଲି ଯେ ଏପରି ହେଉଛି, ତାହା ଆଦୌ ସତ୍ୟ ନୁହେଁ । ଯୁଦ୍ଧ ଏକ କାରଣ ନୁହେଁ, ତାହା ହେଉଛି ପୃଥିବୀରେ ଆମେ ଭିଆଇଥିବା ଅବସ୍ଥାର ଏକ ପରିଣାମ । ଊନବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଇଉରୋପରେ ଜ୍ଞାନର ଯେଉଁ ବିସ୍ଫୋରଣ ଘଟିଲା, ତାହା ସତେଅବା ସଂପୃକ୍ତ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଏକ ମିଛ ଆତ୍ମସନ୍ତୋଷ ଆଣି ଦେଇଥିଲା । ମାତ୍ର, ସେହି ବିସ୍ଫୋରଣ ଓ ଅଭିବୃଦ୍ଧି ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁସବୁ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଜୀବନମୂଲ୍ୟର ଆହ୍ୱାନ ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ହୋଇ ରହିଥିଲା, ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଖୋଜି ଦେଖିବା ଉପରେ କେହି ଯଥେଷ୍ଟ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଇନଥିଲେ । ନୈତିକ ଆଦର୍ଶ ଏବଂ ବାସ୍ତବ ଜୀବନ ମଧ୍ୟରେ କୌଣସି ସହଯୋଗ ଅଥବା ସହଯୋଗିତା ରହିଲାନାହିଁ । ଜୀବନ ମଧ୍ୟକୁ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରି ମନୁଷ୍ୟକୁ ତା'ର ବାଟ ବିଷୟରେ ଅନ୍ତଃଦୃଷ୍ଟି ଯୋଗାଇଦେବା ଯଦି ଦର୍ଶନର ଅସଲ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବୋଲି କୁହାଯାଏ, ତେବେ କୁହାଯିବ ଯେ ଦର୍ଶନ ତା'ର ଏହି ଅସଲ କର୍ତ୍ତବ୍ୟରୁ ବିଚ୍ୟୁତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା । ବୁଦ୍ଧିବାଦୀ ଦର୍ଶନ ଓ ଅତିବିଶ୍ଳେଷଣ ପ୍ରବଳ ହେଲା; ମନୁଷ୍ୟ, ତା'ର ସମାଜ, ସମଗ୍ର ମନୁଷ୍ୟଜାତି ଏବଂ ତା'ର ସଭ୍ୟତା ବିଷୟରେ ସତେଅବା ଦର୍ଶନଶାସ୍ତ୍ରର ସେପରି କୌଣସି ବକ୍ତବ୍ୟ ନାହିଁ ବୋଲି ପ୍ରତୀତ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ପ୍ରାକୃତିକ ବିଜ୍ଞାନଗୁଡ଼ିକର କ୍ଷିପ୍ର ଅଗ୍ରଗତି ସର୍ବସାଧାରଣଙ୍କ ମନରେ ଏପରି ଏକ ଅନ୍ୟ ଉତ୍ସାହ

ସୃଷ୍ଟି କଲା ଯେ, ଜୀବନଟିଏ ବଞ୍ଚିବାକୁ ହେଲେ ଆମ ପାଖରେ ନିର୍ଦ୍ଦେଶନା ଦେବାଲାଗି ଏକ ନୈତିକ ବର୍ତ୍ତିକାଟିଏ ଯେ ଦରକାର, ସେକଥା ଆଉ କାହାରି ମନେ ରହିଲାନାହିଁ । ହଁ, ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ମାନଙ୍କରେ ଦର୍ଶନର ଇତିହାସ ବିଷୟରେ ଅଧ୍ୟୟନ କରାଗଲା ସତ, ମାତ୍ର ବୃହତ୍ତର ପୃଥିବୀ ନିମନ୍ତେ ତା'ର ପ୍ରକୃତରେ କୌଣସି ସନ୍ଦେଶ ରହିଥିବା ପରି ମନେ ହେଲାନାହିଁ । ଫଳରେ, ନୈତିକତାର ଯେଉଁସବୁ ବିଚାର ଉପରେ ସଭ୍ୟତା ଆଧାରିତ ହୋଇ ରହିଛି, ସେଗୁଡ଼ିକୁ ସତେଅବା ଘରୁ ନିକାଳି ଦିଆଗଲା, ସେଗୁଡ଼ିକ ଦୈନ୍ୟକ୍ଲିଷ୍ଟ ଭାବରେ ସତେଅବା ବଡ଼ ଅପଚରା ହୋଇ ରହିଲେ । (ପୃଷ୍ଠା-୪) ଅର୍ଥାତ୍, ଦର୍ଶନ ଜୀବନକୁ ଛାଡ଼ିଗଲା, ମୁଖ୍ୟତଃ ଅଧ୍ୟୟନର ଏକ ବିଳାସ ହୋଇ ରହିଲା । ଜୀବନ-ଜିଜ୍ଞାସାକୁ ଅବକ୍ଷୟ ଆସି ଘୋଟିଗଲା । ଆପଣାର ଅସଲ ସୂତ୍ରଟିକୁ ହରାଇ ତାହା କ୍ରମେ ମଳିନ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା ।

ସଭ୍ୟତାର ବିକାଶ ଓ ଅଗ୍ରଗତି ସାଧାରଣତଃ ଏହିପରି ଏକ ଧାରାକୁ ଅନୁସରଣ କରିଥାଏ: ସଚରାଚର ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ହିଁ ନୂତନ ନୂତନ ନାନା ବିଚାରର ଉନ୍ମେଷଣ ଘଟାଇଥାନ୍ତି, ଯାହାକି ସମଗ୍ର ସମାଜର ଅଗ୍ରଗତିକୁ ହିଁ ଆପଣାର ଲକ୍ଷ୍ୟରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିଥାଏ । ସେହି ବିଚାରଗୁଡ଼ିକ କ୍ରମେ ବାସ୍ତବ ଜୀବନର ଗାରଗୁଡ଼ିକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରେ, ବାସ୍ତବ ଜୀବନରେ ପ୍ରବେଶ କରେ ଓ ତାହାକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରେ । ସେହି ପ୍ରକ୍ରିୟାଟି ଫଳପ୍ରଦ ଭାବରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ପାରିବାଲାଗି ଏକ ମୁକ୍ତ ବାତାବରଣ ଦରକାର । ଭୌତିକ ଓ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଉଭୟ ସଭ୍ୟତାର ଅଭିବୃଦ୍ଧି ଲାଗି ସେହି ମୁକ୍ତ ବାତାବରଣ ଦରକାର । କେବଳ ମୁକ୍ତ ମଣିଷମାନେ ହିଁ ସଭ୍ୟତା ବା ସଂସ୍କୃତି ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଯଥାର୍ଥ ବିଚାର କରିପାରିବେ ଓ ତାହାକୁ ସାମୂହିକ ଜୀବନ ମଧ୍ୟରେ ଏକ ସାକାର ରୂପ ଦେଇପାରିବେ । ମାତ୍ର, ବର୍ତ୍ତମାନ ମନୁଷ୍ୟଜାତି ଏପରି ଗୋଟିଏ ସ୍ଥିତି ଭିତରେ ଆସି ପଡ଼ିଛି, ଯେଉଁଥିରେ କି ସେହି ମୁକ୍ତ ବାତାବରଣ ଏବଂ ମୁକ୍ତ ବିଚାରର ସାମର୍ଥ୍ୟର ପରିସର ଅତ୍ୟନ୍ତ କ୍ଷୀଣ ହୋଇଯାଇଛି । ଆଧୁନିକ ଅର୍ଥନୀତିର ଉତ୍ପାଦନ-ଶୈଳୀ ଏଯୁଗର ଶ୍ରମିକଠାରୁ ତା'ର ସ୍ୱାଧୀନତାକୁ ଅପହରଣ କରି ନେଇଛି । ମୁକ୍ତ ଭାବରେ ବିଚାର କରି ପାରିବାର ଅନୁକୂଳତା ବାଧାପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଛି । ଅଧିକାଂଶ ମଣିଷଙ୍କର ଭିତରେ ଥିବା କେନ୍ଦ୍ରଟି ସହିତ ହୁଏତ ଆଉ କୌଣସି ସଂଯୋଗ ନାହିଁ । ଜଣେ ମଣିଷର ପ୍ରକୃତରେ କ'ଣ ହେବା ଉଚିତ, ସେହି ବିଷୟରେ ସାଧାରଣ ଧାରଣା ଅତ୍ୟନ୍ତ ନିମ୍ନସ୍ତରକୁ ଚାଲିଯାଇଛି । ମଣିଷଠାରୁ ସତେଯେପରି ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅଳ୍ପ ହିଁ ଆଶା କରାଯାଉଛି । ଜୀବନରେ ଆଉ କୌଣସି ଉଚ୍ଚ ଆଦର୍ଶ ରଖିବାର ସତେଅବା କୌଣସି ପ୍ରାସଙ୍ଗିକତା ନାହିଁ । ମଣିଷମାନେ ଅତି ସାନ ସାନ ବିଶେଷ କ୍ଷେତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ଆବଦ୍ଧ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି;

ସେତିକି କାର୍ଯ୍ୟରେ କାମ କରୁଛନ୍ତି, ଜୀବିକାର୍ଜନ କରୁଛନ୍ତି, ସମଗ୍ର ମଣିଷ ବୋଲି ଏକ କଳ୍ପନା ବା ସାମଗ୍ରୀ ରହିଛି ବୋଲି ଭୁଲି ଯାଉଛନ୍ତି । ମଣିଷଠାରୁ ବାସ୍ତବ ଆବଶ୍ୟକତା ଯେତିକି ଦାବୀ କରୁଛି, ତା'ଠାରୁ କେବଳ ସେତିକି ପ୍ରତ୍ୟାଶା କରାଯାଉଛି । ସିଏ ନିଜେ ମଧ୍ୟ ଆପଣାକୁ କେବଳ ସେତିକି ବୋଲି ବିଚାର କରୁଛି ଏବଂ ତାହା ତା'ର ନିଜର ସମଗ୍ର ସାମର୍ଥ୍ୟପରିସର ବିଷୟରେ ରହିଥିବା ତା'ର ଧାରଣାକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ କ୍ଷୁନ୍ନ କରି ଆଣୁଛି । ଆମ ଶିକ୍ଷା ମଧ୍ୟ ଏକ ଅନୁରୂପ ଦୁର୍ଗତି ଭିତରେ ପଡ଼ି ମଣିଷକୁ ନିୟମତଃ ସେତିକି ବୋଲି ଦେଖୁଛି । ଜଣେ ମଣିଷ ଆଉଜଣେ ମଣିଷକୁ ଯଥାର୍ଥରେ ଯେପରି ଦେଖିବା ଉଚିତ, ସେପରି ଦେଖିବାଲାଗି ପରିସ୍ଥିତି ତାକୁ ହୁଏତ କୌଣସି ଅନୁମତି ହିଁ ଦେଉନାହିଁ । ମଣିଷ ହିସାବରେ ଆମେ ପ୍ରତ୍ୟେକେ ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ ଦାୟୀ, ଆମେ ସମସ୍ତେ ପରସ୍ପର ସକାଶେ ଦାୟୀ, ଯେତେବେଳେ ଏହି ସଚେତନତା ଆମକୁ ଛାଡ଼ି ଚାଲିଯାଏ, ସେତେବେଳେ ସଂସ୍କୃତି ଦୋହଲି ଯାଏ, ନୈତିକତା ମଧ୍ୟ ଦୋହଲିଯାଏ ଏବଂ ସେହିଠାରୁ ହିଁ ଅମଣିଷପଣିଆର ରାଜତ୍ୱ ଆରମ୍ଭ ହୁଏ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଆମ ସାଧାରଣ ଜୀବନର ନାନା କ୍ଷେତ୍ର ଏକ ଅତିସଂଗଠନ ଦ୍ୱାରା ବିପର୍ଯ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ରହିଛି । ବିଚାରର ସ୍ୱାଧୀନତା ହରାଇ ବସିଥିବାରୁ ଆମେ କ୍ରମେ ସତ୍ୟ ଉପରେ ରହିଥିବା ଆମର ବିଶ୍ୱାସକୁ ମଧ୍ୟ କ୍ରମେ ହରାଇ ବସିଲୁଣି ।

ସଭ୍ୟତା ପ୍ରକୃତରେ କ'ଣ ବୋଲି ବିଶ୍ୱର ସାହିତ୍ୟରେ ଯେ ଗମ୍ଭୀର ଭାବରେ ପ୍ରାୟ କୌଣସି ପ୍ରଶ୍ନ ପଚରା ଯାଇନାହିଁ, ତାହା ଏକ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟର ବିଷୟ । ସମ୍ଭବତଃ ଏହାର ଏକ କାରଣ ହେଉଛି ଯେ, ଆପଣାକୁ ସଭ୍ୟ ବୋଲି ବିଚାର କରୁଥିବା ମଣିଷମାନେ ସେମାନଙ୍କର ଯାହା ଅଛି, ତାହାହିଁ ସଭ୍ୟତା ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରି ନେଇଛନ୍ତି ଏବଂ ତେଣୁ ସଭ୍ୟତା ପ୍ରକୃତରେ କ'ଣ ବୋଲି ଆଉ କୌଣସି ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରି ନାହାନ୍ତି । ଅନେକ ସମୟରେ କେବଳ ଅତୀତକୁ ଏବଂ ବର୍ତ୍ତମାନର ପାରଙ୍ଗମତା ଗୁଡ଼ିକୁ ହୁଏତ ସଭ୍ୟତା ବୋଲି ଦେଖାଇ ଦିଆଯାଇଛି । ଏକ ସମୀଚୀନ ସଂଜ୍ଞା ନିରୂପଣ କରି ଆମେ ସଭ୍ୟତାକୁ ଏକ ପୁରୋଗମନ ବା ପ୍ରଗତି ବୋଲି କହିପାରିବା । ଏହା ଭୌତିକ ଏବଂ ଆତ୍ମିକ ଉଭୟ ସ୍ତରରେ ହିଁ ଏକ ଅଗ୍ରଗତିକୁ ବୁଝାଇବ । କେବଳ ବ୍ୟକ୍ତିର ଜୀବନରେ ନୁହେଁ, ସମୂହ ସମସ୍ତଙ୍କର ଜୀବନରେ ମଧ୍ୟ ସେହି ଉଭୟ ଅଗ୍ରଗତିକୁ ବୁଝାଇବ । ଜୀବନଧାରଣ କରିବା ଲାଗି ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଯେଉଁସବୁ ସନ୍ତାପ ମଧ୍ୟ ଦେଇ ଗତି କରିବାକୁ ପଡ଼ିଥାଏ, ସଭ୍ୟତା ସେହି ସନ୍ତାପଗୁଡ଼ିକୁ ହ୍ରାସ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରେ । ସବୁ ମଣିଷଙ୍କ ଲାଗି ଜୀବନକୁ ବଞ୍ଚିବାର ଏପରି ଏକ ପରିବେଶର ସୃଷ୍ଟି କରିବା, ଯେପରିକି ଜଣେ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ହିସାବରେ ସେମାନେ ନିଜନିଜର ଆତ୍ମିକ

ତଥା ନୈତିକ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତା ହାସଲ କରିବାକୁ ସମର୍ଥ ହେବେ, ସଭ୍ୟତା ଏହାକୁ ହିଁ ଆପଣାର ସମ୍ଭାବ୍ୟ ଚୂଡ଼ାନ୍ତ ଲକ୍ଷ୍ୟରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିଥାଏ । ସଭ୍ୟତାକୁ ସର୍ବଦା ଦୁଇଟି ପ୍ରସ୍ଥର ଆଧାର ଉପରେ ବିଚାର କରାଯାଇ ପାରିବ: ବୁଦ୍ଧିମତ୍ତା ଏବଂ ବିବେକର ସହାୟତାରେ ତାହା ପ୍ରଥମତଃ ପ୍ରକୃତି ଉପରେ ବିଜୟ ହାସଲ କରିବାର ପ୍ରୟାସ କରୁଥାଏ ଏବଂ ଦ୍ୱିତୀୟତଃ ମନୁଷ୍ୟର ଅନ୍ତଃପ୍ରକୃତିକୁ ମଧ୍ୟ ଯଥାର୍ଥ ନିର୍ଦ୍ଦେଶନା ଦେଇ ଉଚିତ ପରିଧି ମଧ୍ୟରେ ରଖିଥାଏ ।

ସଭ୍ୟତାର ଏହି ଦୁଇଟି କାର୍ଯ୍ୟ ଏବଂ ସେହି ଅନୁସାରେ ତାହାର କାମ୍ୟ ଦୁଇ ପ୍ରକାରର ଅଗ୍ରଗତି । ଏହି ଦୁଇଟି ମଧ୍ୟରୁ ପ୍ରକୃତରେ ଦ୍ୱିତୀୟଟିକୁ ହିଁ ଯଥାର୍ଥତର ଅଗ୍ରଗତି ବୋଲି କୁହାଯିବ । କାରଣ, ପ୍ରଥମଟି ଦ୍ୱାରା ଆମକୁ ଯେଉଁ ଅଗ୍ରଗତି ମିଳିଥାଏ, ତାହା ଆମକୁ ହୁଏତ ବର୍ବରତା ଆଡ଼କୁ ମଧ୍ୟ ପରିଚାଳିତ କରି ନେଇପାରେ । ତେଣୁ ବିବେକବୁଦ୍ଧି ଏବଂ ମନୁଷ୍ୟଚରିତ୍ର ଲାଗି ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅବଶ୍ୟ ଏକ ସ୍ଥାନ ରହିବ, ଯେପରିକି ମନୁଷ୍ୟମାନେ ଓ ଜାତିସକଳ ପ୍ରକୃତି ଉପରେ ହାସଲ କରା ଯାଇଥିବା ବିଜୟଜନିତ ସଫଳତାକୁ କଦାପି ପରସ୍ପର ବିରୁଦ୍ଧରେ ପ୍ରୟୋଗ କରିବାଲାଗି ପ୍ରବୃତ୍ତ ହେବେନାହିଁ ।

ଆପଣାର ପ୍ରବୃତ୍ତିଗୁଡ଼ିକୁ ବିବେକ ଓ ବୁଦ୍ଧିର ପରିଚାଳନାରେ ଛାଡ଼ିଦେବାର ପ୍ରକୃତ ଅର୍ଥ କ'ଣ ? ଏହାର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ଯେ, ବ୍ୟକ୍ତି ଏବଂ ସମୂହ ଉଭୟେ ଆପଣାର ଇଚ୍ଛାଗୁଡ଼ିକୁ ସମୂହ ତଥା ସମୂହସ୍ଥ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର ଭୌତିକ ତଥା ଆତ୍ମିକ ଉଭୟ କଲ୍ୟାଣର ସାଧନ ନିମନ୍ତେ ହିଁ ଅଭିପ୍ରେତ କରି ରଖିଥିବେ, ସେମାନଙ୍କର ଯାବତୀୟ ଇଚ୍ଛା ତାହାରିଦ୍ୱାରା ହିଁ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ ହେଉଥିବ । ଅର୍ଥାତ୍, ସେମାନଙ୍କର ସକଳ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ ଏକ ନୈତିକତା ଦ୍ୱାରା ହିଁ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ ହେଉଥିବ । ଅର୍ଥାତ୍, ନୈତିକ ଅଗ୍ରଗତିକୁ ହିଁ ସକଳ ଯଥାର୍ଥ ସଭ୍ୟତାର ମୀମାଂସକ ମାନଦଣ୍ଡ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରାଯିବ । ଜର୍ମାନ୍ ଭାଷାରେ Civilization ଓ Kultur ବୋଲି ଯେଉଁ ଦୁଇଟି ଶବ୍ଦ ଅଛି, ସେଥିରୁ ଦୁଇ କିସମର ଅଗ୍ରଗତି ମଧ୍ୟରେ ରହିଥିବା ପାର୍ଥକ୍ୟକୁ ସୂଚିତ କରି ଦିଆଯାଏ । ପ୍ରଥମଟି କେବଳ ଭୌତିକ ଅଗ୍ରଗତିକୁ ବୁଝାଏ, ଯେଉଁଥିରେ କି ନୈତିକ ବିଚାରକୁ କୌଣସି ନିର୍ଣ୍ଣାୟକ ସ୍ଥାନ ଦିଆ ଯାଏନାହିଁ । ଅବଶ୍ୟ ବିଭିନ୍ନ ଭାଷାରେ ଉଭୟ ପ୍ରଗତିର ଅର୍ଥରେ ସେହି ଗୋଟିଏ Civilization ଶବ୍ଦଟିକୁ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଏ । ସାଂପ୍ରତିକ କାଳରେ ପ୍ରାୟ ସମସ୍ତେ ସଭ୍ୟତା ଶବ୍ଦଟିକୁ ପ୍ରଧାନତଃ ଭୌତିକ ସମ୍ପନ୍ନତା ଓ ଅଗ୍ରଗତି ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହାର କରୁଛନ୍ତି । ଉନବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀରୁ ହିଁ ଆମେ ସଭ୍ୟତାର ସଂଜ୍ଞାରେ

ଏହି ପରିବର୍ତ୍ତନଟି ହୋଇଥିବାର ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ପାରିବା । ସେହି ଶତାବ୍ଦୀରେ ମନୁଷ୍ୟର ନୈତିକତା-ଶକ୍ତିରେ ଭଟ୍ଟା ପଡ଼ି ଆସିଲା ଓ ତେଣେ ଭୌତିକ ବାହ୍ୟକ୍ଷେତ୍ର ଗୁଡ଼ିକରେ ତା'ର ବିଜୟ ସତେଅବା ଆକାଶକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରୁଥିବା ପରି ମନେହେଲା । ମଣିଷମାନେ କ୍ରମେ ବିଶ୍ୱାସ କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ ଯେ, କେବଳ ବିଜ୍ଞାନ, ପ୍ରଯୁକ୍ତିବିଦ୍ୟା ଏବଂ କଳାକ୍ଷେତ୍ରରେ ଅଗ୍ରଗତି ମଧ୍ୟରେ ହିଁ ସଭ୍ୟତାର ସମୁଦାୟ ଅଗ୍ରଗତି ନିହିତ ହୋଇ ରହିଛି ଏବଂ ହୁଏତ କୌଣସି ନୈତିକ ମାନଦଣ୍ଡ ବିଷୟରେ ମୁଣ୍ଡ ନଖେଳାଇ ମଧ୍ୟ ଏହି ଅଗ୍ରଗତି ଅବାଧ ଭାବରେ ମନୁଷ୍ୟକୁ ସଭ୍ୟତାର ସୋପାନଗୁଡ଼ିକରେ ଅବଶ୍ୟ ଉପରକୁ ନେଇ ଯାଇପାରିବ ।

ଏକ ଯଥାର୍ଥ ଓ ବୁଦ୍ଧିସମ୍ପନ୍ନ ନୈତିକତା ଉପରେ ଆଧାରିତ ବିଶ୍ୱାସ ବା ସଂପ୍ରତ୍ୟୟ ହିଁ ମନୁଷ୍ୟକୁ ତା'ର ଜୀବନର ପଥଟିରେ ମୁକ୍ତ ଓ ଦୃଢ଼ ଭାବରେ ଚାଲିବାଲାଗି ବଳ ଆଣି ଦେଇଥାଏ । ମାତ୍ର, ଅସଲ କଥାଟି ହେଉଛି ଯେ, ଯେତେବେଳେ ଆମର ବୃହତ୍ ସଂପ୍ରତ୍ୟୟଗୁଡ଼ିକୁ ବିନଷ୍ଟ କରି ଦିଆଯାଏ, ସେତେବେଳେ ତାହାର ସ୍ଥାନପୂରଣ କରିବାଲାଗି ଆମ ଜୀବନରେ ସାନସାନ ସଂପ୍ରତ୍ୟୟଗୁଡିକ ଆସି ଜାଗା ମାଡ଼ିବସନ୍ତି ଓ ବୃହତ୍ ସଂପ୍ରତ୍ୟୟ ଗୁଡ଼ିକର ସ୍ଥାନାପନ୍ନ ଭାବରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରନ୍ତି । (ପୃଷ୍ଠା-୨୬) କୌଣସି ଅରଣ୍ୟରୁ ବିଶାଳ ଦ୍ରୁମଗୁଡ଼ିକୁ କାଟି ନେଇଗଲେ ଯେପରି କ୍ଷୁଦ୍ରକାୟ ଗୁଳ୍ମଗୁଡ଼ିକ କଅଁଳି ଉଠନ୍ତି ଓ ଦ୍ରୁମଗୁଡ଼ିକର ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରନ୍ତି, ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରାୟ ସେହିପରି ଘଟିଥାଏ । ଆମ ନୈତିକ କ୍ଷେତ୍ରର ମୂଳଭୂତ ବିଶ୍ୱାସଗୁଡ଼ିକ ଆମଠାରୁ ବିଦାୟ ନେଇ ଚାଲିଗଲେ ଆମ ଉପରେ ନାନାବିଧ ମତ ଏବଂ ଭାବପ୍ରବଣତାମାନେ ପ୍ରଭାବ ବିସ୍ତାର କରିବାକୁ ଆସି ପହଞ୍ଚି ଯାଆନ୍ତି । ସେତେବେଳେ ଇତିହାସ ବିଷୟରେ ଆମର ଯାବତୀୟ ଦୃଷ୍ଟି ପ୍ରଧାନତଃ ଇତିହାସ ବିଷୟରେ କେତେଟା ଭାବପ୍ରବଣ ଧାରଣାରେ ପରିଣତ ହୋଇଯାଏ । ଇତିହାସରୁ ଶିକ୍ଷା କରିବା ପରିବର୍ତ୍ତେ ଆମେ ଇତିହାସକୁ ଆଣି ନିଜ କାମରେ ଲଗାଉ । ଊନବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଏହିସବୁ ପ୍ରବୃତ୍ତିରୁ ହିଁ ଇଉରୋପରେ ଜାତୀୟତାବାଦ କ୍ରମେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ପରାକ୍ରମୀ ହୋଇ ଉଠିଥିଲା । ନିଜର ଦେଶପ୍ରତି ପ୍ରୀତି ଏକ ଅଧମ ସ୍ତରକୁ ଖସି ଆସି ଜାତୀୟତାବାଦରେ ପରିଣତ ହେଲା । ସେଥିରେ ବହୁ ଅତିରଞ୍ଜନକୁ ଆଣି ଭର୍ତ୍ତି କରାଗଲା ଓ ଶେଷରେ ତା'ଭିତରେ ଆଉ କୌଣସି ଅର୍ଥ ବା ଔଚିତ୍ୟ ହିଁ ରହିଲାନାହିଁ । ଜାତୀୟତାବାଦ ହିଁ ଯଥାର୍ଥ ଆଦର୍ଶଗୁଡ଼ିକର ଏକ ଶସ୍ତା ଅନୁକରଣ ଲାଗି ପ୍ରଶ୍ରୟ ଆଣିଦେଲା । ଫଳରେ ସଭ୍ୟତାର ବିଚାରଟି ମଧ୍ୟରେ ନାନା ବିକୃତିକୁ ଆଣି ପୂରାଇ ଦିଆଗଲା, ତା'ପରେ ସମସ୍ତେ ଜାତୀୟ ସଭ୍ୟତାର କଥା କହିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ଜାତୀୟ ସଭ୍ୟତାର ଭାବନା ଏକ ଅସୁସ୍ଥ ଭାବନା । ଏହି ଭାବନାରେ କେବଳ କ'ଣ କହିବାକୁ ଗଲେ । ସେହି କଥା କୁହା ଯାଇଥାଏ । ଏବଂ, in thinking of what they ought to be, they forget what they actually are.(ପୃଷ୍ଠା-୩୨) ଜାତୀୟ ଭାବନା ହିଁ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ସର୍ବପ୍ରଧାନ ଭାବନାରେ ପରିଣତ ହୋଇଗଲେ ନିଜ ଜାତି ଓ ଅନ୍ୟ ଜାତିଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ ରହିଥିବା ପାର୍ଥକ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ହିଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅନମନୀୟ ଏବଂ ଉଗ୍ର ଭାବରେ ଆଲୋଚନାମାନ ହୋଇଥାଏ ଏବଂ ତାହାହିଁ ଯେପରି ସେମାନଙ୍କର ବିଚାରକୁ ଭୂତ ପରି ଅଧିକାର କରି ରହିଥାଏ । ମାତ୍ର ଅସଲ ସତ୍ୟଟି ହେଉଛି ଯେ, ଆମର ଏହି ସାମ୍ପ୍ରତିକ କାଳରେ ସଭ୍ୟତାର ଯଥାର୍ଥ ଉଚ୍ଚ ମାନଗୁଡ଼ିକ କମିଯାଉଛି ବୋଲି ଜାତି ଓ ଜାତି ମଧ୍ୟରେ ରହିଥିବା ତଥାକଥିତ ଜାତୀୟ ପାର୍ଥକ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ଆମକୁ ବାରି ହୋଇ ପଡ଼ିଲା ପରି ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହେଉଛି । ଏକ ଉପମା ଦେଇ କହିଲେ, ଜୁଆର ଯାଇ ଭଟ୍ଟା ପଡ଼ିଗଲା ପରେ, ଯେଉଁଠିସବୁ ଖାଲଖାଲ ରହିଥିଲା, ସେଠାରେ ପାଣି ରହିଯାଇ ଅଲଗା ଅଲଗା ଦେଖାଯିବା ପରି ଏହି ସ୍ଥାନୀୟ ସଭ୍ୟତାଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ପରସ୍ପରଠାରୁ ଅଲଗା ହୋଇ ଦିଶୁଛନ୍ତି । ପୁଣି ଜୁଆର ଆସି ସେମାନଙ୍କୁ ବୁଡ଼ାଇ ଦେଲେ ସେମାନେ ଆଉ କୁଆଡୁ ଅଲଗା ଦିଶନ୍ତେ ? ବର୍ତ୍ତମାନର ଏହି ଭଟ୍ଟାରେ ଏକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆଣିବାକୁ ହେଲେ, ଏପରିକି ତୁଚ୍ଛା ଭୌତିକ ଏବଂ ଅର୍ଥନୈତିକ ସ୍ତରରେ ମଧ୍ୟ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇଥିବା ସଭ୍ୟତାଗତ ସମସ୍ୟାଗୁଡ଼ିକର ସମାଧାନ କରିବାକୁ ହେଲେ, କେବଳ ଚରିତ୍ରର ଏକ ଅନ୍ତର୍ଗତ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦ୍ୱାରା ହିଁ ତାହାର ସମାଧାନ ହୋଇ ପାରିବ । ଉପରେ ଥିବା ସଂଗଠନ ଗୁଡ଼ିକରେ ଯେତେ ଯାହା ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ସଂସ୍କାର ଘଟାଇଲେ ମଧ୍ୟ ତାହା ଏକ ଅସ୍ଥାୟୀ ସମାଧାନ ପରି ହେବ ସିନା, ମାତ୍ର ଆମକୁ କେବେହେଲେ ଲକ୍ଷ୍ୟସ୍ଥଳରେ ନେଇ ପହଞ୍ଚାଇ ପାରିବନାହିଁ । ଆମେ ପ୍ରତ୍ୟେକେ ନିଜକୁ ଗୋଟିଏ ନୂଆ ମଣିଷ କରି ଗଢ଼ିବା ଏବଂ ତା'ପରେ ସମାଜକୁ ମଧ୍ୟ ଏକ ନୂତନ ଆଭିମୁଖ୍ୟ ଦେଇ ଗଠନ କରିବା, ତେବେଯାଇ ହେବ । ଆଉ ସବୁକିଛି ମୋଟେ କାମକୁ ପାଇବନାହିଁ, ତେଣୁ କେବଳ ପଣ୍ଡଶ୍ରମରେ ପରିଣତ ହେବ ।

ତେଣୁ, ସଭ୍ୟତା ବା ସଂସ୍କୃତି ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଯାବତୀୟ ଯଥାର୍ଥ କଳ୍ପନା ହେଉଛି ନୈତିକତା ଦ୍ୱାରା ପରିପ୍ରେରିତ ହେଉଥିବା ଏକ ଜୀବନର କଳ୍ପନା । ମାତ୍ର, ଯେଉଁ ମାର୍ଗରେ ଗଲେ ଆମେ ପ୍ରକୃତରେ ବର୍ବରତାରୁ ପୁନର୍ବାର ସଭ୍ୟତା ମଧ୍ୟକୁ ଫେରଆସି ପାରିବା, ସେହି ମାର୍ଗଟି ସତ୍‌କୁ ସତ କିଭଳି ମାର୍ଗ ? ଏଥିଲାଗି ଆମକୁ ଆଶାବାଦୀ

ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ ନା ନିରାଶାବାଦୀ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ ? ସଭ୍ୟତାର ଏକ ପୁନର୍ନବୀକରଣ ଅବଶ୍ୟ ସମ୍ଭବ, ଏହି ବିଶ୍ୱାସଟିକୁ ସଭ୍ୟତାସମ୍ପନ୍ନ ଯାବତୀୟ ଜୀବନ ସହିତ ଅଙ୍ଗାଙ୍ଗୀ ଭାବରେ ଜଡ଼ିତ ହୋଇ ରହିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ତେଣୁ କେତେବେଳେ ଆଶାବାଦ ଓ ପୁଣି କେତେବେଳେ ନିରାଶାବାଦ, – ଏହିପରି ଭାବରେ ନିଜକୁ ନିୟତ ଆନ୍ଦୋଳିତ କରି ରଖିବାଦ୍ୱାରା କଦାପି କାମ ଚଳିବ ନାହିଁ । ଏକ ଯଥାର୍ଥ ନୈତିକତା ଦ୍ୱାରା ପରିପ୍ରେରିତ ହେବାକୁ ଯଦି ସଭ୍ୟତାର ଅସଲ ଉପାଦାନ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରାଯାଏ, ତେବେ ଆମର ସଂପ୍ରତ୍ୟୟ ଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ ତଥା ଆମ ବାସ୍ତବ ଜୀବନଟିକୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସାକାରତା ଦେବାରେ ଲାଗିଥିବା ଆମର ବିଚାରଗୁଡ଼ିକରେ ନୈତିକତା ଦ୍ୱାରା ହିଁ ଅନୁପ୍ରାଣିତ ଏକ ଜୀବନଧାରା ପୁନର୍ବାର ସକ୍ରିୟ ହେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ ହିଁ ଅନ୍ତତଃ ଆମ ଜୀବନରେ ଯାବତୀୟ କ୍ଷୟିଷ୍ଣୁତା ମଧ୍ୟ ପୁନରୁଜ୍ଜୀବନରେ ଅବଶ୍ୟ ପରିଣତ ହୋଇଯାଇ ପାରିବ । ଏହାହିଁ ମାର୍ଗ, ଏବଂ ଏହାର ଅନୁସରଣ ବିଶ୍ୱବ୍ୟାପୀ ହୋଇାପରିବା ଉଚିତ । ଏହି ମାର୍ଗକୁ ଆସିପାରିବା ଯେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆୟାସସାଧ୍ୟ, ସେଥିରେ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ; ଏବଂ ନୈତିକତା ଦ୍ୱାରା ଅନୁପ୍ରେରିତ ଜୀବନର ଶକ୍ତିଶାଳିତା ଉପରେ ଏକ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୃଢ଼ ବିଶ୍ୱାସ ହିଁ ଆମକୁ ସେହି ଦୁଃସାହସ ଲାଗି ଉପଯୁକ୍ତ ବଳ ଯୋଗାଇଦେଇ ପାରିବ । ଆମ ସହିତ ଆହୁରି ଅନେକ ବ୍ୟକ୍ତି ସେହିଭଳି ଏକ ସଂପ୍ରତ୍ୟୟ ଦ୍ୱାରା ଦୃଢ଼ ଭାବରେ ଉଦ୍‌ବୁଦ୍ଧ ହୋଇ ନପାରିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମେ ପ୍ରକୃତରେ ଭାରି ଅସମର୍ଥ ହୋଇ ରହିଥିବା । ତଥାପି, ଏଥିରେ ମଧ୍ୟ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ଯେ ସଭ୍ୟତାର ଏହି ପୁନରୁଜ୍ଜୀବନର ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ବ୍ୟକ୍ତି ହିଁ ଏକମାତ୍ର ପୁରୋଗାମୀ ଏବଂ କର୍ତ୍ତା ହୋଇ ରହିବ । ଜଣେ ଜଣେ ପୁରୋଗାମୀ ବାହାରି କ୍ରମଶଃ ଅନେକ ହେବେ, ଯେଉଁମାନଙ୍କର ଜୀବନ କି ବିଚାର ତଥା ଭାବନାରେ ଏକ ନୂତନ ଆବେଦନ ଓ କ୍ରିୟାଶୀଳତା ମୂର୍ତ୍ତ ହୋଇ ଆସିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିବ । ଯୁଗଦ୍ୱାରା ସ୍ୱୀକୃତ କୌଣସି କୋଳାହଳ ସେମାନଙ୍କୁ ମୋଟେ ପ୍ରଭାବିତ କରିବନାହିଁ ଏବଂ ଏମାନେ ବରଂ ତାହାର ବିରୋଧ କରିବାକୁ ଆଗଭର ହୋଇ ଆସିଥିବେ । ପଲର ଅପଥଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ଶେଷକୁ ଏହି ପଥଟିର ବିଜୟ ହେବ । ଏହାରିଦ୍ୱାରା ହିଁ ମୋଡ଼ ବଦଳିଯିବ, ବର୍ବରତାର ଅବସାନ ଘଟିବ । ଏକ ନୂତନ ନୈତିକତା ଦ୍ୱାରା ତାହା ସମ୍ଭବ ହେବ ।

କୌଣସି ଗୋଟିଏ ସମାଜ କେଡ଼େ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଓ ନିୟମବଦ୍ଧ ଭାବରେ ଦୃଢ଼ସଂଗଠିତ ହୋଇ ରହିଛି ସେକଥାଟି କଦାପି ତାହାର ଭବିଷ୍ୟତ ବିଷୟରେ ଚୂଡ଼ାନ୍ତ ନିର୍ଣ୍ଣୟ ଦେଇ ପାରିବନାହିଁ; ମାତ୍ର, ସେହି ସମାଜରେ ବାସ କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ କେତେ ମାତ୍ରାରେ ସତକୁ ସତ ଯୋଗ୍ୟ ହୋଇ ପାରିଛନ୍ତି, ତାହାରି ଉପରେ ହିଁ ଅସଲ

ନିଷ୍ପତ୍ତିଟି ନିର୍ଭର କରିବ । ସମାଜସ୍ଥ ଅଧିକରୁ ଅଧିକଙ୍କର ବିଚାର ଓ ଜୀବନଦୃଷ୍ଟିରେ ପ୍ରକୃତରେ ଯେଉଁ ସାଧାରଣ ପରିବର୍ତ୍ତନଗୁଡ଼ିକ ଘଟିଥାଏ, ତାହାହିଁ ହେଉଛି ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ମହତ୍ତ୍ୱର ବିଷୟ । ସମାଜଦ୍ୱାରା ବ୍ୟକ୍ତି ଏବଂ ବ୍ୟକ୍ତିଦ୍ୱାରା ସମାଜ କେତେ ପରିମାଣରେ କିପରି ପ୍ରଭାବିତ ହୁଏ, ତାହାର ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବା ଆଦୌ ସହଜ ନୁହେଁ। ମାତ୍ର ଏହି କଥାଟି ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ପଷ୍ଟ ଯେ, ଯେଉଁ ସମାଜରେ ବ୍ୟକ୍ତି କାର୍ଯ୍ୟକୁ ପ୍ରଭାବିତ ଓ ପରିଚାଳିତ କରିବାର ତୁଳନାରେ ସମୂହ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଅଧିକ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ଭାବରେ ପ୍ରଭାବିତ ଓ ପରିଚାଳିତ କରୁଥାଏ, ସେଠାରେ ଅଧୋଗମନ ହିଁ ପରିଣାମ ହୁଏ । ଆତ୍ମିକ ଓ ନୈତିକ ଜୀବନର ଦାରୁଣ ଅଧୋଗତି ଘଟେ । ସଂପ୍ରତି ପୃଥିବୀରେ ଆମେ ସେହିଭଳି ଗୋଟିଏ ସ୍ଥିତି ମଧ୍ୟଦେଇ ଗତି କରୁଛୁ । ତେଣୁ, ଏହି ସାମୂହିକ ବିପର୍ଯ୍ୟୟଟି ସମୟରେ ଆପଣା ସାମର୍ଥ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ନିଜକୁ ଏକ ଉଚ୍ଚତର କଳ୍ପନା ଓ ବିଶ୍ୱାସର ସ୍ତରକୁ ଉଠାଇନେବା ବର୍ତ୍ତମାନ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର ଏକାନ୍ତ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ନୂତନ ଆତ୍ମିକ ତଥା ନୈତିକ ବିଚାରଗୁଡ଼ିକୁ ନିଷ୍ପନ୍ନ କରିବା ହେଉଛି ସେମାନଙ୍କର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ଆମ ସମାଜର ବହୁ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ଜୀବନରେ ଏହି ଘଟଣାଟି ନଘଟିଲେ ଆମ ପରିତ୍ରାଣର ଆଉ ଆଦୌ କୌଣସି ଉପାୟ ନାହିଁ । (ପୃଷ୍ଠା-୪୫) ଏହିପରି ଭାବରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ କୋଳାହଳଶୂନ୍ୟ ଓ ବିନୀତ ଭାବରେ ଏକ ନୂତନ ଜନମତର ନିର୍ମାଣ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ମାତ୍ର ସାଂପ୍ରତିକ ଯୁଗର ଏହି ଆତ୍ମିକ ଆହ୍ୱାନଟି ମନୁଷ୍ୟଠାରୁ ଆଜି ଯାହା ଦାବୀ କରୁଛି ଏବଂ ଯାହାକୁ ଯୁଗ ସକଳ ପ୍ରକାରେ ପ୍ରତିହତ କରି ରଖିବାକୁ ଉଦ୍ୟମ କରୁଛି, ସେହି ଆହ୍ୱାନଟିର ଯଥାର୍ଥ ଉତ୍ତର ଦେବା ସକାଶେ ମଣିଷର ଯଥେଷ୍ଟ ଶକ୍ତି ଆସିବ ତ ?

ବର୍ତ୍ତମାନ ଆମ ସମାଜରେ ସମଗ୍ର ସମାଜ ଏବଂ ତାହାକୁ ପରିଚାଳିତ କରୁଥିବା ଅର୍ଥନୈତିକ ବ୍ୟବସ୍ଥାପନଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ ସତେଅବା ଏକ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅନିଷ୍ଟକାରୀ ସଖ୍ୟ ସ୍ଥାପିତ ହୋଇ ରହିଛି । ମଣିଷର କୌଣସି ସ୍ୱାଧୀନତା ନାହିଁ, ତା' ଅସଲ କେନ୍ଦ୍ରଟି ସହିତ ତା'ର ପ୍ରାୟ ସମସ୍ତ ସୂତ୍ର ଛିନ୍ନ ହୋଇ ଯାଇଛି, ତା' ଭିତରେ ମନୁଷ୍ୟତାଗୁଣ ଗୁଡ଼ିକର ଘୋର ଅଭାବ ହୋଇ ରହିଛି । ଏହି ସ୍ଥିତିକୁ ଆଦୌ ସେତେ ସହଜରେ ବଦଳାଯାଇ ପାରିବନାହିଁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ତ ତୁଚ୍ଛା ପ୍ରଚାରଗୁଡ଼ାକୁ ହିଁ ସତ୍ୟ ବୋଲି କୁହାଯାଉଛି, ଅସଲ ସତ୍ୟର ବୋଧ ସତେଅବା ଏକାବେଳକେ ବାରିତ ହୋଇ ରହିଛି । ସତ୍ୟର ଅସଲ ବୋଧଟିକୁ ପୁନର୍ଜାଗୃତ କରି ଆଣିବାକୁ ହେଲେ ସମ୍ମାନହାନିକାରୀ ଜାତୀୟତାବୋଧକୁ ସିଂହାସନ ଉପରୁ ହଟାଇ ସମଗ୍ର ମାନବଜାତିର ଯୋଗ୍ୟ ହୋଇ ପାରୁଥିବା ଦେଶପ୍ରୀତିର ଅସଲ ଶ୍ରଦ୍ଧାଟିକୁ ସେଠାରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ବର୍ତ୍ତମାନ ତ ତଥାକଥିତ ଜାତୀୟ ସଭ୍ୟତାଗୁଡ଼ିକୁ ପିତୁଳା ପରି ବସାଇ ପୂଜା କରାଯାଉଛି

ଏବଂ ମନୁଷ୍ୟତାରୂପକ ସର୍ବଜନର ସଭ୍ୟତା ଓ ସଂସ୍କାରଗୁଡ଼ିକ ଭାଙ୍ଗି ଖଣ୍ଡଖଣ୍ଡ ହୋଇ ପଡ଼ିଛି । ଏକ ଜୀବିକାର୍ଜନ ସମ୍ଭବ କରିବାର ଜଟିଳ ଧନ୍ଦାରେ ପଡ଼ି ଜନସମୂହ ଆଜି ସତେଅବା କେବଳ ଭୌତିକ ସମ୍ପନ୍ନତାବୃଦ୍ଧିର ପ୍ରୟାସଟି ମଧ୍ୟରେ ବାନ୍ଧିହୋଇ ପଡ଼ିଛନ୍ତି ଓ ଜୀବନର ଅସଲ ପ୍ରାପ୍ତି ଓ ସମ୍ପତ୍ତିଗୁଡ଼ିକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଗୌଣ ବୋଲି ବିଚାର କରୁଛନ୍ତି । ଅସଲ ସତ୍ୟବୋଧ ସେମାନଙ୍କୁ ସଭ୍ୟତାର ପ୍ରକୃତ ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ଆଡ଼କୁ ସଂକେନ୍ଦ୍ରିତ କରି ଆଣିବ । ଆମ ନେତାମାନେ ଯେତେବେଳେ ଆମକୁ ନୈରାଶ୍ୟ ଭିତରେ ବୁଡ଼ାଇ ରଖିଛନ୍ତି, ଯେତେବେଳେ କଳାକାର ଏବଂ ବିଦ୍ୱାନ୍‌ମାନେ ସତେଅବା ବର୍ବରତାର ପକ୍ଷ ସମର୍ଥନ କରୁଛନ୍ତି, ଆମର ନୂତନ ବୋଧଟି ଆମକୁ ତଥାପି ଆଶାବାଦୀ କରି ରଖିବାକୁ ସମର୍ଥ ହେବ । ଆମକୁ ମିଛ ପ୍ରଲୋଭନମାନ ଦେଖାଇ ଆମ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ବେଢ଼ି ରହିଥିବା ଏହି ପ୍ରତିକୂଳ ଶକ୍ତିମାନେ ଆମକୁ କହିବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି ଯେ, ଆମେ ମୋଟେ ଏସବୁ ନେଇ ଚିନ୍ତା କରିବାନାହିଁ ଏବଂ କେବଳ ଉପସ୍ଥିତ କ୍ଷଣଗୁଡ଼ିକର ଦାବୀ ଅନୁସାରେ ଆପଣାକୁ ଅନୁରୂପ ଭାବରେ ଅନୁକୂଳିତ କରି ରଖିବା । ହୁଏତ ତାହାରିଦ୍ୱାରା ହିଁ ଆମେ ସହନୀୟ ଭାବରେ ନିଜ ଜୀବନଟିକୁ ବଞ୍ଚିପାରିବା ବୋଲି ସେମାନେ ଆମକୁ ସତତ ଫୁସୁଲାଇବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି । ଅବସ୍ଥାଗୁଡ଼ାକ ଉପରେ ଆମର ଆଦୌ କୌଣସି ବଳ ନାହିଁ, ତେଣୁ ଏହି ଭାଗ୍ୟଟିକୁ ମାନିନେବା ହିଁ ଏକମାତ୍ର ବିଜ୍ଞତା ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରିବାକୁ ଆମକୁ ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି ।

ଆମକୁ ତଥାପି ସ୍ୱୀକାର କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ ଯେ, ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କ ଭିତରେ କେବଳ ଏକ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଜାଗରଣ ସମ୍ଭବ ହେଲେ ଏବଂ ଯଥାର୍ଥରେ କଲ୍ୟାଣବିଧାନକାରୀ ଏକ ନୈତିକତାକୁ ପ୍ରକୃତରେ କ୍ରିୟାଶୀଳ ଭାବରେ ଗ୍ରହଣ କରିନେଇ ପାରିଲେ ଯାଇ ସଂସ୍କୃତିର ପୁନଃପ୍ରତିଷ୍ଠା ହୋଇ ପାରିବ । ଏହି ପ୍ରକ୍ରିୟାଟିକୁ ସଭ୍ୟତା ଓ ସଂସ୍କୃତିର ଏକ ପୁନର୍ଜନ୍ମ ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବ । ଆମର ନୈତିକ ଅନ୍ତରାଗ୍ରହ ଗୁଡ଼ିକ ଯଦି ଯଥାର୍ଥ ସଭ୍ୟତାର ଏକ ବାସ୍ତବ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଲାଗି ଆମ ଭିତରେ ଆକାଂକ୍ଷାର ଉପଯୁକ୍ତ ଭୂମିଟିଏ ଯୋଗାଇ ଦେଇ ପାରିବ, ତେବେଯାଇ ଆମେ ବିଶ୍ୱସତ୍ୟର ଯଥାର୍ଥ ସିଦ୍ଧାନ୍ତଗୁଡ଼ିକୁ ଗ୍ରହଣ କରିନେଇ ପାରିବା ଓ ତାହାରି ବଳରେ ଆମ ଭିତରେ ଯଥାର୍ଥ ସଂପ୍ରତ୍ୟୟଗୁଡ଼ିକ ଅବଶ୍ୟ ଜନ୍ମଲାଭ କରିବ । ପୃଥିବୀ ପୁନର୍ବାର ସଭ୍ୟତାର ସ୍ଥିତିକୁ ଫେରିଯାଇ ପାରିବ ।

ଏହିଠାରେ ହିଁ Weltanschauungର ଅସଲ ପ୍ରଶ୍ନଟି ଉଠୁଛି । ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଆମେ ଏହାକୁ ହୁଏତ 'ବିଶ୍ୱଗତ ଜୀବନଦୃଷ୍ଟି' ବୋଲି ଅନୁବାଦ କରି କହି ପାରିବା । ଏହି ପୃଥିବୀରେ ବାସ କରୁଥିବା ମନୁଷ୍ୟସମୂହ ଓ ତଦନ୍ତର୍ଗତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର

ଜୀବନର ଅସଲ ନିୟତିଟି କ'ଣ ? ମୁଁ ଯେଉଁ ସମାଜ ମଧ୍ୟରେ ବାସ କରୁଛି, ତା'ର କୌଣସି ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ଅଛି କି, ମୋ' ନିଜ ଜୀବନର ମଧ୍ୟ ସେହିଭଳି କୌଣସି ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ରହିଛି କି ? ଏହି ପୃଥିବୀରେ ଆମେ ପ୍ରକୃତରେ କ'ଣ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଛୁ, ଏହି ପୃଥିବୀରୁ ଆମେ ପ୍ରକୃତରେ କ'ଣସବୁ ପାଇବୁ ବୋଲି ବାସନା ରଖିଛୁ ? ସମାଜସ୍ଥ ଅଧିକାଂଶ ମଣିଷ ଏହିସବୁ ମୂଳଭୂତ ଜୀବନପ୍ରଶ୍ନର ଯେଉଁ ଉତ୍ତରଟି ପାଆନ୍ତି, ତାହାହିଁ ସେମାନଙ୍କର ନିଜ ଜୀବନର ଓ ସେମାନଙ୍କର ଯୁଗଟିର ଦିଗ୍‌ନିର୍ଦ୍ଦେଶନାଗୁଡ଼ିକର ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିଥାଏ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଆମ ସଭ୍ୟତାର 'ବିଶ୍ୱଗତ ଜୀବନଦୃଷ୍ଟି'ରେ ଏକ ପୁନର୍ଗଠନ ସମ୍ଭବ କରିପାରିଲେ ଯାଇ ଏହି ସଭ୍ୟତା ବଦଳିବ । ଏକ ପୁରାତନ ବିଶ୍ୱଦୃଷ୍ଟିର ସ୍ଥାନାପନ୍ନ ଭାବରେ ଏକ ନୂତନ ବିଶ୍ୱଦୃଷ୍ଟିର ସ୍ଥାପନା କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ବ୍ୟକ୍ତି ତଥା ସମାଜର ଜୀବନରେ ଯଦି ଏକ ବିଶ୍ୱଦୃଷ୍ଟିର ଅଭାବ ରହିଥାଏ, ତେବେ ସଭ୍ୟତା ବିପର୍ଯ୍ୟସ୍ତ ହେବ ଏବଂ ଆପଣାକୁ ବାଟ କଢ଼ାଇ ଅଗ୍ରସର କରାଇନେବା ପାଇଁ ମଣିଷର ଆଦୌ କୌଣସି ବଳ ରହିବନାହିଁ ।

ଯେଉଁ ବିଶ୍ୱଦୃଷ୍ଟି ଆମ ସଭ୍ୟତାର ପୁନଃସ୍ଥାପନା ଲାଗି ସମର୍ଥ ହେବ, ସେଇଟି ପ୍ରକୃତରେ କିଭଳି ହୋଇପାରିବା ଉଚିତ ? ପ୍ରଥମତଃ ଆମର ଅନ୍ତର୍ଗତ ବିଚାର ଏବଂ ତତ୍‌ପ୍ରସୂତ ସଂପ୍ରତ୍ୟୟଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ ତାହାର ମୂଳ ରହିଥିବ । ବହୁ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସେହି ବିଚାରର ସଞ୍ଚରଣ ଘଟିଲେ ସେଥିରୁ ଏକ ପ୍ରକୃତ କାର୍ଯ୍ୟକାରିତା ନିଷ୍ପନ୍ନ ହୋଇ ଆସିବ । ଏହି ବିଚାର କୌଣସି ଅଧବାଟରେ ଅଟକି ନଯାଇ ଯେତେବେଳେ ଆପଣାର ଗଭୀରତମ ଭୂମିରେ ନେଇଆମକୁ ପହଞ୍ଚାଇ ଦେଇ ପାରିବ, ସେତେବେଳେ ଆମେ ଆପଣାକୁ ଏହି 'ସର୍ବ' ବା ଭୂମାର ଏକ ଅଂଶରୂପେ ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିବା । ସେହି ସର୍ବାତ୍ମବୋଧ ବା Mysticism ହେଉଛି ସଭ୍ୟତାର ପୁନଃନିର୍ମାଣ ନିମନ୍ତେ ଆମର ଦ୍ୱିତୀୟ ଆବଶ୍ୟକତା । ଆତ୍ମିକ ସ୍ତରରେ ଆମେ ସେହି ସର୍ବାତ୍ମିକତା ମଧ୍ୟରେ ଯାଇ ପ୍ରବିଷ୍ଟ ହେଲେ ଆମେ ସେହି ଦ୍ୱିତୀୟ ଆବଶ୍ୟକତାଟିର ପୂରଣ କରିପାରିବା । ମନୁଷ୍ୟର ବୁଦ୍ଧିଶକ୍ତି ଓ ସର୍ବାତ୍ମବୋଧ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପରସ୍ପରକୁ ପ୍ରାୟ ଅସ୍ୱୀକାର ହିଁ କରି ଆସିଛନ୍ତି । ମାତ୍ର ବସ୍ତୁତଃ ଦୁଇଟିଯାକ ସେହି ଗୋଟିଏ ଉପାଦାନର ଅନ୍ତର୍ଗତ, ଗୋଟିଏ ଅନ୍ୟଟିର ପରିପୂରକ ।

ଯଥାର୍ଥ ସଭ୍ୟତା ବିଷୟରେ ଆମର ବିଚାର ଓ ବିଶ୍ୱାସଗୁଡ଼ିକ ଦୁଇଟି ବିଷୟ ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇ ରହିବା ଏକାନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ । ପ୍ରଥମତଃ ତାହା ଆଶାବାଦୀ ହେବ ଏବଂ ଦ୍ୱିତୀୟତଃ ତାହା ମୂଳତଃ ନୈତିକତା ଦ୍ୱାରା ପରିପ୍ରେରିତ ହୋଇ ରହିଥିବ ।

(ପୃଷ୍ଠା-୫୭) ତାହା ଆଶାବାଦୀ ହେବ, ଅର୍ଥାତ୍ ଜୀବନକୁ ତଥା ଜୀବନର ଅନ୍ତର୍ଗତ ମୂଲ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରତି ଏକ ସ୍ୱୀକାରାତ୍ମକ ଦୃଷ୍ଟି ପୋଷଣ କରିବ । ଏହିଥିରୁ ହିଁ ଜୀବନ ଏବଂ ଜଗତକୁ ତା'ର ସମ୍ଭାବ୍ୟ ଉଚ୍ଚତମ ମୂଲ୍ୟଭୂମିର ସ୍ତରକୁ ଉତ୍ତୋଳିତ କରିନେବା ଲାଗି ସ୍ୱଭାବତଃ ଏକ ପ୍ରେରଣା ଜାତ ହେବ । ସେହି ପ୍ରେରଣା ବାସ୍ତବ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆପଣାକୁ କ୍ରିୟାଶୀଳ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ବି କରିବ । ସେହି ସକ୍ରିୟତା ବ୍ୟକ୍ତିର ତଥା ସମାଜର ଜୀବନସ୍ତରକୁ ବଦଳାଇବ, ମନୁଷ୍ୟଜାତିର ବର୍ତ୍ତମାନ ଜୀବନସ୍ଥିତିରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟାଇବ । ବାହାର ବଦଳିବ, ଭିତର ବି ବଦଳିବ, ବୃହତ୍ତର ସମାଜର ସ୍ଥିତି ଓ ସମ୍ବନ୍ଧଗୁଡ଼ିକ ବି ବଦଳିବ । ମନୁଷ୍ୟ ଆପଣାର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱରେ ଅଭିପ୍ରେତ ଅନ୍ତର୍ଗତ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତା ଗୁଡ଼ିକୁ ହାସଲ କରିବ, କାରଣ ଏହାହିଁ ଯାବତୀୟ ନୈତିକତା ଓ ନୀତିମୟ ଜୀବନର ଭୂମି ହୋଇ ରହିଆସିଛି । ଏହି ଭୂମି ଆଶାବାଦୀ ହୋଇପାରେ, ନିରାଶାବାଦୀ ମଧ୍ୟ ହୋଇପାରେ । ଭାରତୀୟ ମାୟାବାଦୀ ଦର୍ଶନ ଓ ଶୋପେନ୍‌ହାଓ୍ୱାର୍‌ଙ୍କୁ ଏହି ନିରାଶାବାଦୀ ଦୃଷ୍ଟିର ପ୍ରତିନିଧି ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇ ପାରିବ । ବାହ୍ୟ ପୃଥିବୀର କ୍ଷେତ୍ରଲାଗି ତାହାର ଆଦୌ କିଛିହେଲେ କରିବାର ନଥାଏ । ପୃଥିବୀ ବିଷୟରେ ତାହା କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଚିନ୍ତିତ ହୁଏନାହିଁ ଓ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତାଲାଭକୁ ହିଁ ଜୀବନର ଚରମ ଆଦର୍ଶ ବୋଲି ମାନି ନେଇଥାଏ । ମାତ୍ର ଆଶାବାଦୀ ନୈତିକତାଦୃଷ୍ଟି ପୃଥିବୀକୁ ମଧ୍ୟ ବିଚାରକୁ ନିଏ; ନିଜ ଜୀବନର ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତା ଏବଂ ଅନ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ତଥା ବାହ୍ୟ ପୃଥିବୀର ଯଥାର୍ଥ ଉନ୍ନତିସାଧନ ଲାଗି ନିଜର ସକଳ କ୍ରିୟାଶୀଳତାର ସଂପ୍ରସାରଣ ଘଟାଏ, ତାହା ପୃଥିବୀରେ ଏକ ଉଚ୍ଚତର ଏବଂ ଶୁଦ୍ଧତର ଶକ୍ତିରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ କରେ । ଏହିପରି ଭାବରେ ଆଶାବାଦ ଏବଂ ନୈତିକତାର ଅନୁପ୍ରେରଣା ପରସ୍ପର ସହିତ ସଂଯୁକ୍ତ ହୋଇ କାର୍ଯ୍ୟ କଲେ ଯାଇ ଯଥାର୍ଥ ସଭ୍ୟତା ସମ୍ଭୂତ ହୁଏ । ଦୁଇଟି ମଧ୍ୟରୁ କୌଣସି ଗୋଟିଏ ଅପରଟି ଠାରୁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହୋଇ ତାହା କରିବାକୁ ସମର୍ଥ ହୁଏନାହିଁ ।

- ୨ -

ସାମ୍ପ୍ରତିକ ବିଶ୍ୱସଭ୍ୟତା ଯେ ଏକ ସଙ୍କଟ ମଧ୍ୟଦେଇ ଗତି କରୁଛି, ସେଥିରେ କାହାରି ମତଭେଦ ହେବନାହିଁ । ମାତ୍ର, ସେହି ସଙ୍କଟର କାରଣ ବିଷୟରେ ମତଭେଦ ହେବ । ମହତ୍ତ୍ୱଭେଦ ନିମନ୍ତେ ମତଭେଦ ହେବ । କିଏ କହୁଛି, ପ୍ରଥମ ବିଶ୍ୱଯୁଦ୍ଧ ହେଉଛି ସେହି ସଙ୍କଟର କାରଣ । ମାତ୍ର ପ୍ରକୃତରେ ଦେଖିଲେ ଯୁଦ୍ଧ ହେଉଛି ଏକ

ପରିଣାମ, କାରଣ ନୁହେଁ । ଉପସ୍ଥିତ ସଭ୍ୟତା ପୃଥିବୀରେ ଯେଉଁସବୁ ଅବସ୍ଥାର ସୃଷ୍ଟି କରିଛି, ଯୁଦ୍ଧ ହେଉଛି ତାହାରି ପରିଣାମ । ଚତୁର ଓ ପଣ୍ଡିତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ କହୁଛନ୍ତି ଯେ ସଭ୍ୟତା ହେଉଛି ଏକ ପ୍ରାକୃତିକ ପ୍ରକ୍ରିୟା, ପ୍ରକୃତିର ପ୍ରତ୍ୟେକ ବସ୍ତୁ ପରି ତାହାର ଉଦୟ ଅଛି, କ୍ଷୟ ମଧ୍ୟ ରହିଛି । ସେହି କ୍ଷୟ ଅବଶ୍ୟମ୍ଭାବୀ । ଏହିପରି ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଜାତି ସଭ୍ୟତାର ମାନରେ ଉପରକୁ ଉଠନ୍ତି ଓ ତା'ପରେ କ୍ଷୟପ୍ରାପ୍ତ ହୁଅନ୍ତି । ମାତ୍ର, ସାଂପ୍ରତିକ ସଭ୍ୟତା ଯେ କ୍ଷୟପ୍ରାପ୍ତ ହେଉଛି, ତାହାର ଅସଲ କାରଣ ହେଉଛି ଯେ ଏହାର ଭୌତିକ ବିକାଶ ଅଧିକ ହୋଇଛି ଏବଂ ସେହି ଅନୁପାତରେ ଅନ୍ତର୍ଗତ ବା ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ବିକାଶ ହୋଇ ପାରିନାହିଁ । (ପୃଷ୍ଠା-୮୬) ସଭ୍ୟତାର ଯଥାର୍ଥ ଉଦୟ ତା'ର ଭୌତିକ ବହୁସିଦ୍ଧି ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେନାହିଁ; ଯେଉଁସବୁ ଆଦର୍ଶ ମନୁଷ୍ୟବ୍ୟକ୍ତିକୁ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତା ଆଡ଼କୁ ନେଇଯାଏ, ଆପଣା ଭାବନାର ଭୂମିରେ ସେହିଗୁଡ଼ିକୁ ହିଁ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରି ରଖିବା, ପୃଥିବୀର ବିଭିନ୍ନ ଜାତି ଓ ସମଗ୍ରତଃ ମନୁଷ୍ୟଜାତିର ସାମାଜିକ ତଥା ରାଜନୀତିକ ସ୍ଥିତିରେ ଉନ୍ନୟନ ସାଧନ କରିବା ଏବଂ ସେହିସବୁ ଆଦର୍ଶକୁ ସତତ ନିଜର ଜୀବନରେ ପ୍ରତିଫଳିତ କରାଇ ସେହି ଅନୁସାରେ ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବା, ଏହିଥିରୁ ହିଁ ସଭ୍ୟତାର ଉତ୍ତରୋତ୍ତର ଉଦୟ ସମ୍ଭବ ହୁଏ । ଭୌତିକ ସିଦ୍ଧି ଯେତେବେଳେ ବ୍ୟକ୍ତି ଓ ସମୂହକୁ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତା ଆଡ଼କୁ ପରିଚାଳିତ କରିନେବାରେ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ସହାୟକ ହୁଏ, କେବଳ ସେତିକିବେଳେ ହିଁ ତାହା ସଭ୍ୟତାର ଏକ ଅଙ୍ଗ ହୋଇ ରହିବାର ଗୌରବ ଅର୍ଜନ କରେ । (ପୃଷ୍ଠା-୮୯) ପୃଥିବୀରେ ବାସ କରୁଥିବା ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ମେଦିନୀଦୃଷ୍ଟି ଏବଂ ସଭ୍ୟତା ମଧ୍ୟରେ ଏକ ଅତ୍ୟନ୍ତ ନିବିଡ଼ ସମ୍ପର୍କ ରହିଛି । ମନୁଷ୍ୟ ଆଶାବାଦୀ ହୋଇଥିବ ଏବଂ, ପୃଥିବୀ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ତା'ର ଏକ ଦୃଢ଼ ନୈତିକତାଦ୍ୱାରା ପ୍ରେରିତ ଧାରଣା ରହିଥିବ; ଯାହାକି ଜଗତ ଏବଂ ଜୀବନକୁ ସ୍ୱୀକାରାତ୍ମକ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖୁଥିବ, – ସଭ୍ୟତା ଏହି ଦୁଇଟି ଉତ୍ସରୁ ହିଁ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇଥାଏ । ଆଶାବାଦ ମନୁଷ୍ୟକୁ ପ୍ରୟାସଶୀଳ କରାଇ ରଖିବ ଏବଂ ଏକ ନୈତିକତାମୂଳ ବିଶ୍ୱଦୃଷ୍ଟି ମଣିଷକୁ ସ୍ୱାର୍ଥାନ୍ୱେଷଣରୁ ମୁକ୍ତ କରି ତାହାକୁ ବ୍ୟକ୍ତିର ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ତଥା ନୈତିକ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତାର ଭୂମିରେ ଦୃଢ଼ କରି ରଖିବ । ଦୁଇଟିଯାକ ପରସ୍ପରର ପରିପୂରକ ହୋଇ ରହି ମନୁଷ୍ୟକୁ ଯଥାର୍ଥ ଆଦର୍ଶଗୁଡ଼ିକୁ ବଞ୍ଚିବାର ମାର୍ଗରେ ପ୍ରେରିତ କରି ନେଉଥିବେ ।

ସଭ୍ୟତାର ଉତ୍ତରୋତ୍ତର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଲାଗି ଯେଉଁଭଳି ନୈତିକତା ଦ୍ୱାରା ମନୁଷ୍ୟର ଜୀବନ ପ୍ରେରିତ ହୋଇ ରହିଥିବା ଆବଶ୍ୟକ, ତାହାକୁ ମନୁଷ୍ୟ ଏବେ ଆଉ ଆଦୌ କାମରେ ଲଗାଉନାହିଁ । ନୈତିକତା ଏବଂ ନୈତିକ ଜୀବନ କହିଲେ ଆମେ ଏକ

ଆପେକ୍ଷିକତାକୁ ବୁଝୁଛୁ, ବାସ୍ତବ ଜୀବନଟିକୁ ବଞ୍ଚିବା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଏକ ସଂଗତିଯୁକ୍ତ ନୈତିକ ବିଚାରଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ହେବାକୁ ଆମେ ସତେଅବା ଆଉ ଉଚିତ ବା ଆବଶ୍ୟକ ବୋଲି ମୋଟେ ବିଚାର କରୁନାହୁଁ । ସେହି ତଥାକଥିତ ବାସ୍ତବତାର ତାଡ଼ନାରେ ମଣିଷ ଆଉ ଜୀବନ ଓ ଜଗତକୁ ସ୍ୱୀକାରାତ୍ମକ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖି ମଧ୍ୟ ପାରୁନାହିଁ । ମନୁଷ୍ୟଜାତିର ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଏବଂ ନୈତିକ ଅଗ୍ରଗତି ଉପରେ ତା'ର ଆଉ କୌଣସି ବିଶ୍ୱାସ ନାହିଁ ଏବଂ ଗୋଟିଏ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଦେଖିଲେ ସିଏ ପ୍ରାୟ ନିରାଶାବାଦୀ ହୋଇ ସାରିଲାଣି । ଏହି ପ୍ରକ୍ରିୟାଟି ଗତ ଶତାବ୍ଦୀର ମଝି ଦଶକଗୁଡ଼ିକରୁ ଆରମ୍ଭ ହେଲାଣି । କ୍ରମେ ଆମେ ସମସ୍ତେ ବିଶ୍ୱାସର ଏପରି ଏକ ଭୂମିକୁ ଖସି ଆସିଲୁଣି, ଯେଉଁଠାରେ ଆମର ଜଗତ ତଥା ଜୀବନ ବିଷୟରେ ଆଦୌ କୌଣସି ପଥପ୍ରଦର୍ଶନକାରୀ ଧାରଣା ହିଁ ନାହିଁ । ତାହାହିଁ ଆମ ସଭ୍ୟତାର ଘରେ ମଧ୍ୟ ବହୁ ହାନିର କାରଣରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଛି ଓ କରୁଛି । ତେଣୁ ସେହି ଦୃଷ୍ଟିରେ ହିଁ ଏକ ପୁନର୍ନବୀକରଣ ସର୍ବାଦୌ ସମ୍ଭବ କରିବାକୁ ହେବ । ଜୀବନର ସେହି ମୌଳିକ ଦୃଷ୍ଟିଗୁଡ଼ିକରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେଲେ ଯାଇ ଆମେ ଆମ ସଭ୍ୟତାରେ ଏକ ନୂତନ ସଂଜୀବନ ସମ୍ଭବ କରିପାରିବା । ଆମର ଯାବତୀୟ ଦର୍ଶନ-ଅଧ୍ୟୟନ ମୁଖ୍ୟତଃ ଆମକୁ ଏହି ଦିଗରେ ହିଁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବ ଓ ପ୍ରେରିତ କରିନେବ । ଏକ ସମୁଚିତ ମେଦିନୀଦୃଷ୍ଟି ଲାଭ କରିବା ନିମନ୍ତେ ମନୁଷ୍ୟ ସତତ ଯେଉଁ ଜୀବନ-ସଂଗ୍ରାମ କରିଆସିଛି, ଦର୍ଶନର ଇତିହାସ କହିଲେ ଆମେ ସେହି ସଂଗ୍ରାମକୁ ହିଁ ବୁଝିବା ।

ଜୀବନ ତଥା ଜଗତ ପ୍ରତି ଏକ ସ୍ୱୀକାରାତ୍ମକ ମନୋଦୃଷ୍ଟି ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଶେଷ ଭଟାରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସକ୍ରିୟ ଏବଂ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ଭାବରେ ମନୁଷ୍ୟଜାତିକୁ ଆଲୋଡ଼ିତ କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲା । ଇଉରୋପୀୟ ରେନେସାଁସ୍‌ରେ ସେହି ଦୃଷ୍ଟିର ପ୍ରଥମ ଉନ୍ମେଷ ଘଟିଥିଲା । ବୃହତ୍ତର ପୃଥିବୀର ଆବିଷ୍କାର ଓ ବିଜ୍ଞାନର ନୂତନ ଅଗ୍ରଗତିମାନ ଏଥିପାଇଁ ପ୍ରେରଣା ଯୋଗାଇ ଦେଇଥିଲା । ଜ୍ଞାନ ଏବଂ ସାମର୍ଥ୍ୟ ଉଭୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅଭାବନୀୟ ଅଭିବୃଦ୍ଧିମାନ ଘଟିଥିଲା । ତାହା ମନୁଷ୍ୟର ଆତ୍ମବିଶ୍ୱାସକୁ ବୃଦ୍ଧି କରିଥିଲା । ସେହି ବିଶ୍ୱାସ ତା'ର ଇଚ୍ଛାଶକ୍ତି ଏବଂ ଆଶାଗୁଡ଼ିକୁ ନୂତନ ପ୍ରତ୍ୟୟମାନ ଆଣିଦେଲା ଏବଂ ଆପଣାର ଜୀବନକୁ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ସାର୍ଥକତାବୋଧ ସହିତ ବଞ୍ଚିବାଲାଗି ତାହା ମନୁଷ୍ୟକୁ ଉଦ୍‌ବୁଦ୍ଧ କରାଇଲା । ନୈତିକତା ପ୍ରଥମେ ଏକାନ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଥିଲା; ନୈତିକତା କହିଲେ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଜୀବନରେ ଅନୁଶୀଳନ କରା ଯାଉଥିବା ଏକ ନୈତିକତାକୁ ବୁଝାଉଥିଲା । ଆମର ନୈତିକତାବୋଧ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରେରିତ ଆମର ଯାବତୀୟ କାର୍ଯ୍ୟ

ଯେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର କଲ୍ୟାଣସାଧନ ଲାଗି ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହୋଇ ରହିଥାଏ, ଏହାକୁ ଆମେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ୍ ଧର୍ମପ୍ରେରଣାର ହିଁ ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଅବଦାନ ବୋଲି ଜାଣିବା । ଯୀଶୁ ହିଁ ମାନବ-ଇତିହାସରେ ସର୍ବପ୍ରଥମେ ଏକ ସକ୍ରିୟ ନୈତିକ ଜୀବନର ଶିକ୍ଷା ଦେଇଥିଲେ । ଯୀଶୁଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଚାରିତ ସେହି ନୈତିକ ପ୍ରେରଣା ସହିତ ମାନବସମୂହର ଅବିଚ୍ଛିନ୍ନ ପ୍ରଗତି ଉପରେ ଏକ ଦୃଢ଼ ବିଶ୍ୱାସ ଯେତେବେଳେ ଏକତ୍ର ସମ୍ମିଳିତ ହେଲା, ସେତେବେଳେ ସମାଜ ତଥା ମନୁଷ୍ୟଜାତିର ଜୀବନପରିବେଶରେ ଏକ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ପରିବର୍ତ୍ତନ ସମ୍ଭବ କରିବା ହିଁ ଅବିଚ୍ଛିନ୍ନ ଅଗ୍ରଗତି ଉପରେ ସେହି ବିଶ୍ୱାସର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହୋଇ ରହିଲା । ପ୍ରାଚୀନ ଗ୍ରୀକ୍ ଦାର୍ଶନିକମାନଙ୍କ ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ନିତ୍ଶେ (ଉନବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀ)ଙ୍କ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନୈତିକ ଜୀବନ ବିଷୟରେ କରା ଯାଇଥିବା ବିଶ୍ଳେଷଣର ଆଲୋଚନା କଲେ ଆମେ ସେହି କଥାଟିକୁ ଜାଣିପାରିବା । ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ପ୍ରଚାରିତ ଏବଂ ପ୍ରାଚୀନ ଭାରତର ନୀତିଶାସ୍ତ୍ର ନୈତିକତାକୁ ମନୁଷ୍ୟର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଜୀବନରେ ପରିଧିମଧ୍ୟକୁ ପ୍ରତ୍ୟାହୃତ କରି ଆଣିଥିଲା । ପ୍ରୟୋଜନବାଦୀ ନୈତିକତା ବ୍ୟକ୍ତିଗତକୁ ଗୌଣ ବୋଲି ଘୋଷଣା କରି ସାମାଜିକ ନୈତିକତା ମଧ୍ୟରେ ଗଭୀରତା ଏବଂ ଶକ୍ତିମତ୍ତା ରହିବାର ସମ୍ଭାବନା ଦେଇଥାଏ ସତ, ମାତ୍ର ସେଥିରେ ବହୁ ଅପୂର୍ଣ୍ଣତା ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇ ରହିଥାଏ । ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବାଦ୍ ଦେଇ ତଥାକଥିତ ସମାଜସ୍ତରୀୟ ନୈତିକତାକୁ ଆମେ ଏକ ପଟିଭିଡ଼ି ବାନ୍ଧି ଦିଆ ଯାଇଥିବା ଶରୀରସ୍ଥ କୌଣସି ଅଙ୍ଗ ସହିତ ତୁଳନା କରିପାରିବା, ଯାହା ମଧ୍ୟକୁ ବାହାରୁ ସମସ୍ତ ରକ୍ତପ୍ରବାହ ବନ୍ଦ ହୋଇ ଯାଇଥାଏ । (ପୃଷ୍ଠା-୨୨୯)।

ଆମର ଏହି ବର୍ତ୍ତମାନ ଯୁଗଟିକୁ ଗାଡ଼ୀ ଟାଣୁଟାଣୁ ମାଟିରେ ପଡ଼ିଯାଇ ଗୋଡ଼ଗୁଡ଼ାକୁ ଚାରିଆଡ଼କୁ ଛାଟୁଥିବା ଗୋଟିଏ ଘୋଡ଼ା ସହିତ ତୁଳନା କରାଯାଇ ପାରିବ । ବହୁ ବାହ୍ୟ ପ୍ରତିକାରଦ୍ୱାରା ଏବଂ ନୂଆ ନୂଆ ସଂଗଠନ ଦ୍ୱାରା ଏହି ଯୁଗ ଆପଣା ସମସ୍ୟାଗୁଡ଼ିକର ଏକ ସମାଧାନ ଲାଗି ଚେଷ୍ଟା କରିବାରେ ଲାଗିଛି । ମାତ୍ର ତଦ୍ଦ୍ୱାରା କୌଣସି ଫଳ ହେଉନାହିଁ । ଘୋଡ଼ାକୁ ତା' ସାଜଗୁଡ଼ାକ ଭିତରୁ ଫିଟାଇ ମୁକ୍ତ କରାଗଲେ ସିଏ ପୁନର୍ବାର ମୁଣ୍ଡ ଟେକି ସିଧା ହୋଇ ଛିଡ଼ା ହୋଇ ପାରିବ ! ଠିକ୍ ସେହିପରି ନୂତନ ଭାବରେ ଚିନ୍ତା ନକରି କେବଳ ବାହାରର ବହୁ କ୍ରିୟାଶୀଳତା ଦ୍ୱାରା ଆମର ଏହି ପୃଥିବୀ ମଧ୍ୟ କଦାପି ଗୋଡ଼ ସିଧା କରି ପୁନର୍ବାର ଛିଡ଼ା ହୋଇ ପାରିବନାହିଁ । ଏବଂ, ଜୀବନ ବିଷୟରେ ଏକ ଯଥାର୍ଥ ଏବଂ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ କଳ୍ପନା ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ଉଦ୍‌ବୁଦ୍ଧ କରିପାରିଲେ ଯାଇ ନୂତନ ଭାବରେ ଚିନ୍ତା କରିବାର ମାର୍ଗଗୁଡ଼ିକ ଉନ୍ମୋଚିତ ହୋଇଯାଇ ପାରିବ । ବର୍ତ୍ତମାନ ପୃଥିବୀ ଆଶାବାଦ ଏବଂ ନୈତିକ ବିଚାରବୋଧକୁ ଏକ

ସିଦ୍ଧାନ୍ତରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରୁଛି ସତ, ମାତ୍ର ସେଥିରୁ ଜୀବନ ଏବଂ ଜଗତ ବିଷୟରେ ଯେଉଁ ସ୍ୱୀକାରାତ୍ମକ ପ୍ରେରଣାଟି ପ୍ରକୃତରେ ସ୍ୱତଃ ନିଷ୍ପନ୍ନ ହୋଇ ଆସି ପାରୁଥାନ୍ତା, ଆମଠାରେ ତାହାର ଏକ ଅଭାବ ପରିଲକ୍ଷିତ ହେଉଛି ଏବଂ ତାହା ଆମକୁ ବଡ଼ ବିଭ୍ରାନ୍ତି ଓ ନୈରାଶ୍ୟ ଭିତରେ ନେଇ ପକାଇ ଦେଇଛି । ଆମର ନୂତନ ଚିନ୍ତା ଜୀବନ ଏବଂ ଜଗତ ପ୍ରତି ରହିଥିବା ଆମର ସ୍ୱୀକାରାତ୍ମକତାକୁ ଅଧିକ ଗଭୀର କରିବ : ଅର୍ଥାତ୍, ଆମେ ଆମ ନିଜ ଜୀବନ ତଥା ଆମ ପ୍ରଭାବର ପରିଧି ମଧ୍ୟରେ ରହିଥିବା ଯାବତୀୟ ପ୍ରକାରର ଅସ୍ତିତ୍ୱକୁ ସୁରକ୍ଷିତ କରି ରଖିବାଲାଗି ଏକ ଦାୟିତ୍ୱ ଅନୁଭବ କରିବା ଏବଂ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ସେଗୁଡ଼ିକର ଉଚ୍ଚତମ ବିକାଶ ଆଡ଼କୁ ପ୍ରେରିତ କରିନେବାରେ ସହାୟକ ହେବା । ବ୍ୟକ୍ତି ଓ ସମାଜର ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତାଲାଭ ଦିଗରେ ଯାହାକିଛି ସହାୟକ, ଆମେ ସେଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ଜାଗରୂକ ହୋଇ ରହିବା ଏବଂ ସେହି ଅନୁସାରେ ଆପଣାକୁ କ୍ରିୟାଶୀଳ ତଥା ଆଶାନ୍ୱିତ କରି ରଖିବା । ଆମେ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଆପଣାକୁ ପ୍ରତ୍ୟାହୃତ କରି ରଖିବା ନାହିଁ, ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ କ୍ରିୟାଶୀଳ ହୋଇ ରହିବା, ଆମ ଚାରିପାଖରେ ଘଟୁଥିବା ସବୁକିଛି ପ୍ରତି ଆମର ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଆଗ୍ରହ ରହିଥିବ ।

ପ୍ରକୃତିସ୍ଥ ହୋଇ ରହିଥିବା କୌଣସି ମନୁଷ୍ୟ ଆପଣା ହାତରେ ଆପଣାର ଜୀବନ ନେବାକୁ କଦାପି ଇଚ୍ଛା କରେନାହିଁ । ପ୍ରାୟ ଏକ ସହଜାତ ପ୍ରବୃତ୍ତି ପରି ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନୁଷ୍ୟ ଭିତରେ ଜୀବନ ପ୍ରତି ଏକ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଅନୁକ୍ଷଣ ରହିଥାଏ । ସେହି ଶ୍ରଦ୍ଧା ଆମ ଭିତରେ ଜୀବନରେ ତିଷ୍ଠି ରହିବାର ଏକ ଇଚ୍ଛାକୁ ଜୀବନ୍ତ କରି ରଖିଥାଏ । ଜୀବନ ଲାଗି ମୋ'ର ସେହି ଇଚ୍ଛାର ବୋଲ ମାନିବା ଓ ତାହାପ୍ରତି ଅନୁଗତ ହୋଇ ରହିବା, ଏହାକୁ ହିଁ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ଲାଭ କରି ପାରୁଥିବା ସର୍ବୋଚ୍ଚ ଜ୍ଞାନ ବୋଲି କୁହାଯିବ । ସେହି ଅନ୍ତର୍ଗତ ଇଚ୍ଛାଟି ଆମକୁ ଯେଉଁ ଦିଗକୁ ନେଇଯିବାକୁ ଚାହୁଁଛି, ସେହି ଦିଗରେ ଯିବା, ଜୀବନକୁ ଏକ ଉଚ୍ଚତର ଶକ୍ତିମତ୍ତା ଆଣିଦେବା ଏବଂ ତାହାକୁ ଏକ ଉଚ୍ଚତର ଭବ୍ୟତାର ଯୋଗ୍ୟ କରାଇବା, – ଏହାକୁ ହିଁ ଆମେ ଜଣେ ଯଥାର୍ଥ ମନୁଷ୍ୟର ସ୍ୱଭାବ ବୋଲି ଜାଣିବା । ଏବଂ, ଯେଉଁ ଅନନ୍ତ, ବର୍ଣ୍ଣନାତୀତ ଏବଂ ସମ୍ମୁଖଗାମୀ ପରମଇଚ୍ଛା ଏହି ଜଗତ୍‌ରୂପୀ ସତ୍ୟଟିକୁ ପରିଚାଳିତ କରି ନେଉଛି, ତାହାରି ବିଷୟରେ ସଜ୍ଞାନ ଏବଂ ଜାଗ୍ରତ ହୋଇ ରହିବା, ତାହାକୁ ହିଁ ଆମେ ଜୀବନ ପ୍ରତି ଶ୍ରଦ୍ଧା ବା Reverence for Life ବୋଲି ଜାଣିବା । (ପୃଷ୍ଠା-୨୮୩) ସେହି ଶ୍ରଦ୍ଧାକୁ ହିଁ ଆମେ ଆମ ଜୀବନର ଯଥାର୍ଥ ନିଷ୍ଠାରୂପେ ସ୍ୱୀକାର କରିନେବା । ସେହି ନିଷ୍ଠା ଆମ ଭିତରୁ ସ୍ୱତଃ ପ୍ରବାହିତ ହୋଇ ଆସୁଥିବ । ଏବଂ, କେବଳ ଏକ ଅନୁକୂଳ ପରିସ୍ଥିତିରେ ଯେ ଆମେ

ଆମ ଭିତରର ଜୀବନ-ଇଚ୍ଛା (Will to live)କୁ ଅନୁଭବ କରି ପାରୁଥିବା, ସେକଥା ଆଦୌ ନୁହେଁ । ସେହି ଇଚ୍ଛା ଆମ ଭିତରେ ସଦାପ୍ରଜ୍ଜ୍ୱଳିତ ହୋଇ ରହିଥିବ, ଜୀବନ ପ୍ରତି ଏକ ଅଦମ୍ୟ ଶ୍ରଦ୍ଧାଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ହୋଇ ତାହା ସଦା କ୍ରିୟାଶୀଳ ହୋଇ ରହିଥିବ, ଆମ ଚାରିପାଖରେ ଥିବା ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ କ୍ରିୟାଶୀଳ କରି ପାରୁଥିବ ।

'ଯେଉଁ ନୈତିକତା ମନୁଷ୍ୟକୁ ସଂସାର ଭିତରୁ କାଢ଼ିନେବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରେ, ସଂସାର ପ୍ରତି ଅନାସକ୍ତ ରହି କେବଳ ନିଜର ମୁକ୍ତି, ଶାନ୍ତି ବା ଆତ୍ମସୁଖ ଲାଗି ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଏ, ତାହା ମୋଟେ ଯଥାର୍ଥ ନୈତିକତା ନୁହେଁ । ଜୀବନ୍ତ ଜୀବନ ପ୍ରତି ଏକ ଜୀବନ୍ତ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସମ୍ବନ୍ଧିତ ହୋଇ ରହିବା, ତାହାହିଁ ଯଥାର୍ଥ ନୈତିକତା । (ପୃଷ୍ଠା-୩୦୪) ସଂସାର ରୂପେ ଯେଉଁ ପରମସତ୍ ଆପଣାକୁ ଆମର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ପ୍ରକଟ କରି ରଖିଛି, ତାହାରି ସହିତ ଏକ ଏକାତ୍ମତା ଅର୍ଜନ କରିବା ଲାଗି ଆମେ ଆପଣାକୁ ଦୀକ୍ଷିତ କରିନେବା । କେବଳ ଏହି ଅନନ୍ତ ପରିପ୍ରକାଶ ମଧ୍ୟରେ ହିଁ ଆମେ ପରମ ଅନନ୍ତଙ୍କୁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ କରିପାରିବା । ଏହି ଜଗତରେ ମୁଁ ଯାହାକିଛି ସହିତ ନିଜକୁ ସମ୍ବନ୍ଧିତ କରି ରଖିପାରିବି, କେବଳ ତାହାରି ମାଧ୍ୟମରେ ମୁଁ ଅନନ୍ତ ପରମସତ୍ତାଙ୍କ ସହିତ ମଧ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧିତ ହୋଇ ରହିପାରିବି। ଆମେ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଆସୁଥିବା ଯାବତୀୟ ଜୀବନ ପ୍ରତି ଏକ ଅନ୍ତଃପ୍ରବୃତ୍ତ ଦାୟିତ୍ୱବୋଧ, ଯାହାକି ଆପଣାକୁ ସଂପ୍ରସାରିତ କରି ଓ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ପ୍ରଗାଢ଼ ହୋଇ ତାତ୍କାଳିକ ସକଳ ସୀମାକୁ ଅତିକ୍ରମ କରି ଯାଉଥାଏ ଏବଂ ଜଣେ ମୁକ୍ତ ମନୁଷ୍ୟ ଯାହାକୁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଭାବରେ ଅନୁଭବ କରେ ଏବଂ ଯାହାକୁ ବାସ୍ତବରେ ପରିଣତ କରିବାକୁ ଉଦ୍ୟମ କରୁଥାଏ, ତାହାହିଁ ଯଥାର୍ଥ ନୈତିକତା । ନୈତିକତାର ଏହି ଯେଉଁ ମୂଳଭୂତ ତତ୍ତ୍ୱଟି ଆମର ପ୍ରତ୍ୟୟଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରୁ ଜନ୍ମଲାଭ କରେ, ଯାହା କଦାପି କୌଣସି ଅମୂର୍ତ୍ତତା ଭିତରେ ନିଜକୁ ହରାଇ ଦେଇନଥାଏ, ଯାହାକି ବାସ୍ତବ ଜୀବନ ସହିତ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସଚଳ ଭାବରେ ସତତ ବିବାଦରତ ହୋଇ ରହିଥାଏ, – ଆମେ ତାହାକୁ ହିଁ ଜୀବନ ପ୍ରତି ଏକ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ଅନୁରକ୍ତି ବୋଲି ଜାଣିବା । ଜୀବନ ପ୍ରତି ଏକ ଗଭୀର ଶ୍ରଦ୍ଧାରୁ ହିଁ ତାହା ଜନ୍ମଲାଭ କରିଥାଏ ।

" To become ethical means to begin to think sincerely" (ପୃଷ୍ଠା -୩୦୮) । ଜୀବନର ନୈତିକ ବେଢ଼ାଟି ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କଲା ମାତ୍ରକେ ଆମେ ନିଷ୍ଠାର ସହିତ ଭାବିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରୁ, ନିଜ ପ୍ରତି, ସମାଜ ପ୍ରତି ଓ ସମଗ୍ର ମାନବଜାତି ପ୍ରତି ଆପଣା ଦାୟିତ୍ୱବୋଧର ଡ଼ୋରଗୁଡ଼ିକୁ ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଥାଉ । ଆମର ଯାବତୀୟ ଜ୍ଞାନ ଆମର ଅନୁଭୂତିରେ ପରିଣତ ହୁଏ । ତା'ପରେ,

କେବଳ ଜାଣିବାଟାକୁ ହିଁ ଯଥେଷ୍ଟ ବୋଲି କହି ହୁଏନାହିଁ, ପୃଥିବୀ ସହିତ ଏକ ଅନ୍ତଃସମ୍ବନ୍ଧ ଲାଗିଯାଏ ଏବଂ ତାହା ମୋ ଭିତରେ ପୃଥିବୀର ଯାବତୀୟ ବସ୍ତୁ ମଧ୍ୟରେ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହୋଇ ରହିଥିବା ସେହି ରହସ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ..... ଇଚ୍ଛା ପ୍ରତି ଶ୍ରଦ୍ଧାଭାବ ଜାତ କରାଏ । ନିଜର ଜୀବନ-ପ୍ରେରଣା ପ୍ରତି ମୋ'ର ଯେତିକି ଶ୍ରଦ୍ଧା ଅଛି, ମୋ'ର ନୈତିକତା ଏହି ସବୁଟି ଭିତରେ ରହିଥିବା ଜୀବନ-ପ୍ରେରଣା ପ୍ରତି ସେତିକି ଶ୍ରଦ୍ଧାଭାବ ପୋଷଣ କରିବାକୁ ଶିକ୍ଷା ଦିଏ । ଜୀବନର ସୁରକ୍ଷା କରିବା ଓ ଜୀବନକୁ ଅଗ୍ରସର କରାଇନେବା ହିଁ ଯଥାର୍ଥ କଲ୍ୟାଣ ବୋଲି ପ୍ରତିଭାତ ହୁଏ, ଏବଂ ଜୀବନର ବିନାଶ କରିବା ବା ତାହାକୁ ବାଧା ଦେବା ମନ୍ଦ ଓ ଅନିଷ୍ଟକାରୀ ରୂପେ ଅନୁଭୂତ ହୁଏ । ତା'ପରେ କେବଳ ମୋ'ର ଭଲ ଓ ମୋ'ର ମନ୍ଦ ବୋଲି କିଛି ରହେନାହିଁ । ଏହି ସବୁଟି ସହିତ ଓ ସବୁରି ସହିତ ମୋ'ର ସମ୍ବନ୍ଧଗୁଡ଼ିକର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଯାହା ଭଲ, ତାହାହିଁ ମୋ' ଲାଗି ଭଲ ହୋଇ ରହେ, ଏବଂ ଯାହା ମନ୍ଦ ଓ ଅନିଷ୍ଟକାରୀ, ମୁଁ ମଧ୍ୟ ତାହାକୁ ମନ୍ଦ ଓ ଅନିଷ୍ଟକାରୀ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରେ । ଅର୍ଥାତ୍ ମୋ'ର ନୈତିକତା କେବଳ ଶୃଙ୍ଖଳାବଦ୍ଧ ଓ ଗଭୀର ହେବାକୁ ଆଦୌ ଯଥେଷ୍ଟ ମଣେନାହିଁ, ତାହା ନିଜକୁ ପ୍ରଶସ୍ତ ଏବଂ ପ୍ରସାରିତ ବି କରିନିଏ । ଜୀବନମାତ୍ରେ ସବୁକିଛି ତାକୁ ପବିତ୍ର ବୋଲି ଦିଶେ । ଯାହାକିଛି ଜୀବନଧାରଣ କରି ରହିଛି, ସେହି ସବୁକିଛି ଲାଗି ସିଏ ଏକ ଦାୟିତ୍ୱବୋଧ ଅନୁଭବ କରେ । ଜୀବନ ପ୍ରତି ଏକ ଅନ୍ତର୍ଗତ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଉପରେ ହିଁ ସେହି ଦାୟିତ୍ୱବୋଧ ଠିଆ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ଏହାକୁ ହିଁ ଆମେ ଏକ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ନୈତିକ ଜୀବନ ବୋଲି ଜାଣିବା । ଆମେ ଯାହାକୁ ଜୀବେଦୟା (Compassion) ବୋଲି କହୁ, ଏହା ତୁଳନାରେ ତାହା ଅତ୍ୟନ୍ତ ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ । ଜୀବନ ପ୍ରତି ଶ୍ରଦ୍ଧାଦ୍ୱାରା ପ୍ରେରିତ ହେଉଥିବା ଜୀବନପ୍ରତି ଅଜସ୍ର ଅନୁରାଗ, ଏହାହିଁ ଯଥାର୍ଥ ନୈତିକତା । ସେହି ଅନୁରାଗ ଭିତରେ ସହାନୁଭୂତି ରହିଛି, ପ୍ରୀତି ରହିଛି ଏବଂ ସକଳ ପ୍ରକାରର ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଉତ୍ସାହଭାବନା ମଧ୍ୟ ତାହାରି ମଧ୍ୟରେ ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ହୋଇ ରହିଛି । ଏକ ଅନ୍ତର୍ଗତ ଅନିବାର୍ଯ୍ୟତା ହିଁ ଏହାକୁ ଆମ ଜୀବନରେ ଉତ୍ସାରିତ କରି ଆଣିଥାଏ ।

କଥାଗୁଡ଼ିକୁ ଏକତ୍ର ଗୁନ୍ଥିଆଣି କହିବାକୁ ଗଲେ, ମୋ' ଭିତରେ ତଥା ମୋ' ବାହାରେ ରହିଥିବା ଜୀବନ-ଇଚ୍ଛାଟି ପ୍ରତି ମୋ'ର ଶ୍ରଦ୍ଧା, ତାହାହିଁ ନୈତିକତା । ମୋ'ର ଜୀବନପ୍ରେରଣା ମୋତେ ଏକ ଆତ୍ମଅନୁଭୂତି ମଧ୍ୟକୁ ପରିଚାଳିତ କରିନିଏ ଏବଂ ସେହି ଅନୁଭୂତି ମୋ'ଲାଗି ଏକ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଆତ୍ମଉପଲବ୍ଧିର ରହସ୍ୟକୁ ଉଦ୍‌ଘାଟିତ କରିଦିଏ । ଏକ ଆସକ୍ତିହୀନତାର ଦ୍ୱାର ଦେଇ ଆମେ ନୈତିକତା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶ କରୁ, ତାହା ଆମକୁ ବାହାରର ଯାବତୀୟ ଘଟଣାର ସମ୍ମୁଖରେ ଅବିଚଳିତ କରି ରଖେ ଏବଂ

ଯାହାହିଁ କରୁ, ତାହା ଆମକୁ ବାହାରର ଯାବତୀୟ ଘଟଣାର ସମ୍ମୁଖରେ ଅବିଚଳିତ କରି ରଖେ ଏବଂ ତାହାହିଁ ଆମକୁ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ଜୀବନ ଆଡ଼କୁ ମଧ୍ୟ ଗଭୀର ଏବଂ ସ୍ଥାୟୀ ଭାବରେ ଅନୁରକ୍ତ କରିଥାଏ । ଅନ୍ୟ ସକଳ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କ ନିମନ୍ତେ କୌଣସି ନା କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଆମେ ପ୍ରତ୍ୟେକେ ମଣିଷଟିଏ ହୋଇ ରହିବା, ଜୀବନଶ୍ରଦ୍ଧାର ନୈତିକତା ଆମଠାରୁ ତାହାହିଁ ଦାବୀ କରିଥାଏ । (A human being for human beings ପୃଷ୍ଠା-୩୨୨) ଜଣେ ମଣିଷ ଜୀବନର ଯେଉଁ କ୍ଷେତ୍ରରେ ରହିଥାଉ ପଛକେ, ଜୀବଶ୍ରଦ୍ଧାର ନୈତିକତା ତା'ର ଜୀବନରେ ଏହିସବୁ ଘଟଣା ଘଟାଇଥାଏ: ତାହା ତାକୁ ତା'ର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ଆତଯାତ ହେଉଥିବା ମନୁଷ୍ୟଭାଗ୍ୟ ସହିତ ହୃଦ୍‌ଗତ ଭାବରେ ସଂପୃକ୍ତ କରି ରଖେ, ଏକ ସହଚାରୀ ଆବଶ୍ୟକ କରୁଥିବା ଅନ୍ୟ ମଣିଷ ନିମନ୍ତେ ତାକୁ ଆପଣାକୁ ଉତ୍ସର୍ଗ କରିଦେବାକୁ ଶିଖାଏ । ବିଦ୍ୱାନ୍ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ କେବଳ ତା' ନିଜର ବିଦ୍ୟା ଭିତରେ କିଳିହୋଇ ରହିବାକୁ ଛାଡ଼ି ଦିଏନାହିଁ, କଳାବିତ୍‌କୁ ତା' କଳା ଭିତରେ ମଧ୍ୟ କିଳିହୋଇ ରହିବାକୁ ଦିଏ ନାହିଁ । କେବଳ ନିଜର ବୃଦ୍ଧି ଓ ଅଭିବୃଦ୍ଧିରେ ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ତାହା ଅନ୍ୟ ମଣିଷଙ୍କ ଲାଗି ମଧ୍ୟ ନିଜର ଜୀବନରେ କିଛି ସ୍ଥାନ ରଖିବାଲାଗି ପ୍ରେରଣା ଦିଏ । ନୈତିକତାକୁ ସମାଜର ନିୟନ୍ତ୍ରଣରେ ଛାଡ଼ି ଦେବାଦ୍ୱାରା ଆମ ସଭ୍ୟତା ଭୁଷୁଡ଼ି ପଡ଼ିବାର ଏକ ସଂକଟମୟ ଦୁର୍ଗତିରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଛି । ଯଦି ଯଥାର୍ଥ ଭାବନାଦ୍ୱାରା ପ୍ରେରିତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଜାଗରୂକ ଭାବରେ ଜଣେ ଜଣେ ନୈତିକବୋଧ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରେରିତ ବ୍ୟକ୍ତିରୂପେ ସମାଜମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶ କରି ଆପଣାର ଭୂମିକାଟିକୁ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରି ପାରନ୍ତେ, ତେବେଯାଇ ସେହି ସଭ୍ୟତାର ଏକ ନବଜନ୍ମ ଅବଶ୍ୟ ସମ୍ଭବ ହୁଅନ୍ତା । (ପୃଷ୍ଠା-୩୨୮) ଜୀବନ ପ୍ରତି ଶ୍ରଦ୍ଧା ଉପରେ ଆପଣାକୁ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରି ରଖିଥିବା ନୈତିକ ଜୀବନ ଆମ ହାତରେ ବହୁ ମିଛ ନୈତିକତା ଏବଂ ମିଛ ଆଦର୍ଶ ବିରୁଦ୍ଧରେ ସଂଗ୍ରାମ କରିବାକୁ ଅସ୍ତ୍ର ଆଣି ଦିଅନ୍ତା ସତ, ମାତ୍ର ନିଜ ନିଜ ଜୀବନରେ ଆମେ ଆପଣାର ମନୁଷ୍ୟପଣଟିକୁ ସୁରକ୍ଷିତ କରି ରଖିପାରିଲେ ଯାଇ ସେହି ଅସ୍ତ୍ରଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ରୟୋଗ କରିବାଲାଗି ଯଥେଷ୍ଟ ବଳବାନ୍ ହୋଇ ପାରନ୍ତେ । ଆପଣାର ଭାବନା ତଥା କ୍ରିୟାଶୀଳତାରେ ସେହି ମନୁଷ୍ୟପଣଟିକୁ ବାସ୍ତବତା ସହିତ ସଂଯୁକ୍ତ କରି ପାରୁଥିବା ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ସଂଖ୍ୟାରେ ଯଥେଷ୍ଟ ବୃଦ୍ଧି ଘଟିଲେ ଯାଇ ମନୁଷ୍ୟର ମନୁଷ୍ୟତା କେବଳ ଏକ ଭାବପ୍ରବଣତା ହୋଇ ନରହି ତାହାର ପ୍ରକୃତରେ ଯାହା ହେବାର କଥା ତାହା ହୋଇପାରନ୍ତା ଏବଂ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର ମନ ସମାଜର ଅନ୍ତର ଭିତରେ ଏକ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଉତ୍‌ପ୍ରେରକ ଓ ପରିବର୍ତ୍ତକ ରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ପାରନ୍ତା ।

ଭାରତୀୟ ବିଚାରରେ ଏବଂ ମିଷ୍ଟିକ୍ (Mystic) ମାନଙ୍କର ସାଧନାରେ ସଭ୍ୟତା ଓ ଜୀବନପ୍ରତିଷ୍ଠାକୁ ଯେପରି ବିଶୁଦ୍ଧ ଭାବରେ ଏକ ବ୍ୟକ୍ତିବାଦୀ ଏବଂ ଅନ୍ତର୍ମୁଖୀ ଅନୁଶୀଳନ ବୋଲି କଳ୍ପନା କରାଯାଇଛି, ଜୀବନ ପ୍ରତି ଶ୍ରଦ୍ଧା ତାହାକୁ ସମୀଚୀନ ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରି ନେବନାହିଁ । ଆପଣା ଭିତରକୁ ନିଜକୁ ପ୍ରତ୍ୟାହୃତ କରିନେଇ ମନୁଷ୍ୟ ଆତ୍ମପରିପୂର୍ଣ୍ଣତା ହାସଲ କରିବ ବୋଲି ଘୋଷଣା କରୁଥିବା ସଭ୍ୟତାଦର୍ଶକୁ ଏହି ଶ୍ରଦ୍ଧା ଏକ ଗଭୀର ପ୍ରୟାସ ବୋଲି କହିବ ସତ, ମାତ୍ର ତାହାକୁ ଅପୂର୍ଣ୍ଣ ବୋଲି ମଧ୍ୟ କହିବ । ସକଳ ଆବିଷ୍କାର ଏବଂ ଉଦ୍‌ଭାବନ ସକାଶେ ପଥକୁ ଉନ୍ମୁକ୍ତ କରି ରଖି ମନୁଷ୍ୟସମାଜର ଯାବତୀୟ ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ସମ୍ଭାବ୍ୟ ସକଳ ଅଗ୍ରଗତି ସମ୍ଭବ କରିବା ଏବଂ ସେହି ଅଗ୍ରଗତିକୁ ସମାଜସ୍ଥ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର ଜୀବନଗତ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତା ହାସଲ କରିବା ଦିଗରେ କାମରେ ଲଗାଇବା, ଏହାକୁ ହିଁ ଏକ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ସଭ୍ୟତାର ପ୍ରକୃତ ତଥା ଚୂଡ଼ାନ୍ତ ଲକ୍ଷ୍ୟରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇ ପାରିବ । ଜୀବନର ଯାବତୀୟ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଆପଣାର ଯଥାର୍ଥ ମନୁଷ୍ୟସ୍ୱଭାବକୁ ଅତୁଟ ଓ ସୁରକ୍ଷିତ କରି ରଖିବା, ତାହାହିଁ ଜଣେ ସଭ୍ୟତାଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିର ଆଦର୍ଶ ହୋଇ ରହିବା ଉଚିତ । କିଞ୍ଚିତ୍ ଅଧିକ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରି କହିଲେ ତାହା ଏହିପରି ହୋଇଥିବ: ଆଧୁନିକ ସଭ୍ୟତାର ସମସ୍ତ ପ୍ରତିକୂଳତା ସତ୍ତ୍ୱେ ଆମେ ତଥାପି ଆମର ମନୁଷ୍ୟସ୍ୱଭାବକୁ ଅକ୍ଷତ ରଖିଥିବା । ପୁନର୍ବାର ଜଣେ ଯଥାର୍ଥ ମନୁଷ୍ୟର ସ୍ୱଭାବଭୂମିକୁ ଫେରିଆସିବାର ଅଭିଳାଷକୁ ଯଦି ବର୍ତ୍ତମାନର ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କ ଭିତରେ ପ୍ରଜ୍ୱଳିତ କରି ଦିଆଯାଏ, ତେବେଯାଇ ସେମାନେ ଉପସ୍ଥିତ ଯାବତୀୟ ବିମୂଢ଼ତା ଓ ବିଭ୍ରାନ୍ତି ମଧ୍ୟରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ବାହାରି ଆସି ପାରିବେ; ଆପଣା ଜ୍ଞାନ ତଥା କ୍ଷମତାର ଗର୍ବରେ ସେମାନେ ଯେପରି ମିଛଟାରେ ବଣାହୋଇ ବୁଲୁଛନ୍ତି, ତାହାର ଅବସାନ ଘଟିବ । ବର୍ତ୍ତମାନ ତ ଆମ ଭିତରେ ଏକ ସାଧାରଣ ଧାରଣା ରହିଛି ଯେ, ସଭ୍ୟତା ହେଉଛି କେବଳ ଏକ ବିଶିଷ୍ଟ ବିଶେଷସୁବିଧାପ୍ରାପ୍ତ ବର୍ଗ ପାଇଁ ଏବଂ ସେହି ବିଶେଷ ବର୍ଗ ଯେପରି ସଭ୍ୟତାର ଫଳଗୁଡ଼ିକୁ ଭୋଗ କରିପାରିବେ, ସେଥିଲାଗି ସାଧାରଣ ମଣିଷମାନଙ୍କୁ ସାଧନ ସଦୃଶ ବ୍ୟବହାର କରିବା ବ୍ୟତୀତ ପ୍ରକୃତରେ ଆଉ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ପନ୍ଥା ନାହିଁ । ଏକ ମନୁଷ୍ୟୋଚିତ ଭୂମିରେ ତିଷ୍ଠି ରହିବାକୁ ସେମାନେ ଯେଉଁ କଠିନ ସଂଗ୍ରାମ କରୁଛନ୍ତି, ସେଥିଲାଗି ଆବଶ୍ୟକ ସେମାନଙ୍କର ନ୍ୟାଯ୍ୟ ଓ ପ୍ରାପ୍ୟ ମାନସିକ ତଥା ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ସହାୟତାରୁ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କୁ ବଞ୍ଚିତ କରି ରଖାଯାଇଛି । ଜୀବନଶ୍ରଦ୍ଧାର ଅନ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣଟି ଏହି ମନୋଭାବଟିର ବିରୁଦ୍ଧରେ ବିଦ୍ରୋହ କରେ ଏବଂ ଏପରି ଏକ ନୂତନ ବିଚାରଭୂମିକୁ ସମ୍ଭବ କରାଏ, ଯେଉଁଥିରେ କି ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନୁଷ୍ୟକୁ ତା'ର ମନୁଷ୍ୟୋଚିତ ମୂଲ୍ୟ ଓ ମନୁଷ୍ୟୋଚିତ ସମ୍ମାନ ଅବଶ୍ୟ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥାଏ ।

ସେହି ମୂଲ୍ୟ ଓ ସେହି ସମ୍ମାନର ପ୍ରତିକୂଳ ହୋଇ ରହିଥିବା ପରିସ୍ଥିତିର ବିରୁଦ୍ଧରେ ହିଁ ସେହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଯୁଦ୍ଧ କରିବାକୁ ପଡ଼େ, ଆପଣାର ପ୍ରତିବେଶୀ ଓ ସହଚାରୀ ଅନ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ବିରୁଦ୍ଧରେ ଲଢ଼ିବା ପାଇଁ ଆଉ ଆଦୌ କୌଣସି ଆବଶ୍ୟକତା ନଥାଏ । (ପୃଷ୍ଠା ୩୩୫-୬)।

ମନୁଷ୍ୟ ମାତ୍ରକେ ସମସ୍ତଙ୍କର ଜୀବନରେ ଏକ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଉତ୍ତୋଳନର ପ୍ରେରଣା ତଥା ପରିବେଶ ଉପଲବ୍ଧ ହୋଇ ପାରୁଥିବା ଉଚିତ । ଜୀବନର ଚୂଡ଼ାନ୍ତ ମୂଲ୍ୟ ବିଷୟରେ ଚିନ୍ତା କରିବାର ଅଧିକାର ସବୁ ମଣିଷଙ୍କର ରହିବା ଉଚିତ । ଆମ ଭିତରେ ରହିଥିବା ଆଧାତ୍ମିକ ଜୀବନସମ୍ପଦ ଗୁଡ଼ିକର ପୂର୍ଣ୍ଣ ଉତ୍ସାରଣ ହିଁ ଆମକୁ ଯେ ଯଥାର୍ଥ ଓ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ସଭ୍ୟତା ଲାଗି ଭାଜନ କରିପାରିବ, ସେକଥା ସତ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଆମକୁ ସମାନ ଉତ୍ସାହରେ ଆମର ଅର୍ଥନୈତିକ ତଥା ସାମାଜିକ ସମସ୍ୟାଗୁଡ଼ିକର ସମାଧାନକୁ ମଧ୍ୟ ହାତକୁ ନେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ସମାଜରେ ବାସ କରୁଥିବା ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ମନୁଷ୍ୟ ଭୌତିକ ଜୀବନର କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ଯାବତୀୟ କ୍ଳେଶରୁ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ରହିବେ, ଆମେ ଏଇଟିକୁ ମଧ୍ୟ ଯେକୌଣସି ସଭ୍ୟତାର ଏକ ଆବଶ୍ୟକତା ବୋଲି ଜାଣିରଖିବା । ଆମ ଚିନ୍ତାର ଧାରା ବଦଳିଗଲେ ଆମେ ଅଧିକ ସମର୍ଥ ଭାବରେ ଆମ ଅର୍ଥନୈତିକ ଏବଂ ସାମାଜିକ ସମସ୍ୟାଗୁଡ଼ିକର ମଧ୍ୟ ସମାଧାନ କରିପାରିବା । ଜୀବନ ପ୍ରତି ଶ୍ରଦ୍ଧାର ଅନ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟିଟି ଆମକୁ ସେହି ନୂତନ ଚିନ୍ତାଲାଗି ପ୍ରବୃତ୍ତ କରିବ । ସେତେବେଳେ ସମାଜରେ ପ୍ରତ୍ୟେକେ ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କ ଲାଗି ଦାୟୀ ହୋଇ ରହିବେ, ପ୍ରତ୍ୟେକେ ପ୍ରତ୍ୟେକର ଭୌତିକ ତଥା ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ କଲ୍ୟାଣ ଲାଗି ଆପଣାକୁ ଅନୁକୂଳ ଭାବରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ରଖିବେ । ଜୀବନଶ୍ରଦ୍ଧାର ଦୃଷ୍ଟିଟି ଆମ ପାରସ୍ପରିକତାର ବହୁବିଧ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସକ୍ରିୟ ହୋଇ ପାରିଲେ ସମାଜରେ ଅର୍ଥନୈତିକ ନ୍ୟାୟର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ହୋଇ ପାରିବ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଅଶ୍ରଦ୍ଧା ହିଁ ନିୟାମକ ହୋଇ ରହିଥିବାରୁ ଠିକ୍ ବିପରୀତଟାକୁ ହିଁ ଭୋଗ କରିବାକୁ ପଡୁଛି । ପ୍ରକୃତିର ଶକ୍ତି ଉପରେ ଆମେ ଯେଉଁ ବିଜୟମାନ ହାସଲ କରୁଛୁ, ତାହାରି ମାଧମରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅବିବେକୀ ଭାବରେ ଆମକୁ ଅନ୍ୟ ଅନେକଙ୍କ ଉପରେ କ୍ଷମତା ବିସ୍ତାର କରି ରହିବା ଲାଗି ପ୍ରଶସ୍ତ ପ୍ରଶ୍ରୟ ମଧ୍ୟ ମିଳିଯାଉଛି । ଶହେଟା ମେସିନ୍‌ର ମାଲିକ ହୋଇ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ଗୋଟିଏ କମ୍ପାନୀ ସେହି ମେସିନ୍‌କୁ ଚଳାଉଥିବା ମଣିଷମାନଙ୍କ ଉପରେ ମାଲିକ ହୋଇଯାଉଛି । ହୁଏତ ଏପରି ଏକ ଉଦ୍‌ଭାବନ ସମ୍ଭବ ହେବ, ଯାହାବଳରେ କି ଜଣେ ମଣିଷ ଏକାବେଳେକେ ଦଶ ଶହ ବା ଦଶହଜାର ମନୁଷ୍ୟଙ୍କର ମଧ୍ୟ ପ୍ରାଣ ନେଇପାରିବ ।

ଉତ୍ପୀଡ଼କ ଏବଂ ଉତ୍ପୀଡ଼ିତ ମାନଙ୍କର ପର୍ଯ୍ୟାୟକ୍ରମେ ଭୂମିକା ବଦଳି ଯାଉଥିବ ସିନା, ମାତ୍ର ଅର୍ଥନୈତିକ ଏବଂ ଭୌତିକ କ୍ଷମତା ବୃଦ୍ଧି କରି ପରସ୍ପରକୁ ବିନାଶ କରିବାର ଲୀଳା ଅବଶ୍ୟ ଲାଗି ରହିଥିବ । ଅନ୍ୟ ଉପରେ ରହିଥିବା ଆମର କ୍ଷମତାଗୁଡ଼ାକ ପରିହାର କଲେ ଯାଇ ଏକ ପ୍ରତିକାର ସମ୍ଭବ ହେବ । ମାତ୍ର ତାହା ହେଉଛି ଏକ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଭୂମିର କଥା । ଭୌତିକ ଅଗ୍ରଗତିର ନିଶାରେ ପଡ଼ି ଆମେ ମନୁଷ୍ୟବ୍ୟକ୍ତି ତଥା ମନୁଷ୍ୟଜାତିର ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଅଗ୍ରଗତି ବିଷୟରେ ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ବିସ୍ମୃତ ହୋଇ ରହିଛୁ । ତଥାପି ନିଜ ଭିତରୁ ସାହସ ସଂଗ୍ରହ କରି (Courage of despair) ଆମକୁ ସେହି ଅଗ୍ରଗତି ଉପରେ ପୁନର୍ବାର ବିଶ୍ୱାସ ସ୍ଥାପନ କରିବାକୁ ହେବ । ମଙ୍ଗଟିକୁ ମୋଡ଼ି ଦେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ତେବେଯାଇ ବୋଇତଟି ଯଥାର୍ଥ ପବନଟିର ଅନୁକୂଳତା ଲାଭ କରି ପାରିବ ।

ଏଥିଲାଗି ଧର୍ମ ଓ ରାଷ୍ଟ୍ରନାୟକ ଦୁଇଟି ଅନୁଷ୍ଠାନ ପ୍ରତି ଆମର ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆଣିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଏକ ଆଧୁନିକ ରାଷ୍ଟ୍ରରେ ବାସ କରୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଯଦି ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ବ୍ୟକ୍ତି ମନୁଷ୍ୟର ଯଥାର୍ଥ ସଭ୍ୟତା ବିଷୟରେ ସଚେତନ ହୋଇ ରହିବେ ଏବଂ ଏକ ସମୀକ୍ଷାତ୍ମକ ଦୃଷ୍ଟିରେ ହିଁ ରାଷ୍ଟ୍ରକୁ ଦେଖିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିବେ, ତେବେଯାଇ ସାଂପ୍ରତିକ ରାଷ୍ଟ୍ର ଆପଣାର ଅତିରିକ୍ତତା ଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ ସଚେତନ ହୋଇପାରିବ । ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କର ପ୍ରତ୍ୟୟ ହେଉଥିବ ଯେ ରାଷ୍ଟ୍ର ତାହାର ଏହି ବର୍ତ୍ତମାନ ଦମ୍ଭଗୁଡ଼ିକ ଦ୍ୱାରା ଆକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିବା ଯାଏ ପୃଥିବୀର ସ୍ଥିତିରେ ଆଦୌ କୌଣସି ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇ ପାରିବନାହିଁ । ଅନେକେ ଯୁକ୍ତି କରି କହିଥାନ୍ତି ଯେ, କେବଳ ସତ୍ୟ, ନ୍ୟାୟ ଓ ନୈତିକତା ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି କୌଣସି ରାଷ୍ଟ୍ର କଦାପି ସମ୍ଭବ ହୋଇ ପାରିବନାହିଁ ଏବଂ ତେଣୁ ତାକୁ ସୁବିଧାବାଦର ଆଶ୍ରୟ ନେବାକୁ ହିଁ ପଡ଼ିବ । ଏହା ଏକ ହାସ୍ୟାସ୍ପଦ କଥା । ସୁବିଧାବାଦ ହେତୁ ହିଁ ରାଷ୍ଟ୍ରଗୁଡ଼ିକ ବର୍ତ୍ତମାନର ଶୋଚନୀୟ ଅବସ୍ଥାରେ ଆସି ପଡ଼ିଛନ୍ତି । ବ୍ୟକ୍ତିର ଜୀବନ ପରି ରାଷ୍ଟ୍ରର ଜୀବନ ମଧ୍ୟ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକତା ଓ ନୈତିକ ଆଚରଣକୁ ଆଧାର କରି ରହିଥିବା ଉଚିତ, ରାଷ୍ଟ୍ରର ଅଧୀନରେ ରହିଥିବା ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ଆସ୍ଥା ଉପରେ ହିଁ ତାହା ଆପଣାକୁ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରି ରଖିପାରିବା ଉଚିତ । ସୁବିଧାବାଦ ସାମୟିକ ଭାବରେ ସଫଳତା ଆଣି ଦେଇପାରେ, ମାତ୍ର ଶେଷକୁ ବିଫଳତା ହିଁ ସୁନିଶ୍ଚିତ ।

ଏହି ସଭ୍ୟ ରାଷ୍ଟ୍ର ଯାବତୀୟ ଜାତୀୟତାବାଦ ଓ ଜାତୀୟତାବାଦୀ ସମ୍ପନ୍ନତାରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିବ । ଆମ ଭିତରେ ଯଥାର୍ଥ ସଭ୍ୟତା ବିଷୟରେ ଏକ ଦାୟିତ୍ୱବୋଧ

ଯେତିକି ବୃଦ୍ଧି ପାଉଥିବ, ଆମେ ସେତିକି ସେତିକି ଜାତି ତଥା ରାଷ୍ଟ୍ରଗୁଡ଼ିକର ସୀମାକୁ ଅତିକ୍ରମ କରି ସମଗ୍ର ମନୁଷ୍ୟଜାତି ଉପରେ ଦୃଷ୍ଟି ନିକ୍ଷେପ କରିବାଲାଗି ସମର୍ଥ ହୋଇ ପାରୁଥିବା । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ନୈତିକତାର ଭୂମି ଉପରେ ଜୀବନ ତଥା ଜଗତ ବିଷୟରେ ଏକ ସ୍ୱୀକାରାତ୍ମକ ଦୃଷ୍ଟି ପୋଷଣ କରି ସେହି ଅନୁସାରେ ଜୀବନ ବଞ୍ଚୁଥିବ, ମନୁଷ୍ୟ ତଥା ମନୁଷ୍ୟଜାତିର ଭବିଷ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ତା' ମନରେ ଏକ ଉଦ୍‌ବେଗ ରହିଥିବ, ଏକ ଆଶା ମଧ୍ୟ ରହିଥିବ । ଦାର୍ଶନିକ କାଣ୍ଟ୍ ତାଙ୍କର ଏକ ପୁସ୍ତକରେ ପୃଥିବୀରେ ରାଷ୍ଟ୍ର ରାଷ୍ଟ୍ର ମଧ୍ୟରେ ହେଉଥିବା ଶାନ୍ତିଚୁକ୍ତି ଗୁଡ଼ିକର ପାଳନକୁ କିପରି ସ୍ଥାୟୀ କରାଯାଇ ପାରିବ, ସେହି ସମ୍ବନ୍ଧରେ କେତୋଟି ନିୟମର ପ୍ରଣୟନ କରି ଦେଇଥିଲେ । ସେପରି କରିବା ପ୍ରକୃତରେ ଏକ ଭ୍ରମ ଥିଲା । ଆମ ଅଭିପ୍ରାୟ ଯେତେ ଭଲ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଓ ଯେତେ ଦକ୍ଷତା ସହିତ ନିୟମଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରଣୟନ କରାଗଲେ ମଧ୍ୟ ତାହାଦ୍ୱାରା କଦାପି ସ୍ଥାୟୀ ଫଳଗୁଡ଼ିକ ଫଳିବ ନାହିଁ । ଜୀବନ ପ୍ରତି ଶ୍ରଦ୍ଧାର ଏକ ଯଥାର୍ଥ ଦୃଷ୍ଟି ଦେଇ ପାରୁଥିବା ଉପଯୁକ୍ତ ମନନ ଓ ଜୀବନ ଦ୍ୱାରା ହିଁ ମନୁଷ୍ୟଜାତିର ଏହି ପୃଥିବୀରେ ଅବିଚ୍ଛିନ୍ନ ଶାନ୍ତିର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ହୋଇପାରିବ ।

- ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଦାସ

✦✦✦

ମାନବ-ସମାଜର ନବବିଧାନ

The Reconstruction of Humanity

ଲେଖକ: Pitirim A. Sorokin
Beacon Press, Boston, 1948
(Reverently dedicated to the deathless Mohandas K.Gandhi)

Pitirim A. Sorokin (1889-1968)

ଅଧ୍ୟାପକ ସୋରୋକିନ୍‌ଙ୍କ ଜନ୍ମ ଉତ୍ତର ରୁଷିଆର ଏକ ଅରଣ୍ୟାଞ୍ଚଳରେ ଅବସ୍ଥିତ ଭୋଲୋଗଡ଼ା ପ୍ରଦେଶରେ । ଏକ ଅଣରୁଷୀୟ ଭାଷା କହୁଥିବା ଅଣରୁଷୀୟ କୋମି ଜାତିର ଗୋଟିଏ ପରିବାରରେ । ଆଧୁନିକ ଶିଳ୍ପାୟନର ଆଦୌ କୌଣସି ସଂକ୍ରମଣ ମଧ୍ୟକୁ ଆସିନଥିବା ଏବଂ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ କୃଷିଭିତ୍ତିକ ପାରମ୍ପରିକ ସଂସ୍କୃତି ମଧ୍ୟରେ । ଶୈଶବ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅରକ୍ଷିତ ଭାବରେ ଅତିବାହିତ ହୋଇଥିଲା । ପୂରା ମଫସଲି ପିଲାଟିଏ ପରି ନିତାନ୍ତ ଅନିଶ୍ଚିତ ବହୁ ଦୁରବସ୍ଥା ମଧ୍ୟଦେଇ ଗତି କରି ସୋରୋକିନ୍ ତଥାପି ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷାପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ ପାରିଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ରୁଷିଆରେ Czar ଙ୍କର ଅତ୍ୟାଚାରୀ ଶାସନ, – ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ସକାଶେ ଏକ ଘୋର ଦୁର୍ଦ୍ଦିନ ଘୋଟିକରି ରହିଥାଏ । ଅବସ୍ଥାଘେରରେ ସୋରୋକିନ୍ ମଧ୍ୟ ଶ୍ରମିକ ଏବଂ କୃଷକମାନଙ୍କର ଜାଗରଣ ନିମନ୍ତେ ଚାଲିଥିବା ସକ୍ରିୟତା ସହିତ ସଂପୃକ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲେ । ସେହି ଅବଧିରେ ୧୯୦୬ ମସିହାରେ ତାଙ୍କୁ କାରାଗାରରେ ମଧ୍ୟ କେତେ ମାସ କଟାଇବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା । ସେହି କାରାଗାରରେ ହିଁ ସୋରୋକିନ୍ ଗଭୀର ଅଧ୍ୟୟନ ଦ୍ୱାରା କାର୍ଲ ମାର୍କ୍ସ, ଏଙ୍ଗେଲ୍‌ସ୍, କ୍ରୋପଟ୍‌କିନ୍, ଟଲ୍‌ଷ୍ଟୟ୍, ପ୍ଲେଖାନଫ୍, ଲେନିନ୍ ତଥା ଡାର୍‌ୱଇନ୍, ସ୍ପେନ୍‌ସର୍ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କର ବିଚାରଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ପରିଚିତ ହେଲେ ।

ଅପରାଧ-ବିଜ୍ଞାନର ଅଧ୍ୟାପକ ହିସାବରେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ସୋରୋକିନ୍‌ଙ୍କର ଅଧ୍ୟାପନାଜୀବନ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା । ୧୯୧୭ର ବିପ୍ଳବ ଦ୍ୱାରା ରୁଷିଆରେ ଜାର୍ ଶାସନର ଅବସାନ ଘଟିଥିଲା । ଫେବ୍ରୁଆରୀ ମାସରେ ଆଲେକ୍‌ଜାଣ୍ଡର୍ କେରେନ୍‌ସ୍କିଙ୍କର ନେତୃତ୍ୱରେ ସ୍ଥାପିତ ଅସ୍ଥାୟୀ ସରକାର ପ୍ରତି ହିଁ ତାଙ୍କର ସକଳ ସହାନୁଭୂତି ରହିଥିଲା । ଶ୍ରମିକ ସୋଭିଏଟ୍ ଗୁଡ଼ିକର ଏକ ସମାନ୍ତର ବିକଳ୍ପ ରୂପେ ସେ କୃଷକ ସୋଭିଏଟ୍‌ମାନଙ୍କର ସଂଗଠନ କାର୍ଯ୍ୟ ସହିତ ନିଜକୁ ସକ୍ରିୟ ରଖିଥିଲେ । ସେତେବେଳର ହିଂସା, ହତ୍ୟା

ବିପ୍ଳବ ବିଷୟରେ ତାଙ୍କର ପ୍ରାୟ ଏକ ମୋହଭଙ୍ଗ ହିଁ ହେଲା । ଶ୍ରୀ ସୋରୋକିନ୍ ଶାସନପ୍ରମୁଖ କେରେନ୍‌ସ୍କିଙ୍କର ସେକ୍ରେଟରୀରୂପେ ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇ କାର୍ଯ୍ୟ କଲେ । କିନ୍ତୁ ତେଣେ ବଲ୍‌ଶେଭିକ୍ ମାନଙ୍କର ପରାକ୍ରମ ହିଁ ବୃଦ୍ଧି ପାଇବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ଅକ୍ଟୋବର ବିପ୍ଳବ ଫଳରେ କେରେନ୍‌ସ୍କି ସରକାରଙ୍କ ପତନ ଘଟିଲା । ବଲ୍‌ଶେଭିକ୍‌ମାନେ ମଞ୍ଚର ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ମାଲିକ ହୋଇ କ୍ଷମତାକୁ ଆସିଥିଲେ । ସୋରୋକିନ୍ ଆପଣାକୁ ପୋଲିସ୍ ହାତରେ ସମର୍ପଣ କଲେ ଓ ତାଙ୍କୁ ଫାଶୀଦଣ୍ଡର ଆଦେଶ ହୋଇଥିଲା । ମାତ୍ର, ସ୍ୱୟଂ ଲେନିନ୍‌ଙ୍କର ହସ୍ତକ୍ଷେପ ଫଳରେ ସେହି ଆଦେଶ ରଦ୍ଦ ହେଲା ଏବଂ ସୋରୋକିନ୍ ମୁକ୍ତି ଲାଭ କରିଥିଲେ । ଏବଂ ପରିଶେଷରେ ୧୯୨୨ ମସିହାରେ ରୁଷିଆ ଛାଡ଼ିଲେ ।

ଚେକୋସ୍ଲୋଭକିଆରେ କିଛିଦିନ ରହିବାପରେ ଶେଷକୁ ଆମେରିକା । ତାଙ୍କର ସ୍ଥାୟୀ ଆସ୍ଥାନ ହାର୍ଭାର୍ଡ୍ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ସମାଜ-ବିଜ୍ଞାନର ମୁଖ୍ୟ ପ୍ରଫେସର ହୋଇ ସୋରୋକିନ୍ ଦୀର୍ଘ ୨୫ ବର୍ଷ (୧୯୩୦-୫୫) ଅତିବାହିତ କରିଛନ୍ତି । ଆମେରିକାରେ ଏହି ଅଧ୍ୟାପନାର ଜୀବନରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରତ୍ୟୟ ସହିତ ନିୟୋଜିତ ହୋଇ ରହିବାକୁ ତାଙ୍କୁ ସର୍ବପ୍ରଥମେ ଇଂରାଜୀ ଭାଷା ଉପରେ ଅବଶ୍ୟ ଯଥେଷ୍ଟ ଦଖଲ ଅର୍ଜନ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା । ବିଭାଗୀୟ ବ୍ୟକ୍ତିବିଦ୍ୱେଷର ଶିକାର ହୋଇ ତାଙ୍କୁ ବେଶ୍ ଦୁର୍ଗତିର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାକୁ ମଧ୍ୟ ପଡ଼ିଛି । ସେତେବେଳେ ଏକ ବିଶେଷ ଅର୍ଥନୀତିର ସହାୟତା ଲାଭ କରି ସେହି ହାର୍ଭାର୍ଡ୍‌ରେ ହିଁ ଶ୍ରୀ ସୋରୋକିନ୍ *Havard Research Centre in Creative Altruism* ନାମକ ଏକ ନୂତନ ପ୍ରତିଷ୍ଠାନର ମୁଖ୍ୟ ହୋଇ ଆପଣା ପ୍ରତିଭା ତଥା ଆଗ୍ରହର ଏକ ଅଧିକ ପ୍ରଶସ୍ତ ପରିଚୟ ଦେଇପାରିଲେ ।

ତାଙ୍କର ରଚିତ ଗ୍ରନ୍ଥର ସଂଖ୍ୟା ଅନେକ । ତଥାପି, ଏକ ତାଲିକା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି କହିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲେ ଆମେ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ନିମ୍ନଲିଖିତ ଭାବରେ ଉଲ୍ଲେଖ କରି ପାରିବା; *System of Sociology(1922), The Influence of Hunger on Human Behavior(1922), The Sociology of Revolution (1923), Leaves from a Russian Diary (1923), Social Mobility(1927), Contemporary Sociological Theories (1928), Principles of Rural-urban Sociology(1929), A Systematic Sourcebook in Rural Sociology(1930-32), Social and Cultural Dynamics, 4 Volumes, (1937-41), Socio-cultural Causality, Space, Time(1943), Society, Culture and Personality (1947)*

ଏବଂ ତା'ପରେ ପ୍ରାୟ ଏକ ଦ୍ୱିତୀୟ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ, Crisis of Our Age (1941), Man and Society in Calamity (1942), Reconstruction of Humanity(1948), Altruistic Love(1950), Social Philosophies of an Age of Crisis(1950), Explorations in Altruistic Love and Behavior (1959), S.O.S. The Meaning of Our Crisis (1951), The Ways and Power of Love (1954), The American Sex Revolution (1957) ଏବଂ Power and Morality (1959), ତଥାପି, ନିଜ ସୃଜନାତ୍ମକ କ୍ରିୟାଶୀଳତାର ଶେଷ ଆଡ଼କୁ, Fads and Foibles in Modern Sociology and Related Sciences (1956).

ମନୁଷ୍ୟର ଜୀବନ, – ତାହା ହେଉଛି ଏକ ଅନ୍ୱେଷଣର କାହାଣୀ । ଏକ ଅନବରତ ଅନ୍ୱେଷଣର କାହାଣୀ । ଉଭୟ ବ୍ୟକ୍ତିଜୀବନ ଏବଂ ଗୋଷ୍ଠୀଜୀବନର କ୍ଷେତ୍ରରେ ସଦାଚଳମାନ୍ ଏକ ଅନ୍ୱେଷଣ । ଆପଣାର ବାହାରେ ଅନ୍ୱେଷଣ ଏବଂ ଆପଣାର ଭିତରକୁ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ୱେଷଣ । ସେହି ଆଦିମତମ କାଳରୁ ଏହି ଆଧୁନିକତମ କାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ । ଅନ୍ୱେଷଣ କରୁ କରୁ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ଲକ୍ଷ୍ୟଟି ପାଖରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଯିବା, ଯାହାଫଳରେ କି ଅନ୍ୱେଷଣଟି ବନ୍ଦ ହୋଇଯିବ, ସେପରି ଆଦୌ ନୁହେଁ । ସଫଳତା ଲାଗି ଅନ୍ୱେଷଣ, ସୁଖ ନିମନ୍ତେ ଅନ୍ୱେଷଣ ? ଏଇଟିର ଫଳରେ ମନୁଷ୍ୟ ଅଧିକ ସଫଳ ହୋଇଛି ନା ବିଫଳ ହୋଇଛି ? ବିଫଳତା ହୁଏତ ଅଧିକ ପାଇଛି ବୋଲି ସଫଳତାର ଅନ୍ୱେଷଣକୁ ଯିଏ ଛାଡ଼ିଦେଇଛି କି ? ସୁଖ ତୁଳନାରେ ଦୁଃଖ ଅଧିକ ପାଇଛି ବୋଲି ସୁଖର ଅନ୍ୱେଷଣକୁ ଛାଡ଼ି ଦେଇଛି କି ? ସ୍ଥାନୀୟ ଅନ୍ୱେଷଣଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରସାରିତ ହୋଇ କ୍ରମେ ବିଶ୍ୱସ୍ତରୀୟ ବହୁ ଅନ୍ୱେଷଣରେ ଯାଇ ପରିଣତ ହୋଇଛି । ତାତ୍କାଳିକରୁ ସର୍ବକାଳିକର ସର୍ଜନାମାନ ଜନ୍ମଲାଭ କରିଛି । ଗୋଡ଼ ତ କେତେ ନା କେତେ ଖସିଛି, – ତଥାପି ଗୋଡ଼ ବାରବାର ବାଟକୁ ବାହାରିବା ଲାଗି ମନ କରିଛି । ଏବେ ଆମେ ପୃଥିବୀସାରା ଯାହାକୁ ପାରସ୍ପରିକତା ବୋଲି କହୁଛୁ, ସମଗ୍ର ମନୁଷ୍ୟଜାତି ପ୍ରକୃତରେ ବାଟ ଉପରକୁ ବାହାରି ଆସି ହିଁ ତାହାକୁ ଶିକ୍ଷା କରିଛି । ପାରସ୍ପରିକତାର ଭଳି ଭଳି ଆହ୍ୱାନ ତଥା ଆୟତନକୁ ସିଏ ପରିବାର ବୋଲି କହିଛି, ଧର୍ମ ଓ ସଂସ୍କୃତି ବୋଲି କହିଛି, – ରାଷ୍ଟ୍ରବ୍ୟବସ୍ଥା ବୋଲି ବି କହିଛି । ଏଗୁଡ଼ିକ ସମସ୍ତେ ମିଶି ତା'ର ଅନ୍ୱେଷଣର ପରିଧିଗୁଡ଼ିକୁ ନିରନ୍ତର ବଢ଼ାଇ ହିଁ ଦେଇଛନ୍ତି । ସମ୍ଭବତଃ ଏହିପରି ଭାବରେ ହିଁ ମନୁଷ୍ୟ କ୍ଷୁଦ୍ରଗୁଡ଼ିକୁ ଅତିକ୍ରମ କରିଛି । ଏବେ ମଧ୍ୟ କରିବାରେ ଲାଗିଛି ।

ଅଧିକର ଅନ୍ୱେଷଣ, ତାହାହିଁ ତ ଜୀବନ । ତାହାହିଁ କାମ୍ୟ । କେବଳ ମୁଁ ନୁହେଁ, ଏମାନେ ସମସ୍ତେ, ଆମେ ସମସ୍ତେ, – ଏହାହିଁ କାମ୍ୟ । ଅଳପ ହେଉଛି ଦୁଃଖର କାରଣ, ଅଳପ ହିଁ ମୃତ୍ୟୁ । କେବଳ ମୋ' ପାଇଁ ନୁହେଁ, ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ ଅନିଷ୍ଟକାରକ । ପୃଛକୁ ଚାହିଁ ଇତିହାସ ଉପରେ ଆଖି ପକାଇଲେ ସତେଅବା କେଡ଼େ ପରିଷ୍କାର ହୋଇ ଜଣାଯାଉଛି ଯେ, ଯେତେବେଳେ ଏହି ମୂଳ କାମ୍ୟଟି ଅନ୍ତରାଳକୁ ଚାଲିଯାଇଛି, ସେହି ସମୟରେ ହିଁ ପୃଥିବୀ ଉପରକୁ ବୃହତ୍ ଏପରିକି ଅଭୂତପୂର୍ବ ଅନିଷ୍ଟମାନେ ମାଡ଼ି ଆସିଛନ୍ତି । ଆନନ୍ଦଦାୟୀ ଅର୍ଥାତ୍ ଶକ୍ତିଦାୟୀ ଏପରି କ'ଣ ଗୋଟିଏ ଅସଲ ବିଷୟରେ ସଂପୃକ୍ତ କାଳଟି ବା ଆସ୍ପୃହାଟି ଅନ୍ୟମନସ୍କ ହୋଇଯାଉଛି, ଯାହା ହେଉ ହେଉ ଦୌରାତ୍ମ୍ୟକାରୀ କ୍ଷମତାମାନେ ହିଁ ବଳୀୟାର ହୋଇ ଯାଉଛନ୍ତି ଓ ସକାରାତ୍ମକ ବିଶ୍ୱାସ, ସାହସ ଏବଂ ବଳଗୁଡ଼ିକୁ ହରଣ କରି ନେଉଛନ୍ତି । ସତେଅବା ସବୁକିଛି ଭାଙ୍ଗି ଚୂରମାର ହୋଇ ଯାଉଥିବା ଭଳି ବୋଧ ହେଉଛି । ସେତେବେଳେ ପୁନର୍ବାର ଏକ ଅନ୍ୟ ନେତୃତ୍ୱ ଏବଂ ଆରମ୍ଭ ଲାଗି ଅପେକ୍ଷା ରହୁଛି, ଯାହାକି ମୃତ୍ୟୁଗୁଡ଼ିକୁ ଚୁନୌତି ଦେଉଛି, ପୁନର୍ବାର ଘରଟିକୁ ଫେରି ଆସିବା ସକାଶେ ଉଦ୍‌ବୋଧନ ଦେଉଛି । ଏହିପରି ଏକ ଅନମନୀୟ ଜିଦ୍, – ତାହାହିଁ ତ ଏକାଧିକ ଅର୍ଥରେ ଏକ ଲକ୍ଷଣଯୁକ୍ତ ଜୀବନକୁ ବୁଝାଇବ । ମନୁଷ୍ୟଜାତି କାଳକାଳକୁ ସେହି ଜୀବନର ହିଁ ଅନ୍ୱେଷଣ କରି ଆସିଛି ଏବଂ ନିଜ ବିଶ୍ୱସମ୍ପର୍କର ଗବାକ୍ଷଗୁଡ଼ିକୁ ବଢ଼ାଇ ପାରିଛି । ଯାହାକିଛି ଜୀବନକୁ ଅସ୍ୱୀକାର କରୁଛି, – ତାହା ମନୁଷ୍ୟର ଅସମ୍ମାନ କରୁଛି, ତାହା ହିଁ ମୃତ୍ୟୁ । ତେଣୁ, ଉତ୍ତୋଳନକାରୀ ମୁହୂର୍ତ୍ତଗୁଡ଼ିକରେ ମନୁଷ୍ୟମାନେ ଚିରକାଳ ମୃତ୍ୟୁକୁ ଅସ୍ୱୀକାର କରି ଆସିଛନ୍ତି । କିଏ ହାରିଛି, କିଏ ଜିତିଛି ? ଅନମନୀୟତା ହିଁ ଜିତିଛି ।

ସେହିପରି ଏକ ମୂଳପ୍ରତ୍ୟୟ ଉପରେ ଭିତ୍ତି କରି ଆମେ ନିଶ୍ଚୟ ଜାଣିପାରିବା ଯେ ପ୍ରାୟ ସେହି ଆବହମାନ କାଳରୁ ହିଁ ସମସ୍ୟା ଲାଗି ରହିଛି ଏବଂ ସମସ୍ୟାଗୁଡ଼ିକୁ ସାମନା କରିବାର ଉଦ୍ୟମଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ଲାଗିରହିଛି । ସଙ୍କଟ ଲାଗି ରହିଛି, ସମାଧାନ ବି ଲାଗି ରହିଛି । ନିଜ ବୁଦ୍ଧିର ପରାମର୍ଶଗୁଡ଼ିକୁ ଖଟାଇ ମନୁଷ୍ୟମାନେ ସମସ୍ୟାଗୁଡ଼ିକରେ ଏକ ଶ୍ରେଣୀବିଭାଗ କରିବା ଲାଗି ପ୍ରୟାସ କରିଛନ୍ତି । ଶ୍ରେଣୀବିଭାଗ ଦ୍ୱାରା ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଅଲଗା ଅଲଗା କରି ଦେଖିହେବ ଓ ତେଣୁ ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଅଳ୍ପ ଆୟାସରେ ଅନୁମିତ ସମାଧାନଗୁଡ଼ିକୁ ମଧ୍ୟ ସମ୍ଭବ କରିହେବ ବୋଲି ସର୍ବଦା ବିଶ୍ୱାସ କରାଯାଉଛି । ଜୀବନର କେତେ କେତେ କ୍ଷେତ୍ର ଏବଂ ତେଣୁ ତଦନୁରୂପ କେତେ ଖାସ୍ ଖାସ୍ ସମସ୍ୟା ଓ ସମାଧାନ । ଆମ ଏ ଯୁଗର ବିଜ୍ଞାନମାନେ ମଧ୍ୟ ସେହି ପ୍ରଣାଳୀଟିକୁ ବେଶ୍ ଉତ୍ସାହ

ଯୋଗାଇ ଦେଇଛନ୍ତି । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ, ରାଜନୀତିକ ସମସ୍ୟା, ଅର୍ଥନୀତିର ସମସ୍ୟା, ଶିକ୍ଷାର ସମସ୍ୟା, ପ୍ରଯୁକ୍ତି-ବିଜ୍ଞାନର ସମସ୍ୟା, – ଇତ୍ୟାଦି, ଇତ୍ୟାଦି । ଏବଂ ସେହପରି ରାଜନୀତିକ ସମାଧାନ, ଅର୍ଥନୀତିର ସମାଧାନ, ଶିକ୍ଷାକ୍ଷେତ୍ରର ସମାଧାନ, ପ୍ରଯୁକ୍ତିଗତ ନୂଆ ନୂଆ କୌଶଳଦ୍ୱାରା ସମାଧାନ, – ଇତ୍ୟାଦି, ଇତ୍ୟାଦି । ମାତ୍ର ଏଗୁଡ଼ିକ ଦ୍ୱାରା କ'ଣ ଅସଲ ସମାଧାନଗୁଡ଼ିକୁ କରି ହେଉଛି ବା ଅସଲ ଅଡୁଆଗୁଡ଼ିକୁ କଟାଯାଇ ପାରୁଛି ? ହଁ, ଟୁଣୁକାଟୁଣୁକି ଏକ ବ୍ୟବସ୍ଥା ରୂପେ ଏଇଟା ଅଥବା ସେଇଟା ଫଳରେ କିଛି ଉପଶମ ହୁଏତ ମିଳିଗଲା ବୋଲି ପ୍ରତୀତ ହେଉଛି ସିନା, ମାତ୍ର ସତକୁ ସତ ଆରୋଗ୍ୟଟିଏ ସମ୍ଭବ ହେଉନାହିଁ । ଖାଲଟା ଭିତରୁ ତଥାପି ବାହାରି ଆସି ହେଉନାହିଁ । ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ଦୂର ହେଉନାହିଁ; ସତେଅବା ସବୁକିଛି ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ଅକ୍ତିଆରର ବାହାରକୁ ଚାଲି ମଧ୍ୟ ଯାଉଛି । ଇତିହାସର ପୁନରାବୃତ୍ତି ହେଉଥିଲା ପରି ମନେ ହେଉଛି । ମଣିଷଟା ମଧ୍ୟ ନିଜକୁ କ୍ରମେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଅକ୍ଷବଳ ହୋଇ ଯାଉଥିବା ପରି ମନେ କଲାଣି ।

ପୁଞ୍ଜିବାଦଟା ସବାବଡ଼ ନିୟାମକ ହୋଇଛି । **Mammon** ଅର୍ଥାତ୍ ଅର୍ଥଭଗବାନଙ୍କର ଉପାସନା,– ତାହା ହେଉଛି ପୁଞ୍ଜିବାଦ । ଅର୍ଥ, ଦ୍ରବ୍ୟବହୁଳତା, ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ସମ୍ପତ୍ତି ଠୁଳ କରି ରଖିବାର ଏକ ଉଗ୍ର ଅଭିପ୍ରାୟ ଏବଂ ଅଭିସନ୍ଧି, – ଦ୍ରବ୍ୟର ଭୋଗ ଓ ଉପଭୋଗ ଏବଂ ସେଇଥିରୁ ସୁଖ । ତାହାହିଁ ସୁଖ । ଆରାମ, ବିଳାସ, ଯେତେ ତୃପ୍ତିର ଆୟୋଜନମାନ ମହଜୁଦ ହୋଇ ରହିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତଥାପି ଏକ ଚିରନ୍ତନ ଅତୃପ୍ତିଦ୍ୱାରା ହାଉଁ ହାଉଁ ହେଉଥିବା, ଯୌନଲାଳସା ତଥା ଯୌନଗତ ବହୁବିଧ ପ୍ରକୋପ, ସୁଖବାଦୀ ଜୀବନଦୃଷ୍ଟିଟିଏ । ତୁଚ୍ଛା ଆମ ଜିହ୍ୱାଟିର ବୋଲ ମାନି ଉଦରଭରଣ, ଉତ୍ତେଜକ ଭଳି ଭଳି ପାନୀୟ, ରାଜା ପରି ପରିଧାନ, ରାଜପ୍ରାସାଦ ପରି ବାସଗୃହ, – ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଦ୍ରବ୍ୟ ଉପଭୋଗ ନିମନ୍ତେ ଭାଜନ ହୋଇଥିବାର ଅର୍ଥାତ୍ ସାମର୍ଥ୍ୟ ଅର୍ଜନ କରିଥିବାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ପରସ୍ପର ସହିତ ପ୍ରତିଯୋଗିତା, ଏବଂ ଏହି ସବୁକିଛି ଦ୍ୱାରା ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଯଶର ଅର୍ଜନ, – ଅର୍ଥାତ୍ ମୁଁ ବା ଆମେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଠାରୁ ଅଧିକ ବୋଲି ଏକ ଅଭିମାନର ପ୍ରଦର୍ଶନ । ଏଗୁଡ଼ିକ ଦ୍ୱାରା ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟବ୍ୟକ୍ତି ଆଖର ସ୍ୱୟଂ ଏକ ପଣ୍ୟରେ ପରିଣତ ହୋଇଯାଏ । ହାଟରେ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ବୋଲି ଘୋଷିତ ହୁଏ । ଅସୂୟାପୂର୍ଣ୍ଣ ନାନା ପ୍ରତିଯୋଗିତା ହିଁ ସେହି ହାଟରେ ଧର୍ମ ହୋଇ ରହିଥାଏ । (ପୃଷ୍ଠା-୨୯)

ଇତିହାସରେ ତ ନିଃସ୍ୱାର୍ଥପରତାର କେତେ କେତେ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ରହିଛି । ଗୋଟିଏ ପଟେ ସ୍ୱାର୍ଥପରତା ଓ ଅନ୍ୟ ପଟଟିରେ ନିଃସ୍ୱାର୍ଥପରତା । ସ୍ୱାର୍ଥରହିତ ଜୀବନଟିଏ ବଞ୍ଚିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରି କେତେ ନା କେତେ ମନୁଷ୍ୟ ପରୋପକାର କରିଛନ୍ତି, ଦୟାଳୁ ହୋଇଛନ୍ତି । ଦୟା ଦେଖାଉଥିବା ପଟଟି ମହାନ୍ ହୋଇ ରହିଛି ଏବଂ ଦୟାଦ୍ୱାରା ଉପକୃତ ହେଉଥିବା ମନୁଷ୍ୟମାନେ ମଧ୍ୟ ଚିରକାଳ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୟନୀୟ ଅବସ୍ଥାରେ ରହି ଆସିଛନ୍ତି । ଅସଲ ଦୁରବସ୍ଥାଟି ଯିବ, ଯେଉଁଦିନ ଦୁଇ ପକ୍ଷ ପରସ୍ପରର ସାଥୀ ହୋଇ, ସହଯୋଗୀ ହୋଇ ଅସହାୟତା ଗୁଡ଼ିକର ସମାଧାନ କରିବାଲାଗି ପ୍ରୟାସୀ ହେବେ । ଏକ ପାରସ୍ପରିକତା ହିଁ ସେମାନଙ୍କୁ ନାନାବିଧ ସାମୂହିକ ପ୍ରଚେଷ୍ଟା ମଧ୍ୟକୁ ଏକତ୍ର କରି ଆଣିବ । ବର୍ତ୍ତମାନ ତ ପରିବାର, ବ୍ୟାବସାୟିକ ସଂସ୍ଥା, ଗୋଟିଏ ରାଜନୀତିକ ଦଳ, ରାଷ୍ଟ୍ର, ଶ୍ରମିକ-ସଂଗଠନ ଅଥବା କୌଣସି ଧର୍ମୀୟ ଗୋଷ୍ଠୀରେ ଏକ ନିମ୍ନମାନର ପାରସ୍ପରିକ ସଚେତନତା ବିଦ୍ୟମାନ ରହିଛି ଯେଉଁଠାରେ କି ମୂଳତଃ ପରସ୍ପର ସହିତ ଏକ ପ୍ରତିଯୋଗିତା କରିବା ନିମନ୍ତେ ସଂପୃକ୍ତ ସମସ୍ତେ ଆସି ଏକାଠି ହୋଇଛନ୍ତି । କେବଳ ଏକ ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱିତା ଦ୍ୱାରା ହିଁ ସାମୂହିକ ଜୀବନକୁ ଉନ୍ନତ କରାଯାଇ ପାରିବ ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରାଯାଉଛି । ପ୍ରତ୍ୟେକେ ସତେଅବା ଏକ ପ୍ରତିଯୋଗିତାରେ ହିଁ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ପଛରେ ପକାଇଦେଇ ଆଗକୁ ଯାଇପାରିବେ ବୋଲି ମତଲବଟି ଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ହେଉଛନ୍ତି । (ପୃଷ୍ଠା-୬୫) କିନ୍ତୁ, ଗୋଟିଏ ଜୀବସତ୍ତା ହିସାବରେ ମନୁଷ୍ୟର ପ୍ରକୃତି ଯେଉଁପରି ଭାବରେ ତିଆରି ହୋଇଛି, ସେଥିରେ ପ୍ରତିଯୋଗିତା ଏବଂ ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱିତାକୁ ଏକ ପୂର୍ଣ୍ଣ ନିୟାମକ ଉପାଦାନ ରୂପେ ନିର୍ଣ୍ଣିତ କରି ରଖା ଯାଇନାହିଁ । ପାରସ୍ପରିକ ସହଯୋଗ ହିଁ ବିବର୍ତ୍ତନର ମନୁଷ୍ୟସ୍ତରର ଧାରା ଏବଂ ବାଞ୍ଛାଗୁଡିକର ନିଷ୍ପତ୍ତି କରୁଥିବା ସବାମୂଳ କଥା, ମନୁଷ୍ୟର ଅସଲ ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟ ଏହି ସହଯୋଗର ଜୀବନାଚରଣରେ । ସ୍ୱୟଂ ଚାର୍ଲସ୍ ଡାରୱଇନ୍ ମନୁଷ୍ୟ ବିଷୟରେ ଆପଣାର ଆଲୋଚନାରେ ସେହି ସହଯୋଗ ଓ ପାରସ୍ପରିକ ସହଯୋଗର ବୃତ୍ତିଟିକୁ ସୂଚାଇ ଦେଇଛନ୍ତି । ମନୁଷ୍ୟମାନେ ଜୀବନ ନିମନ୍ତେ ଅବଶ୍ୟ ସଂଗ୍ରାମ କରୁଛନ୍ତି ସତ, ମାତ୍ର ସେଥିରେ ସହଯୋଗ ହିଁ ମୀମାଂସକ ଉପାୟରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଛି । ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟର ବିଷୟ ଯେ ବିବର୍ତ୍ତନ-ପ୍ରକ୍ରିୟାର ଆଲୋଚନା କରାଯିବାର ପ୍ରଥମ କାଳରେ ସେହି ଦିଗକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅବହେଳା ପ୍ରଦର୍ଶନ କରା ଯାଇଥିଲା । (ପୃଷ୍ଠା -୬୭) ।

ତେଣୁ, ନିଷ୍କର୍ଷ ହେଉଛି, ଏକ ପୂର୍ଣ୍ଣସୁସ୍ଥ ମନୁଷ୍ୟସମାଜକୁ ସମ୍ଭବ କରି ଆଣିବା ନିମନ୍ତେ ସହଯୋଗକୁ ବି ସାମୂହିକ ଜୀବନର ମୀମାଂସକ ଧର୍ମରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିନେବା

ଆବଶ୍ୟକ ହେବ: ସେଥିରେ କେହି କାହାରିକୁ ପ୍ରତିଯୋଗିତାରେ ପରାସ୍ତ କରି ଆଗକୁ ଚାଲିଯିବାକୁ ମନ କରୁନଥିବେ, କେହି କାହାରିକୁ ଗିଳି ପକାଇବାକୁ ଧାଇଁନଥିବେ । ଯାବତୀୟ ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ ସ୍ୱାର୍ଥର ଅପବୁଦ୍ଧିରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ସେହି ସମାଜରେ ମନୁଷ୍ୟମାନେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସଂଶୟରହିତ ଭାବରେ ପରସ୍ପରକୁ ଲୋଡ଼ୁଥିବେ, ଏକ ଅନ୍ତର୍ଗତ ଶ୍ରଦ୍ଧାଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ହୋଇ ଲୋଡ଼ୁଥିବେ । ଆଗାମୀ ପୃଥିବୀର ଯାବତୀୟ ନକ୍ସାର କଳ୍ପନା କରୁଥିବା ସମୟରେ ଆମକୁ ସେହିଭଳି ଗୋଟିଏ ନିଃସ୍ୱାର୍ଥପରତା ସକାଶେ ଆକାଙ୍କ୍ଷା ରଖିବାକୁ ହେବ । (ପୃଷ୍ଠା-୬୫) ଶ୍ରଦ୍ଧା ଅର୍ଥାତ୍ ଭଲ ପାଇବା, ଠିକ୍ ନିଜପରି ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ସ୍ୱୀକାର କରିନେବା । ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ସହାନୁଭୂତି, ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ସମଦରଦ, – ଆଦୌ କୌଣସି କୃପଣତା ନରଖି ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କର ଆନନ୍ଦ ଏବଂ ଦୁଃଖଗୁଡ଼ିକରେ ଭାଗୀ ହେବା, ଭାଗ ନେବା । ଏହିପରି ଏକ ଅନୁଭବର ଯୋଗ୍ୟ ନହୋଇଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମର ତଥାକଥିତ ଶ୍ରଦ୍ଧାଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ମୁଖ୍ୟତଃ ବିଶେଷ ବିଶେଷ କେତୋଟି ସମୟର ଭାବାବେଶ ମଧ୍ୟରେ ସୀମିତ ହୋଇ ରହିଥିବ । ଅର୍ଥାତ୍, ପୃଥିବୀରେ ଆମର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଏବଂ କରଣୀୟଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ଖଣ୍ଡିତ ହୋଇ ରହିବ ହିଁ ରହିବ । (ପୃଷ୍ଠା-୭୯) ପୃଥିବୀଟି ଯାବତୀୟ ନିୟତିବୋଧର ନ୍ୟାୟରେ ଗୋଟିଏ ହୋଇ ରହିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତଥାପି ଭଳି ଭଳି ବାଡ଼ ବସିଥିବ, –ଅଧିକାଂଶ ମନୁଷ୍ୟ ତଥାକଥିତ ନିଜଟି ସହିତ ଏପରି ଅସୁସ୍ଥ ଭାବରେ ଅଠା ଲଗାଇ ପଡ଼ିଥିବେ ଯେ ଏହିସବୁ ସ୍ଥାନୀୟତା ବାହାରେ ମନୁଷ୍ୟ, ଧର୍ମ, ଦେଶ, ଭାଗ୍ୟ ଆଦି ଅବଶ୍ୟ ରହିଛି ବୋଲି ସହଜଭାବେ ଆଦୌ ସ୍ୱୀକାର କରି ପାରୁନଥିବେ । ସେହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବିଚାର କରି ଦେଖିଲେ ବହୁତ ମନୁଷ୍ୟ, ନିତାନ୍ତ ସାଧୁ ଏବଂ ଭଲ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କୁ ନିଜର ପିତୁଳା ଓ ପ୍ରତିମାଗୁଡ଼ିକ ଏପରି ଅସମର୍ଥ କରି ରଖିଛି ଯେ ମନୁଷ୍ୟମାନେ ସର୍ବତ୍ର ଶ୍ରଦ୍ଧା ଏବଂ ସେହିପରି ଆଉ ଅନେକ ସ୍ଥାନୀୟ ପରିଧି ମଧ୍ୟରେ ମୁହଁମାଡ଼ି ପଡ଼ି ରହିଛନ୍ତି ଯେ, ପୃଥିବୀ କହିଲେ ଏବଂ ମାନବସମାଜ କହିଲେ ଯେ ସକଳ ଅବସରରେ ଅନେକ ଅଧିକକୁ ଅଧିକ ଅବଶ୍ୟ ବୁଝାଏ ଓ ତେଣୁ ଅନେକ ଅଧିକ ଦାବୀ ମଧ୍ୟ କରୁଥାଏ, ସେହି ବିଷୟରେ ବିସ୍ମୃତ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି ।

ପୃଥିବୀଯାକର ମନୁଷ୍ୟମାନେ, ସେମାନେ ଯେଉଁଠାରେ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଜୀବନର ଭୂମିଟିଏ ତିଆରି କରି ବଞ୍ଚିବାର ବହୁବିଧ ପ୍ରୟାସ ଏବଂ ପରଖରେ ଯେକୌଣସି ମେଳ ବା ଗୋଷ୍ଠୀରେ ରହିଥାଆନ୍ତୁ ପଛକେ, ସର୍ବଦା ସେମାନଙ୍କୁ ତିନୋଟି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବୁଝିବାର ଚେଷ୍ଟା କରାଯାଇ ପାରିବ । ଏଗୁଡ଼ିକ ହେଉଛି : ସେମାନଙ୍କର ସଂସ୍କୃତିଗତ, ସାମାଜିକ

ଏବଂ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଦିଗଗୁଡ଼ିକ । ବୁଝିବା ବେଳକୁ ସିନା ତିନୋଟି ଯାକର ଅଲଗା ଅଲଗା ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ ଓ ପର୍ଯ୍ୟାଲୋଚନା କରାଯାଇ ପାରିବ, ମାତ୍ର ବାସ୍ତବ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସେଗୁଡ଼ିକ ଆଦୌ ଅଲଗା ନୁହନ୍ତି । ଏଇଟି ସଂସ୍କୃତିଗତ, ଏଇଟି ସାମାଜିକ ଏବଂ ସେଇଟି ବ୍ୟକ୍ତିଗତ, – ଏପରି ଆଦୌ କୁହାଯାଇ ପାରିବନାହିଁ, ତନଖି ମଧ୍ୟ ହେବନାହିଁ । ଜୀବନ ଗୋଟିଏ ସମଗ୍ର କ୍ଷେତ୍ର, ତେଣୁ ସକଳ ଅର୍ଥ ତଥା ଅଭିପ୍ରାୟରେ ତିନୋଟିଯାକ ଗୋଟିଏ ଆଉଗୋଟିଏ ସହିତ ଅଭିନ୍ନ ଭାବରେ ବାନ୍ଧି ହୋଇ ରହି ଥାଆନ୍ତି । (ପୃଷ୍ଠା-୯୩) ତେଣୁ, ଏକ ସୁସ୍ଥ ସକାରାତ୍ମକ ପାରସ୍ପରିକତାର ଜୀବନବ୍ୟବସ୍ଥାଟିଏ ସମ୍ଭବ କରିବାକୁ ମନ କଲେ ଆମକୁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଯୁଗପତ୍ ଭାବରେ ହିଁ ତିନୋଟିଯାକର ଚର୍ଚ୍ଚା କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ ଓ ଆବଶ୍ୟକ ପରିବର୍ତ୍ତନମାନ ଆଣିବାକୁ ହେବ । ଆମ ସଂସ୍କୃତି, ଆମର ସାମାଜିକ ଜୀବନଗୁଡ଼ିକୁ ନାନାବିଧ ସଚଳତା ଦ୍ୱାରା କେତେକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଦିଗରେ ପରିଚାଳିତ କରି ନେଉଥିବା ଆମ ସାମାଜିକ ଯାବତୀୟ ଗଢ଼ଣ ଏବଂ ବ୍ୟବସ୍ଥା, ଓ ଜଣେ ଜଣେ ନାଗରିକ ହିସାବରେ ଆମେ ବଞ୍ଚୁଥିବା ଆମ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଜୀବନର ଆବଶ୍ୟକତା ଏବଂ ଆବେଦନଗୁଡ଼ିକର ମୂଲ୍ୟାତ୍ମକ ସମୀକ୍ଷାମାନ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଏଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରୁ କୌଣସି ଗୋଟିଏ କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ ସ୍ୱାର୍ଥମାନେ ଆମକୁ ଗ୍ରାସ କରି ରହିଛନ୍ତି ଏବଂ ଆମକୁ ଉଚିତ ମାର୍ଗଟି ଉପରୁ ଏକାଧିକ ପ୍ରକାରେ ଟଳାଇ ନେଉନାହାନ୍ତି ତ ! (ପୃଷ୍ଠା-୯୫) ପୁନର୍ବାର କହି ରଖିବା ଉଚିତ, ଉଚିତ ମାର୍ଗଟି ହେଉଛି ପାରସ୍ପରିକତାର ମାର୍ଗ, ସହଯୋଗର ମାର୍ଗ । ସମସ୍ତେ ରହିବେ, ପରସ୍ପର-ଯତ୍ନଶୀଳ ହୋଇ ବାଟ ଚାଲିବେ, ସେହିପରି ଏକ ସମାଜ ଏବଂ ସେହିପରି ଏକ ଜୀବନଧର୍ମ । କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ନୁହେଁ, ହିସାବ କରି ବି ନୁହେଁ, ଖୁସୀ ହୋଇ ।

ବିଗତ ଏହି କେତୋଟି ଶତାବ୍ଦୀର ଇଉରୋପୀୟ ବିଜ୍ଞାନବୁଦ୍ଧି ବଳରେ ସେଠାରେ ଯେଉଁସବୁ ସୁଖସମ୍ପନ୍ନତାର ଅନ୍ଦାଜମାନେ ପ୍ରାୟ ଏକ ଚାକ୍ଷୁଷ ଅତ୍ୟୁତ୍ସାହ ଭିତରେ ପଶି ଯାଇଥିବା ପରି କ୍ରମଶଃ ସ୍ଥୁଳରୁ ଆହୁରି ସ୍ଥୁଳ ହୋଇ ଆସିବାଲାଗି ଅଭୂତପୂର୍ବ ନାନା ଅନୁକୂଳତା ଲାଭ କରିଛନ୍ତି, ମୁଖ୍ୟତଃ ସେଇଟିରୁ ବଳ ପାଇ ଇଉରୋପର ମନୁଷ୍ୟମାନେ ପ୍ରାୟ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଏକତରଫା ଭାବରେ କ୍ରମେ ଗୁଡ଼ାଏ ବିଶ୍ୱାସ ମଧ୍ୟ କରି ପକାଇଛନ୍ତି ଯେ ଏହି ବାହ୍ୟ ଜୀବନଟାର ସୁଖ ହେଉଛି ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ସୁଖ; ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ସୁଖ, ତେଣୁ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ କାମ୍ୟ । ସେହି ସୁଖ ଆମକୁ ଆମ ବିଜ୍ଞାନ ଅଲବତ ଦେବ, – ଦ୍ରବ୍ୟଭୋଗର ଆୟତନ ହୁ' ହୁ' ହୋଇ ବଢ଼ିବ, ଅମାପ ଆନନ୍ଦର

କାରଣ ବି ହେବ । ବାହ୍ୟ ଜୀବନର ନାନା ବ୍ୟସନ ତଥା ଆରାମ, – ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନଙ୍କର ତୃପ୍ତିବିଧାନ, – ତାହା ହିଁ ଏକମାତ୍ର ବାସ୍ତବ ଲକ୍ଷ୍ୟ । ଏହି ଇନ୍ଦ୍ରିୟସ୍ତରୀୟ ଅଭାବବୋଧ ଗୁଡ଼ିକ ସଚରାଚର ଆମକୁ ବହୁବିଧ ଉଚ୍ଚାଟନ ଯୋଗାଇଦେଇ ଆମ ମନୁଷ୍ୟକୁଳକୁ ଯୁଆଡ଼େ ବିଧୁର କରି ଦଉଡ଼ାଇ ନେବେ, ଆମେ ବୋଲ ମାନି ସେତିକିକୁ ହିଁ କାମ୍ୟ ବୋଲି ମାନିବା ଏବଂ ନଶ୍ୱର ଏହି ପୃଥ୍ୱୀଜୀବନରେ ଆଉ ମୂର୍ଖଙ୍କ ଭଳି ଅଧିକ କିଛିପାଇଁ ହିଁ ଅପେକ୍ଷା ରଖିବା ନାହିଁ । ଆଧୁନିକ ମନୁଷ୍ୟର ମେଦିନୀ-ଧାରଣାଟି ଆଖର ଏପରି ହେବାପାଇଁ ପ୍ରାୟ କାମସ୍ପର୍ଶଟିଏ ପାଇଗଲା ଯେ, ଇଉରୋପରେ ଆଖର ସତେଅବା ସେତିକି ହିଁ ଯାବତୀୟ ଅନ୍ୱେଷଣ ତଥା ଅନୁଧାବନର ପରିଧି ହୋଇ ରହିଗଲା ପରି ମନେ ହେଲା । ଏକାଧିକ କାରଣରୁ ଏହି ବିଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟାୟଟିରେ ନେତୃତ୍ୱ ଦେଲା । ଇଉରୋପ ତା'ପରେ ପୃଥିବୀଯାକ ଚରି ଯାଇଥିଲା । ସମ୍ରାଜ୍ୟବାଦର ବିଜୟପତାକା ଉଡ଼ିଲା । ସମଗ୍ର ପୃଥିବୀର ଅନୁକରଣୀୟ ହେବାର ବିଶେଷ ଶକୁନଗୁଡ଼ିକୁ ହାସଲ କରି ପାରିଲା । ଏବଂ, ଏହି ସବୁକିଛିକୁ ପ୍ରାୟ ଏକ ପରାକାଷ୍ଠା ଯୋଗାଇଦେଇ ପୃଥିବୀବାସୀ ଅନ୍ୟମାନେ ନିଜନିଜର ଅନ୍ଧାରଗୁଡ଼ାକ ଭିତରେ ରହିଥିବା ବିଷୟରେ କିଞ୍ଚିତ୍ ସଚେତନ ହୋଇ ପାରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଇଉରୋପକୁ ହିଁ ଯାବତୀୟ ସକଳ ଉଦୟ ତଥା ଉନ୍ନୟନର ଏକମାତ୍ର ପ୍ରେରଣାକେନ୍ଦ୍ର ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିନେବେ ବୋଲି ବିଚାର କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । (ପୃଷ୍ଠା-୧.୦୨) ତାହାର ପରିଣାମ ସ୍ୱରୂପ, ଆମର ଏହି ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ସଂସ୍କୃତି ବସ୍ତୁପ୍ରଧାନ ହେଲା, ବସ୍ତୁର ଉପଭୋଗ ଜନିତ ସୁଖକୁ ହିଁ ସତେଅବା ଏକମାତ୍ର ସୁଖ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କଲା, ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରୟୋଜନବାଦୀ ହେଲା । ଯାହା ମୋ'ର ପ୍ରୟୋଜନଗୁଡ଼ିକୁ, – ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଦ୍ରବ୍ୟସୁଖ ଯୋଗାଇ ଦେବାର ପ୍ରୟୋଜନରେ ଲାଗିଲା, ତାହାହିଁ ଉତ୍ତମ, ସର୍ବୋତ୍ତମ, ଏକମାତ୍ର ଉତ୍ତମ । ହଠାତ୍ ସୁଖ, ତାତ୍କାଳିକ ଏହି ନାନା ସୁଖ, ତାହାହିଁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଓ ଲକ୍ଷ୍ୟ ।

ଏବଂ, ସେତେବେଳେ ଏହି ବର୍ଗଟି ହାତରେ ଅଧିକ ଜ୍ଞାନକୌଶଳ, ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଉପାୟ, ଯାହା ସଫଳତା ଆଣିଦେବ । ସେଇଥିରୁ ସ୍ୱାର୍ଥ ସ୍ୱାର୍ଥ ଭିତରେ ପ୍ରତିଯୋଗିତା । ପ୍ରତିଯୋଗିତାରେ ଜିତିବା ପକ୍ଷଟି ହେଉଛି ବୀରର ପକ୍ଷ ଏବଂ, ଭଗବାନ ସେହି ବୀରର ପକ୍ଷରେ । – ଅଧିକ ଉତ୍ପାଦନ, ବିପଣିମାନଙ୍କର ଅତିରିକ୍ତ ବୃଦ୍ଧି, ପୁଞ୍ଜିବାଦରୁ ସାମ୍ରାଜ୍ୟବାଦ । ତାହାକୁ ସମର୍ଥନକାରୀ ଅଫିମ ଆଣିଯୋଗାଇ ଦେବାକୁ ଏକ ମହାତ୍ମ୍ୟରପୂର୍ଣ୍ଣ ଜାତୀୟତାବାଦ । ଅସ୍ତ୍ରାଗାରଗୁଡ଼ିକୁ ମଧ୍ୟ ଅନୁରୂପ ନାନା ମୁହାଁସ ଆଣି ଖଞ୍ଜି ଦେବାକୁ ହେଲା । ସଂସ୍କୃତି ତଥା ସାମୂହିକ ଜୀବନମୂଲ୍ୟ ବୋଲି କିଛି ରହିଛି, ଏକାବାଉଳା ଏହି

ପଲମାନେ ତାହାର ଖିଆଲ ରଖିବା ନିମନ୍ତେ ବି ସତେଅବା ଫୁରସତ ପାଇଲେ ନାହିଁ । ଏବଂ, ମନୁଷ୍ୟଟାର ବି ଆଉ କି ମୂଲ୍ୟ କାହିଁକି ରହିବ ? ଦ୍ରବ୍ୟର ସର୍ବନିୟନ୍ତ୍ରଣକାରୀ ମାପଦଣ୍ଡରେ ମନୁଷ୍ୟ ସତେଅବା ଏକ ପଣ୍ୟରେ ପରିଣତ ହୋଇଗଲା । (ପୃଷ୍ଠା-୧୦୩) ନିପଟ ସ୍ୱାର୍ଥଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ହେଉଥିବା ଯେଉଁ କ୍ଷମତାପନ୍ନମାନଙ୍କ ହାତରେ ଶାସନରଜ୍ଜୁଟା ରହିଲା, ସେହିମାନେ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ତୁଚ୍ଛା ଖେଳନା ସଦୃଶ ଦେଖିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ତେଣୁ, ରାଜନୀତିର ବିବେକମାନେ ମଧ୍ୟ ସେହି ଅନୁସାରେ ବଦଳି ଗଲେ ଓ ସେହି ପର୍ଯ୍ୟାୟର ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ରାଜ୍ୟଶକ୍ତିମାନେ ସାରା ପୃଥିବୀଟାକୁ ମଧ୍ୟ ସତେଅବା ନିଜ ନିଜ ମଧ୍ୟରେ ବାଣ୍ଟି କରି ଭୋଗ କରୁଥିଲେ । ସମୁଦାୟ ସମୟଟି ପାଇଁ କାଳ ହୋଇ ରହିଲେ । (ପୃଷ୍ଠା-୧୦୫)

ସେହିଭଳି ଗୋଟିଏ ଭୋଗସର୍ବସ୍ୱ ଏବଂ ନାନାବିଧ ଅନ୍ତର୍ବିରୋଧ ଦ୍ୱାରା ପରିସନ୍ତପ୍ତ କାଳରେ ବଢ଼ିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହୋଇଥିବା କୁନି ପିଲାମାନେ ହିଁ ସମ୍ଭବତଃ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ଦୁର୍ଘଟଣାଗ୍ରସ୍ତ ହୋଇଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କୁ ଏକ ନିର୍ଭରଯୋଗ୍ୟ ମୂଲ୍ୟାକାଶ ଯୋଗାଇ ଦେବାର ଆଦୌ କୌଣସି ସମ୍ଭାବନା ରହିଲାନାହିଁ, ଯେଉଁଠାରୁ ହିମ୍ମତ ପାଇ ସେମାନେ ଇଉରୋପର ଯେଉଁ ରାଜ୍ୟଖଣ୍ଡରେ ରହିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସମଗ୍ର ପୃଥିବୀଟିକୁ ତାହାର ଯଥାର୍ଥ ବିସ୍ତାର ଦେଇ ଦେଖିପାରିବେ । ସମଗ୍ର ବିଶ୍ୱର ସବୁ ମଣିଷଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ସେମାନେ ଆତଯାତ ହେଉଥିବା ସକଳ ବୈଚିତ୍ର୍ୟ ତଥା ପାର୍ଥକ୍ୟ ସତ୍ତ୍ୱେ ତଥାପି ଯେ ଏକ ନିୟାମକ ମୂଲ୍ୟଶୃଙ୍ଖଳା ରହିଛି, ସେମାନେ ଆଉ ସେବିଷୟରେ ଆଦୌ କିଛିହେଲେ ସୁରାଖ ହିଁ ପାଇଲେ ନାହିଁ । ସେମାନେ ତ ସେହି ଶୈଶବରୂପୀ ବିକାଶକାଳରୁ ହିଁ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଏପରି ଜାହାଜ ପରି ତିଆରି ହେଲେ, ଯହିଁରେ ମଙ୍ଗ ଧରିବାକୁ ଅଥବା ଦିଗଗୁଡ଼ିକର ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବାକୁ ଆଦୌ କେହି ଉପସ୍ଥିତ ହିଁ ନଥାନ୍ତି । ନିଜର ଲୋଭଗୁଡ଼ିକ ସେମାନଙ୍କୁ ଯେତେବେଳେ ଯେଉଁଆଡ଼େ ଟାଣିଲା, ସେମାନେ ଆପଣାକୁ ସେହିଆଡ଼କୁ ହିଁ ଧାବମାନ କରି ରଖିଲେ, ପରିସ୍ଥିତି ଅନୁସାରେ ହିଁ ଏଣିକି ତେଣିକି ହେଲେ । ସେମାନେ ବଡ଼ ହେଲେ ତଥା ଜଣେ ଜଣେ ନାଗରିକର ଭୂମିକାମାନ ଗ୍ରହଣ କଲେ ସିନା, ମାତ୍ର ସେମାନଙ୍କର ଆଚରଣକୁ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ନିୟମନ ଭିତରେ ରଖିବାଲାଗି ଜନମତ ତରଫରୁ କୌଣସି ସଙ୍ଗତିଯୁକ୍ତ ମାର୍ଗଦର୍ଶନ ଆଦୌ ରହିଲାନାହିଁ । ବରଂ, ଠିକ୍ ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ, ସେମାନଙ୍କୁ ନାନାବିଧ ବିରୋଧାଭାସପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ୱାର୍ଥଗତ କୃତ୍ରିମଦ୍ୱର ଏକ ତୁଚ୍ଛା ଜଙ୍ଗଲ ଭିତରେ ହିଁ ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବାକୁ ପଡ଼ିଲା ଏବଂ କେତେ କେତେ ପ୍ରକାରର ବିଚିତ୍ର ସାଧାରଣ ମତ ହିଁ ସେମାନଙ୍କ ଲାଗି ମାର୍ଗସହାୟକ ହୋଇ ରହିଲେ । ନିଜ ଭିତରୁ

ନିଜର ଜୀବନଚର୍ଯ୍ୟା ସକାଶେ କୌଣସି ଶୃଙ୍ଖଳାକୁ ବିକଶିତ କରି ଆଣିବା, ତାହା ସେମାନଙ୍କ ସାଧ୍ୟାତୀତ ଥିଲା । ତେଣୁ, କେଉଁଟି ଠିକ୍ ଓ କେଉଁଟି ଠିକ୍ ନୁହେଁ, ଅନ୍ତତଃ ନିଜ ନିମନ୍ତେ ଥିର ଆବିଷ୍କାର ଦ୍ୱାରା କିଛି ହାସଲ କରିବା, – ତାହାର ଅବକାଶ ନଥିଲା । ଏହିପରି ଏକ ଅରାଜକ ପରିବେଶରେ ତଥାପି ଜୀବନଟିଏ ବଞ୍ଚିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେଲେ ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟ ପ୍ରାୟ ସବୁଥିରୁ ବିଶ୍ୱାସ ହରାଏ, cynic ବା ସର୍ବନିନ୍ଦୁକ ହୁଏ, ସତ୍ୟ ବୋଲି, ସେବ୍ୟ ବୋଲି ଆଦୌ କିଛି ରହିଛି ବୋଲି ଅତ୍ୟାବଶ୍ୟକ ପ୍ରତ୍ୟୟଟିକୁ ହରାଇବସେ, ଯାବତୀୟ ନୈତିକ ଜୀବନ ବିଷୟରେ ନିଃସ୍ପୃହ ହୁଏ, – ଏବଂ ଏକ ସମାଜବିମୁଖ ଶ୍ରଦ୍ଧାହୀନତା ହିଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ନିରଙ୍କୁଶ ଭାବରେ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଘାରି ରଖିଥାଏ । ବାହାରେ ତ କୌଣସି ସର୍ବସମ୍ମତ ଆଚରଣମାନ ନଥାଏ, –ତେଣୁ ସମାଜନାମକ ଏହି ବିଚିତ୍ର ପଲଟିରେ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଉପଭୋଗ ହିଁ କରିବେ ବୋଲି ପରସ୍ପର ସହିତ ସଂଘର୍ଷରତ ହୋଇ ରହିଥାଆନ୍ତି ଏବଂ ଗାର ଭିତରେ ରଖିବା ସକାଶେ କୌଣସି ଶୃଙ୍ଖଳାର ଶାସନ ସଂପୃକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର ଜୀବନରେ ସମ୍ଭବ ହୋଇ ନଥିବାରୁ ସାମୂହିକ ଜୀବନଟି ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ପ୍ରାୟ ଏକ ଜଙ୍ଗଲୀ ପାଶବିକତାରେ ପରିଣତ ହେବାରେ ଲାଗିଥାଏ । (ପୃଷ୍ଠା–୧୦୬)

ଏହି ଯେଉଁ ଇନ୍ଦ୍ରିୟସର୍ବସ୍ୱ ଭୋଗପ୍ରଧାନ (sensate) ସଂସ୍କୃତିଟି, ତାହାକୁ ବର୍ତ୍ତମାନର ଯାବତୀୟ ଅଜ୍ଞତା ତଥା ଅପ୍ରଶସ୍ତତାରୁ ମୁକ୍ତ କରି ଅଧିକ ପ୍ରସାରଣ ଯୋଗାଇଦେବା ଆବଶ୍ୟକ ହେବ; – ତାହା ଅଧିକ ଗଭୀର ହେବ, ଅଧିକ ବୈପୁଲ୍ୟଯୁକ୍ତ ହେବ ଏବଂ ତାହାରି ସାହାଯ୍ୟରେ ଆମକୁ ଅନ୍ୟ ଭୂମିସତ୍ୟଟିକୁ ଫେରି ଆସିବାକୁ ହେବ ଯେ, ଅସଲ ଜୀବନଟି ହେଉଛି ଭୂମାର ଜୀବନ । ସେହି ଭୂମାର ଅନ୍ତର୍ଗତ ହୋଇ ଆମର ଇନ୍ଦ୍ରିୟଗତ ଯାବତୀୟ ଭୋଗଚାରଣା ଅବଶ୍ୟ ରହିଛି ସତ, ମାତ୍ର ତାହାହିଁ କଦାପି ଏକମାତ୍ର ନିୟାମକ ନୁହେଁ । ଏହି ଯାବତୀୟ 'ଅନ୍ତ'କୁ ଆବୋରି ଏକ ଅନନ୍ତ ରହିଛି; ଆମ ଇନ୍ଦ୍ରିୟବୋଧର କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ବହୁ ସୋପାନ ରହିଛି, କେବଳ ଏତିକି ଭିତରେ ବିଚରଣ କରୁଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେହିଗୁଡ଼ିକ ଆମକୁ ଅତୀନ୍ଦ୍ରିୟଭଳି ବୋଧ ହେବ ସତ, କିନ୍ତୁ ଏହି ନିତ୍ୟନୈମିତ୍ତକ ଅଭ୍ୟସ୍ତଟିର ଏକ ସମଗ୍ରତର ଆହ୍ୱାନ ଦେଇ ପରବର୍ତ୍ତୀ ବହୁତ ଭୂମି ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ରହିଛି । ବୁଦ୍ଧିଦ୍ୱାରା ଏହି ସୀମିତ ଚିହ୍ନାଟିକୁ ନାନା ଅଭିନବ ସମ୍ଭାବନା ଯୋଗାଇ ଦେଇ ପରବର୍ତ୍ତୀ ପ୍ରସାରମାନେ ଆମ ନିମନ୍ତେ ଅପେକ୍ଷା କରି ସର୍ବଦା ରହିଛନ୍ତି । ଅର୍ଥାତ୍, ସେହି ସମଗ୍ର ଆସ୍ପୃହାବଳୟଟିର ଅନ୍ତର୍ଗତ କରି ଏହି ଅଧ୍ୟାବଧିର ଚିହ୍ନାଗୁଡ଼ିକୁ ଦେଖିବାର ନିତ୍ୟଶ୍ରଦ୍ଧାଟିଏ ରଖିଥିଲେ ଆମେ କଦାପି ଏତିକି ଭିତରେ ରହି ଯିବାନାହିଁ

ଏବଂ ଆମ ପୃଥ୍ୱୀଜୀବନଟି ଲାଗି ଆଦୌ ଏତେ ଏତେ ପ୍ରମାଦ ସୃଷ୍ଟି କରିବାକୁ ମନ କରିବାନାହିଁ । (ପୃଷ୍ଠା-୧୦୭) ପୁନଶ୍ଚ, ଆମ ସଂସ୍କୃତିର କ୍ଷେତ୍ରରେ ସଂପ୍ରତି ପ୍ରାୟ ନିତାନ୍ତ ଅରାଜକ ଭାବରେ ମୂଲ୍ୟବିଷୟକ ଯେଉଁ ନକାରାତ୍ମକ ଆପେକ୍ଷିକତାର ଦୁର୍ବୁଦ୍ଧି ଆସି ଦେଖାଦେଇଛି-ଓ ଆମକୁ ନିତାନ୍ତ ହତବଳ କରି ପକାଇଛି, ତାହାକୁ ପରିହାର କରି ଏକ ମୂଳଭୂତ ମୂଲ୍ୟଭୂମିର ପରିଚୟ-ଦର୍ପଣ ମଧ୍ୟକୁ ଫେରି ଆସିବାକୁ ହେବ । ଏପରି ମୂଲ୍ୟଚୟର ସାରଣୀ, ଯାହାକି ଏହି ପୃଥ୍ୱୀଯାକର ଜୀବନକୁ ଏକ ଦୃଢ଼ ସଙ୍ଗତି ପ୍ରଦାନ କରିଛି ଏବଂ ସମଗ୍ର ପୃଥିବୀର ମନୁଷ୍ୟସମୂହକୁ ଏକ ବୃହତ୍ ସଙ୍ଗତି ତଥା ନିୟତି ସହିତ ପରିଚାଳିତ କରିବାରେ ଲାଗିଛି । ସେହି ସାଧାରଣ ସାରଣୀଟିକୁ ପୃଥିବୀଯାକ ଆମେ ସମସ୍ତେ ମାନିବା, – ଅର୍ଥାତ୍ ନିଜକୁ ସ୍ୱୀକାର କରିବାର ବିବେକଟି ମଧ୍ୟରେ ଆମେ ପରସ୍ପରକୁ ସ୍ୱୀକାର ମଧ୍ୟ କରୁଥିବା । ତେବେଯାଇ ନିଜର ଜୀବନରୂପୀ ସମ୍ପତ୍ତିଟିକୁ ବଞ୍ଚୁଥିବା ସଙ୍ଗେସଙ୍ଗେ ସମଗ୍ର ବିଶ୍ୱଟିକୁ ମଧ୍ୟ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ସଙ୍ଗତି ସହିତ ବଞ୍ଚି ପାରୁଥିବା । (ପୃଷ୍ଠା-୧୦୮)

ତେଣୁ, ବାହ୍ୟ ଇନ୍ଦ୍ରିୟଗୁଡ଼ିକର ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ତୃପ୍ତି ନିମନ୍ତେ ଜୀବନଟିକୁ ବଞ୍ଚିବା, ଭୋଗ ତଥା ସମ୍ଭୋଗଗୁଡ଼ିକୁ ହିଁ ଏକମାତ୍ର କାମ୍ୟ ଓ ଲକ୍ଷ୍ୟରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିବା, – ଏହା ଆମକୁ ହିଂସ୍ର ଏବଂ ନିର୍ମମ କରି ରଖିବ ଏବଂ ଏକ ସମାଜସ୍ଥ ଏବଂ ସଂସ୍କୃତିସ୍ଥ ଜୀବନ କହିଲେ କଥାଟିର ସର୍ବନିମ୍ନ ଅର୍ଥରେ ମଧ୍ୟ ଯେତିକି ବୁଝାହେବ, ଆମେ ସେତିକିର ମଧ୍ୟ ଯୋଗ୍ୟ ହୋଇପାରିବା ନାହିଁ । ତେଣୁ, ବୁଦ୍ଧିର ମଧ୍ୟ ଏକ ପ୍ରସ୍ଥ ରହିବା ଉଚିତ, – କେବଳ ମଥାର ବୁଦ୍ଧି ନୁହେଁ, ହୃଦୟର ମଧ୍ୟ ବୁଦ୍ଧିଟିକୁ କାମରେ ଲଗାଇ ପାରିବା ଉଚିତ । ଜଣେ ସୁସ୍ଥ ବ୍ୟକ୍ତି ଓ ଗୋଟିଏ ସୁସ୍ଥ ସମାଜର ମଥା ଏବଂ ହୃଦୟ ପରସ୍ପରର ପରିପୂରକ ହୋଇ ରହିଥାଆନ୍ତି । ମଥାଟା ନିଜର ଦକ୍ଷତା ବିଷୟରେ ପ୍ରାୟ ଏକ ଆତ୍ମସନ୍ତୋଷ ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ମନ କଲାବେଳେ ସାଙ୍ଗରେ ଥିବା ହୃଦୟ ଅବଶ୍ୟ ଚେତାଇ ଦେଉଥାଏ । ଏବଂ ସେହିପରି ହୃଦୟଟା ମଧ୍ୟ କ'ଣ ସବୁ ଅନ୍ୟ ଅଭାବ ଓ ଅସମର୍ଥତା ହେତୁ ଭାବପ୍ରବଣ ହେବାକୁ ମନ କରୁଥାଏ, ମଥା ଏକ ଉଚିତ ପରିମିତତା ଆଣି ଦେବାଲାଗି ଅବଶ୍ୟ ମହଜୁଦ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ଆଧୁନିକ ଜଗତର ଏକାଧିକ ତାତ୍କାଳିକ ସଫଳତାଗୁଡ଼ିକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି କେବଳ ମଥାର ବୁଦ୍ଧିଦ୍ୱାରା ହିଁ ସବୁକିଛି ସାଧ୍ୟ ହେବ ହିଁ ହେବ ବୋଲି ଏବେ ମନୁଷ୍ୟ ବା ମନୁଷ୍ୟମାନେ ଯେତେବେଳେ ବେଶ୍ ଭୋଳ ହୋଇ ଏକାଠି ହୋଇ ଯାଉଛନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ପୃଥିବୀ ଉପରକୁ ଘୋର ପ୍ରମାଦମାନ ଘୋଟି ଆସୁଛି । ସରଳ ଓ ସିଧା ବାଟଗୁଡ଼ିକ ସତେଅବା ଅନାବଶ୍ୟକ ଭାବରେ ଜଟିଳ

ଏବଂ ବକ୍ର ହୋଇ ପଡ଼ୁଛନ୍ତି । ସ୍ଥୁଳ ପ୍ରଯୁକ୍ତିକୌଶଳମାନେ ବିଜ୍ଞାନକୁ ଗିଳି ପକାଉଛନ୍ତି । ଏହି ଗିଳି ପକାଇବାଟାକୁ ହିଁ ସତେଅବା ନିଜକୁ ଶକ୍ତିମନ୍ତ ବୋଲି ପ୍ରମାଣିତ କରିବାର ପ୍ରାୟ ଏକ ସବାବଡ଼ ଧର୍ମ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରୁଥିବା ରାଷ୍ଟ୍ରମାନେ ଅର୍ଥାତ୍ -ସ୍ୱାର୍ଥମାନେ ଭୟାନକ ବୋମାମାନଙ୍କୁ ଯେତେବେଳେ ତିଆରି କରି ପକାଉଛନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ସେମାନେ ବସ୍ତୁତଃ ସେହିପରି ଏକ ବିପଜ୍ଜନକ ମଥାପଣର ବିଭ୍ରାନ୍ତିଗୁଡ଼ିକ ଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ହେଉଛନ୍ତି କି ?

ତେଣୁ ସତ୍ୟଦ୍ୱାରା ଆଧାରିତ ଏକ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ବ୍ୟବସ୍ଥା ମଧ୍ୟକୁ ନିଜକୁ ସମ୍ମତ କରି ଆଣିବାକୁ ହେଲେ ଉପସ୍ଥିତ କାଳଟିରେ ଯଥାର୍ଥ ଜ୍ଞାନର ତିନୋଟି ଦିଗପାଇଁ ଭାଜନ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ । (ପୃଷ୍ଠା-୧୧୧) ମାନସିକ କ୍ରିୟାଶୀଳତାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆମେ ଏକ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱତନ ଅନ୍ତର୍ବୋଧ ନିମନ୍ତେ ଅବଶ୍ୟ ସମର୍ଥ ହେବା । ସେହି ବିଶେଷ ସଚେତନତାଟିକୁ ଆମେ ନିଜ ଭିତରୁ ହିଁ ଉଦ୍‌ବୋଧିତ କରି ଆଣିବା । ଅବଶିଷ୍ଟ ବୃହତ୍ତର ପୃଥିବୀଟାର ଯାହା ହେଉ ବା ନହେଉ ପଛକେ, ସର୍ବପ୍ରଥମେ ମୁଁ ନିଜର ହିଁ ରକ୍ଷା କରିବାରେ ଆପଣାର ବୁଦ୍ଧିକୁ ନିୟୋଜିତ କରି ରଖିବି, — ନିଜକୁ ନିରାପଦ କରି ରଖିବି, — ଏଇଟି ତ ସେହି ପୁରାତନ ମନର ଚେତନା । ଏଇଟି ଦ୍ୱାରା ଆମ ପୃଥିବୀ କେବେହେଲେ ଏକ ସମଗ୍ରରୂପେ ଆମଆଗରେ ଦଣ୍ଡାୟମାନ ହୋଇ ପାରିବନାହିଁ । ନାନା ପ୍ରକାରେ ଏକ ବିଲୁପ୍ତିଭୟ ଆମକୁ ନିତାନ୍ତ ଅନ୍ୟକାତର କରି ରଖିଥିବ । ଏବଂ ତାହାହିଁ ଆମ ବିବେଚନାଗୁଡ଼ିକର ମୁଖ୍ୟ ଉତ୍‌ପ୍ରେରକ ହୋଇ ରହିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମେ ପୃଥିବୀ କହିଲେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୟନୀୟ ଭାବରେ ନିଜକୁ ବଞ୍ଚାଇ ରଖିବା ବିଷୟରେ ହିଁ ଭାବୁଥିବା, ପ୍ରାୟ ଏକ one-dimensional ଜ୍ୟାମିତି ଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ହେଉଥିବା । ସତେଅବା ନିଜର ବହୁ ମହିମାକୁ ଭୁଲି ଲଣ୍ଡଭଣ୍ଡ ହେବାରେ ଲାଗିଥିବା ଏବଂ ପୃଥିବୀକୁ ମଧ୍ୟ ଲଣ୍ଡଭଣ୍ଡ କରି ରଖିଥିବା । ତେଣୁ, ଜ୍ଞାନରେ ତଥା ଚେତନାରେ ଏକ ଅଧିକପ୍ରସାରଯୁକ୍ତ ଆୟାମର ଭାଜନ ହୋଇ ବଞ୍ଚିପାରିଲେ ଆମେ ଆପଣାର ତଥା ସାମୂହିକ ଯାବତୀୟ ଆସ୍ପୃହାଦ୍ୱାରା ସମ୍ଭାବନାମୟ ଏହି ପୃଥିବୀର inertia ଗୁଡ଼ିକୁ ଅତିକ୍ରମ କରିପାରିବା ।

ଦ୍ୱିତୀୟ କଥାଟିକୁ ଆମେ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ବୋଲି କହିବା । ଦର୍ଶନ ଏବଂ ଧର୍ମର ସନାତନ କଳ୍ପନାଗୁଡ଼ିକରେ ଯେଉଁ ସତ୍ୟ, ଶିବ ତଥା ସୁନ୍ଦରର ଅବତାରଣା କରାଯାଇଛି, ସେଗୁଡ଼ିକ କ'ଣ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ତତ୍ତ୍ୱ ? ଆମ ଭାଗବତ ମୂଲ୍ୟବୋଧର ନକ୍ସାଟି ଉପରେ କ'ଣ ଆମେ ସେହି ତିନୋଟିକୁ ତିନୋଟି ଅଲଗା ଅଲଗା ଇଲାକା ବୋଲି ବୁଝିବା ? ଭାବସାଧନାର ଇତିହାସରେ ତିନୋଟି ମଧ୍ୟରୁ ଏଇଟିକୁ ବା

ସେଇଟିକୁ ଯେତେ ଯେତେ ଅବସରରେ ଅନ୍ୟ ଦୁଇଟିର ତୁଳନାରେ ଅଧିକ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ବୋଲି ଦର୍ଶାଇ ଦେବାର ପ୍ରୟାସ କରାଯାଇଛି, ସେଠାରେ ସମ୍ଭବତଃ କେଉଁ ଗୋଟିଏ ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ ନ୍ୟାୟବିଚାର କରା ଯାଇନାହିଁ । ସେଗୁଡ଼ିକୁ ନେଇ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଚର୍ଚ୍ଚାଗୁଡ଼ିକୁ ହୁଏତ କରାଯାଇ ପାରିବ ବୋଲି ଶାସ୍ତ୍ରକାର ତଥା ବ୍ୟାଖ୍ୟାକାରମାନେ ତାହା କରିଛନ୍ତି କି ? ସତ୍ୟର ବାନା ଉଡ଼ାଇ ପୃଥିବିଜୟର ଅଭିଯାନରେ ବାହାରିଥିବା କେତେ ବଡ଼ କେତେ କେତେ ମହଦାଶୟ ପ୍ରଚାରକ ପୃଥିବୀରେ ଯୁଗେ ଯୁଗେ ବସ୍ତୁତଃ କେତେ ଅସୁନ୍ଦରତାର କାରଣ ନହୋଇଛନ୍ତି । ନିପଟ ନୀତିବାଦୀମାନେ ବି ପୃଥିବୀଟିକୁ ଭଲ କରିବାର ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଅସୁନ୍ଦର ଆଗ୍ରହରେ ଯୁଗେ ଯୁଗେ କେତେ ହଙ୍ଗାମା ନକରିଛନ୍ତି ! ସମ୍ଭବତଃ କେତେକ କାରଣରୁ ସୁନ୍ଦର ପାଖରୁ ହୁଡ଼ିଗଲେ ହିଁ ଗୋଟିଏ ସତ୍ୟ ଅତ୍ୟୁଗ୍ର ହୁଏ, ଏପରିକି ରାଜାମାନଙ୍କର ସହାୟତା ହାସଲ କରି ଦୁରାତ୍ମ ମଧ୍ୟ ହୁଏ । ଉତ୍ତମ ନୈତିକତା ସୁନ୍ଦରରୁ ହୁଡ଼ିଯାଇ ଭଳି ଭଳି ସଂପ୍ରଦାୟର ଭେଳିକି ଭିତରେ ଯାଇ ପଶିଯାଏ । ଏବଂ, ତୁଚ୍ଛା ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟବାଦୀମାନେ ବି କ'ଣ ପୃଥିବୀକୁ କମ୍ ଅସୁନ୍ଦର କରି ରଖିଛନ୍ତି ? ତେଣୁ, ପ୍ରକୃତ ସମାଧାନଟି ହେଉଛି, ତିନୋଟିଯାକ ଏକତ୍ର ଗୋଟିଏ ସମଗ୍ର ଭାବରେ ହିଁ ଥିବେ । ସୁସ୍ଥ ଜୀବନଟିଏ କହିଲେ, ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଏବଂ ସମାଜସ୍ଥ ଯେଉଁଟି ହେଉ ପଛକେ, ତାହା ସକଳ ସହଜତା ସହିତ ତିନୋଟିଯାକର ପରିପ୍ରକାଶକୁ ବୁଝାଉଥିବ । ଏଗୁଡ଼ିକ କେହିହେଲେ ବିଜ୍ଞାନ ଅଥବା ରାଷ୍ଟ୍ରଦର୍ଶନର ସେବା ଖଟୁନଥିବେ, ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ବିଧାନ, ଆଚାର-ସଂହିତା କିମ୍ବା ଏପରିକି ଧର୍ମର ମଧ୍ୟ ସେବକ ହୋଇ ରହିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେଉନଥିବେ । ଆମ ଜୀବନର ମୂଲ୍ୟକଳ୍ପନାରେ ସେମାନେ ସର୍ବୋଚ୍ଚ ଶିଖର ହୋଇ ରହିଥିବେ, ନିତ୍ୟ ଆକର୍ଷଣ କରିବାରେ ଲାଗିଥିବେ । ଜୀବନର ଯଥାର୍ଥ କଳାତ୍ମକତା ତାହାରିଦ୍ୱାରା ଆସିବ । ସେହି କଳାତ୍ମକତାକୁ ବଞ୍ଚିହେବ । (ପୃଷ୍ଠା-୧୨୪)

ସାଂପ୍ରତିକ ସମାଜରେ ଥିବା ସଂଗଠନଗୁଡ଼ିକରେ, ଯେଉଁଗୁଡ଼ିକୁ ମାଧ୍ୟମ କରି ସାମାଜିକ ଜୀବନଟିଏ ଚାଲିଛି, ସେଥିରେ ତିନୋଟି ଏଭଳି ଉପାଦାନ ରହିଛି, ଯାହାକି ଆମେ ସମ୍ମୁଖୀନ ହେଉଥିବା ନାନା କିସମର ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱକୁ ଜନ୍ମ ଦେବାରେ ଲାଗିଛି । ୧) ସମାଜରେ ଭେଦଭାବ ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇ ରହିଛି ଏବଂ ମନୁଷ୍ୟମାନେ ବହୁଧାକ ହୋଇ ବାସ କରୁଛନ୍ତି । ୨) ବ୍ୟକ୍ତି ବ୍ୟକ୍ତି ମଧ୍ୟରେ ଏବଂ ଗୋଷ୍ଠୀ ଗୋଷ୍ଠୀ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱିତା ଲାଗିରହିଛି ତଥା ନାନା ଅପବୁଦ୍ଧିର ସହାୟତା ଗ୍ରହଣ କରି ସେହି ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱିତା ଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରଶଂସାଗାନ କରାଯାଉଛି । ଏବଂ, ୩) ମନୁଷ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟ ଭିତରେ, ବ୍ୟକ୍ତି ଓ ଗୋଷ୍ଠୀ ମଧ୍ୟରେ ତଥା ଗୋଷ୍ଠୀ ଗୋଷ୍ଠୀ ମଧ୍ୟରେ ରହିଥିବା ସମ୍ପର୍କଗୁଡ଼ିକ କାର୍ଯ୍ୟତଃ ଅତ୍ୟନ୍ତ

ସର୍ତ୍ତମୂଳକ (contractual) ହୋଇ ରହିଛି । ଏବଂ, ବ୍ୟବସ୍ଥାର ଜାଲଗୁଡ଼ିକୁ ଏପରି ମେଲାଇ ଦିଆଯାଇଛି ଯେ, ସମସ୍ତେ ସତେଅବା ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ଯାହାକିଛି କରୁଛନ୍ତି, ସ୍ୱତଃସ୍ଫୂର୍ତ୍ତତା ନାହିଁ । ଅର୍ଥାତ୍ ଖୁସୀ ନାହିଁ । (ପୃଷ୍ଠା-୧୩୦) ଖୁସୀ କାହିଁକି ନାହିଁ ? ସମ୍ଭବତଃ ଖୁସୀ ଥାଆନ୍ତା, ଯଦି ସୁଯୋଗଗୁଡ଼ିକ ନ୍ୟାୟଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇ ରହିଥାଆନ୍ତା । ସମାନ ସୁଯୋଗ, ଅର୍ଥାତ୍ ଆପଣାର ଯୋଗ୍ୟତାଗୁଡ଼ିକର ପରିଚୟଦେଇ ପାରିବା ନିମନ୍ତେ ପୂର୍ଣ୍ଣମୁକ୍ତ ନାନା ଅବକାଶ । ପାତ୍ରାନ୍ତର-ବିଚାରଗୁଡ଼ିକ ଅତିରିକ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିବା ଏକ ସାମାଜିକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସାଧାରଣତଃ ଅଯୋଗ୍ୟତର ମନୁଷ୍ୟମାନେ ହିଁ ସର୍ବୋତ୍ତମ ସ୍ଥାନମାନ ମାଡ଼ି ବସି ଥାଆନ୍ତି । ସେହି ଅରୀତିଟିକୁ ପ୍ରାୟ ଏକ ଧର୍ମର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଦେଇ ରଖାଯାଇଥାଏ । ଏବଂ, ପ୍ରାୟ ପୁରୁଷାନୁକ୍ରମେ ରଖା ଯାଇଥାଏ । ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ନ୍ୟସ୍ତସ୍ୱାର୍ଥ ଗୁଡ଼ିକର ଉଦାର ସମର୍ଥନରେ ହିଁ ରଖା ଯାଇଥାଏ । ଯାବତୀୟ ପ୍ରତିଯୋଗିତାକୁ ତ ସେତିକିବେଳେ ସୁସ୍ଥ ବୋଲି କୁହାଯିବ, ଯେତେବେଳେ ସୁଯୋଗମାନେ ମଧ୍ୟ ମୁଖ୍ୟତଃ ସମସ୍ତଙ୍କ ଲାଗି ଉପଲବ୍ଧ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି । ନିଜକୁ ଯଥାବଶ୍ୟକ ଭାବରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ପାରିବାଲାଗି ପ୍ରଶସ୍ତ ସୁଯୋଗମାନ ଅବଶ୍ୟ ଥାଏ । ମାତ୍ର, ଯେଉଁଠାରେ ସେଇଟି ଉପରେ ଦୃଷ୍ଟିଦିଆ ଯାଏନାହିଁ, ସେଠି ଅଧିକାଂଶ ମଣିଷ ମୁଖ୍ୟତଃ ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ହିଁ ଯାହା କରିବେ ସିନା, – ଆପଣାର ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅନ୍ତର୍ଗତ ସମ୍ମତି ସହିତ ନିଜର ସ୍ୱତଃସ୍ଫୂର୍ତ୍ତ ପ୍ରୟାସ ଲଗାଇ ବେଶୀ କିଛି କରିବେନାହିଁ । ପ୍ରଧାନତଃ ଜୀବନସଂଘର୍ଷ ପାଇଁ ଏକ ନିତାନ୍ତ ପ୍ରୟୋଜନ ରୂପେ ଯାହାକିଛି କରିବେ । ପୁନଶ୍ଚ, ଯେଉଁମାନେ ସାମୂହିକ ଜୀବନର ପାରମ୍ପରିକ ବରାଦ ଅନୁସାରେ ଅଧିକ ସୁଯୋଗର ଅଧିକାରୀ ହୋଇ ରହି ଆସିଛନ୍ତି, ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରାୟ ନିୟମତଃ କାହିଁକି ବା ଭିତରୁ ଢ଼େର ଉଣା ପାଇ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବେ ଓ ଖୁସୀ ହୋଇ ନିଜକୁ ନିୟୋଜିତ କରି ରଖିବେ ? ତେଣୁ, ଏହି ସାଂପ୍ରତିକ ଯୁଗରେ ମନୁଷ୍ୟର ବା ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ଜୀବନରେ ଯେଉଁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନତାବୋଧ ସେମାନଙ୍କୁ ଏକ ବ୍ୟାଧି ପରି ଆକ୍ରାନ୍ତ କରି ରଖିଛି, ତାହାର ଉତ୍ସରୂପେ ଆମେ ସେମାନଙ୍କୁ ପ୍ରାୟ ସାମର୍ଥ୍ୟହୀନ ଭାବରେ ବିମୂଢ଼ କରି ରଖିଥିବା ଅସମାନତା ତଥା ଅରାଜକତା ଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ହୁଏତ ଚିନ୍ତା କରି ପାରିବା । ଏକାବେଳେକେ ବହୁ କିସମର ମାନଦଣ୍ଡ, ନୀତି ଓ ଅନୀତିର ଜବରଦସ୍ତି – ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରୁ ନାନା ଚାପଦ୍ୱାରା ମଣ କରି ରଖିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥିବା ଦୃଶ୍ୟ ତଥା ଅଦୃଶ୍ୟ ବିଧି ଏବଂ ଅବିଧି – ଏବଂ ବହୁ କିସମର ଗୋଷ୍ଠୀଜୀବନର ବହୁ ନିୟମନ, – ଏଗୁଡ଼ିକ ଭିତରେ ଥଳଟିଏ ପାଇବା ଆଦୌ ସହଜ ନୁହେଁ । ଏବଂ, ନିଜପାଇଁ ସଙ୍ଗତିଯୁକ୍ତ କେନ୍ଦ୍ରଟିଏ ଠାବ କରି ଭିତରୁ ତାହାରି ନିର୍ଦ୍ଦେଶଟି ଅନୁସାରେ ପରିଚାଳିତ ହେବା, – ତାହା ତ ଆହୁରି ଅଧିକ ଆୟାସର କଥା (ପୃଷ୍ଠା-୧୩୨, ପାଦଟୀକା)

ମାନବ-ସମାଜର ନବବିଧାନ

କାଳକାଳରୁ ମନୁଷ୍ୟ-ଜୀବନର ଯାବତୀୟ ଆସ୍ପୃହା ଏବଂ ଅନ୍ୱେଷାକୁ ଆବଶ୍ୟକ ଭୂମି ଯୋଗାଇ ଦେଇଥିବା ପରିବାରନାମକ ଆମର ସେହି ଚିହ୍ନା ଆୟତନଟି, ଆଧୁନିକ ଯାବତୀୟ ଓଲଟପାଲଟ ହେତୁ ସେହି ପରିବାରର ଢ଼ାଞ୍ଚାଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ପ୍ରାୟ ଅଣଆୟତ୍ତ ଭାବରେ ବଦଳି ବଦଳି ଯାଉଛି, ଅଧିକାଂଶ ମନୁଷ୍ୟ ଇଚ୍ଛା ନକରୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଚାପଗୁଡ଼ିକର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ପରିବାର ସହିତ ସେମାନଙ୍କର ସଂପୃକ୍ତିଗୁଡ଼ିକ ବଦଳି ଯିବାରେ ଲାଗିଛି । ପାରିବାରିକ ଜୀବନଗୁଡ଼ିକ ବହୁ ପରିମାଣରେ contractual ହୋଇଯାଉଛି । କେତେକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର କିସମର ଭୋଗ ଏବଂ ସମ୍ଭୋଗର ଅଭିପ୍ରାୟ ପୋଷଣ କରି ପୁରୁଷ ଓ ନାରୀ ବୈବାହିକ ଜୀବନରେ ପ୍ରବେଶ କରୁଛନ୍ତି । ଆକର୍ଷଣଟା ପୂରାପୂରି ଅହଂପ୍ରେରିତ ଅର୍ଥାତ୍ ସ୍ୱାର୍ଥପ୍ରଣୋଦିତ । (ପୃଷ୍ଠା-୧୪୪) ଜଣେ ଜଣକ ପାଇଁ ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବା, — ସେହି ଅନ୍ୟ ପ୍ରେରଣାଟି ପାସୋର ହୋଇ ଯିବାରେ ଲାଗିଛି । ତେଣୁ, ପାରିବାରିକ ବନ୍ଧନର ଯେଉଁ ଉପାଦାନଟି ଜୀବନରେ ପ୍ରକୃତରେ ବହୁପ୍ରକାରେ ଏକ ସହଜ ମୁକ୍ତିର କାରଣ ହୁଏ ଏବଂ ଆନନ୍ଦ ଦିଏ, ସେଇଟି ଦୁର୍ଲଭ ହୋଇ ଗଲାଣି । ପୁନଶ୍ଚ, ସେହି ସମ୍ଭୋଗକ୍ଷେତ୍ରର ରସନାତୃପ୍ତି ନିମନ୍ତେ କୁଢ଼ କୁଢ଼ ସାହିତ୍ୟ ବି ଲେଖା ହେଉଛି, — ଉପନ୍ୟାସ, ଚଳଚ୍ଚିତ୍ର, ନାଟକ, ସଙ୍ଗୀତ, — ସତେଅବା ସବୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅଭିସନ୍ଧିମୂଳକ ଭାବରେ ସେହି ରସନାତୃପ୍ତି ନିମନ୍ତେ । ତାତ୍କାଳିକ ଭାବରେ ଆମକୁ ଉତ୍‌ଫୁଲ୍ଲ ଅନୁଭବ କରିବାର କିଞ୍ଚିତ୍ ମଉକା ଦେଇ ଆମର ଗୋଡ଼କୁ ଖସାଇଦେବା ନିମନ୍ତେ, — ଏକ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟହୀନ ନିରର୍ଥକ ଜୀବନ ଭିତରେ ଆମକୁ ବିସ୍ମୃତ କରି ରଖିବା ନିମନ୍ତେ । (ପୃଷ୍ଠା-୧୪୮) ତେଣେ ସୌଦାଗରମାନେ ମଧ୍ୟ ଶିଷ୍ଟତାହୀନ ନାନା ବିଜ୍ଞାପନର ଅରଣ୍ୟଗୁଡ଼ାକ ଭିତରେ ବିଚରା ମଣିଷମାନଙ୍କୁ ଭୂଆଁ ବୁଲାଇବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି । ଭିତରେ ଏକ କେନ୍ଦ୍ର ଯେ ରହିଛି, ଏକ ବିବେକଶକ୍ତି ଯେ ସେହି ଭିତରୁ ବିକଶିତ ହୋଇ ଆସିବ, ଆମ ଭିତରର ଚାଟଟିକୁ ଏକାଧିକ ସକାରାତ୍ମକ ଆତ୍ମଭରସା ଯୋଗାଇଦେଇ ପାକଲ କରି ଆଣିବ ଓ ତାହାରି ପୂର୍ଣ୍ଣ ସମର୍ଥନରେ ଜଣେ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ହିସାବରେ ଆମେ ଆମର ଏହି ପୃଥିବୀଟି ପାଇଁ ଯେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ସ୍ନେହଶୀଳ ଭାବରେ ଗଢ଼ି ହୋଇ ଯାଉଥିବା, ସେହି ଅସଲ ପ୍ରତ୍ୟୟଟି ପାଇଁ ଆମ ଭିତରେ ସତେଅବା ଆଉ ସାହସ ହିଁ ହେଉନାହିଁ । ବିବେକରୁ ହୁଡ଼ାଇ ରଖିବାର ଏହି ଯାବତୀୟ ମାଧ୍ୟମ ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରତାପଶାଳୀ ଭାବରେ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ନଚାଇବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି: ତାକୁ ଭୋଗ ପରେ ଭୋଗ ଖଞ୍ଜି ଦେଉଛନ୍ତି, ଅଭାବନୀୟ ବହୁ ସମ୍ଭୋଗର ପ୍ରତିଶ୍ରୁତିରେ ଶକ୍ତିହୀନ ଓ ମଣ କରି ରଖୁଛନ୍ତି । କୋଉଠି ଏକ ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର ଆରମ୍ଭ ହୋଇ ଯାଇଥିବା ପରି ମନୁଷ୍ୟମାନେ ନିୟୁତ ସଂଖ୍ୟାରେଏପରି ମଣ ହୋଇଯିବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି ଯେ ସେମାନେ ନୂଆ ଆଖିରେ କିଛି ଦେଖିବେ, ସମ୍ମୁଖରେ ନୂଆ ତାରାଟିଏ

ସତକୁ ସତ ଥାପି ପାରିବେ, ବିକଶିତ ହେବେ ଏବଂ ତାହାରି ଦ୍ୱାରା ହିଁ ସବୁ ମଣିଷଙ୍କର ଏହି ପୃଥିବୀଗୁଡ଼ିକ ଲାଗି ପ୍ରକୃତରେ କିଛି ବାଢ଼ି ଦେଇପାରିବେ, ସେହି ପ୍ରତ୍ୟୟଟି କ୍ରମେ ବିଲୁପ୍ତ ହୋଇ ଯାଉଛି । ଏବର ମଣିଷମାନେ ନିଜ ଭିତରର ବଣିଆଟି ଦ୍ୱାରା ଆଉ ଖାସ୍ କୌଣସି ଫରମାସ ଅର୍ଥାତ୍ ଲକ୍ଷ୍ୟପୂରଣର ଶୈଳୀରେ ଗଢ଼ା ହେଉନାହାନ୍ତି । ବହୁ ପ୍ରସୀମନର ଦାଉରେ ସାଧ୍ୟ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି : ନିଜର ମୁହୂର୍ତ୍ତଗୁଡ଼ିକୁ ସତେଅବା କାହାର କଥା ମାନି ମନୋରଞ୍ଜନରେ ସାରି ଦେଉଛନ୍ତି, – ଏକାଧିକ ପ୍ରଚାରଦୈତ୍ୟ ମାନଙ୍କର ବାଧ୍ୟ ପ୍ରଜା ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି, ଉଧାର କରି ଆଣିଥିବା କେତେଟା ଦାଣ୍ଡସୂତ୍ର ଅନୁସାରେ ହିଁ ଜୀବନ ବିତାଉଛନ୍ତି । (ପୃଷ୍ଠା -୧୪୮)

ସାମୂହିକ ଜୀବନଶୈଳୀ ଗୁଡ଼ିକର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏହିସବୁ ପ୍ରଭାବଶାଳୀ ସଂକ୍ରାମଣ ଫଳରେ ସଂପୃକ୍ତ ସମାଜମାନଙ୍କର ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ ମଧ୍ୟ ବହୁତ ହଡ଼ପ ସହ୍ୟ କରିବାକୁ ହୋଇଛି । ପୁସ୍ତକଟିର ବିଶ୍ଳେଷଣ ଅନୁସାରେ, ସାପ୍ରତିକ ବିଦ୍ୟାଳୟଗୁଡ଼ିକ ନିଜର ଅସଲ ଦୁଇଟିଯାକ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ତୁଲାଇବାରେ ନିତାନ୍ତ ଶୋଚନୀୟ ଭାବରେ ହିଁ ଅସଫଳ ହେଉଛନ୍ତି : ଚରିତ୍ରବିକାଶର କ୍ଷେତ୍ରରେ ସେମାନଙ୍କର ଆଦୌ କୌଣସି ଅବଦାନ ରହୁନାହିଁ ଏବଂ ସାମୂହିକ ଯାବତୀୟ ସଂପର୍କର ପୂରା ପରିବେଶଟାରୁ ହିଁ altruism ଅର୍ଥାତ୍ ନିଃସ୍ୱାର୍ଥପରତାର ବୋଧ ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ବିଲୁପ୍ତ ହୋଇଯାଉଛି । ବିଶେଷତଃ ଉଚ୍ଚ-ମାଧ୍ୟମିକ ତଥା କଲେଜ ସ୍ତରରେ ସେଥିନିମନ୍ତେ କୌଣସି ଅବକାଶ ରହୁନାହିଁ । ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ବାହ୍ୟ –ଇନ୍ଦ୍ରିୟଗତ ଉପଭୋଗ ତଥା ତଜ୍ଜନିତ ସୁଖକୁ ହିଁ ପ୍ରାୟ ସବୁକିଛି ମୂଲ୍ୟ ଓ ମହତ୍ତ୍ୱପ୍ରଦାନ କରୁଥିବା ଏକ ସଂସ୍କୃତିର ମତଲବଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ଯଥାସମ୍ଭବ ଅଧିକ ସଙ୍ଗତି ରକ୍ଷା କରି ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥାର ଅଧିକତର ଶ୍ରମ ତଥା ମେହେନତ ନ୍ୟାୟତଃ ମସ୍ତିଷ୍କଟାର କର୍ଷଣରେ ଖର୍ଚ୍ଚ ହେଉଛି । ଅଧିକରୁ ଅଧିକ କୁଶଳତା ସହିତ ସେହି ମଥା ବା ବୁଦ୍ଧିଟାକୁ ତାଲୀମ ଦେବା ହିଁ ମୂଳ ରୀତି ହୋଇ ରହିଛି । ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀ ଭିତରେ ଏକ ସାମାଜିକ ସୁସ୍ଥ ଦୃଷ୍ଟିର ବିକାଶ କରାଇ ଆଣିବା, – ସେଥିପ୍ରତି ପ୍ରାୟ ବେବର୍ତ୍ତାମାନଙ୍କର ସମୟ ହିଁ ନାହିଁ । ଜଣେ ପିଲା ଅଧିକରୁ ଆହୁରି ଅଧିକ ନମ୍ବର ରଖିବ ଏବଂ ସେଇଥିରୁ ହିଁ ସିଏ ନିଜ ବିଦ୍ୟାର୍ଜନର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆବଶ୍ୟକ ପ୍ରବୀରତାଗୁଡ଼ିକୁ ହାସଲ କରିଥିବାର ପ୍ରମାଣଟି ମିଳିଯିବ, – ଏବଂ ସେ ଅଧିକ ସ୍ୱୀକୃତି ପାଇବାର ଯୋଗ୍ୟ ହେବ । ଆଚରଣର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଦେଖିଲେ ସେ ନିତାନ୍ତ ଗର୍ହିତ ବୋଲାଇବାର ଗାରଗୁଡ଼ିକର ପାଖାପାଖି ହୋଇ ରହିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେକଥାଟି ଆଦୌ ବିଚାରକୁ ନିଆ ଯିବନାହିଁ । ... ଆମ ଶିକ୍ଷାଦାନର ସ୍କୁଲମାନଙ୍କରେ ତ ଶୃଙ୍ଖଳା ବୋଲି କେତେ କ'ଣ ଜାରି କରାଯିବାରେ ଲାଗିଥିବ, –

କିନ୍ତୁ ଏକ ସୁସ୍ଥ, ଦାୟିତ୍ୱସଚେତନ ତଥା ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ବି ସ୍ଥାନ ରଖିବାଲାଗି କଦାପି ଭୁଲି ଯାଉନଥିବା ଶ୍ରଦ୍ଧାଶୀଳ ନୈତିକ ଜୀବନ, – ଏଇଟିକୁ ଅଗ୍ରସର କରାଇ ନେବାପାଇଁ ଆମ ବିଦ୍ୟାଳୟମାନଙ୍କରେ କେଉଁଠି କ'ଣ ବ୍ୟବସ୍ଥା ରହିଛି ? (ପୃଷ୍ଠା-୧୫୦)

ଆଧୁନିକ ପୃଥିବୀର ଖାସ୍ ସୁଯୋଗଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟକୁ ପାଦ ପକାଇ ଧର୍ମ ବିଷୟରେ ପ୍ରଚାର ବହୁଗୁଣ ବୃଦ୍ଧି ପାଇଛି : ଆଧୁନିକ ରୁଚିକୁ ଅଧିକ ଖାପ୍ ଖାଇଲା ପରି ଧର୍ମର ବ୍ୟାଖ୍ୟାଗୁଡ଼ିକୁ ମଧ୍ୟ କେତେ ନୂତନ ପରିପାଟୀରେ କରାଯାଇଛି । ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ରମାନେ ସଂଖ୍ୟାରେ ବଢ଼ିଛନ୍ତି ଏବଂ କ୍ରମେ ବିଚକ୍ଷଣ ପଣ୍ଡିତମାନେ ବି କ୍ରମେ ଭଳି ଭଳି ଦାର୍ଶନିକ ଗାମ୍ଭୀର୍ଯ୍ୟକୁ ଲଗାଇ ଧର୍ମାଲୋଚନା ଗୁଡ଼ିକୁ ବାଢ଼ି ଦେଇଛନ୍ତି । ତଥାପି ଧର୍ମଟା ହିଁ ସତେଅବା ଲଟାରେ ଯାଇ ପଶିଛି। ଭଗବାନ୍ ସତକୁ ସତ ଏହି ମହୀମଣ୍ଡଳର ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସ୍ୱୀକୃତ ହୋଇ ଅଛନ୍ତି ତ ? ସମ୍ବନ୍ଧଗତ ନିତ୍ୟଜୀବନର ସତ୍ୱଳ ଅନୁଭବ ଗୁଡ଼ିକରେ ତାହାର ହୁଏତ ଭିତରଟା ବୁଝି ପାରିବାଭଳି ସଙ୍କେତ କିଛି ମିଳୁନାହିଁ। ଆବହମାନ କାଳରୁ ଯେଉଁ ସନ୍ଥମାନେ ଆପଣା ଆପଣାର ସାଧନାଦ୍ୱାରା ଭଗବାନଙ୍କ ବିଷୟରେ ପୃଥିବୀବାସୀଙ୍କୁ କିଛି ରହସ୍ୟ ବତାଇଦେବା ଲାଗି ସତକୁ ସତ ଆଗ୍ରହୀ ହୋଇଛନ୍ତି, ସେମାନେ ପ୍ରାୟ ସମସ୍ତେ ଆମେ ସ୍ଥାନ ଛାଡ଼ିଦେଇ ପାରିଲେ ଭଗବାନଙ୍କ ଆମ ସମଗ୍ର ଇହକ୍ଷେତ୍ରଗୁଡ଼ିକୁ ହିଁ ଏକ ଜୀବନ୍ତ ନିତ୍ୟଉପସ୍ଥିତି ରୂପେ ହିଁ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରି ରଖିବେ ବୋଲି ଆମକୁ ବହୁ ପ୍ରତ୍ୟୟ ଯୋଗାଇ ଦେଇଛନ୍ତି । ତେବେ, ଏହି ପୃଥିବୀଟିରେ ଆମ ଜୀବନର ପ୍ରାୟ କୌଣସି କିଛିରେ ତାଙ୍କରି ବରାଦ ମୁତାବକ ମୋଟେ କିଛି ହେଉନଥିଲା ପରି ଏବେ ବାହାରଗୁଡ଼ାକରେ ମଧ୍ୟ ଜଣା ପଡ଼ିଯାଉଛି କାହିଁକି ? ସତେ ଯେପରି, ଏହି ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର କୌଣସି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ବାସନାଗୁଡ଼ିକୁ ମାନିବାଲାଗି ସେ ତାଙ୍କପାଇଁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ବାଡ଼ଗୁଡ଼ିକୁ ଦେଇ ତିଆରି କରିଦିଆ ଯାଇଥିବା ଏକ ଅଲଗା ବୈଠକଖାନାରେ ଯାଇ ବସିଛନ୍ତି । ଭଗବାନ୍‌ଙ୍କର ପଥ ବୋଲି ଯାହାକୁ କୁହାଯାଉଛି, ଏହି ସଂସାରରେ ଆମେ ଆମ ଅପୂରଣଗୁଡ଼ିକର ପୂରଣ ନିମନ୍ତେ ଆଦରି ନେଇଥିବା ପଥଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ତାହାର ଆଦୌ କୌଣସି ସମ୍ପର୍କ ନାହିଁ । (ପୃଷ୍ଠା-୧୫୨) ଆଗାମୀ ପୃଥିବୀରେ ଯଦି କୌଣସି ଧର୍ମ ରହିବ, ତେବେ ତାହାର ଏକ ବିଶ୍ୱମୟ ପ୍ରାସଙ୍ଗିକତା ନିଶ୍ଚୟ ରହିବ । ଅର୍ଥାତ୍, ଯିଏ ଯେଉଁ ପ୍ରଜାତିର ସଦସ୍ୟ ହିସାବରେ ଯେକୌଣସି ଜାତିରେ ସୁମାରି ହେଉଥାଉ ପଛକେ, ବୟସ, ଲିଙ୍ଗ ତଥା ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟତାର ନିର୍ବିଶେଷରେ ସିଏ ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟର ପୂର୍ଣ୍ଣ ସମ୍ମାନ ଅବଶ୍ୟ ପାଇବ, ସଂପୃକ୍ତ ତଦନୁରୂପ ସକଳ ସ୍ୱୀକୃତିର

ଅଧିକାରୀ ହେବ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଭଳି ତାକୁ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଭେଦଭାବ ଏବଂ ପାତରଅନ୍ତରର ଶିକାର ହେବାକୁ ପଡ଼ିବନାହିଁ । (ପୃଷ୍ଠା -୧୫୮)

ମାନବସମାଜକୁ ଏକ ସୁସ୍ଥ ତଥା ଅଧିକ ସନ୍ତୁଳନଯୁକ୍ତ ସଂରଚନା ଦେବାର ଆଉ ଏକ ଅତ୍ୟନ୍ତ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ପଦକ୍ଷେପ ହେଉଛି ଆର୍ଥିକ ସମତା । ଜୀବନର ବିବିଧ ସମ୍ଭାବନା ବିଷୟରେ ସତକୁ ସତ ସଚେତନ ହେବାକୁ ହେଲେ ସବୁ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କୁ ଏକ ସର୍ବନିମ୍ନ ଆର୍ଥିକ ସମତାର ଭୂମି ଅବଶ୍ୟ ଯୋଗାଇ ଦିଆଯିବା ଉଚିତ । ସେହି ସର୍ବନିମ୍ନଟି ବିଷୟରେ ସୁନିଶ୍ଚିତ ହୋଇ ନପାରିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେଇଟିର ସେପାଖକୁ ଯେ ଆପଣାକୁ ସମଗ୍ରତର ଭାବରେ ଏକ ମନୁଷ୍ୟଯୋଗ୍ୟ ଭୂମି ଉପରେ ଉତ୍ତରୋତ୍ତର ଅଗ୍ରସର ହୋଇ ଯିବାର ପ୍ରତିଶ୍ରୁତିମାନ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଥାନ୍ତି, ସେହି କଥାଟିକୁ ମନୁଷ୍ୟକୁ ଆପେ ବୁଝାଇଦେଇ ହେବନାହିଁ । ଇତିହାସର ନିତାନ୍ତ ଅଦ୍ୟତମ ପର୍ଯ୍ୟାୟଟି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପୃଥିବୀରେ ଅଧିକତର ସଂଖ୍ୟାର ମଣିଷ ସେହି ମୂଳ ସୋପାନ ଅର୍ଥାତ୍ ଅପୂରଣଟିକୁ ମୋଟେ ପୂରଣ ଅର୍ଥାତ୍ ସାଧ୍ୟ କରି ପାରି ନାହାନ୍ତି । ଅଥଚ, ଏହି ପୃଥ୍ୱୀ ସଂସ୍କୃତିର ଏଯାବଧି କାହାଣୀଟିରେ ଧର୍ମ, ସଂସ୍କୃତି, ସାହିତ୍ୟ, ସଂଗୀତ, ସ୍ଥପତି ତଥା ଚିତ୍ରକଳା ପ୍ରଭୃତି ଯାବତୀୟ କଳାତ୍ମକ ସର୍ଜନାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆଡ଼ମ୍ବରପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରାୟ ସବୁକିଛି ମାତ୍ର ଖୁବ୍ ଅଳପ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କର ପ୍ରାୟ ଏକକ ଭୋଗସମ୍ପତ୍ତି ଭଳି ହୋଇ ରହିଆସିଛି । କେହି ବା କେଉଁମାନେ ଏକ ଚତୁରତା କରି କୋଟି କୋଟି ମନୁଷ୍ୟଙ୍କୁ ଏହିପରି କଳାମୟ ଛନ୍ଦ କରି ଗୋଡ଼ହାତ ଛନ୍ଦି ରଖି ଦେଇଛନ୍ତି କି ? ସବୁ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କୁ ବିଚାରକୁ ନନେଇ ମୂଲ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ରାୟ ମାରା କରି ରଖାଯାଇଛି । ପୃଥିବୀର ଆଧ୍ୟାତ୍ମଦ୍ରଷ୍ଟାମାନେ ଈଶ୍ୱରଙ୍କର ଚକ୍ଷୁରେ ସବୁ ମନୁଷ୍ୟ ସମାନ ତଥା ପୂର୍ଣ୍ଣ ସମ୍ମାନର ଯୋଗ୍ୟ ବୋଲି କେଡ଼େ ନିର୍ଭୀକ ଭାବରେ ଘୋଷଣା କରିଛନ୍ତି; ମାତ୍ର, ଧର୍ମଗାଦୀମାନେ ସେହି ପୁରୁଣାଟିକୁ ହିଁ ସ୍ଥାୟୀ କରି ରଖିବାରେ ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର କରି ଆସିଛନ୍ତି ।

ଯାବତୀୟ ଶୋଷଣ ମୂଳତଃ ଆର୍ଥିକ ଶୋଷଣ ଏବଂ ତେଣୁ ସକଳ ଅମାନୁଷିକତା ଏବଂ ଅନ୍ୟାୟ ମୂଳତଃ ସେହି ସର୍ବମୂଳ ଅସମାନତାରୁ ହିଁ ଜନ୍ମଲାଭ କରିଛି । ଆର୍ଥିକ ଭୂମିଟିର ସର୍ବପ୍ରାଥମିକତା ଉପରେ ଆବଶ୍ୟକ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେବାଲାଗି ଉନବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଏକ ସମାଜଦର୍ଶନ ମନୁଷ୍ୟକୁ ଧର୍ମତଃ ଗୋଟିଏ ଅର୍ଥନୈତିକ ଜୀବ ବୋଲି ଘୋଷଣା କରିଛି । ସେଥିରୁ ଏକ କ୍ରାନ୍ତିତତ୍ତ୍ୱର ବ୍ୟାଖ୍ୟା ମଧ୍ୟ ହୋଇଛି, ଯାହାକି କ୍ରମେ ସମୁଦାୟ ପୃଥିବୀର ନ୍ୟାୟକାମୀ ବିବେକଗୁଡ଼ିକୁ ଖୁବ୍ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ଭାବରେ କାମୁଡ଼ି ଧରିଛି । ରାତ୍ରିର ଅନ୍ଧାରମାନଙ୍କରୁ ମନୁଷ୍ୟମାନେ ତଥାପି ନୂଆ ଆଶା ନେଇ କଡ଼ ଲେଉଟାଇବାକୁ ମନ

କଲେ । ଯାବତୀୟ ଦିଗରୁ ଦୃଷ୍ଟିପାତ କରି ଲାଗୁଛି , ଏହି ମୂଳ ପାହାଚଟିକୁ ଅସମାହିତ ରଖି କୌଣସି ରାଜନୀତି ତଥା ଭବିଷ୍ୟ ବିଷୟରେ କୌଣସି ଉଦୟ-ଯୋଜନା କେବେହେଲେ ଆଗକୁ ଯାଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ତେଣୁ, ପୃଥିବୀର ପୁନର୍ବିଧାନରେ ଆର୍ଥିକ ସମତାର ମାର୍ଗରେ ସବୁ ହୃଦୟ ବିଶ୍ୱାସ କରି ପାରବାଭଳି ସମାଧାନମାନେ ଅବଶ୍ୟ ବାହାରିବେ । ତେବେଯାଇ ଅନ୍ୟ ଯାବତୀୟ ସ୍ତରରେ ମନୁଷ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟ, ସ୍ୱାର୍ଥ ସ୍ୱାର୍ଥ ତଥା ଆଦର୍ଶ ଆଦର୍ଶ ମଧ୍ୟ ସର୍ବଦା ଅତ୍ୟାବଶ୍ୟକ ସେହି ସର୍ବନିମ୍ନ ଆସ୍ଥାଟିକୁ ସମ୍ଭବ କରିବ, ଯାହା ଫଳରେ କି ସବୁ ମଣିଷ ବିଶ୍ୱାସର ସହିତ ପରବର୍ତ୍ତୀ ସହଯୋଗର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଗୁଡ଼ିକରେ ଏକତ୍ର ହୋଇପାରିବେ । କେତେ କେତେ ରାଜନୀତିକ ତାତ୍କାଳିକତା ଏବଂ ଅତ୍ୟୁତ୍ସାହୀ ନେତୃତ୍ୱ ହେତୁ ଆର୍ଥିକ ସମାନତା ହାସଲ କରିବାର ମାର୍ଗମାନଙ୍କରେ ସବୁଠାରୁ ଉଚିତ ପନ୍ଥାଗୁଡ଼ିକୁ 'ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇ ପାରିନାହିଁ ସତ, ମାତ୍ର ସମାନତାର ଆବେଦନଟି ଏବେ ମଧ୍ୟ ବିଶ୍ୱର ଜନଗଣଙ୍କୁ ସଚଳ କରି ରଖିଛି । ସେଇଟିର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ, ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଅବଶ୍ୟ ସାଙ୍ଗରେ ନେବାକୁ ହେବ । ସମସ୍ୟାଟିକୁ ଗଡ଼ାଇ ନେବାର ମତଲବରେ କେତେପ୍ରକାର କୂଟ ମଧ୍ୟ କରା ଯାଉଥିବ ଏବଂ ରାଷ୍ଟ୍ରମାନେ ସେଥିରେ ହିରୋ ହୋଇ ବାହାରୁଥିବେ ସିନା, – ତଥାପି ସମାଧାନ ବାହାରିବ । ସମ୍ଭବତଃ ରାଜନୀତିର ଚିହ୍ନା ବାଟଗୁଡ଼ିକରୁ କିଞ୍ଚିତ୍ ବାହାରକୁ ଅର୍ଥାତ୍ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱକୁ ଉଠିଯାଇ ବାଟମାନେ ବାହାରୁଥିବେ ଓ ସମାଧାନଗୁଡ଼ିକ ବି ମିଳିମିଳି ଯାଉଥିବେ । ପୁରୁଣା ବନ୍ଧୁକଗୁଡ଼ାକ ଉପରୁ ହୁଏତ ତଥାପି ଆସ୍ଥା ଛାଡ଼ିନଥିବ, – ତଥାପି ନୂଆ ବାଧ୍ୟତାମାନେ ଆସି ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ସଜାଡ଼ି ବି ନେଉଥିବେ । ପୃଥ୍ୱୀସ୍ତରରେ ଶିକ୍ଷାର ଚିହ୍ନାସଂସ୍କାରମାନେ ବଦଳୁଥିବେ, କୃଷି ତଥା ଶିଳ୍ପର ନୂତନ ବିନ୍ୟାସ ଦିଗରେ ଅଧିକ ପ୍ରତ୍ୟୟଦାୟୀ ଗବାକ୍ଷମାନେ ଖୋଲି ଯାଉଥିବେ । ବିଶ୍ୱବଜାରର ସାହୁକାରମାନେ ତଥାପି ଫାଶଗୁଡ଼ିକୁ ଫିଟାଇ ଦେବାକୁ ସମ୍ମତ ହେଉନଥିବେ । ତଥାପି ଅଭାବନୀୟ ଏକାଧିକ ଦିଗର ପବନ ବୋହିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିବ । ସତେଅବା ବିକଳ୍ପ ସମ୍ଭାବନାର ନୂଆ ଭଗବାନମାନେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରୁଥିବାର ସିଧା ବାରତାମାନେ ମିଳି ଯାଉଥିବେ । ବହିମାନେ ମିଛ ବୋଲି ପ୍ରମାଣିତ ହେଉଥିବେ । ଏବଂ, ଚକ ଗଡ଼ି ଯାଉଥିବ । ସବୁ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କୁ ନେଇ ଏକ ଆର୍ଥିକ ସମାନତାର କଥାଟିକୁ କ୍ରମେ ଅମଙ୍ଗମାନେ ବି ସ୍ୱୀକାର କରିବେ । ସମାନତା ଅର୍ଥାତ୍ ସମାନ ସୁଯୋଗ ।

ତେଣୁ, ସମାଜର, ସମଗ୍ର ବିଶ୍ୱସମାଜର ଆର୍ଥିକ ଜୀବନରେ ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱିତା ନୁହେଁ, ସହଯୋଗ; ବ୍ୟକ୍ତିର ସ୍ୱାର୍ଥ ନୁହେଁ, ସମାଜରେ ଦିହ ଘଷାଘଷି ହୋଇ ବାସ କରି ଆସିଥିବା

ତଥା ଏବେ ମଧ୍ୟ କରୁଥିବା ସମୁ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କର ସ୍ୱାର୍ଥ । ସବୁ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କର ସ୍ୱାର୍ଥ, ତାହାର ଅନ୍ୟ ନାମ ତ ନିଃସ୍ୱାର୍ଥପରତା । ଏକ ପାରସ୍ପରିକତା, ଏକ ଦାୟିତ୍ୱବୋଧ । କେବଳ କଳ୍ପନା ଭିତରେ ଉଡୁଥିବା ସମୟରେ ନୁହେଁ, କେବଳ ଆଗାମୀନାମକ ସେହି ଅନ୍ୟ କ'ଣଟାଏର ଭାବପ୍ରବଣ କାବ୍ୟିକତା ନୁହେଁ; ସହଯୋଗ ଏକାବେଳେକେ ଏହି ଭୂଇଁରୁ ଆରମ୍ଭ, ଏକାବେଳେକେ ଭାତହାଣ୍ଡିରୁ । ଆଧୁନିକ ଭଦ୍ରତମ ସାମାଜିକ କଳନାଗୁଡ଼ିକ କ୍ରମେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ସୁନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭାବରେ ତାହାରି କଥା କହିଲେଣି । ସେହି ଆଗ ମାର୍କାର ଜାତୀୟତାବାଦ ଆମ ଇପ୍ସିତ ପୃଥିବୀଟାରେ ଆଦୌ କାମ ଦେବନାହିଁ ବୋଲି କେତେମନ୍ତେ ପ୍ରମାଣମାନେ ମଧ୍ୟ ମିଳିଯିବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି । ଆଧୁନିକ ବିଜ୍ଞାନର ଅପାକଳ ବୁଦ୍ଧିମାନେ ପୃଥିବୀକୁ କେତେ ନା କେତେ ଆଡ଼ମ୍ବର ସହିତ ଏକଦା ପୁଞ୍ଜିବାଦକୁ ଡାକି ନେଇ ଆସିଥିଲେ । ସେଥିରୁ ସାମ୍ରାଜ୍ୟବାଦ ଜନ୍ମଲାଭ କଲା । ଶୋଷଣକୁ ବିଶ୍ୱବ୍ୟାପୀ ହେବାରେ ସହାୟତା କରିଥିଲା । ଦୁଇଦୁଇଟା ବିଶ୍ୱଯୁଦ୍ଧକୁ ଅଙ୍ଗେ ନିଭାଇବାକୁ ମଧ୍ୟ ହେଲା । ତେଣୁ, ଶାସନକର୍ତ୍ତାମାନେ ସ୍ୱୀକାର କରନ୍ତୁ ବା ନକରନ୍ତୁ, ଏଣିକି ସହଯୋଗ ଦ୍ୱାରା ସେହି ମୂଳ ଅର୍ଥବ୍ୟବସ୍ଥାର ସ୍ତରରୁ ହିଁ ସଜାଡ଼ି ନେବାକୁ ପଡ଼ିବ, ଅର୍ଥାତ୍ ନିଜକୁ, ଗୋଷ୍ଠୀଗୁଡ଼ିକୁ ତଥା ବିଶ୍ୱଭାବନା ଗୁଡ଼ିକୁ ସଜାଡ଼ି ହେବାପାଇଁ ରାଜୀ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱିତାର ଅବାଟଗୁଡ଼ିକୁ ଧରି ଆମ ବରିଷ୍ଠମାନେ ଆମକୁ ବୋମା ଯାଏ ଆଣି ପହଞ୍ଚାଇ ଦେଇଛନ୍ତି । ତେଣୁ, ସହଯୋଗ ହେଉଛି ରାସ୍ତା । ଏହି ବିଶ୍ୱ ହେଉଛି ଏକ ବିରାଦରୀ ଓ ସର୍ବନିମ୍ନ ଅନ୍ନ ତଥା ଉଦରଟାର ସ୍ତରରେ ମଧ୍ୟ କୋଟି କୋଟି ମନୁଷ୍ୟ ଯଦି ରହିବେ, ତେବେ ଗୋଟିଏ କୁଟୁମ୍ବ ପରି ହିଁ ରହିବେ । ମନୁଷ୍ୟର ଅସଲ ଧର୍ମଟି ହେଉଛି ସେହି କୁଟୁମ୍ବନାମକ ବିଶେଷ ପରିମଳଟିକୁ ଗ୍ରହଣ କରିନେବା ।

ଆପଣାର ଉତ୍ସାହିତ ସମାରୋହମାନଙ୍କରେ ଆମେ କେତେ ଉତ୍ସାହରେ ଏହି ସମୁଦାୟ ମନୁଷ୍ୟସଂସାରଟିକୁ ଗୋଟିଏ ପରିବାର ବୋଲି କହୁଥିବା ତଥା ପ୍ରାୟ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ ଭାବୋତ୍ସାହରେ ତାହାକୁ ଏକ କୁଟୁମ୍ବ ବୋଲି କହି ଫୁଲିବାରେ ଲାଗିଥିବା ଏବଂ ତେଣେ ବାସ୍ତବ ଦିନମାନ ଗୁଡ଼ିକର ଜୀବନରେ ବହୁ କୌଶଳପୂର୍ଣ୍ଣ ବ୍ୟବଧାନ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ସାତ ଅସମାନ କରି ରଖିଥିବ, – ଏହି ବିଡ଼ମ୍ବନାଟିର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବା ଲାଗି ଆମକୁ ବୋଧ୍ୟ ବାଟଟିଏ ବାହାର କରିବାକୁ ହିଁ ପଡ଼ିବ । ପୃଥିବୀକୁ କେତେଟା ବିଶେଷସ୍ୱାର୍ଥଗତ ସାମ୍ରାଜ୍ୟରେ କେତେ ଭାଗ କରି କାଳେ କାଳେ ସମ୍ପନ୍ନତମ କୁହାଳିଆମାନେ ଭୋଗ କରୁଥିବେ, ଏଇଟି ଖାଲି ଗୋଟିଏ ଆର୍ଥିକ ସମସ୍ୟା ନୁହେଁ, ଏହା ପଛରେ ଏକ ଖଳ ରାଜନୀତିକ ବୁଦ୍ଧି ମଧ୍ୟ ରହିଛି । ତେଣୁ, ସେହି ରାଜନୀତିକୁ ନବଦଳାଇଲେ

ଆମେ ଆର୍ଥିକ ଅସମାନତା ଗୁଡ଼ିକ ସତ୍ତ୍ୱେ ହୁଏତ କେବଳ କଥାମାନ ସିନା କହୁଥିବା, କିନ୍ତୁ ପୁରୁଣା ପଙ୍କମାନେ ଆମ ଭିତରେ କୌଣସି ବିକଳ୍ପ ବିବେକକୁ ବାଟ ଛାଡ଼ିଦେବା ପାଇଁ ମୋଟେ ରାଜୀ ହେବେନାହିଁ । ପୃଥିବୀଟିକୁ ପ୍ରାୟ ଏକ ପଶୁଶାଳର ବହୁ ବେହିସାବରେ ମୁହଁ ମଡ଼ାଇ ରଖି ଆସିଥିବା ଯେଉଁ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱତନମାନେ ନିଜକୁ ତଥାପି ବିଶେଷ ସୌଭାଗ୍ୟଯୁକ୍ତ ବୋଲି ପ୍ରାୟ ନିରଙ୍କୁଶ ଭାବରେ ବିଚାରି ଆସିଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ହାତରୁ ଲଗାମଗୁଡ଼ିକୁ ନେଇ ଆସିବା, ତାହାକୁ ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟାର ମନୁଷ୍ୟମାନେ ନିଶ୍ଚୟ ଏକ ରାଜନୀତିକ କ୍ରିୟାଶୀଳତା ବୋଲି କହିବେ । ସେହି କ୍ରିୟାଶୀଳତାର ଭାରକେନ୍ଦ୍ରଗୁଡ଼ିକ ବିଧାତାମନର ହୁଏତ ଏକ ଅନ୍ୟ ବରାଦ ହେତୁ ସେହି ପୁରୁଣା ରାଷ୍ଟ୍ରମାନଙ୍କର ଅଙ୍ଗୁଳିନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦ୍ୱାରା ଚାଲୁନାହିଁ । ମନେ ହେଉଛି, ସବାଆଗ ସବାତଳ ସ୍ତରମାନଙ୍କର କ'ଣ ସବୁ କଡ଼ ଲେଉଟାଇବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଛି ଏବଂ ସେହି ଅନୁସାରେ ଅର୍ଥାତ୍ ତାହାକୁ ପ୍ରତିସ୍ପନ୍ଦନଟିଏ ଦେଇ ତଥାକଥିତ ଉପର ଗାରମାନଙ୍କରେ ଅଭିନବ ନେତୃତ୍ୱଟିଏ ତିଆରି ହୋଇ ଆସୁଛି । କ୍ଷମତାସୀନଙ୍କ ଠାରୁ କ୍ଷମତା କାଢ଼ି ନେଇ ନିଜେ ଆଦୌ ଅଧୀଶ୍ୱର ହେବାର ଅଭିପ୍ରାୟ ଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ହୋଇ ନୁହେଁ, ଏକାବେଳେକେ ଅଧିକ ପ୍ରତ୍ୟୟ ଦେଇ ଗବାକ୍ଷମାନେ ଖୋଲି ଯାଉଛନ୍ତି । ଦେଖି କେତେ ଉଶ୍ୱାସର ସହିତ କହିବାପାଇଁ ମନ ହେଉଛି, ଏଣିକି ଏହି ରାଷ୍ଟ୍ରମାନଙ୍କର କାଳ ପୂରିଲା, – ଏକ Civil Society ବା ସର୍ବମଣିଷର ପର୍ଯ୍ୟାୟ ଆରମ୍ଭ ହେଲା ।

ସ୍ୱାର୍ଥର ସହସ୍ର ସାଧୁ ବୁଦ୍ଧି ତଥା ହିତ ପରାମର୍ଶ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରାୟ ଦଶରଥଙ୍କର ଅମଳରୁ ମଣ ହୋଇ ଆସିଥିବା ଗୋଟିଏ ପୃଥିବୀରେ ଧର୍ମତଃ ଅନ୍ୟ-ସଚେନତନା ଅର୍ଥାତ୍ altruism ଦ୍ୱାରା ଆମର ଅନ୍ନମୟ ଲଗାଏତ୍ ଅପରା ତଥା ପରାଯାଏ ସବୁକିଛିର ମାର୍ଜନା ହେବ ଏବଂ ତେବେଯାଇ ମାନବଜଗତଟି ତା'ର ବାଛିଥିବା ନୂଆଦାଣ୍ଡିଟିକୁ ଧରି ଅଗ୍ରସର ହେବ ଅର୍ଥାତ୍ ଏକ ଆରେକର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହେବ, ଏଇଟି ପୃଥିବୀର ଅଭ୍ୟସ୍ତ କାନଗୁଡ଼ିକୁ ଭାରି ଅଡୁଆ ଅଡୁଆ ଲାଗିବ ହିଁ ଲାଗିବ, – କାରଣ ସେଥିଲାଗି ଆଗରୁ ଆଦୌ ଶାସ୍ତ୍ରମାନେ ଲିଖିତ ହୋଇ ରହିନାହାନ୍ତି । ପୁରାତନ ଧର୍ମଗୁରୁମାନେ ଆମକୁ ସେବିଷୟରେ ହୁଏତ ମୋଟେ କୌଣସି ବରାଦ ଦେଇ ବି ପାରିବେନାହିଁ । ହିଡ଼ ବା ବାଡ଼ଗୁଡ଼ିକୁ ଭାଙ୍ଗିବା ଲାଗି ସମ୍ଭବତଃ ସେହିମାନେ ହିଁ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଅରାଜୀ ହେବେ । ପୁରୁଣାମାନଙ୍କର ପକ୍ଷ ଗ୍ରହଣ କରି ଆମକୁ ଫୁସଲାଇବେ । ପୁନଶ୍ଚ, ଏଯାବତ୍ ବିଜ୍ଞାନର ଘୋଷଣାରେ ଜଡ଼, ଅଜୈବ ତଥା ଯାନ୍ତ୍ରିକଗୁଡ଼ିକର କଥାଗୁଡ଼ିକୁ ହିଁ ପ୍ରାୟ ସବୁଯାକ ନିଷ୍ଠା ଦେଇ କୁହାଯାଇଛି ଏବଂ ମନୁଷ୍ୟମନର ସେହି ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଅଧିକ

ବହୁମୁଖୀ ବିସ୍ତୃତିଗୁଡ଼ିକୁ ଲାଗି ଯଥେଷ୍ଟ ସାହସ କରାଯାଇ ପାରିନାହିଁ । ତେବେ ଅଧିକ ଯିବାଟା ସେତେ ନିରାପଦ ଯେ ହେବନାହିଁ, ପୁରୁଣା ସତ୍ୟାଧିକାରୀମାନେ ସେ ବିଷୟରେ ସର୍ବଦା ଭାରି ଆଶଙ୍କା କରି ଆସିଛନ୍ତି । ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ବିଜ୍ଞାନ ପ୍ରାୟ ଗରଜରେ ପଡ଼ି ଦୀର୍ଘ ଚାରି ଶତାବ୍ଦୀ କାଳ ନିଜକୁ ଜଡ଼ସ୍ତର ଗୁଡ଼ିକର ଚିକିନିଖି ସୂତ୍ର ତଥା ତଥ୍ୟଗୁଡ଼ିକରେ ମନୋନିବେଶ କରିଥିବାରୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ବ୍ୟାସାର୍ଦ୍ଧଗୁଡ଼ିକୁ ବଢ଼ାଇବା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅସୁବିଧାଜନକ ହେବ । ପୁନଶ୍ଚ, ମନଃସ୍ତରରେ ଯେ ଅନାବିଷ୍କୃତ ସ୍ୱକୀୟ ଉଚ୍ଚତର ତଥା ଉଚ୍ଚତମ ସ୍ତର ରହିଛି, ସେହି କଥାଟିକୁ ତାହା ଅବହେଳା କରିବାରେ ହିଁ ଲାଗିଥିବ । ଏବଂ, ପୁନଶ୍ଚ, ମନୁଷ୍ୟକୁ କାର୍ଯ୍ୟତଃ ଏକ sensate ସୀମାଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ ଆବଦ୍ଧ ରଖି ତାହାର ଏତେ ଏତେ ସଫଳ ଆଲୋଚନା କରିପାରିଛି ବୋଲି ନିଜକୁ କେତେ ନା କେତେ ଗୌରବ ଦେଇ ଆସିଥିବା ବିଜ୍ଞାନୀମାନେ ନିଜ ଅନ୍ଦାଜର ପ୍ରସ୍ଥଗୁଡ଼ିକୁ ବଦଳାଇବାରେ ହୁଏତ ସେତେ ସମ୍ମତ ମଧ୍ୟ ହେବେନାହିଁ । ତଥାପି ଅତିକ୍ରମ କରିବାକୁ ହେବ । ନହେଲେ କୌଣସି ନବବିନ୍ୟାସ ବି ହୋଇ ପାରିବନାହିଁ । (ପୃଷ୍ଠା -୧୮୬)

ମନୁଷ୍ୟକୁ ଏହି ସୃଷ୍ଟିମଞ୍ଚରେ ଜଣେ ଅଂଶଗ୍ରହଣକାରୀ ହିସାବରେ ଆମେ ଦୁଇଭଳି ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ପ୍ରାଥମିକତା ଦେଇ ବିଚାର କରିପାରିବା । ପ୍ରଥମଟିରେ ଆମେ ତାକୁ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିପାରିବା ଏବଂ, ଅନ୍ୟଟିରେ ଲୋଷ୍ଟ୍ରବତ୍, ଗୋଡ଼ିମାଟି ପରି, ତୁଚ୍ଛା ଦ୍ରବ୍ୟଟିଏ ପରି । ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ବ୍ୟବହାର କରି ହେବ ଓ ବ୍ୟବହାର କରିସାରିବା ପରେ ଫୋପାଡ଼ି ଦିଆଯାଇ ପାରିବ । ଯୁଗେ ଯୁଗେ ଅଧିକାଂଶ ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ମନୁଷ୍ୟକୁ ବସ୍ତୁତଃ ଦ୍ରବ୍ୟଟିଏ ପରି ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇଛି । କ୍ଷମତାସୀନମାନେ, ଅସାଧାରଣମାନେ ସାଧାରଣ ଅନେକଙ୍କୁ ପ୍ରଜା ପରି, ମୁଖ୍ୟତଃ ଆଜ୍ଞାପାଳନକାରୀ ପରି, ପ୍ରାୟ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଯନ୍ତ୍ର ପରି ବ୍ୟବହାର କରିଛନ୍ତି । ସିଏ ବୋଲ ଭିତରେ ରହିବ ବୋଲି ତା'ପାଇଁ ଅନୁରୂପ ଅଫିମଗୁଡ଼ିକୁ ଖଞ୍ଜି ଦିଆଯାଇଛି । ମଣିଷ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ବୋଲି ସଚେତନ ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ନିଜ ଆଖିରେ ଓ ନିଜର ଏକ ସାବାଳକ ବିବେଚନାଶକ୍ତି ଦ୍ୱାରା ନିଜପାଇଁ ସରଣୀଗୁଡ଼ିକୁ ସ୍ଥିର କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରିବ, ତା'ର ଏକ ମତ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଠାରୁ ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାରର ହେଲା ବୋଲି ଆଦୌ ଲଣ୍ଡଭଣ୍ଡ ହୋଇ ପଡ଼ିବନାହିଁ । ସ୍ୱଭାବତଃ ଦାୟିତ୍ୱସମ୍ପନ୍ନ ହେବ, – ଭୟମୁକ୍ତ ହୋଇ ଗ୍ରହଣ କରୁଥିବ, ଭୟମୁକ୍ତ ଭାବରେ ବର୍ଜନ ମଧ୍ୟ କରି ପାରୁଥିବ । ଏପରି ଦେଖୁଥିବା ପ୍ରାୟ ସମସ୍ତେ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ, ଯେତେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଭାବରେ ହେଲେ ମଧ୍ୟ, ଗୋଟିଏ ପଶୁ ପରି ହିଁ ଦେଖି ଆସିଛନ୍ତି । ତାକୁ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ହିସାବରେ ଦେଖିବା, ତାହା ହେଉଛି ତାକୁ ଆଦୌ means ହିସାବରେ ନୁହେଁ, ଏକ End ରୂପେ ସ୍ୱୀକାର କରିବା । (ପୃଷ୍ଠା-୧୮୯)

ଏବଂ, ସେହି ପାରମ୍ପରିକ ଭଉଁରୀଟି ମଧ୍ୟରୁ ମୁକୁଳି ଆସିବାକୁ ହେଲେ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନୁଷ୍ୟ ଭିତରେ ନାନା ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରେ ନିଜକୁ ପ୍ରକଟ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଥିବା ଠୁଳ ବହୁପ୍ରକାର ଶକ୍ତିର ଏକ ଭଣ୍ଡାରଭଳି ହିଁ ଦେଖିବା । ଶୋଷଣର ଯାବତୀୟ ଇତିହାସ ତ ଆମକୁ ଖୁବ୍ ଜଳଜଳ କରି ନଜିର ସହିତ ଦେଖାଇ ଦେଇ ପାରିବ ଯେ,-ଉତ୍ତମ ତଥା ଚତୁରମାନେ ସାଧାରଣ ମଣିଷମାନଙ୍କୁ ନିତାନ୍ତ ଅଳପ ଶକ୍ତିର ଯୋଗ୍ୟ ହୋଇ ରହିଥିବା ଅସମର୍ଥ ତଥା ଅତ୍ୟନ୍ତ ନିର୍ଭରଶୀଳ ବୋଲି କଳ୍ପନା କରି ଆସିଛନ୍ତି । ସେହିପରି କଳ୍ପନା କରି ସେମାନେ ଲାଭବାନ୍ ହୋଇଛନ୍ତି । ଦ୍ୱିତୀୟ କଥାଟି ହେଉଛି ମନୁଷ୍ୟମାନେ ହେଉଛନ୍ତି ଅକଳଣା କେତେ କେତେ ଚେତନାର ଅଧିକାରୀ । ତୃତୀୟତଃ ସେମାନଙ୍କୁ ସମୁଚିତ ସମାଜ ଏବଂ ସଂସ୍କୃତିଗତ ପ୍ରୋତ୍ସାହନଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ ପାରିଲେ ସେମାନେ କେତେ କ'ଣ ସାଧ୍ୟ କରି ପାରିବେ ଏବଂ ଆମର ଏହି ସମଗ୍ର ପୃଥିବୀକୁ କେତେ କେତେ ନୂତନ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳତା ସହିତ ଆଗେଇନେଇ ପାରିବେ । ଏବଂ, ଯାହାକୁ ଆମେ ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତିପୂର୍ଣ୍ଣ କଥାଟି ବୋଲି କହି ପାରିବା, — ସେହି ପ୍ରୟାସ ତଥା ବିଶ୍ୱାସଗୁଡ଼ିକୁ ଅବଲମ୍ବନ କରି ମନୁଷ୍ୟ ଓ ତା'ର ଏହି ପୃଥିବୀ ଉଭୟ ଚେତନା ତଥା ସ୍ୱଜୀବନର ଏପରି ଗୋଟିଏ ସ୍ତରକୁ ଏହି ଭୂମିଟି ଉପରକୁ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ କରାଇ ଆଣିବା, ଯାହାକୁ ବର୍ତ୍ତମାନ କେବଳ ଅତିଚେତନା ବା ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱସ୍ଥ ଚେତନା ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବ ।

ମାନବଗୋଷ୍ଠୀର ସେହି ପୁନଃବିନ୍ୟାସ-କ୍ରମରେ ସବୁ ମଣିଷ ଭାଗ ନେବେ । ଏହି ପୃଥିବୀ ତେଣିକି ଏକାବେଳେକେ ସବୁ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କର ପୃଥିବୀ ସଦୃଶ ଅନୁଭବ ହେବ । ଆଗ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ବ୍ୟକ୍ତି ଏଥିରେ ସାମିଲ୍ ହେବେ । ବାଟ ଚାଲୁ ଚାଲୁ ପରବର୍ତ୍ତୀ ନୂତନତ୍ୱଗୁଡ଼ିକର ଆଭାସ ଦେବେ ଓ ତା'ପରେ ସବୁକିଛି ଏକ ସାମୂହିକ ଶ୍ରଦ୍ଧାଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ସାଧନାରେ ପରିଣତ ହୋଇଯିବ ।

— ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଦାସ ।

ତୁମେ ଓ ମୁଁ

I and Thou

୧୮୭୮-୧୯୬୫

Martin Mordechai Buber, 1878-1965

Martin Mordechai Buber: *ଜନ୍ମ ଅଷ୍ଟ୍ରିଆର ରାଜଧାନୀ ଭିଏନା ସହରରେ । ଚଉଦବର୍ଷ ବୟସରୁ ହିଁ ସେ ଦର୍ଶନଶାସ୍ତ୍ରର ଅଧ୍ୟୟନ ପ୍ରତି ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇଥିଲେ । ଭିଏନା, ଲାଇପ୍‌ଜିକ୍, ବର୍ଲିନ୍ ଏବଂ ଜୁରିଖ୍ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ମାନଙ୍କରେ ତାଙ୍କର ଉଚ୍ଚ ଶିକ୍ଷା ସମାପ୍ତ ହୋଇଥିଲା । ପ୍ରଥମେ ସାମ୍ବାଦିକତାରେ ମନୋନିବେଶ କରିଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ଇହୁଦୀ ଧର୍ମର ଅଧ୍ୟାତ୍ମବାର୍ତ୍ତାଗୁଡ଼ିକ ଆଡ଼କୁ ହିଁ ତାଙ୍କର ଅସଲ ଆଗ୍ରହଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରସାରିତ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ଇଉରୋପରେ ବାସ କରୁଥିବା ଇହୁଦୀମାନଙ୍କୁ ଗଭୀର ଭାବରେ ପ୍ରଭାବିତ କରିଥିବା ଅଧ୍ୟାତ୍ମ ଆନ୍ଦୋଳନ (ଅଷ୍ଟାଦଶ ଶତାବ୍ଦୀ) Hasidism ବିଷୟରେ ଶ୍ରୀ ବୁବର୍ ଗଭୀର ଅଧ୍ୟୟନ କରିଥିଲେ ଓ ତାଙ୍କର ପ୍ରଥମକାଳୀନ ରଚନାଗୁଡ଼ିକ ସେହି ବିଷୟଟିର ନାନା ସର୍ଜନାତ୍ମକ ଆଲୋଚନା କରି ଲେଖା ମଧ୍ୟ ହୋଇଥିଲା ।*

ଜର୍ମାନୀରେ ଅଧ୍ୟାପକରୂପେ ନିଜକୁ ନିୟୋଜିତ କରିଥିବା ସମୟରେ ହିଟ୍‌ଲରଙ୍କର ଏକଛତ୍ର ଶାସନର ସ୍ଥାପନା ହେବା ପରେ ୧୯୩୮ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ଅଧ୍ୟାପକ ବୁବର୍ ଇସ୍ରାଏଲ୍ ଚାଲି ଯାଇଥିଲେ ଓ ଜେରୁଜେଲମ୍ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଯୋଗ ଦେଇଥିଲେ । ସେହି ଆଦ୍ୟରୁ ହିଁ ସେ ଇସ୍ରାଏଲ୍‌ରେ ଇହୁଦୀମାନଙ୍କର ନୂତନ ରାଷ୍ଟ୍ରଟିଏ ସ୍ଥାପିତ ହେବାର ଯେଉଁ ନକ୍ସା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିଥିଲେ, ସେଥିରେ ଇହୁଦୀ ତଥା ଆରବ ଉଭୟଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ସ୍ଥାନ ରହିଥିଲା ।

ତାଙ୍କର ସର୍ବପ୍ରଧାନ ରଚନା I and Thou (୧୯୨୩) ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ରଚନାଚୟ ମଧ୍ୟରେ ନିମ୍ନ ଆଉକେତୋଟି ଗ୍ରନ୍ଥର ଉଲ୍ଲେଖ ଅବଶ୍ୟ କରାଯିବ : Between Man and Man(1947), Paths in Utopia(1958) ଏବଂ Three Addresses on Judaism - ଇସ୍ରାଏଲ୍‌ର ବର୍ତ୍ତମାନ ପରିସ୍ଥିତିରେ ତାତ୍କାଳିକ ବାସ୍ତବତାଗୁଡ଼ିକର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେଉଥିବା ସମୟରେ ସତ୍ତାଧାରୀମାନେ ପ୍ରାୟ ଏକଆଖିଆ ହୋଇ ସମାଧାନମାନ ଖୋଜି ବାହାର କରୁଛନ୍ତି ଏବଂ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ବୁବରଙ୍କର ବିଚାରଗୁଡ଼ିକ ଏବେ ସେମାନଙ୍କୁ ନିରାପତ୍ତା ଦେବାରେ କୌଣସି କାମରେ ଲାଗିବନାହିଁ ବୋଲି ସିନା

ଧରି ନେଇଛନ୍ତି, ତଥାପି କେବଳ ଇସ୍ରାଏଲ୍‌ର ନୁହେଁ, ସମଗ୍ରତଃ ସାଂପ୍ରତିକ ଜଗତର ଯଥାର୍ଥ ବିବେଚନଗୁଡ଼ିକର କ୍ଷେତ୍ରରେ ସମ୍ଭବତଃ ବୁବର୍ ଅଧିକ ପ୍ରାସଙ୍ଗିକ ହୋଇ ଆସୁଥିବା ପରି ମନେ ହେଉଛି ।

ହିଟଲର୍‌ଙ୍କର ଇହୁଦୀମାରଣ ଅଭିଯାନର ମୁକାବିଲା କରିବାର ପଥଟିଏ ଗ୍ରହଣ କରି ଇହୁଦୀମାନେ ସଂଗଠିତ ଭାବରେ ଅହିଂସ ପ୍ରତିରୋଧ କରିବା ଉଚିତ ବୋଲି ସେତେବେଳେ ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧୀ ଲେଖିଥିବା କେତୋଟି ଲେଖାର ମଧ୍ୟ ମାର୍ଟିନ୍ ବୁବର୍ ନିଜସ୍ୱ ଜବାବଟିଏ ପ୍ରଦାନ କରିଥିବଲେ। । ସେହି ଘୋର ଦୁର୍ଦ୍ଦିନ ସମୟରେ ଇହୁଦୀମାନଙ୍କ ତରଫରୁ ସତ୍ୟାଗ୍ରହ ସଦୃଶ କେତେକ ପ୍ରତିରୋଧର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଅବଶ୍ୟ ରହିଛି ବୋଲି ଉଲ୍ଲେଖ କରି ତଥାପି କ୍ରୂରତାଗୁଡ଼ିକର କୌଣସି ଫଳପ୍ରଦ ପ୍ରତିରୋଧ ସମ୍ଭବ ଆଦୌ ହେବନାହିଁ ବୋଲି ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ବୁବର୍ ମନ୍ତବ୍ୟ କରିଥିଲେ ।

ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକତା ଏକ ସମ୍ପର୍କିତ ଜୀବନଯାତ୍ରା । ଅନ୍ୟ ଭାଷାରେ କହିଲେ, କୌଣସି ପଳାୟନଦ୍ୱାରା ନୁହେଁ, ନିଜକୁ ଅନ୍ୟ ସହ ଗଅଁଠାଇ ରଖି, ସମ୍ପର୍କ ସ୍ଥାପନ କରି ବଞ୍ଚିରହିବା ହିଁ ଅସଲ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଜୀବନ । ଅନ୍ୟକୁ ଉପଯୋଗ କରିବା ବା ଉପଭୋଗ କରିବା ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ମଣିଷ ନିଜକୁ ଅନ୍ୟ ସହ ଯୋଡ଼ିଥାଏ । କିନ୍ତୁ ସେଭଳି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟମୂଳକ ବନ୍ଧନ, ସମ୍ପର୍କର ଅସଲ ପରିଭାଷା ନୁହେଁ । ସଚେତନ ଭାବରେ ହେଉ ବା ଅବଚେତନ ଭାବରେ ହେଉ, ଆମର ସାମାଜିକ, ରାଜନୀତିକ, ବ୍ୟାବସାୟିକ ଆଦାନପ୍ରଦାନଗୁଡ଼ିକ ଅଧିକାଂଶ ସମୟରେ ଏହିଭଳି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟମୂଳକ ମନୋବୃତ୍ତିଦ୍ୱାରା ନିୟନ୍ତ୍ରିତ ହେଇଥାଏ ।

ମଣିଷର ମନୋବୃତ୍ତି ଅନୁଯାୟୀ ଏ ସଂସାରଟା ଦୁଇ ପ୍ରକାରର । ଗୋଟିଏ ହେଲା 'ମୁଁ – ତୁମେ'ର ସମ୍ପର୍କର ଦୁନିଆ ଓ ଅନ୍ୟଟି 'ମୁଁ – ତାହା'ର ବନ୍ଧନ । 'ମୁଁ-ତୁମେ' ବା 'ମୁଁ-ତାହା' ଦୁଇଟି ପ୍ରକୃତରେ ଯୁଗ୍ମ ଶବ୍ଦ । 'ମୁଁ' ଏହି ଶବ୍ଦଟି ଏକୁଟିଆ କୁହାଯାଇପାରିବ ନାହିଁ । 'ମୁଁ' ଏତିକ କୁହାଯିବା ମାତ୍ରେ ଅବଲୀଳାକ୍ରମେ ଏହାର ସହଗାମୀ ଶବ୍ଦ 'ତୁମେ' କିମ୍ବା 'ତାହା' ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଇଥାଏ । 'ମୁଁ-ତୁମେ' ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିର ସମୁଦାୟ ଅସ୍ତିତ୍ୱ ସହ କୁହାଯାଇଥାଏ; କିନ୍ତୁ ସମୁଦାୟ ଅସ୍ତିତ୍ୱ ସହ 'ମୁଁ-ତାହା' କୁହାଯାଇପାରିବ ନାହିଁ ।

'ମୁଁ-ତାହା' ସଂସାରକୁ ବସ୍ତୁରେ ପରିଣତ କରିଦିଏ । ବସ୍ତୁର କୌଣସି ନିଜସ୍ୱ ଅନୁଭବ ନଥାଏ । ବସ୍ତୁକୁ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଏ । ବ୍ୟବହାରର ଦୁନିଆ, 'ମୁଁ-ତାହା'ର ଦୁନିଆ । 'ତାହା'ର କୌଣସି ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ନଥାଏ । ପାରସ୍ପରିକତା ନଥାଏ । ଥରେ

ବସ୍ତୁରେ ପରିଣତ ହେଲାପରେ, ସିଏ ମଣିଷ ହେଉ ବା ପ୍ରକୃତି କିମ୍ବା ଜଡ଼ ପ୍ରଦାର୍ଥ ହେଉ, ତାହା ସମ୍ପର୍କ ସ୍ଥାପନ କରିପାରେ ନାହିଁ । ଏପରିକି ତଥାକଥିତ ଅନ୍ତରରେ ଅନୁଭୂତ ହେଉଥିବା ରହସ୍ୟମୟ ଅନୁଭୂତିଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ 'ମୁଁ-ତାହା'ରେ ବାସ କରୁଥିବା ଦୁନିଆର ଲୋକ ପାଇଁ କେବଳ ବସ୍ତୁଟିଏ ମାତ୍ର ହୋଇ ରହିଯାଏ । ବସ୍ତୁର ବନ୍ଧନରେ ପଡ଼ିଥିବା 'ମୁଁ' ଟି କ'ଣ ଆଉ ଆଧ୍ୟାତ୍ମର ଯୋଗ୍ୟ ହେଇ ରହେ ? ଯାବତୀୟ ରହସ୍ୟମୟ ଅତୀନ୍ଦ୍ରିୟ ଅନୁଭୂତିସବୁ ସାଉଁଟି ସାରିଥିବା 'ମୁଁ-ତାହା'ର 'ମୁଁ' କେବଳ ଗୋଟିଏ ଅହଂ । ଦୁନିଆଟାକୁ, ମଣିଷମାନଙ୍କୁ, ପ୍ରକୃତିକୁ, ଜଡ଼ପଦାର୍ଥସମଗ୍ରକୁ ବା ଅତୀନ୍ଦ୍ରିୟ ଅନୁଭୂତିସମୂହକୁ ନିଜ ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟର ସାଧନ ହିସାବରେ ବ୍ୟବହାର କରିବାକୁ ବାହାରିଥିବା 'ମୁଁ'ଟି ପ୍ରକୃତରେ କେବଳ ଗୋଟାଏ ଅହଂ ।

ଅଧ୍ୟାତ୍ମ, ଅହଂକୁ ମହତ୍‌ରେ ରୂପାନ୍ତରିତ କରିଦିଏ । ମହତ୍‌ର 'ମୁଁ' ପ୍ରକୃତରେ ସମ୍ପର୍କରେ ବିଶ୍ୱାସ କରେ । ପାରସ୍ପରିକତାରେ ବଞ୍ଚେ । ତା ପାଇଁ ସମ୍ପର୍କ 'ମୁଁ-ତୁମେ'ର ସମ୍ପର୍କ । ସଂସାରଟାକୁ ବା ଅତୀନ୍ଦ୍ରିୟ ଅନୁଭୂତିକୁ ଭୋଗ କରିବାପାଇଁ ବାହାରିଥିବା ମଣିଷ ସିନା ଦୁନିଆ ସହ ଅଂଶଗ୍ରହଣ କରିପାରେ ନାହିଁ; ହେଲେ 'ମୁଁ-ତୁମେ'ର 'ମୁଁ' ସଂସାରକୁ ସାଙ୍ଗ କରି ଶିଖେ । ସଂସାରର ଯାବତୀୟତାରେ ଅଂଶଗ୍ରହଣ କରେ । ସଂସାରର ସବୁ ମଣିଷ, ପଶୁପକ୍ଷୀ, ପ୍ରକୃତି ଓ ଜଡ଼ ପଦାର୍ଥ, ଏପରିକି ଅତୀନ୍ଦ୍ରିୟ ରହସ୍ୟ ପାଇଁ ନିଜକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରାଣରେ ସମର୍ପଣ କରିଦିଏ । ଏହି ସମର୍ପଣ ହିଁ ଆତ୍ମପ୍ରସାରଣର ରାସ୍ତା ଖୋଲିଦିଏ । 'ତୁମେ' ବୋଲି ଡାକିଦେଲେ ଜଡ଼ମାନେ ମଧ୍ୟ ଆମକୁ ପ୍ରତ୍ୟୁତ୍ତର ଦେଉଥିବା ଆମେ ଅନୁଭବ କରିପାରିବା । ଆମ ସହ ସମ୍ପର୍କିତ ହେବାର ଅନୁଭବ କରିପାରିବା । ଏ ସମ୍ପର୍କର ଦୁନିଆ ଏକ କ୍ରମ-ଉତ୍‌ଥାନ, କ୍ରମପ୍ରସାରଣର ଦୁନିଆ । ଜଡ଼ ପ୍ରକୃତି ସହ ନିର୍ବାକ୍ ସମ୍ପର୍କ, ଅନ୍ୟ ମଣିଷ ସହ ଭାଷାର ସମ୍ପର୍କ ଓ ନୂଆ ଭାଷାର ସର୍ଜନା କରୁଥିବା ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ସମ୍ପର୍କ, ଏଭଳି ତିନି ସ୍ତରରେ ଏ ସମ୍ପର୍କର ଦୁନିଆକୁ ବ୍ୟକ୍ତ କରାଯାଇପାରିବ ।

ସମ୍ପର୍କ ବୋଇଲେ ଏକ ପାରସ୍ପରିକତାକୁ ବୁଝାଯାଏ । ଅନ୍ୟକୁ ବ୍ୟବହାର କରିବା ପାରସ୍ପରିକତା ନୁହେଁ । ବ୍ୟବହାରର ସାଧନ ହିସାବରେ ଦେଖିବାମାତ୍ରେ 'ତୁମେ', 'ତାହା' ପାଲଟିଯାଏ । ବ୍ୟକ୍ତି ବି ବସ୍ତୁ ହୋଇଯାଏ । ସମ୍ପର୍କର ଯୋଗ୍ୟ ହୋଇ ରହେନାହିଁ । 'ମୁଁ' ଟି ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେମିତି ସମ୍ପର୍କ ପାଇଁ ଅଯୋଗ୍ୟ ହୋଇଯାଏ । ସମ୍ପର୍କ ପାଇଁ 'ଅନ୍ୟ'କୁ ଖୋଜାଯାଏ ନାହିଁ । 'ଅନ୍ୟ' ସବୁବେଳେ ମହିମାମଣ୍ଡିତ ହୋଇ ଆମ ସମ୍ମୁଖରେ ଥାଏ । ନିଜକୁ ସମର୍ପଣ କରି ଶିଖିଲେ, ଅହଂର ବାଡ଼ଗୁଡ଼ିକ ଭାଙ୍ଗିଦେଲେ, ବିଭୂତିମୟ ଏଇ ସଂସାରଟି ଠିକ୍ ଜଣେ ସୋଦର, ଜଣେ ସାଙ୍ଗ ଭଳି ଆମ ସମ୍ମୁଖରେ

ପ୍ରତିଭାତ ହୁଏ । ସୋଦରଟିଏ ପାଇଁ, ବନ୍ଧୁଟିଏ ପାଇଁ କୁଆଡ଼େ ଖୋଜିଯିବା ଦରକାର ହୁଏନାହିଁ । କୌଣସି ପ୍ରକାରର ଚେଷ୍ଟା କରିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ରହେନାହିଁ ।

ଉଦ୍ୟମର ଆବଶ୍ୟକତା ଯେଉଁଠାରେ ରହେ, ସେଠି ଏକପ୍ରକାରର ଅପୂର୍ଣ୍ଣତା ଥାଏ । ପୂର୍ଣ୍ଣତା ସମସ୍ତ ଉଦ୍ୟମରୁ ପ୍ରତ୍ୟାହାର କରିଆଣେ । ଏଇ ପୂର୍ଣ୍ଣତାର ସ୍ଥିତି ହାସଲ କରିବାପାଇଁ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି 'ଅନ୍ୟ'କୁ ଲୋଡ଼େ । ଜଣେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ବ୍ୟକ୍ତି ହିଁ ଅନ୍ୟର ସ୍ଥିତିକୁ ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଦିଏ, ସଖା ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରେ । ଭିତରେ କୋଉଠି ଖଣ୍ଡିଆ ହୋଇ ରହିଥିଲେ, ଅନ୍ୟକୁ ଗିଳିପକେଇବା ପାଇଁ ମାନସିକତାଟିଏ ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ । ଅନ୍ୟକୁ ଗୋଟାପଣ ଆତ୍ମସାତ୍ କରିବାର ପ୍ରବୃତ୍ତି ଜାଗ୍ରତ ହୁଏ । କେବଳ ନିଜର କର୍ମକ୍ଷେତ୍ର ବା ସାମାଜିକ ଆଦାନପ୍ରଦାନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ନୁହେଁ, ଏଇ ଅପୂର୍ଣ୍ଣତାର ବନ୍ଧନରେ ପଡ଼ିଥିବା ଅହଂ, ପ୍ରକୃତିକୁ, ଏପରିକି ଇନ୍ଦ୍ରିୟୋତ୍ତର ଅନୁଭୂତିକୁ ମଧ୍ୟ ଗିଳିପକାଇବା ପାଇଁ ବ୍ୟଗ୍ର ଥାଏ । ତେଣୁ ସମ୍ପର୍କ ବା ପାରସ୍ପରିକତାର ଭାଜନ ହୋଇପାରେ ନାହିଁ । ମହତ୍‌ର ପୂର୍ଣ୍ଣ 'ମୁଁ', 'ଅନ୍ୟ'କୁ 'ତୁମେ' ବୋଲି ସମ୍ବୋଧନ କରେ, ସମ୍ପର୍କିତ ହୁଏ ।

ଅନୁଭବଗୁଡ଼ିକ ସିନା ବ୍ୟକ୍ତି ଭିତରେ ଥାଏ, କିନ୍ତୁ ବ୍ୟକ୍ତିର ସମୁଦାୟ ଏକ ପ୍ରେମମୟ ଇଲାକାରେ ବିଚରଣ କରୁଥାଏ । ଅନୁଭବ ଉପରେ ମାଲିକାନା ଜାହିର କରିହେବ । ପ୍ରେମ ଏକ ସ୍ୱୟଂସିଦ୍ଧ ସ୍ଥିତି । ଏହା 'ଅନ୍ୟ' ପ୍ରତି ଏକ ଦାୟିତ୍ୱବୋଧ, ଏକ ଅଙ୍ଗୀକାରବଦ୍ଧତା । ଜୀବନର ଏହି କୁହୁକ ପ୍ରତି ବିଶ୍ୱସ୍ତ ରହିଲେ, ଏଇ ମହାଜୀବନ ପ୍ରତି ଉନ୍ମୁକ୍ତ ରହିଲେ ଦାୟିତ୍ୱ ଓ ଅଙ୍ଗୀକାରର ଭାବନା ବ୍ୟକ୍ତି ଭିତରେ ଜାଗ୍ରତ ହୁଏ । ଅତଏବ ବଳେ ବଳେ ପ୍ରେମ ମଧ୍ୟ ପ୍ରସ୍ଫୁଟିତ ହୁଏ । ସେଇ ପ୍ରେମର ଅଙ୍କୁରୋଦ୍‌ଗମ ପାଇଁ କୌଣସି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁର ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ । ଚରାଚର ବିଶ୍ୱର ଯେକୌଣସି ମାଧ୍ୟମ ଦେଇ ସେଇ ପ୍ରେମର ଆସ୍ୱାଦନ କରିହେବ । ନିଜକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଲୋଡ଼ିହେବ, ଆବିଷ୍କାର କରିହେବ । ବୋଧହୁଏ ଠିକ୍ ସେଇଥିପାଇଁ ପଣ୍ଡିତମାନେ ତତ୍ତ୍ୱଦ୍ରଷ୍ଟା ଜ୍ଞାନୀ ଓ କୁକୁର ଭଳି ଜୀବକୁ ସମଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖିଥାନ୍ତି ।

ଲୋଡ଼ିବାପଣ ବ୍ୟକ୍ତି ଭିତରେ ଯେମିତି ସ୍ୱୟଂକ୍ରିୟ ହୁଏ, ତା ଚରାଚର ସମୁଦାୟରେ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେମିତି କ୍ରିୟାଶୀଳ ହୁଏ । ଆମେ ସଂସାରକୁ ଲୋଡ଼ିବସିଲେ ସଂସାର ମଧ୍ୟ ତତୋଧିକ୍ ବ୍ୟଗ୍ରତାରେ ଆମକୁ ଲୋଡ଼ିବସେ । ଆମେ ଭଲପାଇବା ଆରମ୍ଭ କଲେ ବିଶ୍ୱର ସମଗ୍ର ପ୍ରେମମୟ ସ୍ରୋତ ଆମରି ଆଡ଼କୁ ପ୍ରବାହିତ ହୁଏ । ସେହି ପ୍ରେମ ବ୍ରହ୍ମାନୁଭବ । ତାହାରି ଉତ୍ସ ହିଁ ବ୍ରହ୍ମ ।

ଏଇ ଲୋଡ଼ିବାପଣର ନମୁନା ଆମେ ଶିଶୁଠାରେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିପାରିବା । ଶିଶୁର ଆତ୍ମିକ ଅଭିବୃଦ୍ଧି ଏହି ଲୋଡ଼ିବାପଣ ସହ ଅଙ୍ଗାଙ୍ଗୀ ଭାବରେ ଜଡ଼ିତ । ଶିଶୁ ସର୍ବାନ୍ତଃକରଣରେ ଅନ୍ୟକୁ ଲୋଡ଼େ । ଜଣେ ଆଦିମ ମଣିଷର ଜୀବନକୁ ଅନୁଧ୍ୟାନ କଲେ ଏହି ଲୋଡ଼ିବାପଣ ଆମେ ବେଳେବେଳେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିପାରିବା । କିନ୍ତୁ ଶିଶୁର ସମୁଦାୟ ଅସ୍ତିତ୍ୱରେ ଏପରିକି ତା'ର ଆତ୍ମିକ ଅଭିବୃଦ୍ଧି ପାଇଁ 'ଅନ୍ୟ'ର ସ୍ଥିତି ଓ ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁଭବ କରାଯାଇପାରେ । ଅନ୍ୟକୁ ଲୋଡ଼ିବାର ସଫଳତା ଓ ବିଫଳତାମାନଙ୍କ ଭିତର ଦେଇ ଶିଶୁଟିଏ ତା ଜୀବନର ପରୀକ୍ଷାଗାରରେ ନିଜକୁ ଆବିଷ୍କାର କରେ । ଠିକ୍ ସେହିପରି 'ଅନ୍ୟ'ର ମାଧ୍ୟମରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମଣିଷ ଆତ୍ମ-ଆବିଷ୍କାର କରିଥାଏ । 'ଅନ୍ୟ' ସହ ପ୍ରତ୍ୟେକ ସାକ୍ଷାତକାର ଆମକୁ ଜୀବନର ସାମଗ୍ରିକତାର ସହ ମଧ୍ୟ ଭେଟାଭେଟି କରାଇଦିଏ । ଅବଶ୍ୟ 'ଅନ୍ୟ' ସହ ସାକ୍ଷାତକାରମାନଙ୍କର ସମଷ୍ଟି ଜୀବନର ସାମଗ୍ରିକତା ନୁହେଁ; କିନ୍ତୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ସାକ୍ଷାତକାର ସାମଗ୍ରିକତା ସହ ଯୋଡ଼ାହେବା ପାଇଁ ଏକ ଆହ୍ୱାନ । ଆମେ ସେ ଆହ୍ୱାନକୁ ନିଜର ଅନୁଭୂତିର ପ୍ରସାରଣ ପାଇଁ ବ୍ୟବହାର କଲେ ଆମର ସମ୍ପର୍କିତ ହେବାର କ୍ଷମତା ଖର୍ବ ହୁଏ । କେବଳ ଏଇ ସମ୍ପର୍କିତ ହେବାର କ୍ଷମତା ଆମକୁ ଅଧ୍ୟାତ୍ମର ଯୋଗ୍ୟ କରାଏ ।

'ଅନ୍ୟ' ସହ ସମ୍ପର୍କର କ୍ଷମତା ହିଁ ମଣିଷ ଭିତରେ ଦିବ୍ୟଜ୍ଞାନର ସ୍ଫୁରଣ । ଆତ୍ମାର ଦିବ୍ୟ-ନୀରବତାରେ ମଣିଷ 'ଅନ୍ୟ' ସହ ସମ୍ପର୍କିତ ହୁଏ । ସବୁ ଆହତ ନାଦ ନିଥର ହେଇଯିବାପରେ, ଭାଷା ଓ ଶବ୍ଦର କୋଳାହଳ ସ୍ତମ୍ଭୀଭୂତ ହୋଇଗଲେ, ଆତ୍ମା ମୁକ୍ତ ହୁଏ । ଏହା ଆତ୍ମାର ପରିପ୍ରକାଶ ନୁହେଁ, ଏହା ଆତ୍ମାର ସ୍ଥିତି ସମ୍ପର୍କରେ ମଣିଷର ସଚେତନତା । ଏହା ହିଁ ଆତ୍ମ-ଜ୍ଞାନ । ସମ୍ପତ୍ତି ଓ ପ୍ରତିପତ୍ତିକୁ ଆଧାର କରି ଆମେ ବଞ୍ଚୁଥିବା ଏଇ ଚରାଚର ଜୀବନ ଆମ ପ୍ରକୃତିର ନିୟନ୍ତ୍ରଣାଧୀନ । ଯେତେବେଳ ଯାଏ ଆମର ସମ୍ପର୍କିତ ହେବାର ଆକାଂକ୍ଷା ଦ୍ୱାରା ଆମ ପ୍ରକୃତିଗତ ଜୀବନ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ ହେଉଥାଏ, ସେତେବେଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହା ଆତ୍ମଜ୍ଞାନର ବାଧକ ହୁଏନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ସଂପର୍କର ଭାବନା ବିନା ପ୍ରକୃତିଗତ ଏଇ ଜୀବନ ଅନ୍ତଃସାରଶୂନ୍ୟ ହୋଇପଡ଼େ । ଆମର ଯାବତୀୟ ପାରିଲାପଣ ବିଡ଼ମ୍ବିତ ହୁଏ । ଆତ୍ମଜ୍ଞାନବିହୀନ ଅର୍ଥ ଓ କ୍ଷମତାମୋହ ଆମର ଅସଲ ମାନବୀୟ ପ୍ରେରଣା ଓ ସମ୍ଭାବନାରୁ ଆମକୁ ବଞ୍ଚିତ କରେ । ଆମକୁ କେବଳ ଏକ ବ୍ୟକ୍ତିକ ଅହଂରେ ପରିଣତ କରିଦିଏ । ଏହି ଅହଂସର୍ବସ୍ୱ ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ ଜୀବନଧାରଣର ନମୁନା ଏବେ ଆମେ ଚାରିଆଡ଼େ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିପାରିବା । ଏପରିକି ଆମ ସମୟର ଯୌନସମ୍ପର୍କରେ ମଧ୍ୟ ଏଭଳି ଦୁରାଚାର ପରିବ୍ୟାପ୍ତ ହୋଇଯାଇଛି । ଯୌନାଚାର

ପ୍ରକୃତରେ ପାରସ୍ପରିକତାର ସର୍ବୋତ୍ତମ ଆହ୍ୱାନ ହୋଇପାରନ୍ତା । କିନ୍ତୁ ବାସ୍ତବତଃ କ'ଣ ଦେଖାଯାଏ ? ଆମ ଯୌନସମ୍ପର୍କରେ ମଧ୍ୟ ଆମେ ପରସ୍ପରକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ସମର୍ପଣ କରୁନାହିଁ । ନିଜକୁ ଯଥାର୍ଥରେ 'ଅନ୍ୟ' ପାଇଁ ସମର୍ପଣ ନକରି ଆମେ ଅନ୍ୟକୁ ଆପଣାର ପରିତୃପ୍ତି ପାଇଁ ହିଁ ବ୍ୟବହାର କରୁ । ଏଭଳି 'ଅନ୍ୟ'ର ବସ୍ତୁ ଭାବରେ ବ୍ୟବହାର ସମ୍ପର୍କିତ କରିପାରେ କି ? ଏହା କେବଳ ଏକ ଅନ୍ତଃସାରଶୂନ୍ୟ ଅହଂମନସ୍କତା ଓ ଅହଂକୈନ୍ଦ୍ରିକତା ଛଡ଼ା ଆଉ କିଛି ନୁହେଁ ।

ପାରସ୍ପରିକତାର ସ୍ୱରୂପ ସମ୍ପର୍କରେ ଅବଧାରଣା ପାଇଁ ଆମେ ଶତପଥ ବ୍ରାହ୍ମଣରୁ ଉଦାହରଣଟିଏ ନେଇ ପାରିବା । ଥରେ ଦେବତା ଓ ଅସୁରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ଯୁଦ୍ଧ ହେଲା । "ଆମର ଯଜ୍ଞହବିଗୁଡ଼ିକୁ ଆମେ କାହାକୁ ଉତ୍ସର୍ଗ କରିବା ?" ଏତକ ପଚାରି ଅସୁରମାନେ ତାହା ନିଜନିଜ ପାଟିରେ ତାହାକୁ ରଖି ସେତକ ଉଦରସ୍ଥ କଲେ । କିନ୍ତୁ ଦେବତାମାନେ ଠିକ୍ ଏଇ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଦେବାକୁ ଯାଇ ହବିଗୁଡ଼ିକୁ ପରସ୍ପରକୁ ଖୁଆଇଲେ । ମୋଟାମୋଟି ସମାନ କର୍ମଟିଏ ସାଧିତ ହେଲା ସତ, ହେଲେ ଅସୁରମାନେ ନିଜ ନିଜ ବ୍ୟକ୍ତିକ ଅହଂରେ ବନ୍ଦୀ ହୋଇ ରହିଲେ କିନ୍ତୁ ଏକ ପାରସ୍ପରିକ ସମ୍ପର୍କର ସେତୁ ଦେବତାମାନଙ୍କୁ ଏକାଠି କରିପାରିଲା । ବର୍ଣ୍ଣିତ ଘଟଣାଚକ୍ରରେ ବ୍ରହ୍ମା ସେହି ଯୁଦ୍ଧରେ ଦେବତାମାନଙ୍କ ପକ୍ଷଭୁକ୍ତ ହେଲେ ଏବଂ ଶେଷରେ ସେମାନଙ୍କର ବିଜୟ ହେଲା । କିନ୍ତୁ ଅସଲ ପ୍ରତୀକାତ୍ମକ ଅର୍ଥରେ ଏହି ଜିତାପଟ ପାରସ୍ପରିକ ସମ୍ପର୍କର ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ ଅହଂ ଉପରେ ବିଜୟ । ଅହଂମନସ୍କ ଆସୁରିକତା ଉପରେ ଦିବ୍ୟଚେତନାର ବିଜୟ । ଆମ ମଣିଷମାନଙ୍କ ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ଏଇ ଦେବ-ଅସୁର ଯୁଦ୍ଧ ଅହରହ ଲାଗିରହିଛି । ଗୋଟେ ପଟେ 'ମୁଁ-ତାହା'ର ଆସୁରିକ ଅହଂ ଏବଂ ଅନ୍ୟ ପଟେ 'ମୁଁ-ତୁମେ'ର ସତ୍ତା-ସଚେତନ ଦିବ୍ୟ ପ୍ରୀତିମନସ୍କତା । ଆସୁରିକ ଅହଂ ଆମକୁ ଅନ୍ୟଠାରୁ ବିଛିନ୍ନ କରି ରଖେ; ଆମେ 'ଅନ୍ୟ'କୁ ବ୍ୟବହାର କରୁ, ଉପଭୋଗ କରୁ । ପ୍ରୀତିମନସ୍କ ଦିବ୍ୟସତ୍ତା ସମ୍ପର୍କ ସ୍ଥାପନ କରେ । ସେ ସମ୍ପର୍କ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ବିରହିତ । ସମ୍ପର୍କ ହିଁ ଏହାର ସର୍ବଶେଷ ଓ ଏକମାତ୍ର ଲକ୍ଷ୍ୟ । ଏଇ ଦିବ୍ୟ ଆଗ୍ରହ ଆମର ସମସ୍ତ ମାନବୀୟ ସମ୍ଭାବନାକୁ ଉନ୍ମୁକ୍ତ କରାଏ । 'ଅନ୍ୟ'ର ସ୍ପର୍ଶ ପାଇଁ ଏକ ଦିବ୍ୟମୁକ୍ତି ପ୍ରଦାନ କରେ । ଏଇ 'ଅନ୍ୟ'ର ସ୍ପର୍ଶ ହିଁ ଚିରନ୍ତନତା ସହ ଆମର ସାକ୍ଷାତକାର, ବ୍ରହ୍ମାନୁଭୂତି । ଏଇ ଦିବ୍ୟସମ୍ପର୍କ ଏକପ୍ରକାର ନିର୍ଭରଶୀଳତା କି ? ଅବଶ୍ୟ ଏହା ଆମକୁ ଅନ୍ୟ ଉପରେ ନିର୍ଭରଶୀଳ କରାଏ । ଅନ୍ୟ ଉପରେ ନିର୍ଭରଶୀଳ ହୋଇ ମଧ୍ୟ ଏ ସମ୍ପର୍କିତ ଭାବ ଆମକୁ ମୁକ୍ତ କରିଦିଏ । ବ୍ରହ୍ମସମ୍ପର୍କର ଏଇ ଗଣ୍ଠିଟି ପଡ଼ିଗଲା ପରେ ସତେଯେମିତି ସବୁଗୁଡ଼ିକ ଗ୍ରନ୍ଥିମୋଚନ ହୋଇଯାଏ । 'ଅନ୍ୟ'ର ଅବସ୍ଥିତି ଆଉ ଆମ ପରିସୀମାକୁ ସଙ୍କୁଚିତ

କରିଦିଏ ନାହିଁ । ମଣିଷ ଓ ତାହାର 'ଅନ୍ୟ' ପରସ୍ପରକୁ ସୀମିତ କରିଦିଅନ୍ତି ନାହିଁ । ଉଭୟେ ପରିବ୍ୟାପ୍ତ ହେଇଯାନ୍ତି । ଉଭୟେ ପ୍ରସାରିତ, ପରିବର୍ଦ୍ଧିତ ହେଇଯାନ୍ତି, ସମସ୍ତ ସୀମାକୁ ଅତିକ୍ରମଣ କରିଯାନ୍ତି । ଏହାହିଁ ଏକ ନବପ୍ରଜନ୍ମ, ଯାହା ସତ୍ତାକୁ ଏକ ସୃଜନଶୀଳ କ୍ଷମତା ପ୍ରଦାନ କରେ । ସେହି ସୃଜନଶୀଳତାର ପରିଧିରେ ବ୍ୟକ୍ତି ନିଜର ପ୍ରାତିମନସ୍କ ସତ୍ତା ଓ ବିଶ୍ୱସତ୍ତାକୁ ଏକାଧାରରେ ବଞ୍ଚେ । 'ଅନ୍ୟ'ର ସ୍ଥିତି ତାକୁ ସୀମାବଦ୍ଧ କରିଦିଏ ନାହିଁ। ଏଇ 'ଅନ୍ୟ' ଉପରେ ନିର୍ଭରଶୀଳତା ଓ 'ଅନ୍ୟ' ପ୍ରତି ଆଗ୍ରହ, ଭଗବତ୍-ଆକାଂକ୍ଷାର ଅନ୍ୟନାମ, ଅସଲ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ସାଧନା ।

ସବୁକିଛିକୁ ତଳେ ପକେଇଦେଇ ଆମ ହୃଦୟ ଭଗବାନଙ୍କୁ ଲୋଡ଼େ, ତାଙ୍କ ଉପରେ ନିର୍ଭରଶୀଳ ହୁଏ ବୋଲି ଆମେ ସମସ୍ତେ ଜାଣୁ । ସବୁ ଧର୍ମ, ସବୁ ଧର୍ମଗ୍ରନ୍ଥ, ଦର୍ଶନ ଓ ମହାନ୍ ଚିନ୍ତାଧାରା ଆମ ହୃଦୟର ଅସଲ ପ୍ରକୃତିଟିର ଚିହ୍ନଟ କଲାବେଳେ ଏଇ ଭଗବତ୍-ବ୍ୟାକୁଳ ଭାବଟି ହିଁ ସନ୍ଧାନ କରିଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଏକଥା ବି ସତ ଯେ, ଭଗବାନ ବି ଆମକୁ ବ୍ୟାକୁଳ ହୋଇ ଲୋଡ଼ନ୍ତି । ଆମେ ଯେତେଯେତେ ଗଭୀର ଭାବରେ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ପ୍ରତି ଆଗ୍ରହ ପ୍ରକାଶ କରୁ, ସେତିକି ଆଗ୍ରହରେ ଈଶ୍ୱର ମଧ୍ୟ ଆମକୁ ଲୋଡ଼ନ୍ତି । ତାଙ୍କର ସର୍ବବ୍ୟାପକତା, ସର୍ବବିଦ୍ୟମାନତା ମଧ୍ୟଦେଇ ଈଶ୍ୱର ଆମକୁ ଗଭୀର ଭାବେ ଆଶା କରନ୍ତି, ଅପେକ୍ଷା ରଖିଥାନ୍ତି । ଆମକୁ ଗ୍ରହଣ କରିବା ପାଇଁ, ଆମର ହେବା ପାଇଁ ଈଶ୍ୱର ବ୍ୟଗ୍ରତା ପ୍ରକାଶ କରୁନଥିଲେ, ଆମେ ଥା'ନ୍ତୁ କିପରି ? ଆମ ଜୀବନ, ଆମ ଅସ୍ତିତ୍ୱର କ'ଣ ବା ମୂଲ୍ୟ ଥାଆନ୍ତା ? ଆମର ସାମଗ୍ରିକ ଅସ୍ତିତ୍ୱ ମୂଲ୍ୟହୀନ ହେଇଯାଆନ୍ତା ନାହିଁ ? ଆମ ନିଜର ଅସ୍ତିତ୍ୱ ପାଇଁ, ଏକ ଅର୍ଥପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ଥିତି ପାଇଁ ଆମେ ଈଶ୍ୱରଙ୍କୁ ଲୋଡ଼ୁ ଏବଂ ଆମ ଜୀବନରେ ଯାହା କିଛି ଅର୍ଥପୂର୍ଣ୍ଣ, ତାକୁହିଁ ଈଶ୍ୱର ଲୋଡ଼ନ୍ତି ଏବଂ ସେଇଥିପାଇଁ ଆମମାନଙ୍କୁ ଲୋଡ଼ନ୍ତି । ଈଶ୍ୱରଙ୍କର ଏଇ ଲୋଡ଼ିବାପଣ ଆମ ଜୀବନକୁ, ଅସ୍ତିତ୍ୱକୁ ମହିମାନ୍ୱିତ କରେ, ମୂଲ୍ୟଯୁକ୍ତ କରେ । ଏଇ ପାରସ୍ପରିକ ଲୋଡିବାପଣକୁ ଈଶ୍ୱରୀୟ ଲୀଳା ବୋଲି କୁହାଯାଏ । ଆଉ ପାଦେ ଆଗେଇଯାଇ ଏକଥା ମଧ୍ୟ କହିହେବ ଯେ, ଏହା କେବଳ ଏକ ଲୀଳାଖେଳ ନୁହେଁ, ଏହାହିଁ ଜାଗତିକ ସୃଷ୍ଟିର ଭାଗ୍ୟ । ସୃଷ୍ଟି ଅଛି, ବିଶ୍ୱ-ସମୁଦାୟ ଅଛି, ମଣିଷ ଅଛି, ମଣିଷକୁ ନେଇ ପରିବେଶଟିଏ ତିଆରି ହେଇଛି, 'ତୁମେ' ଏବଂ 'ମୁଁ'ର ବିଶ୍ୱ-ସମୁଦାୟ ଅଛି । ମଣିଷ ଅଛି, ମଣିଷକୁ ନେଇ ପରିବେଶଟିଏ ତିଆରି ହେଇଛି, 'ତୁମେ' ଏବଂ 'ମୁଁ'ର ପାରସ୍ପରିକତା ସ୍ଥାପନ କରାଯାଇଛି, ଏସବୁ ପଛରେ ଗୋଟିଏ ଦୈବୀ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କ୍ରିୟାଶୀଳ ହେଇ ରହିଛି । ଏ ଦୈବୀ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟକୁ କ୍ରିୟାଶୀଳ କରି ରଖିବା ପାଇଁ ଦୁଇଟି ପ୍ରଧାନ ଶକ୍ତି ଆଦିମ କାଳରୁ ସ୍ୱୀକୃତ ହୋଇ

ରହିଛି; ତାହା ହେଲା ପ୍ରାର୍ଥନା ଓ ତ୍ୟାଗ । ପ୍ରାର୍ଥନାରେ ମଣିଷ ନିଜକୁ ନିଃଶେଷ କରି ସମର୍ପଣ କରିଦିଏ । ତା'ର ଏଇ ନିଃସର୍ତ୍ତ ସମର୍ପଣ, ପ୍ରତ୍ୟାଶାହୀନ ବିତରଣ ଈଶ୍ୱରୀୟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟର ଅଂଶୀଭୂତ ହେବ ବୋଲି ଗୋଟିଏ ବିଶ୍ୱାସଦ୍ୱାରା ଅନୁପ୍ରେରିତ । ଅସଲ ପ୍ରାର୍ଥନା ନିଜକୁ ପୁଷ୍ଟ କରିବାକୁ, ଅନ୍ୟକୁ ଗ୍ରାସ କରିବାକୁ ଆଗଭର ହୁଏ ନାହିଁ । ଈଶ୍ୱରଙ୍କଠାରୁ କୌଣସି ପ୍ରତିଦାନ ଆଶା କରେନାହିଁ । ପ୍ରାର୍ଥୀ ନିଜର ଭକ୍ତିକୁ ବେପାରରେ ଲଗାଏ ନାହିଁ । ଅସଲ ପ୍ରାର୍ଥୀ ନିଜର ଆସ୍ପୃହାଗୁଡ଼ିକୁ ଦୈବଯଜ୍ଞର ଆହୂତି ବୋଲି କଳ୍ପନା କରେ । ନିଜର ସମସ୍ତ କର୍ମ ଚରମ ହୋମର ଲେଲିହାନ ଶିଖାରେ ପ୍ରତିବିମ୍ବିତ ହେବାର, ପ୍ରଜ୍ୱଳିତ ହେବାର ଦେଖେ । ତ୍ୟାଗ ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେଇ ଏକାକଥା କୁହାଯାଇପାରିବ । ତ୍ୟାଗ ଓ ପ୍ରାର୍ଥନା କୌଣସି ଭୋଜବିଦ୍ୟା ନୁହେଁ । ଭୋଜବାଜିର ହଟଚମଟ ଏକପ୍ରକାର ଶୂନ୍ୟତାରେ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରାଯାଇଥାଏ । କୁହୁକ ସଫଳ ହେବାପାଇଁ କୌଣସି ପାରସ୍ପରିକତାର ପବିତ୍ର ଭୂମି ଉପରେ ବିଚରଣ କରେ । ପାରସ୍ପରିକତାର ଅନୁଭବ ଭିତର ଦେଇ ଏକତ୍ୱର ଅସଲ ରହସ୍ୟଗୁଡ଼ାକୁ ଖୋଲିଦିଏ । ବିଭିନ୍ନତା ଭିତରେ ଅଭିନ୍ନତାର ରହସ୍ୟଗୁଡ଼ାକୁ ଠାବ କରେ । ଦ୍ୱୈତତା ଭିତରେ ଏକତ୍ୱର ଆବିଷ୍କାର ହିଁ ଅସଲ ରହସ୍ୟବାଦ ।

ରହସ୍ୟକୁ ଟୁକୁରା ଟୁକୁରା କରି ଅନୁସନ୍ଧାନ କରାଯାଏ ନାହିଁ । ସୃଷ୍ଟିର ସମୁଦାୟ ରହସ୍ୟ ସହ ମୁହାଁମୁହିଁ ହେବା ପ୍ରକୃତ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକତା, ମୁକ୍ତି । ବନ୍ଧନଗୁଡ଼ିକରୁ, ଅଜ୍ଞାନତାଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରୁ ଏହିଭଳି ମୁକ୍ତିଟିଏ ଗୌତମ ବୁଦ୍ଧ ଆକାଂକ୍ଷା କରିଥିଲେ । ତେଣୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ସଦ୍‌ଗୁରୁଙ୍କ ଭଳି ସିଏ କୌଣସି ବାଦବିସମ୍ବାଦ ଭିତରକୁ ଯାଇନଥିଲେ । କୌଣସି ମତବାଦ ପ୍ରଚାର କରିନଥିଲେ । ମୂଳତଃ ଗୋଟିଏ ଜୀବନଯାପନ ପ୍ରଣାଳୀ କଥା ଦର୍ଶେଇ ଦେଇଥିଲେ । ନିଜେ ସେଇଭଳି ଗୋଟିଏ ଜୀବନ ବଞ୍ଚିଥିଲେ । ବ୍ୟକ୍ତିକ ମୋକ୍ଷରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହେଇପାରିନଥିଲେ । ଅବା ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକ ମୋକ୍ଷର ପ୍ରଲୋଭନ ଦେଖାଇ ନଥିଲେ । ନିଜ ବ୍ୟକ୍ତିକ ମୋକ୍ଷର ସାଧନା ପ୍ରକୃତରେ ସାମଗ୍ରିକ ସୃଷ୍ଟି-ରହସ୍ୟ ସହ ସାକ୍ଷାତକାର ନୁହେଁ । ଦୁନିଆ ସହ ବା ଅନ୍ୟ ସହ ତା'ର କୌଣସି ସମ୍ପର୍କ ନଥାଏ । ନିଜ ବାହାରର ଏଇ ବୃହତ୍ତର ବିଶ୍ୱଟିକୁ ବିଶ୍ୱାସ କରି ଶିଖିଲେ, ଅନ୍ୟ ପ୍ରତି ଉନ୍ମୁକ୍ତ ରହିଲେ ଦୁନିଆକୁ ଚିହ୍ନିହୁଏ, ବିଶ୍ୱ ସହ ସମ୍ପର୍କଟିଏ ସ୍ଥାପନ ହୁଏ । ଆମେ ଏ ବିଶ୍ୱସମୁଦାୟକୁ ଜଡ଼ାଇ ଧରିଲେ ଅଚିରେ ବିଶ୍ୱସମୁଦାୟରେ ଜଡ଼ି ରହିଥିବା ଦିବ୍ୟହସ୍ତର ସ୍ପର୍ଶ ପାଇପାରିବା । ଅନ୍ୟ ପ୍ରତି ଅଙ୍ଗୀକାର ରଖିପାରିଲେ ଭଗବାନ୍ ଆଉ ଅପହଞ୍ଚ ହେଇ ରହିବେ ନାହିଁ । ତେଣୁ ଅନ୍ୟକୁ, ଏ ବିଶ୍ୱସମୁଦାୟକୁ ଅସ୍ୱୀକାର କରି ନୁହେଁ, ଚରାଚର

ଏଇ ଜଗତର ସମସ୍ତ ଭୀଷଣତା ସତ୍ତ୍ୱେ ଏହାକୁ ସ୍ୱୀକାର କରି, ପ୍ରେମ କରି ହିଁ ଆମେ ଭଗବତ୍ ସନ୍ଧାନ କରିବା । ତାହାହିଁ ହେବ ଅସଲ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ପଦକ୍ଷେପ ।

ଏଠି ଏମିତି କ'ଣ ଅଛି ଯାହା ଦିବ୍ୟସ୍ପର୍ଶର ଅଯୋଗ୍ୟ ? ସଂସାର ବା ସାଂସାରିକ ଜୀବନ କ'ଣ ଭଗବାନଙ୍କ ଠାରୁ ଅଲଗା ? ସମସ୍ତଙ୍କ ଭିତରେ ଦିବ୍ୟସ୍ପର୍ଶ ପାଇବାର ଯୋଗ୍ୟତା ଅଛି, ଈଶ୍ୱର ବି ସଂସାରଟାଯାକ ପୂରି ରହିଛନ୍ତି । ଭଗବାନଙ୍କଠାରୁ ଅଲଗା ବା ଦିବ୍ୟସ୍ପର୍ଶର ଅଯୋଗ୍ୟତା ରହିଥିବା ଯେଉଁ ସ୍ଥିତି ସମ୍ପର୍କରେ କୁହାଯାଏ, ତାହା 'ମୁଁ-ତାହା'ର ବ୍ୟବହାରସର୍ବସ୍ୱ ଦୁନିଆ ବିଷୟରେ ହିଁ କୁହାଯାଇଥାଏ । ସେ ଦୁନିଆରେ ସମ୍ପର୍କବିହୀନ ଏକ ବିଚ୍ଛିନ୍ନତାବୋଧ ରାଜୁତି କରୁଥାଏ । ସେଠାକାର ବନ୍ଧନଗୁଡ଼ିକ ଅନୁଭୂତି ଓ ପରସ୍ପରକୁ ବ୍ୟବହାର କରିବାର ମନୋବୃତ୍ତିଦ୍ୱାରା ନିୟନ୍ତ୍ରିତ । ଅନ୍ୟକୁ ବ୍ୟବହାର କରିବାର ଚାଲାକି କ୍ରିୟାଶୀଳ ଥିବାଯାଏ ଆମେ ସୃଷ୍ଟିଛଡ଼ା ହେଇ ରହିଥିବା, ଈଶ୍ୱର ବି ଆମକୁ ଛାଡ଼ଛାଡ଼ ହେଉଥିବେ । ସବୁଯାକ ଚାଲାକି ଛାଡ଼ି ଆମେ ଏ ସଂସାର ସହିତ ଯେତେବେଳେ ସଦିଚ୍ଛାଦ୍ୱାରା ସମ୍ପର୍କିତ ହେବା, ସେତେବେଳେ ଆମେ ଏକାଧାରରେ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ସ୍ପର୍ଶ ବି ପାଇପାରିବା । ଆମର ଯାବତୀୟ ଦ୍ୱୈତତା, ବିଚ୍ଛିନ୍ନତାବୋଧ ଅବଲୀଳାକ୍ରମେ ଦୂର ହେଇଯିବ । ସୃଷ୍ଟିର ଚରମ ରହସ୍ୟ ସାମନାରେ ଅନେକାନ୍ତତାର ଆଉ କି ଅର୍ଥ ରହିବ ? ଆମର ସବୁଯାକ ସଂଶୟ ନୀରବ ହୋଇଯିବା ପାଇଁ ବାଧ୍ୟ ହେବ ।

ଆମର ପ୍ରକୃତିଗତ, ପରମ୍ପରାଗତ ଜୀବନ ଭିତରେ ଆମେ ସ୍ଥୂଳତା-ସମ୍ପର୍କିତ ଜ୍ଞାନ ଆହରଣ କରୁ । ଠିକ୍ ସେହିପରି ମଣିଷମାନଙ୍କ ସହ ଆଦାନପ୍ରଦାନ ଭିତରେ ମନ ସମ୍ପର୍କରେ ଧାରଣା ଜାତ ହୁଏ, ଆବେଗର ଦୁନିଆ ସହ ପରିଚିତି ହୁଏ । ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଅନୁସନ୍ଧାନ ଚିରନ୍ତନ ସତ୍ୟ ଓ ମୂଲ୍ୟବୋଧମାନଙ୍କ ସହ ଭେଟାଭେଟି କରାଏ । କିନ୍ତୁ ଏସବୁ ମୂଳଧନଗୁଡ଼ିକୁ କେବଳ ବ୍ୟାବହାରିକ ଉପଯୋଗ କରିବସିଲେ ଏମାନଙ୍କର ସ୍ୱଚ୍ଛତା ବିଲୁପ୍ତ ହୁଏ । ସମସ୍ତ ମୂଳଧନ ଅଚଳ ପଇସା ହୋଇଯାଏ । ଅଚଳ ପଇସାଗୁଡ଼ିକୁ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ, ଶୃଙ୍ଗାର, ଓଁକାର ଇତ୍ୟାଦି ଯେତେ ଚକଚକିଆ ନାଁରେ ଡାକିଲେ ବି, ସେମାନେ ଅଚଳ ପଇସା ହୋଇ ହିଁ ରହିବେ । ଜାଗତିକ ଦୁନିଆ ସେତେବେଳେ ଯାଇ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ହେବ, ଯେତେବେଳେ ସାରା ସଂସାରର ମଣିଷ ପାଇଁ ତାହା ଆପଣାର ଘରଟିଏ ଭଳି ମନେହେବ । ସେଇ ଘରେ ନିଜକୁ ଅର୍ପଣ କରିବାପାଇଁ ପବିତ୍ର ଯଜ୍ଞକୁଣ୍ଡଟିଏ ଥିବ । ଅନ୍ୟମାନେ ତାକୁ ଚିରନ୍ତନ ସତ୍ତାର ପ୍ରତୀକ ବୋଲି ଯେତେବେଳେ ପ୍ରତୀୟମାନ ହେବେ, ସେତେବେଳେ ଯାଇ ତାହା ଅସଲ ଶୃଙ୍ଗାର ବୋଲାଇବ । ଅସଲ ଶୃଙ୍ଗାର ପ୍ରତ୍ୟେକ

ସମ୍ପର୍କକୁ ଦିବ୍ୟ ବିଭୂତିରେ ପରିଣତ କରିପାରୁଥିବ । ନିଜର ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ ଆତ୍ମିକ ରହସ୍ୟ ପାଇଁ ନିୟୋଜିତ ହେଲେ ତାହା ହେବ ପ୍ରକୃତ ଓଁକାର ।

ମଣିଷର ମଣିଷ ସହ ସମ୍ପର୍କ, ତା'ର ଭଗବାନଙ୍କ ସହ ସମ୍ପର୍କର ଏକ ଯଥାର୍ଥ ପ୍ରତିରୂପ । ଆମେ ଭଗବାନଙ୍କ ସହ କିଭଳି ସମ୍ପର୍କିତ ହେବାକୁ ଚାହୁଁଛୁ, ତାହା ଆମର ଅନ୍ୟ ମଣିଷଙ୍କ ସହିଁ ସମ୍ପର୍କରୁ ଜଣାପଡ଼ିଯିବ । ଜଣେ ଗୋଟେ ପଟେ ଭଗବାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଆନ୍ତରିକତା ପ୍ରକାଶ କରୁଥିବ ଅଥଚ ଅନ୍ୟପଟେ ଦୁନିଆଟାକୁ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିବ, ନିଜର ଅହଂ ବା ସ୍ୱାର୍ଥସିଦ୍ଧିପାଇଁ ଅନ୍ୟକୁ ଉପଯୋଗ କରୁଥିବ, ଏକଥା ଆଦୌ ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ଭଗବତ୍ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଓ ସାଂସାରିକ ଚତୁରତା ଭିତରେ ଜଣେ ମଣିଷ ନିଜ ଜୀବନକୁ ବିଭକ୍ତ କରିପାରିବ ନାହିଁ । ଯିଏ ସଂସାରକୁ ଠକିବା ପାଇଁ ଚାହୁଁଥାଏ, ପ୍ରକାରାନ୍ତରେ ସିଏ ଭଗବାନଙ୍କୁ ବି ଠକୁଥାଏ । ଅନ୍ୟ ମଣିଷମାନଙ୍କୁ ନିଜ ସ୍ୱାର୍ଥସିଦ୍ଧିରେ ବ୍ୟବହାର କରିବାକୁ ବାହାରିଥିବା ଲୋକେ ଭଗବାନଙ୍କୁ ବି କାମରେ ଲଗେଇବେ ହିଁ ଲଗେଇବେ । ସେପରି ମନୁଷ୍ୟଟି ପ୍ରାର୍ଥନା କରୁଥିବ, ଅଥଚ ସେ ପ୍ରାର୍ଥନାଗୁଡ଼ିକ ଭିତରୁ ତା'ର ଅହଂ, ତାର କାମାନ୍ଧତା, ତା'ର ଖଣ୍ଡିଆ, ତା'ର ଅପୂର୍ଣ୍ଣତାବୋଧ, ଓ ଗିଳି ପକାଇବାର ମାନସିକତାଟି ଜଳଜଳ ଦିଶିଯାଉଥିବ । ପ୍ରାର୍ଥନାଗୁଡ଼ିକ ଚରମ ଶୂନ୍ୟତାରେ ଅବଲୁପ୍ତ ହୋଇଯାଉଥିବ । ସମସ୍ତ ପ୍ରାର୍ଥନା ସତ୍ତ୍ୱେ ସେଇ ମଣିଷ ପ୍ରକୃତରେ ଈଶ୍ୱରଛଡ଼ା । ସମସ୍ତ ଅନ୍ଧକାର, ନିରାଜନା ଓ ସଂଶୟ ଥାଇ ବି ନାସ୍ତିକଟିଏ ହୁଏତ ଭଗବତ୍ ସାକ୍ଷାତକାର ପାଇଁ ଯୋଗ୍ୟତା ରଖିଥାଏ, କିନ୍ତୁ ଉପର୍ଯ୍ୟୁକ୍ତ ଛଦ୍ମ ପ୍ରାର୍ଥନାକାରୀ କେବେହେଲେ ଭଗବାନଙ୍କର ଯୋଗ୍ୟ ହୋଇପାରେ ନାହିଁ ।

ଭଗବତ୍ ସାକ୍ଷାତକାର ପାଇଥିବା ମଣିଷ ଈଶ୍ୱରକୃପାକୁ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଏଇ ସଂସାରରେ କ୍ରିୟାଶୀଳ କରିବାକୁ ଆଗ୍ରହ ପ୍ରକାଶ କରେ । ପ୍ରାପ୍ତ ବିଭୂତିକୁ ନେଇ ଈଶ୍ୱରସେବା କରେ ନାହିଁ, ବରଂ ସେ ବିଭୂତିକୁ ଅନ୍ୟ ମଣିଷଙ୍କ ସହ, ଏ ସଂସାର ସହ ବାଣ୍ଟିବାକୁ ଆଗଭର ହୁଏ । ସେଥିପାଇଁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରବୁଦ୍ଧ ଜ୍ଞାନ ବିତରଣ ହେବାକୁ ଆଗ୍ରହ ରଖେ । କିନ୍ତୁ ବଡ଼ ଅନୁଶୋଚନାର କଥା ଈଶ୍ୱରୀୟ ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ଧରି ଆମେ ବାରମ୍ବାର ଈଶ୍ୱରଙ୍କୁ ଫେରାଇ ଦେଉ । ସମସ୍ତ ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟର ଅଧୀଶ୍ୱର ଭଗବାନ ଏହି ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ ବିତରଣ କରିବାକୁ ଚାହୁଁଥିବା ବେଳେ ଆମେ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଏଇ ସଂସାରରେ ନ ବାଣ୍ଟି ପୁଣି ତାକୁ ତାଙ୍କରି ପାଖରେ ନେଇ ଫେରାଇଦେଉ । ତେଣୁ ସଂସାର ଈଶ୍ୱରଛଡ଼ା ହେଇ ରହେ, ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟହୀନ ହେଇ ରହେ । ଈଶ୍ୱର ବି ଏଠି ବସ୍ତୁ ପାଲଟି ରହିଥାନ୍ତି । ହୁଏତ ମହାସମ୍ଭ୍ରମରେ ଆମେ ତାଙ୍କୁ ଈଶ୍ୱରୀୟ ବସ୍ତୁ ବୋଲି ଖଟୁଲୀରେ ଥୋଇ ପୂଜା

କରୁ, କିନ୍ତୁ ସେତେବେଳକୁ ସିଏ 'ମୁଁ-ତାହା'ର ଦୁନିଆ ଅନ୍ତର୍ଗତ ସମ୍ପର୍କବିହୀନ ବସ୍ତୁ ହେଇସାରିଥାନ୍ତି । ଭଗବତ୍ କୃପାର ସ୍ରୋତ ଏ ସଂସାରକୁ 'ମୁଁ-ତୁମେ'ର ସମ୍ପର୍କିତ ହେବାର ଅନାଗ୍ରହ ସେ କରିପାରନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ଆମର ବ୍ୟକ୍ତିକ ମୋକ୍ଷ-ଆକାଂକ୍ଷା, ଅନ୍ୟ ସହ ସମ୍ପର୍କିତ ହେବାର ଅନାଗ୍ରହ ସେ ସ୍ରୋତର ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ହେଇଯାଏ । ଭଗବତ୍ ପ୍ରାପ୍ତିର ପ୍ରଥମ ପୁଲକ ପରେ ଏକଦା ସ୍ୱାମୀ ବିବେକାନନ୍ଦ ଯେତେବେଳେ ସଂସାର ତ୍ୟାଗକରି ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦରେ ମଜ୍ଜି ରହିବାକୁ ଚାହିଲେ, ଠିକ୍ ଏହି କାରଣରୁ ଗୁରୁ ଶ୍ରୀରାମକୃଷ୍ଣ ତାଙ୍କୁ ତିରସ୍କାର କରିଥିଲେ । ସ୍ୱାର୍ଥପର କହି ଭର୍ତ୍ସନା କରିଥିଲେ । ଶ୍ରୀରାମକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଭର୍ତ୍ସନା ବିବେକାନନ୍ଦଙ୍କୁ ସଂସାରରେ ଭଗବତ୍ ବିଭୂତିକୁ କ୍ରିୟାଶୀଳ କରିବାପାଇଁ ପୁଣି ଥରେ ପ୍ରେରିତ କରିଥିଲା ।

ଏଇ ସାଂସାରିକ ସଂଯୋଗ ଆମର ବିଚ୍ଛିନ୍ନତାବୋଧ ପାଇଁ ଅସଲ ଔଷଧ । ସଂସାରର ଭାଗ୍ୟ ସହ ନିଜକୁ ଗଅଁଠାଇ ପାରୁଥିବା ମଣିଷ ଆଉ ନିଜକୁ ଏକୁଟିଆ ଭାବେ ନାହିଁ । ତା'ର ସୀମିତତା ଅଚିରେ ନିର୍ବାପିତ ହୁଏ । ବିଶ୍ୱଟି ତା'ପାଇଁ ଅସଲ ଆଶ୍ରୟ, ନୀଡ଼ଟିଏ ବୋଲି ମନେହୁଏ । ଏ ବିଶ୍ୱନୀଡ଼ର ସମସ୍ତ ହସକାନ୍ଦ, ମହାଭାଗ୍ୟର ଅଂଶୀଦାର ହେବାଭଳି ସିଏ ଅନୁଭବ କରେ । ଜଡ଼ ଓ ଜୀବନ, ମଣିଷ ଓ ଭଗବାନ ସମସ୍ତେ ଆପଣାର, ସୋଦର ଭଳି ମନେହୁଅନ୍ତି । ସମସ୍ତ ଭୟ ଓ ଉଦ୍‌ବେଗ ଦୂର ହେଇଯାଏ । ବିଶ୍ୱଜୀବନର ପ୍ରତିଟି ମୁହୂର୍ତ୍ତ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତାର ଏକ ଏକ ସୁଯୋଗ ଭଳି ମନେହୁଏ । ସମୁଦାୟର ଶକ୍ତିରେ ବଳୀୟାନ୍ 'ମୁଁ'ଟି ନିଜ ଓ ପରର ଅନେକାନ୍ତତାର ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱକୁ ଅନୁଗାମୀ ହୁଏ । ଠିକ୍ ଏଇ ଅର୍ଥରେ ମଣିଷର ସ୍ୱରୂପ ବିଷୟରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରି ଛାନ୍ଦୋଗ୍ୟ ଉପନିଷଦରେ 'ତତ୍ତ୍ୱମସି' କଥା କୁହାଯାଇଛି । ଯଦି ବିଶ୍ୱଜୀବନର ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ, ଇଚ୍ଛା, ସୁବାସ ଓ ସ୍ୱାଦ ତାଙ୍କରି ଭିତରେ କ୍ରିୟାଶୀଳ, ଈଶ୍ୱର ଯଦି ଏ ସମଗ୍ର ବିଶ୍ୱନୀଡ଼କୁ କୋଳାଗ୍ରତ କରିଅଛନ୍ତି, ନୀରବରେ ମୋ'ର ହୃଦୟରେ ବିରାଜମାନ କରିଛନ୍ତି, ତେବେ ମୋର ଓ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ଭିତରେ ଆଉ ପାର୍ଥକ୍ୟ କ'ଣ ଅଛି ? ଛାନ୍ଦୋଗ୍ୟ ଉପନିଷଦ୍‌ରେ ଋଷି ସାଣ୍ଡିଲ୍ୟ ଏଇ ପ୍ରଶ୍ନଟି ପଚାରିଛନ୍ତି । ନିଜକୁ ସମ୍ପ୍ରସାରିତ କରିପାରିଥିବା ନର, ନାରାୟଣଙ୍କର ହିଁ ପ୍ରତିରୂପ ।

ଏକଦା ଇନ୍ଦ୍ର ଆତ୍ମ-ଆବିଷ୍କାରର ଉପାୟ ସମ୍ପର୍କରେ ଜାଣିବା ପାଇଁ ପ୍ରଜାପତିଙ୍କ ଶିଷ୍ୟତ୍ୱ ଗ୍ରହଣ କଲେ । ଶହେବର୍ଷ ଶିଷ୍ୟ ଭାବରେ ରହିବାପରେ ଜାଣିବାକୁ ପାଇଲେ ଯେ, ସ୍ୱପ୍ନହୀନ ଗଭୀର ସୁଷୁପ୍ତିରେ ଶୋଇଥିବା ବେଳେ ହିଁ ଆତ୍ମାନୁଭୂତି ଲାଭ ହୁଏ । ତାହାହିଁ ଚିରନ୍ତନ ଆତ୍ମାର ସ୍ୱରୂପ । କିଛିଦିନ ପରେ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ପୁଣି ସନ୍ଦେହ ହେଲା ।

ଫେରିଆସି ପଚାରିଲେ, "ମହାଭାଗ, ଗଭୀର ସୁଷୁପ୍ତିରେ ଆମେ କିଛି ଜାଣିପାରୁନା; ତେଣୁ ଆତ୍ମଜ୍ଞାନର ଉପଲବ୍ଧି କେମିତି କରିବୁ ?'' ପ୍ରଜାପତି ଉତ୍ତର ଦେଲେ, "ବତ୍ସ, ତାହାହିଁ ଆତ୍ମଜ୍ଞାନର ଅସଲ ସ୍ୱରୂପ ।'' ଏହି କଥୋପକଥନରୁ ଜଣାପଡୁଛି ଯେ, ବୋଧହୁଏ ଆମର ସ୍ଥିତି ସମ୍ପର୍କରେ ସର୍ବଶେଷ ସତ୍ୟ ଆମେ ଏହି ଗତାନୁଗତିକ ମୂର୍ତ୍ତ ଜୀବନରେ ପାଇବା ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଏଇ ମୂର୍ତ୍ତ ଜୀବନର ସାମଗ୍ରିକତା ମଧ୍ୟ ଆମପାଇଁ ଏକ ପବିତ୍ର ବରଦାନ । ଅମୂର୍ତ୍ତ ସତ୍ୟର ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରୁ ଆମର ଆବେଗିକ, ଇନ୍ଦ୍ରିୟଲବ୍ଧ ଅନୁଭୂତିସମୂହର ଗୁରୁତ୍ୱ ଅପେକ୍ଷାକୃତ କମ୍ । କିନ୍ତୁ ପ୍ରକୃତରେ କୌଣସି ଖର୍ବ ମଣିଷ ବା ଅମୂର୍ତ୍ତ ସତ୍ତା ନୁହେଁ, ସମଗ୍ର ମଣିଷର ସମନ୍ୱିତ ସତ୍ତା ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ଆଲିଙ୍ଗନ ପାଇଁ ଉନ୍ମୁଖ । ଏକ ସମନ୍ୱିତ 'ମୁଁ' ହିଁ ଏକ ଅପରିସୀମ 'ତୁମେ'ଙ୍କୁ ଅପେକ୍ଷାରତ । ଗୌତମ ବୁଦ୍ଧ ଏ ସମ୍ପର୍କରେ ଏକ "ପବିତ୍ର ନୀରବତା'' ଅବଲମ୍ବନ କରିଛନ୍ତି; କାହିଁକି ନା ଚରମ ସତ୍ୟ ଯେକୌଣସି ଚିନ୍ତାର ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେ ଏବଂ ତାଛଡ଼ା ମଣିଷର ମୋକ୍ଷ ପାଇଁ ଏଭଳି ଚରମ ସତ୍ୟର ବ୍ୟାଖ୍ୟା ଆବଶ୍ୟକ ନୁହେଁ । ତାଙ୍କରି ଭାଷାରେ, "ହେ ଶ୍ରମଣ, ଗୋଟିଏ ମତ ଅନୁସାରେ ଆତ୍ମା ଓ ଦେହ ଏକ ଏବଂ ତେଣୁ ମୋକ୍ଷ ମୂଲ୍ୟହୀନ । ଅନ୍ୟ ମତ ଅନୁସାରେ ଆତ୍ମା ଓ ଦେହ ଅଲଗା ଅଲଗା, ତେଣୁ ମଧ୍ୟ ମୋକ୍ଷ ମୂଲ୍ୟହୀନ ଅଟେ ।'' ଉଭୟ ଦେହ ଓ ଆତ୍ମାର ମୋକ୍ଷ ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ । ଜୀବନର ସାମଗ୍ରିକ ରହସ୍ୟକୁ ଐକାନ୍ତିକ ଭାବରେ ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବା ହିଁ ବୁଦ୍ଧଙ୍କ ପାଇଁ ଅସଲ ତପସ୍ୟା ଥିଲା । ବୁଦ୍ଧଙ୍କର ଲକ୍ଷ୍ୟ ଥିଲା ଦୁଃଖର ଅପନୋଦନ, ପୁନର୍ଜନ୍ମ ଚକ୍ରରୁ ମୁକ୍ତି । ଆମେ କିନ୍ତୁ ପୁନର୍ଜନ୍ମ ସମ୍ପର୍କରେ ନିଶ୍ଚିତ ନୋହୁଁ । ଆମେ ଯଦି ପୁନର୍ଜନ୍ମ ସମ୍ପର୍କରେ ନିଶ୍ଚିତ ଥାନ୍ତୁ ତେବେ ମଧ୍ୟ ଏଥିରୁ ନିସ୍ତାର ପାଇବା ପାଇଁ ଆସ୍ପୃହା ରଖିବା ଉଚିତ ହୁଅନ୍ତା ନାହିଁ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଜନ୍ମରେ ଚିରନ୍ତନ କ୍ଷୟଶୀଳ 'ମୁଁ' ଓ ଚିରନ୍ତନ ଅକ୍ଷୟ 'ତୁମେ' ମଧ୍ୟରେ ଉପଯୁକ୍ତ ଭାଷା ଓ ଭାବଦ୍ୱାରା ସମ୍ପର୍କ ସ୍ଥାପନ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତୁ ।

ସର୍ବାନ୍ତଃକରଣରେ ସମାହିତ ହୋଇପାରୁନଥିବା କେତେକ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ଭିତରେ ହିଁ ମଣିଷର ସ୍ଥିତି; ତାହାହିଁ ମଣିଷର ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଭାଗ୍ୟ । ସହଜରେ ସମାଧାନ କରି ନୁହେଁ, ସେଇ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱାତ୍ମକ ସ୍ଥିତି ଭିତର ଦେଇ ହିଁ ମଣିଷକୁ ବଞ୍ଚିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ମଣିଷର ମୁକ୍ତିର ସମ୍ଭାବନା ଓ ଜୀବନପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକ ସାଧନାଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱକୁ ଦାର୍ଶନିକ କାଣ୍ଟ୍ ସମାଧାନ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଥିଲେ । ମୁକ୍ତିକୁ ଅଧ୍ୟାତ୍ମସ୍ତରରେ ଓ ଆବଶ୍ୟକତାଗୁଡ଼ିକୁ ଐହିକ ସ୍ତରର ବୋଲି ଦର୍ଶାଇ ଏହି ଦୁଇଟିଯାକ ସ୍ତରର ଅନିବାର୍ଯ୍ୟତା ପ୍ରତିପାଦନ କରିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ନିଜକୁ ଥରେ ଈଶ୍ୱରଙ୍କୁ ସମର୍ପଣ କରିଦେଲାପରେ ଏପରି ବୌଦ୍ଧିକ

ସମୀକରଣର ଆବଶ୍ୟକତା ମଧ୍ୟ ରହିବ ନାହିଁ; ଉଭୟକୁ ନିର୍ବିବାଦରେ ବଞ୍ଚିହେବ; ଅଙ୍ଗୀଭୂତ କରିହେବ । ଯଦି ଏଇ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱାତ୍ମକ ସ୍ଥିତିର ସମଗ୍ରତାକୁ ଗ୍ରହଣ କରିବା ଆମର ଭବିତବ୍ୟ ହୁଏ, ତେବେ ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ରମାନଙ୍କରେ ସଚରାଚର ଯେଉଁ 'ପ୍ରତ୍ୟାହାର' କଥା କୁହାଯାଇଛି, ତାହାର ଅସଲ ସ୍ୱରୂପ କିପରି ହେବା ଉଚିତ ? ପ୍ରତ୍ୟାହାରର ଭାବନା ସବୁବେଳେ 'କେଉଁଠୁ ପ୍ରତ୍ୟାହାର ?' ଏଇ ପ୍ରଶ୍ନ ସହ ଜଡ଼ିତ । ଯଦି ପ୍ରତ୍ୟାହାର ବୋଇଲେ 'ଅନ୍ୟ'କୁ ବ୍ୟବହାର କରିବାରୁ ପ୍ରତ୍ୟାହାର ବୋଲି ଆମେ ବୁଝୁ ତାହାହେଲେ ଏକ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ସମ୍ପର୍କ ସଂସ୍ଥାପନ ପାଇଁ ଏଭଳି ପ୍ରତ୍ୟାହାରର ଯଥେଷ୍ଟ ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଛି । କିନ୍ତୁ ପ୍ରତ୍ୟାହାର ବୋଇଲେ 'ଅନ୍ୟ'କୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ ଯଦି ବୁଝାଉଥାଏ, ତା'ହେଲେ ସେଭଳି ପ୍ରତ୍ୟାହାର ଈଶ୍ୱରାଭିମୁଖୀ ନୁହେଁ । ମାନବୀୟ ବାସ୍ତବତା ସହ ବୁଝାମଣା କରିବାକୁ କ୍ଷମ ବ୍ୟକ୍ତି ହିଁ ପ୍ରକୃତରେ ଈଶ୍ୱରଙ୍କର ମଧ୍ୟ ଭାଜନ ହୋଇପାରେ । ଠିକ୍ ସେହିଭଳି ଆତ୍ମପ୍ରସାଦରେ ମଜି ରହିବାପାଇଁ ନୁହେଁ, ଆପଣାର ସାମର୍ଥ୍ୟ ଓ କ୍ଷମତାକୁ କଳିବାପାଇଁ ପ୍ରତ୍ୟାହାରକୁ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇପାରେ ।

ସଂସାର ଓ ଅନ୍ୟମଣିଷଙ୍କଠାରୁ ସବୁପ୍ରକାରର ସମ୍ପର୍କ କାଟିପାରିବାର କ୍ଷମତାଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଧାର୍ମିକ ଲୋକବୋଲି ସାଧାରଣରେ କୁହାଯାଇଥାଏ । କିନ୍ତୁ ଗଭୀର ଭାବରେ ଭାବିଲେ ଏକଥା ସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇଯିବ ଯେ, ବ୍ୟକ୍ତି ଓ ସଂସାର ଉଭୟେ ସେଇ ଗୋଟିଏ ଶକ୍ତିର ପରିପ୍ରକାଶ । ମଣିଷ ଓ ଭଗବାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବି ସେଇ ଶକ୍ତି ଯୋଗସୂତ୍ର ସ୍ଥାପନ କରାଇଥାଏ । ଅତଏବ ମଣିଷର ଭଗବାନଙ୍କ ସହ ସମ୍ପର୍କର ପରିଭାଷା ମଣିଷର ଅନ୍ୟମଣିଷଙ୍କ ସହ ସମ୍ପର୍କଦ୍ୱାରା ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ହୋଇଥାଏ । ଏଇଠି ମନରେ ଗୋଟିଏ ସନ୍ଦେହ ଆସେ । ମଣିଷର ଅନ୍ୟ ମଣିଷଙ୍କ ସହ ସମ୍ପର୍କ କ'ଣ ସବୁବେଳେ ପାରସ୍ପରିକ ? ମଣିଷର ପ୍ରକୃତିଗତ ସୀମାବଦ୍ଧତା ଯୋଗୁଁ ଏଭଳି ସନ୍ଦେହଟିଏ ଆସିବା ସ୍ୱାଭାବିକ । ଆମ ବ୍ୟକ୍ତିକ ଜୀବନର ଅନୁଭୂତିରୁ ଆମେ ଏହିଭଳି ଅନେକ ଉଦାହରଣ ପାଇପାରିବା । ଯେଉଁ ପଡ଼ୋଶୀ ଦୀର୍ଘଦିନଧରି ଆପଣଙ୍କୁ ଆପଣାର ମନେହେଉଥିବ, ହଠାତ୍ ଦିନେ ସକାଳୁ ଅପରିଚିତ ଲୋକଟିଏ ଭଳି ବ୍ୟବହାର କରିପାରେ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ପାରସ୍ପରିକତା ଏଭଳି ଏକ ଦୈବୀସମ୍ପଦ, ଯାହା ମଣିଷର ଭାଗ୍ୟରେ ଅନୁଭୂତ ହୁଏନାହିଁ ବୋଲି ଧାରଣାଟିଏ ସୃଷ୍ଟି ହେଇପାରେ ।

ଏମିତି କେତେକ ସମ୍ପର୍କ ତଥାପି ଅଛି, ଯାହା ପୂର୍ଣ୍ଣ ପାରସ୍ପରିକତାର ଅନୁଭବ ଦେଇପାରିବ । ଏକ ନିଃସର୍ତ୍ତ ସମର୍ପଣ ଭାବ ଏକ ନିଃସର୍ତ୍ତ ଗ୍ରହଣଶୀଳତାର ପରିବେଶଟିଏ ସୃଷ୍ଟି କରିପାରିବ । ଆମର ଏଇ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱାତ୍ମକ ମାନବୀୟ ସ୍ଥିତି ଭିତରେ ଆମକୁ ଅସୀମର

ସ୍ପର୍ଶ ଯୋଗାଇପାରିବ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ, ଜଣେ ସଚ୍ଚା ଶିକ୍ଷକ ଓ ଛାତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ସମ୍ପର୍କ । କେବଳ ଶିକ୍ଷକଜଣକ ଛାତ୍ରମଧ୍ୟରେ ଥିବା ସମସ୍ତ ସମ୍ଭାବନାକୁ ପ୍ରସ୍ଫୁଟିତ କରିବାକୁ ଯତ୍ନଶୀଳ ହେବା ଉଚିତ । ଠିକ୍ ସେହିପରି ମାନସିକରୋଗ ବିଶେଷଜ୍ଞ ଓ ତାଙ୍କର ରୋଗୀ ମଧ୍ୟରେ ସମ୍ପର୍କ । ସେଇ ସମ୍ପର୍କ ମାଧ୍ୟମରେ ରୋଗୀର ବିଭକ୍ତ ସତ୍ତାକୁ ପୁନର୍ଗ୍ରଥିତ କରିବାକୁ ନିଦାନକାରୀ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଥିବା ଆବଶ୍ୟକ । ଅବଶ୍ୟ ଏଇଠି ଆଉ ଗୋଟିଏ ପ୍ରଶ୍ନ ସ୍ୱତଃ ଆମ ମନକୁ ଆସିପାରେ । ମଣିଷ ସହ ପୂର୍ଣ୍ଣ ପାରସ୍ପରିକତା ସ୍ଥାପନ କରୁଥିବା ସମୟରେ ଆମେ ଭଗବାନଙ୍କ ସହ ସମ୍ପର୍କ ରଖିବୁ କିପରି ? କାରଣ ଏକଥା ମଧ୍ୟ ଜଣାଶୁଣା ଯେ, ସର୍ତ୍ତହୀନ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସମର୍ପଣ ମାଧ୍ୟମରେ ହିଁ ଆମେ ଭଗବାନଙ୍କ ସହ ସମ୍ପର୍କ ରଖିପାରିବୁ । ଭଗବାନ ଏକାଧାରରେ ମଣିଷକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଗ୍ରହଣ କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଅନ୍ୟ ମଣିଷଙ୍କ ସହ ସମ୍ପର୍କ ସଂସ୍ଥାପନ କରିବାପାଇଁ ମୁକ୍ତ ରଖିବେ କିପରି ? ଏଭଳି ପରସ୍ପରବିରୋଧି ଅବସ୍ଥା କେମିତି ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରିବ ? ପ୍ରକୃତରେ ଏହି ପ୍ରଶ୍ନଟି ଭଗବାନଙ୍କ ସମ୍ପର୍କରେ ଯେତିକି ନୁହେଁ, ତା'ଠୁ ଅଧିକ ଭାଗବାନଙ୍କ ମଣିଷ ସହ ସମ୍ପର୍କର ରୂପରେଖ ସମ୍ପର୍କରେ କରା ଯାଇପାରେ । ଭଗବାନଙ୍କ ସହ ମଣିଷର ସମ୍ପର୍କର ରୂପରେଖ ତେବେ କ'ଣ ? ଏହାକୁ କେବଳ ଏକ ପରସ୍ପରବିରୋଧି ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ମାଧ୍ୟମରେ ବ୍ୟକ୍ତ କରାଯାଇପାରିବ । ବିଶ୍ୱାସଦ୍ୱାରା ଅନୁପ୍ରେରିତ ଯେକୌଣସି ଇତର ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ମନୁଷ୍ୟୋତ୍ତର ସ୍ତରରେ ଏଇଭଳି ପରସ୍ପରବିରୋଧି ବକ୍ତବ୍ୟଦ୍ୱାରା ଆକ୍ରାନ୍ତ ହେବାକୁ ବାଧ୍ୟ । ମାଇଷ୍ଟର ଏକ୍‌ହାର୍ଟଙ୍କ ଭଳି ରହସ୍ୟବାଦୀମାନେ ଭଗବାନଙ୍କୁ ବେଳେବେଳେ ସମଗ୍ରସତ୍ତା ଭାବରେ ଗ୍ରହଣ କରିଥାନ୍ତି । ଦାର୍ଶନିକ ପ୍ଲେଟୋ ମଧ୍ୟ ଭଗବାନଙ୍କୁ ଭାବସତ୍ତା ଭାବରେ ଗ୍ରହଣ କରିଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ କୌଣସି ମାନସିକ ସତ୍ତା ବା ଶୃଙ୍ଖଳା ବ୍ୟତୀତ ଭାଗବାନଙ୍କୁ ବ୍ୟକ୍ତିସତ୍ତାର ହିସାବରେ ଗ୍ରହଣ କରିବାରେ ମଧ୍ୟ କିଛି ବାଧାନାହିଁ । ଦାର୍ଶନିକ ସ୍ପିନୋଜାଙ୍କ ଭାଷାରେ କହିଲେ, ଭଗବାନଙ୍କ ଅନେକ ସ୍ୱରୂପ ମଧ୍ୟରେ ଏହି ବ୍ୟକ୍ତିସତ୍ତାର ସ୍ୱରୂପ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ । ଏହି ବ୍ୟକ୍ତିସତ୍ତାର ସ୍ୱରୂପରୁ ହିଁ ଆମେମାନେ ନିଜ ନିଜ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱର ସ୍ୱରୂପ ସମ୍ପର୍କରେ ଧାରଣା କରିପାରିବା । ଏବଂ ଭଗବାନଙ୍କର ଏହି ସ୍ୱରୂପହିଁ କେବଳ ଆମ ଧାରଣାର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ କ୍ଷମତା-ପରିସରର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ।

ପୁଣି, ବ୍ୟକ୍ତିସତ୍ତାର ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠିଲେ ବ୍ୟକ୍ତିର ସ୍ୱକୀୟତା ଓ ସାମୂହିକ ସ୍ଥିତି ମଧ୍ୟରେ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱାତ୍ମକ ସମ୍ପର୍କ କଥା ଉଠିବା ଅବଶ୍ୟମ୍ଭାବୀ । ଭଗବାନଙ୍କ ସମ୍ପର୍କରେ ଏକଥା ଅବଶ୍ୟ ଉଠିବ ନାହିଁ । ଭଗବାନ ଏକାଧାରରେ ବ୍ୟକ୍ତିସତ୍ତା ଓ ସାମୂହିକ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ । ଭଗବାନ୍‌ ଏହି ସାମୂହିକ ବ୍ୟକ୍ତିସତ୍ତା ମଧ୍ୟଦେଇ ଆମ ସହ ସମ୍ପର୍କିତ ହୁଅନ୍ତି । ଚେତନାର ଏକ ଉଚ୍ଚତର ସୋପାନରେ ଐହିକ ପରସ୍ପରବିରୋଧି ତତ୍ତ୍ୱଟି ନିର୍ବାପିତ ହୋଇଯାଏ ।

ମଣିଷ ଭଗବାନଙ୍କ ସହ ସମ୍ପର୍କିତ ହେବାକୁ ହେଲେ, ଯଦି ଏହି ସାମଗ୍ରିକ ବ୍ୟକ୍ତିସତ୍ତା ପ୍ରତି ଉନ୍ମୁଖ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ, ତେବେ ସିଏ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିମଣିଷ ସହ 'ମୁଁ-ତୁମେ'ର ସମ୍ପର୍କରୁ ନିଜକୁ ପ୍ରତ୍ୟାହାର କରିବାର କୌଣସି କାରଣ ନାହିଁ। ସିଏ ତା'ର ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତ ସମ୍ପର୍କକୁ ବଜାୟ ରଖି ଭଗବାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଉନ୍ମୁଖ ହୋଇପାରିବ । ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ସାନ୍ନିଧ୍ୟରେ ଏହି ସମସ୍ତ ସମ୍ପର୍କ ଦିବ୍ୟ ବିଭୂତିରେ ଉଦ୍ଭାସିତ ହେଇପାରିବେ ।

ଆମର ନିତ୍ୟନୈମିତ୍ତିକ କୋଳାହଳ ବହୁ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱସ୍ଥ ଏକ ସ୍ତରରେ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ସହ ବାର୍ତ୍ତାଳାପ ସଦୃଶ । ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ଆହ୍ୱାନ ଆମ ଜୀବନର ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ଘଟଣା, ଏପରିକି ସମଗ୍ର ସଂସାରର ଘଟଣାମାନଙ୍କୁ ମହିମାନ୍ୱିତ କରେ, ତାକୁ ଆତ୍ମ-ବିକାଶର ଏକ ଏକ ଶ୍ଳୋକରେ ରୂପାନ୍ତରିତ କରିଦିଏ । ଭଗବାନଙ୍କ ଆହ୍ୱାନ ମଣିଷର ଦୈନନ୍ଦିନ ଜୀବନକୁ ବାର୍ତ୍ତାରେ ପରିଣତ କରିଦିଏ । ଏହା କୌଣସି ଯୁକ୍ତିସିଦ୍ଧ ପ୍ରମାଣର କଥା ନୁହେଁ । ଭଗବାନଙ୍କ ଅସ୍ତିତ୍ୱ ଭଳି ଭଗବାନଙ୍କ ବାର୍ତ୍ତା, ମଣିଷ ସହ ତାଙ୍କର ସମ୍ପର୍କ, କୌଣସି ପ୍ରାମାଣିକତାର ଅପେକ୍ଷା ରଖେ ନାହିଁ। ଭଗବାନ ଓ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ସମ୍ପର୍କର ବାର୍ତ୍ତା ଦେବାରେ ସାହସ ରଖିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି କେବଳ ଜଣେ ସାକ୍ଷୀର ପରିଚୟ ନେଇ ଅତୀତ ଓ ଭବିଷ୍ୟତର ଅନ୍ୟ ସାକ୍ଷୀମାନଙ୍କ ସହ ମତ ବିନିମୟ କରେ। ନିଜେ ସାକ୍ଷୀ ହୁଏ, ଅନ୍ୟ ସାକ୍ଷୀମାନଙ୍କର ସଙ୍ଗୀ ହୋଇ ରହେ ।

- ଦୀପ୍ତିରଞ୍ଜନ ପଟ୍ଟନାୟକ

+++

ଆତ୍ମନିର୍ମାଣର ପ୍ରକ୍ରିୟା : ମନୁଷ୍ୟର ଜୀବନରେ
Man for Himself,
An Inquiry into the Psychology of Ethics

ଲେଖକ-Erich' Fromm, Rinehart and Co., New York, 1947

Erich Fromm: *ଅଧ୍ୟାପକ ଏରିକ୍ ଫ୍ରମ୍ଙ୍କର ଜନ୍ମ ୧୯୦୦ ମସିହାରେ ଜର୍ମାନୀର ଫ୍ରାଙ୍କ୍‌ଫୁଅର୍ଟ ଠାରେ ଏକ ରକ୍ଷଣଶୀଳ ଇହୁଦୀ ପରିବାରରେ । ୧୯୨୨ ମସିହାରେ ହାଇଡେଲ୍‌ବର୍ଗ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରୁ Ph.D. ଡିଗ୍ରୀ ନେଇସାରି ସେ ପ୍ରଥମେ ଜଣେ ମନଃଚିକିତ୍ସକ ଭାବରେ ନିଜର କର୍ମଜୀବନ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ । ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ମୁଖ୍ୟତଃ ଅଧ୍ୟାପନା ହିଁ କରିଥିଲେ । ଜର୍ମାନୀରେ ହିଟଲର୍ କ୍ଷମତାକୁ ଆସିବା ପରେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଫ୍ରମ୍ ୧୯୩୪ରେ ଆହୁରି ଅନେକଙ୍କ ପରି ଜର୍ମାନୀ ଛାଡ଼ି ଆମେରିକା ଚାଲି ଯାଇଥିଲେ ଏବଂ ନିଉୟର୍କରେ ବାସ କଲେ । ଶେଷ ଜୀବନରେ ମେକ୍ସିକୋ ଯାଇ ମଧ୍ୟ ଅଧ୍ୟାପନା କରିଥିଲେ । ୧୯୮୦ ମସିହାରେ ଦେହତ୍ୟାଗ କଲେ ।*

ଏରିକ୍ ଫ୍ରମ୍ ହେଉଛନ୍ତି ବହୁସଂଖ୍ୟକ ପୁସ୍ତକର ପ୍ରଣେତା । ତାଙ୍କ ବିଚାରର କ୍ରମବୃଦ୍ଧିଗତ ଗୁଳାଗୁଡ଼ିକ ଯେ ଉଭୟ କାର୍ଲ ମାର୍କ୍ସ୍ ଏବଂ ସିଗ୍‌ମୁଣ୍ଡ୍ ଫ୍ରଏଡ଼୍‌ଙ୍କର ପ୍ରେରଣା ଦ୍ୱାରା ଅନୁପ୍ରେରିତ ହୋଇଛନ୍ତି, ଏହି କଥାଟିକୁ ସେ ପ୍ରାୟ ଏକ ଆତ୍ମଜୀବନୀର ନକ୍‌ସାରେ ଲେଖା ହୋଇଥିବା Beyond the Chains of Illusion ନାମକ ପୁସ୍ତକରେ ସ୍ୱୟଂ ସ୍ୱୀକାର କରିଛନ୍ତି । Escape from Freedom(1941), The Sane Society(1955), The Art of Loving(1956), Sigmund Freud's Mission ଓ Karl Marx's Concept of Man, - ଏଗୁଡ଼ିକୁ ତାଙ୍କର ମୁଖ୍ୟ ରଚନା ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବ । ଆଉ କେତୋଟି ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ ଗ୍ରନ୍ଥ ହେଉଛନ୍ତି : The Heart of Man, That Forgotten Language, Psycho-Analysis and Religion, The Dogma of Christ and other Essays ଓ The Anatomy of Human Destructiveness (1973) ଇତ୍ୟାଦି ।

ଏବର ଏହି ଅଳ୍ପ କେତେ ଶତାବ୍ଦୀ ମଧ୍ୟରେ ପୃଥିବୀରେ କେତେ କ'ଣ ଉଦ୍‌ଭାବନମାନ ହୋଇଛି ଓ କେତେ କେତେ ନୂଆ ବିଚାର ଭିତରକୁ ପ୍ରବେଶ କରିବା ଲାଗି ଆଧୁନିକ ମଣିଷ ସାହସ ପରେ ସାହସ କରିବାରେ ଲାଗିଛି । ବିତ୍ତ ବଢ଼ିଛି,

ବାସନାମାନେ ବଢ଼ିଛନ୍ତି, – ଆଗରୁ ଅସମ୍ଭବ ଏବଂ ଅଲଂଘନୀୟ ବୋଲି ମନେ ହେଉଥିବା କେତେ କେତେ ଗାର ବର୍ତ୍ତମାନ ସମ୍ଭବ ତଥା ଲଂଘନୀୟ ହୋଇ ପାରିବାର ପ୍ରତୀତିମାନେ ମଧ୍ୟ ମଣିଷକୁ ମିଳି ଯାଉଛି । ଗୋଟିଏ ପାଖରେ ଏହି ସମ୍ପନ୍ନତା ଏବଂ ସର୍ବସମର୍ଥତା, – ତଥାପି ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କ ଜୀବନରୁ - ଉଭୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ଏବଂ ଗୋଷ୍ଠୀର ଜୀବନରୁ କ୍ରମଶଃ ଅସଲ ବଳଗୁଡ଼ିକ କାହିଁକି ହ୍ରାସ ହୋଇଯିବାରେ ଲାଗିଛି । ଏତେ ଏତେ ସମ୍ପର୍କ-ସମ୍ଭାବନାର ପ୍ରାୟ ଏକ ମହୋତ୍ସବ ମଧ୍ୟରେ ଆଧୁନିକ ମନୁଷ୍ୟମାନେ କାହିଁକି ନାନାପ୍ରକାର ନିଃସଙ୍ଗତାବୋଧରେ ଘାରି ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି ? ଜୀବନ ଉପରେ ଅସଲ ବିଶ୍ୱାସଗୁଡ଼ିକ ସତେଅବା ଆଉ କେଉଁଠି ବନ୍ଧା ପଡ଼ି ରହିଲେଣି । ଫିଟାଇବା ନିମନ୍ତେ ବଳ ପାଉନାହିଁ । Progress ବୋଲି ସେହି ପ୍ରତ୍ୟୟଟିକୁ ଏବେ ତ ପିଲାଳିଆ ଦିବାସ୍ୱପ୍ନ ବୋଲି କୁହାଗଲାଣି । ଏବେ Realism ବୋଲି ଏକ ନୂଆ ଶବ୍ଦ ବାହାରିଲାଣି, ଯାହା ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ସମ୍ପର୍କଗତ ଜୀବନର ପ୍ରାୟ ଯାବତୀୟ ମୀମାଂସା କରିବାରେ ଲାଗିଛି । ବାସ୍ତବବାଦ, – ଅର୍ଥାତ୍, ଯେତିକି ଯେତେବେଳେ ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହୋଇ ପାରୁଛି, ଅଙ୍କଗୁଡ଼ିକୁ କଷି କେବଳ ଯେତିକିକୁ ଏକ ସମାଧାନ ପରି ମନେ ହେଉଛି, ନିତାନ୍ତ ତାତ୍କାଳିକ ଭାବରେ ସେତିକିକୁ ହିଁ ସକଳ ଆଚରଣର ଏକମାତ୍ର ନିର୍ଭରଯୋଗ୍ୟ ସୀମା ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରି ହେଉଛି,– ଏବେ ଆମ ଅଭିଜ୍ଞ ବରିଷ୍ଠମାନେ ସେତିକି ପ୍ରଚାର କରି ପାରୁଛନ୍ତି ।

Psycho-analysis ଅର୍ଥାତ୍ ମନୋବିଶ୍ଳେଷଣର ସେହି ବିଶେଷ ଅନୁସନ୍ଧାନ-କ୍ଷେତ୍ରଟି ମଧ୍ୟ ଆପଣା ନାନା ଉନ୍ମେଷଣାର ଆଦ୍ୟ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ଗୋଟିଏ ବୃହତ୍ ଭୁଲ କରି ପକାଇଥିଲା । ମନୋବିଜ୍ଞାନକୁ ଏକ ପ୍ରାକୃତିକ ବିଜ୍ଞାନରୂପେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରିବାର ଅଭିପ୍ରାୟରେ ହିଁ ଉକ୍ତ ଭ୍ରମାତ୍ମକତା ଭିତରେ ପଶିଯାଇ ତାହା ଯାବତୀୟ ମନୋବୈଜ୍ଞାନିକ ଅନ୍ୱେଷଣ ଏବଂ ଅଧ୍ୟୟନକୁ ଦର୍ଶନ ତଥା ନୈତିକ ଜୀବନର ପରିଧି ମଧ୍ୟରୁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ କରି ରଖିବା ସକାଶେ ସେତଅବା ପ୍ରଥମରୁ ହିଁ ଏକ ନିଷ୍ପତ୍ତି ଗ୍ରହଣ କରି ନେଇଥିଲା । ଅର୍ଥାତ୍, ଆମେ ଜଡ଼ବିଜ୍ଞାନ ଗୁଡ଼ିକୁ ଯେଉଁପରି ଭାବରେ ଅଧ୍ୟୟନ କରୁଛୁ, ମନୋବିଜ୍ଞାନକୁ ମଧ୍ୟ ସେହିଭଳି ଅଧ୍ୟୟନ କରିବା । ଅଧ୍ୟୟନର ପଦ୍ଧତିଗୁଡ଼ିକରେ ଆଦୌ କୌଣସି ଫରକ ରହିବନାହିଁ । ଏପରି ଏକ ପ୍ରମାଦ ଭିତରେ ପଶିଯାଇ ଗୋଟିଏ ଅସଲ ମୂଳକଥାକୁ ପୂରା ପାସୋରି ଦେବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା ଯେ, ମନୁଷ୍ୟକୁ ତାହାର ସମଗ୍ର ଜୀବନାୟତନର ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀ ଉପରେ ବିଚାର ନକରିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମେ ତାହାର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱକୁ କଦାପି ବୁଝି ପାରିବାନାହିଁ । ମନୁଷ୍ୟ ହେଉଛି ଏପରି ଏକ ବିଶେଷ ସତ୍ତା, ଯାହାକି

ନିଜର ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବାର ପଛରେ ନିହିତ ହୋଇ ରହିଥିବା ଅର୍ଥଟିଏ ବି ଖୋଜିବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ପୁନଶ୍ଚ, ସର୍ବଦା ଏପରି କେତୋଟି ମାନଦଣ୍ଡ ମଧ୍ୟ ଖୋଜୁଥାଏ, ଯାହା ଅନୁସାରେ ସିଏ ଆପଣାର ଜୀବନଟିକୁ ବଞ୍ଚିପାରିବ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନୁଷ୍ୟର ତଥା ମନୁଷ୍ୟଗୋଷ୍ଠୀର ମୋଟାମୋଟି କିଛି ମାନଦଣ୍ଡ ଅବଶ୍ୟ ରହିଥାଏ । ତଥାପି, ବ୍ୟକ୍ତିରେ ଏବଂ ବ୍ୟକ୍ତିରେ ଫରକ ରହିଥାଏ, ଗୋଷ୍ଠୀରେ ଏବଂ ଗୋଷ୍ଠୀରେ ଫରକ ରହିଥାଏ ।

ତେଣୁ, ଆମର ଅଧ୍ୟୟନ ଖୁବ୍ ସହଜ ହୋଇଯିବ ବୋଲି ଆମେ କଦାପି ମନୁଷ୍ୟକୁ ଜଡ଼ ଓ ଅଜଡ଼, ଏହିପରି ଦୁଇଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରିଦେଇ ପାରିବାନାହିଁ ଏବଂ ତା'ପରେ ତାହାର କେବଳ ଜଡ଼-ଅଂଶଟି ମଧ୍ୟରେ ହିଁ ଆମର ସକଳ ଅବଲୋକନ ଏବଂ ଅଧ୍ୟୟନକୁ ସୀମିତ କରି ରଖି ପାରିବାନାହିଁ । ସେପରି ଅନ୍ୟାୟ କଲେ ଆମେ ମନୁଷ୍ୟ ବିଷୟରେ କୌଣସି ସତ୍ୟ-ପରିଚୟ ପାଇ ପାରିବାନାହିଁ । ଏବଂ, ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ମନୁଷ୍ୟମାନେ ବାସ କରୁଥିବା ଏହି ପୃଥିବୀଟି ଉପରକୁ କେବଳ ଗୁଡ଼ିଏ ଅନାବଶ୍ୟକ ପ୍ରମାଦକୁ ଡାକି ନେଇଆସିବା ହିଁ ସାର ହେବ । ଏହାଦ୍ୱାରା, ମନୋବିଜ୍ଞାନର କ୍ଷେତ୍ରରେ କୌଣସି ଯଥାର୍ଥ ଅଗ୍ରଗତି ମଧ୍ୟ ସମ୍ଭବ ହେବନାହିଁ । କେବଳ ଖଣ୍ଡିଆ କରି ଗୁଡ଼ାଏ ତଥ୍ୟ ସ୍ତୂପାକାର ହୋଇ ରହୁଥିବ ସିନା, କିନ୍ତୁ ମନୁଷ୍ୟ ବିଷୟରେ, ଆମ ନିଜ ବିଷୟରେ ଆମର ଜ୍ଞାନ ନାନାଭାବେ ବିକୃତ ହୋଇ ରହିଥିବ ଏବଂ ଆମକୁ କାର୍ଯ୍ୟତଃ ମୂଢ଼ କରି ରଖିଥିବ । ମନୁଷ୍ୟକୁ କେବଳ ଜଡ଼ ଓ ଯାନ୍ତ୍ରିକ ଏହିସବୁ ଖଣ୍ଡାନୁମାନ ଦ୍ୱାରା ଜାଣିବାର ଅତ୍ୟୁତ୍ସାହର ପ୍ରଦର୍ଶନ କରି ଜଣେ ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟ ହିସାବରେ ଆମ ନିଜ ଜୀବନର ମାନଚିତ୍ରଟି ପ୍ରକୃତରେ ବହୁ ମିଥ୍ୟା ଦ୍ୱାରା ଉତ୍ପୀଡ଼ିତ ହୋଇ ରହିନାହିଁ କି ? ଏହିଭଳି ଖଣ୍ଡିଆ କରି ଦେଖିବାକୁ ପୁଣି ଅନେକେ ଏକ ବୈଜ୍ଞାନିକ ପଦ୍ଧତି ବୋଲି କହିଛନ୍ତି ।

ତେଣୁ, ମନୁଷ୍ୟର ଜୀବନକ୍ଷେତ୍ରରେ ଆପଣାକୁ ସଂପୃକ୍ତ କରି ରଖିଥିବା ମନୋବିଜ୍ଞାନ ତ ସେତେବେଳେ ଯାଇ ଯଥାର୍ଥ ଅଗ୍ରଗତି କରିବ, ଯେତେବେଳେ ଆମେ ପୁନର୍ବାର ମନୁଷ୍ୟକୁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ କରି ଦେଖିବାର ସେହି ଅନ୍ୟ ପରମ୍ପରା ମଧ୍ୟକୁ ବାହୁଡ଼ି ଆସି ପାରିବା । ସେହି ପରମ୍ପରାଟି ହେଉଛି ମାନବବାଦୀ ନୈତିକତାର ପରମ୍ପରା । ସେଥିରେ ମନୁଷ୍ୟକୁ ଆଦୌ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଖଣ୍ଡିଆ କରି ଦେଖିବାର ପ୍ରଚେଷ୍ଟା କରା ଯାଏନାହିଁ । କେବଳ ଜଡ଼ ନୁହେଁ କିମ୍ବା କେବଳ ଅଜଡ଼ ନୁହେଁ, ସେହିପରି ଦୁଇ ଭାଗ ଅଥବା ବହୁଭାଗ କରି ଦେଖିବାକୁ ବାରଣ ହିଁ କରାଯାଏ । ଅଧ୍ୟାପକ ଫ୍ରମ୍ଙ୍କ ଭାଷାରେ ତାକୁ ଏକ physico-spiritual totalityର ପରିଚୟ ଦେଇ ଦେଖାଯାଏ । (ପୃଷ୍ଠା-୭) ଏବଂ, ତାହା ପଛରେ ମୂଳଭୂତ ଭାବରେ ଏହି ବିଶ୍ୱାସଟି ରହିଥାଏ ଯେ ଆପଣାର

ଜୀବନରେ ତାକୁ ପ୍ରାପ୍ତ ହେଉଥିବା ସର୍ବବିଧ ସାମର୍ଥ୍ୟ ତଥା ସମ୍ପନ୍ନତାକୁ ପୁଞ୍ଜି ସଦୃଶ କାମରେ ଲଗାଇ ମନୁଷ୍ୟ ସତତ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତା ହିଁ ହାସଲ କରୁଥିବ । ସେହି ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତାକୁ ଲାଭ କରିବା ହେଉଛି ତା' ଜୀବନର ଲକ୍ଷ୍ୟ ଏବଂ ସେଇଥିଲାଗି ହିଁ ସେ ସଂସାରକୁ ଆସିଛି । ମନୁଷ୍ୟର ଯାବତୀୟ ପ୍ରୟାସ ସେଇଥିପାଇଁ ହିଁ ନିୟୋଜିତ ହୋଇ ରହିଥିବ । ଏକ ସୁସ୍ଥ ଓ ତେଣୁ ସୁଖୀ ଜୀବନ ହେଉଛି ଏହିପରି ଭାବରେ ନିୟୋଜିତ ହୋଇ ରହିଥିବା ଏକ ଜୀବନ । ସେହି ଜୀବନ ହିଁ ପୃଥିବୀକୁ ସୁସ୍ଥ କରି ରଖିବ ଓ ପୃଥିବୀର ଶ୍ରୀବୃଦ୍ଧି କରୁଥିବ ।

ଅର୍ଥାତ୍, ଏକ ପରିପକ୍ୱ ଏବଂ ସର୍ବାଙ୍ଗୀନ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ହାସଲ କରିବା ହେଉଛି ମନୁଷ୍ୟ ହିସାବରେ ଆମ ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କର ଦାୟିତ୍ୱ । ଏଠାରେ ଆଦୌ କୌଣସି ସଙ୍କୋଚ ନରଖି ଆମେ ଅବଶ୍ୟ କହି ରଖିଥିବା ଯେ ସେହିପରି ଏକ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱର ଉନ୍ମୀଳନ ନିମନ୍ତେ ଯଥାନୁକୂଳ ପରିବେଶଗୁଡ଼ିକୁ ସମ୍ଭବ କରି ଆଣୁଥିବା ହେଉଛି ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗୋଷ୍ଠୀଜୀବନ ଅର୍ଥାତ୍ ସମାଜର ଦାୟିତ୍ୱ । ପରିପକ୍ୱ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ହେଉଛି ଏକ ସର୍ଜନାତ୍ମକ ତଥା ସକାରାତ୍ମକ ଦୃଷ୍ଟିସମ୍ପନ୍ନ ଗୋଟିଏ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ । ପୃଥିବୀରେ ସାଧାରଣତଃ ଯାହାକୁ ଗୁଣବତ୍ତା ବୋଲି କୁହାଯାଏ, ଉପସ୍ଥିତ ଆଲୋଚନାଟିର ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ ଆମେ ତାହାକୁ ସେହି ଆଲୋକରେ ଦେଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବା । ନିଜକୁ ଗଠନ କରି ଆଣିବା ତଥା ସେହି ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ନିଜକୁ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଅର୍ଥରେ ସୃଜନକ୍ଷମ ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରଭବସମର୍ଥ କରିବାରେ ଲାଗିଥିବା, ପାକଳ ହେଉଥିବା, ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ହେଉଥିବା, – ଏହିଗୁଡ଼ିକ ହେଉଛି ସକଳ virtue ଅର୍ଥାତ୍ ଗୁଣବତ୍ତା ଅର୍ଜନ କରିବାର ମୂଳ ଉତ୍ସ ତଥା ପ୍ରକୃତଭୂମି; ଏବଂ, ଅପର ପକ୍ଷରେ , କାହାକୁ ଆମେ ସବାମୂଳ ଅପରାଧଟିଏ ବୋଲି ମଧ୍ୟ କହିପାରିବା ? ନିଜପ୍ରତି ଅପରାଧ; ଯେଉଁ ପୃଥିବୀ ଆମର ସବୁକିଛି ସମ୍ଭାବନା ପ୍ରକଟ ହେବାଲାଗି କ୍ଷେତ୍ର ଏବଂ ବିସ୍ତାରଗୁଡ଼ିକୁ ଯୋଗାଇ ଦେଉଛି, ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଯାବତୀୟ ଆଳରେ ଏଡ଼ି ଦେଇ ନିଜର ସେହି ଅନ୍ତର୍ଗତତମ ଧର୍ମଟି ବିଷୟରେ ଉଦାସୀନ ରହିବା, ନିଜର ଅପେକ୍ଷମାଣ ଉପଲବ୍ଧିଗୁଡ଼ିକୁ ଉପେକ୍ଷା କରିବାରେ ଲାଗିଥିବା, ତାହାହିଁ ସବାବଡ଼ ଅପରାଧ । ନିଜ ବିରୋଧରେ ଆମର ଅସଲ ଦ୍ରୋହ । ଏହିପରି ଏକ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ହେଉଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମେ ସକଳ ଅର୍ଥରେ ନିଜର ଅଙ୍ଗଗୁଡ଼ିକୁ କେବଳ କାଟି ପକାଇବାରେ ହିଁ ଲାଗିଥିବା । ସେହି ଅସଲ ଧର୍ମଟି ବିଷୟରେ ବିସ୍ମୃତ ରହି ଯେଉଁ ଜୀବନଟିକୁ ଭୋଗ କରିବା, ତାହାକୁ ଏକ ବରବାଦ ବୋଲି କାହିଁକି କୁହାନଯିବ ?

କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱବାଦୀ, ଅର୍ଥାତ୍ କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱକୁ ହିଁ ଆମ ଜୀବନରେ ସର୍ବମୀମାଂସକାରୀ ମୂଳପରି

ମାନି ନେଇଥିବା ନୈତିକତାକୁ ଆମେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଭାବରେ କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱବାଦୀ ନୈତିକ ବ୍ୟବସ୍ଥା ବୋଲି ଜାଣି ରଖିବା । ଏଥିରେ ଜଣେ ବା କେତେଜଣ ବୋଲ ବତାଇବେ ଏବଂ ବାକୀ ସମସ୍ତେ ତାହାକୁ ମାନିବେ । ଯିଏ ବା ଯେଉଁମାନେ ବୋଲ ବତାଇବେ, ସେମାନଙ୍କୁ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱତନର ସ୍ୱୀକୃତି ଦିଆ ଯାଉଥିବ । ମାନୁଥିବା ବାକୀମାନେ ଅଧସ୍ତନ ହୋଇ ରହିଥିବେ । ବେଳେ ବେଳେ ଗୋଟିଏ ଶାସ୍ତ୍ରକୁ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ସକଳ ନୈତିକତା ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିନିଆ ଯାଇପାରେ । ଧର୍ମମାନଙ୍କରେ ତାହାକୁ ପବିତ୍ର, ଅତିପବିତ୍ର ବୋଲି ଘୋଷଣା କରାଯାଇଛି । ତାହାକୁ ମାନିଲେ ଇହଲୋକରେ ସୁଖ ଏବଂ ପରଲୋକରେ ସ୍ୱର୍ଗ; ନମାନିଲେ ଇହଲୋକରେ ଶାସ୍ତି ଏବଂ ପରଲୋକରେ ନର୍କରେ ଦିଆ ଯାଉଥିବା ଯାବତୀୟ ପୀଡ଼ା ଓ ଶାସ୍ତି । ମନୁଷ୍ୟମାତ୍ରକେ ସମସ୍ତଙ୍କ ସକାଶେ କ'ଣ ଭଲ ଓ ସୁଖଦାୟକ, ସେକଥା କୌଣସି କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱସ୍ଥାନରୁ ବୟାନ କରିଦିଆ ଯାଉଥିବ: ଲୋକସମ୍ବନ୍ଧ ଏବଂ ଲୋକାଚରଣର ପ୍ରଣାଳୀଗୁଡ଼ିକ ସେହି ଅନୁସାରେ ଅନୁବନ୍ଧ ହୋଇ ରହିଥିବ । ନୈତିକତା ଓ ନୀତିଗତ ଜୀବନର ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାରଟି ହେଲା ମାନବବାଦୀ, – ଏଥିରେ ମନୁଷ୍ୟମାନେ ସେମାନଙ୍କର ନୈତିକ ବିଧାନଗୁଡ଼ିକୁ ନିଜ ଭିତରୁ ହିଁ ଏକ ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁଭବ କରି ଗ୍ରହଣ କରିଥିବେ । ଆଚରିତ ଯାବତୀୟ ନୀତି ପଛରେ ସେମାନଙ୍କର ଭିତରୁ ହିଁ ଅନୁମୋଦନ ରହିଥିବ ଓ ସେମାନେ ସେହି ବିବେକଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ହୋଇ ନିଜ ଜୀବନକୁ ଶୃଙ୍ଖଳିତ କରି ରଖିଥିବେ । ଶୃଙ୍ଖଳାଗୁଡ଼ିକୁ ତିଆରି କରିଥିବା ସେମାନେ କଦାପି ସେହି ଶୃଙ୍ଖଳାଗୁଡ଼ିକର ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେ ନଥିବେ, – ଅର୍ଥାତ୍, ସେଗୁଡ଼ିକୁ ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ମାନୁଥିବେ ।

ସୁତରାଂ, ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟର ବିବେକ କହିଲେ ସବାଆଗ କ'ଣ ସବୁକୁ ବୁଝାଇବ ! ଅନ୍ୟ ତଥାକଥିତ ପ୍ରାକୃତିକ ବିଜ୍ଞାନଗୁଡ଼ିକର ଅନୁସରଣ କରି ଯେପରି ମନୋବିଜ୍ଞାନ ସେହି ପ୍ରଥମକାଳୀନ ଏକ ଉତ୍ସାହ ଭିତରେ ପଶିଯାଇ ମଣିଷକୁ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କରି ଅଧ୍ୟୟନ କରୁଥିଲା, ମନୋବିଶ୍ଳେଷଣର ଏହି ପରବର୍ତ୍ତୀ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଶୃଙ୍ଖଳାଟି ଆଦୌ ସେପରି କରିବ ନାହିଁ । ବାହ୍ୟ ଏବଂ ଅନ୍ତର୍ଗତକୁ ଦୁଇଟା ଅସଂଲଗ୍ନ ମାହାଲ ପରି କଦାପି ବିଚାର କରିବନାହିଁ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନୁଷ୍ୟକୁ ତାହା ଏକ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିବ । ଏବଂ, ଆମେ ସେହି ଅନୁସାରେ ବିବେକନାମକ କଥାଟିକୁ ମଧ୍ୟ ଏକ ଉପଯୁକ୍ତ ଭୂମିପ୍ରସାର ଉପରେ ବୁଝିବାକୁ ଅବଶ୍ୟ ଚେଷ୍ଟା କରିବା ।

ମନୁଷ୍ୟ ଭିତରେ ତା'ର ଯେଉଁ ସମନ୍ୱୟନକାରୀ ଉପାଦାନଟି କେନ୍ଦ୍ରରେ ରହି ତା' ଜୀବନଟିକୁ କ୍ରମୋଦ୍‌ଘାଟିତ କରି ଆଣିବାର ପ୍ରୟାସ କରୁଛି, ସ୍ୱଭାବଟି ଅନୁସାରେ

ସ୍ୱଧର୍ମଗୁଡ଼ିକର ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରୁଛି, ବିକାଶ ଲାଭ କରିବାର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଦିଗଗୁଡ଼ିକୁ ସ୍ଥିର କରୁଛି ତଥା ତଦନୁରୂପ ଏକ ଶୃଙ୍ଖଳା ଅନୁସାରେ ତାକୁ ସଚଳ କରି ରଖିଛି, ସେଇଟି ହେଉଛି ମନୁଷ୍ୟର ବିବେକ, ଆମକୁ ଜଣେ ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟର ପରିଚୟ ଆଣି ଦେଉଥିବା ଆମର ଅସଲ ବିବେକ । ଏଇଟିକୁ ମଧ୍ୟ ଆମକୁ ବୋଲ ବତାଉଥିବା ଏବଂ ଦିଗ୍‌ଦର୍ଶନ ପ୍ରଦାନ କରୁଥିବା ଏକ କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ ବୋଲି ଅବଶ୍ୟ କୁହାଯିବ ସତ, କିନ୍ତୁ ତାହା କେଉଁ ବାହାରୁ ବା ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱରୁ ଆସି ଆମ ଉପରେ ଆଦୌ ଲଦି ହୋଇ ରହିନାହିଁ, ତାହା ଆମକୁ ଭୂମି କରି ଆମରି ଭିତରେ ହିଁ କ୍ରମବିକଶିତ ହୋଇ ଆସିଛି । ବୃହତ୍ତର ବିଶ୍ୱଟି ସହିତ ଆମର ସବୁକିଛି କାରବାର ବସ୍ତୁତଃ ସେଇ କରୁଛି ।

ତେଣୁ, ମନୁଷ୍ୟ ଭିତରେ ରହିଥିବା Ego ଭିତରେ ପ୍ରାୟ ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱାସନରେ ଅବସ୍ଥାପିତ ହୋଇ ରହିଥିବା ଏକ ନିତ୍ୟ-ନିରୀକ୍ଷକ Super-Ego ନାମରେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଫ୍ରଏଡ୍ କେଡ଼େ ନିପୁଣ ଭାବରେ ନାନା ପ୍ରାଞ୍ଜଳ ସତ୍ୟତତ୍ତ୍ୱ ବଖାଣି ଯାଇଛନ୍ତି, ଏହି ବିବେକକୁ ଆମେ ସେଇଟି ସହିତ ଆଦୌ ଗୋଳିଆମିଶା କରି ପକାଇବା ନାହିଁ । ଫ୍ରଏଡ୍ ମୂଳରୁ ଚୂଳଯାଏ ପ୍ରକୃତରେ ପୂର୍ବୋକ୍ତ ସେହି କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱବାଦୀ ଅନ୍ୟ ବିବେକ ଏବଂ ଅନ୍ୟ ନୈତିକତାର ଆଲୋଚନା ହିଁ କରିଛନ୍ତି । (ପୃଷ୍ଠା - ୩୪)

କିଞ୍ଚିତ୍ ତିର୍ଯ୍ୟକ୍ ଭାବରେ ଫ୍ରଏଡ୍ ଆଉଗୋଟିଏ ପ୍ରକରଣ ବିଷୟରେ ଆପଣାର ମନ୍ତବ୍ୟଟି ଦେଇ କହିଛନ୍ତି ଯେ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନୁଷ୍ୟ ଭିତରେ evil ଅର୍ଥାତ୍ ମନ୍ଦ ଲାଗି ମଧ୍ୟ ପ୍ରାୟ ଏକ ସହଜାତ ପ୍ରବୃତ୍ତି ରହିଛି । ସେହି ମନ୍ଦ ହିଁ ଆମକୁ ସର୍ବଦା ମନ୍ଦ ଆଚରଣ ଆଡ଼କୁ ଆକୃଷ୍ଟ କରିବାରେ ଲାଗିଛି ଏବଂ, ତାହାରି ଏକ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ସ୍ୱରୂପ ହିଁ ଆମ ଜୀବନରେ ନୈତିକତାର ଏକ ଭିଆଣ ଜନ୍ମଲାଭ କରିଛି । ଆମେ ପ୍ରାୟ ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ଆପଣାର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଏବଂ ଗୋଷ୍ଠୀଗତ ଜୀବନରେ କେତେକ ନୈତିକତାର ଆବରଣ ଭିତରେ ଲୁଚି ରହିଯାଉଛୁ । ପ୍ରକୃତରେ କାହାଠାରୁ ଲୁଚି ରହିବାର ମତଲବରେ ଏସବୁ କରୁଛୁ, ସେକଥା ସମ୍ଭବତଃ ଆମ ନିଜକୁ ମଧ୍ୟ ଜଣାନାହିଁ । ବାଧ୍ୟ ହେଉଛୁ ବୋଲି ଥିର ହୋଇ ଆଦୌ କୌଣସି ଅବଲୋକନ କରି ପାରୁନାହୁଁ ବୋଲି ଏସବୁ କରୁଛୁ କି ? ସେହି ପ୍ରାଚୀନ କାଳରୁ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ୍ ଧର୍ମପୁସ୍ତକ ଅନୁସାରେ Original Sin ନାମକ ଯେଉଁ ଖାସ୍ ବିଚାରଟି ଆମ ବିଚାରଗୁଡ଼ିକର ପରମ୍ପରାଟିକୁ ମଧ୍ୟ ପ୍ରଭାବିତ କରି ରଖିଛି, ଅଧ୍ୟାପକ ଫ୍ରମ୍‌ଙ୍କ ଅନୁମାନ ଅନୁସାରେ ହୁଏତ ତାହାରି ଏକ ସାଂସାରିକ ତର୍ଜମା କରିପକାଇ ମନ୍ଦଟାକୁ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ ହିଁ ମଣିଷମାନେ ସଂସାରକୁ ଆସିଛନ୍ତି । ତେଣୁ, ଗାରଗୁଡ଼ିକୁ ବଢ଼ାଇବାର ନିମ୍ନତମ ପ୍ରତ୍ୟୟମାନେ ମଧ୍ୟ ସମ୍ଭବ ହେଉନାହାନ୍ତି । ବାହ୍ୟ

ଅନ୍ଦାଜଗୁଡ଼ିକ କ୍ରମେ କେଡ଼େ ଚଉଡ଼ା ହୋଇ ଦିଶିଲେଣି, ବାହ୍ୟ ସମ୍ପନ୍ନତାଗୁଡ଼ିକୁ ମୋଟେ କଳ ପାଉନାହିଁ । ପୃଥିବୀଟା ବହୁ ଅଭାବନୀୟ ଭାବରେ ଋଦ୍ଧିମନ୍ତ ହେବାରେ ଲାଗିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଭିତରର irrational ଟା ହିଁ ରାଜତ୍ୱ କରିବାରେ ଲାଗିଛି । ଅସଲ କେନ୍ଦ୍ର ଅର୍ଥାତ୍ ଅସଲ ଅହଂଟି ଭାରି ଅସମର୍ଥ ହୋଇ ରହିଛି ।

ମନୁଷ୍ୟ ଓ ଇତର ଜୀବ ମଧ୍ୟରେ ଏକ ବୃହତ୍ ଫରକ ହେଉଛି ଯେ କୌଣସି ନୂତନ ପରିବେଶକୁ ଆସିଲେ ମନୁଷ୍ୟେତର ଜୀବଟି ନିଜକୁ ସେଇଟି ସହିତ ଖାପ ଖୁଆଇନିଏ । ମଣିଷ ପରିବେଶକୁ ବଦଳାଏ । ଵିଭିନ୍ନ ମଣିଷ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରେ ପରିବେଶକୁ ବଦଳାଇ ଥାଆନ୍ତି । ମନୁଷ୍ୟର ଗୋଷ୍ଠୀଜୀବନରେ ବି ସଚରାଚର ସେହି ସତ୍ୟଟି ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହୋଇଥାଏ । ଆଗରେ ଲକ୍ଷ୍ୟଟିଏ ଅଥବା ଲକ୍ଷ୍ୟମାନେ ରହିଥାଆନ୍ତି ଏବଂ ସେହି ଅନୁସାରେ ବ୍ୟକ୍ତି ବ୍ୟକ୍ତିଠାରୁ ପୃଥକ୍ ହୁଏ । ସମ୍ମୁଖରେ ନିଜର ଏକ ଆଦର୍ଶ *ରହିବ କି ନାହିଁ, ସେହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଜଣେ ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟ ହିସାବରେ ଆମର ଆଦୌ* କୌଣସି ସ୍ୱାଧୀନତା ନାହିଁ । ମାତ୍ର, ସମ୍ମୁଖରେ ବହୁ ପ୍ରକାରର ଆଦର୍ଶ ରହିଥାଏ ଏବଂ ଆମକୁ ତାହାରି ଭିତରୁ ଗୋଟିଏ ବାଛିବାକୁ ପଡ଼େ । ସେଥିରେ ଆମ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନୁଷ୍ୟର ସର୍ବଦା ପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ୱାଧୀନତା ରହିଛି । ଆମେ ମନ କଲେ କ୍ଷମତାର ଉପାସନା କରିପାରୁ, ସବୁଠିଁ ସବୁକିଛିକୁ ଖାଲି ଭାଙ୍ଗି ପକାଇବାର ମାର୍ଗଟିଏ ଅବଲମ୍ବନ କରିପାରୁ ଏବଂ ସେଇଥିରୁ ହିଁ ପ୍ରଭୂତ ଆନନ୍ଦ ଲାଭ କରିପାରୁ । ପୁନଶ୍ଚ, ଇଚ୍ଛା କଲେ ବୁଦ୍ଧି ଓ ବିବେକଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ହୋଇପାରୁ । ଅଥବା; ଜୀବନର ଯାବତୀୟ ଅବସରରେ ଭଲ ପାଇବାର ସେହି ଅନ୍ୟ ପ୍ରଣାଳୀଟିଏ ମଧ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରିପାରୁ । ତେଣୁ, ମନୁଷ୍ୟମାତ୍ରେ ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କର ହିଁ କୌଣସି ନା କୌଣସି ଆଦର୍ଶ ରହିଛି । ତାହାର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ଯେ, ପ୍ରାଥମିକ ଅର୍ଥାତ୍ ଜଡ଼ସ୍ତରୀୟ ଆବଶ୍ୟକତା ଗୁଡ଼ିକର ପରିପୂରଣ ହୋଇଯିବା ମଣିଷ ତା'ଠାରୁ ଅଧିକ ଆହୁରି କ'ଣଟିଏ ଖୋଜୁଛି ଏବଂ ସେଇଟିକୁ ମାନିନେଇ ବାଟଟିଏ ଚାଲିବା ନିମନ୍ତେ ଉତ୍ସାହୀ ହେଉଛି । ଅନ୍ନଗତ ଗାରଣ୍ଟିଗୁଡ଼ିକ ଯଥେଷ୍ଟ ବୋଲି ଅନୁଭବ ହେବା ମାତ୍ରକେ ଆଦର୍ଶଟିଏ ଖୋଜୁଛି; ଆଦର୍ଶଟିଏ ପାଉଛି ଓ ସେହି ଅନୁସାରେ ବଞ୍ଚୁଛି । (ପୃଷ୍ଠା-୪୯)

ତେଣୁ, ଚରିତ୍ର ବା ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱର ଅସଲ ମାନଦଣ୍ଡ ତଥା ଅସଲ ଚିହ୍ନଟ ବୋଲି କାହାକୁ ଜାଣିବା ? ଫ୍ରଏଡ୍ ତ ତାଙ୍କ ତତ୍ତ୍ୱବ୍ୟାଖ୍ୟାରେ କହିଥିଲେ ଯେ ମନୁଷ୍ୟର ଯାବତୀୟ କ୍ରିୟାଶୀଳତାର ମୂଳ ପ୍ରେରଣା ତଥା ମୂଳ ଇଚ୍ଛାରୂପେ ତା'ର ସୁଖ-ଇଚ୍ଛା ହିଁ ରହିଛି । ସୁଖ ବା Libidoର ଅନୁସରଣ କରି ତା' ଜୀବନର ଯାବତୀୟ ଉଦ୍ୟମ ଏବଂ

ଅନୁଧାବନ । ତଥାପି ଆମର ସର୍ବବିଧ କର୍ମଗତ ଅବକାଶରେ ଆମେ କଦାପି ସୁଖର ପ୍ରାପ୍ତିକୁ ହିଁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ବୋଲି କହି ପାରିବାନାହିଁ । ଏବଂ, ଆହୁରି ଅଧିକ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଏବଂ ସ୍ମରଣର ଯୋଗ୍ୟ ସତ୍ୟଟି ହେଉଛି ଯେ ସେହି ତୃପ୍ତିଗତ ସୁଖକାମନାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆମକୁ ମନୁଷ୍ୟର ଚରିତ୍ର ବିଷୟରେ ଯଥାର୍ଥ ପରିଚୟଟି କେବେହେଲେ ମିଳିବନାହିଁ । କେତେକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ମନୁଷ୍ୟ ଆପଣାକୁ ପୃଥିବୀ ସହିତ ଯେପରି ଭାବରେ ସମ୍ବନ୍ଧିତ କରି ରଖିଥିବ, ତା'ର ଅସଲ ଚରିତ୍ରଗୁଡ଼ିକୁ ବରଂ ସେଇଥିରୁ ହିଁ ଚିହ୍ନି ହେବ ।

ଏହି ପୃଥିବୀରେ ଅର୍ଥାତ୍ ଆପଣାର ପୃଥିବୀଟିରେ ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟ ପ୍ରକୃତରେ କ'ଣସବୁ ସଂଗ୍ରହ ଓ ଅର୍ଜନ କରୁଛି ଓ କେଉଁଗୁଡ଼ିକୁ ଏକ ନିଜସ୍ୱ ଧନରେ ପରିଣତ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଛି, ଏବଂ ଦ୍ୱିତୀୟତଃ, ନିଜ ସହିତ ତଥା ପୃଥିବୀର ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ସହିତ ସେ କେଉଁଭଳି ସମ୍ବନ୍ଧରେ ବାନ୍ଧି ହୋଇ ରହିଛି, – ତା'ର ଏହି ଉଭୟ ଭୂମିକାରୁ ହିଁ ଆମେ ତା'ର ଚରିତ୍ର ଏବଂ ଆଦର୍ଶ ବିଷୟରେ କିଛି ଆଭାସ ଅବଶ୍ୟ ପାଇପାରିବା । ଏହି ଦୁଇଟିଯାକ କ୍ରିୟାଶୀଳତାରେ ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟ ନିଜର ଶକ୍ତିଗୁଡ଼ିକୁ ବିଶେଷ ମୋଡ଼ ତଥା ଦିଗଗୁଡ଼ିକୁ ଯୋଗାଇ ଦେଇଛି, ତାହାହିଁ ତା'ର ଚରିତ୍ର ବିଷୟରେ ଆମକୁ କିଛି ନା କିଛି ଅବଶ୍ୟ କହିପାରିବ । (ପୃଷ୍ଠା -୫୯)

ଅର୍ଥାତ୍, ପୃଥିବୀରେ ଆପଣାକୁ ସମ୍ବନ୍ଧିତ କରି ରଖିବାର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଶୈଳୀ ଏବଂ ସେଥିପାଇଁ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଚରିତ୍ର ଏବଂ ଜୀବନ । ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଆଭିମୁଖ୍ୟ ଏବଂ ଦିଗ୍‌ବିନ୍ୟାସ । ଅଧ୍ୟାପକ ଏରିକ୍ ଫ୍ରମ୍ ସର୍ବପ୍ରଥମେ ସେହି ଆଭିମୁଖ୍ୟ ବା Orientation ଗୁଡ଼ିକୁ non-productive ଓ productive ଏହିପରି ଦୁଇ ଭାଗ କରି ଦେଇଛନ୍ତି ଏବଂ ସେଗୁଡ଼ିକର ଚର୍ଚ୍ଚା କରିଛନ୍ତି । Productive ଅର୍ଥାତ୍ ସୃଜନକ୍ଷମ ଏବଂ Non-productive ଯାହା ସୃଜନକ୍ଷମ ନୁହେଁ । ପ୍ରଥମଟି ସୁସ୍ଥ, କାରଣ ତାହା ମୂଳତଃ ବିତରଣଧର୍ମୀ, – ଆପଣାକୁ, ଆପଣାର ଯାବତୀୟ ଅର୍ଜନକୁ ଏକ ଉତ୍ସର୍ଗୀକୃତ ସହଜତା ସହିତ ନିୟୋଜିତ କରି ରଖିବା, – ତାହାରିଦ୍ୱାରା ହିଁ ଏକ ଯଥାର୍ଥ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତା-ବୋଧ । ଏଇଟି ଡ଼ୋର ଲଗାଏ, ସମସ୍ତେ ପାଖରେ ଥିଲାପରି ଅନୁଭବ ହେଉଥାଏ, ଏହି ପୃଥିବୀଟାକୁ ଏକ ଆତ୍ମୀୟତାପୂର୍ଣ୍ଣ ସମଧର୍ମୀ ପରିବେଶ ଭଳି ଲାଗୁଥାଏ । ଆର ଆଭିମୁଖ୍ୟଟି ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବାର ସେହି କଳାଟି ପାଖରୁ ବହୁଦୂର ହୋଇ ରହିଥାଏ । ଖାଲି ଜମାଇ ରଖେ, ପ୍ରାୟ ବ୍ୟାଧିତ ଭାବରେ ଆପଣାକୁ ତୁଚ୍ଛା ସ୍ଥୂଳ କରିବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ଆପଣାକୁ ଉତ୍ସର୍ଗ କରିବାର ବାଟଟିକୁ ଗ୍ରହଣ କଲେ ଆପେ ନିଃଶେଷିତ ହୋଇଯିବାର ସତତ ଭୟଟିଏ ରହିଥାଏ । ମୋଟେ କାହାରି ସହିତ ଆପଣାକୁ ଯୋଡ଼ି ହୁଏନାହିଁ ।

ଗୋଟାଏ କିସମର ଦ୍ୱିଧାଗତ ଅନିଚ୍ଛା ଉତ୍ତେଜିତ କରି ରଖିଥାଏ, ଖୁବ୍ ଏକୁଟିଆ କରି ବି ରଖିଥାଏ ।

ଅଧ୍ୟାପକ ଫ୍ରମ୍ ପ୍ରଥମେ non-productive କିସମଗୁଡ଼ିକର ଆଲୋଚନା କରିଛନ୍ତି:

(କ) Receptive ଦିଗ୍‌ବିନ୍ୟାସ -

ଏଥିରେ ଭଲ ପାଇବା କହିଲେ ସଂପୃକ୍ତ ମନୁଷ୍ୟଟି ମୋତେ ସମସ୍ତେ ଭଲ ପାଆନ୍ତୁ ବୋଲି ବୁଝୁଥାଏ । ଅର୍ଥାତ୍, ସେ ଭଲ ପାଇବାର କିଛିହେଲେ ବୁଝେନାହିଁ । ଭଲ ପାଇ ପାରୁଥିବା ଜଣେ ମଣିଷ ଆପଣାକୁ ଯେ ଅକାତର ହୋଇ ଦେଉଥାଏ, ସିଏ ସେହି ସତ୍ୟଟିକୁ ସ୍ପର୍ଶ ହିଁ କରିନଥାଏ । ଖାଲି ଦାବୀ କରେ, ଖାଲି ଅଭିଯୋଗ କରିବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ଭାବନାର ରାଜ୍ୟଟିରେ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ଏକ ଅଜ୍ଞାନ ମଧ୍ୟରେ କଲବଲ ହୁଏ । ଏହି କାଟର ବୁଦ୍ଧିମାନ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ କେବଳ ଶୁଣନ୍ତି, କେବେହେଲେ ତୁଣ୍ଡ ଫିଟାଇ କିଛି କରନ୍ତିନାହିଁ । ଧର୍ମାଚରଣର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏମାନେ ଭଗବାନ କହିଲେ ଏପରି ଗୋଟିଏ ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ବୁଝୁଥାଆନ୍ତି ଏବଂ ଏପରି ଗୋଟିଏ କଳ୍ପନା ମଧ୍ୟରେ ରହିଥାଆନ୍ତି, ଯିଏକି ତୁମକୁ ସବୁକିଛି ଆଣି ଯୋଗାଇଦେବେ । ତୁମ ନିଜକୁ ଆଦୌ କିଛିହେଲେ ଉଦ୍ୟମ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବନାହିଁ । ଅଥବା, ଯଦି ସେମାନଙ୍କର କୌଣସି ଧର୍ମରେ ସମ୍ପର୍କ ନଥାଏ, ତେବେ ସେହିଭଳି ଆଚରଣଟିଏ ସେମାନଙ୍କୁ ତଥାପି କାମୁଡ଼ି କରି ରହିଥାଏ । ଅନ୍ୟ ଯେଉଁସବୁ ବ୍ୟକ୍ତି ଏବଂ ଅନୁଷ୍ଠାନଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ସେମାନେ କାରବାର ହେଉଥାନ୍ତି, ସେମାନେ ସେଠାରେ ମଧ୍ୟ ସତେଅବା ଏପରି କାହାରି ଅଥବା କିଛିର ଅପେକ୍ଷାରେ ରହିଥାନ୍ତି, ଯିଏକି ତୁମଲାଗି ସବୁ କରିଦେବ, – ତାହାରି ମଦଦଦ୍ୱାରା ହିଁ ତୁମକୁ ସବୁକିଛି ଅବଶ୍ୟ ମିଳିଯିବ । (ପୃଷ୍ଠା-୬୨)

(ଖ) Exploitative ଦିଗ୍‌ବିନ୍ୟାସ -

Exploitation ଅର୍ଥାତ୍ ଶୋଷଣ । ପ୍ରଥମ ଆଭିମୁଖ୍ୟଟି ସହିତ ଏଇଟି ଏକାଧିକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ବନ୍ଧା ହୋଇ ରହିଥାଏ । ଯୋଗ୍ୟ ନହୋଇ, ଆପେ ଅର୍ଜନ ନକରି ଯେତେବେଳେ ମୁଁ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଜମା କରିବାର ଅଭିପ୍ରାୟରେ ନିଜର ଜୀବନକୁ ଅନୁରୂପ ଭାବରେ ମୁହଁ ଦେଇ ରଖିଥିବି, ସଚରାଚର ତାହାରି ଅର୍ଥ ହେବ ଯେ ମୁଁ ଅବଲମ୍ବନ କରୁଥିବା ସକଳ କୌଶଳକୁ କାର୍ଯ୍ୟତଃ ଶୋଷଣ ବୋଲି ହିଁ କୁହାଯିବ । ଅର୍ଜିବେ ଆଉମାନେ, ଶ୍ରମ ତଥା ଶକ୍ତିର ବିନିଯୋଗ କରିବେ ଆଉମାନେ, – ମାତ୍ର ମୁଇଁ

ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଭୋଗିବି ଅର୍ଥାତ୍ ସେଗୁଡ଼ିକରୁ ଫାଇଦା ଉଠାଇବି ବୋଲି ପାଞ୍ଚ କରୁଥିବି, – ଏପରି ଏକ ମତଲବକୁ ନିଜ ଜୀବନର ପ୍ରାୟ ଏକ ମୂଳଦୃଷ୍ଟିରେ ପରିଣତ କରି କେତେ ନା କେତେ ମଣିଷ ଆମର ଏହି ପୃଥିବୀରେ ସବୁ ଯୁଗରେ ରହି ଆସିଛନ୍ତି । ଆପଣାକୁ ବେଶ୍ ଭାଗ୍ୟବାନ୍ ବୋଲି ମନେ କରିଛନ୍ତି ଏବଂ ତଦ୍ୱାରା ଖୁବ୍ ଖୁସୀ ହୋଇଛନ୍ତି । ବୁଦ୍ଧିଆପଣ କହିଲେ ଯେକୌଣସି ଶୋଷଣପୀଡ଼ିତ ସମାଜରେ ମୁଖ୍ୟତଃ ସେହି କଥାଟିକୁ ବୁଝାଇ ଆସିଛି । ଏହି କାଟର ମନୁଷ୍ୟମାନେ ସ୍ୱଭାବପ୍ରେରିତ ଭାବରେ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି ଯେ, ଜୀବନରେ ଯାହାକିଛି ଭଲ ଅର୍ଥାତ୍ ଫଳପ୍ରଦାୟକ, ତାହାର ଉତ୍ସ ଜୀବନରେ ନାହିଁ, ଜୀବନର ବାହାରେ ଯାଇ ରହିଛି । ତେଣୁ କରଣୀୟ ସେହି ଏକମାତ୍ର ଫଇସଲାଟି ହେଉଛି, ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଆମେ ବାହାରୁ ହିଁ ଦୁହିଁଆଣିବା । ଅର୍ଥାତ୍, ଆମେ ଯାହାକୁ ହିଁ ପାଇବା ନିମନ୍ତେ ଇଚ୍ଛା କରିବା, ତାହାକୁ ସେହି ବାହାରେ ହିଁ ଖୋଜିବା । ଆମେ ନିଜେ ନିଜ ଜୀବନରେ ସେହି ଭଲଗୁଡ଼ିକୁ ମୋଟେ ସମ୍ଭବ କରି ପାରିବାନାହିଁ, ତେଣୁ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ପାଖରୁ ଛଡ଼ାଇ ଆଣିବାକୁ ହିଁ ପଡ଼ିବ । ସେଥିପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁସାରେ ଧୂର୍ତ୍ତ ଓ ଚତୁର ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ ତଥା ବଳର ପ୍ରୟୋଗ ମଧ୍ୟ କରାଯିବ । ଏହି ଛଡ଼ାଇ ଆଣିବା, ଧୂର୍ତ୍ତ ହେବା ଓ କୌଶଳପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ବଞ୍ଚିତ କରିବା ଏବଂ ପ୍ରୟୋଜନ ହେଲେ ବଳପ୍ରୟୋଗ କରିବା, – ଆମ କ୍ରିୟାତ୍ମକ ଜୀବନର ସକଳ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏହି ଦୁର୍ବୁଦ୍ଧିଟାର ବହୁ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଅବଶ୍ୟ ମିଳିଯିବ ।

ସାଂପ୍ରତିକ କାଳରେ ଆମ ପୃଥିବୀର ଏତେ ଏତେ ବିଦ୍ୟା, ବୁଦ୍ଧି, କର୍ମକୌଶଳ, ଧନସମ୍ପତ୍ତି, ଧର୍ମ ତଥା ଗୋଷ୍ଠୀଗତ ନାନା ଆଚାର ଯେ ପରସ୍ପରକୁ ଶୋଷଣ କରିବାରେ ଅର୍ଥାତ୍ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ବଞ୍ଚିତ କରି ଯଥାସମ୍ଭବ ସବୁକିଛିକୁ ନିଜର ଘରଟି ଭିତରେ ଆଣି ଭର୍ତ୍ତି କରିବାରେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଉଛି, ଅଧିକତର କ୍ଷେତ୍ରରେ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଯେ ପ୍ରଧାନତଃ ଶୋଷଣଦ୍ୱାରା ଆତ୍ମସାତ୍ କରି ଅଣାଯାଇଛି, ଏହାକୁ ତାହାର ଏକ କାରଣ ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବ କି ? ଗୋଟିଏ ପାଖରେ ସହଯୋଗ ଏବଂ ଆଉଗୋଟିଏ ପାଖରେ ଶୋଷଣ, ଗୋଟିଏ ପାଖରେ ମନୁଷ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟ ସହିତ ସମ୍ମିଳିତ ନାନାବିଧ ଉଦ୍ୟମ ଓ ପାରସ୍ପରିକ ଉନ୍ନୟନର ପ୍ରତ୍ୟୟପୂର୍ଣ୍ଣ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅବଶ୍ୟ ନିଜର କେତେ କେତେ କଳ୍ପନାକୁ ବାସ୍ତବରେ ପରିଣତ କରିପାରିବ ବୋଲି ଏକ ଅବିଚଳିତ ବିଶ୍ୱାସ ଓ ଆଉଗୋଟିଏ ପାଖରେ କାଳେ ସିଏ ବା ସେମାନେ ଆସି ମୋତେ ବା ଆମକୁ ଗିଳି ପକାଇବେ ବୋଲି ବିହ୍ୱଳପ୍ରାୟ ହୋଇ ବରଂ ଆମେ ଚାଲ ବେଳ ଥାଉଁ ସେମାନଙ୍କୁ ଆଗ ଗିଳି ପକାଇବାର ପଦକ୍ଷେପଗୁଡ଼ିକୁ ଗ୍ରହଣ କରିବା ବୋଲି ଏକ ମୂଳଭୂତ ବିନାଶବୁଦ୍ଧି, – ଏହି ଦୁଇଟି ଭିତରୁ ସର୍ବଦା

ଜଳଜଳ ହୋଇ ଦିଶି ଆସିଥିବା ସୁସ୍ଥ ବାଟଟିକୁ ଗ୍ରହଣ କରିବାପାଇଁ ଯୁଗେ ଯୁଗେ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଏତେ କୁଣ୍ଠା ପ୍ରକାଶ କରିଛନ୍ତି କାହିଁକି କେଜାଣି ?

(ଜ) Hoarding ଦିଗ୍‌ବିନ୍ୟାସ -

Hoarding ଅର୍ଥାତ୍ କଞ୍ଜୁସୀ, କୃପଣତା । ଏପରି ଏକ ଆଭିମୁଖ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରି ପୃଥିବୀରେ ଜୀବନଟିଏ ବଞ୍ଚୁଥିବା ମନୁଷ୍ୟମାନେ ପୂର୍ବୋକ୍ତ ଦୁଇ କିସମର ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କ ଠାରୁ ଖୁବ୍ ଅଲଗା । ଏହି ଲୋକମାନେ ପୃଥିବୀରେ ଆଉ ଆଦୌ ନୂଆ ବୋଲି କିଛି ମିଳିବ ବୋଲି ଭରସା କରି ପାରନ୍ତିନାହିଁ । ତେଣୁ, ଯାହା ଯେଉଁପରି ଯେମିତି ରହିଛି, ତାହାହିଁ ରହିବ ଓ ସେତିକି ରହିବ । ତେଣୁ ବିଜ୍ଞତାର କାର୍ଯ୍ୟ ହେଉଛି, ଆମେ ନିରାପଦ ରହିବା, – ଅର୍ଥାତ୍, ଯେତିକି ଅଛି, ସେତିକିକୁ ସାଇତି ରଖିଥିବା । ଠୁଳକରି ହିଁ ରଖିବା ଏବଂ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଅଧ୍ରୁବର ଆଶାରେ ମୋଟେ ହାତଛଡ଼ା କରିବାନାହିଁ । ଏହି ଶ୍ରେଣୀର ମନୁଷ୍ୟମାନେ ଆପଣାର ଚାରିପାଖରେ ଗୋଟିଏ ପାଚେରୀ ଛିଡ଼ା କରି ସର୍ବଦା ରଖିଥାଆନ୍ତି ଯେପରିକି ସେମାନଙ୍କ ପାଖରେ ଯେତିକି ଅଛି, ତାହା ସୁରକ୍ଷିତ ହୋଇ ରହିଥିବ । ସୁରକ୍ଷିତ ଦୁର୍ଗଟି ଭିତରକୁ ସେମାନେ ଯଥାସମ୍ଭବ ଅଧିକ ଦ୍ରବ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ କରି ଆଣିବାକୁ ତଥାପି ଆପତ୍ତି କରନ୍ତି ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ, ସର୍ବଦା ବହୁତ ସତର୍କ ହୋଇ ବି ରହିଥାନ୍ତି, ଯେପରିକି ସେହି ସଂଗ୍ରହଟି ଭିତରୁ ଆଦୌ କିଛିହେଲେ ବାହାରକୁ ଚାଲି ନଯାଏ । ଭଲ ପାଇବା କହିଲେ ଏହି ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ କାହାଉପରେ ଏକ ଅଧିକାର ବିସ୍ତାର କରି ରହିବାକୁ ବୁଝନ୍ତି । ନିଜ ଭଲ ପାଇବାର ମଣ୍ଡଳଟି ଭିତରେ ସେମାନେ ପ୍ରେମାସ୍ପଦ ସେହି ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷଟିକୁ ବସ୍ତୁତଃ ଆଦୌ କିଛିହେଲେ ଦିଅନ୍ତିନାହିଁ, ବରଂ ପ୍ରେମାସ୍ପଦକୁ ପ୍ରାୟ ଏକ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସମ୍ପତ୍ତି ପରି ଯାବୁଡ଼ି କରି ରଖିଥାନ୍ତି; ସେମାନେ ତାହାକୁ ଅଧିକାର କରି ରହିଥାଆନ୍ତି । ଶୃଙ୍ଖଳାକୁ ବି ଜୀବନରେ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ମୂଲ୍ୟ ଦିଅନ୍ତି । ନିରାପତ୍ତା ରହିଥିବା ଯାଏ ସବୁକିଛି ରହିଛି ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥାନ୍ତି । (ପୃଷ୍ଠା - ୬୭)

(ଘ) Marketing ଦିଗ୍‌ବିନ୍ୟାସ -

Marketing ଅର୍ଥାତ୍ ହାଟବଜାର, ଯେଉଁଠାରେ ପଣ୍ୟଗୁଡ଼ିକର କିଣାବିକା ହିଁ ଲାଗି ରହିଥାଏ । ଅଧ୍ୟାପକ ଫ୍ରମ୍‌ଙ୍କର ମତରେ ଏହି ଆଧୁନିକ ଯୁଗଟାରେ ହିଁ ଉକ୍ତ ଆଭିମୁଖ୍ୟଟି ଅତ୍ୟନ୍ତ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ଭାବରେ ଆମ ଜୀବନ-ବଣିଜର ପ୍ରାୟ ଏକ ସର୍ବମୀମାଂସାକାରୀ ଜୀବନଦୃଷ୍ଟିରେ ପରିଣତ ହୋଇଛି । ଆଗେ ତ ମାର୍କେଟ୍ କହିଲେ ଏକ ବିଶେଷ ସ୍ଥାନକୁ ବୁଝାଉଥିଲା, ଯେଉଁଠାରେ କି ମନୁଷ୍ୟମାନେ ସାମୟିକ ଭାବରେ ଏକାଠି ହେଉଥିଲେ । କେବଳ କିଛି କ୍ରୟ ଅଥବା କିଛି ବିକ୍ରୟ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ ଥିବା

ସମୟରେ ସେମାନେ ହାଟକୁ ଯାଉଥିଲେ । ହାଟକାମ ସାରି ନିଜ ନିଜ ଘରକୁ ବାହୁଡ଼ି ଆସୁଥିଲେ । ଏବେ ତ ଘରଗୁଡ଼ାକ ହିଁ ହାଟରେ ପରିଣତ ହେଲେଣି ଓ ସମଗ୍ର ଜୀବନଟା ସକଳ ଅର୍ଥରେ ସେହି ହାଟର କେତେ କେତେ ରୀତିକୁ କ୍ରମେ ଗ୍ରହଣ କରି ନେଲେଣି ।ସେହି ବଜାରସୁଲଭ ବହୁବିଧ ଯାନ୍ତ୍ରିକତା ଭିତରେ ପଡ଼ି ମନୁଷ୍ୟମାନେ ପରସ୍ପରର ଅନ୍ଦାଜରେ ଆଉ ମଣିଷଭଳି ନଦିଶି ଅଧିକ ଯୌକ୍ତିକତା ସହିତ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ପଣ୍ୟ ପରି ଦିଶୁଛନ୍ତି ଏବଂ ସୁତରାଂ ସେହି ପଣ୍ୟର ତଉଲମୂଲ୍ୟରେ ପରସ୍ପରକୁ ଗ୍ରହଣ କରୁଛନ୍ତି । ଆପଣାର ବାସ୍ତବବୁଦ୍ଧି ଅଥବା ବାହାରର ଚାପ, କାହାର ବୋଲ ମାନି କେଜାଣି, ମନୁଷ୍ୟମାନେ ନିଜକୁ ଅର୍ଥାତ୍ ନିଜର ସାମର୍ଥ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ମଧ୍ୟ ସତେଅବା ପଣ୍ୟବତ୍ ବିଚାର କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରନ୍ତି । ଏହି ସାମର୍ଥ୍ୟ ଅର୍ଥାତ୍ ଗୁଣଗୁଡ଼ିକ ଯେ ତାକୁ ଆଖର ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିରୂପେ ଗଠିତ କରି ଆଣିଛନ୍ତି ଏବଂ ତା' ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱକୁ ଏକ ସମଗ୍ର ସମ୍ପଦରୂପେ ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ଶିକ୍ଷା ଦେଇଛନ୍ତି, ସିଏ ସେହି ସତ୍ୟଟିକୁ ସତେଅବା ଅଭ୍ୟାସରେ ପଡ଼ି ପାସୋରି ପକାଏ । ସେହି ସାମର୍ଥ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ପଣ୍ୟରୂପେ ଦେଖାଇ ଥାନଟିଏ ଅର୍ଥାତ୍ ସ୍ୱୀକୃତିଟିଏ ପାଇବା ନିମନ୍ତେ ସିଏ ଜୀବନରୂପୀ ବଜାରଟି ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କରେ । ସିଏ ସତେଅବା ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ ବି କରେ ଯେ, ଉପସ୍ଥିତ ପରିସ୍ଥିତିଟିରେ ପୃଥିବୀରେ ତା'ର ଆତ୍ମ-ଉପଲବ୍ଧିର ପ୍ରକୃତରେ ଆଉ କୌଣସି ମୂଲ୍ୟ ହିଁ ନାହିଁ । ଆପଣାର ଗୁଣ ତଥା ସାମର୍ଥ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ସିଏ ମୁଖା ପରି ବ୍ୟବହାର କରେ । ସଂସାରରୂପୀ ବଜାରରେ ସେହି ମୁଖାଗୁଡ଼ିକରୁ ହିଁ ତା'ର ଯାବତୀୟ ଯୋଗ୍ୟତାର ଆକଳନ କରା ଯାଉଥାଏ । ମୁଖାଗୁଡ଼ିକୁ ଦେଖାଇ ହିଁ ସେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଆଗରେ ନିଜ ଯୋଗ୍ୟତା ବିଷୟରେ ଆଦୌ କୌଣସି ପ୍ରତ୍ୟୟ ସମ୍ଭବ କରିପାରେ । ଜଣେ ସମଗ୍ର ବ୍ୟକ୍ତି ହିସାବରେ ପ୍ରତିଯୋଗିତା ଗୁଡ଼ିକର ବଜାରରେ ତା'ର କୌଣସି ମୂଲ୍ୟ ହିଁ ନଥାଏ । ଯେତିକି ସଫଳତାର ସହିତ ସିଏ ବଜାରର ବିଧି ଅନୁସାରେ ନିଜର ପ୍ରମାଣଗୁଡ଼ିକୁ ବାଢ଼ିଦେଇ ଆପଣାକୁ ବିକ୍ରୀ କରିପାରେ, ତା' କାଳଟା କାର୍ଯ୍ୟତଃ ତାକୁ ସେତିକି ସ୍ୱୀକୃତି ହିଁ ଦିଏ ।

ଏବଂ, ଏହି କାରବାରଟିରେ କିଏ ଆପଣାକୁ କେତେ ସଫଳତାର ସହିତ ବିକ୍ରୀ କରିପାରେ, ତାହାରି ଅନୁସାରେ ସମାଜର ଯାବତୀୟ ନିର୍ଣ୍ଣୟ ହେଉଥାଏ । ପରସ୍ପରକୁ ଜଣେ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିଭାବେ ଲୋଡ଼ିବା, ଜାଣିବା ତଥା ବୁଝିବା, – ଏସବୁ ସକାଶେ ତେଣୁ କୌଣସି ଅବକାଶ ହିଁ ରହେନାହିଁ । ତେଣୁ, ସମଗ୍ର ବ୍ୟକ୍ତିଟିଏ ହେବା, – ଏଇଟି ଆଉ ଜୀବନର ଲକ୍ଷ୍ୟ ହୋଇ ରହିବାର କୌଣସି କାରଣ ନଥାଏ; ଆପଣାକୁ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଲାଗି

ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଆକର୍ଷଣୀୟ କରି ତିଆରି କରିବା ଏବଂ ତାହାରି ବଳରେ ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଅଧିକ ସଫଳତା ହାସଲ କରିପାରିବା, – ଏଇଟି ହିଁ ଜୀବନର ସର୍ବପ୍ରଥମ ଧେୟରେ ପରିଣତ ହୋଇ ରହିଯାଏ । ବଜାରରେ ଠିକ୍ ଏହିପରି ଏକ ପଦ୍ଧତିରେ ତ ପଣ୍ୟମାନଙ୍କର ବି ମୂଲ୍ୟ-ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ହୋଇଥାଏ ! ମନୁଷ୍ୟର ଚିନ୍ତା କରିବା ଏବଂ ଅନୁଭବ କରିବାର ମାନଦଣ୍ଡଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ସେହି ହାଟର ହିସାବ ଅନୁରୂପ ହୋଇଯାଏ । ପଦାର୍ଥଗୁଡ଼ିକୁ ନିଜ ଅଭିପ୍ରାୟ ଅନୁସାରେ ତୁମେ ଇଚ୍ଛା କରୁଥିବା କୌଣସି କାମରେ ଲଗାଇ ପାରିବା ନିମନ୍ତେ ଶୀଘ୍ରାତିଶୀଘ୍ର ତୁମ ମସ୍ତିଷ୍କରେ ଆୟତ୍ତ ଭିତରକୁ ଆଣିବା, – ଚିନ୍ତା କରିବା କହିଲେ ତେଣିକି ମୁଖ୍ୟତଃ ପ୍ରାୟ ସେତିକିମାତ୍ରକୁ ବୁଝାଇବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରେ । ବୁଦ୍ଧିକୁ ମପାଯିବାର କୌଶଳଟାଏ ବାହାର କରାଯାଏ ଏବଂ ସେହି ଅନୁସାରେ କିଏ କମ୍ ଏବଂ କିଏ ଅଧିକ ବୁଦ୍ଧିମାନ୍, ସେହି କଥାଟି ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରାଯାଏ । ମାନସିକ ଯୁକ୍ତି ଏବଂ ବିବେଚନା ଦେଇ କୌଣସି ବିଷୟକୁ ତୁମେ କେତେ ସମଗ୍ର ତଥା ସର୍ବାଙ୍ଗୀନ ଭାବରେ ବୁଝି ପାରୁଛ, ସେଥିଲାଗି କୌଣସି ଅପେକ୍ଷା କରା ଯାଏନାହିଁ । କୌଣସି ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପରିସ୍ଥିତି ସହିତ ତୁମେ କେତେ ଶୀଘ୍ର ଖାପ ଖାଇଯାଇ ପାରୁଛ, ସେହି ଅନୁସାରେ ତୁମ ବୁଦ୍ଧିମତ୍ତାର ବିଚାର କରାଯାଏ । ଯଥାସମ୍ଭବ ଚିନ୍ତାଶୂନ୍ୟ ଭାବରେ ଆପଣାକୁ ଖାପ ଖୁଆଇନେବା, ତାହା ହିଁ ଜଣେ ବୁଦ୍ଧିମାନ୍ ବ୍ୟକ୍ତିର ପରିଚୟ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରା ଯାଉଥାଏ । ପରସ୍ପରକୁ ନିଜ ନିଜର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ବ୍ୟକ୍ତି-ପରିଚୟ ସହିତ ବୁଝିବା, ତାହାକୁ ସମସ୍ତେ ପ୍ରାୟ ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ଅନାବଶ୍ୟକ ବୋଲି ବିଚାର କରନ୍ତି ।

ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ବିଚାରର ମହାନ୍ ପରମ୍ପରାଟି ଅନୁସାରେ ମନୁଷ୍ୟକୁ ଜାଣିବାର ସ୍ୱୀକୃତ ପଦ୍ଧତିଟି, – ଯାହାକୁ ଆମେ ଯାବତୀୟ ଅର୍ଥରେ psychology ବୋଲି କହିପାରିବା, ସେଥିରେ ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟ ଅର୍ଜନ କରିଥିବା ଗୁଣଗୁଡ଼ିକୁ ହିଁ ସର୍ବପ୍ରଧାନ ବୋଲି ବିଚାର କରା ଯାଉଥିଲା । ସମୁଚିତ ପ୍ରକାରେ ଜୀବନଟିଏ ବଞ୍ଚିବା, ତାହାରି ମାଧ୍ୟମରେ ଏକ ଯଥାର୍ଥ ସୁଖାନୁଭୂତି ଲାଭ କରିବା, – ତାହାହିଁ ସକଳ ମନୋବୈଜ୍ଞାନିକ ଅନୁଶୀଳନର ଲକ୍ଷ୍ୟ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ତ ଜୀବନର ଏକ ହାଟବଜାରର ବାଣିଜ୍ୟିକ କାରବାରର ଏହି ଯୁଗରେ ତାହାକୁ ଏକ ଟେକ୍‌ନିକ୍‌ର ସମଷ୍ଟି ବୋଲି ବିଚାର କରାଯାଉଛି । ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ତଥା ନିଜକୁ ଯେପରି ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ବିଚକ୍ଷଣ ଭାବରେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇ କେତୋଟି ତାତ୍କାଳିକ କାର୍ଯ୍ୟ ହାସଲ କରାଯାଇ ପାରିବ, ମନୋବିଜ୍ଞାନରେ ଅଧିକତର ଆଗ୍ରହ ସହିତ ସେହି ତତ୍ପରତାଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରକାଶ ପାଇଲାଣି । ହାଟ ଏବଂ ବଜାରର ଗତି ତଥା ପ୍ରବୃତ୍ତିଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ଘୋର ଏବଂ ଅତି ଘୋର ଗବେଷଣାମାନ

ପ୍ରବଳ ଉତ୍ସାହରେ ଚାଲିଛି, ରାଜନୀତିକ ଅତିପ୍ରଚାର ମାନଙ୍କର ନିତ୍ୟଅଭିନବ କ୍ଷେତ୍ରଗୁଡ଼ିକରେ ତାହା ଅଭୂତପୂର୍ବ କେତେ କେତେ ନୂଆ ବାଟକୁ ଉନ୍ମୋଚିତ କରିଦେଉଛି । ବିଜ୍ଞାପନର ମହାଭିଯାନମାନ ଲାଗି ରହଛି । (ପୃଷ୍ଠା - ୭୬)

ଏହି ମାର୍କେଟିଙ୍ଗ୍ ଦିଗ୍‌ବିନ୍ୟାସଟିର ଗୋଡ଼ତଳେ ବସ୍ତୁତଃ ଆଦୌ କୌଣସି ନିଦା ଭୂମି ହିଁ ନାହିଁ, – କୌଣସି ଭବିଷ୍ୟଚିତ୍ର ନାହିଁ । ମନୁଷ୍ୟ ଏବଂ ତା'ର ଜୀବନଭରଣା ଗୁଡ଼ିକୁ ନେଇ କୌଣସି ସ୍ଥାୟୀ ସତ୍ୟର ସମର୍ଥନ ନାହିଁ । କାରଣ, ମନୁଷ୍ୟର ଚରିତ୍ରକ୍ଷେତ୍ରରେ ଯଦି କୌଣସି ନିର୍ଭରଯୋଗ୍ୟ ସ୍ଥାୟୀ ଆଧାରଟିଏ ମିଳିଯାଏ ଏବଂ ତାହାକୁ ଅବଲମ୍ବନରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରି ମନୁଷ୍ୟମାନେ ନିଜର ଜୀବନକୁ ବଞ୍ଚିବା ଦିଗରେ ମନ ବଳାନ୍ତି, ତେବେ ଏହି ପୃଥିବୀରେ ସବୁକିଛିକୁ ଏକ ମାର୍କେଟ୍‌ର ନ୍ୟାୟରେ ଗ୍ରହଣ କରି ନେଇଥିବା ଆଭିମୁଖ୍ୟଟିକୁ ତାହା ମୋଟେ ପୋଷାଇବ ନାହିଁ ଏବଂ ଫଳରେ ବହୁତ ବହୁତ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ଉପସ୍ଥିତ ହେବ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି ଭିତରେ ତାକୁ ଏକ ଅନନ୍ୟ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଏବଂ ସମ୍ଭାବନା ଦେଇ ଯେଉଁସବୁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପ୍ରତିଶ୍ରୁତିମାନ ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ହୋଇ ରହିଛି, ତାହା ଏହି ହାଟବଜାରର ଚାହିଦାଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ମୋଟେ ଖାପ ଖାଇ ପାରିବନାହିଁ । ତାହା ତା' ଲାଗି ଅଭିପ୍ରେତ ବୋଲଟିକୁ ଅବଶ୍ୟ ମାନିବ ଏବଂ ଅମଙ୍ଗ ହେବ । ଖାପ ଖୁଆଇନିଆ ଯାଉଥିବାର ଏହି ସୁରୁଖୁରୁ ସଂସାରଟିରେ ନାନା ଶାନ୍ତିଭଙ୍ଗର କାରଣ ହେବ । ତେଣୁ, କ୍ଷମତାସୀନମାନେ ତାକୁ କଦାପି ସହି ନେବେନାହିଁ । ସିଏ ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କ ଭଳି ହେଉ ବୋଲି ଅଡ଼ି ବସିବେ । ଅର୍ଥାତ୍, ସିଏ ଆପଣାର ସ୍ୱକୀୟତାଗୁଡ଼ିକୁ ଛାଡୁ, ସମସ୍ତଙ୍କ ଭଳି ହିଁ ଗୋଡ଼ ପକାଉ । ଯଦି ସିଏ ତଥାପି ବାଟକୁ ନଆସେ, ତେବେ ଆବଶ୍ୟକ ହେଲେ ଏହି ସାମୂହିକ ଜୀବନକ୍ଷେତ୍ରରୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ଅପସାରିତ କରିନେବାକୁ କାହିଁକି ଚିନ୍ତା ନକରିବେ ? ସାର କଥା ହେଉଛି, ମାର୍କେଟିଙ୍ଗ୍ ଦିଗ୍‌ବିନ୍ୟାସର ଏହି ରାଜକୀୟ ପ୍ରଚଣ୍ଡତାର ଯୁଗରେ ସବୁଆଡ଼େ ସକଳ ଅବସରରେ ଖାପ ଖାଇଯିବାର ସେହି ନୂତନ ଧର୍ମଟିର ଜୟଜୟକାର ହେଉଥିବା ସମୟରେ ଏଠି ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ନିମନ୍ତେ ମୋଟେ କୌଣସି ସ୍ଥାନ ହିଁ ନାହିଁ । ଭିତରୁ କ'ଣ ଅନ୍ୟ ଭଳି ପ୍ରେରଣା ପାଇ ଯଦି ତୁମେ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ହୋଇ ବିକଶିତ ହୋଇ ଉଠିବାକୁ ନିଜ ଜୀବନର ସବାମୂଳ ଧର୍ମ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିବ, ତେବେ ଆମ ହାଟବଜାରର ଦଣ୍ଡଧାରୀମାନେ ଏହି ପୃଥିବୀଟାକୁ ରୀତିଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ ସାଧ୍ୟ କରି ରଖିବାର ନିଜ ଚକ୍ରାନ୍ତଟି ପାଇଁ ତୁମକୁ ଏକ ବୃହତ୍ ପ୍ରମାଦବତ୍ ନିଶ୍ଚୟ ଦେଖିବେ । ତୁମର ସେହି ଅଲଗା ଆଣ୍ଟଟାକୁ ଭାଙ୍ଗି ନଦେଇଥିବା ଯାଏ ସେମାନେ କଦାପି ଥିର ହୋଇ ରହିବେ ନାହିଁ ।

ଏହାପରେ Productive କିସମଗୁଡ଼ିକର ଆଲୋଚନା କରାଯାଇଛି । Productive Orientation ଅର୍ଥାତ୍ ଏକ ନିର୍ମାଣଧର୍ମୀ, ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟକାମୀ, ସର୍ଜନାତ୍ମକ ଦିଗ୍‌ବିନ୍ୟାସ । ମନୋବିଶ୍ଳେଷଣ ବିଦ୍ୟାର ପୁରୋଗାମୀ ଫ୍ରଏଡ୍ ନିଜର ସେହି ସମୟଟି ଅନୁସାରେ ସ୍ୱ-ଅନୁସନ୍ଧାନକ୍ଷେତ୍ରରେ ଅଗ୍ରାଧିକାରଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ରାୟ ଅଧିକ କିମ୍ବା ଅଳପ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତ୍ଥାପି କେତେକ ସ୍ଥଳରେ ସୁସ୍ଥ ଜୀବନ-ସମ୍ଭାବନାଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ବହୁତ ଆଲୋକପାତ ମଧ୍ୟ କରିଛନ୍ତି । ଅସୁସ୍ଥ ଜୀବନ, ତାହାହିଁ neurosis, ତାହା ସକଳ ଅର୍ଥରେ ଏକ non-productive ଜୀବନ । ଅପର ପକ୍ଷରେ ଏକ Productive ଦିଗ୍‌ବିନ୍ୟାସମାନ ରହିଥିବା ସୁସ୍ଥ ଚର୍ଯ୍ୟା ଅର୍ଥାତ୍ ସୁସ୍ଥ ଗତିଶୀଳତାର ଜୀବନ ମଧ୍ୟ ରହିଛି, ଯାହା ସର୍ବଦା ହିଁ ସର୍ଜନାତ୍ମକ, ସର୍ବଦା ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତା ନିମନ୍ତେ ପ୍ରୟାସୀ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ନିଜର ପୁଞ୍ଜିଗୁଡ଼ିକୁ ଏକ ନିଜସ୍ୱ ସହଜତା ଦେଇ ବୁଝିଥାଏ ବୋଲି ପୂର୍ଣ୍ଣ ଖୁସୀରେ ହିଁ ବାଟଟିଏ ଚାଲି ଯାଉଥାଏ । Non-productive .ଜୀବନଶୈଳୀଟି ଭିତରେ କେଉଁଠି ସବାମୂଳରେ ଏକ କ୍ଷୟସାଧନକାରୀ ଗ୍ଲାନି ସର୍ବଦା ଲୁକ୍କାୟିତ ହୋଇ ରହିଥାଏ, ପ୍ରାୟ ଏକ ଚକ୍ରାନ୍ତକାରୀ ଚିନ୍ତାଗ୍ରସ୍ତତା ମଣିଷମାନଙ୍କୁ ସେହି ଭିତରୁ ହିଁ କାମୁଡ଼ି ଧରିଥାଏ,– ସଂପୃକ୍ତ ମନୁଷ୍ୟଟି ଅଥବା ମନୁଷ୍ୟମାନେ ସେଇଟି ବିଷୟରେ ସ୍ୱୟଂ କେତେଦୂର ସଚେତ ଅଛନ୍ତି କି ନାହିଁ, ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ତାହାର କୌଣସି ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ନଥାଏ; ସେହି ଚିନ୍ତାଗ୍ରସ୍ତତା ହିଁ ସତେଅବା ସେହି ଭିତରୁ ହିଁ କେଉଁ ଗାତ୍ ଭିତରେ ଥାଇ ସବୁକିଛିକୁ ବିଗାଡ଼ି ଦେଉଥାଏ । ବୃହତ୍ତର ଜୀବନଟି ସହିତ ଆମର ସମ୍ବନ୍ଧ ଏବଂ ବୃହତ୍ତର ଜୀବନଟି ମଧ୍ୟରେ ରହିଥିବା ଆମର ଭୂମିକାଗୁଡ଼ିକୁ ବିକୃତ କରି ଦେଉଥାଏ । ସେଇଟି ପାଖରେ ଆପଣାକୁ ଖୁବ୍ ବଳହୀନ ବୋଧ ହେଉଥାଏ ଏବଂ ବିକଳ୍ପ ରୂପେ ମୋଟେ କିଛିହେଲେ କରି ହେଉନଥାଏ । ଆଧୁନିକ ମଣିଷ ସେହିପରି ଏକ ଅସହାୟତା ମଧ୍ୟରେ ଯାଇ ପଡ଼ିଯାଇନାହିଁ ତ ?

ମଣିଷକୁ ବେଷ୍ଟନ କରି ରହିଥିବା ସମାଜଟି ଯଦି ଅସୁସ୍ଥ ଥାଏ, ତେବେ ସିଏ ତାକୁ ପ୍ରାୟ ସକଳ ଅବସରରେ ସଫଳତା ଓ ବିଫଳତାର ଗୋଟିଏ ଏକକ ମାନଦଣ୍ଡ ଉପରେ ହିଁ ବିଚାର କରୁଥାଏ । Productiveness ବା ସୃଜନାତ୍ମକତାର ଅନ୍ୟ ଶୈଳୀଟି ମନୁଷ୍ୟର ଜୀବନଦୃଷ୍ଟି (attitude) ଟିକୁ ତଉଲି ତାହାର ବିଚାର କରୁଥାଏ । ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟର ଚରିତ୍ରରୁ ହିଁ ତାହାର ପରିଚୟ ପାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥାଏ । କିଏ କେତେ ହାସଲ କଲା, ତାହା ନୁହେଁ ମାତ୍ର ନିଜ ଭିତରେ ମୂଳତଃ କେଉଁ ଦୃଷ୍ଟିଟି ଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ହୋଇ ସିଏ ନିଜକୁ କ୍ରିୟାଶୀଳ କରି ରଖିଛି, ତାହା ସେଇଥିରୁ ହିଁ ଜଣେ

ମନୁଷ୍ୟର ପରୀକ୍ଷା ନିଏ । ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟ ମୂଳତଃ କେଉଁ ଦୃଷ୍ଟିଟି ଦ୍ୱାରା ଉଦ୍‌ବୁଦ୍ଧ ହୋଇ ନିଜର ଜୀବନ ବୋଲି ଏକ ସତ୍ୟକୁ ବଞ୍ଚୁଛି, କେଉଁସବୁ ସମ୍ପର୍କିତତା ଦ୍ୱାରା ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇ ସିଏ ବୃହତ୍ତର ପୃଥିବୀ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶ କରିଛି ବା କରୁଛି, ତାହାରିଦ୍ୱାରା ହିଁ ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟର ଅସଲ ମୂଲ୍ୟାୟନ କରା ଯାଇପାରେ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନୁଷ୍ୟ ଅନନ୍ତ ସମ୍ଭାବନାମାନ ବହନ କରି ଏହି ପୃଥିବୀକୁ ଆସିଛି : ସେହି ସମ୍ଭାବନାଗୁଡ଼ିକୁ ସେ ସତକୁ ସତ ନିଜଭିତରେ ଆବିଷ୍କାର କରିବ, ସେଗୁଡ଼ିକର ବିକାଶ ନିମନ୍ତେ ଆବଶ୍ୟକ ଶିକ୍ଷାଟିକୁ ଲାଭ କରିବ ତଥା ସେହି ଅନୁସାରେ ଆପଣାର ପରିବେଶଗୁଡ଼ିକୁ ଅନୁକୂଳ କରି ତିଆରି କରିବ, – ସ୍ୱଶକ୍ତିଗୁଡ଼ିକର ବିକାଶ ଘଟାଇ ସେ ପୃଥିବୀ ନିମନ୍ତେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଯୋଗ୍ୟ ହେଉଥିବ : ଯେକୌଣସି ସକାରାତ୍ମକ ଜୀବନଶୈଳୀରୁ ଆମେ ସର୍ବଦା ସର୍ବନିମ୍ନ ଭାବରେ ସେତିକି ଅବଶ୍ୟ ଆଶା କରି ପାରିବା ।

ଏହି ବିଚାରଟିରେ କିଞ୍ଚିତ୍ ଆଗକୁ ଯାଇ ଆମେ ଦେଖିବାକୁ ପାଇବା ଯେ 'ଶକ୍ତି' କହିଲେ ସଚରାଚର ଦୁଇଟି ଅଲଗା ଅଲଗା କଥାକୁ ବୁଝାଉଛି । ବସ୍ତୁତଃ ଗୋଟିଏ ଅନ୍ୟଟିର ବିରୋଧ କରୁଛି । ଗୋଟିଏ ଅର୍ଥରେ ଶକ୍ତି କୌଣସି ନା କୌଣସି ସାମର୍ଥ୍ୟକୁ ବୁଝାଇବ: ଯଥା, ଜ୍ଞାନର ଶକ୍ତି, କର୍ମର ଶକ୍ତି, ବିଦ୍ୟାର ଶକ୍ତି । ଆମେ ଏହି ଶକ୍ତିଗୁଡ଼ିକୁ ଅର୍ଜନ କରିବା ଅର୍ଥାତ୍ ସେଗୁଡ଼ିକରେ ସମର୍ଥ ହେବା । ଆର ଶକ୍ତିଟି ହେଉଛି, ଯାହାଦ୍ୱାରା ଆମେ ଅନ୍ୟ କାହାଉପରେ ଅଧିକାର ବିସ୍ତାର କରୁ, – କାହାକୁ ନିଜର ଅଧୀନରେ ରଖିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଯେଉଁ ଶକ୍ତିର ପ୍ରୟୋଗ କରା ଯାଉଥାଏ । ଅଧ୍ୟାପକ Fromm ଗୋଟିକୁ power to ଏବଂ ଅନ୍ୟଟିକୁ power over ବୋଲି କହିଛନ୍ତି । ପ୍ରଥମଟିରେ ବିକୃତି ଘଟିଲେ ତାହା ଅନ୍ୟଟିକୁ ଜନ୍ମ ଦେଇଥାଏ । ନିଜ ଶକ୍ତିଗୁଡ଼ିକର ବିକାଶସାଧନ କରି ଆଣି ସେଗୁଡ଼ିକୁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲଗାଇବା-ସୁସ୍ଥ ଓ ସକାରାତ୍ମକ ଭାବରେ କାମରେ ଲଗାଇବା, – ତାହାହିଁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନୁଷ୍ୟର ପ୍ରକୃତ ଧର୍ମ ଏବଂ ପ୍ରକୃତ ପୁରୁଷାର୍ଥ ଏବଂ, ସେଇଟିକୁ କରି ନପାରିବା, ସେଇଟି ତା'ର ଅସମର୍ଥତା ।

ଯେତେବେଳେ କୌଣସି କାରଣରୁ ସେହି ଅସଲ ସମର୍ଥତାଟି ନଥାଏ, ପ୍ରାୟ ନିୟମତଃ ସେତିକିବେଳେ ପୃଥିବୀ ସହିତ ଆମ ସମ୍ବନ୍ଧଗୁଡ଼ିକର କ୍ଷେତ୍ରରେ ବିକୃତିମାନେ ଆସି ଉପସ୍ଥିତ ହୁଅନ୍ତି । ସେତିକିବେଳେ ହିଁ ଆମେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଉପରେ କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ ବିସ୍ତାର କରିବା ନିମନ୍ତେ ଇଚ୍ଛା କରୁ, – ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଉପରେ ନିଜର ଶକ୍ତିଗୁଡ଼ାକୁ ଦେଖାଇବା ଲାଗି ପ୍ରଲୁବ୍ଧ ହେଉ । ସତେ ଯେପରି ସେମାନେ ଗୋଡ଼ି ବା ମାଟି, ଆଦୌ ମନୁଷ୍ୟ ନୁହନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ଉପରେ ସେହିଭଳି ଆଚରଣ କରୁ । ଏଗୁଡ଼ାକ ହେଉଛି

ପ୍ରକୃତରେ ମୃତ୍ୟୁ-ବାସନା ଏବଂ ଆପଣା ଶକ୍ତିଚୟର ବିକାଶ କରିବା ତଥା ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ସମର୍ଥ ଏବଂ ଯୋଗ୍ୟ ହେବା, ତାହା ଜୀବନ-ବାସନା, ଏକ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟକାମୀ ଜୀବନର ନିଦର୍ଶନ । ଏହି ରୀତିଟି ଅନୁସାରେ ଆମେ ଆମ ବାହାରେ ବିଦ୍ୟମାନ୍ ରହିଥିବା ପୃଥିବୀଟିର ମଧ୍ୟ ଦୁଇ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଢ଼ଙ୍ଗରେ ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇଥାଉ ଓ ସୁତରାଂ ଦୁଇ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରେ ନିଜର ଜୀବନକୁ ବଞ୍ଚିଥାଉ: ପ୍ରଧାନତଃ ପୁନରାବୃତ୍ତି କରୁଥିବାର ଏକ ଢ଼ଙ୍ଗରେ, - ଗୋଟିଏ କ୍ୟାମେରା ଯେଉଁଭଳି କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟ ଅଥବା ଦୃଶ୍ୟର ଅବିକଳ ଫଟୋଟିଏ ଉଠାଇ ଆଣୁଥାଏ, ଆମେ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ପୂର୍ଣ୍ଣ ବୈଚିତ୍ର୍ୟହୀନ ଭାବରେ ଦିନ ପରେ ଦିନ ବିତାଇ ଦେଉଥାଉ ଏବଂ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଏକ ସର୍ଜନାତ୍ମକ ଢ଼ଙ୍ଗରେ, - ମୂଳତଃ ଏକ ସୃଷ୍ଟିମୂଳକ ଧାରାରେ, ଅର୍ଥାତ୍, ଜୀବନରେ ଯାହାକିଛିର ସମ୍ପର୍କରେ ଆସୁ, ସେଥିରେ ଆହୁରି କେତେ କେତେ ଜୀବନ୍ତ ଉଦ୍ଦୀପନାକୁ ଆଣି ଭରି ଦେଇପାରୁ, ପୁନଃସୃଜନର ଏକ କଳାବିଧିର ସାହାଯ୍ୟ ନେଇ ଯାବତୀୟ ବସ୍ତୁରେ ନୂଆ ବ୍ୟଞ୍ଜନାମାନ ଆଣି ଯୋଡ଼ି ଦେଉ, - ଏହି ଜଗତକୁ, ଆମ ଜଗତଟିକୁ ଅଧିକ ସମୃଦ୍ଧିବନ୍ତ କରିବାରେ ଲାଗିଥାଉ । ଆମର ସକଳ କ୍ରିୟାଶୀଳତା ମଧ୍ୟରେ ସତେଅବା ଏକ ସ୍ୱତଃସ୍ଫୂର୍ତ୍ତତା ରହିଥାଏ, ତାହାହିଁ ଆମ ଜୀବନରେ ସର୍ବପ୍ରଧାନ ସଞ୍ଚାଳିକା-ଶକ୍ତିରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥାଏ, – ଆମର ମାନସିକ ତଥା ଭାବଗତ ଯାବତୀୟ ଶକ୍ତିମତ୍ତାକୁ ଅସୁମାରି ନୂତନତାରେ ଉକୁଟାଇ ଆଣିବାରେ ଲାଗିଥାଏ । (ପୃଷ୍ଠା-୮୮)

ଆମର ସାଂପ୍ରତିକ ସଂସ୍କୃତିରେ ଏହି ଦ୍ୱିତୀୟ କ୍ରିୟାତ୍ମକତାଟି ଯେ ଏଡ଼େ ଚାକ୍ଷୁଷ ଭାବରେ କ୍ଷୀଣ ହୋଇ ଆସୁଛି, ଉପସ୍ଥିତ ଆଲୋଚନାଟିର ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ ମଧ୍ୟ ଆମେ ତାହାକୁ ବୁଝିବାର ପ୍ରୟାସ କରିପାରିବା । ଆମ ଆଖିରେ ବସ୍ତୁ ଅଥବା ସ୍ଥିତିଗୁଡ଼ିକ ଯେତିକି ବୋଲି ପ୍ରତୀତ ହେଉଛି (କିମ୍ବା ଆମେ ଆତଯାତ ହେଉଥିବା ସଂସ୍କୃତି ସେଗୁଡ଼ିକ ମାତ୍ର ସେତିକି ବୋଲି ଜାଣିବାକୁ ଆମକୁ ଶିକ୍ଷା ଦେଉଛି), ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ଇଚ୍ଛା କଲେ ନିଜର ଜୀବନରେ ନିଜକୁ ସେତିକି ଭିତରେ ଆବଦ୍ଧ କରି ରଖିପାରେ ସତ, ମାତ୍ର ସେପରି କରିବାଦ୍ୱାରା ସେ ନିଜ ଭିତରୁ କୌଣସି ଖିଅ ଯୋଡ଼ି ଆଣି ସେଗୁଡ଼ିକୁ ମୋଟେ କୌଣସି ବ୍ୟଞ୍ଜନା ଦେଇ ପାରେନାହିଁ । ଏହି ବ୍ୟକ୍ତି ପୁଣି ନିଜକୁ ଜଣେ ଶୁଦ୍ଧ 'ବାସ୍ତବବାଦୀ' ବୋଲି ମଧ୍ୟ କହୁଥାଏ । ସିଏ ବିଚରା ଖାଲି ଉପରଭାଗଟିକୁ ଦେଖୁଥାଏ, କେବଳ ଉପରୁ ଉପରୁ ହିଁ ଦେଖୁଥାଏ । ମୋଟେ ଭିତରକୁ ଭେଦି ପାରେନାହିଁ, ଅସଲଗୁଡ଼ିକୁ ସ୍ପର୍ଶ ହିଁ କରି ପାରେନାହିଁ ଏବଂ ତେଣୁ, ଯାହାକିଛି ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇ ପାରିନାହିଁ ମାତ୍ର ପ୍ରକାଶିତ ହେବାପାଇଁ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଛି, ସେଇଟିଯାଏ ସିଏ

ମୋଟେ ପହଞ୍ଚ ପାରେନାହିଁ । ଟିକିନିଖି କେତେ କ'ଣ ଦେଖେ, ଜିରା ଭିତରେ ଶିରାଗୁଡ଼ିକୁ ମଧ୍ୟ ଦେଖୁଥାଏ ଓ ପ୍ରକୃତରେ କେତେ କ'ଣ ଦେଖିଲା ବୋଲି କେତେ ଆନନ୍ଦ ପାଉଥାଏ ସିନା, କିନ୍ତୁ ସମଗ୍ରଟିକୁ ମୋଟେ ଦେଖି ନଥାଏ, ସମଗ୍ର ସନ୍ଦେଶଟିକୁ ମୋଟେ ଘ୍ରାଣ କରି ପାରିନଥାଏ । ଗଛମାନଙ୍କୁ ଦେଖେ, ଜଙ୍ଗଲଟିକୁ ଦେଖେନାହିଁ । ଯେତିକି ଦେଖାଯାଉଛି ଅର୍ଥାତ୍ ମୂର୍ତ୍ତ ରୂପଗୁଡ଼ିକର ମାଧ୍ୟମରେ ବାହାରେ ପ୍ରକଟ ହୋଇ ପାରୁଛି, ସତ୍ୟ କହିଲେ ସେ କାର୍ଯ୍ୟତଃ ସେହିଗୁଡ଼ିକର ସମଷ୍ଟିକୁ ହିଁ ବୁଝେ । ଏହିଭଳି ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ଭିତରେ କଳ୍ପନାର ଆଦୌ କୌଣସି ଅଭାବ ନଥାଏ ସିନା, ମାତ୍ର କେବଳ ଗଣନାଦ୍ୱାରା ହିସାବ କରି ଅଂଶଟାକୁ ପୂରାଟା ସହିତ ଯୋଡ଼ିବାରେ ହିଁ ସେହି କଳ୍ପନାଶକ୍ତିଟା ସଦାବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ଜ୍ଞାତଗୁଡ଼ାକୁ ଏକାଠି ଯୋଡ଼ିବାରେ ଲାଗିଥାଏ, – କେବଳ ସେତିକିମାତ୍ରର କୌଣସି ଅସ୍ତିତ୍ୱ ରହିଛି ବୋଲି ନିଜକୁ ବୁଝାଇ ଦେଇଥାଏ ଏବଂ ତାହାରି ଆଧାର ଉପରେ ସେଗୁଡ଼ିକର ଭବିଷ୍ୟ କ୍ରିୟାତ୍ମକତା ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ ଅନୁମାନ କରିବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ଏହି ଅବସ୍ଥାଟିକୁ ମନୋବିକୃତିର ପ୍ରକରଣରେ ଆମେ ନିଉରୋସିସ୍ ବୋଲି କହିପାରିବା । ଏହି କାଟର ଅନ୍ୟ ଯେଉଁ ବିକୃତିଟିକୁ ସାଇକୋସିସ୍ ବୋଲି କୁହାଯିବ, ସେଥିରେ ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟ ବାସ୍ତବ ବିଷୟରେ ନିଜର ବୋଧଶକ୍ତିଟିକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ହରାଇ ଦେଇଥାଏ । ତା'ନିଜ ଭିତରେ ସିଏ ନିଜର ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ବୋଧଜଗତ୍ର ନିର୍ମାଣ କରି ତାହାରି ଭିତରେ ବାସ କରୁଥାଏ । ପୂର୍ଣ୍ଣ ଆସ୍ଥା ସହିତ ସେଇଠି ରହିଥାଏ; – ଅନ୍ୟ ସାଧାରଣ ବୋଧସମ୍ପନ୍ନ ମନୁଷ୍ୟମାନେ ଯାହାକୁ ବାସ୍ତବବୋଲି କହନ୍ତି ଏବଂ ଯେଉଁଟି ମଧ୍ୟରେ ଜୀବନ ବଞ୍ଚୁଥାଆନ୍ତି, ସେଇଟି ତା'ଲାଗି ଅବାସ୍ତବ ହୋଇ ରହିଥାଏ ।

ଉଭୟେ ହିଁ ଅସୁସ୍ଥ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି । ସାଇକୋଟିକ୍ ମନୁଷ୍ୟଟି ସମାଜ ସହିତ ମେଳ ରଖି ଆଦୌ ଚଳି ପାରେନାହିଁ । ଜଣେ ସାଧାରଣ ମନୁଷ୍ୟର ବିଶ୍ୱବୋଧର ଯାବତୀୟ ଉପାଦାନ ତାକୁ ଛାଡ଼ିକରି ଚାଲି ଯାଇଥାନ୍ତି । ଦୁଇଟିଯାକ ପ୍ରକାରକୁ ଆମେ ଏକାଧିକ ଔଚିତ୍ୟରୁ ପରସ୍ପରର ଅନୁପୂରକ ବୋଲି ମଧ୍ୟ ବେଶ୍ କହିପାରିବା । ଏବଂ, ଏହି ଦୁଇଟିଯାକର ପ୍ରକୃତ ବିପରୀତ ଧାରାଟି ହେଉଛି ଏକ ସକାରାତ୍ମକ ଏବଂ ସର୍ଜନାତ୍ମକ ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବାର ଶୈଳୀ, – ନିଜର ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ସମ୍ଭାବନାଗୁଡ଼ିକୁ ଆବିଷ୍କାର କରିବା ଓ ସେଗୁଡ଼ିକର ବିକାଶ ନିମନ୍ତେ ସବୁମନ୍ତେ ସକ୍ରିୟ ଏବଂ ସମ୍ମତ ହୋଇ ରହିଥିବା । ଜଣେ ସୁସ୍ଥ ଏବଂ ସାଧାରଣ ମନୁଷ୍ୟ ଭିତରେ ସୁନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ଏକ ସାମର୍ଥ୍ୟ ରହିଥାଏ, ଯାହାଦ୍ୱାରା ସେ ତା'ର ଚତୁଃପାର୍ଶ୍ୱରେ ବିଦ୍ୟମାନ ଥିବା ପୃଥିବୀଟିକୁ ଭାବାତ୍ମକ ଭାବରେ ବଞ୍ଚି ପାରୁଥାଏ ତଥା ଯୁଗପତ୍ ଭାବରେ ଆପଣାର ଶକ୍ତି ଏବଂ ସୃଜନାତ୍ମକ

ସାମର୍ଥ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ରୟୋଗ କରି ସେଥିରେ ଏକ ନିଜସ୍ୱତା ମଧ୍ୟ ଭରି ଦେଇ ପାରୁଥାଏ । ପୃଥିବୀର ଅଧିକ ଜୀବନ୍ତ ଓ ସମୃଦ୍ଧିମନ୍ତ ହେବାରେ ନିରନ୍ତର ସହାୟତା କରୁଥାଏ । ଯଦି ଏହି ଦୁଇଟିଯାକରୁ କୌଣସି ଗୋଟିଏ ମଧ୍ୟ କୌଣସି କାରଣରୁ କ୍ଷୀଣବଳ ହୋଇଯାଏ, ତେବେ ବ୍ୟକ୍ତି ଯାବତୀୟ ଅନ୍ତର୍ଗତ ଅସୁସ୍ଥତା ଦ୍ୱାରା ଆକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇପଡ଼େ । ନିଜ ପାଦତଳର ଭୂମିଟି ଉପରେ ଯଥେଷ୍ଟ ନିର୍ଭର ସହିତ ଛିଡ଼ା ହୋଇଥାଏ ଏବଂ ତଥାପି ଆପଣାର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଅବଦାନଗୁଡ଼ିକ ଦ୍ୱାରା ସେଥିରେ ନାନା ଅଭିନବତା ଆଣି ଦେଇ ମଧ୍ୟ ପାରୁଥାଏ ।

ଏହିପରି ଏକ ଅଭିନବତାପୂର୍ଣ୍ଣ ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରଭବସମର୍ଥ ଜୀବନ, — ତାହାର ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି-କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏକ ସମଗ୍ର ଶ୍ରଦ୍ଧାଗୁଣ ହିଁ ସର୍ବଦା ତାହାକୁ ଚିହ୍ନିବାର ପ୍ରଧାନତମ ଲକ୍ଷଣ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ଶ୍ରଦ୍ଧା, ଅର୍ଥାତ୍ ଯତ୍ନଶୀଳତା, ଦାୟିତ୍ୱବୋଧ, ଏକ ସହଜ ସମ୍ମାନସମ୍ପନ୍ନ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ତଥା ଏକ ଜ୍ଞାନମୟତା । ଯଥାର୍ଥ ଭଲ ପାଇବାକୁ ଆମେ କଦାପି symbiosis ଅର୍ଥାତ୍ ସହଜୀବିତା ସହିତ ଗୋଳାଇ ମିଶାଇ ଦେବାନାହିଁ । ଯାବତୀୟ ସହଜୀବିତାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ସଂପୃକ୍ତ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ସହିତ ଅବଶ୍ୟ ନାନା ନିର୍ଭରଶୀଳତାର ସୂତ୍ରରେ ବାନ୍ଧି ହୋଇ ରହିଥାଏ ସତ, — ମାତ୍ର ସେଭଳି ଏକ ପ୍ରକ୍ରିୟା ମଧ୍ୟରେ ଆପଣାର ସ୍ୱାଧୀନତାଟିକୁ ହରାଇ ବସେ ଅଥବା ଆପଣାର ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଅସ୍ତିତ୍ୱ ରହିଛି ବୋଲି ମୋଟେ ଅନୁଭବ ହିଁ କରୁନଥାଏ । ଆପଣାକୁ ଖୁବ୍ ସ୍ଫୂର୍ତ୍ତିର ସହିତ ଆଉଜଣକର ଏକ ଅଂଶରେ ପରିଣତ କରି ରଖି ସେ ନିଜକୁ ଏକାକୀ ହୋଇ ପଡ଼ିବାର ଆଶଙ୍କାଟିରୁ ହିଁ ହୁଏତ ବଞ୍ଚାଇ ରଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥାଏ । ଏଥିରେ ସେ ଦୁଇପ୍ରକାର କୌଶଳକୁ କାମରେ ଲଗାଇପାରେ: ସେହି ଅପର ବ୍ୟକ୍ତିଟି ଦ୍ୱାରା ଆପେ ଗିଳି ହୋଇଯାଏ ଅଥବା ସେହି ଅପର ପକ୍ଷଟିକୁ ସ୍ୱୟଂ ଗିଳି ପକାଇଥାଏ । ପ୍ରଥମ ଧାରାଟିକୁ - ଆପେ ନିଷ୍କ୍ରିୟ ରହିବ ଏବଂ ଅପର ପକ୍ଷଟି ଦ୍ୱାରା ଗିଳି ହୋଇଯିବ, ମନଃଚିକିତ୍ସାର ପରିଭାଷାରେ ତାହାକୁ masochism ବୋଲି ପରିଚିତ କରାଯାଇଛି; ଏବଂ ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ, ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଗିଳି ପକାଇବାର ଯେଉଁ ଦ୍ୱିତୀୟ ପ୍ରବୃତ୍ତି ତଥା ବୃତ୍ତିଟି, - ଏଇଟି ସଚରାଚର ଭାରି ସକ୍ରିୟ ତାପ ସହିତ ଆପଣାକୁ ବ୍ୟକ୍ତ କରିଥାଏ, ଏଇଟିକୁ sadism ବୋଲି କୁହାଯାଇଛି । ତଥାପି ସହଜୀବୀର ଆଚରଣ ମଧ୍ୟରେ ତ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହେବାର ଏବଂ ତାହାରିଦ୍ୱାରା ଏକ ଅନ୍ତରଙ୍ଗତା ଅନୁଭବ କରିବାର ଲାଳସାଟିଏ ସର୍ବତ୍ର ରହିଥାଏ; କିନ୍ତୁ, ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆଉପ୍ରକାରେ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ବ୍ୟକ୍ତ କରିବାର ଧାରାଟି ରହିଛି, ଯେତେବେଳେ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ଆପଣାକୁ ସ୍ଥିତିଟି ଭିତରୁ

ପ୍ରତ୍ୟାହାର କରିଆଣେ, ଦୂରକୁ ହଟିଯାଏ ଏବଂ ଅନେକ ସମୟରେ ହିଂସ୍ର ହୁଏ, କ୍ଷତି କରିବ ବୋଲି ଉତ୍ସାହିତ ହୋଇ ଉଠେ ଓ କିଛି ମଉକା ପାଇଲେ କେତେ କ'ଣ ଭାଙ୍ଗିରୁଜି ମଧ୍ୟ ପକାଏ । ପ୍ରତ୍ୟାହାରର ଅବସ୍ଥାଟିକୁ ଆମେ ନିଷ୍କ୍ରିୟତାର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ସଦୃଶ ଗ୍ରହଣ କରିବା ଏବଂ ହିଂସ୍ର ହେବାକୁ ସେହି ପ୍ରବୃତ୍ତିର ସକ୍ରିୟ ହୋଇ ଏକ ଆତ୍ମସନ୍ତୋଷ ଲାଭ କରୁଥିବାର । ନିଜ ବଞ୍ଚିବାର ସେହି ଅସଲ ଶ୍ରଦ୍ଧାକ୍ଷେତ୍ରଟିରେ ଯେତେବେଳେ ବ୍ୟକ୍ତି ଏକାଧିକ କାରଣରୁ ଜୀବନବାଟଟିକୁ ଚାଲିବାର ସବାମୂଳ ଉତ୍ସାହଟିକୁ ହରାଇବସେ, ପ୍ରାୟ ନିୟମତଃ ସେହି ଅବସର ମାନଙ୍କରେ ହିଁ ହିଂସ୍ର ହୁଏ ଓ ସବୁକିଛି ଭାଙ୍ଗିରୁଜି ପକାଇବ ବୋଲି ଇଚ୍ଛା କରୁଥାଏ । ଅଧ୍ୟାପକ ଏରିକ୍ ଫ୍ରମ୍‌ଙ୍କର ଭାଷାରେ, –it is the energy of unlived life transformed into energy for the destruction of life. (ପୃଷ୍ଠା -୧୧୦)

ସମଗ୍ର ପ୍ରକ୍ରିୟାଟିର ନକ୍‌ସାଟିକୁ ମୋଟାମୋଟି ହେତୁରେ ରଖି ପାରିବା ନିମନ୍ତେ ଶ୍ରୀ ଫ୍ରମ୍ ଏହାପରେ ପ୍ରାୟ କାରଣ ତଥା ପରିଣାମଗୁଡ଼ିକୁ ପରସ୍ପର-ସମ୍ବନ୍ଧିତ କରି ଦର୍ଶାଇ ଦେଇଛନ୍ତି । ଏବଂ, ତା'ପରେ ସେଗୁଡ଼ିକର ପରବର୍ତ୍ତୀ ଆହୁରି ବିଶଦ ବ୍ୟାଖ୍ୟାଗୁଡ଼ିକୁ ମଧ୍ୟ କରିଛନ୍ତି । ଆମେ ମଧ୍ୟ ସେଇଟିକୁ ଅବିକଳ ସେହି କ୍ରମରେ ହିଁ ଟିପି ରଖିବା । ଅଧିକ ଉଚିତ ମନେ କରି ଲେଖକ ବ୍ୟବହାର କରିଥିବା ମୂଳ ଇଂରାଜୀ ସୂଚକ-ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକୁ ମଧ୍ୟ ଅକ୍ଷୁଣ୍ଣ ହିଁ ରଖାଯାଇଛି ।

Assimilation	Socialization	
I. Non-productive Orientation:		
(a) Receiving (Acccepting)	....Masochistic (loyality)	Symbiosis
(b) Exploiting (Taking)...	Sadistic (Authority)	Symbiosis
(c) Hoarding (Preserving)	Destructive (Assertiveness)	withdrawal
(d) Marketing (Exchanging)	Indifferent (Fairness)	withdrawal
II. Productive Orientation :		
Working...	Loving, Reasoning	

- ପୃଷ୍ଠା - ୧୧୧

ପ୍ରୋଟେଷ୍ଟାଣ୍ଟ୍ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ୍ ଧର୍ମର ଦୁଇ ପ୍ରତିଷ୍ଠାତା ଓ ପ୍ରବକ୍ତା ଜନ୍ କାଲ୍‌ଭିନ୍ ଏବଂ ମାର୍ଟିନ୍ ଲୁଥର ମନୁଷ୍ୟକୁ ଯେଉଁପରି ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖିଥିଲେ, ଆଧୁନିକ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ସମାଜର ବିକାଶ-କ୍ଷେତ୍ରରେ ତାହାର ଏକ ବୃହତ୍ ପ୍ରଭାବ ଅବଶ୍ୟ ପଡ଼ିଛି । ସେମାନେ ଏପରି ଗୋଟିଏ ମୂଳଦୁଆ ପକାଇ ଦେଇ ପାରିଛନ୍ତି, ଯେଉଁଥିରେ କି ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟର ନିଜ ସୁଖକୁ ତା' ଜୀବନର ଲକ୍ଷ୍ୟ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରା ଯାଇନଥିଲା । ବରଂ, ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟକୁ ଯେଉଁଠି କେବଳ ଏକ ସାଧନରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଉଛି, ଯେଉଁଠି ସିଏ ଏକ ଗୌଣ ସହାୟକ ଭାବରେ କାମରେ ଲାଗୁଛି, ତାହାରି ପରିଚର୍ଯ୍ୟା କରିବା ହିଁ ମନୁଷ୍ୟଜୀବନର ପରମ ଲକ୍ଷ୍ୟ ତଥା ଧ୍ୟେୟ ବୋଲି ଘୋଷଣା କରା ଯାଇଥିଲା । ଲକ୍ଷ୍ୟଟି ତା' ପହଞ୍ଚ ତଥା ଗାରଗୁଡ଼ିକର କେଜାଣି କେତେ ନା କେତେ ସେପାଖରେ, – ସିଏ ହେଉଛନ୍ତି ଏକ ସର୍ବଶକ୍ତିମାନ୍ ପରମେଶ୍ୱର ଏବଂ ଏହି ମର୍ତ୍ତ୍ୟଲୀଳାର ଯାବତୀୟ କାରବାରରେ ସର୍ବୋଚ୍ଚ କ୍ଷମତାଗୁଡ଼ିକର ଅଧିକାରୀ ଏହି କର୍ତ୍ତାମାନେ । କର୍ତ୍ତାମାନେ ତିଆରି କରି ଦେଉଥିବା ନିୟମ ତଥା ଆଦେଶମାନଙ୍କୁ ମନୁଷ୍ୟ ଅବଶ୍ୟ ପାଳନ କରିବ : ରାଷ୍ଟ୍ରର ଅନୁଗତ ହୋଇ ରହିବ, ବଜାରର ନିୟମଗୁଡ଼ିକ ଅନୁସାରେ ବୋଲ ତଥା ବ୍ୟବସ୍ଥାଗୁଡ଼ିକୁ ପାଳନ କରିବ, – ତେବେ ଯାଇ ସଫଳ ହେବ, ସୁଖ ପାଇବ । କିନ୍ତୁ ଆଗକୁ ଯାଇ କୁହାଯାଇ ପାରିବ ଯେ, ଆଧୁନିକ ସଂସ୍କୃତି ସାମଗ୍ରିକ ଭାବେ ବିଫଳତା ଆଡ଼କୁ ଗତି କରୁଥିବାର ଏବେ ଯେପରି ଅନୁମାନମାନ କରାଯାଉଛି, ସେଥିସକାଶେ ବ୍ୟକ୍ତିବାଦକୁ ଆଉ ସେତେ ପରିମାଣରେ ଦାୟୀ କରିବା ଆଦୌ ଉଚିତ ହେବନାହିଁ । ଏଯୁଗରେ ସମସ୍ତେ ପ୍ରଧାନତଃ ନିଜ ସ୍ୱାର୍ଥ ଭିତରେ ବିଜଡ଼ିତ ହୋଇ ରହିଲେଣି ଏବଂ ତାହାକୁ ହିଁ ଚଳନ୍ତି ଜୀବନର ଅସଲ ନୈତିକ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବୋଲି ଅଧିକସଂଖ୍ୟକ ମନୁଷ୍ୟ ମାନି ନେଉଛନ୍ତି ବୋଲି ଏହିସବୁ ନାନା କ୍ଷୟିଷ୍ଣୁତା ପରିଦୃଷ୍ଟ ହେଉନାହିଁ । ବରଂ ଅସଲ କାରଣଟି ତ ହେଉଛି ଯେ, ମନୁଷ୍ୟର ପ୍ରକୃତ ଆତ୍ମସ୍ୱାର୍ଥ ଯେ ବସ୍ତୁତଃ କେଉଁଠାରେ ନିହିତ ହୋଇ ରହିଛି, ସେଇଟିକୁ ବୁଝିବାରେ ହିଁ ଏବେ ବହୁତ ବ୍ୟତିକ୍ରମ ଘଟିଛି ବୋଲି ପୃଥିବୀରେ ଆମମାନଙ୍କ ଜୀବନରେ ଏତେ ଏତେ ପ୍ରମାଦ ଆସି ପହଞ୍ଚୁ ଯାଉଛନ୍ତି । ଏବେ ମନୁଷ୍ୟମାନେ ନିଜର ସ୍ୱାର୍ଥଗୁଡ଼ିକୁ ନେଇ ଯେ ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ରହି ଯାଉଛନ୍ତି, ସେକଥା ଠିକ୍ ନୁହେଁ; ପ୍ରକୃତ ଘଟଣାଟି ହେଉଛି ଯେ ସେମାନେ ସେହି ସ୍ୱାର୍ଥଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ଯଥେଷ୍ଟ ସଚେତନ ହୋଇ ପାରୁନାହାନ୍ତି । ଯାହାକୁ ସେମାନଙ୍କର ଅସଲ 'ମୁଁ' ଟି ବୋଲି କୁହାଯିବ, ସେଇଟି ବିଷୟରେ ବିସ୍ମୃତ ହୋଇ ରହି ଯାଉଛନ୍ତି, – ତାହାର ଯଥାର୍ଥ-ଅନୁଶୀଳନ ଆଦୌ ହୋଇ ପାରୁନାହିଁ । ସେମାନେ କ୍ରମେ ବହୁତ ସ୍ୱାର୍ଥପର ହୋଇଗଲେଣି ବୋଲି ଯେ ସେମାନଙ୍କର ପୃଥିବୀରେ ଏହି ଯାବତୀୟ ଅବକ୍ଷୟ ନିମନ୍ତେ

ବାଟ ଖୋଲିଯାଉଛି, ସେକଥା ମୋଟେ ନୁହେଁ । ଅସଲ କାରଣଟି ବରଂ ହେଉଛି ଯେ ସେମାନେ ଆଉ ନିଜକୁ ଭଲ ପାଉନାହାନ୍ତି । (ପୃଷ୍ଠା -୧୩୯)

ଗୋଟିଏ ଜାତିର ବିବେକ, ଯାହାକି ବହୁବିଧ କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱର ଚାପରେ ପଡ଼ି ଗଢ଼ିହୋଇ ଆସିଥାଏ; ସେହି ବିବେକ ସ୍ୱୟଂ କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ ରଖିଥାଏ ଏବଂ କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ ଦେଖାଉଥାଏ । ଆଦୌ ଭିତରୁ ପ୍ରେରଣା ପାଇ ସହଜ ଭାବରେ ଗଢ଼ିହୋଇ ଆସିନଥାଏ । ଆଉଗୋଟିଏ ବିବେକ ଥାଏ, ଯାହାକୁ ଆମେ ମାନବବାଦୀ ବା ମାନବଧର୍ମୀ ବିବେକ ବୋଲି କହିପାରିବା । ସେହି ବିବେକଟିକୁ ଆମ ସମଗ୍ର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱର ହିଁ ଏକ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ବା ପରିପ୍ରକାଶ ବୋଲି କହିବା । ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ଭଲି ଭଲି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆପଣାର ଧର୍ମଟିକୁ ହିଁ ପାଳନ କରୁଛି କି ନାହିଁ ଅର୍ଥାତ୍ ଆପଣାର ଉଚିତ ଭୂମିକାଟିକୁ ଗ୍ରହଣ କରିପାରୁଛି କି ନାହିଁ, ମାନବବାଦୀ ବିବେକ ତାହାରି ବିଷୟରେ ନିଜର ପ୍ରତିକ୍ରିୟାଗୁଡ଼ିକୁ ବ୍ୟକ୍ତ କରୁଥାଏ । ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱଟି ବାଟରୁ ହୁଡ଼ିଗଲେ କ'ଣ ବିଗିଡ଼ି ଗଲା ବୋଲି ଘ୍ରାଣ କରିପାରେ । ଆମକୁ ତାହା କେବେହେଲେ ଖଣ୍ଡିତ କରି ଦେଖେନାହିଁ, ଆମ ସାମର୍ଥ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ମଧ୍ୟ ମୋଟେ ଅଲଗା କରି ଦେଖେନାହିଁ । ଆମର ଏହି ମାନବୀୟ ତଥା ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଜୀବନଟିର ସମଗ୍ର ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ ହିଁ ତାହା ଆମ ସାମର୍ଥ୍ୟଗୁଡ଼ିକର ବିଚାର କରେ । ଜଣେ ଜଣେ ପୂର୍ଣ୍ଣତାକାମୀ ମନୁଷ୍ୟ ହିସାବରେ ଆମ ବାଟରେ ଅଛୁ ତ, ସୁସ୍ଥ ଓ ସମଗ୍ର ଭାବରେ ଅଗ୍ରସର ହୋଇ ପାରୁଛୁ ତ , – ଆମ ଜୀବନରୂପୀ ସେହି କଳାତ୍ମକ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ଆମର ଲବ୍ଧ ଯାବତୀୟ ଜ୍ଞାନ ସହାୟକ ହୋଇ ପାରୁଛି କି ନାହିଁ, ଏଥିରେ ଆମେ କେତେଦୂର ସଫଳ ଅଥବା ବିଫଳ ହେଉଛୁ, ଆମ ଭିତରେ ଥାଇ ଆମର ବନ୍ଧୁଟିଏ ପରି ଏହି ବିବେକଟି ଆମକୁ ସତତ ଚେତା କରି ଦେଉଥାଏ । (ପୃଷ୍ଠା-୧୫୮)

ଆପଣାର ଏକ ସ୍ୱକୀୟ ପରିଚୟରେ ବିକଶିତ ହୋଇ ଉଠିବାରେ ସେହି ସବାମୂଳ ଧର୍ମଟି ଏବଂ ସବାମୂଳ ପ୍ରୟାସଟି, ଏବଂ, ଅପର ପକ୍ଷରେ ସେହି ବିକାଶର ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦ ପ୍ରକ୍ରିୟାଗୁଡ଼ିକୁ ବାଧା ଦେଇ ଅଟକାଇ ରଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିବା ସେହି ଜୀବନ-ପ୍ରତିକୂଳ ଅନ୍ୟ ଶକ୍ତିଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ ଯେତେବେଳେ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ଉପସ୍ଥିତ ହୁଏ ଏବଂ କେଉଁଠି କ'ଣ ପ୍ରକୃତରେ ଭାରି ଦୋହଲି ଯିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରେ, ସେହି ଅବସ୍ଥାକୁ ହିଁ ଆମେ ନିଉରୋସିସ୍ ବୋଲି ଜାଣିବା । ଯେକୌଣସି ଶାରୀରିକ ରୋଗ ପରି ନିଉରୋସିସ୍‌ର ମଧ୍ୟ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଲକ୍ଷଣ ସର୍ବଦା ଅବଶ୍ୟ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରା ଯାଇପାରେ । ଗୋଟିଏ ପାଖରେ ଆମ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱର ସୁସ୍ଥ ଅଂଶଟି, ଯାହା ଅଭିବୃଦ୍ଧି ଇଛା କରୁଥାଏ, ସଂପ୍ରସାରଣ ଚାହୁଥାଏ ଏବଂ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଡ଼ୋର ଲଗାଇ ଚତୁଷ୍ପାର୍ଶ୍ୱର ଜଗତଟି ସହିତ ଆପଣାକୁ

ଯୁକ୍ତ କରି ରଖିବାର ବାସନାଗୁଡ଼ିକୁ ବହନ କରୁଥାଏ, ଏହି ସବୁକିଛିକୁ ବିରୋଧ କରୁଥିବା ଖର୍ବକାରୀ ପ୍ରଭାବଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ତାହା ପ୍ରକୃତରେ ଏକ ଯୁଦ୍ଧ ନିମନ୍ତେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଯାଏ ଏବଂ ସେହି ଲଢ଼େଇଟିର ଲକ୍ଷଣଗୁଡ଼ିକ ଆମକୁ ବିକ୍ଷୁବ୍ଧ କରି ରଖିଥିବା ନିଉରୋସିସ୍‌ର ନାନା ଲକ୍ଷଣରୂପେ ପ୍ରକଟ ହେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରେ । ଆପଣାକୁ ଉନ୍ମୋଚିତ କରି ଆଣିବାର ଅତ୍ୟାବଶ୍ୟକ ପ୍ରକ୍ରିୟାଟିରେ କ'ଣସବୁ ଆସି ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ହୋଇ ଛିଡ଼ା ହୁଅନ୍ତୁ, ଆମ ଭିତରର ଅସଲ ଆସ୍ପୃହାମାନେ ତାହା କଦାପି ସହ୍ୟ କରି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ତେଣୁ, ଏକ ଯୁଦ୍ଧ ଅବଶ୍ୟମ୍ଭାବୀ ହୁଏ । (ପୃଷ୍ଠା –୨୨୦)

କେତେ ଅଳପ ଶବ୍ଦରେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଏରିକ୍ ଫ୍ରମ୍ ମନୁଷ୍ୟ ବିଷୟରେ, ତୁମ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କ ବିଷୟରେ କେଡ଼େ ବଡ଼ କଥାଟିକୁ ପ୍ରକାଶ କରି ପାରିଛନ୍ତି : Man's main task in life is to give birth to himself, to become what he potentially is, – ଆପଣାର ଜୀବନରେ ମନୁଷ୍ୟର ସର୍ବପ୍ରଧାନ କାର୍ଯ୍ୟଟି ହେଉଛି ଆପଣାକୁ ଜନ୍ମ ଦେବା; ସିଏ ତା'ର ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ବିଧାନ ଅନୁସାରେ ଯାହା ହେବ ବୋଲି ଆସିଛି, ତାହାହିଁ ହେବା । (ପୃଷ୍ଠା–୨୩୭) ମନୁଷ୍ୟଜାତିର ଇତିହାସରେ ଯେଉଁସବୁ ସମ୍ପଦଗୁଡ଼ିକୁ ତାହାର ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ଅର୍ଜନ ବୋଲି କୁହାଯିବ, ତାହାକୁ ଏକାନ୍ତ ଲଜ୍ଜାହୀନ ଭାବରେ ଖଣ୍ଡନ କରୁଥିବା ଜୀବନଶୈଳୀ ଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ନିଜ ସଂସ୍କୃତିଟିର ତୁଳନା କରି ହୃଷ୍ଟ ହେବାରେ ଲାଗିଥିବା, ତେବେ ଅବଶ୍ୟ କହିବାକୁ ହେବ ଯେ ଏପରି କରି ଆମେ ବସ୍ତୁତଃ ମୁଖାଟିଏ ପିନ୍ଧି ଆମ ନିଜର ନୈତିକ ସମସ୍ୟାଟିକୁ ନିଜଠାରୁ ଅନ୍ତରାଳ କରି ରଖିବାକୁ ହିଁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଛୁ । ମାତ୍ର ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ଯେ ଆମେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କ୍ଷମତାଗୁଡ଼ିକ ପାଖରେ ମୁଣ୍ଡ ନୁଆଁଇ ପକାଉଛୁ ଏବଂ ତାହାକୁ ସ୍ୱୀକାର କରି ନେଉଛୁ, ସେହି କଥାଟି ଆମେ କେବେହେଲେ ଟାଳିଦେଇ ପାରିବାନାହିଁ । ହଁ, ଆମକୁ କୌଣସି ଡ଼ିକ୍ଟେଟର୍‌ର ଦୌରାତ୍ମ୍ୟ ମୋଟେ ସହ୍ୟ କରିବାକୁ ପଡୁନାହିଁ ଏବଂ ତାହା ସହିତ ଯୋଡ଼ା ହୋଇଥିବା କୌଣସି ରାଜନୀତିକ ବ୍ୟୁରୋକ୍ରାସି ଏଠି ଆମକୁ କୌଣସି ଗଞ୍ଜଣା ଦେଉନାହାନ୍ତି ସତ, କିନ୍ତୁ ଏକ ଅଦୃଶ୍ୟ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ବଜାର ଆମକୁ ନାନାଭାବେ କାବୁ କରି ରଖିଛି, ତଥାକଥିତ ସାଧାରଣ ମତ (public opinion)ର ଭୂତମାନେ ଆମକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଶୋଚନୀୟ ଭାବରେ ଇଚ୍ଛାମତେ ଏଣେ ତେଣେ ନେଇ କଚାଡ଼ି ଦେଇ ପାରୁଛନ୍ତି, ତଥାକଥିତ 'common sense' – ଅଧ୍ୟାପକ ଫ୍ରମ୍ ତାହାକୁ 'common nonsense' ବୋଲି ଆଖ୍ୟାୟିତ କରିଛନ୍ତି ଏବଂ ଏହି ଏତେ ଏତେ ଯନ୍ତ୍ର ଆମକୁ ସେମାନଙ୍କର ଭୃତ୍ୟରେ ପରିଣତ କରିବାର ବରାଦ ମଧ୍ୟ କରୁଛନ୍ତି ।

ତେଣୁ, ଆମର ଏହି ସାଂପ୍ରତିକ କାଳରେ ତଥା ସାଂପ୍ରତିକ ବ୍ୟବସ୍ଥାମାନ ଆମର ହାତଗୋଡ଼ ବାନ୍ଧି ରଖିବାକୁ ପ୍ରବଳ ଓ ପ୍ରବଳତର ହେବାରେ ଲାଗିଥିବା ଏହି ବିଶେଷ ସ୍ଥିତିଟି ମଧ୍ୟରେ ମନୁଷ୍ୟମାନେ ଯେ ନିଜପ୍ରତି ଏପରି ଦାରୁଣ ଭାବରେ ଉଦାସୀନ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି, ସେଇଟି ହେଉଛି ଆମର ସବାବଡ଼ ନୈତିକ ସମସ୍ୟା । ଜଣେ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ହିସାବରେ ଆମ ଜୀବନରେ ଯେ କିଛି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ଏବଂ ଅନନ୍ୟତା ରହିଛି, ଆମେ ସେହି କଥାଟିକୁ ଅନୁଭବ କରି ପାରୁନାହୁଁ । ତାତ୍କାଳିକ ଆଉ ସବୁ କାହାର କେତେ ଆବଶ୍ୟକତାର ପୂରଣ ନିମନ୍ତେ ଆମେ ନିଜକୁ ପ୍ରାୟ ଯନ୍ତ୍ରବତ୍ କରି ପକାଇଲୁଣି, ଆପଣାକୁ ସତେଅବା ଏକ ପଣ୍ୟଭଳି ଦେଖୁଛୁ, - ତେଣୁ ଆମର ନିଜ ଶକ୍ତିଗୁଡ଼ିକ ଆମପାଖରେ ଅଲୋଡ଼ା ହୋଇ ରହି ଯାଉଛନ୍ତି । ସ୍ୱୟଂ ଗୋଡ଼ିଟିଏ କି ପଥରଟିଏ ହୋଇ ସାରିଲୁଣି, ଆପଣାର ପ୍ରତିବେଶୀମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଗୋଡ଼ିପଥର ପରି ଦେଖିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲୁଣି । ନିଜକୁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଶକ୍ତିହୀନ ଲାଗିଲାଣି,– ଆମଦ୍ୱାରା ଆଉ କିଛିହେଲେ କଦାପି ସମ୍ଭବ ହେବନାହିଁ ବୋଲି ଧାରଣା ହୋଇଗଲାଣି । ନିଜ ଶକ୍ତି ଉପରେ କୌଣସି ବିଶ୍ୱାସ ନଥିବାରୁ ମନୁଷ୍ୟ ଉପରେ ମଧ୍ୟ ବିଶ୍ୱାସ ତୁଟିଯାଉଛି । ଆମେ ଧରିନେଲୁଣି ଯେ ଆମଦ୍ୱାରା ଆଉ କିଛିହେଲେ ହେବନାହିଁ । ଅର୍ଥାତ୍, ଜଣେ ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟ ହିସାବରେ ଆମର ବିବେକଟି ଆମକୁ ଛାଡ଼ି ଚାଲିଗଲାଣି । ଆମର ପ୍ରାୟ ସକଳ ପରିଚୟ ପ୍ରାୟ ଗୋଟାଏ ଖୁଆଡ଼ ଭିତରେ ରହିଥିବାର ପରିଚୟ । ଆମେ ହୁଏତ ଭାବି ନେଇଛୁ ଯେ, ଆମରି ସହିତ ଗୋଟାଏ ପଲରେ ମିଶି ଏତେ ଏତେ ମନୁଷ୍ୟ ଯେ ବାଟ ଚାଲୁଛନ୍ତି, ଶେଷକୁ କୋଉଠି ଏକ ଲକ୍ଷ୍ୟରେ ଯାଇ ଅବଶ୍ୟ ପହଞ୍ଚିହେବ । (ପୃଷ୍ଠା-୨୪୮)

ଅର୍ଥାତ୍, ଯେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟ ତା'ର ଜୀବନଲକ୍ଷ୍ୟଟି ତା' ବାହାରେ ହିଁ ରହିଛି - ଏହି ମେଘମାନଙ୍କର ସେପାଖରେ, କିମ୍ବା କେଉଁ ଅତୀତ ଅଥବା ଭବିଷ୍ୟ ଭିତରେ ଯାଇ ରହିଛି ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରୁଛି, ତେବେ ନିଜ ଜୀବନରେ ସିଏ ସର୍ବବିଧ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତା ସେହି ବାହାରେ ହିଁ ରହିଛି ବୋଲି ଏକ ଭ୍ରାନ୍ତିଭିତରେ ଅବଶ୍ୟ ପଡ଼ି ରହିଥିବ । ଯାବତୀୟ ପ୍ରଶ୍ନର ସମାଧାନ ତଥା ଉତ୍ତରକୁ ସିଏ ସେହି ବାହାରେ ଖୋଜିବ ଏବଂ ଭୁଲ କରୁଥିବ । କାରଣ ଧର୍ମତଃ ସବୁ ଉତ୍ତର ଏବଂ ସବୁ ସମାଧାନ ତା' ନିଜ ଭିତରେ ହିଁ ରହିଛି ।(ପୃଷ୍ଠା -୨୪୯)

ଆମ ଜୀବନରେ productive orientation ଅର୍ଥାତ୍ ଗଠନାତ୍ମକ ଦିଗ୍‌ବିନ୍ୟାସଟି ସମଗ୍ରତଃ କିପରି ହେବା ଉଚିତ, ସେହି ବିଷୟରେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଫ୍ରମ୍‌ଙ୍କର ବିଚାରଟିକୁ ଅନୁମାନ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଆମେ ପରିଶେଷରେ ଫ୍ରଏଡ୍‌ଙ୍କ ଠାରୁ ହିଁ ଇଙ୍ଗିତଟିଏ

ପାଇପାରିବା । ଜଣେ ସୁସ୍ଥ ବ୍ୟକ୍ତିର ଜୀବନଟିଏ ବଞ୍ଚିବାର କ୍ରିୟାଶୀଳତାରେ ମୁଖ୍ୟ ଆବେଦନଟି କ'ଣ ହେବା ଉଚିତ ବୋଲି ଏକଦା ଗୋଟିଏ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଦେଇ ଶ୍ରୀ ଫ୍ରଏଡ୍ lieben und arbejten ବୋଲି କହିଥିଲେ: ଭଲ ପାଇବା ଏବଂ ସକ୍ରିୟ ହୋଇ ରହିବା । ନିଜ ନିଜର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଶ୍ରଦ୍ଧାକାଙ୍କ୍ଷା ଗୁଡ଼ିକର କ୍ଷେତ୍ରରେ ସଂପ୍ରସାରଣ ପରେ ଆହୁରି ସଂପ୍ରସାରଣ ଘଟାଇ ଆମେ ଯେତେ ଯେତେ ଆହ୍ୱାନର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବା, ତାହାର ପୂରା ହିସାବଟିଏ କେହି କଦାପି କରି ପାରିବନାହିଁ । ଗାରଟିଏ ପରେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଗାର ଦିଶି ଯାଉଥିବ ଓ ଆକର୍ଷଣ କରିବ । ଏବଂ, ନିଜ ଭିତରେ ସମ୍ମତିଟିଏ ମହଜୁଦ ହୋଇ ରହିଥିବ । ତାହାହିଁ ଅସଲ ସୁସ୍ଥତା, ଜୀବନକୁ ବଞ୍ଚିବାର ଅସଲ ଖୁସୀ ।

- ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଦାସ ।

+++

କ୍ଷୁଦ୍ର ହିଁ ସୁନ୍ଦର

Small is Beautiful

ଲେଖକ : Erik F. Schumacher

" Small is Beautiful" ବା "କ୍ଷୁଦ୍ର ହିଁ ସୁନ୍ଦର" ପୁସ୍ତକର ରଚୟିତା ସ୍ୱର୍ଗତ ଇ.ଏଫ୍.ଶୁମାଖର ବ୍ରିଟିଶ୍ ଜାତୀୟ କୋଲ୍ ବୋର୍ଡ଼ର ଅର୍ଥନୈତିକ ଉପଦେଷ୍ଟା, ବିକାଶୋନ୍ମୁଖୀ ରାଷ୍ଟ୍ରଗୁଡ଼ିକ ପାଇଁ "ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଜ୍ଞାନ" (Intermediate technology) ର ପ୍ରବର୍ତ୍ତକ ଏବଂ ଲଣ୍ଡନର ସ୍କଟ-ବାଡ଼ର ସଂସ୍ଥାର ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ ଭାବରେ ସୁପରିଚିତ ।

ସ୍ୱର୍ଗତ ଶୁମାଖର ଜର୍ମାନୀରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ଓ ୧୯୩୦ ମସିହାରେ ଇଂଲଣ୍ଡର ଅକ୍ସଫୋର୍ଡ଼ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ରୋଡ଼ସ୍ ବୃତ୍ତିଧାରୀ ଛାତ୍ରଭାବେ ଅର୍ଥନୀତି ଅଧ୍ୟୟନ କରିବାକୁ ଯାଇଥିଲେ । ୨୨ ବର୍ଷ ବୟସରେ ସେ ନ୍ୟୁୟର୍କସ୍ଥ କଲମ୍ବିଆ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଅର୍ଥନୀତି ଅଧ୍ୟାପନା ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ବାସ୍ତବ କ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଜ୍ଞାନ ଆହରଣ କରିବା ନିମନ୍ତେ ସେ ଅଧ୍ୟାପନା ଛାଡ଼ି କୃଷି, ବ୍ୟବସାୟ ଓ ସାମ୍ବାଦିକତା କ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରବେଶ କଲେ । ଦ୍ୱିତୀୟ ମହାସମର ସମୟରେ ସେ ଅଳ୍ପ କିଛି ବର୍ଷ ଅଧ୍ୟାପନା କ୍ଷେତ୍ରକୁ ପୁନଃପ୍ରବେଶ କରିଥିଲେ । ଏହାପରେ ୧୯୪୬ରୁ ୧୯୫୦ ମଧ୍ୟରେ ଜର୍ମାନୀରେ ଥିବା ବ୍ରିଟିଶ କଣ୍ଟ୍ରୋଲ କମିଶନଙ୍କ ଅର୍ଥନୈତିକ ଉପଦେଷ୍ଟା ଭାବେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥିଲେ । ଜୀବନର ଶେଷ କେତୋଟି ବର୍ଷ ସେ ବିଭିନ୍ନ ବୈଦେଶିକ ରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କୁ ଗ୍ରାମ ଉନ୍ନୟନ ସମସ୍ୟା ଉପରେ ତାଙ୍କର ମୂଲ୍ୟବାନ ଉପଦେଶ ଦେଇଥିଲେ । ଏକଦା ସେ ଭାରତବର୍ଷକୁ ଆସିଥିଲେ ଏବଂ ଏହି ଦେଶରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ତାଙ୍କ ଭାଷଣଗୁଡ଼ିକ "Roots of Economic Growth" ନାମରେ ଭାରତରେ ପୁସ୍ତିକାକାରରେ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଛି । ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଶୁମାଖରଙ୍କର ଆଉ ଗୋଟିଏ ଗ୍ରନ୍ଥ ହେଉଛି : "A Guide to the Perplexed." ତାଙ୍କର ଏକ ତୃତୀୟ ଗ୍ରନ୍ଥର ଶୀର୍ଷକ "Good work" । ୧୯୭୭ ମସିହା ସେପ୍ଟେମ୍ବର ୭ ତାରିଖରେ ସ୍ୱିଜରଲାଣ୍ଡରେ ଅବସ୍ଥାନ କରୁଥିବା ସମୟରେ ଶୁମାଖରଙ୍କର ଆକସ୍ମିକ ମୃତ୍ୟୁ ଘଟିଥିଲା ।

ଶୁମାଖରଙ୍କ ଲିଖିତ ଉକ୍ତ ପୁସ୍ତକର ଅନେକାଂଶ ବିଭିନ୍ନ ସମୟରେ ସେ ଦେଇଥିବା ଭାଷଣ ଉପରେ ପର୍ଯ୍ୟବସିତ । ମୋଟ ଉପରେ ପୁସ୍ତକଟି ଚାରି ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ - ୧) ଆଧୁନିକ ପୃଥିବୀ (The Modern World), ୨) ସମ୍ବଳ(Resource) , ୩)ତୃତୀୟ ପୃଥିବୀ(Third World) ଏବଂ ୪) ସଂଗଠନ ଓ ମାଲିକାନା(Organisation and Ownership).

ଲେଖକ ˆପୁସ୍ତକର ଆରମ୍ଭରେ ଆଧୁନିକ ପୃଥିବୀରେ ଉତ୍ପାଦନ-ଜନିତ ସମସ୍ୟା ଉପରେ ଆଲୋକପାତ କରିଛନ୍ତି । ଆଧୁନିକ ଅର୍ଥନୀତିଜ୍ଞ ତଥା ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ମତରେ ପୃଥିବୀରେ ଉତ୍ପାଦନଜନିତ ସମସ୍ୟା ଆଉ ନାହିଁ । କାରଣ, ବିଜ୍ଞାନ ଓ ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଦ୍ୟାର ପ୍ରଭୂତ ବିନିଯୋଗ ଫଳରେ ଆଧୁନିକ ମଣିଷ ସବୁକିଛି ଉତ୍ପାଦନ ସାମଗ୍ରୀ ପାଇ ପାରୁଛି ବୋଲି ଧାରଣା କରିନେଇଛି । ଶୁମାଖରଙ୍କ ମତରେ ଏ ଧାରଣା ପ୍ରକୃତରେ ଭ୍ରାନ୍ତ । କାରଣ, ଭୂଗର୍ଭରେ ଗଚ୍ଛିତ ଥିବା କୋଇଲା ଓ ପେଟ୍ରୋଲିୟମ ପ୍ରଭୃତି ପ୍ରାକୃତିକ ଶକ୍ତି-ଉତ୍ସଗୁଡ଼ିକ ନିକଟ ଭବିଷ୍ୟତରେ ନିଃଶେଷିତ ହୋଇଯିବାର ଆଶଙ୍କା ରହିଛି । ଏହି ଶକ୍ତି-ଉତ୍ସଗୁଡ଼ିକ ଅପ୍ରତିସ୍ଥାପକ (Irreplaceable) ହୋଇଥିବାରୁ ଭବିଷ୍ୟତ ବଂଶଧରମାନେ ଏହାର ବ୍ୟବହାରରୁ ନିଶ୍ଚୟ ବଞ୍ଚିତ ହେବେ ଓ ଉତ୍ପାଦନ-ସମସ୍ୟା ପୁଣି ଦେଖାଯିବ । ପୁନଶ୍ଚ ଉକ୍ତ ଅପ୍ରତିସ୍ଥାପକ ପ୍ରାକୃତିକ ସମ୍ବଳଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରଭୂତ ଔଦ୍ୟୋଗିକ ଉପଯୋଗ ଫଳରେ ସମଗ୍ର ବାତାବରଣ ଦୂଷିତ ହେବାରେ ଲାଗିଛି । ମୋଟ ଉପରେ ଆଜିର ମଣିଷ ଆୟ ଓ ପୁଞ୍ଜି ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ତାରତମ୍ୟକୁ ଠିକ୍ ଭାବେ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରି ପାରୁନାହିଁ । ତା ମତରେ ଉପର୍ଯ୍ୟୁକ୍ତ ପ୍ରକୃତିଦତ୍ତ ଶକ୍ତି-ଉତ୍ସଗୁଡ଼ିକ ଜାତୀୟ ଆୟର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ । କିନ୍ତୁ ପ୍ରକୃତରେ ସେଗୁଡ଼ିକ ପୁଞ୍ଜି, ଯାହାର ସଦୁପଯୋଗ ଭବିଷ୍ୟତ ଉତ୍ପାଦନରେ ସାହାଯ୍ୟ କରେ । ଏଣୁ ଲେଖକଙ୍କ ମତରେ ଉତ୍ପାଦନଜନିତ ସମସ୍ୟା ଆଦୌ ସମାହିତ ହୋଇନାହିଁ । ପୃଥିବୀରେ ଶାନ୍ତି ଓ ସ୍ଥାୟିତ୍ୱ ବଜାୟ ରଖିବାକୁ ହେଲେ, ଆମକୁ ଆଉ ଏକ ନୂତନ ଉତ୍ପାଦନ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଆବିଷ୍କାର କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ ।

ଆଜିର ମଣିଷ ନିଶ୍ଚୟ କରି ନେଇଛି ଯେ, ଶାନ୍ତିଲାଭ କରିବା ସକାଶେ ଧନ ଆହରଣ ଏକାନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ । ଆଜିର ବିଭିନ୍ନ ଜାତୀୟ ସରକାର ମଧ୍ୟ ଦେଶର ଜାତୀୟ ଆୟ ବା G.N.P. ର ଅଭିବୃଦ୍ଧି ଉପରେ ଜୋର ଦେଉଛନ୍ତି । ପୃଥିବୀର ଅନ୍ୟତମ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଅର୍ଥନୀତିଜ୍ଞ ଲର୍ଡ଼ କିଇନ୍ସ୍ (John Maynard Keynes) ମତ ଦେଇଥିଲେ ଯେ, ଜାତୀୟ ଉନ୍ନୟନ ପଥରେ 'ନୈତିକତା' ଅନେକ ସମୟରେ ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ସୃଷ୍ଟିକରେ । ପ୍ରକାରାନ୍ତରେ ଜାତୀୟ ପ୍ରଗତିରେ ନୈତିକତାର ସ୍ଥାନ ନାହିଁ । ଶୁମାଖରଙ୍କ ମତରେ

ଜାତୀୟ ସମ୍ପଦ ବୃଦ୍ଧି ଯଦି ଏକମାତ୍ର ଆଭିମୁଖ୍ୟ ହୁଏ, ତେବେ ଲୋଭ ଓ ହିଂସାର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ହେବ ଏବଂ ଏହାଦ୍ୱାରା ପ୍ରକୃତ ଶାନ୍ତି ଓ ସ୍ଥାୟିତ୍ୱ ବ୍ୟାହତ ହେବ । ତାଙ୍କ ମତରେ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଓ ନୈତିକ ମୂଳଭିତ୍ତିରେ ହିଁ ପ୍ରକୃତ ଶାନ୍ତି ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ପୃଥିବୀରେ ମୁଣ୍ଡ ଟେକି ଉଠୁଥିବା ଅଶାନ୍ତି ଓ ଯୁଦ୍ଧର ମୂଳ କାରଣ ହେଉଛି ବ୍ୟଷ୍ଟି ତଥା ସମଷ୍ଟିର ଅଭାବବୃଦ୍ଧି । ଲେଖକଙ୍କ ମତରେ ଆମେ ଯଦି ନିଜର ଅଭାବ ଓ ଆବଶ୍ୟକତାଗୁଡ଼ିକୁ ହ୍ରାସ କରି ପାରିବା, ତେବେ ଏହି ଅଶାନ୍ତି ଓ ବିଶୃଙ୍ଖଳା ମଧ୍ୟ ଅନେକାଂଶରେ ହ୍ରାସ ପାଇବ । ଏ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବିଜ୍ଞାନ ଓ ପ୍ରଯୁକ୍ତି-ବିଦ୍ୟାର ଉପଯୋଗ ନିମନ୍ତେ ନୂତନ କୌଶଳମାନ ଆବିଷ୍କୃତ ହେବା ଉଚିତ । ଆଧୁନିକ ଯୁଗରେ ନୂତନ ବୈଜ୍ଞାନିକ ପଦ୍ଧତିଗୁଡ଼ିକ ସମସ୍ତଙ୍କ ହସ୍ତଗତ ହୋଇ ପାରିବା ଭଳି ସୁଲଭ ମୂଲ୍ୟରେ ମିଳିବା ଆବଶ୍ୟକ । ନଚେତ୍ ଅର୍ଥନୀତିକ ଶକ୍ତି ସ୍ୱଳ୍ପ ଲୋକଙ୍କ ନିକଟରେ କେନ୍ଦ୍ରୀଭୂତ ହେବ ଓ ସାଧାରଣ ଲୋକେ ନିଷ୍ପେଷିତ ହେବେ । ଗାନ୍ଧୀଙ୍କର ଅର୍ଥନୀତିକ ଚିନ୍ତାଧାରା ଏହି ଧାରଣା ଉପରେ ପର୍ଯ୍ୟବସିତ ଥିଲା । ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ଭଳି ଶୁମାଖର ମଧ୍ୟ କ୍ଷୁଦ୍ର ଶିଳ୍ପର ସ୍ଥାପନା ଉପରେ ଜୋର ଦେଇଛନ୍ତି । କାରଣ, ପ୍ରାକୃତିକ ପରିବେଶ ଉପରେ ଏଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରଭାବ ବିଶେଷ କ୍ଷତିକାରକ ନୁହେଁ ଏବଂ ଏଗୁଡ଼ିକର ପରିଚାଳନା ମଧ୍ୟ ବୃହତ୍ ଶିଳ୍ପ ଭଳି ଅଧିକ ବ୍ୟୟସାପେକ୍ଷ ନୁହେଁ ।

ଶାନ୍ତି ପ୍ରତିଷ୍ଠା ସକାଶେ ଆମକୁ ଲୋଭ ଓ ହିଂସାକୁ ପରିହାର କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ମଣିଷର ଅଭାବ ଓ ଆବଶ୍ୟକତାର ବୃଦ୍ଧି ହିଁ ଲୋଭ ଓ ହିଂସାର ଜନ୍ମଦାତା । ଏହା ଜଣାଶୁଣା ଯେ, ମଣିଷର ଅଭାବଗୁଡ଼ିକ ଅସୀମ । ଏହି ଅଭାବଗୁଡ଼ିକର ତର୍ପଣ ଜଡ଼ବାଦ ମଧ୍ୟରେ ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ; ଏହା ସମ୍ଭବ କେବଳ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଚେତନାର ବିକାଶରେ । ଆଜିର ବସ୍ତୁବାଦୀ ସଭ୍ୟତାରେ ମଣିଷର ଅଭାବ ଓ ଆବଶ୍ୟକତାଗୁଡ଼ିକ ଦ୍ରୁତ ବେଗରେ ବଢ଼ିବାରେ ଲାଗିଛି । କାରଣ ବିଳାସ ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ମଧ୍ୟ ଆମେ ଅତ୍ୟାବଶ୍ୟକ ଦ୍ରବ୍ୟ ଭାବରେ ପରିଗଣିତ କରୁଛୁ । ଏଣୁ ଏହି ଚିନ୍ତାଧାରାକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରିପାରିଲେ, ପରୋକ୍ଷ ଭାବରେ ଆମେ ଲୋଭ ଓ ହିଂସାକୁ ପରିହାର କରିପାରିବା । ଯଦି ଆମେ ଅଭାବ ଓ ଆବଶ୍ୟକତାଗୁଡ଼ିକୁ ସୀମିତ କରି ନ ପାରିବା, ତେବେ ଏହାର ବିକଳ୍ପ ସ୍ୱରୂପ ଅରଣ୍ୟରକ୍ଷୀ, ପରିବେଶ ରକ୍ଷୀ, ବନ୍ୟଜନ୍ତୁ ସଂରକ୍ଷକ, ଜୈବକୃଷିର ସହାୟତାକାରୀ, କ୍ଷୁଦ୍ର ଓ କୁଟୀର-ଶିଳ୍ପ ମାଲିକ ଇତ୍ୟାଦି ଗୋଷ୍ଠୀଙ୍କୁ ଅତିକମ୍‌ରେ ଆମର ସହାନୁଭୂତି ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିପାରିବା ଉଚିତ । ଏପରି କରିବାଦ୍ୱାରା ଆମେ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କର ପରିକଳ୍ପିତ ଅହିଂସା ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ସମର୍ଥନ କରିବା ।

ଏହି ପରୀପ୍ରେକ୍ଷୀରେ ଶୁମାଖର ଅର୍ଥନୀତିର ଭୂମିକା ବିଷୟ ଉତ୍‌ଥାପନ କରିଛନ୍ତି । ଶୁମାଖର ଦୁଃଖପ୍ରକାଶ କରିଛନ୍ତି ଯେ, ଆମ ସଭ୍ୟତାର ସ୍ଖଳନ ନିମନ୍ତେ ଅର୍ଥନୀତି ହିଁ ଅନେକାଂଶରେ ଦାୟୀ । ଆର୍ଥନୀତିକ ଲାଭ ହିଁ ଆଜି ସଫଳତାର ଚାବିକାଠି । ଏହି ଲାଭ ହାସଲ କରିବା ସକାଶେ ପରିବେଶ ଯେତେ ଦୂଷିତ ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା ଓ ସାଧାରଣ ଲୋକ ଯେତେ ଶୋଷିତ ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା, ସେଥିରେ କିଛି ଯାଏ ଆସେ ନାହିଁ । ଏପରିକି, ଅର୍ଥନୀତିରେ ଲାଭ-କ୍ଷତି ବିଶ୍ଳେଷଣ (Cost-benefit analysis) ଅନୁସାରେ ଆଜିର ଅର୍ଥନୀତିଜ୍ଞ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ, ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ, ପରିଚ୍ଛନ୍ନତା ଆଦି ଅଣ-ଆର୍ଥନୀତିକ ବିଷୟଗୁଡ଼ିକୁ ମାପ କରିବା ପାଇଁ ପଶ୍ଚାତ୍‌ପଦ ନୁହେଁ । ଏହା ଫଳରେ ଅର୍ଥନୀତି ତାର ସୀମା ଲଙ୍ଘନ କରୁଛି ଏବଂ ଏହା ମନୁଷ୍ୟସମାଜ ଲାଗି ଆଦୌ ମଙ୍ଗଳକର ନୁହେଁ ।

ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଶୁମାଖର Meta-economics ବା ଅର୍ଥନୀତିର ଉଚ୍ଚତର ଭୂମିଟି ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଜ୍ଞାନ-ଆହରଣ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଅର୍ଥନୀତିଜ୍ଞମାନଙ୍କୁ ପରାମର୍ଶ ଦେଇଛନ୍ତି । Meta-economics ର ଦୁଇଟି ଦିଗ, ଗୋଟିଏ ହେଉଛି ମଣିଷ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଓ ଅନ୍ୟଟି ହେଉଛି ପରିବେଶ ଓ ପ୍ରକୃତି ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ । ଦୁଃଖର ବିଷୟ, ଏହି ଦ୍ୱିତୀୟ ଦିଗ ପ୍ରତି ପାରମ୍ପରିକ ଧାରାରେ ଚିନ୍ତାକରି ଆସିଥିବା ଅର୍ଥନୀତିବିତ୍ ସଚେତନ ନୁହେଁ । ଏହା ସତ୍ୟ ଯେ, ଅର୍ଥନୀତି ବସ୍ତୁ ବା goods ଗୁଡ଼ିକର ଅନୁଧ୍ୟାନ କରେ । ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକୁ ଦୁଇଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇପାରେ, ଯଥା - ମୁଖ୍ୟ ବା ପ୍ରାଥମିକ ବସ୍ତୁ (Primary goods) ଏବଂ ଗୌଣ ବା ଅପ୍ରଧାନ ବସ୍ତୁ (Secondary goods) । ପ୍ରାଥମିକ ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକ ପୁଣି ଦୁଇ ପ୍ରକାରର, ଯଥା - ପ୍ରାକୃତିକ ତୈଳ ଓ କୋଇଲା ଆଦି, ଯାହାକୁ କି ନୂତନ ଭାବରେ ପୁନଃ ଉତ୍ପାଦନ କରାଯାଇ ପାରିବ ନାହିଁ ଏବଂ ଗହମ ଓ ଧାନ ଆଦି, ଯାହାକୁ ପୁନଃ ଉତ୍ପାଦନ କରାଯାଇ ପାରିବ । ସେଇଭଳି ଗୌଣବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ଦୁଇପ୍ରକାର, ଯଥା - ଜୋତା, ଲୁଗା ଆଦି ଶିଳ୍ପୋତ୍ପାଦିତ ବସ୍ତୁ ଏବଂ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ସେବା ବା Services । ମୁଖ୍ୟ ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକର ଉପଯୋଗ ଫଳରେ ହିଁ ଗୌଣ ବସ୍ତୁର ଉତ୍ପାଦନ ସମ୍ଭବ ହୁଏ । ଏ ଅର୍ଥରେ ମଣିଷ ଉତ୍ପାଦକ ନୁହେଁ, ସିଏ ହେଉଛି ଜଣେ ପରିବର୍ତ୍ତନକାରୀ ବା Converter; କାରଣ ସେ ମୁଖ୍ୟ ବସ୍ତୁକୁ ଗୌଣ ବସ୍ତୁରେ ରୂପାନ୍ତର କରେ । କିନ୍ତୁ ଆଜିର ବଜାର, ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଉଲ୍ଲିଖିତ ତାରତମ୍ୟକୁ ବିଚାରକୁ ନିଏନାହିଁ । ସମସ୍ତ ବସ୍ତୁର ମୁଦ୍ରାଗତ ମୂଲ୍ୟ ଥିବାରୁ ଏହି ମୁଦ୍ରାଗତ ମୂଲ୍ୟ ହିଁ ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକରେ ଥିବା ପାର୍ଥକ୍ୟର କାରଣ । ଆଧୁନିକ ବଜାରରେ ପେଟ୍ରୋଲ ବା କୋଇଲା ଓ ଜୋତା ମଧ୍ୟରେ କୌଣସି ତଫାତ୍ ନାହିଁ । ଶୁମାଖରଙ୍କ

ତଥାକଥିତ ମେଟା ଅର୍ଥନୀତିର ପ୍ରଧାନ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ହେଉଛି, ଦ୍ରବ୍ୟ ଭିତରେ ଥିବା ଉପରୋକ୍ତ ତାରତମ୍ୟ ବିଷୟରେ ସଚେତନ ହେବା । ଆହୁରି ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଉଛି, ପାଣି, ପବନ, ମାଟି ଏବଂ ସମଗ୍ର ଜୀବନ୍ତ ପ୍ରକୃତିକୁ ବସ୍ତୁ ବା goods ଭାବେ ଗ୍ରହଣ କରିବା, ଯଦିଓ ଏଗୁଡ଼ିକ କେବେ ବଜାରର ପରିସରଭୁକ୍ତ ନୁହଁନ୍ତି । ଅର୍ଥନୀତି ସହିତ ମେଟା-ଅର୍ଥନୀତିର ସଂଯୋଗ ନ ହେଲେ ଅର୍ଥନୀତିର ପରିସର ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ରହିବ ବୋଲି ଲେଖକ ଆଶଙ୍କା ପ୍ରକାଶ କରିଛନ୍ତି ।

ଏ ଦୃଷ୍ଟିରୁ, ଲେଖକଙ୍କ ମତରେ, "ବୌଦ୍ଧ ଅର୍ଥନୀତି'' ଅଭିନନ୍ଦନୀୟ । ବୌଦ୍ଧମାନଙ୍କ ମତରେ ଧର୍ମଗତ ମୂଲ୍ୟବୋଧ ଓ ଅର୍ଥନୈତିକ ବିକାଶ ମଧ୍ୟରେ କୌଣସି ସଂଘର୍ଷ ନାହିଁ । ଆଧୁନିକ ଅର୍ଥନୀତିରେ ମଣିଷ ଅପେକ୍ଷା ମଣିଷ ତିଆରି କରିଥିବା ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ଅଧିକ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦିଆଯାଇଛି । କିନ୍ତୁ ବୌଦ୍ଧମାନଙ୍କ ପ୍ରଚଳିତ ଅର୍ଥନୀତିରେ ମଣିଷର ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଅଧିକ । ଏକ ପୂର୍ଣ୍ଣ ମାନବର ଗଠନ ଏ ଅର୍ଥନୀତିର ଲକ୍ଷ୍ୟ । ଦ୍ରବ୍ୟ ଅପେକ୍ଷା ମୁକ୍ତି ବା ପୂର୍ଣ୍ଣତା ଉପଲବ୍ଧିର ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଏଥିରେ ଅଧିକ । ବୌଦ୍ଧ ଅର୍ଥନୀତି ସମ୍ପଦ ପ୍ରତି ବୀତସ୍ପୃହ ନୁହେଁ । କିନ୍ତୁ ସମ୍ପଦ ପ୍ରତି ଆସକ୍ତି ହିଁ ପୂର୍ଣ୍ଣତାପ୍ରାପ୍ତିର ପଥରେ ପ୍ରଧାନ ଅନ୍ତରାୟ ସୃଷ୍ଟିକରେ । ଆଧୁନିକ ଅର୍ଥନୀତିରେ ବାର୍ଷିକ ଉପଭୋଗ ହିଁ (Annual consumption) ଜୀବନ-ଧାରଣର ମାନକୁ ମାପେ ଓ ତାହାର ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରେ । କିନ୍ତୁ ବୌଦ୍ଧମାନଙ୍କ ମତରେ ନ୍ୟୂନତମ ଉପଭୋଗ ମାଧ୍ୟମରେ ହିଁ ସର୍ବାଧିକ ମଙ୍ଗଳ ମିଳେ । ଏହି ନ୍ୟୂନତମ ଉପଭୋଗ ହିଁ ଆତ୍ମନିର୍ଭରଶୀଳତା ବୃଦ୍ଧି କରେ । ଏହା ଫଳରେ ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ବଜାରରେ ଦେଶ ଦେଶ ମଧ୍ୟରେ ସଂଘର୍ଷ ଲୋପ ପାଏ । ସୁତରାଂ ସ୍ଥାନୀୟ ଚାହିଦା ପୂରଣ ପାଇଁ ସ୍ଥାନୀୟ ସମ୍ବଳର ଉପଭୋଗ ମାଧ୍ୟମରେ ଉତ୍ପାଦନର ପ୍ରକ୍ରିୟାକୁ ଲାଗୁରଖିବା ବୌଦ୍ଧ ଅର୍ଥନୀତିର ପ୍ରଧାନ ଆଭିମୁଖ୍ୟ । ଆଧୁନିକ ଅର୍ଥନୀତିରେ ପ୍ରକୃତି-ଦତ୍ତ ଅପ୍ରତିସ୍ଥାପକ ଦ୍ରବ୍ୟ, ଯଥା:- ପେଟ୍ରୋଲ ଓ କୋଇଲା ଆଦି ଦ୍ରବ୍ୟ ଓ ସାଧାରଣ ଦ୍ରବ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ କୌଣସି ଗୁଣଗତ ପାର୍ଥକ୍ୟ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ବୌଦ୍ଧ ଅର୍ଥନୀତିରେ ଉପର୍ଯ୍ୟୁକ୍ତ ଅପ୍ରତିସ୍ଥାପକ ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ସଂଯତ ଆଚରଣ ସହକାରେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଏ । ଏଗୁଡ଼ିକର ଯଥେଚ୍ଛା ବ୍ୟବହାର, ହିଂସାଆଚରଣ କରିବା ସଙ୍ଗେ ସମାନ । ଏଣୁ ଧର୍ମଗତ ଓ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ମୂଲ୍ୟବୋଧ-ବିହୀନ ଆଜିର ଦୁନିଆରେ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ଏହି ଆଧୁନିକତାକୁ ଶୁମାଖର ତିରସ୍କାର କରିଛନ୍ତି । ଲେଖକଙ୍କ ମତରେ ବୌଦ୍ଧ ଅର୍ଥନୀତିର ଅଧ୍ୟୟନ ତଥାକଥିତ ଆଧୁନିକ ଅର୍ଥନୀତିଜ୍ଞମାନଙ୍କୁ ବସ୍ତୁବାଦୀ ସ୍ୱେଚ୍ଛାଚାରିତା ଏବଂ ପାରମ୍ପରିକ ସ୍ଥାଣୁତା ମଧ୍ୟରେ ଉନ୍ନୟନର ଏକ ଉପଯୁକ୍ତ ବାଟ ଦେଖାଇ ପାରିବ, ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ।

କ୍ଷୁଦ୍ର ହିଁ ସୁନ୍ଦର

ଏହାପରେ ଲେଖକ ସଂଗଠନଗୁଡ଼ିକର ଆକାର ବିଷୟରେ ଆଲୋଚନା କରିଛନ୍ତି । ଆଜିର ମଣିଷ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ କରି ନେଇଛି ଯେ, ଯେଉଁ ସଂଗଠନ ଆକାରରେ ଯେତେ ବଡ଼, ତାର ବିକାଶ ସେତେ ଦ୍ରୁତ । ବୃହତ୍ ଶିଳ୍ପସଂସ୍ଥାଗୁଡ଼ିକ ଯେତେ ପରିମାଣରେ ଅର୍ଥନୈତିକ ସୁବିଧା ପାଆନ୍ତି, କ୍ଷୁଦ୍ର ଶିଳ୍ପସଂସ୍ଥାଗୁଡ଼ିକ ସେତେ ପାଆନ୍ତି ନାହିଁ । ଲେଖକଙ୍କ ମତରେ ପ୍ରକୃତରେ କ୍ଷୁଦ୍ର ସଂଗଠନଗୁଡ଼ିକ ହିଁ ଅଧିକ ଶକ୍ତିଶାଳୀ । ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ସ୍ୱରୂପ, ସାମ୍ପ୍ରତିକ ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ ସ୍ୱଳ୍ପ ଜନସଂଖ୍ୟାବିଶିଷ୍ଟ କ୍ଷୁଦ୍ରରାଷ୍ଟ୍ରଗୁଡ଼ିକ ଅଧିକ ଶକ୍ତିଶାଳୀ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ରାଷ୍ଟ୍ରରେ ବର୍ତ୍ତମାନ କ୍ଷୁଦ୍ର ଶିଳ୍ପସଂସ୍ଥାଗୁଡ଼ିକର ସଂଖ୍ୟା ବୃଦ୍ଧି ପାଇବାରେ ଲାଗିଛି ଓ ଏଗୁଡ଼ିକ ରାଷ୍ଟ୍ରର ବିକାଶ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅଧିକ ଉପଯୋଗୀ ହୋଇ ପାରୁଛନ୍ତି । ବିକାଶ ନିମନ୍ତେ ଦୁଇଟି ଜିନିଷର ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଛି, ଯଥା: - କ୍ଷୁଦ୍ର ଶିଳ୍ପସଂସ୍ଥାଗୁଡ଼ିକର ସ୍ୱାଧୀନତା ଓ ବୃହତ୍ ଶିଳ୍ପସଂସ୍ଥାଗୁଡ଼ିକର ଶୃଙ୍ଖଳା (Orderliness) । ଲେଖକଙ୍କ ମତରେ ପରସ୍ପରବିରୋଧୀ ଏହି ସ୍ୱାଧୀନତା ଓ ଶୃଙ୍ଖଳା ମଧ୍ୟରେ ଏକ ସଫଳ ସମନ୍ୱୟ ଆବଶ୍ୟକ, ଯାହାକି ସଂଗଠନର କ୍ଷୁଦ୍ରତା ମାଧ୍ୟମରେ ହିଁ ସମ୍ଭବ । ସଂଗଠନର ଆକାର ଯେତେ ବୃହତ୍ ହେବ, ଏହା ମଣିଷଠାରୁ ସେତେ ଦୂରେଇ ଯିବ । ଏଣୁ ମଣିଷର ପ୍ରକୃତ ସମସ୍ୟା, ଯଥା: - ଦାରିଦ୍ର୍ୟ, ହତାଶା, ଆଶାହୀନତା, ଅପରାଧ ଓ ଅସୁନ୍ଦରତା ପ୍ରଭୃତିର ସମାଧାନ କେବଳ କ୍ଷୁଦ୍ର ସଂଗଠନ ମାଧ୍ୟମରେ ହିଁ କରାଯାଇ ପାରିବ ।

ସମ୍ବଳ

ଶୁମାଖର ତାଙ୍କ ପୁସ୍ତକର ଦ୍ୱିତୀୟ ଭାଗରେ ସମ୍ବଳ ବିଷୟରେ ଆଲୋଚନା କରିଛନ୍ତି ଏବଂ ଶିକ୍ଷାକୁ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ସମ୍ବଳ ହିସାବରେ ଅଭିହିତ କରିଛନ୍ତି । ଶିକ୍ଷା ଦ୍ୱାରା ସଭ୍ୟତା ତିଷ୍ଠି ରହିଛି । ଆଜିର ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ସଭ୍ୟତାରେ ଯେଉଁ ଫାଟ ଦେଖା ଦେଇଛି, ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରକୃତ ଉପଯୋଗ ହୋଇପାରି ନ ଥିବାରୁ ସେପରି ଘଟିଛି ବୋଲି ଲେଖକ ମତ ପ୍ରକାଶ କରିଛନ୍ତି ।

ପ୍ରଖ୍ୟାତ ଶିକ୍ଷାବିତ୍ ଲର୍ଡ଼ ସ୍ନୋ (Sir C.P.Snow) ଙ୍କ ମତରେ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଦେଶଗୁଡ଼ିକର ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀ ସମାଜ ବର୍ତ୍ତମାନ ଦୁଇଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ ହୋଇଅଛି - ଶିକ୍ଷିତ ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀ ଓ ବୈଜ୍ଞାନିକ । ଅନେକ ସମୟରେ ଏଇ ଦୁଇ ବିଶିଷ୍ଟ ଗୋଷ୍ଠୀ ପରସ୍ପରକୁ ଯଥାର୍ଥଭାବେ ବୁଝିବାକୁ ପ୍ରୟାସୀ ନ ହେଉଥିବା ଯୋଗୁଁ ଏ ଦୁଇଗୋଷ୍ଠୀ ମଧ୍ୟରେ ବ୍ୟବଧାନ ବଢ଼ି ବଢ଼ି ଚାଲିଛି । ଲର୍ଡ଼ ସ୍ନୋଙ୍କ ପ୍ରସ୍ତାବ ଅନୁସାରେ ପ୍ରଶାସକ ଓ ରାଜନୀତିଜ୍ଞମାନେ ଏଭଳି ଭାବରେ ତାଲିମପ୍ରାପ୍ତ ହେବା ଉଚିତ, ଯେପରି ସେମାନେ ଏହି ଦୁଇଗୋଷ୍ଠୀଙ୍କ ଭାଷାକୁ ବୁଝିପାରିବେ । ତାହାହେଲେ ଏକ ସୁସ୍ଥ ସମାଜ ଗଠିତ

ହୋଇ ପାରିବ । ବିଜ୍ଞାନ ଓ ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଦ୍ୟାଦ୍ୱାରା ଆବିଷ୍କୃତ ଉପାଦାନଗୁଡ଼ିକର ସଫଳ ପ୍ରୟୋଗ ଉପଯୁକ୍ତ ଶିକ୍ଷା ମାଧ୍ୟମରେ ହିଁ ସମ୍ଭବ । ଶିକ୍ଷା ଆମକୁ ଜ୍ଞାନ ପ୍ରଦାନ କରେ ଏବଂ ଜୀବନର ମୂଲ୍ୟବୋଧ ପ୍ରତି ସଚେତନ ହେବାକୁ ଶିକ୍ଷାଦିଏ । ଶୁମାଖରଙ୍କ ମତରେ ଆମର ଚିନ୍ତା, ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ, ଅନୁଶୀଳନ ଓ ଅନୁଭୂତି କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଧାରଣା ବା ideas ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ । ପାରମ୍ପରିକ ଦର୍ଶନଶାସ୍ତ୍ରରେ ନିହିତ ଥିବା ଧାରଣାଗୁଡ଼ିକର ଅନୁଧ୍ୟାନ ପ୍ରତି ଆଜି ବିଶେଷ ଅବହେଳା ପ୍ରଦର୍ଶନ କରାଯାଉଛି । ଧାରଣାଗୁଡ଼ିକ ବିକଶିତ ଜୀବନର ମୂଳବୀଜ ସଦୃଶ ହୋଇଥିବାରୁ ଏଗୁଡ଼ିକର ଅନୁଧ୍ୟାନ ଏକାନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ । ଶୁମାଖର ବିଜ୍ଞାନ ଓ ସାହିତ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ଏକ ତୁଳନାତ୍ମକ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରି ସାହିତ୍ୟକୁ ଅଧିକ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଇଛନ୍ତି । କାରଣ, ଜୀବନର ଗଭୀରତର ଅର୍ଥଟି ସାହିତ୍ୟରୁ ହିଁ ଜାଣି ହୁଏ ।

ଲେଖକଙ୍କ ମତରେ ପ୍ରକୃତ ଶିକ୍ଷା ବିଚାର-ସତ୍ୟ (Metaphysics) ଓ ନୈତିକତା (Ethics)ର ଭିତ୍ତି ଉପରେ ହିଁ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ । ଶିକ୍ଷାର ଯେକୌଣସି ବିଭାଗ ବା ଶାଖା ହେଉ, ତାହା ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକତା ସହିତ ନିବିଡ଼ ଭାବରେ ଜଡ଼ିତ । ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକତା ଓ ନୈତିକତା ସୌରଜଗତର ସୂର୍ଯ୍ୟଭଳି ଶିକ୍ଷା ଓ ତାହାର ଶାଖାଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ରଜ୍ୱଳିତ କରି ରଖିଛି ।

ଏକ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ମଣିଷ ସୃଷ୍ଟି କରିବାରେ ଶିକ୍ଷାର ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୂମିକା ରହିଛି । ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ମଣିଷର ଅର୍ଥ ହେଉଛି, ଯାହାର ନିଜର ଉପଲବ୍ଧ ସତ୍ୟ ଏବଂ ଜୀବନର ଅର୍ଥ ଓ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧରେ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ନ ଥାଏ । ଶୁମାଖରଙ୍କ ଭାଷାରେ: "A whole man is he who is not in doubt about his basic convictions, about his view on the meaning and purpose of life."

ମଣିଷର ଜୀବନ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱାତ୍ମକ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ, ଯେକୌଣସି ସଂଗଠନରେ ଉଭୟ ସ୍ୱାଧୀନତା ଓ ଶୃଙ୍ଖଳାଗତ ସମସ୍ୟା ଦେଖାଯାଏ । ବର୍ତ୍ତମାନର ଶିକ୍ଷା ପଦ୍ଧତି ଏ ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ କରିବାରେ ଅନୁକୂଳ ନୁହେଁ । ଲେଖକଙ୍କ ମତରେ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକତା ଓ ନୈତିକତା ହିଁ ସମାଧାନର ବାଟ ଦେଖାଇ ପାରିବ । ଶିକ୍ଷାର ସମାଧାନ ସଂଗଠନ, ପ୍ରଶାସନ ଓ ଅର୍ଥବ୍ୟୟ ମାଧ୍ୟମରେ ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ । ଆମର ପ୍ରକୃତ ରୋଗ ହେଉଛି ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକତାର । ଏ ରୋଗର ଚିକିତ୍ସା କେବଳ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକତା ମାଧ୍ୟମରେ ହିଁ ସମ୍ଭବ । ତା ନ ହେଲେ, ମଣିଷର ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ସମ୍ବଳ ଭାବେ ପରିଗଣିତ ହେଉଥିବା ଶିକ୍ଷା ମଣିଷର ଅଧଃପତନର ହିଁ କାରଣ ହେବ ।

ବସ୍ତୁବାଦୀ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଭୂମି ବା Land ହେଉଛି ମଣିଷର ଅସଲ ସମ୍ବଳ । କିନ୍ତୁ ଆଧୁନିକ ସଭ୍ୟମଣିଷ ଏହି ସମ୍ବଳକୁ ଲୁଣ୍ଠନ ଓ ଧ୍ୱଂସକରି ଚାଲିଛି । ଶୁମାଖର ଦୁଃଖର ସହିତ ପ୍ରକାଶ କରିଛନ୍ତି ଯେ, ମଣିଷ ଏହି ସମ୍ବଳକୁ କେବଳ ଏକ ଉତ୍ପାଦନର ଉତ୍ସ ରୂପେ ହିଁ ଦେଖୁଛି । କିନ୍ତୁ ଏହା ଯେ, ତାର ଏକ ମୂଲ୍ୟଗତ ଧ୍ୟେୟ (End), ତାହା ସେ ଭୁଲି ଯାଇଛି । ସେଇଭଳି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପ୍ରାଣୀ ଓ ଉଦ୍ଭିଦ ଜଗତ ଏବଂ ସାଧାରଣ ଦ୍ରବ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ପାର୍ଥକ୍ୟଟିକୁ ମଧ୍ୟ ମଣିଷ ବୁଝିବାକୁ ନାରାଜ । ଆଜିର ମଣିଷ ଅଙ୍ଗାର, ଉଦ୍‌ଜାନ, ଅମ୍ଳଜାନ, ଯବକ୍ଷାରଜାନ ଓ ଫସଫରସ୍‌ର ଏକ ଆଣବିକ ସମାହାର ବୋଲି ନିଜର ସଂଜ୍ଞା ପ୍ରସ୍ତୁତ କଲାଣି । ଅଥଚ ପ୍ରାଣୀ ଓ ଉଦ୍ଭିଦମାନଙ୍କୁ ନିର୍ଜୀବ ଯନ୍ତ୍ର ବୋଲି ଭାବୁଛି ।

ଆହୁରି ବିଚିତ୍ର କଥା ଯେ, ଆଧୁନିକ ମାନବ କୃଷିକୁ ଶିଳ୍ପ ରୂପେ ପରିଗଣିତ କରୁଛି । ଶୁମାଖର ମତ ପ୍ରକାଶ କରିଛନ୍ତି ଯେ, କୃଷି ଓ ଶିଳ୍ପ ମଧ୍ୟରେ ଏକ ପ୍ରକୃତିଗତ ପାର୍ଥକ୍ୟ ରହିଛି । କୃଷି ଜୀବନ୍ତ ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ପର୍ଯ୍ୟବସିତ; କିନ୍ତୁ ଶିଳ୍ପ ମାନବ ଦ୍ୱାରା ସୃଷ୍ଟ ଜଡ଼ ବସ୍ତୁ ଉପରେ ଆଧାରିତ । ଏଣୁ କୃଷି ଓ ଶିଳ୍ପକୁ ସମାନ ଭାବରେ ଗଣନା କରାଯିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । ଶୁମାଖରଙ୍କ ଭାଷାରେ ମଣିଷ କୃଷିବିନା ବଂଚିପାରିବ ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ଶିଳ୍ପ ବିନା ନିଶ୍ଚୟ ବଂଚି ପାରିବ । କୃଷିକୁ ଏକ ଶିଳ୍ପ ବୋଲି ଭାବିବା ଦ୍ୱାରା କୃଷି ଉପରେ ନିର୍ଭରଶୀଳ ଜନସଂଖ୍ୟାର ହାର ହ୍ରାସ ପାଇବାରେ ଲାଗିଛି । ଗ୍ରାମର ଭୂମି ପରିତ୍ୟାଗ କରି ଆଜି ମଣିଷ ସହରାଭିମୁଖୀ ହୋଇପଡୁଛି ।

ଲେଖକଙ୍କ ମତରେ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ, ସ୍ୱାର୍ଥ ଓ ସ୍ଥାୟିତ୍ୱର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ନିମନ୍ତେ ଭୂମି ଓ ପ୍ରାକୃତିକ ପରିବେଶ ସହିତ ମଣିଷର ପୁନର୍ମିଳନ ଆବଶ୍ୟକ । ମଣିଷ ଓ ପ୍ରକୃତିର ଏହି ବିଚ୍ଛିନ୍ନତା ଆଜିର ହିଂସା, ବିଶୃଙ୍ଖଳା ଓ ମାନବିକ ମୂଲ୍ୟବୋଧର ପତନ ପାଇଁ ଦାୟୀ । କୃଷିକୁ ଅର୍ଥନୈତିକ ମାନଦଣ୍ଡର ବାହାରେ ରଖିବାକୁ ପଡ଼ିବ ।

ଶିଳ୍ପ ନିମନ୍ତେ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମ୍ବଳ ଉପରେ ଆଲୋକପାତ କରି ଶୁମାଖର କହିଛନ୍ତି ଯେ, କୋଇଲା ଓ ତୈଳ ଆଜି ଶିଳ୍ପ ନିମନ୍ତେ ପ୍ରଧାନ ଶକ୍ତି-ଉତ୍ସ । କିନ୍ତୁ ଯେଉଁ ହାରରେ ଏହି ଅପ୍ରତିସ୍ଥାପକ ବସ୍ତୁଦ୍ୱୟର ବ୍ୟବହାର ବୃଦ୍ଧି ପାଉଛି, ଅଷ୍ଟମ ଦଶକ ପରେ ଏ ଗୁଡ଼ିକର ସ୍ୱଳ୍ପତା ନିଶ୍ଚୟ ଉପଲବ୍ଧ ହେବ । ଆଗାମୀ କେତୋଟି ବର୍ଷ ଭିତରେ ଲୋକସଂଖ୍ୟା ବୃଦ୍ଧି ଓ ତଜ୍ଜନିତ ଶିଳ୍ପସାମଗ୍ରୀଗୁଡ଼ିକର ଚାହିଦାର ଅତ୍ୟଧିକ ବୃଦ୍ଧି ଯୋଗୁ ତୈଳ ଓ କୋଇଲାର ଚାହିଦା ମଧ୍ୟ ଅନୁରୂପ ବୃଦ୍ଧି ପାଇବ । କିନ୍ତୁ ନିକଟ

ଭବିଷ୍ୟତରେ ଏହି ଶକ୍ତି-ଉତ୍ସଗୁଡ଼ିକର ସ୍ୱଳ୍ପତା ଏବଂ ପେଟ୍ରୋଲିୟମ୍ ରପ୍ତାନି କରୁଥିବା ଦେଶମାନଙ୍କର ମନମୁଖୀ ମୂଲ୍ୟନୀତି ଯୋଗୁଁ ଶକ୍ତି-ସମସ୍ୟା ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ଉତ୍କଟ ହେବ । ଲେଖକଙ୍କ ମତରେ ଏ ସମସ୍ୟାକୁ ଏଡ଼ାଇବାକୁ ହେଲେ, ତୈଳ ଓ କୋଇଲାର ଅପବ୍ୟବହାରକୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ ।

ବୈଜ୍ଞାନିକ ଓ ଅର୍ଥନୀତିଜ୍ଞମାନଙ୍କ ମତରେ ପରମାଣୁ ଶକ୍ତିର ବିକାଶ ଓ ଉପଯୋଗ ଭବିଷ୍ୟତରେ ଶକ୍ତି-ସମସ୍ୟାର ବିହିତ ସମାଧାନ କରିପାରିବ । ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଉଥିବା ଶକ୍ତି-ଉତ୍ସମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପରମାଣୁ ଶକ୍ତି ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ସୁଲଭ । କିନ୍ତୁ ବ୍ୟକ୍ତି ତଥା ସମାଜ ଉପରେ ଏ ଶକ୍ତିର କୁପ୍ରଭାବ କାହାରିକୁ ଅବିଦିତ ନୁହେଁ । ପରମାଣୁ ଶକ୍ତିର ଆଲଫା, ବିଟା ଓ ଗାମା ରଶ୍ମି ଶରୀରର ଜୀବନ୍ତ ତନ୍ତୁଗୁଡ଼ିକୁ କ୍ଷତିଗ୍ରସ୍ତ କରନ୍ତି ଏବଂ ତାହାର କୁପ୍ରଭାବ ଭବିଷ୍ୟତ ବଂଶଧରମାନଙ୍କ ଉପରେ ମଧ୍ୟ ପଡ଼େ । ପୁଣି ଅନ୍ୟ ଏକ ବିଶେଷ ସମସ୍ୟା ହେଉଛି, ପରମାଣୁ ଶକ୍ତିକେନ୍ଦ୍ରରୁ ନିର୍ଗତ ଆବର୍ଜନା ବା waste material ଗୁଡ଼ିକର ସଂସ୍ଥାପନ କରିବା । ସମୁଦ୍ରର ଗଭୀର ଜଳ ମଧ୍ୟରେ ଏଗୁଡ଼ିକୁ ନିକ୍ଷେପ କଲେ ସୁଦ୍ଧା ଏଥିରୁ ବିଚ୍ଛୁରିତ ରଶ୍ମିପୁଞ୍ଜ ହଜାର ହଜାର ବର୍ଷ ଧରି ଜଳ, ବାୟୁ, ମାଟି, ଓ ପରିବେଶକୁ ପ୍ରଦୂଷିତ କରିବ । କ୍ଷୋଭର ବିଷୟ, ଆଜିର ଅର୍ଥନୀତିଜ୍ଞ କେବଳ ଲାଭକ୍ଷତିର ହିସାବ-ଫର୍ଦ୍ଦରେ ପରମାଣୁଶକ୍ତିର ଉପଯୋଗକୁ ସୁପାରିଶ କରୁଛି । କିନ୍ତୁ ଏ ଶକ୍ତିର ଅନ୍ଧକାର ଦିଗଟିକୁ ମୋଟେ ବିଚାର ଭିତରକୁ ଆଣୁନାହିଁ । ଶୁମାଖରଙ୍କ ମତରେ, ଭବିଷ୍ୟତ ଶକ୍ତିସମସ୍ୟା ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ବିଦ୍ୟମାନ, ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ।

ଏହାପରେ ଲେଖକ ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଜ୍ଞାନ ବା technology ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଆଲୋଚନା କରି ମତ ଦେଇଛନ୍ତି ଯେ, ଅତ୍ୟାଧୁନିକ ପ୍ରଯୁକ୍ତିବିଜ୍ଞାନର ଉପଯୋଗ, ମଣିଷର ଅସଲ ସମସ୍ୟା, ଯଥା:- ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ଓ ବେକାରୀକୁ ସମାଧାନ କରିପାରି ନାହିଁ, ଯଦିଓ ମଣିଷର ଏହି ଅସଲ ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ କରିବା ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଜ୍ଞାନର ମୂଳଲକ୍ଷ୍ୟ । ପୁଣି ସାମୂହିକ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଦେଖିଲେ, ଏଗୁଡ଼ିକର କ୍ରମବର୍ଦ୍ଧମାନ ଉପଯୋଗ ଫଳରେ ସମାଜର ପ୍ରକୃତ ଅବସର ସମୟ ବା leisure ହ୍ରାସ ପାଉଛି ।

କିନ୍ତୁ ଆଜିର ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଜ୍ଞାନ ଗୋଟିଏ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସଫଳ ହୋଇଛି, ଏହା ମଣିଷର ମସ୍ତିଷ୍କର ସୃଜନଶକ୍ତିକୁ କମାଇ ଦେଇ ପାରିଛି । ଶୁମାଖର ଗାଣିତିକ ସୂତ୍ର ପ୍ରୟୋଗକରି ଦର୍ଶାଇଛନ୍ତି ଯେ, ଆଜି ମୋଟ ସାମାଜିକ ସମୟ (Total social time)ରୁ ମାତ୍ର

ଶତକଡ଼ା ୩.୫ ଭାଗ ପ୍ରକୃତ ଉତ୍ପାଦନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ବିନିଯୁକ୍ତ ହେଉଛି । ଅର୍ଥାତ୍ ଅବଶିଷ୍ଟ ଶତକଡ଼ା ୯୬.୫ ଭାଗ ଅଣ-ଉତ୍ପାଦନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅପବ୍ୟୟିତ ହେଉଛି । କିନ୍ତୁ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟବଶତଃ ଯେଉଁମାନେ ମୋଟ ସାମାଜିକ ସମୟର ଶତକଡ଼ା ୯୬.୫ ଭାଗ ଅପବ୍ୟୟ କରୁଛନ୍ତି, ସେଇମାନେ ହିଁ ସାମଜରେ ସମ୍ମାନର ଅଧିକାରୀ !!

ମୋଟ ଉପରେ ଆଜିର ଉଚ୍ଚତମ ପ୍ରଯୁକ୍ତି-ବିଜ୍ଞାନର ପ୍ରୟୋଗ ମାନବିକ ମୂଲ୍ୟବୋଧ-ବିକାଶର ପରିପନ୍ଥୀ । ସୁତରାଂ ଏକ ନୂତନ ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଜ୍ଞାନର ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ ଆବଶ୍ୟକ । ଏହି ପ୍ରସ୍ତାବିତ ପ୍ରଯୁକ୍ତି-ବିଜ୍ଞାନକୁ ଶୁମାଖର ମଧ୍ୟମ ପର୍ଯ୍ୟାୟର ପ୍ରଯୁକ୍ତିବିଜ୍ଞାନ ବା Intermediate technology ନାମରେ ଅଭିହିତ କରିଛନ୍ତି । ଗାନ୍ଧୀଙ୍କର ଚିନ୍ତାଧାରାର ଅବତାରଣା କରି ଶୁମାଖର କହିଛନ୍ତି ଯେ, ସାମ୍ପ୍ରତିକ ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ ବହୁ ମାତ୍ରାର ଉତ୍ପାଦନ (Mass production) ପରିବର୍ତ୍ତେ ବହୁଲୋକଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଉତ୍ପାଦନ (Production by masses) ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ଆରୋପ କରି ତଦନୁଯାୟୀ ପ୍ରଯୁକ୍ତିବିଜ୍ଞାନର ପରିବର୍ତ୍ତନ କରାଯିବା ଆବଶ୍ୟକ । ଲେଖକଙ୍କ ମତରେ ବହୁମାତ୍ରାର ଉତ୍ପାଦନ ପାଇଁ ପ୍ରଯୋଜ୍ୟ ପ୍ରଯୁକ୍ତିବିଜ୍ଞ୍ୟାନ ହିଂସାତ୍ମକ, ପରିବେଶଜ୍ଞାନର ନଷ୍ଟକର୍ତ୍ତା, ଅପ୍ରତିସ୍ଥାପକ ସମ୍ବଳର ଧ୍ୱଂସକାରୀ ଏବଂ ସର୍ବୋପରି ମଣିଷର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱର ସଂହାରକର୍ତ୍ତା । କିନ୍ତୁ ବହୁ ଲୋକଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବ୍ୟବହୃତ ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଜ୍ଞାନ ଆଧୁନିକ ଜ୍ଞାନ ଓ ଅନୁଭୂତିର ପ୍ରବର୍ତ୍ତକ, ବିକେନ୍ଦ୍ରୀକରଣ ତଥା ପରିବେଶ ନିମନ୍ତେ ଅନୁକୂଳ, ବ୍ୟବହାରରେ କୋମଳ ଓ ମଣିଷର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱର ବୃଦ୍ଧିକାରକ । ସୁତରାଂ ଶୁମାଖରଙ୍କ ଆବିଷ୍କୃତ ମଧ୍ୟମ ପର୍ଯ୍ୟାୟର ପ୍ରଯୁକ୍ତିବିଜ୍ଞାନ ପାରମ୍ପରିକ ତଥା ପ୍ରାଚୀନ ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଜ୍ଞାନ ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ ଉତ୍ପାଦନଶୀଳ; କିନ୍ତୁ ଆଜିର ଉଚ୍ଚ ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଜ୍ଞାନ ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ ସରଳ, ବୋଧଗମ୍ୟ, ଶସ୍ତା ଓ ମୁକ୍ତ ।

ଶୁମାଖରଙ୍କ ମତରେ ସମାଜରେ ଦୁଇ ପ୍ରକାରର ବ୍ୟକ୍ତି ଅଛନ୍ତି । ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାର ପାଇଁ ଜୀବନର ଆଭିମୁଖ୍ୟ ହେଲା, ଅଧିକ ପାଇବା, ଆହୁରି ଅଗ୍ରସର ହେବା, ଶୀଘ୍ର ଶୀଘ୍ର ଆଗେଇବା ଏବଂ ବିତ୍ତଶାଳୀ ହେବା । କିନ୍ତୁ ଦ୍ୱିତୀୟ ପ୍ରକାର ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ଆଭିମୁଖ୍ୟ ହେଲା, ଏକ ନୂତନ ଜୀବନଶୈଳୀର ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବା ଏବଂ ମଣିଷ ଜୀବନ ଓ ତାର ପରିବେଶ ସମ୍ବନ୍ଧରେ କେତେକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ମୌଳିକ ସତ୍ୟ ଉଦ୍‌ଘାଟନ କରିବା । ଏମାନେ ଅଭିବୃଦ୍ଧି ବା growth ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ଏହି ଅଭିବୃଦ୍ଧିକୁ ଏକ ଗୁଣାତ୍ମକ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଦେଖନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ମତରେ ଆଧୁନିକ ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଜ୍ଞାନର ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ ହେଉଛି ପ୍ରକୃତ ବିକାଶର ପରିପନ୍ଥୀ ।

ଆମର ପ୍ରଧାନ ଭୁଲ ହେଉଛି ଯେ, ଆମେ ବିଶେଷଜ୍ଞ ବା expert ମାନଙ୍କ ଉପରେ ସମସ୍ତ ନିଷ୍ପତ୍ତି ଛାଡ଼ି ଦେଉଛୁ । କିନ୍ତୁ କୃଷି ତଥା ଶିଳ୍ପ ସହିତ ସଂପୃକ୍ତ ସାଧାରଣ ବ୍ୟକ୍ତିର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଅନୁଭୂତିକୁ ହେୟଜ୍ଞାନ କରୁଛୁ ।

ଏକ ନୂତନ ଧରଣର ପ୍ରଯୁକ୍ତି-ବିଜ୍ଞାନର ପ୍ରଗତି ଯେ ସମ୍ଭବ, ଶୁମାଖର ଏଥିରେ ଆଶାବାଦୀ । କାରଣ ଏହା ମଣିଷର ପ୍ରକୃତ ଆବଶ୍ୟକତାଗୁଡ଼ିକୁ ପୂରଣ କରି ପାରିବ । ଶୁମାଖରଙ୍କ ଭାଷାରେ, "Man is small, and therefore, small is beautiful. To go for gigantism is to go for self-destruction."

ତୃତୀୟ ପୃଥିବୀ

ଶୁମାଖର ପୁସ୍ତକର ତୃତୀୟ ଭାଗରେ ତୃତୀୟ ପୃଥିବୀର ଦେଶସମୂହ ବା ଅନୁନ୍ନତ ଦେଶସମୂହ ବିଷୟରେ ଆଲୋଚନା କରିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ମତରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଏ ଦେଶଗୁଡ଼ିକ ଦୁଇଟି ମୁଖ୍ୟ ସମସ୍ୟାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେଉଛନ୍ତି । ଗୋଟିଏ ହେଉଛି, ବେକାରୀ ଓ ଅନ୍ୟଟି ହେଉଛି ପଲ୍ଲୀବାସୀଙ୍କର ସହରାଞ୍ଚଳକୁ ପଳାୟନ (mass migration to cities) । ପୃଥିବୀର ଦୁଇ-ତୃତୀୟାଂଶ ଲୋକ ଏହି ତୃତୀୟ ପୃଥିବୀ-ଦେଶମାନଙ୍କରେ ବାସ କରନ୍ତି ।

ଏହି ଦେଶଗୁଡ଼ିକର ଏକ ବିକୃତ ଅବସ୍ଥା ହେଉଛି, ଦ୍ୱୈତ ଅର୍ଥନୈତିକ ବ୍ୟବସ୍ଥାର ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ । ଏକ ପକ୍ଷରେ ସହରାଞ୍ଚଳ, ଯେଉଁଥିରେ କି ହାରାହାରି ମାତ୍ର ଶତକଡ଼ା ୧୫ ଲୋକ ବାସ କରନ୍ତି ଏବଂ ଦେଶର ପ୍ରାୟ ସମଗ୍ର ଉନ୍ନୟନ ପ୍ରଚେଷ୍ଟା ଏଥିରେ ନିୟୋଜିତ ହୁଏ । ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ଗ୍ରାମାଞ୍ଚଳ, ଯେଉଁଠି ଅବଶିଷ୍ଟ ଶତକଡ଼ା ୮୫ ଭାଗ ଲୋକ ବାସ କରନ୍ତି ଏବଂ ଦେଶର ଉନ୍ନୟନ-ପ୍ରକ୍ରିୟାର ବାହାରେ ରହିଯାନ୍ତି ।

ଆଜିର ସମାଜ ବିକାଶ ବା ଉନ୍ନୟନକୁ ବିବର୍ତ୍ତନପ୍ରକ୍ରିୟାର ଫଳ ବୋଲି ନ ଭାବି ଏକ ସୃଷ୍ଟି ବୋଲି ଭାବୁଛି । ଯୋଜନା ମାଧ୍ୟମରେ ଖୁବ୍‌ଶୀଘ୍ର ଏକାଥରକେ ଉନ୍ନୟନ ହାସଲ କରାଯାଇପାରିବ ବୋଲି ଚିନ୍ତା କରୁଛି । ଏଣୁ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ପ୍ରକଳ୍ପ ବୃହତ୍ ସହରମାନଙ୍କରେ ସୃଷ୍ଟି କରାଗଲେ ଦେଶର ବିକାଶ ଯେ ସାଧିତ ହୋଇ ପାରିବ, ସିଏ ଏ ପ୍ରକାର ଦୃଢ଼ ଧାରଣା କରି ନେଇଛି । କିନ୍ତୁ ଏହାଦ୍ୱାରା ଦ୍ୱୈତ ଅର୍ଥନୀତି ବ୍ୟବସ୍ଥା ତୀବ୍ରତର ହେଉଛି । ଗ୍ରାମାଞ୍ଚଳରେ "ବେକାରୀ'' ଓ "ସହରାଞ୍ଚଳ ଗମନ'' ଏହାଦ୍ୱାରା ଅଧିକ ବୃଦ୍ଧି ପାଉଛି ଏବଂ ଗ୍ରାମାଞ୍ଚଳର ଅର୍ଥନୈତିକ ସଂଗଠନ ଭୁଷୁଡ଼ି ପଡୁଛି ।

ତୃତୀୟ ପୃଥିବୀର ଦେଶମାନଙ୍କର ପ୍ରଥମ ଓ ପ୍ରଧାନ ସମସ୍ୟା ହେଲା ଦାରିଦ୍ର୍ୟ । ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟବଶତଃ, ଆମର ଆଧୁନିକ ଅର୍ଥନୀତିଜ୍ଞ ଓ ଯୋଜନାକାରୀମାନେ ବସ୍ତୁବାଦ ମାଧ୍ୟମରେ ଏହି ଦାରିଦ୍ର୍ୟକୁ ଦୂର କରିବାକୁ ଉଦ୍ୟମ କରୁଛନ୍ତି । ପୁଞ୍ଜିର ଅଭାବ ଦୂରକଲେ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ମୋଚିତ ହୋଇ ପାରିବ ବୋଲି ସେମାନଙ୍କ ଦୃଢ଼ ବିଶ୍ୱାସ । ଶୁମାଖରଙ୍କ ମତରେ ଉକ୍ତ ଦାରିଦ୍ର୍ୟର ଅସଲ କାରଣ ହେଉଛି ଶିକ୍ଷା, ସଂଗଠନ ଓ ଶୃଙ୍ଖଳାର ଘୋର ଅଭାବ । ଯେ କୌଣସି ଦେଶ ଯେତେ ଅଭାବଗ୍ରସ୍ତ ଓ ଦରିଦ୍ର ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା ଏହି ତିନୋଟି ଭିତ୍ତିକୁ ସୁଦୃଢ଼ କରି ଏକ ଅର୍ଥନୈତିକ ବିସ୍ମୟ ସୃଷ୍ଟି କରିପାରିବ । ଏହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ 'ଉନ୍ନୟନ' ବିବର୍ତ୍ତନଶୀଳ; କାରଣ ଶିକ୍ଷା, ସଂଗଠନ ଓ ଶୃଙ୍ଖଳା ଧୀରେ ଧୀରେ ବିବର୍ତ୍ତନ ମାଧ୍ୟମରେ ହିଁ ପ୍ରକଟିତ ହୋଇଥାଏ ।

ତତ୍‌ପରେ ଶୁମାଖର ବିକାଶଶୀଳ ଦେଶମାନଙ୍କ ପାଇଁ ତାଙ୍କ ପ୍ରକଳ୍ପିତ ମଧ୍ୟମ ପର୍ଯ୍ୟାୟର ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଜ୍ଞାନ ବା Intermediate technology ର ଉପଯୋଗିତା ବିଷୟରେ ଆଲୋଚନା କରିଛନ୍ତି । ଏହି ଦେଶଗୁଡ଼ିକର ଗ୍ରାମାଞ୍ଚଳଗୁଡ଼ିକ ନିତାନ୍ତ ଅନୁନ୍ନତ । ଏଣୁ ଅର୍ଥନୀତିଜ୍ଞମାନେ ଗ୍ରାମାଞ୍ଚଳ ପ୍ରତି ଅଧିକ ଦୃଷ୍ଟି ଦେବା ଦରକାର । ସହରାଞ୍ଚଳରେ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ଉନ୍ନୟନ ପ୍ରକ୍ରିୟାଗୁଡ଼ିକୁ ଗ୍ରାମାଞ୍ଚଳରେ ହିଁ ସ୍ଥାପିତ କରାଯିବା ଉଚିତ । ମୁଣ୍ଡପିଛା ଆୟ ଉପରେ ଜୋର ନ ଦେଇ, ଗ୍ରାମାଞ୍ଚଳରେ ଅଧିକସଂଖ୍ୟକ କର୍ମସଂସ୍ଥାନ ବା workplaces ସ୍ଥାପନାର ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଛି । ପ୍ରକୃତରେ ପାରିଶ୍ରମିକ ଯେତେ କମ୍ ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା, ଜଣେ ଦରିଦ୍ର ଲୋକର ପ୍ରଥମ ଆବଶ୍ୟକତା ହେଉଛି ନିଯୁକ୍ତି । ତେଣୁ ଖୁବ୍ କମ୍ ଲୋକ ବହୁଳ ଭାବରେ ଉତ୍ପାଦନ କରିବା ଅପେକ୍ଷା ବହୁତ ଲୋକ କିଛି କିଛି ଉତ୍ପାଦନ କରିବା ଅଧିକ ଶ୍ରେୟସ୍କର । ଯୋଜନାର ପ୍ରାଥମିକ ଲକ୍ଷ୍ୟ କର୍ମଯୋଗାଣ ହେବା ହିଁ ବିଧେୟ ।

ସୁତରାଂ ବିକାଶଶୀଳ ଦେଶଗୁଡ଼ିକରେ ପୁଞ୍ଜିର ସ୍ୱଳ୍ପତା ଏବଂ ଶ୍ରମର ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟ ଥିବା ହେତୁ ଏ ଦେଶଗୁଡ଼ିକରେ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ସଂଖ୍ୟାରେ କର୍ମସଂସ୍ଥାନ ସ୍ଥାପିତ ହେବା ଦରକାର । ନଚେତ୍ ବେକାରୀ ସମସ୍ୟା ଆହୁରି ଉତ୍କଟ ହେବ । ପ୍ରଥମତଃ ଏହି କର୍ମସଂସ୍ଥାନଗୁଡ଼ିକ କେବଳ ଗ୍ରାମାଞ୍ଚଳରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେବ । ଦ୍ୱିତୀୟତଃ ଏଗୁଡ଼ିକର ନିର୍ମାଣ-ବ୍ୟୟ କମ୍ ହେବ, ଯାହା ଫଳରେ କି ଅଯଥା ଉନ୍ନତ ଧରଣର ପୁଞ୍ଜିର ଆବଶ୍ୟକତା ଓ ଆମଦାନୀଜନିତ ବ୍ୟୟ ଅଧିକ ହେବ ନାହିଁ । ତୃତୀୟତଃ ଏଗୁଡ଼ିକର ଉତ୍ପାଦନ ପ୍ରଣାଳୀ (Methods of production) ଅତ୍ୟନ୍ତ ସରଳ ହେବ ଏବଂ ଚତୁର୍ଥତଃ,

ସ୍ଥାନୀୟ କଞ୍ଚାମାଲ ଉପରେ ଏଗୁଡ଼ିକ ନିର୍ଭର କରିବେ ଏବଂ ପ୍ରଧାନତଃ ସ୍ଥାନୀୟ ଲୋକଙ୍କର ବ୍ୟବହାରରେ ଆସୁଥିବା ଦ୍ରବ୍ୟ ହିଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବେ ।

ଏଭଳି ଏକ ପରିକଳ୍ପନାର ସଫଳତା ଆଞ୍ଚଳିକ ଯୋଜନାର ଭିତ୍ତିରେ ହିଁ ସମ୍ଭବ । ଅର୍ଥାତ୍, ସମଗ୍ର ଦେଶକୁ ଗୋଟିଏ ଯୋଜନାର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ନ କରି ଦେଶର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅଞ୍ଚଳକୁ ଯୋଜନାର ଏକକ ଭାବରେ ଗ୍ରହଣ କରାଯିବା ଆବଶ୍ୟକ ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅଞ୍ଚଳ ଗୋଟିଏ କେନ୍ଦ୍ର (Centre) ସହିତ ନିବିଡ଼ ଭାବେ ସଂପୃକ୍ତ ହେବା ଦରକାର । ସମଗ୍ର ଉନ୍ନୟନ ପ୍ରଚେଷ୍ଟା ଏହି କେନ୍ଦ୍ରରୁ ହିଁ ପ୍ରସାରିତ ହେବା ଉଚିତ ।

ଏହି ଆଞ୍ଚଳିକ ପଦକ୍ଷେପର ସଫଳତା ପାଇଁ ମଧ୍ୟମ ପର୍ଯ୍ୟାୟର ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଜ୍ଞାନର ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଛି । ଶୁମାଖର ଏ ପ୍ରକାର ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଜ୍ଞାନର ଅର୍ଥ, ପ୍ରତ୍ୟେକ କର୍ମ ସଂସ୍ଥାନର ଉପକରଣ ବ୍ୟୟ (Equipment cost per workplace) ଭିତ୍ତିରେ ବୁଝାଇଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ଭାଷାରେ, ଯଦି ପାରମ୍ପରିକ ପ୍ରଯୁକ୍ତିବିଜ୍ଞାନକୁ ଏକ ଡଲାର ଓ ଅତ୍ୟାଧୁନିକ ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଜ୍ଞାନକୁ ଏକ ହଜାର ଡ଼ଲାର ପରିମାଣର ବୋଲି ଧରାଯାଏ, ତା'ହେଲେ ପ୍ରସ୍ତାବିତ ମଧ୍ୟମ ପର୍ଯ୍ୟାୟର ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଜ୍ଞାନକୁ ଏକଶତ ଡଲାର ପରିମାଣର ବୋଲି ଧରାଯିବ । କହିବା ବାହୁଲ୍ୟ ଯେ, ଏ ଧରଣର ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଜ୍ଞାନ, ଅତ୍ୟାଧୁନିକ ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଜ୍ଞାନ ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ ଶସ୍ତା ଓ ସୁଲଭ ହେବ । ଏ ଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଅନଗ୍ରସର ଅଞ୍ଚଳରେ ମଧ୍ୟ କଷ୍ଟସାଧ୍ୟ ନୁହେଁ । କାରଣ, ଉପକରଣଗୁଡ଼ିକ ସରଳ ହୋଇଥିବାରୁ ସେଗୁଡ଼ିକର ପରିଚାଳନା ଓ ମରାମତି ସହଜରେ ସାଧିତ ହୋଇ ପାରିବ । ଲୋକମାନେ ମଧ୍ୟ ଖୁବ୍ ସହଜରେ ତାଲିମ ପାଇ ପାରିବେ ।

ଶୁମାଖର ମତ ପ୍ରକାଶ କରିଛନ୍ତି ଯେ, ଏ ଧରଣର ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଜ୍ଞାନ ଯେଉଁ ଦେଶ ବ୍ୟବହାର କରିଛନ୍ତି, ସେଠାରେ ଉନ୍ନୟନ ସମ୍ଭବ ହୋଇ ପାରିଛି । ଦରିଦ୍ର ଜନସାଧାରଣଙ୍କର ନିରାଡ଼ମ୍ବର ଚାହିଦା, ଯଥା:- ଗୃହ ନିର୍ମାଣ ସାମଗ୍ରୀ, ବସ୍ତ୍ର, ଘରକରଣା ଜିନିଷ ଓ କୃଷି ଉପକରଣ ଇତ୍ୟାଦିର ଅଭାବ ଏହି ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଜ୍ଞାନର ବିନିଯୋଗ ମାଧ୍ୟମରେ ହିଁ ମେଣ୍ଟାଯାଇପାରିବ ।

ସମଗ୍ର ପୃଥିବୀରେ ପ୍ରାୟ ୨୦ ଲକ୍ଷ ଗ୍ରାମ ଅନଗ୍ରସରତାର ଅନ୍ଧକାରରେ ପଡ଼ିଛନ୍ତି । ଆଧୁନିକ ମଣିଷ, ମଣିଷ ଅପେକ୍ଷା ଦ୍ରବ୍ୟ ଉପରେ ଅଧିକ ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଦେଉଛି । ଶୁମାଖରଙ୍କ ମତରେ ଉନ୍ନୟନର ଗୁରୁତ୍ୱ ଲୋକମାନଙ୍କ ଉପରେ ଦିଆଯିବା ଉଚିତ । କିନ୍ତୁ ଏଥିରେ ପ୍ରଧାନ ଅନ୍ତରାୟ ହେଉଛି ସହାୟତାଶ୍ରୟୀ ଓ ସହାୟକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ସମ୍ପର୍କଗତ

ପାର୍ଥକ୍ୟ । ସହାୟକ ହେଉଛି ଧନୀ, ଶିକ୍ଷିତ ଓ ନଗରବାସୀ । କିନ୍ତୁ ସହାୟତାଶ୍ରୟୀ ହେଉଛି, ଗରିବ, ଅଶିକ୍ଷିତ ଓ ପଲ୍ଲୀବାସୀ । ଏଣୁ ଉନ୍ନୟନର ପ୍ରଥମ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ହେଉଛି, ଏହି ଦୁଇଗୋଷ୍ଠୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ପାର୍ଥକ୍ୟକୁ ଦୂର କରିବା ।

ବୈଦେଶିକ ସାହାଯ୍ୟ ଉପରେ ନିଜର ମତପ୍ରକାଶ କରି, ଶୁମାଖର କହିଛନ୍ତି ଯେ, ଏ ପ୍ରକାର ସାହାଯ୍ୟ ଅଭିନନ୍ଦନୀୟ, ଯଦି ତାହା ଜନସାଧାରଣଙ୍କର ଶ୍ରମଶକ୍ତିକୁ ସଂଚାଳିତ କରିପାରିବ ଏବଂ ଉତ୍ପାଦିକା ଶକ୍ତିକୁ ବୃଦ୍ଧି କରି ପାରିବ । ନଚେତ୍ ଏ ପ୍ରକାର ସାହାଯ୍ୟ ଦରିଦ୍ର ରାଷ୍ଟ୍ରଗୁଡ଼ିକର ଆତ୍ମନିର୍ଭରଶୀଳତା ଲୋପ କରିଦେବ । ଫଳତଃ ଋଣଗ୍ରସ୍ତତା ବୃଦ୍ଧି ପାଇବ । ଏ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବୈଦେଶିକ ଋଣର ପରିମାଣାତ୍ମକ ମାନ ଅପେକ୍ଷା ଗୁଣାତ୍ମକ ମାନ ଉପରେ ଅଧିକ ଦୃଷ୍ଟି ଦେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଲେଖକଙ୍କ ମତରେ ସବୁଠାରୁ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ସାହାଯ୍ୟ ହେଉଛି ବୁଦ୍ଧିସ୍ତରୀୟ ସାହାଯ୍ୟ (Intellectual aid) ଏବଂ ଉପାଦେୟ ଜ୍ଞାନ ପ୍ରଦାନ । ଏ ପ୍ରକାର ସାହାଯ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଶସ୍ତା ଓ ସୁଲଭ ଏବଂ ଏହାର ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ ଉନ୍ନୟନ ଇତିହାସରେ ଏକ ନୂତନ ଓ ଆଶାପ୍ରଦ ଯୁଗ ସୃଷ୍ଟି କରିବ ।

ସୁତରାଂ ବୈଦେଶିକ ସାହାଯ୍ୟ ଅନୁନ୍ନତ ଦେଶର ସାଧାରଣଲୋକଙ୍କୁ ସୁହାଇଲା ଭଳି ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ । ଏହା ସତ୍ୟ ଯେ, ଗରିବ ଓ ନିରକ୍ଷର ଲୋକମାନେ ସାଧାରଣତଃ 'ପରିବର୍ତ୍ତନ'ର ପ୍ରତିରୋଧ କରନ୍ତି । ଯଦି ପରିବର୍ତ୍ତନ କୋମଳ ଓ ମନ୍ଥର ହୁଏ, ତେବେ ଏହା ସେମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିଶ୍ଚୟ ଗ୍ରହଣୀୟ ହେବ । କିନ୍ତୁ ହିଂସାପ୍ରଣୋଦିତ ଓ ଚରମ ପରିବର୍ତ୍ତନକୁ ସେମାନେ ନିଶ୍ଚୟ ପ୍ରତିରୋଧ କରିବେ ।

ଉନ୍ନୟନ କାର୍ଯ୍ୟ କେବଳ ପ୍ରଶାସକ ଗୋଷ୍ଠୀ ତୁଲାଇ ପାରିବେ ନାହିଁ । ଏଥିପାଇଁ ସମସ୍ତଙ୍କର, ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରଶାସକ, ବ୍ୟବସାୟୀ ଓ ଯୋଗସୂତ୍ର-ରକ୍ଷାକାରୀମାନଙ୍କର ସହଯୋଗ ଆବଶ୍ୟକ । ଅନୁନ୍ନତ ଅଞ୍ଚଳରେ ଥିବା ଶିକ୍ଷିତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ମନୋଭାବ ପରିବର୍ତ୍ତନର ମଧ୍ୟ ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଛି ।

ଗ୍ରାମାଞ୍ଚଳ ଓ ସହରାଞ୍ଚଳ ମଧ୍ୟରେ ଏକ ଭାରସାମ୍ୟ (Balance) ରକ୍ଷା କରିବା ଅନ୍ୟ ଏକ ପ୍ରଧାନ କାର୍ଯ୍ୟ । ଏକ ସୁସ୍ଥ ମନ ପାଇଁ ଯେଭଳି ଏକ ସୁସ୍ଥ ଶରୀର ଆବଶ୍ୟକ, ସେହିପରି ସହରାଞ୍ଚଳର ଉପଯୁକ୍ତ ବିକାଶ ପାଇଁ ଗ୍ରାମାଞ୍ଚଳର ବିକାଶ ଆବଶ୍ୟକ । ଗ୍ରାମାଞ୍ଚଳର ବିଘଟନ (Disintegration) ଥରେ ଆରମ୍ଭ ହେଲେ, ଯେତେ ଅର୍ଥ ବ୍ୟୟ କଲେ ସୁଦ୍ଧା ଏହାକୁ ସୁଧାରି ହେବ ନାହିଁ । ବୈଜ୍ଞାନିକ, ଶିଳ୍ପ-ବିଜ୍ଞାନୀ ଓ ଅର୍ଥନୈତିକ ଯୋଜନା ପ୍ରଣୟନକାରୀମାନଙ୍କ କୁହୁକବଳରେ ଉନ୍ନୟନ ସମ୍ଭବ

ନୁହେଁ । ଏହା ସମଗ୍ର ଜନସାଧାରଣଙ୍କର ଶିକ୍ଷା, ସଂଗଠନ ଓ ଶୃଙ୍ଖଳାର ଅଭିବୃଦ୍ଧି ବଳରେ ହିଁ ସମ୍ଭବ ।

ଏହି ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ ଶୁମାଖର ଭାରତବର୍ଷର ବେକାରୀ ସମସ୍ୟା ଉପରେ ଆଲୋକପାତ କରିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ମତରେ ଅର୍ଥନୈତିକ ବିକାଶ ଅଧିକ କାର୍ଯ୍ୟ ମାଧ୍ୟମରେ ହିଁ ସମ୍ଭବ । ଏଥିପାଇଁ ଚାରିଗୋଟି ଆବଶ୍ୟକ ଉପାଦାନ ଲୋଡ଼ା, ଯଥା: - (୧) ପ୍ରବର୍ତ୍ତନା (motivation), (୨) ଉପାଦେୟ ଜ୍ଞାନ(Knowhow), (୩) ପୁଞ୍ଜି (Capital)ଏବଂ (୪) ବଜାର(Outlet) । ଉନ୍ନୟନ ପାଇଁ ପ୍ରବର୍ତ୍ତନା ବା motivation ଲୋକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ହିଁ ହେବା ଉଚିତ । କିନ୍ତୁ ଭାରତ ଭଳି ଏକ ଦରିଦ୍ର ରାଷ୍ଟ୍ରରେ କଣ କରିବାକୁ ହେବ, ଲୋକମାନେ ତାହା ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ । ଏଥିସକାଶେ ଦ୍ୱିତୀୟ ଉପାଦାନ 'ଉପାଦେୟ ଜ୍ଞାନ' ବା knowhow ଆବଶ୍ୟକ । ଏଣୁ ମୁଷ୍ଟିମେୟ ଶିକ୍ଷିତ ଲୋକଙ୍କ ଭୂମିକା ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ । ଶିକ୍ଷିତ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ସମାଜପ୍ରତି ସେମାନଙ୍କ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବିଷୟରେ ସଚେତନ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ । ଶିକ୍ଷା, ସୁବିଧା ହାସଲ କରିବାର ଏକ ଅନୁଜ୍ଞାପତ୍ର (Passport) ନୁହେଁ । ଅସହାୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ସେବା କରିବା ଶିକ୍ଷିତ ବ୍ୟକ୍ତିର ଏକ ନୈତିକ ଦାୟିତ୍ୱ ଓ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ଶିକ୍ଷିତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ମନୋଭାବରେ ଏପ୍ରକାର ପରିବର୍ତ୍ତନ ନ ହେଲେ ଭାରତର ଅନ୍ୟୂନ ପାଞ୍ଚଲକ୍ଷ ଗ୍ରାମର ବିକାଶ ଅସମ୍ଭବ । ସୁତରାଂ ଭାରତର ପ୍ରାୟ ୫୦ କୋଟି ଅସହାୟ ଲୋକଙ୍କର ସହାୟତା ସକାଶେ ଅନ୍ତତଃ ଏକ କୋଟି ଶିକ୍ଷିତ ଲୋକଙ୍କର ସାହାଯ୍ୟ ଆବଶ୍ୟକ । ଭାରତ ଭଳି ଏକ ବିରାଟ ଦେଶ ପାଇଁ ଏହା ଅସମ୍ଭବ ନୁହେଁ ।

ଉନ୍ନୟନ କାର୍ଯ୍ୟର ପ୍ରାଥମିକ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ଅତି କମ୍‌ରେ ପାଞ୍ଚକୋଟି ଲୋକଙ୍କୁ କର୍ମ ଯୋଗାଇବା ନିମନ୍ତେ କେତେ ପରିମାଣରେ ତୃତୀୟ ଉପାଦାନ ବା ପୁଞ୍ଜି ଆବଶ୍ୟକ ହେବ, ତାହା ଆମକୁ ବିଚାର କରିବାକୁ ହେବ । ଲେଖକଙ୍କ ମତରେ ୧୫୦ ପାଉଣ୍ଡ ବିଶିଷ୍ଟ କର୍ମଶାଳାମାନ ଦେଶସାରା ପ୍ରତିଷ୍ଠା କଲେ ଏହି ବହୁସଂଖ୍ୟକ ଲୋକଙ୍କର କର୍ମସଂସ୍ଥାନ କରିହେବ । ଏହାପରେ ଆମକୁ ଉପଯୁକ୍ତ ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଜ୍ଞାନର ମନୋନୟନ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । କହିବା ବାହୁଲ୍ୟ ଯେ, ମଧ୍ୟମ ପର୍ଯ୍ୟାୟର ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଜ୍ଞାନ ବା intermediate technology ହିଁ ଭାରତ ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ ।

ଅର୍ଥନୈତିକ ବିକାଶ ନିମନ୍ତେ ଚତୁର୍ଥ ଉପାଦାନ ହେଉଛି ବଜାର ବା outlet । ଭାରତରେ ବଜାରର ସ୍ୱଳ୍ପତା ଓ କ୍ଷୁଦ୍ରତା ଯୋଗୁ ଉଦ୍ୟୋଗୀମାନେ ପ୍ରେରଣା ପାଉନାହାନ୍ତି ।

ବଜାରର ସମ୍ପ୍ରସାରଣ କରିବାକୁ ହେଲେ ଏକ ସଙ୍ଗରେ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ଉତ୍ପାଦନ ଆରମ୍ଭ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଏହାଦ୍ୱାରା ପ୍ରତ୍ୟେକେ ପରସ୍ପରର ବଜାର ହୋଇ ପାରିବେ । ଭାରତ ଭଳି ଏକ ଦେଶରେ ଏକକାଳୀନ ଏତେଗୁଡ଼ିଏ ଶିଳ୍ପ ସ୍ଥାପନ କରିବା ହୁଏତ ଦୁଃସାଧ୍ୟ ହୋଇପାରେ । କିନ୍ତୁ ସରକାରୀ ସ୍ତରରେ ବିଭିନ୍ନ ସାମୂହିକ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ (Public works) ହାତକୁ ନିଆଯାଇପାରେ । ଏହା ଫଳରେ ଲୋକଙ୍କର କ୍ରୟଶକ୍ତି ବଢ଼ିବ ଓ ବଜାରର ବ୍ୟାପ୍ତି ସମ୍ଭବ ହେବ ।

ଭାରତ ଭଳି ଏକ ଦେଶରେ ଆତ୍ମ-ସହାୟତାର ସହଜତମ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ହେଉଛି, ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି ବାର୍ଷିକ ଗୋଟିଏ ବୃକ୍ଷ ରୋପଣ କରିବ । ଶୁମାଖରଙ୍କ ହିସାବ ଅନୁଯାୟୀ ପାଞ୍ଚବର୍ଷ ପରେ ଭାରତ ୨୦୦ କୋଟି ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ବୃକ୍ଷ ଉତ୍ପାଦନ କରିପାରିବ ଏବଂ ଏଗୁଡ଼ିକର ଅର୍ଥନୈତିକ ମୂଲ୍ୟ ଯେ କୌଣସି ପଞ୍ଚବାର୍ଷିକ ଯୋଜନାର ପ୍ରତିଶ୍ରୁତିଠାରୁ ଯଥେଷ୍ଟ ଅଧିକ । ଏଥିପାଇଁ କୌଣସି ବୈଦେଶିକ ସାହାଯ୍ୟର ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ ଏବଂ ଏହି ବିରାଟ ପରିକଳ୍ପନାରୁ ଖାଦ୍ୟ, ବସ୍ତ୍ର, ଗୃହସରଞ୍ଜାମ, ଛାୟା, ଜଳ ଏବଂ ମଣିଷ ଚାହୁଁଥିବା ଯାବତୀୟ ଜିନିଷ ମିଳିପାରିବ । ଏହାକୁ ଅଗ୍ରାଧିକାର ଦିଆଗଲେ, ଭାରତର ବେକାର ସମସ୍ୟା ଅବିଳମ୍ବେ ସମାହିତ ହେବ ।

ସଂଗଠନ ଓ ମାଲିକାନା

ପୁସ୍ତକର ଚତୁର୍ଥ ତଥା ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ଲେଖକ ସଂଗଠନ ଓ ମାଲିକାନା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଆଲୋଚନା କରିଛନ୍ତି । ଏହା ସତ୍ୟ ଯେ, ମଣିଷ ଭବିଷ୍ୟତର କଥା ଜାଣିବାକୁ ସର୍ବଦା ଆଗ୍ରହୀ । ଏହା ବୋଧହୁଏ ସବୁଯୁଗରେ ଦେଖାଦେଇଛି । ଯଦି ମଣିଷ ଭବିଷ୍ୟତ କଥା ଠିକ୍ ଭାବରେ ଜାଣିପାରନ୍ତା, ତା'ହେଲେ ସେ ନିଶ୍ଚୟ ନିଷ୍କର୍ମା ହୋଇଯାନ୍ତା । ମଣିଷ ଭବିଷ୍ୟତ ବିଷୟରେ ଜାଣିବା ପାଇଁ ଆଜି କମ୍ପ୍ୟୁଟର ଉଦ୍ଭାବନ କରିଛି । ଏହାର ମାଧ୍ୟମରେ ଅର୍ଥନୈତିକ ଉନ୍ନୟନର ଭବିଷ୍ୟତ ମଧ୍ୟ ଜାଣିହେବ ବୋଲି ସେ ଚେଷ୍ଟା କରୁଛି । ଶୁମାଖରଙ୍କ ମତରେ କମ୍ପ୍ୟୁଟର କେବଳ ପରିମାଣାତ୍ମକ ଫଳାଫଳ କଥା ଆଗରୁ କହିପାରିବ; କିନ୍ତୁ ଅର୍ଥନୀତିର ଗୁଣାତ୍ମକ ଅବସ୍ଥା, ଯଥା: - ସ୍ଥିରତା (Stability), ଅଭିବୃଦ୍ଧି (Growth) ଓ ହ୍ରାସ (Decline) ପ୍ରଭୃତିକୁ କମ୍ପ୍ୟୁଟର ସାହାଯ୍ୟରେ ପ୍ରକାଶ କରିବାରେ କୌଣସି ପ୍ରାସଙ୍ଗିକତା ନାହିଁ । ଏଥିପାଇଁ ମଣିଷର ଅଣଇଲେକ୍ଟ୍ରୋନିକ୍ ମସ୍ତିଷ୍କ କମ୍ପ୍ୟୁଟର ତୁଳନାରେ ଯଥେଷ୍ଟ ଉପଯୋଗୀ । ଶୁମାଖର ଗାଣିତିକ ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ ନିମନ୍ତେ କମ୍ପ୍ୟୁଟର ବ୍ୟବହାରର ବିରୋଧ କରିନାହାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଅର୍ଥନୈତିକ ଭବିଷ୍ୟତବାଣୀ ଜାଣିବା ନିମନ୍ତେ କମ୍ପ୍ୟୁଟରର ବ୍ୟବହାରକୁ ତୀବ୍ର ସମାଲୋଚନା କରିଛନ୍ତି ।

ଅର୍ଥନୀତିଜ୍ଞ ଓ ବ୍ୟବସାୟ-ବିଶେଷଜ୍ଞମାନେ ଅର୍ଥନୈତିକ ସଂଗଠନ ଗୁଡ଼ିକର ବିଶାଳତା ସପକ୍ଷରେ ମତ ପ୍ରକାଶ କରୁଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ସମାଜବିଜ୍ଞାନୀ ଏବଂ ମନୋବିଜ୍ଞାନୀମାନେ ଯେ କୌଣସି ସଙ୍ଗଠନର ବିଶାଳତା ବିପକ୍ଷରେ ସତର୍କ କରି ଦେଇଛନ୍ତି । ଲେଖକଙ୍କ ମତରେ, ଏକ ବୃହତ୍ ସଙ୍ଗଠନ ସଂସ୍ଥାରେ ଦୁଇଟି ପରସ୍ପର-ବିରୋଧୀ ଅବସ୍ଥା ଦେଖାଯାଏ । ତାହାହେଲା, ସ୍ୱାଧୀନତା ଓ ଶୃଙ୍ଖଳା । ପ୍ରଶାସକ ଗୋଷ୍ଠୀଶୃଙ୍ଖଳା ଉପରେ ଜୋର ଦିଅନ୍ତି । ଏହା କାର୍ଯ୍ୟଦକ୍ଷତା ବୃଦ୍ଧି ଦିଗରେ ନିତାନ୍ତ ଦରକାର । ଅନ୍ୟପକ୍ଷର ଉଦ୍ୟୋଗୀ ଗୋଷ୍ଠୀ (Entrepreneurs) ସ୍ୱାଧୀନତା ଉପରେ ଜୋର ଦେଇଥାନ୍ତି । ଏହା ନବପ୍ରବର୍ତ୍ତନ (Innovation) ନିମନ୍ତେ ଆବଶ୍ୟକ । ସୁତରାଂ କୌଣସି ବୃହତ୍ ସଙ୍ଗଠନର ସଫଳତା ପାଇଁ ଉଭୟ ଶୃଙ୍ଖଳା ଓ ସ୍ୱାଧୀନତାର ସମନ୍ୱୟ ବାଞ୍ଛନୀୟ ।

ସମାଜବାଦ ଉପରେ ନିଜ ମତ ଦେଇ ଲେଖକ କହିଛନ୍ତି ଯେ, ଏହା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣଭାବେ ଅଣ-ଅର୍ଥନୈତିକ ମୂଲ୍ୟବୋଧ ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେବା ଉଚିତ । ସମାଜବାଦ ବା ଜାତୀୟକରଣର ଲକ୍ଷ୍ୟଗୁଡ଼ିକ, ଯଥା: - କ୍ଷିପ୍ରତର ଅର୍ଥନୈତିକ ଅଭିବୃଦ୍ଧି, କାର୍ଯ୍ୟଦକ୍ଷତା ଓ ଯୋଜନା ଇତ୍ୟାଦି ସହଜରେ ହାସଲ କରାଯାଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ପୁଞ୍ଜିବାଦ 'ଲାଭ' ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ । ଲାଭ ହିଁ ସଫଳତାର ମାପକ । ସୁତରାଂ ସମାଜର ନୈତିକ, ସାଂସ୍କୃତିକ ଓ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟଗତ ବିଭାବ ଗୁଡ଼ିକ ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ଅବହେଳିତ ହେବ । କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନର ପୁଞ୍ଜିବାଦୀମାନେ ମଧ୍ୟ ସମାଜର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଲକ୍ଷ୍ୟ, ଯଥା: - ଶ୍ରମିକମାନଙ୍କ ଉନ୍ନତି ପ୍ରତି ଅଧିକ ଧ୍ୟାନ, ଗ୍ରାମାଞ୍ଚଳର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ସୁରକ୍ଷା ଓ ଗବେଷଣା ଇତ୍ୟାଦି ପ୍ରତି ଅଧିକ ଦୃଷ୍ଟି ଦେଉଛନ୍ତି ବୋଲି ଦାବି କରୁଛନ୍ତି । ଶୁମାଖରଙ୍କ ମତରେ, ପୂର୍ବେ ପୁଞ୍ଜିବାଦ ଲାଭ ହାସଲ କରିବାର ଏକମାତ୍ର ଲକ୍ଷ୍ୟ ରଖିଥିବାରୁ ସଫଳ ହୋଇ ପାରିଥିଲା । ଏଣୁ ଏବର ପୁଞ୍ଜିବାଦ ବିଭିନ୍ନ ଲକ୍ଷ୍ୟନେଇ ତିଷ୍ଠି ପାରିବ ନାହିଁ - ଯେମିତି ସମାଜବାଦ ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ଏକାଧିକ ଲକ୍ଷ୍ୟ ହାସଲ କରିବା ଦୁଃସାଧ୍ୟ । ସୁତରାଂ ଚରମ ପୁଞ୍ଜିବାଦ ବା ଚରମ ସମାଜବାଦର ଏକାନ୍ତ ପକ୍ଷପାତିତା ଆଧୁନିକ ମଣିଷର ବୌଦ୍ଧିକ ଦୁର୍ବଳତାର ଏକ ନମୁନା ।

ଶୁମାଖରଙ୍କ ମତରେ ସାଧାରଣ ଜୀବନ ଏବଂ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭାବରେ ଅର୍ଥନୈତିକ ଜୀବନ ଉପର୍ଯ୍ୟୁକ୍ତ ଦୁଇ ମତବାଦର ମିଳନ ଫଳରେ ହିଁ ଉପଭୋଗ୍ୟ ହୋଇପାରିବ । ଅର୍ଥନୀତି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଉଭୟ ବିପରୀତମୁଖୀ ଭାବ, ଯଥା:- ଯୋଜନା ଓ ସ୍ୱାଧୀନତା

ମଧ୍ୟରେ ସମନ୍ୱୟ ଆବଶ୍ୟକ । ଉଭୟ ସମାଜବାଦ ଓ ପୁଞ୍ଜିବାଦ, ସେମାନଙ୍କର ଆଭିମୁଖ୍ୟ ଭିତ୍ତି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ହିଁ ପରସ୍ପର ଠାରୁ ଅଲଗା । ସମାଜବାଦର ଲକ୍ଷ୍ୟ ଯଦି ଲାଭପ୍ରାପ୍ତି, ତେବେ ତାହାର ପକ୍ଷନେବା ଆଦୌ ସ୍ପୃହଣୀୟ ନୁହେଁ ।

ଉପସଂହାରରେ ଲେଖକ ଦର୍ଶାଇଛନ୍ତି ଯେ, ପୁଞ୍ଜିବାଦ ମଧ୍ୟରେ ଯୋଜନା ଓ ନ୍ୟାୟସଙ୍ଗତ କରବ୍ୟବସ୍ଥା ପ୍ରଚଳନ କରାଇ ପାରିଲେ ଅର୍ଥନୈତିକ ଜୀବନ ସୁପୁଷ୍ଟ ହେବ । ସେଇଭଳି ସମାଜବାଦୀମାନେ ଔଦ୍ୟୋଗିକ ପ୍ରଶାସନରେ ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ବ୍ୟବସ୍ଥା, ଯନ୍ତ୍ରଗୁଡ଼ିକର ମାନବ ଧର୍ମୀ ନିୟୋଜନ ଏବଂ ମାନବିକ ପ୍ରଚେଷ୍ଟାକୁ ବୁଦ୍ଧିମତ୍ତାର ସହିତ ଉପଯୋଗ କରିପାରିଲେ, ସମାଜବାଦ ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ତିଷ୍ଠି ରହିବ ।

ମାଲିକାନା ବା ownership ଉପରେ ଶୁମାଖରଙ୍କ ମତ ଯେ, ଯେ କୌଣସି ମାଲିକାନା ବ୍ୟବସ୍ଥାର ସଫଳତା ତାହାର ବୌଦ୍ଧିକ ଭିତ୍ତିଭୂମିର ଦୃଢ଼ତା ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ । ଆଜିର ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଲୋଭ ଓ ହିଂସା ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ । ପୁଞ୍ଜିବାଦର ମୂଳମନ୍ତ୍ର ହେଲା, ଉତ୍ପାଦନର ଉତ୍ସ, ବିତରଣ ବିନିମୟ ଇତ୍ୟାଦିର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଅଧିକାର ଓ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ । ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସମ୍ପତ୍ତି ଦୁଇଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ । ଗୋଟିଏ ହେଲା, ସୃଜନଶୀଳ କର୍ମକୁ ଉତ୍ସାହ ଦେଉଥିବା ସମ୍ପତ୍ତି ଓ ଅନ୍ୟଟି ହେଲା, ଏକ ପରାଙ୍ଗପୁଷ୍ଟ ଘରୋଇ ମାଲିକର ସମ୍ପତ୍ତି । ଏହି ଦ୍ୱିତୀୟ ଶ୍ରେଣୀର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସମ୍ପତ୍ତି ହିଁ ଏକ ଦୁର୍ନୀତିଗ୍ରସ୍ତ ସାମାଜିକ ଜୀବନ ନିମନ୍ତେ ଦାୟୀ । ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ସୃଜନଶୀଳତାକୁ ପ୍ରୋତ୍ସାହିତ କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସମ୍ପତ୍ତି ନିଶ୍ଚିତ ଭାବେ କ୍ଷୁଦ୍ରାକାର ବିଶିଷ୍ଟ, ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଓ ସ୍ଥାନୀୟ । ଏ ଗୁଡ଼ିକର ସାମାଜିକ ଉପଯୋଗିତା ଯଥେଷ୍ଟ ଅଧିକ । କିନ୍ତୁ ଏହି କ୍ଷୁଦ୍ରାକାର ଘରୋଇ ସମ୍ପତ୍ତି ଯଦି ମଧ୍ୟମ ଓ ବୃହତ୍ ଆକାରରେ ପରିଣତ ହୁଏ, ତେବେ ଏହା ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ଶୋଷଣକାରୀ ହେବ । ଏଣୁ ମଧ୍ୟମ ଓ ବୃହତ୍ ଘରୋଇ ମାଲିକମାନେ ନିଜ ଲାଭର କେତେକାଂଶ ସାଧାରଣ କଲ୍ୟାଣକାରୀ ଓ ଦାତବ୍ୟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଖର୍ଚ୍ଚ କରିବା ଉଚିତ ।

ଅଧିକାଂଶ ରାଷ୍ଟ୍ର, ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସମ୍ପତ୍ତିର ବିଲୋପ ସାଧନ ସକାଶେ 'ଜାତୀୟକରଣ'କୁ ଏକ ଅସ୍ତ୍ର ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିଛନ୍ତି । ସାଧାରଣତଃ ଜାତୀୟକରଣର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ସର୍ବସାଧାରଣଙ୍କ ପ୍ରତିନିଧି ବୋଲାଉଥିବା ଏକ ମୁଷ୍ଟିମେୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ମାଲିକାନା । ଶୁମାଖର ଆଶଙ୍କା ପ୍ରକାଶ କରିଛନ୍ତି ଯେ, ଏହି ପ୍ରତିନିଧି ବା representative ମାନେ ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ସେବା ଅପେକ୍ଷା ଅଂଶୀଦାରମାନଙ୍କ ଲାଭ ଓ ସୁବିଧାକୁ ଅଧିକ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଇପାରନ୍ତି । ସୁତରାଂ ଜାତୀୟକରଣକୁ ସଫଳ କରିବାକୁ ହେଲେ

କେତେ ଗୁଡ଼ିଏ ସାଧାରଣ ନୀତି ପାଳନ କରିବାକୁ ହେବ । ପ୍ରଥମତଃ, ବ୍ୟବସାୟ ଠାରୁ ରାଜନୀତି ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଲଗା ରହିବ । ଦ୍ୱିତୀୟତଃ, ଜାତୀୟକରଣ କରାଯାଇଥିବା ସଂସ୍ଥା ଅତ୍ୟଧିକ ଲାଭ କରିବାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ରଖିବ ନାହିଁ । ଦରକାର ପଡ଼ିଲେ ଦ୍ରବ୍ୟର ମୂଲ୍ୟ ହ୍ରାସ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ତୃତୀୟତଃ, ଏ ସଂସ୍ଥା ଗୁଡ଼ିକର ଅସଲ ଲକ୍ଷ୍ୟ ହେବ ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ସେବା । ଚତୁର୍ଥତଃ, ଶ୍ରମିକ ଗୋଷ୍ଠୀ, ସ୍ଥାନୀୟ ବ୍ୟକ୍ତିବିଶେଷ, ଖାଉଟି ବା consumers ଏବଂ ପ୍ରତିଯୋଗୀମାନଙ୍କ ବିଧିସମ୍ମତ ସ୍ୱାର୍ଥର ପରିପ୍ରକାଶ ପାଇଁ ଜାତୀୟକୃତ ସଂସ୍ଥା ପଦକ୍ଷେପ ନେବ । ପଞ୍ଚମତଃ, ଏକ ଯତ୍ନଶୀଳ ଯୋଜନା ମାଧ୍ୟମରେ ଅତ୍ୟଧିକ କେନ୍ଦ୍ରୀକରଣ (Over-centralisation) କୁ ନିରୁତ୍ସାହିତ କରିବ । ଲେଖକ ପରିଶେଷରେ ମନ୍ତବ୍ୟ ଦେଇଛନ୍ତି ଯେ, ଏହି ପାଞ୍ଚୋଟି ନୀତି ପାଳନ କରିପାରିଲେ ଜାତୀୟକରଣ ସଫଳ ହେବ ।

ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ ରାଷ୍ଟ୍ରମାନଙ୍କରେ ସରକାରୀ ରାଜସ୍ୱ ସୀମିତ । କାରଣ, ଏ ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ଉତ୍ପାଦନର ଉତ୍ସଗୁଡ଼ିକ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ମାଲିକାନା ସୂତ୍ରରେ ଆବଦ୍ଧ । ସରକାରୀ ରାଜସ୍ୱର ପ୍ରଧାନ ଉତ୍ସ ହେଉଛି କର ବା ଶୁଳ୍କ ରାଜସ୍ୱ । କିନ୍ତୁ ଘରୋଇ ସଂସ୍ଥାଗୁଡ଼ିକ ବିଭିନ୍ନ ଉପାୟରେ କର ଏଡ଼ାଇବାର ଯୋଜନା କରନ୍ତି । ସେଥିପାଇଁ ସେମାନେ ରାଷ୍ଟ୍ରବ୍ୟୟ ହ୍ରାସ କରିବା ପାଇଁ ଯୁକ୍ତି ବାଢ଼ନ୍ତି । ଅଥଚ ଅନେକ କାରଣରୁ ରାଷ୍ଟ୍ରବ୍ୟୟ ବୃଦ୍ଧି ପାଇବାରେ ଲାଗିଛି । ଏଣୁ ସରକାର ଅଡୁଆରେ ପଡ଼ନ୍ତି । ଏହାକୁ ସୁଧାରିବାକୁ ହେଲେ, ଏଭଳି ଏକ ବ୍ୟବସ୍ଥା ବାହାର କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ, ଯେଉଁଥିରେ କି ରାଷ୍ଟ୍ରବ୍ୟୟକୁ ଉପଯୁକ୍ତ ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଦିଆ ଯାଇପାରିବ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ ରାଷ୍ଟ୍ରରେ ସରକାର ହିଁ ଆଧାରିକ ସଂରଚନା ବା infrastructure ଗଠନର ଦାୟିତ୍ୱ ନେଇଥାଆନ୍ତି । ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସଂସ୍ଥାଗୁଡ଼ିକ ଏହି ଆଧାରିତ ସଂରଚନା, ଯଥା: – ଶିକ୍ଷା, ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ, ଗମନାଗମନ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଇତ୍ୟାଦିରୁ ବହୁଳ ଭାବରେ ଫାଇଦା ପାଇଥାନ୍ତି । ଏଣୁ ଏଭଳି ଏକ ବ୍ୟବସ୍ଥା ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ କରାଯିବା ଦରକାର, ଯାହା ଫଳରେ କି, ଘରୋଇ ସଂସ୍ଥାଗୁଡ଼ିକର ଲାଭର କେତେକାଂଶ ସରକାରଙ୍କ ହାତକୁ ଯିବ । ଏଥିପାଇଁ ଘରୋଇ ବ୍ୟବସାୟ ପ୍ରତିଷ୍ଠାନ ଗୁଡ଼ିକର ଉପଯୁକ୍ତ ସଂସ୍କାର ଆବଶ୍ୟକ ।

ଏ ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ ଶୁମାଖର "ସ୍କଟବାଡ଼ର କମନ୍ ୱେଲ୍‌ଥ୍" ବ୍ୟବସାୟ ପ୍ରତିଷ୍ଠାନର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଉଲ୍ଲେଖ କରିଛନ୍ତି । ଏ କମ୍ପାନୀ ୧୯୨୦ ମସିହାରେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ବାଡ଼ରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପୋଲିଷ୍ଟର ବସ୍ତ୍ର ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଆଧୁନିକ ଦ୍ରବ୍ୟ ଉତ୍ପାଦନ କରିବା ଲକ୍ଷ୍ୟରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇଥିଲା । ବାଡ଼ର ବୁଝିଥିଲେ ଯେ କମ୍ପାନୀର ସାଫଲ୍ୟ ନିମନ୍ତେ

ଏଥି ସହିତ ଜଡ଼ିତ ସାଧାରଣ ଶ୍ରମିକ ଠାରୁ ଆରମ୍ଭକରି ପରିଚାଳକ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମସ୍ତେ ଦାୟୀ । ମାଲିକାନା ବ୍ୟବସ୍ଥା ପରିବର୍ତ୍ତିତ ନ ହେଲେ, ସାଧାରଣ ମଣିଷର ପ୍ରକୃତ ଆବଶ୍ୟକତା ପୂରଣ କରାଯାଇ ପାରିବ ନାହିଁ ବୋଲି ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ବାଡ଼ର ଭାବିଲେ । ଏଣୁ କମ୍ପାନୀର ମାଲିକାନା ଏକ କମନ୍‌ୱେଲ୍‌ଥ୍‌କୁ ହସ୍ତାନ୍ତର କରାଗଲା । ଏହାପରେ ଏ ବ୍ୟବସାୟ ସଂସ୍ଥାରେ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ନିୟମ ଲାଗୁ କରାଗଲା । ପ୍ରଥମତଃ, ଏହାର ଆକାରକୁ ୩୫୦ ଜଣ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସୀମିତ ରଖାଗଲା । ଦ୍ୱିତୀୟତଃ, କର୍ମଚାରୀଙ୍କ ଦରମାର ଅନୁପାତ ୧ ଓ ୭ ମଧ୍ୟରେ ରଖାଗଲା । ତୃତୀୟତଃ, ନିୟମ ରହିଲା ଯେ, ଗୁରୁତର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଦୁର୍ବ୍ୟବହାର ଛଡ଼ା କୌଣସି କର୍ମଚାରୀକୁ କାର୍ଯ୍ୟରୁ ଅନ୍ତର କରାଯାଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ଚତୁର୍ଥତଃ, ସଂସ୍ଥାର ନିର୍ଦ୍ଦେଶକମାନେ କମନ୍‌ୱେଲ୍‌ଥ୍ ପାଖରେ ଦାୟୀ ହୋଇ ରହିବେ । ପଞ୍ଚମତଃ, କମନ୍‌ୱେଲ୍‌ଥ୍ ଶତକଡ଼ା ୪୦ ଭାଗ ଲାଭ ଗ୍ରହଣ କରିବେ । ଅବଶିଷ୍ଟ ୬୦ ଭାଗ, କରଦାନ ଓ ଆତ୍ମ-ଅର୍ଥଯୋଗାଣ (Self-finance) ପାଇଁ ରଖାଯିବ । ପୁଣି ୪୦% ଗୃହୀତ ଲାଭର ଅର୍ଦ୍ଧାଂଶ ଶ୍ରମିକମାନଙ୍କୁ ବୋନସ୍ ଦେବାରେ ବ୍ୟୟିତ ହେବ ଏବଂ ବାକୀ ଅର୍ଦ୍ଧାଂଶ ଦାତବ୍ୟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ବ୍ୟୟିତ ହେବ । ଶେଷରେ ଏ ସଂସ୍ଥାର ପ୍ରସ୍ତୁତ ସାମଗ୍ରୀ ଯୁଦ୍ଧ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ବିକ୍ରୀ କରାଯାଇ ପାରିବ ନାହିଁ ।

ଉପର୍ଯ୍ୟୁକ୍ତ ନୀତି ଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ ଫଳରେ ସ୍କଟ-ବାଡ଼ର କମନ୍ ୱେଲ୍‌ଥ ସଂସ୍ଥା ଇଂଲଣ୍ଡର ଏକ ସଫଳ ବ୍ୟାବସାୟିକ ସଂସ୍ଥାରୂପେ ପରିଗଣିତ ହୋଇ ପାରିଥିଲା । ଶୁମାଖରଙ୍କ ମତରେ ବ୍ୟାବସାୟିକ ଉପାଦାନ ପରିବର୍ତ୍ତେ ମାନବିକ ଉପାଦାନ ଗୁଡ଼ିକର ପରିଚଳନ ଏ ପ୍ରକାର ସଫଳତା ନିମନ୍ତେ ଦାୟୀ । ଏଣୁ ଆଧୁନିକ ବ୍ୟାବସାୟିକ ପ୍ରତିଷ୍ଠାନ ଗୁଡ଼ିକ 'ସ୍କଟବାଡ଼ର କମନ୍‌ୱେଲ୍‌ଥ'ର ପଦାଙ୍କ ଅନୁସରଣ କଲେ, ଆଜିର କଳୁଷିତ ସମାଜ ଏକ ନିର୍ମଳ ଓ ସୁଖୀ ସମାଜରେ ପରିଣତ ହୋଇପାରିବ ।

ପରିଶେଷରେ ଶୁମାଖର ଜାତୀୟକରଣ ନିମନ୍ତେ ଏକ ନୂତନ ପ୍ରଣାଳୀ ବିଷୟରେ ପ୍ରସ୍ତାବ ଦେଇଛନ୍ତି । ସରକାର, ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ମାଲିକାନାଭୁକ୍ତ ସଂସ୍ଥା ଗୁଡ଼ିକର ଲାଭ ଉପରେ କର ନ ବସାଇ ଶତକଡ଼ା ୫୦ ଭାଗ ଅଂଶ କ୍ରୟ କରିବା ଦରକାର । ଏହାଫଳରେ ଲାଭର ଶତକଡ଼ା ୫୦ ଭାଗ ସ୍ୱତଃ ସରକାରଙ୍କ ପାଖକୁ ଯିବ । କିନ୍ତୁ ପରିଚାଳନା କ୍ଷେତ୍ରରେ ସରକାର ହସ୍ତକ୍ଷେପ କରିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । ସରକାର କେବଳ ଜଣେ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷକ ନିଯୁକ୍ତ କରି ପରିଚାଳନାଗତ ଦୋଷତ୍ରୁଟି ଏଡ଼େଇବାକୁ ଉଦ୍ୟମ

କରିବା ଉଚିତ । ପରିଚାଳନାଗତ ତ୍ରୁଟି ଅଧିକ ହେଲେ, ସରକାର ନ୍ୟାୟାଳୟର ଆଶ୍ରୟ ନେଇ ତାକୁ ସୁଧାରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବା ଉଚିତ ।

ଏକ ବୃହତ୍ ବ୍ୟାବସାୟିକ ସଂସ୍ଥା ରାଜନୀତିଠାରୁ ଦୂରରେ ରହିବା ଆବଶ୍ୟକ । ଏହାର ପରିଚାଳନା କ୍ଷେତ୍ରରେ ସବୁସ୍ତରରୁ ପ୍ରତିନିଧି ନିର୍ବାଚିତ ହେବା ଉଚିତ । ଏଥି ନିମନ୍ତେ ଏକ ସାମୂହିକ ପରିଷଦ ବା Social council ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେବା ବାଞ୍ଛନୀୟ । ଏହି ପରିଷଦ ପରିଚାଳନା ବୋର୍ଡ୍‌ର ମୋଟ ସଭ୍ୟସଂଖ୍ୟାର ଏକ ଚତୁର୍ଥାଂଶ ଟ୍ରେଡ୍‌ୟୁନିୟନମାନଙ୍କରୁ, ଏକ ଚତୁର୍ଥାଂଶ ସ୍ଥାନୀୟ ନିଯୁକ୍ତିଦାତାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ, ଏକ ଚତୁର୍ଥାଂଶ ସ୍ଥାନୀୟ ପେଶାଦାର ସଂଘମାନଙ୍କରୁ ଏବଂ ଅବଶିଷ୍ଟ ଏକ ଚତୁର୍ଥାଂଶ ସ୍ଥାନୀୟ ବାସିନ୍ଦାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ନିର୍ବାଚିତ କରିବେ । ଅଧିକନ୍ତୁ, ସରକାରୀ ଅଂଶଧନରୁ ମିଳୁଥିବା ରାଜସ୍ୱକୁ ଏ ପରିଷଦ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରିବେ ।

ଶୁମାଖରଙ୍କ ମତରେ ଏଭଳି ଏକ ଯୋଜନା ଆଧୁନିକ ବୃହତ୍ ଶିଳ୍ପ ସଂସ୍ଥା ପକ୍ଷରେ ପ୍ରଯୋଜ୍ୟ ହେବା ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ସମ୍ଭବ । ଏହା କରାଗଲେ ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ସ୍ୱାର୍ଥ ସଂରକ୍ଷିତ ହୋଇପାରିବ ।

- ଅଜୟ କୁମାର ମହାପାତ୍ର

+++

ମାନବ-ସମ୍ଭାବନାର ଶିଖର ଓ ଗଭୀର

Toward a Psychology of Being

By Abraham H.Maslow
Insight Book, Van Nostrand Company,
Newyork, 1962, ପୃଷ୍ଠାସଂଖ୍ୟା-୨୧୪

Abraham H.Maslow (1908-1970) *ଆମେରିକା ଯୁକ୍ତରାଷ୍ଟ୍ର ବ୍ରୁକ୍‌ଲିନଠାରେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ମାସଲୋଭଙ୍କର ବାଲ୍ୟକାଳ ଅତିବାହିତ ହୋଇଥିଲା । ସେହି ବାଲ୍ୟକାଳରୁ ହିଁ ଗ୍ରନ୍ଥାଗାର ଏବଂ ଗ୍ରନ୍ଥମାନେ ତାଙ୍କର ସର୍ବପ୍ରଧାନ ସଙ୍ଗୀ ହୋଇ ରହିଥିଲେ । କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ ବୟସରେ ମାସ୍‌ଲୋଭଙ୍କର ବିବାହ ହୋଇଥିଲା । ଉଇସ୍‌କନସିନ୍ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଆପଣାର ଉଚ୍ଚତର ଶିକ୍ଷାଲାଭ କରୁଥିବା ସମୟରେ ସେ ତତ୍କାଳୀନ ପ୍ରଖ୍ୟାତ ବ୍ୟବହାରବାଦୀ ମନୋବିଜ୍ଞାନୀ ୱାଟ୍‌ସନ୍‌ଙ୍କର ସିଦ୍ଧାନ୍ତଗୁଡ଼ିକୁ ଅଧ୍ୟୟନ କରିଥିଲେ । ସେହି ବ୍ୟବହାରବାଦୀ ମାର୍ଗରେ ମାଙ୍କଡ଼ମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ ଗବେଷଣା କରି ମାସଲୋଭ Ph.D ଡିଗ୍ରୀ ଲାଭ କରିଥିଲେ । ନିଜ ପ୍ରଥମ ସନ୍ତାନଟି ଜନ୍ମ ହେବାପରେ ତାହାରି ଅଭିବୃଦ୍ଧି ଓ ଆଚରଣକୁ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ କରୁ କରୁ ବ୍ୟବହାରବାଦ ଉପରୁ ତାଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ତୁଟିଯାଇଥିଲା । ସେହି ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ମାସଲୋଭ୍ Alfred Adler, Karen Horney, Erich Fromm, Max Wertheimer ଓ Kurt Goldstein ପ୍ରଭୃତି ମନୋବୈଜ୍ଞାନିକମାନଙ୍କର ସମ୍ପର୍କରେ ଆସିଥିଲେ । ଏମାନଙ୍କଠାରୁ ସେ ନିଜର ଅଧ୍ୟୟନ ତଥା ଅନୁସନ୍ଧାନଗୁଡ଼ିକ ଲାଗି ଅନେକ ପ୍ରେରଣା ପାଇଥିଲେ ସତ, ମାତ୍ର ନିଜର ଉପଲବ୍ଧ ସତ୍ୟ ଏବଂ ଅନୁଭବଗୁଡ଼ିକ ଅନୁସାରେ ହିଁ ନିଜର ବାଟରେ ଅଗ୍ରସର ହୋଇ ଯାଉଥିଲେ । ତାଙ୍କରି ନିଜ ଭାଷାରେ କହିଲେ, "I learned from all of them and I refused to close my eyes".*

ଏକଦା ସେ କାନାଡ଼ାରେ ବାସ କରୁଥିବା ଲୋହିତ-ଭାରତୀୟମାନଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଶାଖାର ବିଶଦ ଅଧ୍ୟୟନ କରିବାକୁ ଯାଇଥିଲେ । ସେହି ଗୋଷ୍ଠୀଟିର ସାମାଜିକ ଜୀବନରେ ପରସ୍ପର ପ୍ରତି ଶତ୍ରୁତାଭାବ ପୋଷଣ କରିବାର କୌଣସି ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ସେ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲେନାହିଁ । ସେହି କଥାଟି ତାଙ୍କୁ ବିଶେଷ ଭାବରେ ପ୍ରଭାବିତ କରିଥିଲା । ତା'ପରେ ଯେତେବେଳେ ଦ୍ୱିତୀୟ ବିଶ୍ୱଯୁଦ୍ଧ ଲାଗିଲା, ସେତେବେଳେ ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ତାଙ୍କର ଅଧ୍ୟୟନ

ଓ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଏକ ତୀବ୍ର ପ୍ରତିକ୍ରିୟାର ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥିଲା । ନିଜର ସେହି ପ୍ରତିକ୍ରିୟାକୁ ବ୍ୟକ୍ତ କରି ସେ କହିଛନ୍ତି : " *I wanted to prove that human beings are capable of something grander than war and prejudice and hatred.* '' ତା'ପରେ ସୁସ୍ଥ ମଣିଷର ମନୋବିଜ୍ଞାନକୁ (*Psychology of health*) ସେ ନିଜ ଅଧ୍ୟୟନର ମୁଖ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ରରୂପେ ନିର୍ବାଚିତ କରି ନେଇଥିଲେ । ଆଗରୁ ମନୋବିଜ୍ଞାନ ମୁଖ୍ୟତଃ ମନୋବିକାର ଓ ବିକାରଗ୍ରସ୍ତ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ଅଧ୍ୟୟନ କରୁଥିଲା ଏବଂ ସେହି ଆଧାର ଉପରେ ମନୋଜଗତର ବୃତ୍ତି ତଥା ପ୍ରବୃତ୍ତିଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ନିଜର ସିଦ୍ଧାନ୍ତଗୁଡ଼ିକୁ ଗଠନ କରୁଥିଲା । ମାସ୍‌ଲୋଭ ସୁସ୍ଥ ମଣିଷମାନଙ୍କର ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ ଓ ଅଧ୍ୟୟନ କରି ତାହାରି ଆଧାର ଉପରେ ମନୋବିଜ୍ଞାନର ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଗୁଡ଼ିକୁ ଖୋଜି ବାହାରିଲେ । ସେ ଏକ ନୂତନ ଭୂମିର ଆବିଷ୍କାର କଲେ । ମନୁଷ୍ୟର ଅଧ୍ୟୟନରେ ଏକ ନୂତନ ଦୃଷ୍ଟିର ଅବତାରଣା କଲେ । ସିଏ ସ୍ୱୟଂ ଏହି ଦୃଷ୍ଟିକୁ " *a Weltanschauung* '' ବୋଲି କହିଛନ୍ତି ।

ଶ୍ରୀ ମାସ୍‌ଲୋଭଙ୍କର ଅନ୍ୟ ଗ୍ରନ୍ଥଗୁଡ଼ିକ ଭିତରେ *Motivation and Personality* ଏବଂ *The Psychology of Science* ଅନ୍ୟତମ । *New knowledge in Human Values* ବୋଲି ଆଉ ଗୋଟିଏ ବହୁ ମୂଲ୍ୟବାନ୍ ଗ୍ରନ୍ଥର ସେ ସମ୍ପାଦନା ମଧ୍ୟ କରିଛନ୍ତି । ମନୋବିଜ୍ଞାନର କ୍ଷେତ୍ରରେ ତାଙ୍କର ବିଶେଷ ଅବଦାନଗୁଡ଼ିକୁ *the third force* ବୋଲି କୁହାଯାଏ । ତାଙ୍କରି ପ୍ରେରଣାରେ *Humanistic Psychology* ବୋଲି ଏକ ନୂତନ ମାର୍ଗ ମନୋବିଜ୍ଞାନର ଆୟତନଟି ମଧ୍ୟରେ ନିଜଲାଗି ଏକ ବିଶେଷ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କ୍ରମଶଃ ଅର୍ଜନ କରୁଛି । ମାସ୍‌ଲୋଭ୍ ଏବଂ ତାଙ୍କ ମନୋବୈଜ୍ଞାନିକ ସତ୍ୟୋପଲବ୍ଧିଗୁଡ଼ିକ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ପ୍ରକାଶିତ ଗ୍ରନ୍ଥଟିର ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ଭାବରେ ନାମକରଣ କରାଯାଇଛି । (*Frank Goble: The Third Force, the Psychology of Abraham Maslow, Grossman, 1970*)

ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଆବ୍ରାହାମ ମାସ୍‌ଲୋଭ ୧୯୭୦ ମସିହା ଜୁନ୍ ମାସରେ ପରଲୋକ ଗମନ କରିଥିଲେ । ଜୀବନର ଶେଷ ଚରଣରେ ସେ ଆମେରିକାର *Brandeis* ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ମନୋବିଜ୍ଞାନର ଅଧ୍ୟାପକ ଥିଲେ ।

ମାନବ ସମ୍ଭାବନାର ଶିଖର ଓ ଗଭୀର

ମନୁଷ୍ୟର ବହିଃପ୍ରକୃତିରୁ ତା'ର ଯେତିକି ପରିଚୟ ମିଳିଥାଏ, ତାହା କଦାପି ତା'ର ଅସଲ ପରିଚୟ ନୁହେଁ, ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ପରିଚୟ ମଧ୍ୟ ନୁହେଁ । ମନୁଷ୍ୟ ଭିତରେ ତା'ର ଗଭୀର ଅନ୍ତର୍ଗତରେ ମଧ୍ୟ ଏକ ପ୍ରକୃତି ରହିଛି । ତାହା ଅପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ ଏବଂ ଅନନ୍ୟ ଭାବରେ ଅବସ୍ଥିତ ରହିଛି । ଚିରାଚରିତ ମନୋବିଜ୍ଞାନର ସାଧାରଣ ଧାରା ଓ ପଦ୍ଧତିଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରାୟ ଏକପାଖିଆ ଭାବରେ ମଣିଷର କେବଳ ବାହ୍ୟ ପ୍ରକୃତି, ବାହ୍ୟ ଆଚରଣ ଏବଂ ବାହ୍ୟ ପରସ୍ତଟିର ହିଁ ଅଧ୍ୟୟନ କରି ଆସିଛି ଓ କେବଳ ସେତିକି ଦ୍ୱାରା ହିଁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଧ୍ୟୟନ ହୋଇଗଲା ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରି ନେଇଛି । ତା'ର ଅଧ୍ୟୟନ-ଭୂମିଟି ଏହି ବାହାର ପରସ୍ତଟିକୁ ଅତିକ୍ରମ କରି ଅଧିକ ଭିତରକୁ ଯିବାକୁ ମନ କରିନାହିଁ, କାରଣ ସେହି ଅନ୍ତର୍ଗତ ପ୍ରବୃତ୍ତିଗୁଡ଼ିକର ପରିକଳନା କରି ପାରିବା ଲାଗି ତାହା ନିଜର ଅନୁମାନ ପରିସରଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ ଆଦୌ କୌଣସି ମାପକାଠି ପାଇ ପାରିନାହିଁ । ମାତ୍ର ସେହି ଅନ୍ତର୍ଗତ ଗଭୀରର ମଧ୍ୟ ବୈଜ୍ଞାନିକ ପଦ୍ଧତିରେ ଅଧ୍ୟୟନ କରାଯାଇ ପାରିବ ଓ ସେହି ଭୂମିଟିର ସ୍ୱଭାବଧର୍ମଗୁଡ଼ିକର ଆବିଷ୍କାର (ଉଦ୍‌ଭାବନ ନୁହେଁ) କରାଯାଇ ପାରିବ । ସେହି ଅନ୍ତର୍ଗତ ପ୍ରକୃତି ମୂଳତଃ ଏକ ମନ୍ଦ ପ୍ରକୃତି ଆଦୌ ନୁହେଁ । ତାହା ହୁଏତ ଏକ ନିରପେକ୍ଷ ପ୍ରକୃତି ଅଥବା ସୁନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ଏକ ଶୁଭ ପ୍ରେରଣାମୟ ପ୍ରକୃତି । ମନୁଷ୍ୟର ପ୍ରକୃତି ଓ ପ୍ରବୃତ୍ତି ମଧ୍ୟରେ ଆମେ ସାଧାରଣତଃ ଯାହାକିଛି ମନ୍ଦ ବୋଲି ଜାଣିଥାଉ ବା କହିଥାଉ, ତାହା ହେଉଛି ପ୍ରକୃତରେ ସେହି ଅସଲ ଭିତର ପ୍ରକୃତିଟିର ବିକାଶ ଓ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ଘଟି ନ ପାରିଥିବା ଜନିତ ଏକ ପ୍ରତିକ୍ରିୟାତ୍ମକ ପରିଣାମ ମାତ୍ର । ସହଜ ଭାଷାରେ କହିଲେ, ମନୁଷ୍ୟ ଭିତରେ ସବାମୂଳରେ ପ୍ରକୃତରେ ଭଲ ହିଁ ରହିଛି, ଅଭିବୃଦ୍ଧି ଲାଗି ଏକ ଉପାଦାନଗତ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ରହିଛି; ନାନା କାରଣରୁ ଅଭିବୃଦ୍ଧିର ସେହି ପ୍ରବୃତ୍ତିଟି ଯେତେବେଳେ ବାଧାପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ, ଯେତେବେଳେ ତାହା ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାତ ବା ବିସ୍ମୃତ ହୋଇ ରହେ, ତାହାର ପ୍ରତିକ୍ରିୟାରୁ ହିଁ ଜୀବନର ଯାବତୀୟ ବିକ୍ଷୋଭ ଜନ୍ମଲାଭ କରନ୍ତି ଓ ସେହି ବିକ୍ଷୋଭଗୁଡ଼ିକୁ ହିଁ ମନ୍ଦ ବୋଲି କୁହାଯାଏ; – ବିକ୍ଷୋଭ ଯାବତୀୟ ବିକୃତିକୁ ଜନ୍ମ ଦିଏ ।

ତେଣୁ ଆମ ଭିତରେ ଥିବା ସେହି ମୂଳଭୂତ ଭଲଟିକୁ ଆମେ କଦାପି ଦବାଇ ବା ଚପାଇ ରଖିବାନାହିଁ, – ଆମେ ତାହାର ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ଘଟାଇବା, ସେହି ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ନିମନ୍ତେ ଯଥାସମ୍ଭବ ଅଧିକ ପ୍ରୋତ୍ସାହନ ଦେବା । ସେହି ଅସଲ ପ୍ରକୃତିଟି ଯଦି ଆମ ଜୀବନକୁ ପରିଚାଳିତ କରିବା ଲାଗି ଆମ ଠାରୁ ପ୍ରକୃତରେ ଅନୁମତି ପାଏ, ତେବେ ଆମର ଯାବତୀୟ ବିକାଶ ଆମର ସୁସ୍ଥତାର ହିଁ ବୃଦ୍ଧି ଘଟାଇବ, ଆମ ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବାର ପ୍ରକୃତରେ ଏକ ସାର୍ଥକତା ସତତ ଅନୁଭୂତ ହୋଇପାରିବ ଏବଂ ତାହାହିଁ ଆମର ଯଥାର୍ଥ

ଖୁସିର କାରଣ ହେବ । ମାତ୍ର, ଗଭୀରସ୍ଥ ସେହି ମୂଳ ଉପାଦାନ ଓ ମୂଳ ପ୍ରେରଣାଟିକୁ ଯଦି ଆମେ ଚାପି ରଖିବା, ତାହାକୁ ବ୍ୟକ୍ତ ହେବାଲାଗି ବାଟ ଛାଡ଼ି ଦେବାନାହିଁ, ତେବେ ଆମେ ପ୍ରକୃତରେ ନାନା ଅସୁସ୍ଥତା ଏବଂ ରୁଗ୍ଣତାକୁ ନିଜ ଭିତରକୁ ଆମନ୍ତ୍ରଣ କରି ଆଣିବା । ଆମ ଭିତରର ସେହି ଅସଲ ପ୍ରକୃତି ବା ପ୍ରେରଣାଗୁଡ଼ିକର ପୂର୍ଣ୍ଣରୁ ପୂର୍ଣ୍ଣତର ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ଘଟାଇବା, ତାହାକୁ ହିଁ ଆମ ଜୀବନର ଯଥାର୍ଥ ଉପଲବ୍ଧି ବୋଲି କୁହାଯିବ । ଆତ୍ମଉପଲବ୍ଧି (Self-actualisation) ଲାଗି ଏହି ଗଭୀରସ୍ଥ ଆକାଙ୍‌କ୍ଷାଟି ମଣିଷ ଭିତରେ ସର୍ବଦା ରହିଥାଏ, ତାହା ସବୁ ମଣିଷଙ୍କ ଭିତରେ ରହିଥାଏ । ନାନାବିଧ କାରଣରୁ କେତେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ତାହାକୁ ଆମେ ସେତେ ସବଳ ରୂପେ ଅନୁଭବ କରି ପାରୁନାହିଁ ସତ, ମାତ୍ର ତାହା ତଥାପି ରହିଥାଏ; କଦାପି ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଅନ୍ତର୍ହିତ ହୋଇ ଯାଏନାହିଁ । ଏପରିକି ଜଣେ ରୁଗ୍ଣ ବ୍ୟକ୍ତି ମଧ୍ୟରେ ବି ରହିଥାଏ । ବାହାରୁ ତାହାର ବାଟକୁ ନାନାପ୍ରକାରେ ବନ୍ଦକରି ରଖା ଯାଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତାହା ତଥାପି ଅନ୍ତଃସ୍ଥଳରେ ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ହୋଇ ରହିଥାଏ, ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଥାଏ ଏବଂ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ଲାଭ କରିବା ଲାଗି ସେହି ଭିତରୁ ଚାପ ଦେବାରେ ଲାଗିଥାଏ ।

ନାନାଭାବେ ପରିବେଶ ସହିତ ନିଜକୁ ଖାପ ଖୁଆଇ ଓ ସେହି କାରଣରୁ ନିଜ ସହିତ ନାନା ପ୍ରକାରେ ସାଲିସ୍‌କରି ଯାବତୀୟ ସମସ୍ୟାରୁ ମୁକ୍ତ ରହି ପାରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ପାରମ୍ପରିକ ମନୋବିଜ୍ଞାନରେ ସୁସ୍ଥ ମଣିଷ ବୋଲି କୁହାଯାଇ ଆସିଛି । ନୂତନ ମନୋବିଜ୍ଞାନ ଅନ୍ତର୍ଗତ ଅସଲ ପ୍ରକୃତିଟିର ଉଦ୍‌ଘାଟନକୁ ହିଁ ଯଥାର୍ଥ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟର ସଂଜ୍ଞା ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରୁଛି । ସିଗ୍‌ମୁଣ୍ଡ୍ ଫ୍ରଏଡ୍ ମନୋଗତ ବିବିଧ ବିକାରକୁ ଭିତ୍ତି କରି ତାଙ୍କର ମନୋବିଶ୍ଳେଷଣଗତ ଯାବତୀୟ ଗବେଷଣା ଓ ତଥ୍ୟସତ୍ୟ ମଧ୍ୟକୁ ପ୍ରବୃତ୍ତ ହୋଇଥିଲେ । କିନ୍ତୁ, ଅସଲ ମଣିଷଟି ଯଦି ଆମ ଭିତରେ ରହିଛି, ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ଲାଗି ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଛି – ଯଦି ତାହାରି ପଥକୁ ନାନା କାରଣରୁ ରୁଦ୍ଧକରି ରଖିଥିବାରୁ ହିଁ ଯାବତୀୟ ବିକାର ଜନ୍ମଲାଭ କରୁଛି, ତେବେ ଯଥାର୍ଥ ମନୋବୈଜ୍ଞାନିକ ଗବେଷଣା ସେହି ଅସଲ ମଣିଷ ଓ ତାହାର ଯଥାସମ୍ଭବ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିକାଶ ଉପରେ ହିଁ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଦେବା ଉଚିତ – ସେହି ବିକାଶର ରୀତିଗୁଡ଼ିକୁ ଆବିଷ୍କାର କରିବା ଲାଗି ହିଁ ଯାବତୀୟ ଅଧ୍ୟୟନ ସର୍ବପ୍ରଥମେ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହୋଇ ରହିବା ଉଚିତ । ତେବେ ତଥାକଥିତ ଅନେକ ବିକାରର ଏକ ସମାଧାନ ମଧ୍ୟ ବାହାର କରାଯାଇ ପାରିବ । ଫ୍ରଏଡ୍ ମନୁଷ୍ୟ-ଜୀବନର ଯେଉଁ ରୁଗ୍ଣ ଅର୍ଦ୍ଧଟି ଉପରେ ପ୍ରାୟ ସବୁଯାକ ଅଧ୍ୟୟନକୁ ସୀମିତ କରି ରଖି ମନୋବିଜ୍ଞାନର କେବଳ ଗୋଟିଏ ପାଖକୁ ହିଁ ଅତିବେଶୀ କରି ଦେଖାଇଛନ୍ତି, ନୂତନ ମନୋବିଜ୍ଞାନ

ମନୁଷ୍ୟର ସୁସ୍ଥ ଅର୍ଦ୍ଧଟି ମଧ୍ୟକୁ ବାଟ ଫିଟାଇବ । ସୁସ୍ଥ ଅର୍ଦ୍ଧଟିର ଭୂମିକୁ ମୂଳ କରି ଧରି ସେଠାରେ ଅଟକି ରହି ଯିବନାହିଁ । ତାହାରି ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ ବିକୃତିଗ୍ରସ୍ତ ଅର୍ଦ୍ଧଟିର ନିଦାନ ବାହାର କରିବାକୁ ପ୍ରୟାସ କରିବ ।

ଫ୍ରଏଡ୍ ତାଙ୍କ ମନୋବିଶ୍ଳେଷଣରେ ଯେଉଁ ବିବେକ ବା Super-egoର ଆଲୋଚନା କରିଛନ୍ତି, ତାହା ବ୍ୟତୀତ ମନୁଷ୍ୟ ଭିତରେ ଏକ ଅନ୍ୟ ବିବେକ ମଧ୍ୟ ରହିଛି । ବାହାରର ନାନା ଶାସନ ଭିତରେ ଆମେ ତଥାକଥିତ ଯେଉଁ ବହିର୍ବିବେକଟିକୁ ଆମ ଜୀବନରେ ଏଡ଼େବଡ଼ ପଥର ପରି କରି ମୁଣ୍ଡାଇ ରଖିଥାଉ, ତାହା ହିଁ ଆମର ଅନ୍ତରସ୍ଥ ସେହି ଅସଲ ବିବେକଟିକୁ ଚାପିକରି ରଖିଥାଏ । ସେହି ଅନ୍ତରସ୍ଥ ବିବେକ ଆମକୁ ଆମର ଅସଲ ପ୍ରକୃତିଟିର ବୋଲ ମାନି ବାଟ ଚାଲିବାକୁ ଉଦ୍‌ବୋଧନ ଦେଉଥାଏ । ଆମେ ଏହି ସଂସାରକୁ ପ୍ରକୃତରେ ଯାହା ହେବାକୁ ଆସିଛୁ, ତାହା ଆମକୁ ତାହା ହିଁ ହେବାଲାଗି ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଉ ଥାଏ । ମାତ୍ର ନାନା କାରଣରୁ ଓ ନାନା ମିଛ କର୍ତ୍ତବ୍ୟର ଅନୁରୋଧରେ ପଡ଼ି, ଆମେ ସେହି ଉଦ୍‌ବୋଧନଟିକୁ ଶୁଣିବୁନାହିଁ ବୋଲି ସତେଅବା ସଂକଳ୍ପ କରି ବସିଥାଉ । ଆମର ପ୍ରକୃତରେ ଯାହା ହେବାର କଥା, ଆପଣାକୁ ଖାପ ଖୁଆଉ ଖୁଆଉ ଅର୍ଥାତ୍ ଆମ ସଂସାରରେ ତଥାକଥିତ ସଫଳତାମାନ ଅର୍ଜନ କରୁକରୁ, ତାହା ନ ହୋଇ ଆମେ ଆଉକିଛି ହୋଇ ବାହାରୁ । ଅସଲ ସମ୍ଭାବନାଟି ପ୍ରତାରିତ ହୋଇ ରହିଯାଏ । ସେଇଥିରୁ ହିଁ ଜୀବନଗତ ଯାବତୀୟ ବିକୃତି ଓ ରୁଗ୍ଣତା ଆରମ୍ଭ ହୁଏ। ରୁଗ୍ଣ ମଣିଷମାନେ ଆପଣାର ସମାଜ ଓ ସଂସ୍କୃତିକୁ ମଧ୍ୟ ରୁଗ୍ଣ କରି ରଖିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରନ୍ତି । ସେହିପରି, ସୁସ୍ଥମାନେ, ଅର୍ଥାତ୍ ଭିତରର ସେହି ଉଦ୍‌ବୋଧନକୁ ଶୁଣି ଜୀବନର ଗତି ଓ ପଥର ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଆପଣାର ସମାଜ ତଥା ସଂସ୍କୃତିର ମଧ୍ୟ ସୁସ୍ଥ ହୋଇ ରହିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରନ୍ତି । ନୂତନ ମନୋବିଜ୍ଞାନ ଅନ୍ତରସ୍ଥ ସେହି ଅସଲ ପ୍ରକୃତିର ଉଦ୍‌ବୋଧନଟିକୁ ଶୁଣି ପାରିବା ବିଷୟରେ ଅଧିକ ଗବେଷଣା ଓ ଅଧିକ ଆଲୋକପାତ କରିବାକୁ ପ୍ରୟାସ କରିବ । ମନୋବିଜ୍ଞାନର ସେହି ଅନ୍ୟ ଦ୍ୱାରଟିର ଉନ୍ମୋଚନ କରିବ । ଲେଖକଙ୍କ ଭାଷାରେ: Freud supplied to us the sick half of psychology and we must now fill it out with the heathy half(ପୃଷ୍ଠା-୫)।

ମଣିଷ ନିଜ ଭିତରର ଅସଲ ପ୍ରକୃତି ଓ ଅସଲ ପ୍ରେରଣାଟିର ବୋଲକୁ ନ ମାନି ଯେତେବେଳେ ଆଉ କ'ଣକୁ ମାନିବାକୁ ଧର୍ମରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରେ, ସେତେବେଳେ ସିଏ ଆପଣାକୁ ସତେଅବା ଏକ ଶାସ୍ତି ଦେଲାପରି ହୁଏ ଏବଂ ତା'ପରେ ତା'ର ଭିତର ଓ

ବାହାର ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ପ୍ରାୟ ଅନୁକ୍ଷଣ ଲାଗି ରହିଥାଏ ଓ ଜୀବନକୁ ବଞ୍ଚିବା ନାମରେ ଯେଉଁ ପୀଡ଼ିତ ପ୍ରଚେଷ୍ଟାଟି ମଧ୍ୟ ଲାଗି ରହିଥାଏ, ତାହା ତା'ର ଜୀବନରେ ନାନା ଗ୍ଲାନିର କାରଣ ହୁଏ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନୁଷ୍ୟ ଭିତରେ ଗୋଟିଏ ଉଚ୍ଚତର ପ୍ରକୃତି ଓ ଗୋଟିଏ ନିମ୍ନତର ପ୍ରକୃତି ରହିଛି ବୋଲି ମନୁଷ୍ୟକୁ ଅଧ୍ୟୟନ କରୁଥିବା ବିଭିନ୍ନ ଜ୍ଞାନ ଓ ବିଜ୍ଞାନ କହି ଆସିଛନ୍ତି । ଗୋଟିଏ ପ୍ରକୃତି ଜୀବଧର୍ମୀ (Creatureliness) ଓ ଅନ୍ୟଟି ଈଶ୍ୱରଧର୍ମୀ (Godlikeness) (ପୃଷ୍ଠା-୧୧) । ପ୍ରାଚ୍ୟ ତଥା ପାଶ୍ଚାତ୍ୟର ବହୁ ଧର୍ମ ଏବଂ ଦର୍ଶନ ଏହି ଦୁଇ ପ୍ରକୃତିକୁ ଦୁଇଟି ଏକାବେଳେକେ ଅଲଗା ପ୍ରକୃତି ବୋଲି କହିଛନ୍ତି, 'ନିମ୍ନତର'ଟି ଉପରେ ବିଜୟ ହାସଲ କରି ଅଥବା ତାହାକୁ ବର୍ଜନ କରି ପାରିଲେ ଯାଇ 'ଉଚ୍ଚତର'ଟିର ଅନୁଶୀଳନ ସମ୍ଭବ ହେବ ବୋଲି ସେମାନେ ପରାମର୍ଶ ଦେଇଛନ୍ତି । ତ୍ୟାଗ ବା ବର୍ଜନ କରିବା ଅଧିକାଂଶ ସମୟରେ ଦବାଇ ରଖିବାକୁ ହିଁ ବୁଝାଇଛି । ମାତ୍ର, ଏହିପରି ଭାବରେ ଗୋଟିକୁ ଅନ୍ୟଟି ସହିତ ଲଢ଼ାଇଦେଲେ ଓ ଜୀବନକୁ ଏକ ନିତ୍ୟ କନ୍ଦଳରେ ପରିଣତ କରି ରଖିଥିଲେ ଜୀବନର ଅସଲ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱଗୁଡ଼ିକର କଦାପି ସମାଧାନ ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ଦୁହିଁଙ୍କୁ ପରସ୍ପରର ପରିପୂରକ କରି ରଖି ଏକ ବୃହତ୍ତର ସମଗ୍ର ମଧ୍ୟରେ ବିଚରଣ କରିପାରିଲେ ଯାଇ ସମାଧାନ ମିଳିବ, ଅଗ୍ରଗତି ଏବଂ ବିକାଶ ସମ୍ଭବ ହେବ । ନିମ୍ନଟି ଉଚ୍ଚତର ବିରୁଦ୍ଧରେ ବିଦ୍ରୋହ ଘୋଷଣା କରିବ ନାହିଁ ଅଥବା ତାହା ପାଖରୁ ଲୁଚି ପଳାଇବ ନାହିଁ । ନିମ୍ନତର ଉଚ୍ଚତରର ପରିକର ହୋଇ ରହିବ । ଅନୁପୂରକ ହୋଇ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବ । ନିମ୍ନ ହେଉ ବା ଉଚ୍ଚ ହେଉ, ଦୁଇଟିଯାକ ହେଉଛନ୍ତି ଆମ ସମଗ୍ର ପ୍ରକୃତିଟିର ଦୁଇଟି ଭୂମି । ତେଣୁ, 'Neither can be repudiated, they can only be integrated.'

ଏହିପରି ଭାବରେ ଜଣେ ଯଥାର୍ଥ ମନୁଷ୍ୟ (Authentic person) ହେବାର ଆକାଙ୍କ୍ଷା ରଖିଥିବା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ତା' ସମାଜ ସହିତ ଏକ ଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର ସମ୍ବନ୍ଧ ରହିବ । ତା'ର ଅନ୍ତର୍ଗତ ଅନନ୍ୟତା ଅର୍ଥାତ୍ ସ୍ୱକୀୟତାକୁ ଯଥାସମ୍ଭବ ଦବାଇ ରଖି ବାହାରର ସ୍ୱୀକୃତ ଛାଞ୍ଚଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ଖାପ ଖାଇଯାଇ ରହିବାକୁ ସମାଜ ତା'ଠାରୁ ଯେଉଁ ଦାବିସବୁ କରୁଥିବ, ସିଏ ସେଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରତିରୋଧ କରିବ । ନାନା ଅର୍ଥରେ ବିଚାର କରି ଦେଖିଲେ ସେ ସମାଜର ସ୍ଥିରୀକୃତ ସୀମାଗୁଡ଼ିକୁ ମଧ୍ୟ ଡେଇଁ ଚାଲିଯିବ । ଗୋଟିଏ ସଂସ୍କୃତି ଭିତରେ ହିଁ ଅନୁରୂପ ଭାବରେ ବାନ୍ଧି ହୋଇ ଅନୁରୂପ ଗାରଗୁଡ଼ିକ ଭିତରେ ରହିବାର ଯାବତୀୟ ପ୍ରକ୍ରିୟାର ପ୍ରତିରୋଧ କରିବ । ବ୍ୟବହାରବାଦୀ ମନୋବିଜ୍ଞାନ ମନୁଷ୍ୟକୁ ଯେପରି ଖଣ୍ଡିତ ଭାବରେ ବୁଝି ଆସିଛି, ଏହି ଉକ୍ତିଟିର ତାହା ଅବଶ୍ୟ

ବିରୁଦ୍ଧାଚରଣ କରିବ । ଫ୍ରଏଡ୍ ମଧ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟର ଜୀବନ-ମାନଚିତ୍ରଟିକୁ ଯେପରି ଭାବରେ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରିଥିଲେ, ସେଥିରେ ମନୁଷ୍ୟର ଆକାଙ୍‌କ୍ଷା, ଅଭୀପ୍‌ସା ତଥା ଈଶ୍ୱରୀୟ ଗୁଣଗୁଡ଼ିକର ଉପଲବ୍ଧି ବିଷୟରେ ଆଦୌ କୌଣସି କଥା କୁହା ହୋଇନଥିଲା । ନୂତନ ମନୋବିଜ୍ଞାନରେ ଏବେ ମନୁଷ୍ୟାତ୍ମାର ଆବିଷ୍କାର କରିବା ବିଷୟରେ କୁହାଗଲାଣି । ମନୁଷ୍ୟର ଅସଲ ଆତ୍ମପରିଚୟ ତା' ନିଜ ଭିତରେ ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ହୋଇ ରହିଛି । ସେହି ପରିଚୟଟି ପାଖରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚି ପାରିବାର ପଥରେ ରହିଥିବା ନାନାବିଧ ଆବରଣକୁ ପରସ୍ତ ପରସ୍ତ କରି ଗମି ଅସଲ କେନ୍ଦ୍ରଟିକୁ ଆବିଷ୍କାର କରିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ହିଁ ଯାବତୀୟ ମନଃଚିକିତ୍ସାର ସର୍ବପ୍ରଧାନ ଧ୍ୟେୟ ହୋଇ ରହିବା ଉଚିତ । ଉପରର ପରସ୍ତଗୁଡ଼ିକ ଅନାବୃତ ହୋଇ ଯାଉଥିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଆମେ ଆମ ଅସଲ ପରିଚୟଟିର ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହେବାରେ ଲାଗିଥିବା । ଏବଂ ସେଠାରେ ପହଞ୍ଚି ଅବଶ୍ୟ ଉପଲବ୍ଧି କରିବା ଯେ ସେହି ସମ୍ପଦଟି ସର୍ବଦା ହିଁ ସେଠାରେ ଅବସ୍ଥିତ ରହିଥିଲା, କେବଳ ଉପରର ପରସ୍ତଗୁଡ଼ିକ ଦ୍ୱାରା ଆମଠାରୁ ତାହା ଲୁକ୍‌କାୟିତ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ଏହି ଅନାବରଣର, ପରସ୍ତ ଖୋଲିବାର ଦାୟିତ୍ୱ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନୁଷ୍ୟର । ମାତ୍ର ସେଥିଲାଗି ସାହସ ଥିବା ଦରକାର, ଆବଶ୍ୟକ ପରିମାଣରେ ଇଚ୍ଛାଶକ୍ତି ରହିଥିବା ଦରକାର । ସେହି ସାହସ ତଥା ଇଚ୍ଛାଶକ୍ତିକୁ ଯୋଗାଇଦେଇ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଆପଣାର ସେହି ଅନାବରଣ ଏବଂ ଆବିଷ୍କାର ବିଷୟରେ ଯଥେଷ୍ଟ ପରିମାଣରେ ସଚେତନ କରାଇବା ହେଉଛି ସକଳ ଯଥାର୍ଥ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟକାମୀ ମନଃଚିକିତ୍ସାର ସର୍ବପ୍ରଧାନ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ।

ଏହିପରି ଭାବରେ ନୂଆ ମନୋବିଜ୍ଞାନ ଆପଣାର ପୂର୍ବସ୍ୱୀକୃତ ଭୂମିରେ ଏକ ସଂପ୍ରସାରଣର କାମନା କରୁଛି, – ଏହା କୌଣସି ନୂତନ 'ବାଦ'ର ପ୍ରଚାର କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁନାହିଁ, ଯାହାକି ପୁରାତନ ଧାରାଟି ସହିତ କୌଣସି ଯୁଦ୍ଧରେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ପାରିବ । (ପୃଷ୍ଠା-୧୫) । ଏହି ନୂତନ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବିଚାର କରି ଦେଖିଲେ ନିଉରୋସିସ୍ ବା ବିକାରଗ୍ରସ୍ତତାକୁ ଆମେ ଅଭାବଜନିତ ଏକ ରୋଗ ବୋଲି କହିପାରିବା । (Neurosis is a deficiency disease) । ଦେହର ସ୍ତରରେ କାଲ୍‌ସିୟମ୍, ଜଳ ଓ ଆମିନୋ ଏସିଡ୍ ପ୍ରଭୃତିର ଅଭାବ ଘଟିଲେ ଦେହ ଯେପରି ରୋଗଦ୍ୱାରା ଆକ୍ରାନ୍ତ ହୁଏ, ଠିକ୍ ସେହିପରି ଜୀବନର ଅନ୍ୟ ଏକ ସ୍ତରରେ ଆବଶ୍ୟକ ପୁଷ୍ଟିସାର ଗୁଡ଼ିକରୁ ବଞ୍ଚିତ ହେଲେ ଆମେ ନିଉରୋସିସ୍ ଦ୍ୱାରା ଆକ୍ରାନ୍ତ ହେଉ । ନିରାପତ୍ତାବୋଧ, ଆମ ଜୀବନର ଏକ ଯଥାର୍ଥ ଚେର କେଉଁଠି ରହିଛି ବୋଲି ଏକ ସୁନିଶ୍ଚିତ ବୋଧ, ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ସ୍ନେହ ଓ ଶ୍ରଦ୍ଧା, ଯଥୋଚିତ ସମ୍ମାନର ଅନୁଭବ ଏବଂ ଆତ୍ମ-ସମ୍ମାନର ବୋଧ-ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତିର

ଜୀବନରେ ଏହିସବୁ ଆବଶ୍ୟକତାର ଅବଶ୍ୟ ପରିପୂରଣ ଏବଂ ପରିତର୍ପଣ ଘଟି ପାରୁଥିବା ଉଚିତ । ଏହିଗୁଡ଼ିକର ଅଭାବ ରହିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଅନ୍ତର୍ଗତ ନାନା ବିକ୍ଷୁବ୍ଧତା ଅବଶ୍ୟ ଆକ୍ରାନ୍ତ କରି ରଖିଥିବ । ଏବଂ ଏହିଗୁଡ଼ିକ ଆବଶ୍ୟକ ପରିମାଣରେ ପରିତର୍ପଣ ଲାଭ କରି ପାରିଲେ ବୋଲି ବ୍ୟକ୍ତି ମଧ୍ୟରେ ଏକ ବୋଧ ସମ୍ଭବ ହେବା ପରେ ସିଏ ଆତ୍ମ-ଉପଲବ୍ଧି ଅର୍ଥାତ୍ ଆତ୍ମଆବିଷ୍କାରର ପରବର୍ତ୍ତୀ ସୋପାନଟିକୁ ଉନ୍ନୀତ ହୋଇ ଯାଇପାରିବ ।

ଏହିପରି ଭାବରେ ଆମ ଜୀବନ-ଉଦ୍ୟମର ଭୂମି ଉପରେ ଦୁଇ ପ୍ରକାରର ବା ଦୁଇ ସ୍ତରର ଆବଶ୍ୟକତା ବିଷୟରେ ବିଚାର କରାଯାଇ ପାରିବ । ଗୋଟିକୁ ଆମେ ଅଭାବପୂରଣର ଆବଶ୍ୟକତା (Deficit Needs ବା D-needs) ବୋଲି କହିପାରିବା । ଅନ୍ୟଟିର ହେଉଛି ଆମର ଅଭିବୃଦ୍ଧିଗତ ଆବଶ୍ୟକତା (Being-Needs ବା B-needs) ଏହି ଦୁଇ ପ୍ରକାରର ଆବଶ୍ୟକତା ଆଦୌ ପରସ୍ପରବିରୋଧୀ ନୁହଁନ୍ତି । ସେମାନେ ପରସ୍ପରର ପୂର୍ବାପର ହୋଇ ରହିଥିବା ଦୁଇଟି ସୋପାନ । ଏକ କ୍ରମରେ ଦେଖିଲେ ପ୍ରଥମେ ଆବଶ୍ୟକ ଅଭାବଗୁଡ଼ିକର ପୂରଣ ଓ ତା'ପରେ ଆପଣାର ପୂର୍ଣ୍ଣ ଆବିଷ୍କାର ବା ପୂର୍ଣ୍ଣ-ପରିଚୟଲାଭର ପରବର୍ତ୍ତୀ ସୋପାନ । ଇତରପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କର ହୁଏତ କେବଳ ପ୍ରଥମ ଆବଶ୍ୟକତାଟି ରହିଛି । ମାତ୍ର ମନୁଷ୍ୟକୁ ଏହି ଦୁଇଟିଯାକ ସୋପାନର ମଧ୍ୟଦେଇ ଯିବାକୁ ହେବ – ତେବେ ଯାଇ ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟ ହିସାବରେ ସିଏ ଆପଣାର ପୂର୍ଣ୍ଣ ପରିଚୟ ଲାଭ କରିପାରିବ । ଅଭାବ ବା Deficit ର ବୋଧ ରହିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି ତାହାର ପୂରଣ କରିବାକୁ ହିଁ ଚରମ ଧର୍ମରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରୁଥିବ । ସେହି ଅଭାବବୋଧର ଗାରକୁ ଅତିକ୍ରମ କରିଗଲେ ଯାଇ ବ୍ୟକ୍ତି ଅସଲ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଲାଭ କରିବ । ଅସଲ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଅର୍ଥାତ୍ ଆପଣାର ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଉପଲବ୍ଧି ନିମନ୍ତେ ହିଁ ଉଦ୍ୟମଶୀଳ ହୋଇ ରହିଥିବା ଏକ ଜୀବନ ।

ଏହି ଦୁଇ ସ୍ତର ମଧ୍ୟରୁ କେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରଥମ ସ୍ତରରେ ଅଟକି ରହିଛି ଓ କେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରଥମଟିକୁ ଅତିକ୍ରମ କରି ଦ୍ୱିତୀୟ ସୋପାନରେ ଜୀବନ ବଞ୍ଚୁଛି, ସେହି ଅନୁସାରେ ଆମେ ଦୁଇପ୍ରକାର ମନୁଷ୍ୟଙ୍କର ବିଚାର କରିପାରିବା । ଏହି ଉଭୟ ଶ୍ରେଣୀର ମନୁଷ୍ୟଙ୍କର ବାସନା, ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀ ଓ ମୂଲ୍ୟଗତ ମାନଦଣ୍ଡଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ସେହି ଅନୁସାରେ ଅବଶ୍ୟ ଭିନ୍ନ ହେବ । ସୁଖ, ଖୁସି, ଆନନ୍ଦ ଓ ସନ୍ତୋଷ କହିଲେ ଏମାନେ ଦୁଇ ପ୍ରକାରର ଅନୁଭୂତିକୁ ହିଁ ଅବଶ୍ୟ ବୁଝିବେ । ଅଭାବସ୍ତରର ମଣିଷ ପରିବେଶ ଉପରେ ନାନାପ୍ରକାରେ ନିର୍ଭରଶୀଳ ହୋଇ ରହିଥିବ, ଆତ୍ମୋପଲବ୍ଧିକୁ ଅସଲ ଧ୍ୟେୟରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ଆପଣାର ପରିବେଶର ପ୍ରସୀମନଗୁଡ଼ିକରୁ ଅପେକ୍ଷାକୃତ ବହୁତର

ପରିମାଣରେ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ଯାଇ ପାରୁଥିବ । ଅନ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କ ସହିତ ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ସମ୍ବନ୍ଧ ପ୍ରଧାନତଃ ସ୍ୱାର୍ଥପ୍ରଣୋଦିତ ହୋଇଥିବ– ଦ୍ୱିତୀୟ ଶ୍ରେଣୀ ବ୍ୟକ୍ତିର ସମ୍ବନ୍ଧଗୁଡ଼ିକ ଅଧିକ ସ୍ୱାର୍ଥମୁକ୍ତ ହୋଇଥିବ । ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀର ବ୍ୟକ୍ତି ଆପଣାର ଅହଂ ପାଖରେ ବାନ୍ଧିହୋଇ ରହିଥିବ, ଦ୍ୱିତୀୟ ଶ୍ରେଣୀର ବ୍ୟକ୍ତି ଆପଣା ଅହଂର ପରିଧିଗୁଡ଼ିକୁ ଅତିକ୍ରମ କରି ଏକ ବୃହତ୍ତର ପ୍ରେରଣାଭୂମିରେ ନିଜର ଜୀବନକୁ ପରିଚାଳିତ କରି ପାରୁଥିବ । ଜୀବନର ଅସଲ ଉପଲବ୍ଧି କହିଲେ ଯଦି ଆମକୁ ନାନାଭାବେ ସଙ୍କୁଚିତ ଓ ଅନ୍ଧ କରି ରଖିଥିବା ଉପରର ପରସ୍ତଗୁଡ଼ିକୁ ଖସାଇ ପକାଇ ଆତ୍ମ ଭିତରର ଅସଲ ବ୍ୟକ୍ତିଟିକୁ ବିକଶିତ ହୋଇ ଉଠିବାଲାଗି ବାଟ ଛାଡ଼ିଦେବାକୁ ହିଁ ବୁଝାଏ – ଜୀବନର ଯାବତୀୟ ଆଚରଣ ଯଦି ସେତେବେଳେ କେବଳ ଏକ ପୁନରାବୃତ୍ତିକୁ ନ ବୁଝାଇ ଅନ୍ତଃପ୍ରକୃତିର ଉନ୍ମୀଳନ ଏବଂ ଉତ୍ତରୋତ୍ତର ପ୍ରକାଶଲାଭ କରିବାକୁ ବୁଝାଏ, ତେବେ ଦ୍ୱିତୀୟ ଶ୍ରେଣୀର ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର ଆଚରଣ ଓ ଜୀବନବିଧି ଅଧିକ ସ୍ୱାଭାବିକ ହେବ, ମୁକ୍ତ ହେବ, ସୃଜନଧର୍ମୀ ଓ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତିମୂଳକ ହେବ । ତାହା କଦାପି ପରିବେଶ ସହିତ ଖାପ ଖାଇ ରହିବାକୁ ହିଁ ଆପଣାର କାର୍ଯ୍ୟ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରି ନେବନାହିଁ ।

ଦୁଇ ସୋପାନରେ ଭଲ ପାଇବାର ଯାବତୀୟ ବାସନା ଏବଂ ଏଷଣା ମଧ୍ୟ ଦୁଇ ପ୍ରକାରର ହୋଇ ରହିବ । ଗୋଟିଏ ହେଉଛି **B-love**, ଆରଟି **D-love**; ପ୍ରଥମଟି ଅନ୍ୟ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ରୂପେ ଭଲ ପାଇବ – କୌଣସି କ୍ଷୁଧା ବା ଅଭାବକୁ ମେଣ୍ଟାଇବା ନିମନ୍ତେ ସେ ନିଜର ସେହି ଭଲ ପାଇବାକୁ ମୋଟେ ବ୍ୟବହାର କରିବ ନାହିଁ । ସେହି ଭଲ ପାଇବାରେ କୌଣସି ସ୍ୱାର୍ଥ ବୁଦ୍ଧି ନ ଥିବ । ଅନ୍ୟ ଭଲ ପାଇବାଟି କ୍ଷୁଧାର୍ତ୍ତର କ୍ଷୁଧା ମେଣ୍ଟାଇବା ପରି ହୋଇ ରହିଥିବ, ସ୍ୱାର୍ଥ ବୁଦ୍ଧି ଦ୍ୱାରା ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇ ରହିଥିବ । ଏହି ଭଲ ପାଇବାର ସ୍ୱଭାବ କଳନା କରି ମଧ୍ୟ ଆମେ ଭଲ ପାଉଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର ପ୍ରକୃତ ଶ୍ରେଣୀଗୁଡ଼ିକୁ ନିରୂପଣ କରିଦେଇ ପାରିବା ।

ଆତ୍ମ-ଆବିଷ୍କାର ଏବଂ ଆତ୍ମ-ଉପଲବ୍ଧିକୁ ହିଁ ଜୀବନର ଅସଲ ଅନୁଶୀଳନ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିଥିବା ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିର ସ୍ଥିତିକୁ ଆମେ ନିମ୍ନ ପ୍ରକାରେ ଏକ ବ୍ୟାଖ୍ୟା ଦେଇ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିପାରିବା: ଏହି ବ୍ୟକ୍ତିର ବାସନା, ସାମର୍ଥ୍ୟ ଓ ଉଦ୍ୟମ ଏକଠୁଳ ହୋଇ ରହିଥିବ, ଏହା ମଧ୍ୟରେ ଆଦୌ କୌଣସି ବିଭାଜନ ନ ଥିବ । ଏକ ସମଗ୍ର ଆଭିମୁଖ୍ୟ ସହିତ ସିଏ ଜୀବନଟିକୁ ବଞ୍ଚି ପାରୁ ଥିବ – ବିଭିନ୍ନ ଅନୁଭୂତି ଲାଗି ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଅଧିକ ଉନ୍ମୁକ୍ତ ହୋଇ ରହିଯିବ– ନିଜର ଶକ୍ତିଗୁଡ଼ିକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ୱତଃସ୍ଫୂର୍ତ୍ତ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ କାମରେ ଲଗାଇ ପାରୁଥିବ । ତା’ ଜୀବନର ପ୍ରତ୍ୟେକ ବିଚରଣରେ ଏକ ସର୍ଜନାତ୍ମକତା

ରହିଥିବ, ଏକ ବିନୋଦଭାବ (Humour) ରହିଥିବ । ଆପଣାର ଅହଂକୁ ସିଏ ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ଅତିକ୍ରମ କରି ପାରୁଥିବ ଏବଂ ନିଜର ନିମ୍ନତର ଆବଶ୍ୟକତାଗୁଡ଼ିକର ହାତରୁ ଆପଣାକୁ ଅଧିକ ମୁକ୍ତ ରଖି ପାରୁଥିବ । ସିଏ ଯଥାସମ୍ଭବ ଅଧିକ ଯଥାର୍ଥ ଭାବରେ ନିଜକୁ ନିଜ ଜୀବନକ୍ଷେତ୍ରରେ ନିୟୋଜିତ କରି ପାରୁଥିବ, ଆପଣାର ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ଗୁଣଗୁଡ଼ିକୁ ବାସ୍ତବକ୍ଷେତ୍ରକୁ ବ୍ୟକ୍ତକରି ଆଣି ପାରୁଥିବ । (ପୃଷ୍ଠା ୯୦) । ତା'ର ଯାବତୀୟ ଆଚରଣ ଓ ବିଚରଣ ମଧ୍ୟରେ ଏକ ଶିଶୁସୁଲଭ ସ୍ୱାଭାବିକତା ଅବଶ୍ୟ ରହିଥିବ । ଅନ୍ତର୍ଗତ ଜୀବନସ୍ତରରେ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟଲାଗି ଏହି ସ୍ୱାଭାବିକତାକୁ ଏକ ଅବଶ୍ୟ ତଥା ଅପରିହାର୍ଯ୍ୟ ଆବଶ୍ୟକତା ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇଛି । ସୁସ୍ଥ ମନୁଷ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ Ego, Id ଏବଂ Super-ego ଭିତରେ ଆଦୌ କୌଣସି ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ନ ଥିବ, ଚେତନ ଓ ଅଚେତନ ମଧ୍ୟରେ କୌଣସି ସଂଘର୍ଷ ଲାଗୁ ନ ଥିବ – ଅଧିକ ପରିପକ୍ୱତା ଅର୍ଜନ କରିବାଲାଗି ସୁସ୍ଥ ମଣିଷ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସହଜ ଭାବରେ ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁସାରେ ଆଗକୁ ଯାଇ ପାରୁଥିବ ।

ଆମେ ଯେତେବେଳେ ଯେଉଁ ସ୍ତରରେ ଅବସ୍ଥିତ ରହିଥାଉ, ଆମର ଅନୁଭୂତି ମଧ୍ୟ ସେତେବେଳେ ସେହି ସ୍ତରର ହୋଇ ରହିଥାଏ । ଆମର ସର୍ବୋତ୍ତମ ଅନୁଭୂତିଗୁଡ଼ିକୁ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ମାସ୍‌ଲୋଭ୍ ଶିଖର ଅନୁଭୂତି ବା Peak experience ବୋଲି କହିଛନ୍ତି । ଏହି ଅନୁଭୂତି ବିଶେଷ କ୍ଷଣମାନଙ୍କରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନୁଷ୍ୟର ହୋଇଥାଏ । ସାଧାରଣ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ଜୀବନରେ ତାହା ଆସେ ଓ ଚାଲିଯାଏ । ସୁସ୍ଥ ଦୃଷ୍ଟିସମ୍ପନ୍ନମାନଙ୍କର ଜୀବନରେ ତାହା ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଅଧିକ ସ୍ଥାୟୀ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ସେହି ଅନୁଭୂତି ମଧ୍ୟରେ ରହିଥିବା ସମୟରେ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ଆପଣାର ଯଥାର୍ଥ ପରିଚୟଟି ସହିତ ସଂଯୁକ୍ତ ହୋଇ ରହିଥାଏ, ନିଜର ପ୍ରକୃତ ଆତ୍ମାଟିର ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ସେହି ଅନୁଭୂତି ଲାଭ କରୁଥିବା ସମୟର ଲକ୍ଷଣଗୁଡ଼ିକ ହେଉଛି – ବ୍ୟକ୍ତି ନିଜକୁ ଏକ ସମଗ୍ର ଅସ୍ତିତ୍ୱରୂପେ ଅନୁଭବ କରେ, କୌଣସିଠାରେ ଆଦୌ କୌଣସି ଖଣ୍ଡିତତା ନଥାଏ । ଆପଣା ସହିତ ସେତେବେଳେ କୌଣସି ଯୁଦ୍ଧ କରିବାକୁ ପଡ଼େ ନାହିଁ । ପୃଥିବୀ ସହିତ ତାର ଲାଗିଥିବା ସୂତ୍ରଗୁଡ଼ିକୁ ସିଏ ଅଧିକ ନିବିଡ଼ ଭାବରେ ଅନୁଭବ କରି ପାରୁଥାଏ । ସେତେବେଳେ ଯାବତୀୟ ପ୍ରକାରର ନିଃସଙ୍ଗତାବୋଧ କୁଆଡ଼େ ଛାଡ଼ି ପଳାଇଥାଏ । ଅନ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନୁଷ୍ୟକୁ ମନୁଷ୍ୟରୂପେ ସ୍ୱୀକାର କରିନେବାକୁ ତାକୁ କୌଣସି ଆୟାସ କରିବାକୁ ପଡ଼େ ନାହିଁ । ଶିଖରଦେଶର ଅନୁଭୂତି ସମୟରେ ବ୍ୟକ୍ତି ଆପଣାର ସକଳ ସାମର୍ଥ୍ୟର ଶିଖରଦେଶରେ ଯାଇ ଠିଆ ହୋଇଯିବା

ପରି ଅନୁଭବ କରେ । ସେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସାବଲୀଳ ଭାବରେ ଆପଣାର ସାମର୍ଥ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲଗାଇପାରେ, ସେଥିଲାଗି ତାକୁ ଆଦୌ କୌଣସି କ୍ଲେଶ କରିବାକୁ ପଡ଼େ ନାହିଁ । ସେତେବେଳେ ବ୍ୟକ୍ତି ଆପଣାକୁ ଆପଣାର ପ୍ରତ୍ୟେକ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଦାୟିତ୍ୱସମ୍ପନ୍ନ କର୍ତ୍ତାବୋଲି ଅନୁଭବ କରେ, ସକଳ ପ୍ରକାରର ଅସହାୟତା-ବୋଧ ତାକୁ ଛାଡ଼ି ପଳାଇଥାଏ । ତା'ଭିତରର ସର୍ଜନାତ୍ମକତା ଓ ସ୍ୱତଃସ୍ଫୂର୍ତ୍ତତା ସେତେବେଳେ ପୂର୍ଣ୍ଣମାତ୍ରାରେ ସକ୍ରିୟ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ହିସାବରେ ସିଏ ନିଜର ଯାବତୀୟ କ୍ରିୟାଶୀଳତାକୁ ଅନନ୍ୟ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରେ ।

ଆମେ ଆପଣାର ସମ୍ମାନିତ ପରିଚୟଟିକୁ ଅନୁଭବ କରି ଅନ୍ୟଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ମଧ୍ୟ ସମ୍ମାନର ସହିତ ଦେଖିବାକୁ ଶିକ୍ଷା କରିଥାଉ । ଆମର ସର୍ବୋତ୍ତମ ଅନୁଭୂତିଗୁଡ଼ିକୁ ଲାଭ କରୁଥିବା ସମୟରେ ଆମେ ଆମର ଯାବତୀୟ କ୍ଷୁଦ୍ରତାଗୁଡ଼ିକୁ କାଟି ସତେଅବା କେତେ ଉଚ୍ଚକୁ ବାହାରି ଯାଇଥାଉ, ଆପଣାର ଔଜ୍ଜ୍ୱଲ୍ୟରେ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ହୋଇ ରହିଥାଉ । ସେତେବେଳେ କାହାରି ବିରୁଦ୍ଧରେ ଆମର କୌଣସି ଅଭିଯୋଗ ନ ଥାଏ, କାହାକୁ ଈର୍ଷା କରିବାକୁ ମୋଟେ ମନ ହୁଏନାହିଁ । ସବୁଠାରେ କୃତଜ୍ଞ ହୋଇ ରହିଥିବା ପରି ଅନୁଭବ ହୁଏ । ସେହି କୃତଜ୍ଞତାର ବୋଧଟି କ୍ରମସଂପ୍ରସାରିତ ହୋଇ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ସତେଅବା ଏହି ପୃଥିବୀର ସବୁ ମଣିଷ ତଥା ସବୁକିଛି ସହିତ ଏକ ପ୍ରୀତିସୂତ୍ରରେ ବାନ୍ଧି ରଖିଥାଏ । ପୃଥିବୀରେ ସବୁକିଛି ସୁନ୍ଦର ଦିଶେ, ସମସ୍ତେ ଭଲ ବୋଲି ମନେ ହୁଅନ୍ତି । ଆପଣାକୁ ସେହି ପୃଥିବୀ ଲାଗି କୌଣସି ଉତ୍ତମ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାରେ ଉତ୍ସର୍ଗ କରି ରଖିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହୁଏ । ନିଜ ଜୀବନର ଅନ୍ତର୍ଗତ ଅସଲ ଗୌରବଟିକୁ ଅନୁଭବ କରିବା ଫଳରେ ଜୀବନର ଯାବତୀୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଯଥାର୍ଥ ଭାବରେ ନମ୍ର ହୋଇ ରହିବା ମଧ୍ୟ ସହଜ ହୋଇଯାଏ । ସେତେବେଳେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ହୀନମନ୍ୟତା ଅଥବା ଉଗ୍ରମନ୍ୟତା ଗ୍ରାସକରି ରହି ନଥାଏ । ପରପୀଡ଼ନରତି ତଥା ଆତ୍ମପୀଡ଼ନରତି ଉଭୟେ ବିଦା ହୋଇ ଯାଇଥାନ୍ତି । ବ୍ୟକ୍ତିର ଜୀବନବୋଧ ମଧ୍ୟରେ ତା'ଭିତରେ ଥିବା ବୀର ଏବଂ ବିନମ୍ର ସେବକର ଏକାଧାରରେ ଏକ ସମନ୍ୱୟ ସାଧିତ ହୋଇ ପାରିଥାଏ । (ପୃଷ୍ଠା -୧୦୭)।

ପୂର୍ଣ୍ଣରୁ ପୂର୍ଣ୍ଣତର ଆତ୍ମ-ଉପଲବ୍ଧିକୁ ଜୀବନର ସର୍ବମୂଳ ଲକ୍ଷ୍ୟ ବୋଲି ମାନିନେବାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଶ୍ରୀ ମାସ୍‌ଲୋଭଙ୍କ ମତରେ କେତେକ ବିପଦ ମଧ୍ୟ ନିହିତ ହୋଇ ରହିଛି । ଏହି ବିପଦଗୁଡ଼ିକ ମୁଖ୍ୟତଃ ନିଜକୁ କୌଣସି ନା କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ପ୍ରତ୍ୟାହୃତ କରିନେବାର ତଥା ଐକାନ୍ତିକ ଭାବରେ କେବଳ ନିଜର ସାଧନାରେ ହିଁ ନିମଗ୍ନ ହୋଇ ରହିବାର ବିପଦ । ପ୍ରତ୍ୟାହାରର ପ୍ରବୃତ୍ତି ଅତିରିକ୍ତ ହୋଇପଡ଼ିଲେ ସେଥିରୁ

ପରବର୍ତ୍ତୀ ପ୍ରବୃତ୍ତିଟି ମଧ୍ୟ ଜନ୍ମଲାଭ କରିବାର ଭୟ ସର୍ବଦା ରହିଛି । ପୃଥିବୀର କେତେକ ଧର୍ମରେ ସାଧକମାନଙ୍କର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏହିପରି ଘଟଣାମାନ ଘଟିଛି । ଏକ ପ୍ରକାରର ପ୍ରଲୋଭନରେ ପଡ଼ିଲେ ବ୍ୟକ୍ତି ନିଜକୁ ପ୍ରତ୍ୟାହୃତ କରି ନେଇ ଯିବାଲାଗି ମନ ବଳାଇଥାଏ । ଏହି ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ମାସ୍‌ଲୋଭ ପ୍ରତ୍ୟେକ-ବୁଦ୍ଧଯାନ ଏବଂ ବୋଧିସତ୍ତ୍ୱଯାନର ଉଲ୍ଲେଖ କରିଛନ୍ତି । ପ୍ରତ୍ୟେକବୁଦ୍ଧ ମୂଳତଃ ନିଜ ନିମନ୍ତେ ହିଁ ବୋଧି ଲାଭ କରିଥାଏ । ଅନ୍ୟମାନେ ଯେ ତଥାପି ଅନ୍ଧକାର ମଧ୍ୟରେ ରହିଛନ୍ତି, ସେହି ବିଷୟରେ ଆଦୌ କିଛି ଭାବିବାକୁ ମଧ୍ୟ ସେ ନିଜର ଏକ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବୋଲି ବିଚାର କରେନାହିଁ । ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ, ବୋଧିଲାଭ କରିସାରିବା ପରେ, ଜଣେ ବୋଧିସତ୍ତ୍ୱ କେବଳ ଆପେ ଲାଭ କରିଥିବା ସେହି ସିଦ୍ଧିକୁ ଆଦୌ ଯଥେଷ୍ଟ ବୋଲି ମନେ କରେନାହିଁ; ଅନ୍ୟମାନେ ଅଜ୍ଞାନ ଭିତରେ ପଡ଼ି ରହିଥିବା ଯାଏ ତା'ର ସିଦ୍ଧି ଅପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ରହିଥିବ ବୋଲି ସେ ଅନୁଭବ କରୁଥାଏ । ବ୍ୟକ୍ତିର ସିଦ୍ଧି ଓ ଉପଲବ୍ଧି ପୃଥିବୀରେ ସର୍ବଜନର ଆଲୋକନ ଏବଂ ମୋଚନ ନିମନ୍ତେ ଆପଣାକୁ ଏକ ନିମିତ୍ତରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରିବ ନା ଆପଣାକୁ ପ୍ରତ୍ୟାହୃତ କରି ରଖି ଆପେ ଆପଣାକୁ ଭୋଗ କରିବ – ଏଠାରେ ସେହି ପ୍ରଶ୍ନଟିର ଉତ୍‌ଥାପନ କରାଯାଇଛି । ବୌଦ୍ଧଧର୍ମରେ ଏକଦା ଆଲୋଚିତ ହୋଇଥିବା ସେହି ଅନୁରାଗଗତ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱଟିର ଆମର ଏ ଯୁଗରେ ମଧ୍ୟ ଏକ ପ୍ରାସଙ୍ଗିକତା ରହିଛି ।

ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ଗୁଣ ତଥା ସାମର୍ଥ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ଜୀବନର କ୍ଷେତ୍ରରେ ରୂପାୟିତ କରି ଆଣିବାକୁ ହିଁ ବଞ୍ଚିବାର ସର୍ବମୂଳ ଧର୍ମ ଓ ଉଦ୍ୟମରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରି ନେଇଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିର ଆଉ ଏକ ସ୍ୱଭାବ-ଲକ୍ଷଣ ହେଉଛି ସର୍ଜନାତ୍ମକତା । ଆମେ ଯାହା କିଛି କରୁଥିବା, ତାହା ବଡ଼ କିମ୍ବା ସାନ ଯାହା ହୋଇଥାଉ ପଛକେ, ତାହାକୁ ଯଥାସମ୍ଭବ ସର୍ଜନାତ୍ମକ ଭାବରେ କରିବା ଲାଗି ଏକ ସହଜପ୍ରେରିତ ପ୍ରବୃତ୍ତି - ଲେଖକ ତାହାକୁ ହିଁ ସର୍ଜନାତ୍ମକ ବୋଲି ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରିଛନ୍ତି । ସୃଜନାତ୍ମକ ହେବାର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ନିଜର ଯାବତୀୟ ଅନୁଭବର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆପଣାକୁ ମୁକ୍ତ କରି ରଖିଥିବା, ଗ୍ରହଣଶୀଳତାର ପଥରେ ଆଦୌ କୌଣସି ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ଠିଆ କରାଇ ନ ରଖିବା । ସର୍ଜନଶୀଳତା ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନୁଷ୍ୟର ଏକ ସହଜାତ ଗୁଣ । ତାହା କେତେକ ବିଶେଷ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ଏକ ବିଶେଷ ଗୁଣ ବା ଭୂଷଣ ଆଦୌ ନୁହେଁ । ଜୀବନର ଆଭିମୁଖ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ଯଥାନୁକୂଳ ହୋଇ ରହିଥିଲେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ସଚେତନ ମନୁଷ୍ୟ ନିଜର ଜୀବନକୁ ପ୍ରଧାନତଃ ଏକ ସର୍ଜନାତ୍ମକ ଶୈଳୀରେ ଅବଶ୍ୟ ବଞ୍ଚିପାରିବ । ତେଣୁ, ସର୍ଜନାତ୍ମକତା ପ୍ରତ୍ୟେକ ବା ଅନ୍ତତଃ ଅଧିକାଂଶ ମନୁଷ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଠାରେ ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ହୋଇ ରହିଥାଏ; ମାତ୍ର ସଂସ୍କୃତି ଦ୍ୱାରା ମଣ ହୋଇ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଛାଞ୍ଚରେ ପଡ଼ିବାଲାଗି

ବାଧ୍ୟ ହେବାର ପ୍ରକ୍ରିୟା ଭିତରେ ପଡ଼ି ଅଧିକାଂଶଙ୍କର ଜୀବନରେ ତାହା ନଷ୍ଟ ଓ ପ୍ରତିହତ ହୋଇଯାଏ, ପ୍ରାୟ ଅଲୋଡ଼ା ହେବାକୁ କେଉଁ ତଳେ ଯାଇ ପୋତିହୋଇ ରହିଥାଏ । କେବଳ କେତେକ ମନୁଷ୍ୟ, ଯେଉଁମାନେ ସଂସ୍କାର ତଥା ସଂସ୍କୃତିଗତ ସକଳ ପ୍ରତିକୂଳତା ସତ୍ତ୍ୱେ ତଥାପି ନିଜ ଭିତରର ବୋଲଟିକୁ ହିଁ ସବାଆଗ ମାନନ୍ତି ଓ ଜୀବନ-ବିକାଶର ଯାବତୀୟ କ୍ରମକୁ ମୁଖ୍ୟତଃ ସେହି ଭିତରୁ ହିଁ ଉଦ୍‌ବୋଧିତ କରି ଆଣନ୍ତି, ସେମାନେ ତଥାପି ଆପଣାର ଯାବତୀୟ ଧାରାରେ ସର୍ଜନାତ୍ମକ ହୋଇ ରହନ୍ତି । ଧାରାଟିରୁ ବିଚ୍ୟୁତ ହୋଇ ଯାଇଥିବା ଅନ୍ୟମାନେ ସେତେବେଳେ ସେହି ଗୁଣଟିକୁ କେତେଜଣଙ୍କ ଠାରେ ସମ୍ଭବ ଓ ପ୍ରକଟ ହୋଇ ପାରୁଥିବା ସତେଅବା ଏକ ଦେବଦତ୍ତ ଭୂଷଣ ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରନ୍ତି । ତାହା ଯେ ବସ୍ତୁତଃ ସବୁ ମଣିଷଙ୍କଠାରେ ସହଜାତ ଭାବରେ ରହିଛି, ସେ କଥାଟିକୁ ମୋଟେ ବିଶ୍ୱାସ କରି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ ।

ସାଧାରଣ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ଜୀବନ-ସଂସାରରେ ଯାହାସବୁ ସାଧାରଣତଃ ଦ୍ୱିଭାଜିତ ହୋଇ ରହିଥିବା ପରି ପ୍ରତୀତ ହୁଏ, ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ଗୁଣଗୁଡ଼ିକର ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରକାଶ ଘଟାଇବାକୁ ହିଁ ଜୀବନର ମୂଳ ଧର୍ମ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କଠାରେ ସେଗୁଡ଼ିକର ଏକ ସୁଖ-ସମନ୍ୱୟ ଓ ସହାବସ୍ଥାନ ସମ୍ଭବ ହୋଇଥିବାର ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହୋଇଥାଏ, ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଯେପରି ଏକନିଷ୍ଠ ଭାବରେ ଆତ୍ମଅନୁଶୀଳନକୁ ବ୍ରତରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିଥାନ୍ତି, ସେହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସେମାନଙ୍କୁ ସ୍ୱାର୍ଥପର ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରେ; ଏବଂ, ଅପର ପକ୍ଷରେ, ସେମାନଙ୍କ ଜୀବନ ତଥା ବିଚାର ମଧ୍ୟରେ ଯେପରି ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଲାଗି ମଧ୍ୟ ଏକ ସମୁଚିତ ସ୍ଥାନ ରହିଥାଏ, ସେହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସେମାନଙ୍କୁ ସମାନ ନ୍ୟାୟରେ ସ୍ୱାର୍ଥମୁକ୍ତ ବୋଲି ମଧ୍ୟ କୁହା ଯାଇପାରେ । ଠିକ୍ ସେହିପରି ଭାବରେ ସେମାନଙ୍କର ହୃଦୟ ଏବଂ ମସ୍ତିଷ୍କ ମଧ୍ୟ ପରସ୍ପର ସହିତ ସମତୁଲ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି – ସେମାନେ କଳ୍ପନା ତଥା ବାସ୍ତବତା ଉଭୟ ମଧ୍ୟରେ ହିଁ ସମାନ ଅବଲୀଳା ସହିତ ବିଚରଣ କରି ପାରୁଥାନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର କର୍ତ୍ତବ୍ୟବୋଧ ସୁଖବୋଧ ସହିତ ସମନ୍ୱିତ ହୋଇ ରହିଥାଏ, ସୁଖବୋଧ ମଧ୍ୟ କର୍ତ୍ତବ୍ୟବୋଧ ସହିତ ସମନ୍ୱିତ ହୋଇ ରହିଥାଏ । କର୍ମ ସହିତ କ୍ରୀଡ଼ାତ୍ମକତା ସମନ୍ୱିତ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଶିଶୁଟିଏ ଥାଏ, ପ୍ରବୁଦ୍ଧ ପ୍ରବୀଣଟିଏ ମଧ୍ୟ ରହିଥାଏ । ଅହଂର କୌଣସି ପ୍ରତାପ ସେମାନଙ୍କୁ ବଶ କରି ପାରେନାହିଁ, ଅତ୍ୟନ୍ତ ସହଜ ଭାବରେ ସେମାନେ ଅହଂର ଗାରଗୁଡ଼ାକୁ ପାରି ହୋଇ ଅଧିକ ମଧ୍ୟକୁ ଚାଲିଯାଇ ପାରନ୍ତି । ସେମାନେ ସଂଶ୍ଳିଷ୍ଟ ହୋଇ ରହିଥିବା ସମସ୍ୟାଗୁଡ଼ିକରୁ ସେମାନଙ୍କୁ କେହି ଟଳାଇ ନେଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ସାଧାରଣ ଅନ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ତୁଳନାରେ ଏହି ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଅଧିକ

ଭୟମୁକ୍ତ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି । ସେମାନେ ଯେଉଁ ସଂସ୍କୃତିଟିରେ ଜନ୍ମ ହୋଇଥାନ୍ତି ଓ ଯାହାଦ୍ୱାରା ପ୍ରତିପାଳିତ ହୋଇଥାନ୍ତି, କଦାପି ସେତିକି ଭିତରେ ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ଛନ୍ଦି ହୋଇ ରହିଯାଇ ନ ଥାନ୍ତି । ନିଜ ସଂସ୍କୃତିଟିକୁ ସତେଅବା ସୋପାନ ପରି ବ୍ୟବହାର କରି ସେମାନେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ମୁକ୍ତ ଓ ସହଜ ହୋଇ ଅନ୍ୟ ସୋପାନଗୁଡ଼ିକୁ ଉଠି ଯାଇଥାନ୍ତି । ଗୋଟିଏ ଅନ୍ୟଟି ଲାଗି ସହଜରେ ବାଟ ଛାଡ଼ି ଦିଏ, ଅଳପ ଅଧିକକୁ ବାଟ ଛାଡ଼ି ଦିଏ; ତଥାପି, ଅଧିକ ହେବା ସକାଶେ ଆଦୌ ପ୍ରଥମ ଚେର ଓ ପ୍ରଥମ ନାଡ଼ୀଟିକୁ ଛିଣ୍ଡାଇ ଦେଇ ଆସିବାକୁ ପଡ଼େ ନାହିଁ ।

ଆତ୍ମ-ସାଧନାର ମଣିଷ ନିଜ ଭିତରଟିକୁ ଚିହ୍ନିଥାଏ । ସେ ନିଜ ଭିତରେ ଥିବା ଆଲୁଅକୁ ଚିହ୍ନିଥାଏ, ଅନ୍ଧାରକୁ ମଧ୍ୟ ଚିହ୍ନିଥାଏ । ଆଲୁଅଗୁଡ଼ାକୁ ଦଶଗୁଣ ଅଧିକ ବୋଲି ଦେଖାଇବା ସକାଶେ ଅନ୍ଧାରକୁ କଦାପି ଅସ୍ୱୀକାର କରେନାହିଁ, ଅନ୍ଧାରକୁ ଘୋଡ଼ାଇ ଓ ଲୁଚାଇ ରଖିବାଲାଗି କୌଣସି ଚେଷ୍ଟା କରେନାହିଁ । ତେଣୁ ତା'ଭିତରେ ଆଲୁଅ ଓ ଅନ୍ଧାର ଭିତରେ ଆଦୌ କୌଣସି ମଲ୍ଲଯୁଦ୍ଧ ଲାଗିନଥାଏ । ସାଧାରଣ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନୁଷ୍ୟ ନିଜ ଭିତରେ ସତେଅବା ଏକ ସତତ ଗୃହଯୁଦ୍ଧରେ ହିଁ ବ୍ୟାପୃତ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି । (ପୃଷ୍ଠା -୧୩୨) । ସେମାନେ ନିଜ ଭିତରର ଗୋଟାଏ ପଟକୁ ଦେଖାଇ ଆଉ ଗୋଟାଏ ପଟକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୟନୀୟ ଅଥଚ ଦୃପ୍ତ ଭାବରେ ଲୁଚାଇ ରଖିଥାନ୍ତି । ଆପଣା ଭିତରେ ଏକାବେଳେକେ କେତେ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି । ଆତ୍ମ-ସାଧନାର ମଣିଷ ଆପଣା ଭିତରର ବାସନାଗୁଡ଼ିକ ଦ୍ୱାରା ଆଦୌ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ବିକଳ ହୋଇ ରହି ନ ଥାଏ । ମଣିଷ ଭିତରର ଏହି ଅବଦମିତ ବାସନାଗୁଡ଼ିକୁ ଫ୍ରଏଡ଼୍ Id ବୋଲି କହିଛନ୍ତି ଏବଂ ଆପଣାର ମନୋବିଜ୍ଞାନରେ ସେହି ବାସନାରୂପୀ କଟାହଟାକୁ ହିଁ ସର୍ବଶକ୍ତିଶାଳୀ ଓ ସର୍ବମୀମାଂସକ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିଛନ୍ତି । ମନୁଷ୍ୟ-ଚେତନାର ଅସଲ କେନ୍ଦ୍ରଟି ତାହା ଫଳରେ ସତେଅବା ଏକ ଗୌଣ ସ୍ଥାନକୁ ଆଦରି ରହିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହୋଇଛି । ସତେଯେପରି ତାହାର ଆଦୌ କୌଣସି ମୀମାଂସକ ଭୂମିକା ହିଁ ନାହିଁ । ଫ୍ରଏଡ଼୍ଙ୍କର ସିଦ୍ଧାନ୍ତ-ରଣରେ Ego ଏହି Id ପାଖରେ ପ୍ରାୟ ଅସହାୟ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ଅଧିକତର କ୍ଷେତ୍ରରେ ପରାସ୍ତ ହୁଏ । ଆତ୍ମ-ସାଧନାର ମଣିଷକୁ ସେପରି କୌଣସି ଗୃହଯୁଦ୍ଧର ଶିକାର ହେବାକୁ ପଡ଼େନାହିଁ । ବାହାର ପୃଥିବୀ ସହିତ ଯଥାସମ୍ଭବ ଅନୁକୂଳିତ ହୋଇ ରହିବାର ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ତାକୁ ନିଜ ଭିତରେ ଆଦୌ ବିଭାଜିତ ହେବା ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ପଡ଼େ ନାହିଁ । ବିଭାଜନରୁ ହିଁ ଭୟର ଉନ୍ମେଷଣା ହୋଇଥାଏ । ସେହି ଗଭୀର ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁଠି ଆମ ଜୀବନର ଯାବତୀୟ ସାମର୍ଥ୍ୟ, ପ୍ରେମ ଓ ସୃଜନଶୀଳତାର ଉତ୍ସ ନିହିତ ହୋଇ ରହିଛି, ଭିତରକୁ

ଭୟ କରି ସାଧାରଣ ମଣିଷ ତାହାଠାରୁ ବଞ୍ଚିତ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ମାସ୍‌ଲୋଭଙ୍କ ଭାଷାରେ କହିଲେ: By protecting himself against the hell within himself, he also cuts himself off from the heaven within. (ପୃଷ୍ଠା-୧୩୪)' ।

ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟର ଜୀବନଗତ ସାର୍ଥକତା ସେ ନିଜର ଜୀବନରେ ଗ୍ରହଣ କରି ନେଇଥିବା ମୂଲ୍ୟଗୁଡ଼ିକର ଯଥାର୍ଥତା ଉପରେ ହିଁ ଅଧିକାଂଶ ପରିମାଣରେ ନିର୍ଭର କରିଥାଏ । ଆମ ଜୀବନରେ ଆମେ ଆବଶ୍ୟକତା ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରୁଥିବା ପ୍ରତ୍ୟେକ ବସ୍ତୁର ଏକ ମୂଲ୍ୟ ରହିଛି, ଏବଂ, ସେହି ଆବଶ୍ୟକତାଗୁଡ଼ିକର ସର୍ବଦା ଯେପରି ଏକ ସୋପାନକ୍ରମ ରହିଛି, ଆମକୁ ସେଥିରେ ଆରୋପିତ ମୂଲ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ଏକ ସୋପାନକ୍ରମରେ ବିଚାର କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଏହିପରି ଏକ ପୂର୍ବାପର ଶୃଙ୍ଖଳାରେ ଗୁଳି ଉପରକୁ ଉପରକୁ ଯାଇପାରିଲେ ସବାଶେଷରେ ଆମେ ଯେଉଁ ସୋପାନଟିରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିବା, ତାହାକୁ ଆମର ଚରମ ଆବଶ୍ୟକତା ବୋଲି କୁହାଯିବ ଓ ତେଣୁ ତାହାକୁ ହିଁ ଆମ ଜୀବନର ଚରମ ମୂଲ୍ୟ ବୋଲି ମଧ୍ୟ କୁହାଯିବ । ଚରମ ଓ ସର୍ବୋଚ୍ଚ ମୂଲ୍ୟ ଯାହା, ତାହା ହିଁ ଆମ ଜୀବନର ସର୍ବମୂଳ ମୂଲ୍ୟ ଓ ସର୍ବମୂଳ ଆବଶ୍ୟକତା । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଯାବତୀୟ ମୂଲ୍ୟ ଓ ଯାବତୀୟ ଆବଶ୍ୟକତା ଆମକୁ ସେହି ସର୍ବୋଚ୍ଚ ବା ସର୍ବମୂଳ ମୂଲ୍ୟ ଏବଂ ଆବଶ୍ୟକତା ଆଡ଼କୁ ପରିଚାଳିତ କରିନେବ । ତାହା ହିଁ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ । ସମସ୍ତ ମନୁଷ୍ୟଜାତିର ତାହା ହିଁ କାମ୍ୟ । ସବୁ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କର ଜୀବନ ସେଇଥିଲାଗି ଅଭିପ୍ରେତ ହୋଇ ରହିଥିବା ଉଚିତ । ମନୋବିଜ୍ଞାନରେ ସେହି ଲକ୍ଷ୍ୟଟିକୁ ବିଭିନ୍ନ ନାମରେ ଅଭିହିତ କରାଯାଇଛି । ଏହିସବୁ ନାମ ହେଉଛି : Self-actualization, Self-realization, Integration, Psychological health, Individuation, Autonomy, Creativity, Productivity ଇତ୍ୟାଦି । ଏହି ସବୁଯାକ ନାମ ବସ୍ତୁତଃ ସେହି ଗୋଟିଏ ଲକ୍ଷ୍ୟର ସାଧନକୁ ବୁଝାଉଛି । ତାହା ହେଉଛି, ଆମ ଭିତରେ ନିହିତ ହୋଇ ରହିଥିବା ଗୁଣ ଓ ସାମର୍ଥ୍ୟଗୁଡ଼ିକର ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଉପଲବ୍ଧି । ଜଣେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ମଣିଷ ହେବା, ଆମେ ଯାହାକିଛି ହୋଇପାରିବା, ପ୍ରକୃତ ଜୀବନରେ ତାହା ହିଁ ହେବା – ଆମ ଜୀବନର ଯାବତୀୟ ପ୍ରୟାସ ଏହି ସର୍ବୋଚ୍ଚ ପ୍ରୟାସଟିର ଅନୁପୂରକ ହୋଇ ରହିବା ଉଚିତ । (ପୃଷ୍ଠା-୧୪୫)। ଜୀବନରେ ଅନୁଧାବିତ ଯାବତୀୟ ମୂଲ୍ୟ ଓ ଆବଶ୍ୟକତା-ପୂରଣ ଏହିପରି ଭାବରେ ଏକାଧାରରେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଲକ୍ଷ୍ୟ ହୋଇ ରହିବ ଓ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ସୋପାନ ମଧ୍ୟ ହୋଇ ରହିଥିବ । ଗୋଟିଏ ସୋପାନ ଆଉ ଗୋଟିଏ ସୋପାନକୁ ବାଟ କଢ଼ାଇ ନେଉଥିବ ।

ଅନ୍ତର୍ଗତ ଭାବରେ ଜଣେ ସୁସ୍ଥ ବ୍ୟକ୍ତିର ଲକ୍ଷଣ ହେଉଛି ଯେ, ସେ ଅଧିକ ସ୍ପଷ୍ଟ ଏବଂ ସମର୍ଥ ଭାବରେ ବାସ୍ତବ ସ୍ଥିତିଟିକୁ ଦେଖି ପାରୁଥିବ, ନିଜର ଅନୁଭବ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅଧିକ ଉନ୍ମୁକ୍ତ ରହିଥିବ, ସମଗ୍ର ଓ ଅବିଭାଜିତ ଭାବରେ ଜୀବନ ମଧ୍ୟକୁ ପ୍ରବିଷ୍ଟ ହୋଇ ପାରୁଥିବ । ସ୍ୱଭାବରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ୱତଃସ୍ଫୂର୍ତ୍ତ ଥିବ – ଆପଣାର ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ଅନୁଭବ କରି ପାରୁଥିବ । ନିରପେକ୍ଷ ଓ ତଟସ୍ଥ ଭାବରେ ଅବଲୋକନ କରି ପାରୁଥିବ, ନିଜ ଅହଂର ଗାରଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରୁ ଆପଣାକୁ ସହଜରେ ମୁକ୍ତ କରି ଆଣି ପାରୁଥିବ । ତାର ଜୀବନ ମୂଳତଃ ସୃଜନାତ୍ମକ ହୋଇଥିବ, ସିଏ ବାସ୍ତବଜଗତ ସହିତ କଳ୍ପନା-ଜଗତକୁ ସମନ୍ୱିତ କରି ଦେଖି ପାରୁଥିବ । ସିଏ କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ ଜାହିର କରିବା ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ କରୁନଥିବ, ନିଜ ସହିତ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ସ୍ଥାନ ଦେଇ ପାରୁଥିବ । ଏବଂ, ସର୍ବୋପରି, ତା'ଭିତରେ ଭଲ ପାଇବାର ସାମର୍ଥ୍ୟ ରହିଥିବ । ପୁନଶ୍ଚ, ଆପଣା ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ଗୁଣ ଓ ସାମର୍ଥ୍ୟଗୁଡ଼ିକର ଉପଲବ୍ଧି ଆଡ଼କୁ ହିଁ ସିଏ ଆପଣାର ଶକ୍ତିଗୁଡ଼ିକୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶିତ କରି ପାରୁଥିବ । ଅଧିକାଂଶ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କ ଭିତରେ ଏହି ଆତ୍ମ-ଉପଲବ୍ଧି ଆଡ଼କୁ ଏକ ସ୍ପୃହା ରହିଥାଏ ଏବଂ ଅଧିକାଂଶଙ୍କ ଭିତରେ ସେଥିଲାଗି ଆବଶ୍ୟକ ସାମର୍ଥ୍ୟ ମଧ୍ୟ ରହିଥାଏ । ପୃଥିବୀର ଅଧିକାଂଶ ଧର୍ମରେ ମଧ୍ୟ ଆମେ ତାହାରି ଏକ ଅନୁକୂଳ ସଙ୍କେତ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଥାଉ । ମାତ୍ର ଅଧିକାଂଶ ସଂସ୍କୃତି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଭୟ କରେ, ଅଧିକାଂଶ ସମାଜ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ମୁଖ୍ୟତଃ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ କରି ରଖିବାକୁ ଉଦ୍ୟତ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ତଥାପି, ସ୍ୱୀକାର କରିବାକୁ ହେବ ଯେ, କୌଣସି ସୁସ୍ଥ ସଂସ୍କୃତି ଧର୍ମତଃ ବ୍ୟକ୍ତି-ସମ୍ଭାବନାଗୁଡ଼ିକର ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଉପଲବ୍ଧି ଲାଗି କଦାପି ବାଧା ସୃଷ୍ଟି କରିବନାହିଁ । କୌଣସି ସୁସ୍ଥ ସମାଜର ଜଣେ ସୁସ୍ଥ ବ୍ୟକ୍ତିର ଆସ୍ପୃହାଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ତାହାର କୌଣସି ସଂଘାତ ରହିବନାହିଁ ।

ଆହୁରି ଥରେ କହିବାକୁ ଗଲେ, ଆତ୍ମ-ଉପଲବ୍ଧିର ଆକାଂକ୍ଷା ହିଁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତିଠାରେ ଏକ ଲକ୍ଷ୍ୟରୂପେ ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ପରିବେଶ ବା ସାମୂହିକ ବେଷ୍ଟନୀଟିର ସର୍ବପ୍ରଧାନ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ହେଉଛି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ସେହି ଉପଲବ୍ଧି ନିମନ୍ତେ ଅନୁମତି ଦେବା ଓ ସେଥିପାଇଁ ଅନୁକୂଳତାମାନ ଯୋଗାଇଦେବା । ସମୂହ ସାମର୍ଥ୍ୟ ଯୋଗାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବନାହିଁ; ସାମର୍ଥ୍ୟ ତ ବ୍ୟକ୍ତି ମଧ୍ୟରେ ରହିଛି । ସାମର୍ଥ୍ୟଗୁଡ଼ିକର ଉପଲବ୍ଧି ଲାଗି ତାହା ଅନୁକୂଳତା ହିଁ ଯୋଗାଇଦେବ । ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟ ଯେତିକି ହୋଇ ରହିଥିବା ପରି ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହେଉଛି, ସିଏ କେବଳ ସେତିକି ନୁହେଁ – ସିଏ ଆହୁରି କ'ଣ ସବୁ ହୋଇପାରିବ, ସେଗୁଡ଼ିକ ତା' ଭିତରେ ସମ୍ଭାବନାରୂପେ ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ହୋଇ ରହିଛି, ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଛି । ଶ୍ରୀ ମାସ୍‌ଲୋଭ୍ ସଂସ୍କୃତି ଓ ସାମାଜିକ ପରିବେଶକୁ ସୂର୍ଯ୍ୟାଲୋକ, ଖାଦ୍ୟ

ଓ ଜଳ ବୋଲି କହିଛନ୍ତି । ସଂସ୍କୃତି କଦାପି ମଞ୍ଜିର କାର୍ଯ୍ୟ କରି ପାରିବନାହିଁ । ମଞ୍ଜି ହେଉଛି ମନୁଷ୍ୟବ୍ୟକ୍ତି । (ପୃଷ୍ଠା-୧୫୨) । ମନୁଷ୍ୟ-ସମ୍ଭାବନାର ପୂର୍ଣ୍ଣ ଉପଲବ୍ଧି ଲାଗି ସଂସ୍କୃତି ଓ ସାମାଜିକ ପରିବେଶର ଅନୁକୂଳତା ଅପରିହାର୍ଯ୍ୟ । ତାହା ଉତ୍ସାହ ଦେବ, ବାଟ ଫିଟାଇ ଦେବ । ମାତ୍ର ଯାହା ହେବାର, ତାହା ମନୁଷ୍ୟବ୍ୟକ୍ତି ହିଁ ହେବ ।

ସୁସ୍ଥ ବ୍ୟକ୍ତି ମଧ୍ୟରେ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଓ ସୁଖାନୁଭୂତି, କର୍ମ ଓ ପ୍ରମୋଦପ୍ରିୟତା, ସ୍ୱାର୍ଥଭାବନା ଏବଂ ପରସୁଖ-କାମନା ଏକତ୍ର ଅଭେଦ ଭାବରେ ରହିଥାଏ । ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ଭାବରେ ସିଏ ନିଷ୍ଠାର ସହିତ ଆପଣାର ଉତ୍କର୍ଷ ସାଧନ କରିବାରେ ଲାଗିଥାଏ, ଏବଂ ତଥାପି ତାହାବୋଲି ସ୍ୱାର୍ଥପର ଭାବରେ କେବଳ ଆପଣାକୁ ହିଁ ଲୋଡ଼େନାହିଁ । ଆମର ବର୍ତ୍ତମାନ୍ ସମାଜରେ ମଧ୍ୟ ଏହିଭଳି ମନୁଷ୍ୟ ଅଛନ୍ତି, ମାତ୍ର ସେମାନେ କିପରି ଯେ ଏପରି ଏକ ବାଟକୁ ଆସିଛନ୍ତି, ସେକଥାକୁ କଦାପି ଗଣିତ ପରି କଷି କହିଦେଇ ହେବନାହିଁ । ମାସ୍‌ଲୋଭ କହନ୍ତି ଯେ ବହୁସଂଖ୍ୟକ ମନୁଷ୍ୟ ସତକୁ ସତ ତାହା ହୋଇ ପାରନ୍ତେ । ମାତ୍ର, ଅତ୍ୟନ୍ତ କ୍ଷୋଭର କଥା ଯେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅଳ୍ପସଂଖ୍ୟକ ବ୍ୟକ୍ତି ହିଁ ତାହା ହୋଇ ପାରୁଛନ୍ତି । ଏହାର କାରଣ ଖୋଜିବାକୁ ଯାଇ ଓ ଆତ୍ମ-ଉପଲବ୍ଧିକୁ ହିଁ ଜୀବନର ମୁଖ୍ୟଧ୍ୟେୟ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର ଅଧ୍ୟୟନ କରି ମାସ୍‌ଲୋଭ ଯେଉଁସବୁ ଅନୁମାନରେ ଆସି ଉପନୀତ ହୋଇଛନ୍ତି, ସେଥିରୁ ଜଣାଯାଉଛି ଯେ, ଜୀବନର ସର୍ବମୂଳ ଆବଶ୍ୟକତା ଗୁଡ଼ିକର ପରିପୂର୍ତ୍ତି ହେଉଛି ମନୁଷ୍ୟର ସୁସ୍ଥ ବିକାଶ ଲାଗି ଏକ ଅପରିହାର୍ଯ୍ୟ ମୂଳସର୍ତ୍ତ । ଭିଟାମିନ୍‌ର ଅଭାବ ହେତୁ ଯେପରି ଦେହ ନାନା ରୋଗର କବଳରେ ଯାଇ ପଡ଼େ, ଠିକ୍ ସେହିପରି ଆଉକିଛି ଅତ୍ୟାବଶ୍ୟକ ପରିପୂରଣର ଅଭାବରୁ ହିଁ ମନୁଷ୍ୟର ବିକାଶ ବ୍ୟାହତ ହୁଏ । ସେହି ମୂଳ ସୋପାନଗୁଡ଼ିକରେ ମୁଖ୍ୟତଃ ଏକ ଅପରିତୃପ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିବାର ଅନୁଭବ ହେଉଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମନୁଷ୍ୟ କଦାପି ବିକାଶର ପରବର୍ତ୍ତୀ ସୋପାନଗୁଡ଼ିକୁ ପାଦ ପକାଇ ପାରିବନାହିଁ ବା ପରବର୍ତ୍ତୀ ଆହ୍ୱାନଗୁଡ଼ିକର ଯୋଗ୍ୟ ହୋଇ ପାରିବନାହିଁ ଅବଶ୍ୟ ଏକଥା ସତ ଯେ କେବଳ ଆଁ କରି ରହି ଯିଏ କେବଳ ପରିତର୍ପଣଗୁଡ଼ାକୁ ଅବିରାମ ଭାବରେ ଭୁଞ୍ଜିବାରେ ଲାଗିଥିବ, ସିଏ ମଧ୍ୟ ସୋପାନ ଉଠି ପାରିବନାହିଁ । ତେଣୁ ଗାରଟିଏ ଟାଣିବାକୁ ହିଁ ପଡ଼ିବ । ଗାର ନ ଟାଣିଲେ ବିକାଶର କ୍ରମରେ ବ୍ୟାଧି ଆସି ପ୍ରବେଶ କରିବ । ପରିପକ୍ୱତା ସୁଦୂରପରାହତ ହୋଇ ରହିବ । ଏହି ସଂସାରରେ ଅନ୍ୟମାନେ ବି ଅଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କର ମୌଳିକ ଆବଶ୍ୟକତାଗୁଡ଼ିକର ପରିତର୍ପଣର ମଧ୍ୟ ପ୍ରୟୋଜନ ରହିଛି, ତେଣୁ ମୋତେ ସେମାନଙ୍କ ଲାଗି ଅବଶ୍ୟ ବାଟ ଛାଡ଼ି ଦେବାକୁ ହେବ – ଏହିପରି ଏକ ସଚେତନତା ସ୍ୱ-ପରିତର୍ପଣର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଗାରଟିଏ ଟାଣିବାଲାଗି ଆମକୁ ନିଶ୍ଚୟ ଖୁବ୍ ସାହାଯ୍ୟ କରିବ ।

ଅର୍ଥାତ୍, ମନୁଷ୍ୟର ଉଚ୍ଚତର ପ୍ରକୃତିଟି ଆଡ଼କୁ ବାଟ ଫିଟି ପାରିବା ପୂର୍ବରୁ ନିମ୍ନତର ପ୍ରକୃତିର ଆୟତନ ଗୁଡ଼ିକରେ ଆଦୌ କୌଣସି ଅପରିତୃପ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିବାର ବୋଧ ରହିନଥିବ । ନିମ୍ନତର ପ୍ରକୃତି ଉଚ୍ଚତର ପ୍ରକୃତିର ଭୂମିରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥାଏ । ତେଣୁ, ଭୂମିଟି ବ୍ୟତୀତ ଆମେ ଭୂମି ଉପରେ ଛିଡ଼ା ହେବାକୁ ଯାଉଥିବା ଅଟ୍ଟାଳିକାର କଳ୍ପନା ହିଁ କରି ପାରିବା ନାହିଁ । (ପୃଷ୍ଠା-୧୭୩) । ଆମର ନିମ୍ନତର ଓ ଉଚ୍ଚତର ପ୍ରକୃତି ବସ୍ତୁତଃ ଆଦୌ ପରସ୍ପରର ବିରୋଧୀ ଅଥବା ବିପରୀତ ନୁହଁନ୍ତି । ତେଣୁ ଜଣେ ସୁସ୍ଥ ବ୍ୟକ୍ତି ଆଦୌ ସେପରି କୌଣସି ବିରୋଧର ଫାନ୍ଦଭିତରେ ଯାଇ ପଡ଼ିଯାଏ ନାହିଁ । ଗୋଟିକୁ ଗ୍ରହଣ କରିବାଲାଗି ସିଏ ଆରଟିକୁ ବର୍ଜନ କରିବାର କୌଣସି ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁଭବ କରେନାହିଁ । ଗୋଟିକୁ ଆଦରି ପାରିବ ବୋଲି ଆରଟି ବିଷୟରେ ବୈରାଗ୍ୟ ଆଚରଣ କରେନାହିଁ । ସିଏ ଏପରି ଏକ ବୃହତ୍ତର ବୃତ୍ତରେ ବିଚରଣ କରିବାକୁ ପ୍ରୟାସ କରେ, ଯେଉଁଠାରେ କି ନିମ୍ନତରଟି ଥାଏ, ଉଚ୍ଚତରଟି ମଧ୍ୟ ରହିଥାଏ, – ଏକ ସୋପାନଧର୍ମୀ ସମଗ୍ରତା ମଧ୍ୟରେ ସବୁକିଛି ଯଥୋଚିତ ସ୍ଥାନରେ ରହିଥାଏ । ବୟସ୍କ ହେବାକୁ ହେଲେ ଆମ ଭିତରର ବାଳୁତଟିକୁ ମାରିଦେବାକୁ ପଡ଼େ ନାହିଁ । ଉଚ୍ଚତର ମୂଲ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ନିମ୍ନତର ମୂଲ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ ସମନ୍ୱିତ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି, ଗୋଟିଏ ସମଗ୍ର ଭିତରେ ଯେଝା ଥାନରେ ସିଏ ରହିଥାନ୍ତି, ପରସ୍ପରର ପରିପୂରକ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି । ତେଣୁ, ଶ୍ରୀ ମାସ୍‌ଲୋଭଙ୍କ ଭାଷାରେ 'Dichotomizing pathologizes and pathology dichotomizes'; ଏହି ଅର୍ଥରେ ବିଚାର କରି ଦେଖିଲେ, ବ୍ୟାଧିତ ମନୁଷ୍ୟ ନାନାବିଧ ପରସ୍ପର-ବିରୋଧିତା ଏବଂ ସ୍ପର୍ଶକାତରତା ମଧ୍ୟରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅସହାୟ ଭାବରେ ବିଭାଜିତ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ଯାବତୀୟ ଆରୋଗ୍ୟବିଧାନ ତାକୁ ବିରୋଧଗୁଡ଼ାକୁ ଏକତ୍ର ସମ୍ଭାଳି ଆଣି ପାରୁଥିବା ଏକ ବୃହତ୍ତର ବୃତ୍ତର ଆବିଷ୍କାର କରିବାଲାଗି ହିଁ ସାମର୍ଥ୍ୟ ଓ ବଳ ଆଣିଦେବ, ଆବଶ୍ୟକ ଅନ୍ତର୍ଦୃଷ୍ଟିଟିକୁ ଯୋଗାଇଦେବ । ତାହାକୁ ଏକ ନୂତନ ମୂଲ୍ୟ-ଆୟତନର ସନ୍ଧାନ ଆଣିଦେବ, ଏକ ବୃହତ୍ତର ସଂପୂର୍ଣ୍ଣତରତା ସହିତ ତାହାର ପରିଚୟ ଘଟାଇ ପାରିବ, ଯାହାଦ୍ୱାରା କି ତାକୁ ବ୍ୟାଧିତ କରି ରଖିଥିବା ବୃତ୍ତଟି ମଧ୍ୟରୁ ଏକ ଉତ୍‌କ୍ରାନ୍ତି ସମ୍ଭବ ହୋଇ ପାରିବ ।

ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ କହିଲେ ପରିବେଶର ଅତିକ୍ରମଣକୁ ବୁଝାଏ, ଏହା ହେଉଛି ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ମାସ୍‌ଲୋଭଙ୍କର ଏକ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଉପସ୍ଥାପନା । 'Health as transcendence of Environment' (ପୃଷ୍ଠା-୧୬୮) । ପ୍ରଚଳିତ ମନୋବିଜ୍ଞାନ ତଥା ସମାଜବିଜ୍ଞାନ ପ୍ରାୟ ଏକ ସାଧାରଣ ସୂତ୍ର ହିସାବରେ ପରିବେଶକୁ ମାନବ-ବିକାଶର ଗୋଡ଼ରେ ସତେଅବା

ଗୋଟିଏ ପ୍ରସୀମନକାରୀ ପଥର ପରି କଳ୍ପନା କରି ଆସିଥିଲେ । ସେହି ପରିବେଶ ହିଁ କୁଆଡ଼େ ମଣିଷକୁ ତିଆରି କରେ, ତାହାର ସୀମାଗୁଡ଼ିକୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କରିଦିଏ –ପରିବେଶ ସହିତ ଖାପ ଖାଇ ଚଳି ପାରୁଥିବା ମଣିଷକୁ ହିଁ ଜଣେ ସଫଳ ତଥା ସୁସ୍ଥ ମଣିଷ ବୋଲି ପାରମ୍ପରିକ ଭାବରେ କୁହା ଯାଉଥିଲା । ପରିବେଶର ଅତିକ୍ରମଣ କରିଯିବା, ଅର୍ଥାତ୍ ପରିବେଶର ସକଳ ପ୍ରସୀମନ ସତ୍ତ୍ୱେ ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟ ଯାହା ହେବାଲାଗି ଅନ୍ତର୍ଗତ ଭାବରେ ଅଭିପ୍ରେତ ହୋଇ ରହିଛି, ତାହା ହିଁ ହୋଇ ପାରିବାକୁ ହିଁ ନୂତନ ମନୋବିଜ୍ଞାନ ପ୍ରକୃତ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟର ସଂଜ୍ଞାରୂପେ ଘୋଷଣା କରୁଛି । ସୁସ୍ଥ ମଣିଷ ପରିବେଶ ଉପରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇ ଆପଣାର ବିକାଶଯାତ୍ରାଟିକୁ ଆରମ୍ଭ କରେ ସତ, ମାତ୍ର ଆପଣାର ଗନ୍ତବ୍ୟଥଳଟିର ଠାବ ପାଇ ସାରିଥିବା ପରି ସିଏ ପରିବେଶ ସହିତ ଯୁଦ୍ଧ କରେ, ପରିବେଶକୁ ଭ୍ରୂକ୍ଷେପ ହିଁ କରେନାହିଁ, ଏହିପରି ଭାବରେ ସେ ପରିବେଶ ଉପରେ ବିଜୟଲାଭ କରେ ଓ ତାହାକୁ ଅତିକ୍ରମି ଯାଏ । ପରିବେଶ ଭିତରେ କଦାପି ଖାପ ଖାଇ ରହି ଯାଏନାହିଁ । ବ୍ୟକ୍ତିର ଗଭୀର ଅଚେତନ ମଧ୍ୟରେ ତାହାର ଯେଉଁ ଉଚ୍ଚସତ୍ୟଟି ନିହିତ ହୋଇ ରହିଥାଏ ଓ ତାକୁ ଆଗକୁ ପରିଚାଳିତ ହେବାଲାଗି ତାଡ଼ନା ଦେଉଥାଏ, ପରିବେଶର ସୀମାଗୁଡ଼ିକୁ ଡେଇଁ ଚାଲିଯିବା ଲାଗି ସେଇ ତାକୁ ବଳ ଦିଏ, ସୁସ୍ଥ ବ୍ୟକ୍ତି ଆପଣାର ନୂତନ ଗାରଗୁଡ଼ିକୁ ଆପେ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରେ ଓ ସେହି ଗାରଗୁଡ଼ିକ ସତତ ସଂପ୍ରସାରିତ ହେବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି ।

\+ \+ \+ \+

ନୂତନ ମନୋବିଜ୍ଞାନ ୱାଟସନଙ୍କର ବ୍ୟବହାରବାଦ ଏବଂ ଫ୍ରଏଡ୍‌ଙ୍କର ମନୋବିଶ୍ଳେଷଣର ନିର୍ଦ୍ଦେଶିତ ଗାରଗୁଡ଼ିକର ଅଧିକ ଗଭୀରକୁ ଯାଇ ଏବଂ ଅଧିକ ଉଚ୍ଚକୁ ଉଠି ମନୁଷ୍ୟକୁ ଏକ ନୂତନ ଅଭିଧାର ମଣ୍ଡଳ ଭିତରେ ଦେଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଛି । ସେହି ଅଭିଧାଟିକୁ ଏବେ Hmanistic Psychology ବୋଲି କୁହାଯାଉଛି । ମନୁଷ୍ୟର ସମଗ୍ର ସମ୍ଭାବନା ଓ ସମଗ୍ର ଉଚ୍ଚତାଟି ସହିତ ଯେତେବେଳେ ତାହାର କଳ୍ପନା କରିବା ସର୍ବଜନସ୍ୱୀକୃତ ହୋଇଯିବ, ସେତେବେଳେ ହୁଏତ କେବଳ ଏହାକୁ ହିଁ ଯଥାର୍ଥ Psychology ବୋଲି କୁହାଯିବ ।

ମଣିଷର ଅନ୍ତର୍ଗଭୀରର ଅସଲ ପରିଚୟଟି ଅନେକଙ୍କର ଜୀବନରେ ବାହାରକୁ ପ୍ରକଟିତ ହୋଇ ପାରେନାହିଁ ସତ, ତଥାପି ତାହା ସେହି ଗଭୀରରେ ସତତ ହିଁ ରହିଥାଏ, ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ହୋଇ ରହିଥାଏ, ଅଚେତନ ଭାବରେ ରହିଥାଏ । ବାହାରର ନାନା ଚାପ ତାହାକୁ ଦବାଇ ଦେବାଲାଗି ଯେତେ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତାହା କଦାପି ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ

ମରିଯାଏ ନାହିଁ । ତାହା ଭିତରେ ଏପରି ଏକ ଶକ୍ତି ସଦାବର୍ତ୍ତମାନ ହୋଇ ରହିଥାଏ, ଯାହାକି ତାହାକୁ ଜୀବିତ କରି ରଖେ । ମାସ୍‌ଲୋଭ ତାହାକୁ 'The will to health' ବୋଲି କହିଛନ୍ତି । (ପୃଷ୍ଠା-୧୮୦) । ସେହି ଶକ୍ତି ବା ସେହି ଅଭୀପ୍ସା ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନୁଷ୍ୟ ଭିତରେ ଥାଏ । ସେହି ଅନ୍ତରସ୍ଥ ଅସଲ ସ୍ୱଭାବ ଓ ତା'ର ଶକ୍ତିକୁ ଯଦି ନିର୍ବୋଧ ଭାବରେ ଅସ୍ୱୀକାର କରାଯାଏ, ଦବାଇ ରଖାଯାଏ ବା କ୍ରୂର ଭାବରେ ତାହାକୁ ପାସୋରି ଦିଆଯାଏ, ଅସୁସ୍ଥତା ସେତିକିବେଳେ ଜନ୍ମଲାଭ କରେ । ମନୁଷ୍ୟ ଯେ ତା'ର ସର୍ବପ୍ରଥମ ତଥା ସର୍ବଚୂଡ଼ାନ୍ତ ପରିଚୟରେ ପ୍ରକୃତରେ ଜଣେ ମଣିଷ ଓ ଆପଣାର ଅନ୍ତର୍ଗତ ସାମର୍ଥ୍ୟଗୁଡ଼ିକର ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିକାଶ କରାଇବା ଯେ ତାହାର ସର୍ବପ୍ରଧାନ କାମ୍ୟ, ଅସୁସ୍ଥ ମଣିଷ ସେହି ପ୍ରତ୍ୟୟଟିକୁ ହରାଇବସେ । ସେହି ହରାଇ ବସିବାରୁ ପରିଚିତ ନାନାବିଧ ବ୍ୟାଧି ଓ ବିକୃତିର ଜନ୍ମ ହୋଇଥାଏ । ସେତେବେଳେ ଯଥାର୍ଥ ମୂଲ୍ୟାନୁଭବର ସବୁଯାକ ଖିଅ ତା'ର ହାତଛଡ଼ା ହୋଇଯାଏ ।

ଆପଣାର ଦୃଷ୍ଟିରେ, ମୂଲ୍ୟକଳନାରେ ତଥା କର୍ମପରିଧିଗୁଡ଼ିକରେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ପରିପକ୍ୱତା ହାସଲ କରିବା – ତାହା ହିଁ ବ୍ୟକ୍ତି-ଜୀବନର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଯାବତୀୟ ବିକାଶ ତଥା ପ୍ରଗତିର ସର୍ବପ୍ରାମାଣିକ ଲକ୍ଷଣ । ଏହି ପରିପକ୍ୱତାକୁ ଏକାଧିକ ଅର୍ଥରେ ସମଗ୍ରତା ବୋଲି ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଇ ପାରିବ । ଏବଂ, ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ମାସ୍‌ଲୋଭଙ୍କ ଭାଷାରେ, Maturity means to transcend the deficiency needs (ପୃଷ୍ଠା-୧୮୮) । ଅଭାବ ଗୁଡ଼ିକର ପୂର୍ଣ୍ଣ ମେଣ୍ଟଣ ହେଲେ ଯେ ଅଭାବ ଯାଏ, ସେ କଥା ଆଦୌ ନୁହେଁ । ଅଭାବଗୁଡ଼ିକୁ ହିଁ ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ କରି ଦେଖୁଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହି ପୂର୍ଣ୍ଣ ମେଣ୍ଟଣର ସଂଜ୍ଞାଟି ମଧ୍ୟ ହୁଏତ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ସ୍ଫୀତ ଓ ବିସ୍ତାରିତ ହେବାରେ ଲାଗିଥାଏ, ତେଣୁ, ଅଭାବବୋଧ ମଧ୍ୟରୁ ଯଥାଶୀଘ୍ର ଆତ୍ମଉପଲବ୍ଧିର ବୃତ୍ତଟି ମଧ୍ୟକୁ ଅତିକ୍ରମି ଯାଇ ପାରିବା, ତାହାହିଁ ଆମକୁ ଯାବତୀୟ ଆଭାବର ସଚେତନତା ଭିତରୁ ବିମୋଚିତ କରି ନେଇଯାଏ । ତାହାରି ଫଳରେ deficiency-needs ଗୌଣ ହୋଇ ଆସନ୍ତି, Being-needs ପ୍ରଧାନ ହୁଅନ୍ତି । Being-needsର ସେହି ଅନ୍ୟସ୍ତରୀୟ ଦାବିଗୁଡ଼ିକ deficiency-needsକୁ ପଛରେ ପକାଇଦେଇ ଆଗକୁ ବାହାରି ଯିବାର ପ୍ରେରଣା ଦିଅନ୍ତି । ଏହି ଗାରଟାରୁ ବି ଆମ ପ୍ରାଣୀଜୀବନର ଉତ୍‌ପ୍ରେରଣା-ରୀତି ବା motivationଗୁଡ଼ିକୁ ଭାରି ସହଜରେ ଗୌଣସ୍ଥାନରେ ଛାଡ଼ି ଯାଇହୁଏ, ପରିପକ୍ୱ ମନୁଷ୍ୟ-ସ୍ତରର metamotivation ହାତରେ ଅସଲ ରଜ୍ଜୁଟିକୁ ଧରାଇ ଦେଇହୁଏ । ତା'ପରେ ଯାବତୀୟ ବର୍ଜନ ଆଉ ବର୍ଜନ ଭଳି ଆଦୌ ଲାଗେନାହିଁ, – ଗ୍ରହଣର ମାନଚିତ୍ରରେ

ତାହା ଏକ ସ୍ୱାଭାବିକ ଅଂଶ ହୋଇ ରହେ, ତେଣୁ ମୋଟେ ଦୁଃଖ ଦେଇ ପାରେନାହିଁ, ଦରିଦ୍ର କରି ପାରେ ନାହିଁ ।

ପ୍ରତ୍ୟେକ ମଣିଷ ଭିତରେ ଜ୍ଞାନ, କର୍ମ ଓ ଶ୍ରଦ୍ଧା – ଏହିପରି ତିନୋଟି ପ୍ରବୃତ୍ତି ରହିଥାଏ । ଆମେ ଅପରିପକ୍ୱ ସ୍ତରରେ ରହିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମ ଭିତରେ ଏହି ତିନୋଟିଯାକ ଭାରି ଅସନ୍ତୁଳିତ ହୋଇ ରହିଥାଆନ୍ତି । ଗୋଟିଏ ଏଆଡ଼କୁ ଟାଣୁଥାଏ ତ ଆଉ ଗୋଟିଏ ସେଆଡ଼କୁ ଟାଣୁଥାଏ । ସେଥିରୁ ତଥାକଥିତ କେବଳ ଜ୍ଞାନମାର୍ଗୀ, କର୍ମମାର୍ଗୀ ଏବଂ ଶ୍ରଦ୍ଧାମାର୍ଗୀମାନେ ବାହାରନ୍ତି ଓ ପୃଥିବୀର ପ୍ରମାଦ ବୃଦ୍ଧି କରନ୍ତି । ଏକମାର୍ଗୀ ବ୍ୟକ୍ତିର ଭିତରେ ବି ସେମାନେ ମୋଟେ କମ୍ ବିଡ଼ମ୍ବନାର ସୃଷ୍ଟି କରନ୍ତିନାହିଁ । ସୁସ୍ଥ ମନୁଷ୍ୟର ଜୀବନରେ ଏହି ତିନୋଟିଯାକ ବୃତ୍ତି ଅଧିକତର ପରିମାଣରେ ଗୋଟିଏ ସରି ପରି ହୋଇ ରହିଥାଆନ୍ତି ଓ ପରସ୍ପରର ସଂବଳନ କରୁଥାନ୍ତି । ଜ୍ଞାନ କର୍ମ ତଥା ଶ୍ରଦ୍ଧାକୁ ପ୍ରେରିତ କରିବ, ଶ୍ରଦ୍ଧା, ଜ୍ଞାନ ଓ କର୍ମର ଜନନୀରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିବ ଏବଂ କର୍ମ, ଜ୍ଞାନ ଏବଂ ଶ୍ରଦ୍ଧା ମଧ୍ୟରେ ଜୀବନ-ନିବେଦନର ସମଗ୍ର ସୂତ୍ରଟିକୁ ଆବିଷ୍କାର କରିବାଲାଗି ସମର୍ଥ ହେବ, ଏହାହିଁ ସୁସ୍ଥ ଜୀବନଦୃଷ୍ଟିର ଲକ୍ଷଣ । ସୁସ୍ଥ ଘର ଧର୍ମତଃ ସର୍ବଦା ଗୋଟିଏ ହୋଇ ଅନୁଭୂତ ହେଉଥାଏ, ପରସ୍ପର ପରିପୂରକତା ହିଁ ସେତେବେଳେ ଯାବତୀୟ ଆକୃତିର ଉନ୍ମେଷ ତଥା ସଞ୍ଚାରଣକ୍ଷେତ୍ରରେ ସର୍ବପ୍ରଧାନ ନିୟମ ହୋଇ ରହିଥାଏ ।

ବ୍ୟକ୍ତି ସମାଜରେ ବାସ କରେ । ସମାଜର ସମଗ୍ର ପରିବେଶଟିକୁ ସଂସ୍କୃତି ବୋଲି କୁହାଯାଏ । ତେଣୁ, କୌଣସି ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମାଜର ସଂସ୍କୃତି ବ୍ୟକ୍ତିର ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ, ଅଭିବୃଦ୍ଧି ତଥା ପରିପକ୍ୱତା ହାସଲ କରିବା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସହାୟକ ରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିପାରେ ଅଥବା ବାଧକ ବି ହୋଇପାରେ । ମାସ୍‌ଲୋଭ ଏହି ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ସମାଜ ଓ ସଂସ୍କୃତିକୁ ଜଣେ ମାଳି ସହିତ ତୁଳନା କରିଛନ୍ତି ଓ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ତା' ବଗିଚାରେ ବଢୁଥିବା ଗୋଟିଏ ଗୋଲାପଗଛ ପରି କଳ୍ପନା କରିଛନ୍ତି । (ପୃଷ୍ଠା-୧୯୭)। ସମ୍ଭବତଃ ସେହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଆମେ ଗୋଟିଏ ସମାଜ ବା ସଂସ୍କୃତି ସହିତ ଆଉଗୋଟିଏ ସମାଜ ବା ସଂସ୍କୃତିର ତୁଳନା କରି ପାରିବା ଏବଂ ଏହିପରି ଭାବରେ ଏକ ତୁଳନାତ୍ମକ ସମାଜ-ଅଧ୍ୟୟନର ଅବତାରଣା ଅବଶ୍ୟ କରିପାରିବା । ଏକ ପ୍ରଶସ୍ତତର ଅର୍ଥାତ୍ ସୁସ୍ଥ ସଂସ୍କୃତି ମନୁଷ୍ୟର ଯାବତୀୟ ମୂଳଆବଶ୍ୟକତା ଗୁଡ଼ିକର ପରିତର୍ପଣ ଲାଗି ପ୍ରଶସ୍ତ ବ୍ୟବସ୍ଥାମାନ କରି ରଖିଥାଏ ଏବଂ ତେଣୁ ବ୍ୟକ୍ତିର ଆତ୍ମ ଉପଲବ୍ଧି ପାଇଁ ପଥକୁ ଉନ୍ମୋଚିତ କରି ଦେଇଥାଏ । ଅପେକ୍ଷାକୃତ 'ଦରିଦ୍ରତର' ବା ଅସମର୍ଥ ସଂସ୍କୃତିମାନେ ସେକଥା କରି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଶିକ୍ଷାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେହିକଥା କୁହାଯାଇ ପାରିବ । ଆତ୍ମ-ଉପଲବ୍ଧି ଲାଗି କୌଣସି

ଶିକ୍ଷା ଯେତିକି ସମଗ୍ରଭାବେ ଏକ ଅନୁକୂଳ ପରିବେଶ ତଥା ପ୍ରୋତ୍ସାହନ ଯୋଗାଇଦିଏ, ସେହି ଶିକ୍ଷାକୁ ଆମେ ସେତିକି ପରିମାଣରେ 'ଉତ୍ତମ' ଶିକ୍ଷା ବୋଲି କହିପାରିବା ।

ଏକ ବିରୋଧୀ ଉକ୍ତି ପରି ପ୍ରତୀତ ହେଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଏକଥା ତଥାପି ସତ ଯେ, ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ଯେତେବେଳେ ଆପଣାକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ଆବିଷ୍କାର କରେ ଓ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ଉପଲବ୍ଧି କରେ, ସେତେବେଳେ ସେ କେବଳ ଆପଣାର ତଥାକଥିତ ବୃତ୍ତଗୁଡ଼ିକୁ ମଧ୍ୟ ଡେ଼ଇଁଯାଏ । ସେତେବେଳେ ତାର ଚେତନା କେବଳ ତାହାରି ବ୍ୟକ୍ତିଜୀବନର କ୍ଷୁଦ୍ର ମଣ୍ଡଳଟି ମଧ୍ୟରେ କଦାପି ବାନ୍ଧିହୋଇ ରହି ପାରେନାହିଁ; ତାହାର ତଥାକଥିତ ସ୍ୱାର୍ଥସବୁ ମଧ୍ୟ କେବଳ ତାହାରି ସ୍ୱାର୍ଥ ହୋଇ ରହିପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ସେତେବେଳେ ବ୍ୟକ୍ତି ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଅଧିକ ସହଜରେ ଆପଣାକୁ ଆପଣାଠାରୁ ଏକ ବୃହତ୍ତର ବୃତ୍ତର ଅଂଶରୂପେ ପରିଣତ କରି ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବାକୁ ସମର୍ଥ ହୁଏ । ଆପଣାର ଯଥାର୍ଥ କେନ୍ଦ୍ରଟିକୁ ଆବିଷ୍କାର କରିପାରିଲେ ହିଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଉତ୍ତରୋତ୍ତର ଭାବରେ ବୃହତ୍ତର ହୋଇ ରହିଥିବା ପରିଧିଗୁଡ଼ିକୁ ମଧ୍ୟ ଆବିଷ୍କାର କରିବାକୁ ସମର୍ଥ ହୁଏ ଏବଂ ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ, ବୃହତ୍ତର ପରିଧିଗୁଡ଼ିକୁ ଆବିଷ୍କାର କରିପାରିଲେ ଆପଣାର ଯଥାର୍ଥ କେନ୍ଦ୍ରଟିକୁ ମଧ୍ୟ ଆବିଷ୍କାର କରିପାରେ । ଯଥାର୍ଥ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରତା ସଂପ୍ରସାରଣ ଲାଗି ବାଟ ଫିଟାଇଦିଏ ଏବଂ ଯଥାର୍ଥ ସଂପ୍ରସାରଣ ଆମର ଅସଲ କେନ୍ଦ୍ରଟି ସହିତ ପରିଚିତ ହେବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରେ । ଶ୍ରୀ ମାସ୍‌ଲୋଭ ଏହିପରି ଭାବରେ Autonomy ଏବଂHomonomy କୁ ପରସ୍ପରର ପ୍ରେରକ ଏବଂ ଦ୍ୟୋତକରୂପେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଛନ୍ତି ।

ସିଗ୍‌ମୁଣ୍ଡ୍ ଫ୍ରଏଡ୍ ମନୁଷ୍ୟର ଅତୀତକୁ ହିଁ ତା'ର ବର୍ତ୍ତମାନର ନିୟାମକ ବୋଲି ନାନା ସୂତ୍ରର ନିପାତନ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରମାଣ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଥିଲେ । ଆମର ଅତୀତ ହିଁ ନାନାଭାବେ ସତେଅବା ଗଣ୍ଠି ପଡ଼ିଯାଏ ଓ ସେହି ଗଣ୍ଠିଗୁଡ଼ିକ ଆମର ବର୍ତ୍ତମାନକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରୁଥାଏ । ମନୋବିଶ୍ଳେଷଣର ସେହି ପ୍ରଥମକାଳୀନ ଅନୁମାନ ଏବଂ ଅଧ୍ୟୟନଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ ଆମକୁ ବାରବାର ଏହିପରି ଏକ କର୍ମବାଦର ଯୁକ୍ତି ଭିତରେ ଯାବତୀୟ ସତ୍ୟକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦର୍ପର ସହିତ ଛନ୍ଦିକରି ରଖି ଦିଆଯାଇ ଥିବା ପରି ମନେ ହୋଇଥାଏ । ମାତ୍ର, ଅଭିବୃଦ୍ଧି ଓ ଆତ୍ମ-ଉପଲବ୍ଧିକୁ ଜୀବନ-ଉଦ୍ୟମର ସର୍ବମୂଳ ପ୍ରେରକ ଏବଂ ବିଧାୟକ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିବାଦ୍ୱାରା ଆମକୁ ଆମର ବର୍ତ୍ତମାନଟି ଭିତରେ ଭବିଷ୍ୟତକୁ ମଧ୍ୟ ଏକ ସୁନିଶ୍ଚିତ ସ୍ଥାନ ଅବଶ୍ୟ ଦେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଭବିଷ୍ୟତ ବର୍ତ୍ତମାନକୁ ଛାଡ଼ି, ଦୂରରେ ଆଉ ଅନ୍ୟ କେଉଁଠି ମୋଟେ ରହିନାହିଁ, ତାହା ଆମର ଏହି ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟରେ ବି ରହିଛି । ଆମର ଆଦର୍ଶ ଗୁଡ଼ିକର ରୂପ ଧାରଣ କରି ରହିଛି,

ବିହନ କିଏ ହେବ ?

ବର୍ତ୍ତମାନକୁ ଛାଡ଼ି, ଦୂରରେ ଆଉ ଅନ୍ୟ କେଉଁଠି ମୋଟେ ରହିନାହିଁ, ତାହା ଆମର ଏହି ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟରେ ବି ରହିଛି । ଆମର ଆଦର୍ଶ ଗୁଡ଼ିକର ରୂପ ଧାରଣ କରି ରହିଛି, ଆମର ନାନା ଆଶାର ଆକାର ଧାରଣ କରି ରହିଛି, କର୍ତ୍ତବ୍ୟରୂପେ ରହିଛି । ଭବିଷ୍ୟତ ଆମର ଯୋଜନାରୂପେ ରହିଛି, ହାସଲ କରିବାକୁ ରହିଥିବା ଆମର ସର୍ବାଧିକାରପ୍ରାପ୍ତ ଲକ୍ଷ୍ୟରୂପେ ରହିଛି, ଆମର ଅନୁପଲବ୍ଧ ଯାବତୀୟ ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ଶକ୍ତି ତଥା ସମ୍ଭାବନାରୂପେ ବର୍ତ୍ତମାନ ରହିଛି । ଭବିଷ୍ୟତ ଆମର ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟରେ ବ୍ରତସ୍ୱରୂପ ହୋଇ ରହିଛି, ଅଦୃଷ୍ଟ ଓ ନିୟତି ହୋଇ ରହିଛି । (ପୃଷ୍ଠା-୧୯୯) ଯାହାର ବର୍ତ୍ତମାନ ଭିତରେ ଭବିଷ୍ୟତ ବୋଲି ସତେଅବା ଆଦୌ କିଛି ନାହିଁ, ସେଇ ମଣିଷ ହିଁ ତୁଚ୍ଛା ତାତ୍କାଳିକଗୁଡ଼ାକ ମଧ୍ୟରେ କିଳିହୋଇ କ୍ଳେଶ ପାଉଛି, ବଡ଼ ଅସହାୟ ଅନୁଭବ କରୁଛି ଏବଂ ବହୁବିଧ ଏକ ଶୂନ୍ୟତାବୋଧକୁ ପସରା କରି ମୁଣ୍ଡାଇବା ପାଇଁ ବାଧ୍ୟ ହେଉଛି । ସେହି ଶୂନ୍ୟତାକୁ ଭରି ରଖିବା ପାଇଁ ବିକଳ ମଣିଷ କେତେପ୍ରକାରର ଅସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟକର କ୍ରିୟାତ୍ମକତା ଭିତରେ ଆପଣାକୁ ଆହୁରି ଅଧିକ ବିକଳ ଭାବରେ ବ୍ୟସ୍ତ କରି ରଖୁଛି । ମାତ୍ର ତା'ର ଅସଲ ଉଦ୍ୟମଟି ପରିତ୍ୟକ୍ତ ହୋଇ ରହୁଛି । ସେହି ଅସଲ ଉଦ୍ୟମ ହିଁ ଜୀବନର ଯାବତୀୟ ସଂଗଠନ ତଥା ସମନ୍ୱୟର ଜନକରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥାଏ । ତେଣୁ, ସେଇଟି ବ୍ୟତୀତ ମନୁଷ୍ୟର ଜୀବନ ବଡ଼ ଅସଂଗଠିତ ଓ ଅସମଞ୍ଜସ ହୋଇ ପଡ଼ିରହୁଛି ।

ପାରମ୍ପରିକ ମନୋବିଜ୍ଞାନ ପ୍ରଧାନତଃ ସମସ୍ୟାଗୁଡ଼ିକୁ ଦେଖୁଥିଲା, ବିକୃତ ଓ ରୁଗ୍ଣତାଗୁଡ଼ିକର ବିଶ୍ଳେଷଣ କରୁଥିଲା । ରୋଗ ଓ ରୁଗ୍ଣତା ଭିତରୁ ତଥ୍ୟ ନେଇ ସିଏ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଓ ସତ୍ୟର ଯତ୍‌କିଞ୍ଚିତ୍ ଅନୁମାନ କରି ପାରୁଥିଲା । ନୂତନ ମନୋବିଜ୍ଞାନ ସୁସ୍ଥ ମଣିଷ, ଆତ୍ମ-ଉପଲବ୍ଧି ଏବଂ ଆତ୍ମ-ସାଧନାର ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ଅଧ୍ୟୟନରୁ ତଥ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ କରି ମନୋବିଜ୍ଞାନରେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅନୁନ୍ମୋଚିତ ହୋଇ ରହିଥିବା କ୍ଷେତ୍ର-ସମ୍ଭାବନାଗୁଡ଼ିକର ଠାବ କରୁଛି । ମନୋବିଜ୍ଞାନ ଲାଗି ମନୁଷ୍ୟର ମଡ଼େଲ୍ ଓ ପରିକଳନା ଗୁଡ଼ିକ ବଦଳି ଯାଉଛି । ଏହି ଦିଗରେ ଆହୁରି କେତେକେତେ ଉଦ୍‌ଘାଟନ ଆମଲାଗି ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଛି । ଆବ୍ରାହମ ମାସ୍‌ଲୋଭ ଏହି ନୂତନ ସତ୍ୟୋନ୍ମୋଚନଗୁଡ଼ିକୁ Eupsychology ବୋଲି କହିଛନ୍ତି ।

– ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଦାସ

+++

ବିହନ କିଏ ହେବ ?

ମନୁଷ୍ୟ-ବର୍ତ୍ତମାନର ଏକ ବିଶ୍ଲେଷଣ ଓ ଭବିଷ୍ୟତର ସଂସ୍ଥାପନ

Gerald Sykes : The Hidden Remnant
Routledge and Kegan Paul Limited, London, 1962,
ପୃଷ୍ଠାସଂଖ୍ୟା - 241

ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଗେରାଲଡ୍ ସାଇକ୍ସ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଅଧ୍ୟାପକ ନୁହଁନ୍ତି । କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କ୍ଷେତ୍ରକୁ ଆପଣାର କ୍ଷେତ୍ରରୂପେ ବାଛି ଯେଉଁମାନେ ସେଇଟିକୁ ନେଇ ଗବେଷଣା କରନ୍ତି, ଚଳନ୍ତି ଭାଷାରେ ସେହିମାନଙ୍କୁ ସାଧାରଣତଃ ବିଶେଷଜ୍ଞ ବୋଲି ଅଭିହିତ କରାଯାଇଥାଏ । ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ସାଇକ୍ସ ବିଶେଷଜ୍ଞ ନୁହଁନ୍ତି, ସିଏ ଜଣେ ସାମ୍ବାଦିକ । ପ୍ରସ୍ତୁତ ପୁସ୍ତକରେ ମନୋବିଜ୍ଞାନର ଅନ୍ୟତମ ଆଗ୍ରହ ଏବଂ ଅନ୍ତଃଦୃଷ୍ଟିଗୁଡ଼ିକୁ ଭିତ୍ତିକରି ସେ ପୃଥିବୀରେ ମାନବ ଜୀବନର ବର୍ତ୍ତମାନ ଓ ଭବିଷ୍ୟତ ବିଷୟରେ ଆଲୋଚନା କରିଛନ୍ତି । ଆମ ପୃଥିବୀରେ ଉପସ୍ଥିତ ସଙ୍କଟଗୁଡ଼ିକର ବିଶ୍ଲେଷଣ କରିଛନ୍ତି ଏବଂ ସେହି ସଙ୍କଟଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରୁ ବାହାରକୁ ବାଟ ଦେଖାଇବା ଲାଗି ମଧ୍ୟ ଏକ ଉଦ୍ୟମ କରିଛନ୍ତି । ଆପଣାର ପ୍ରାଥମିକ ବିକାଶ ପରେ ମନୋବିଜ୍ଞ୍ୟାନ ଅଧିକାଂଶତଃ ବିଶେଷଜ୍ଞମାନଙ୍କ ହାତରେ ପ୍ରାୟ ଶହେବର୍ଷ କାଳ ଏକ ଗୂଢ଼ବିଦ୍ୟା ପରି ହୋଇ ରହି ସାରିବା ପରେ ତାହା ଏବେ କ୍ରମଶଃ ଜୀବନର ଅଧିକତର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହେବାକୁ ଆଗ୍ରହ ପ୍ରକାଶ କରୁଛି । ଅର୍ଥାତ୍ ଆପଣାର ବୃତ୍ତପରିସରଟିକୁ ତାହା ଠିକ୍ ଜୀବନ ପରି ବ୍ୟାପକ ଏବଂ ସମଗ୍ର କରିବା ଲାଗି ଚେଷ୍ଟା କରୁଛି । ମନୋବିଜ୍ଞାନର ଆୟତନ ଭିତରେ ମନୁଷ୍ୟ ଜୀବନର ଅଧ୍ୟୟନକୁ ନାନା ନୂତନ ପ୍ରସ୍ଥ ଯୋଗାଇ ଦେଇଥିବା ଆମର ଏହି ଶତାବ୍ଦୀର କେତୋଟି ନୂତନ ଆଲୋଡ଼ନ ଓ ଅନ୍ୱେଷଣକୁ ଭିତ୍ତିକରି ଆଲୋଚିତ ପୁସ୍ତକଟିର ଲେଖକ ଆପଣାର ସମଗ୍ର ଉପସ୍ଥାପନାଟିକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିଛନ୍ତି । ସମ୍ବାଦ କହିଲେ ଆମେ ସଚରାଚର ଯାହା ବୁଝୁ, ଏଥିରେ ସେହି ସମ୍ବାଦ ପରିବେଷଣର ଆଦୌ କୌଣସି ଗନ୍ଧ ନାହିଁ । ଜଣେ ସାମ୍ବାଦିକ ଯେ ତାର ତାତ୍କାଳିକ ସ୍ୱୀକୃତ ଧନ୍ଦାଗୁଡ଼ିକର ଗାର ଡେଇଁ ଆଲୋଚନା ଭିତରକୁ ଏକ ଜୀବନ-ସମ୍ବାଦର ଅବତାରଣା କରି ଆଣିପାରେ ଏବଂ ସଂପୃକ୍ତ ସମସ୍ତଙ୍କ ଭିତରେ ରହିଥିବା ଗଭୀରତା ତଥା ଉଚ୍ଚତାଗୁଡ଼ିକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରିପାରେ, ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ସାଇକ୍ସଙ୍କର ଏହି ପୁସ୍ତକଟି ତାହାର ଏକ ନିଦର୍ଶନ ହୋଇ ରହିଛି । କେବଳ ମନୋବିଜ୍ଞାନ କାହିଁକି, ଯାବତୀୟ ଜ୍ଞାନ

ଓ ବିଜ୍ଞାନର ଯେ ମୂଳତଃ ଏହି ସଂସାରର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ତଥା ସାମୂହିକ ଜୀବନଲାଗି ଏକ ଆବେଦନ ରହିଛି, The Hidden Remnant ତାହା ପ୍ରତିପାଦନ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଛି ।

ଆଧୁନିକ ବିଜ୍ଞାନ୍ ମଣିଷର ହାତରେ ପ୍ରଭୂତ ଶକ୍ତି ଆଣି ଦେଇଛି । ଏପରି କୁହାଯାଏ ଯେ, ଗତ ମାତ୍ର ଶହେଟି ବର୍ଷ ଭିତରେ ବିଜ୍ଞାନର ଆବିଷ୍କାରଗୁଡ଼ିକ ମଣିଷକୁ ଯେତେ ପରିମାଣରେ ଶକ୍ତିଶାଳୀ କରିଛି, ପୂର୍ବରୁ କୌଣସି ଯୁଗରେ ମଧ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ସେହି ଶକ୍ତିର ଅର୍ଜନ ଅଭାବନୀୟ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ଶକ୍ତିମାନ ମଣିଷ - ଜର୍ମାନ କାବ୍ୟକାର ଗ୍ୟୁଏଟେ ତାଙ୍କର Faust କାବ୍ୟନାୟକଙ୍କର ପ୍ରତୀକଟିର ମାଧ୍ୟମରେ ସେହି ଶକ୍ତିମାନ ମଣିଷର ଏକ ଧାରଣା ଆଣି ଦେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଛନ୍ତି । ଆଲୋଚ୍ୟ ପୁସ୍ତକର ସର୍ବପ୍ରଥମ ଅଧ୍ୟାୟ 'Faust is a Boy'ରେ ଲେଖକ ଆଧୁନିକ ବୈଜ୍ଞାନିକଙ୍କୁ ସେହିପରି ଏକ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ଏବଂ ଶକ୍ତିକାମୀ Faust ବୋଲି କଳ୍ପନା କରିଛନ୍ତି । କେବଳ ଶକ୍ତିର କାମନା ଅହେତୁକ ପ୍ରତିପତ୍ତିର କାମନା ଆଡ଼କୁ ଯେ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କୁ ବଣା କରି ନେଇଯାଏ, ଆଧୁନିକ ବିଜ୍ଞାନ ଏବଂ ତାହାର ପ୍ରଯୁକ୍ତି-କ୍ଷେତ୍ରର କର୍ଣ୍ଣଧାରମାନେ ତାହାର ନିଦର୍ଶନ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି । ଶକ୍ତିଶାଳୀ ମଣିଷର ସେହି ପ୍ରତିପତ୍ତିକାମନା ହିରୋସୀମା ଓ ନାଗାସାକି ଯାଏ ଆସି ପ୍ରତିହତ ହୋଇଛି ଏବଂ ବିଜ୍ଞାନର ବି ଯେ ଏକ ବିବେକ ଅବଶ୍ୟ ରହିବା ଉଚିତ, ସେହି କଥାଟିର ଘୋଷଣା କରିଛି । ବୋମାର କଳ୍ପନା ବୈଜ୍ଞାନିକମାନେ ହିଁ କରିଛନ୍ତି । ସେହି ବୈଜ୍ଞାନିକମାନଙ୍କୁ ଆମେ ବିଚକ୍ଷଣ ବୋଲି ଅବଶ୍ୟ କହିବା ସତ, ମାତ୍ର ସେହି ବିଚକ୍ଷଣତାର ବିବେକଗୁଡ଼ାକ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ । ଏକ ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ ସୀମା ଭିତରେ ଆପଣାକୁ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ବିଚରଣ କରିବାକୁ ହିଁ ପରମାନନ୍ଦ ପ୍ରାୟ ମନେକରି ବୈଜ୍ଞାନିକମାନେ ବିଶେଷଜ୍ଞ ହୋଇଛନ୍ତି - ଆପଣାର ଘରଭିତରୁ ଅପର ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଅଜ୍ଞ କରି ରଖି ସେମାନେ ସୃଷ୍ଟିନାଶର ବାଟଗୁଡ଼ାକୁ ସତେଅବା ଅତ୍ୟନ୍ତ ହୃଷ୍ଟ ଭାବରେ ପ୍ରଶସ୍ତ କରିଦେବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି । ଆପଣା ଲାଗି ଆଦୌ କୌଣସି ନୈତିକ ଦାୟିତ୍ୱ ସ୍ୱୀକାର ନ କରି ସେମାନେ ଏକ ବିବେକଶୂନ୍ୟ ଉତ୍ସାହର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ବୋମାଗୁଡ଼ାକୁ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ସର୍ବଗ୍ରାସୀ କରିବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି ଏବଂ ଏହି କାର୍ଯ୍ୟଟି ମଧ୍ୟରେ ନିହିତ ହୋଇ ରହିଥିବା ଯାବତୀୟ ଅନିଷ୍ଟର ଦାୟିତ୍ୱକୁ ରାଜନୀତିଜ୍ଞ, ରାଷ୍ଟ୍ରମାଳିକ ତଥା ପୃଥିବୀର ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ଉପରେ ଲଦି ଦେଇ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ହୋଇ ରହି ପାରୁଛନ୍ତି ।

The scientist refuses to be vulnerable - ଏହା ହେଉଛି ଲେଖକଙ୍କର ଦ୍ୱିତୀୟ ଯୁକ୍ତି । ପ୍ରାଚୀନ ପୃଥିବୀର ଜଳାଶୟଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ଗୋଟି ଗୋଟି

କରି ବିଜୟ ହାସଲ କରିବାକୁ ଏବଂ ସ୍ୱୀକୃତ ତଥା ନିଷ୍ଠୁର ଅଜ୍ଞାନଗୁଡ଼ିକର ଦୁର୍ଗକୁ ଗୋଟି ଗୋଟି ଭାଙ୍ଗି ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ପ୍ରତ୍ୟୟ ସହିତ ଅଗ୍ରସର ହେବାରୁ ବିଜ୍ଞାନକୁ ଆପଣାକୁ ସତେଅବା ଅଜେୟ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରିବା ଲାଗି ନିଶ୍ଚୟ ଅନେକ ଖୋରାକ ଓ ଉତ୍ପ୍ରେରକ ମିଳିଥିବ । ଅଜେୟତା ହେଉଛି ମୂଳତଃ ଏକ ପ୍ରକାରର ଅସମ୍ମତି – ଆପଣାର ବାଡ଼ଗୁଡ଼ାକୁ ଭାଙ୍ଗି ଆହୁରି ଆଗକୁ ଯିବାଲାଗି ଏକ ଅସମ୍ମତି, ଉତ୍କ୍ରାନ୍ତି ଲାଗି ଅସମ୍ମତି । ଏହା ଯାବତୀୟ ଯଥାର୍ଥ ଜ୍ଞାନର ପରିପନ୍ଥୀ – ପାରମ୍ପରିକ ବିଜ୍ଞାନ ଏହିପରି ଏକ ମୋହଭିତରେ ପଡ଼ି କ୍ରମଶଃ ବହୁପରିମାଣରେ, ଯାବତୀୟ ଜ୍ଞାନ ମଧ୍ୟରେ ଯାହା ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ରହିବା ଉଚିତ – ସେହି ସଂବେଦନଶୀଳତାକୁ ହରାଇ ବସିନାହିଁ ତ ? ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ସାଇକ୍ସ ସମ୍ପ୍ରତି ବୈଜ୍ଞାନିକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏକ ଦାୟିତ୍ୱସଚେତନତା ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲେଣି ବୋଲି କହିଛନ୍ତି । ବିଜ୍ଞାନର ମେଦିନୀଦୃଷ୍ଟି ଏବଂ ବିଜ୍ଞାନର ବିଚରଣ-ଭୂମିରେ ସମ୍ଭବତଃ ଏକ ଗୁଣାତ୍ମକ ଅର୍ଥାତ୍ ଅନୁଲମ୍ବ ଅତିକ୍ରମଣ ସଂଘଟିତ ହେଉଥିବାରୁ ସେହି ସଚେତନତା ଜନ୍ମଲାଭ କରି ପାରିଛି । ପୁରୁଣା ନିର୍ଦ୍ଧାରକଗୁଡ଼ାକ କ୍ରମେ ପୁରୁଣା ବୋଲି ପ୍ରମାଣିତ ହୋଇ ଯାଉଛନ୍ତି । ପ୍ରସ୍ଥଗୁଡ଼ାକରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେଉଛି । ବୋମାଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଖାଦ୍ୟ ଓ ପଣ୍ୟର ଅସୁସ୍ଥ ଉତ୍ପାଦନ ଓ ତଜ୍ଜନିତ ଅନାଟନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆଧୁନିକ ମନୁଷ୍ୟଜଗତର ଯାବତୀୟ ସମସ୍ୟା ଲାଗି ଅଧିକରୁ ଅଧିକସଂଖ୍ୟକ ବୈଜ୍ଞାନିକ ନିଜକୁ କ୍ରମଶଃ ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କ ପରି ଦାୟୀ ବୋଲି ଅନୁଭବ କଲେଣି ।

ବିଜ୍ଞାନକୁ ନେଇ ମଣିଷ ଲାଗି ଏକ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଭବିଷ୍ୟର ଆଶା ପୋଷଣ କରୁଥିବା ଦୁର୍ଦ୍ଧର୍ଷ ଆଶାବାଦୀମାନେ ମଧ୍ୟ ୧୯୧୪ ଏବଂ ୧୯୩୯ ପରେ ଆମର ଏହି ଶତାବ୍ଦୀଟିକୁ ଆଉ ପ୍ରଜ୍ଞା ଏବଂ ପ୍ରଗତିର ଏକ ପ୍ରତୀକ ବୋଲି ମୋଟେ ଗ୍ରହଣ କରି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଏହି ଦଶକଗୁଡ଼ିକରେ ଦୁଇଟା ମହାସମର ଲଢ଼ା ହେଲା, ଏକଛତ୍ର ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ଶାସନମାନ ମାନବର ଭାଗ୍ୟକୁ ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ଗିଳି ପକାଇଲେ; ଗ୍ୟାସ୍ ଚ୍ୟାମ୍ବର୍‌ର ଉଦ୍‌ଭାବନ ହେଲା, Brain-washing ଓ Brain-watching କୁ ଶାସକମାନେ ପ୍ରଜାଗଞ୍ଜନର ନୂତନ ଟେକ୍‌ନିକ୍ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କଲେ । ଏହି ଯାବତୀୟ ଅତିକୌଶଳଗୁଡ଼ାକ ପ୍ରତିପାଦିତ କରିଦେଲା ଯେ, ଆମର ବିଜ୍ଞାନଲବ୍ଧ ଜ୍ଞାନ ଏବଂ କ୍ଷମତା-ରାଜନୀତି ମନୁଷ୍ୟକୁ ତା'ର ବହୁପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ଆଦର୍ଶ ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଆଦୌ ପରିଚାଳିତ କରି ନେଉନାହିଁ । କାର୍ଲ ମାର୍କ୍‌ସ୍‌ଙ୍କର ବିଚାରକୁ ଆଳ କରି ରୁଷିଆରେ ୧୯୧୭ରେ ଏକ ରାଜନୀତିକ ବିପ୍ଳବ ହେଲା – ଲେନିନ୍ ବଞ୍ଚିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏଥିରେ ତଥାପି ଏକ ପ୍ରକୃତ ପରିବର୍ତ୍ତନର

ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ବି ରହିଥିଲା – ମାତ୍ର ତାପରେ ତୃତୀୟ ଦଶକରେ କ୍ଷମତାସୀନ ସାମ୍ୟବାଦର ପ୍ରକଳ୍ପ ଅନୁସାରେ ନିର୍ଧୁମ ହତ୍ୟାମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଶ୍ରୟ ଦିଆଗଲା ଓ ଆବଶ୍ୟକ ବୋଲି ମନେ କରାଗଲା । ମଣିଷ ଭିତରେ କେଉଁଠି କ'ଣ ଭାରି ଖଣ୍ଡିଆ ଓ ତେଣୁ ଭାରି ଉତ୍ତେଜିତ ହୋଇ ରହିଛି, ଯାହାଫଳରେ କି ସିଏ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଏବଂ ସାମୂହିକ ଉଭୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏଡ଼େ ସହଜରେ ଓ ମିଛ ଆଦର୍ଶବାଦଗୁଡ଼ାକର ଉଲ୍ଲାସରେ ବର୍ବରର ସ୍ତରକୁ ଖସିଆସି ପାରୁଛି, ଏହିପରି ଏକ ସଂଶୟକୁ ଭିତ୍ତି କରି ମନୋବିଜ୍ଞାନର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏକ ନୂତନ ଉଦ୍‌ବେଳନ ଆରମ୍ଭ ହେଲା, ଏକ ନୂତନ ଦିଗରେ ମାନବର ମୂଳଭୂତ ଜିଜ୍ଞାସାଗୁଡ଼ିକୁ ପରିଚାଳିତ କରିନେବାର ପ୍ରୟାସ କରାଗଲା । ମନୁଷ୍ୟର ହିଂସ୍ରତା, ତାହାର କାହିଁକିଗୁଡ଼ିକର ନିରୂପଣ କରିବା – ତାହାକୁ ହିଁ ଆମେ ବିଂଶଶତାବ୍ଦୀର ପ୍ରଥମ ଭାଗରେ ସିଗ୍‌ମୁଣ୍ଡ୍ ଫ୍ରଏଡ଼୍ (୧୮୫୬-୧୯୩୯), କାର୍ଲ୍ ଗୁସ୍ତାଫ୍ ୟୁଙ୍ଗ୍ (୧୮୭୫-୧୯୬୧) ଓ ଆଲ୍‌ଫ୍ରେଡ଼୍ ଆଡ୍‌ଲର୍ (୧୮୭୦-୧୯୩୭) ପ୍ରଭୃତିଙ୍କର ଅନୁଶୀଳନ ଏବଂ ଅନାବରଣଗୁଡ଼ିକ ମାଧ୍ୟମରେ ଆପଣାକୁ ଏକ ବ୍ୟତିକ୍ରମୀ ବିଜ୍ଞାନରୂପେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରିଥିବା ମନୋବିଶ୍ଳେଷଣ ମାର୍ଗର ସର୍ବପ୍ରଧାନ ଜିଜ୍ଞାସା ବୋଲି ଜାଣିବା ।

ସାମୂହିକ ଉନ୍ମାଦ (Mass Hysteria) ହେଉଛି ଆମ ଏ ଯୁଗର ଯାବତୀୟ ବିକାରଗ୍ରସ୍ତତା ପଛରେ ରହିଥିବା ଏକ ସର୍ବପ୍ରଧାନ ଉତ୍‌ପ୍ରେରକ । ଇତିହାସର ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଯୁଗରେ ସମ୍ଭବତଃ ଏତେ ଅଧିକ ମଣିଷ ନାନାବିଧ ସାମୂହିକତାକୁ ନେଇ ଏତେ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ଜ୍ୱରଗ୍ରସ୍ତ ହୋଇନଥିଲେ । ଆଧୁନିକ ରାଷ୍ଟ୍ରଶକ୍ତି ଏବଂ ଅର୍ଥଶକ୍ତିମାନଙ୍କର ହାତରେ ରହିଥିବା Mass Media ଏହି ପ୍ରକ୍ରିୟାଟିକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅମାନୁଷିକ ଭାବରେ ସହନୀୟ କରି ରଖିଛି । ଲେଖକଙ୍କର ଭାଷାରେ, Big Brother is already here in our midst and he works in our advertising agency (ପୃଷ୍ଠା-୨୩) । ଆମ ଆଧୁନିକ ଜୀବନରେ କ'ଣସବୁ ଅଭାବ ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ହୋଇ ରହିଛି, ଯାହାଫଳରେ କି, ପୃଥିବୀର ଧନସମ୍ପତ୍ତି, ବିଶେଷଜ୍ଞ ଜ୍ଞାନ ଏବଂ ବିଜ୍ଞାନ ଅପରିମିତ ଭାବରେ ବୃଦ୍ଧି ପାଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତଥାପି ଆମ ସାର୍ବଜନିକ ସମ୍ବନ୍ଧଗୁଡ଼ାକର ରାଜନୀତି, ଅର୍ଥନୀତି ଏବଂ ଆଚରଣନୀତି କ୍ରମଶଃ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ବର୍ବର ହେବାରେ ଲାଗିଛି, ତାହାର ଗଭୀରସ୍ତରୀୟ ନିଦାନଗୁଡ଼ିକୁ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବାକୁ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ସାଇକସ୍ Psychopolitics ବୋଲି କହିଛନ୍ତି । ଏହିଯୁଗର ମନଃସମୀକ୍ଷକମାନେ ଆମକୁ ସେହି ଦିଗରେ ଯାହାସବୁ ଅନ୍ତର୍ଦୃଷ୍ଟି ଯୋଗାଇ ଦେଇଛନ୍ତି, ତାହାର ଏକ ତୁଳନାତ୍ମକ ଅବଲୋକନ ଦ୍ୱାରା ଭବିଷ୍ୟତ ଲାଗି ଯଥାର୍ଥରେ ମଣିଷ ଲାଗି କାମରେ ଲାଗି ପାରୁଥିବା କେତୋଟି

ସୂତ୍ର ଏବଂ ପ୍ରେରଣାର ସନ୍ଧାନ କରିବା, ତାହାକୁ ହିଁ ଲେଖକ ପ୍ରସ୍ତୁତ ପୁସ୍ତକର ସର୍ବପ୍ରଧାନ ଉଦ୍ୟମ ବୋଲି ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ମତରେ, ସମାଜର ପୁନର୍ନିର୍ମାଣ ସକାଶେ ଆଗରୁ କେତେ ସାହସିକ ଏବଂ ଦୁଃସାହସିକ ଉଦ୍ୟମମାନ ହୋଇସାରିଛି । ମାତ୍ର, ମଣିଷ ତା'ର ସେହି ବୃହତ୍ ସ୍ୱପ୍ନଗୁଡ଼ିକ ଅନୁସାରେ ନିଜକୁ ପୁନଃସଂଗଠିତ କରିବାରେ ଖୁବ୍ କମ୍ ଉଦ୍ୟମ କରିଛି । ମନୁଷ୍ୟଜୀବନର ଚେତନ ପରିସରଗୁଡ଼ାକରେ କେତେ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ବଢ଼ାଯାଇଛି, ରାଜନୀତିକ ବିପ୍ଳବର ପ୍ରବକ୍ତାମାନେ ମଣିଷମାନଙ୍କୁ ବାଧ୍ୟ ମେଷପଲ ପରି ଅଡ଼ାଇ ନେବାକୁ କେତେ କୋଳାହଳ କରିଛନ୍ତି; ମାତ୍ର ମଣିଷ ଭିତରେ ଗଭୀରତର ଭାବରେ ତା' ଜୀବନଗତ ଯାବତୀୟ ବହିଃପ୍ରେରଣାର ନାଭି ସ୍ୱରୂପ ଅବସ୍ଥିତ ରହି ଯେଉଁ ଅବଚେତନ ମନୁଷ୍ୟର ଉଦ୍ୟମଗୁଡ଼ାକୁ ପ୍ରଧାନତଃ ପଣ୍ଡ ଅଥବା କକ୍ଷଚ୍ୟୁତ କରିଦେବାରେ ଲାଗିଛି, ଆମେ ସେହି ଦିଗରେ ଏବେମଧ୍ୟ ଯଥାର୍ଥ ସଂଶ୍ଳିଷ୍ଟତା ସହିତ ଖୁବ୍‌ବେଶୀ ବିଚାର କରିନାହୁଁ । ସମ୍ଭବତଃ ସେହି କାରଣରୁ ହିଁ, ବାହାରେ ମଣିଷର ପାରିଲାପଣଗୁଡ଼ାକ ଦଶମୁଣ୍ଡ ଓ ବିଂଶହସ୍ତ ହେବାରେ ଲାଗିଥିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଜୀବନର ଯଥାର୍ଥ ଉଦୟ ଓ ଯଥାର୍ଥ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଦିଗରେ ଏକ କ୍ଷୟକାରୀ ଅସମର୍ଥତା ହିଁ ମନୁଷ୍ୟକୁ ଗ୍ରାସ କରି ପକାଇବାରେ ଲାଗିଛି ।

ତାପରେ ପ୍ରାୟ ଦଶଟି ଅଧ୍ୟାୟରେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ସାଇକସ୍ ଆଧୁନିକ ମନଃସମୀକ୍ଷକମାନଙ୍କର ଏକ ଅର୍ଥଘନ ଆଲୋଚନା କରିଛନ୍ତି । ଫ୍ରଏଡ୍, ୟୁଙ୍ଗ ଓ ଆଡ୍‌ଲରଙ୍କ ବ୍ୟତୀତ ସେ ଏହି ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ Otto Rank, Hubert Benoit, Erich Fromm, Karen Horney, William Sheldon ତଥା ବିଭିନ୍ନ ମାର୍କାର ଅସ୍ତିତ୍ୱବାଦୀମାନଙ୍କର ଆଲୋଚନା କରିଛନ୍ତି । ସିଗମୁଣ୍ଡ୍ ଫ୍ରଏଡ୍‌ଙ୍କୁ ସେ ମୂଳତଃ ଜଣେ Reductionist ବୋଲି କହିଛନ୍ତି । ଫ୍ରଏଡ୍ ଯେତେବେଳେ ମନଃସମୀକ୍ଷଣର ତାଙ୍କ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଗବେଷଣାମାର୍ଗରେ ଜଣେ ସର୍ବପ୍ରଥମ ପୁରୋଗାମୀର ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରି ପ୍ରବେଶ କଲେ, ସେତେବେଳେ ଇଉରୋପରେ ପ୍ରାକୃତିକ ବିଜ୍ଞାନର ଯାନ ହିଁ ସତେଅବା ଦେବଯାନ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ନିଜର ମନଃସମୀକ୍ଷଣ ମାର୍ଗରେ ଫ୍ରଏଡ୍ ସେହି ପ୍ରାକୃତିକ ବିଜ୍ଞାନର ପଦ୍ଧତିଗୁଡ଼ାକୁ ଅନୁସରଣ କରିବାରେ ଆଗ୍ରହ ଦେଖାଇଥିଲେ । ଅବଚେତନର ଆଲୋଚନା ଏବଂ ରହସ୍ୟୋଦ୍‌ଘାଟନ ହେଉଛି ଆଧୁନିକ ମାନବପ୍ରଜ୍ଞାକୁ ସିଗମୁଣ୍ଡ୍ ଫ୍ରଏଡ୍‌ଙ୍କର ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଅବଦାନ । ମଣିଷ ପଶୁସ୍ତରରୁ ବିବର୍ତ୍ତିତ ହୋଇ ଆସିଛି; ଓ ତେଣୁ ତାର ଯାବତୀୟ ଆଦର୍ଶବାଦ, ଧର୍ମାକାଙ୍‌କ୍ଷା, ସଭ୍ୟତାନୁରାଗ ପଛରେ ସେହି ପଶୁ ହିଁ କେଉଁଠି ନା କେଉଁଠି ଅବଶ୍ୟ ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ହୋଇ ରହିଛି – ଆପଣାର ପ୍ରଧାନ

ରଚନାଗୁଡ଼ିକରେ ଫ୍ରଏଡ଼୍ ସେହି କଥାଟିକୁ ପ୍ରତିପାଦିତ କରିବାଲାଗି ଚେଷ୍ଟା କରିଛନ୍ତି । ସେତେବେଳେ ବିଜ୍ଞାନ ଯେପରି ପ୍ରାୟ ଏକଆଖିଆ ଭାବରେ ଆପଣାର ଉପଲବ୍ଧ ତଥ୍ୟ ଓ ଅନୁମାନର ଭୂମିକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୁରାଗ୍ରହ ସହିତ ଏକମାତ୍ର ସତ୍ୟଭୂମି ବୋଲି ସ୍ୱୀକୃତ କରାଇ ନେବାକୁ ଦାବି କରୁଥିଲା, ଫ୍ରଏଡ଼୍ ପ୍ରାୟ ସେହି ପ୍ରବୃତ୍ତିଟି ଦ୍ୱାରା ଅନୁପ୍ରେରିତ ହୋଇ ମନୁଷ୍ୟମନର ଅଭ୍ୟନ୍ତରଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ଆପଣାର ଅନୁମାନ-ତଥ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ରାୟ ଚୂଡ଼ାନ୍ତ ବୋଲି ଧରି ନେଇଥିଲେ । ମଣିଷକୁ ସିଏ ଅତି ଦୁର୍ବଳ ବୋଲି ଚିତ୍ରଣ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଉକ୍ତି ଅନୁସାରେ, "ଆମେ ଯାହାକିଛି କହୁ ନା କାହିଁକି, ଜୀବନ ଏଠି ଯେଉଁଭଳି ହୋଇ ରହିଛି, ତାହାକୁ ସେହିପରି ଭାବରେ ହିଁ ସହ୍ୟ କରିନେବା ହେଉଛି ଜୀବନଧାରୀ ସକଳ ପ୍ରାଣୀଙ୍କର ସର୍ବପ୍ରଥମ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ଜୀବନର ଯାବତୀୟ ଭ୍ରମ, ସ୍ୱପ୍ନ ଓ କଳ୍ପନା – ଯଦି ତାହା ମନୁଷ୍ୟ ଲାଗି ତାର ଏହି କର୍ତ୍ତବ୍ୟଟିକୁ ତୁଲାଇବାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅଧିକ ଆୟାସସାଧ୍ୟ କରି ପକାଉଥାଏ, ତେବେ ସେଗୁଡ଼ାକର ପ୍ରକୃତରେ ଆଉ କି ମୂଲ୍ୟ ରହିଲା ?'' (ପୃଷ୍ଠା - ୧୩୬) ।

ଅବଚେତନ ମଧ୍ୟରେ କାର୍ଲ୍ ଗୁସ୍ତାଫ୍ ୟୁଙ୍ଗ୍ କେବଳ ଏକ ଅନ୍ଧକାରର ଗର୍ଭ ଅପେକ୍ଷା ଆହୁରି ଅଧିକ କିଛି ଦେଖିଛନ୍ତି । କେବଳ ବର୍ବରତାକୁ ଦେଖିନାହାଁନ୍ତି, ଏକ ଦୀର୍ଘ ଅତୀତକୁ ଦେଖିଛନ୍ତି । ମଣିଷର ଜୀବନରେ ଏକ ଯଥାର୍ଥ ଉନ୍ମୋଚନ ଏବଂ ସଂପ୍ରସାରଣକୁ ସମ୍ଭବ କରି ପାରୁଥିବା ନାନା ଉପାଦାନର ଠାବ କରି ପାରିଛନ୍ତି । ସେହିଠାରେ ସେ The real self ର ସଙ୍କେତ ପାଇଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ମତରେ, ବାହାରର ଏହି ଅହଂପରସ୍ତର ଆହୁରି ତଳକୁ ଯେଉଁ ଚୈତ୍ୟ ନିରହଙ୍କାରର ଆସ୍ଥାନ୍ ବିଦ୍ୟମାନ ରହିଛି, ତାହାରି ସନ୍ଦେଶ ପାଇ ସେହିଠାରୁ ହିଁ ଯଥାର୍ଥ ଭାବରେ ଶକ୍ତିଗୁଡ଼ିକର ଆହରଣ କରିପାରିଲେ ମନୁଷ୍ୟ ସୁସ୍ଥ ହୋଇ ପାରିବ, ମୁକ୍ତ ହୋଇପାରିବ । ସେହି Psychic non-ego ମନୁଷ୍ୟକୁ ଅନ୍ୟ ସକଳ ମଣିଷଙ୍କ ସହିତ ସମ୍ମିଳିତ କରି ରଖିପାରିବ, ପ୍ରକୃତି ସହିତ ତାର ଅସଲ ଡୋରଗୁଡ଼ିକୁ ନେଇ ବାନ୍ଧିଦେଇ ପାରିବ । (ପୃଷ୍ଠା-୭୦) । ମନୁଷ୍ୟର ବହିର୍ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ସତେଅବା ଗୋଟାଏ ମୁଖା ପରି ତାହାକୁ ନାନା ପ୍ରୟୋଜନରେ ପଡ଼ି ନାନାଭାବେ ଘୋଡ଼ାଇ ରଖିଥାଏ ସତ, ମାତ୍ର ତାହାର ଅସଲ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱର ବୀଜଟି ତା' ଭିତରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଗଭୀରରେ ଥାଏ । ୟୁଙ୍ଗ୍ ତାହାକୁ ଏକ ପ୍ରାଚୀନ ଶବ୍ଦର ସାହାଯ୍ୟ ନେଇ Mana-personality ବୋଲି କହିଛନ୍ତି । ତାହା ହିଁ ସକଳ ଜୀବନର ବିକାଶରେ ମୂଳ ପ୍ରାଣସ୍ୱରୂପ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ରହି ମନୁଷ୍ୟକୁ ଯଥାର୍ଥ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରତା ଆଣି ଦେଇପାରିବ । ଯାବତୀୟ ପ୍ରସୀମନ (Conditioning) ଭିତରେ ବଢ଼ିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟ

ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଅତିକ୍ରମ କରିଯାଇ ପାରିବ ଓ ଆପଣାର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ମାର୍ଗଟିର ଆବିଷ୍କାର କରି ସେହି ପ୍ରସୀମନଗୁଡ଼ିକର କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ହୁଏତ ଏକ ଉତ୍କ୍ରାନ୍ତି ଘଟାଇ ପାରିବ ।

ତୁଳନାତ୍ମକ ଭାବରେ କହିଲେ, ଯେତେ ନିର୍ମମ ଓ ବଳଅପହରଣକାରୀ ହେଲେ ମଧ୍ୟ କେବଳ ସତ୍ୟର ହିଁ ଅନ୍ୱେଷଣ କରିବା ଉପରେ ଫ୍ରଏଡ୍ ସର୍ବପ୍ରଧାନ ମହତ୍ତ୍ୱ ଦେଉଥିଲେ ଏବଂ ଅନ୍ୱେଷଣ କରିବାର ସେହି କାଠିଗୁଡ଼ିକୁ ମଧ୍ୟ ଅକାଟ୍ୟ ଓ ଚୂଡ଼ାନ୍ତ ବୋଲି ମାନୁଥିଲେ । ଆଲ୍‌ଫ୍ରେଡ୍ ଆଡ୍‌ଲର୍ Gemeinschafts-gefuehl ବା Social Feeling କୁ ଅମୋଘ ମାର୍ଗ ବୋଲି ଘୋଷଣା କରିଥିଲେ ଏବଂ ୟୁଙ୍ଗ୍ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଗଭୀର ସମ୍ଭାବନାଗୁଡ଼ିକର ଆବିଷ୍କାର ଓ ତାହାରି ଆଲୋକ ଓ ପ୍ରେରଣାରେ ବ୍ୟକ୍ତିର ବିକାଶକୁ ସର୍ବୋତ୍କର୍ଷ ବୋଲି ଦେଖାଉଥିଲେ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ କଥା ହେଉଛି ଯେ, ଏମାନେ ପ୍ରତ୍ୟେକେ କେବଳ ନିଜର ମାର୍ଗଟିକୁ ହିଁ ଏକମାତ୍ର ଯଥାର୍ଥ ମାର୍ଗ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରୁଥିଲେ । ଏବଂ, ତାହାରି ଫଳରେ, ସେମାନଙ୍କୁ କେନ୍ଦ୍ର କରି ମନଃସମୀକ୍ଷଣର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ସମ୍ପ୍ରଦାୟମାନ ଗଢ଼ି ଉଠିଥିଲା ଓ ଅସଲ ଅନ୍ତର୍ଦୃଷ୍ଟିଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରାୟ ଭୂଇଁଛଡ଼ା ହୋଇ ରହିଗଲା । ମନଃସମୀକ୍ଷଣର ପରବର୍ତ୍ତୀ ଅନୁଗାମୀମାନେ ଏହି ଅଧ୍ୟୟନର ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ମୂଳ ବାଡ଼ଗୁଡ଼ିକୁ ଭାଙ୍ଗି ତାହାର ବିଚରଣଭୂମିକୁ ନାନାବିଧ ପ୍ରସାର ଆଣିଦେଲେ । ସମାଜବିଜ୍ଞାନ, ସଂସ୍କୃତିବିଜ୍ଞାନ, ନୃତତ୍ତ୍ୱବିଜ୍ଞାନ ପ୍ରଭୃତିର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଉପଲବ୍ଧ ନୂତନ ଅନୁମାନଗୁଡ଼ିକ ମନଃସମୀକ୍ଷଣର କ୍ଷେତ୍ରକୁ ସଂକ୍ରାମିତ ହୋଇ ଆସିଲା ଓ ତାହାକୁ ଏକ ସମଗ୍ରତର ଜୀବନ-ଅବବୋଧର ଅଧିକ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ କରାଇଥିଲା । ମନଃସମୀକ୍ଷଣ ଭିତରେ ଦର୍ଶନ ଲାଗି ଆଦୌ କୌଣସି ସ୍ଥାନ ନାହିଁ ବୋଲି ଏହି ବଂଶର ପ୍ରଥମ ପୁରୋଧା ଫ୍ରଏଡ୍ ବାରବାର ସତର୍କ କରି ଯାଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଏହା ଭିତରେ ଦର୍ଶନ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ସନ୍ତର୍ପଣ ସହିତ ଆସି ପ୍ରବେଶ କରିଥିଲା । ମନଃସମୀକ୍ଷଣରେ ପ୍ରଚଳିତ ହୋଇ ଆସିଥିବା Normal ଓ Abnormal ର ପରିଚିତ ସଂଜ୍ଞାଗୁଡ଼ିକୁ ନୂତନ ପ୍ରସ୍ଥ ଦିଆଗଲା । ଫ୍ରଏଡ୍‌ଙ୍କର Reality principle କୁ ଏକ ଜୀବନଦୃଷ୍ଟି ବା Weltanschauung ର ସ୍ତରକୁ ଉତ୍ତୋଳିତ କରି ନିଆଗଲା । ମନୁଷ୍ୟଜୀବନର ସତ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ନେଇ ଅନୁଶୀଳନ ଓ ଅନୁସଂଧାନ କରି ଆସୁଥିବା ଗବେଷଣମାନେ ମଣିଷର ଅଧ୍ୟୟନର ଭଙ୍ଗା ଖଣ୍ଡଗୁଡ଼ିକୁ ସତେଅବା ସମଗ୍ର କରି ଯୋଡ଼ିଆଣି ମଣିଷକୁ ଏକ ନୂତନ ଅନ୍ୟ ଆଖିରେ ଦେଖିବାକୁ ଅଧିକ ପ୍ରୟାସୀ ହେଲେ ।

ଜୀବନରେ ସଂଶୟ ଆସେ, ସେହି ସଂଶୟର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାକୁ ହୁଏ; ସମ୍ମୁଖସ୍ଥ ସଂଶୟଗୁଡ଼ିକର ସମାଧାନ ବାହାର କରିବାକୁ ହୁଏ, ଅର୍ଥାତ୍ ସେଗୁଡ଼ିକର ଅତିକ୍ରମଣ

କରିବାକୁ ହୁଏ । ପୂର୍ବର ମନଃସମୀକ୍ଷା କେବଳ Adjustment କୁ ହିଁ ଯାହା ମନୁଷ୍ୟଜୀବନର ପରମଇଷ୍ଟ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲା, ତାହା ଯାବତୀୟ ସଂଶୟର ଫାଶରୁ ଆପଣାକୁ ମୁକ୍ତ କରି ଖାଲି ଖାପ ଖାଇଯିବାକୁ ଓ ତଦ୍ୱାରା ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ହୋଇ ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବାକୁ ପରାମର୍ଶ ଦେଉଥିଲା । ଏହି ଶତାବ୍ଦୀର ମଧ୍ୟଭାଗରେ ମନଃସମୀକ୍ଷା ଭିତରକୁ ଏକ ଅସ୍ତିତ୍ୱବାଦୀ ଜୀବନଦର୍ଶନର ପ୍ରବେଶ ଘଟିବାରୁ ସେହି ଆଭିମୁଖ୍ୟଟି ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ବଦଳିଗଲା । Rollo May ଙ୍କର The meaning of Anxietyଏବଂ Paul Tillich ଙ୍କର The Courage to be ଏହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଆଧୁନିକ ମନୁଷ୍ୟର ଚିନ୍ତାରେ ଦିକ୍‌ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆଣିଥିବା ଦୁଇଟି ପୁସ୍ତକ । ମନୁଷ୍ୟ Anxiety ପାଖରୁ ପଳାଇବନାହିଁ, ସିଏ Anxietyର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବ । ଏହିପରି ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାଦ୍ୱାରା ହିଁ ସିଏ ଜୀବନରେ ପାହାଚକୁ ପାହାଚ ଉଠି ଯାଉଥିବ, ଉଚ୍ଚତର ନୂତନ ସ୍ତରମାନଙ୍କରେ Anxietyର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେଉଥିବ । ତେଣୁ Anxiety ରହିବା ଆଦୌ ରୁଗ୍ଣତାର ସଙ୍କେତ ନୁହେଁ, ଜୀବନରେ ଗତିଶୀଳତା ଓ ଜାଗରୂକତାର ସଙ୍କେତ । Anxietyରୁ ପଳାଇ ଯିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବା ହେଉଛି ରୁଗ୍ଣତା । ସେହିପରି ମୃତ୍ୟୁ ପ୍ରତି ମଧ୍ୟ କ୍ରମଶଃ ମଣିଷର ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ବଦଳିଲା । ମୃତ୍ୟୁକାତର ମନୁଷ୍ୟ ହେଉଛି ରୁଗ୍ଣ ମନୁଷ୍ୟ, ତାହାକୁ ହିଁ ଯାବତୀୟ ନିଃସଙ୍ଗତାର ଶିକାର ହେବାକୁ ପଡ଼ିଥାଏ । ମଣିଷ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ମରି ପ୍ରତି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ନୂଆ କରି ଜନ୍ମଲାଭ କରି ଜାଣିଥିବ - ଅର୍ଥାତ୍ ସମୃଦ୍ଧତର ଜୀବନ ଲାଗି ସିଏ ସ୍ୱେଚ୍ଛାପ୍ରେରିତ ହୋଇ ମୃତ୍ୟୁର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେଉଥିବ, ତେବେଯାଇ ଏହି ମରଣଶୀଳ ଅସ୍ତିତ୍ୱ ମଧ୍ୟରେ ଆତଯାତ ହେଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେ ଅମରତ୍ୱର ଆସ୍ୱାଦ ପାଉଥିବ, ଅମର ହୋଇ ରହିଥିବ । ଇଉରୋପୀୟ ବୁଦ୍ଧିବାଦ ମନୁଷ୍ୟକୁ ଏକ object ରେ ପରିଣତ କରି ଦେଇଥିଲା । ତାହା ମନୁଷ୍ୟକୁ ସତେଅବା ଗୋଡ଼ିମାଟି ପରି ଦେଖୁଥିଲା । ଅର୍ଥନୀତିର କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଣିଷକୁ ଯେପରି ଗୋଡ଼ିମାଟି ପରି ବ୍ୟବହାର କରାଯାଉଥିଲା, କାର୍ଲ୍‌ମାର୍କ୍‌ସ୍ ତାହାର ପ୍ରତିବାଦ କରିଥିଲେ । ମନଃସମ୍ବନ୍ଧର କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଣିଷ କିପରି ଗୋଡ଼ିମାଟି ପରି ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିଲା, ଡ଼େନମାର୍କ୍‌ର କିଅର୍କଗୋର୍ (Soeren Kirkegaard) ତାହାର ପ୍ରତିବାଦ କରିଥିଲେ । କିଅର୍କଗୋର୍‌ଙ୍କୁ ଇଉରୋପୀୟ ଅସ୍ତିତ୍ୱବାଦୀ ଚର୍ଚ୍ଚାର ମୂଳ ପ୍ରେରକ ବୋଲି କୁହା ଯାଇଥାଏ । ଆମ ଆଧୁନିକ ଯୁଗରେ ମଣିଷମାନେ ଏତେ ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟାରେ କିପରି ତୁଚ୍ଛ ଗୋଡ଼ିମାଟି ପରି ବ୍ୟବହୃତ ହେବାକୁ ସମ୍ମତ ହୋଇ ଯାଉଛନ୍ତି, କିଅର୍କଗୋର୍ ସେଥିରେ ପ୍ରଭୂତ ବିସ୍ମୟ ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ । ଅସ୍ତିତ୍ୱବାଦୀ ମନଃସମୀକ୍ଷଣ ମନୁଷ୍ୟର ଜଗତକୁ ତିନୋଟି ଭାଗ କରି ଦେଖିଥାଏ: ଗୋଟିଏ ହେଉଛି ତାର ଜୀବପ୍ରକୃତି ଓ ଜୀବପ୍ରକୃତିଗତ ସହଜାତ ନାନା

ପ୍ରବୃତ୍ତିର ଜଗତ – ସିଗ୍‌ମୁଣ୍ଡ୍ ଫ୍ରଏଡ୍ ଏହି ବିଷୟରେ ତନ୍ନତନ୍ନ କରି କେତେ କ'ଣ ଦର୍ଶାଇ ଯାଇଛନ୍ତି ଓ ସୂତ୍ରମାନ ଗଢ଼ିଛନ୍ତି । ମନୁଷ୍ୟର ଦ୍ୱିତୀୟ ଜଗତ ହେଉଛି ମନୁଷ୍ୟକୁ ମନୁଷ୍ୟ ସହିତ ଜାଲ ପରି ଛନ୍ଦି ରଖିଥିବା ପାରସ୍ପରିକ ସମ୍ବନ୍ଧଗୁଡ଼ିକର ଜଗତ । ଏବଂ ତୃତୀୟଟି ମନୁଷ୍ୟର ତା' ନିଜ ସହିତ ସ୍ଥାପିତ ହୋଇ ପାରିଥିବା ସମ୍ବନ୍ଧର ଜଗତ । ତିନୋଟି ଜଗତ ମଧ୍ୟରେ ଏକ ଗତିଶୀଳ ଭାରସାମ୍ୟ ସ୍ଥାପିତ ହୋଇ ପାରିଥିବ, କୌଣସି ଗୋଟିକୁ ନିରୁଦ୍ଧ କରି ରଖି ବ୍ୟକ୍ତି କଦାପି ଏକ ସୁସ୍ଥ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱର ଅଧିକାରୀ ହୋଇ ପାରିବନାହିଁ । ପୁନଶ୍ଚ, ଏହି କାଟର ମନଃସମୀକ୍ଷକମାନଙ୍କ ମତରେ, ଉଲ୍ଲିଖିତ ତୃତୀୟ ଜଗତଟିର ସ୍ତରରେ ସୁପ୍ରସ୍ଥାପିତ ହୋଇ ନ ରହିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟ କଦାପି ଯଥାର୍ଥ ଭାବରେ ଭଲ ପାଇ ପାରିବନାହିଁ ଅଥବା ଭଲ ପାଇବାର ଭାଜନ ବି ହୋଇ ପାରିବନାହିଁ ।

ଅସ୍ତିତ୍ୱବାଦୀ ମନଃସମୀକ୍ଷଣ ଏବଂ ଆରୋଗ୍ୟପଦ୍ଧତି ଏହିପରି ଏକ ଅନୁମାନ ଉପରେ ଆପଣାକୁ ଆଧାରିତ କରି ରଖିଛି ଯେ, ମନୁଷ୍ୟ ଓ ତା'ର ଜୀବନ ବିଷୟରେ ଏପରି ଏକ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଆଭିମୁଖ୍ୟ ଏବଂ ଦୃଷ୍ଟିକୁ ମୂଳ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇ ପାରିବ, ଯାହାକି ମନୁଷ୍ୟକୁ ବୁଦ୍ଧିବାଦୀମାନଙ୍କ ପରି ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କରି ନାନା ଖଣ୍ଡରେ କଦାପି ବିଭକ୍ତ କରି ପକାଇବ ନାହିଁ ଏବଂ ସେହିପରି କରି ତା'ର ଯଥାର୍ଥ ମନୁଷ୍ୟ-ପରିଚୟକୁ ନଷ୍ଟ କରି ଦେବ ନାହିଁ । ଭିଏନା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଭିକ୍ଟର ଫ୍ରାଙ୍କ୍‌ଲ (Viktor Frankl) କହନ୍ତି ଯେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନୁଷ୍ୟ ମୂଳତଃ ତା' ଜୀବନର ଅସଲ ଅର୍ଥଟିକୁ ଖୋଜିବାକୁ ହିଁ ତା' ଜୀବନର ସର୍ବମୂଳ ଅନ୍ୱେଷଣ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିଥାଏ । ଏହାକୁ ସିଏ Der Wille zum Sinne ଅର୍ଥାତ୍ The Will to Meaning ବୋଲି କହିଛନ୍ତି । ଏହି ଅସଲ ଅନ୍ୱେଷଣଟି ନାନା କାରଣରୁ ବାଧାପ୍ରାପ୍ତ ହେଲେ ସିଏ ପ୍ରାୟ ଏକ କ୍ଷତିପୂରଣକାରୀ ବିକଳ୍ପରୂପେ ଆଉ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଅନୁଧାବନକୁ ଗ୍ରହଣ କରିନିଏ ଓ ଦୁଃଖ ଭୁଲିବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକରେ; ସେ ଭାରି କୋଳାହଳ କରେ ଓ ସଫଳ ବାନ୍ଦରଟିଏ ହୋଇ ରହିଥାଏ ।

ଏହି ସ୍ରୋତରେ ଆହୁରି ଆଗକୁ ଆସିଲେ Paul Tillich ଏବଂ Martin Buber, – ଟିଲିଖ୍ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ୍ ଧର୍ମତତ୍ତ୍ୱର ଅଧ୍ୟାପକ, ତଥାପି ତାଙ୍କର ସତ୍ୟ-ଅନ୍ୱେଷଣ ତାଙ୍କୁ ବୃତ୍ତିଗତ ଅଧ୍ୟୟନର ସେହି ଗଣ୍ଡି ଭିତରୁ ବାହାରକୁ ବାହାର କରି ନେଇ ଯାଇଛି । ମନୁଷ୍ୟ ତା' ଜୀବନର ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱଗୁଡ଼ିକର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବ, ଏକ ଅନମନୀୟ ସାହସ ଏବଂ ଜୀବନବିଶ୍ୱାସ ସହିତ ସେଗୁଡ଼ିକର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବ । ତେବେ Neurotic ହେବାଲାଗି ଅର୍ଥାତ୍ କୌଣସି ଗର୍ତ୍ତରେ ଆଶ୍ରୟ ଗ୍ରହଣ କରିବା ଲାଗି ଆଉ

କୌଣସି ପ୍ରୟୋଜନ ନ ଥିବ । ମନୁଷ୍ୟଜୀବନର ଅସଲ ସଂଗ୍ରାମଟିକୁ ଟିଲିଖ୍ ନିମ୍ନଲିଖିତ ପ୍ରକାରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଛନ୍ତି : ଅସଲ ସଂଗ୍ରାମର ସର୍ବପ୍ରଥମ ସୋପାନ ରୂପେ ଯାବତୀୟ ଈଶ୍ୱରକଳ୍ପନାର ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେ ଅବସ୍ଥିତ ସେହି ଯଥାର୍ଥ ଈଶ୍ୱରଙ୍କର (God above God) ସାକ୍ଷାତ ଲାଭ କରିବାକୁ ହେବ; ଯେତେବେଳେ ଆମ ଭିତରେ ଈଶ୍ୱରଙ୍କୁ ନେଇ କରା ଯାଉଥିବା ଯାବତୀୟ ପାରମ୍ପରିକ ପ୍ରତିରୂପକତାର ବିନାଶସାଧନ ସମ୍ଭବ ହୁଏ, ସେତିକିବେଳେ ଯାଇ ସେହି ଯଥାର୍ଥ ଈଶ୍ୱରଙ୍କର ଆବିର୍ଭାବ ଘଟିଥାଏ । ଦ୍ୱିତୀୟ ସୋପାନଟି ହେଉଛି The courage to be, ମୁଁ ଯଥାର୍ଥରେ ଯାହା ଅଥବା ଯାହା ହେବାଲାଗି ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ, ତାହା ହିଁ ହେବା; ଅର୍ଥାତ୍, "ଜୀବନର ଯାବତୀୟ ସୃଜନ ଓ ବିନାଶକାରୀ ଶକ୍ତିର-ଭୂମିରେ ସେହି ଜୀବନ ସହିତ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଉତ୍ସାହରେ ସମ୍ମିଳିତ ହୋଇ" ଜୀବନକୁ ବଞ୍ଚିବାର ସାହସ । ମାର୍ଟିନ ବୁବର୍‌ଙ୍କର ଯାବତୀୟ ରଚନାର ସର୍ବମୂଳ କଥା ହେଲା, You yourself must begin. ଏକ ସକ୍ରିୟ ଅନୁରାଗ ସହିତ ଯଦି ତୁମେ ସ୍ୱୟଂ ଜୀବନ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶ ନ କରିବ ଏବଂ ଯଦି ଏହିପରି ଭାବରେ ଜୀବନର ଯଥାର୍ଥ ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟଟିକୁ ନିଜେ ଆବିଷ୍କାର ନ କରିବ, ତେବେ ଜୀବନ ତୁମଲାଗି କେବଳ ଅର୍ଥହୀନ ହୋଇ ହିଁ ରହିଥିବ : " Meet the world with the fullness of your being, and you shall meet God.... If you wish to belive, love."

ତଥ୍ୟ ଓ ତତ୍ତ୍ୱର ଏହି ମୀମାଂସାରୂପୀ ଗହଳ ଭିତରେ ଅନେକ ସମୟରେ ହୁଏତ ମଥା ବିଗିଡ଼ି ଯିବାପରି ମନେ ହୋଇପାରେ । ଆଧୁନିକ ଜଗତ ଯେତିକି ଜଟିଳ, ତାହାକୁ ଯଥାସମ୍ଭବ ସମଗ୍ର ଭାବରେ ବୁଝିବା ଏବଂ ତାହା ସହିତ ଯଥାର୍ଥରେ ଏକ ଅଙ୍ଗୀକାରାତ୍ମକ ସମ୍ବନ୍ଧ ସ୍ଥାପନ କରିବାର କାର୍ଯ୍ୟଟି ମଧ୍ୟ ସେତିକି ଜଟିଳ । ତଥାପି, ଏଥିରୁ ଆମକୁ ଯେଉଁ ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ଉତ୍ସାହଦାୟକ ଉଦ୍‌ବୋଧନଟି ପ୍ରାପ୍ତ ହେଉଛି, ତାହା ହେଲା : ପ୍ରତ୍ୟେକ ବିଷୟକୁ ଆମେ ନୂତନ କରି ଭାବିବା, ପ୍ରତ୍ୟେକ ବିଷୟକୁ ନୂତନ କରି ଅନୁଭବ କରିବା ଏବଂ ଏକ ନୂତନ ଦିଗ୍‌ବଳୟକୁ ଦୃଷ୍ଟି ସମ୍ମୁଖରେ ଉତ୍ତୋଳିତ କରି ଧରି ସବୁକିଛି ମୂଳରୁ ଆରମ୍ଭ କରିବା । (ପୃଷ୍ଠା - ୧୫୬) ।

ଆପଣା ଗବେଷଣା ଓ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ-ନିର୍ଣ୍ଣୟର ପ୍ରଥମ କାଳରେ ସିଗମୁଣ୍ଡ୍ ଫ୍ରଏଡ୍ କବି ଓ ଲେଖକମାନଙ୍କୁ ମୂଳତଃ ପଳାୟନବାଦୀ ବୋଲି କହୁଥିଲେ । ସେମାନେ ଆପଣାର ଯଥାର୍ଥ ଆହ୍ୱାନଗୁଡ଼ିକର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ ଏବଂ ତେଣୁ ସାହିତ୍ୟର ବାଟ ଦେଇ ପଳାୟନ କରନ୍ତି । ୟୁଙ୍ଗ୍‌ଙ୍କର ମତରେ ଜଣେ ଲେଖକର କାବ୍ୟିକ ପ୍ରତିଭା

ତା' ଜୀବନସମ୍ଭାବନାର ଅସଲ କୃତିଗୁଡ଼ିକର ସାଧନ କରିବାରେ ପ୍ରାୟ ଏକ ବାଧା ପରି କାର୍ଯ୍ୟ କରେ । ଆପଣାର ବିଚାର ଏବଂ ବିଶ୍ୱାସର ଅନୁରୂପ କରି ଲେଖକ ଆପଣାକୁ ଦେଇ ଜୀବନଟିଏ ଗଢୁଥାନ୍ତା, ମାତ୍ର ଏହି ଅସଲ ଆହ୍ୱାନଟି ସକାଶେ ଯଥେଷ୍ଟ ଶକ୍ତି ନ ଲଗାଇ ସିଏ କାବ୍ୟକୃତିରେ ହିଁ ନିଜର ଅଧିକତର ଶକ୍ତିର ବିନିଯୋଗ କରେ । ଜୀବନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ହୁଏତ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୀନ ଏବଂ କ୍ଳିଷ୍ଟ ହୋଇ ରହିଯାଏ, ମାତ୍ର ଏକ ଚମତ୍କାର କାବ୍ୟପୁସ୍ତକ ଲେଖେ । ଆପଣା ଭିତରେ ରହିଥିବା ଶକ୍ତିର ସୀମା ବିଷୟରେ ଅବଗତ ରହିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେ ସତେଅବା କମ୍ ଆୟାସସାଧ୍ୟ ପଥଟିକୁ ବାଛିନିଏ ଏବଂ ଶବ୍ଦକୁ ମାଧ୍ୟମ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରେ, ଜୀବନଟିଏ ଗଠନ କରିବାର ଅନ୍ୟ ଆହ୍ୱାନଟିକୁ ଭୁଲିଯାଏ । ତେଣୁ ସାହିତ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅନେକ ସମୟରେ ଏପରି ବି ଦେଖିବାକୁ ମିଳିଥାଏ ଯେ, ଜଣେ ଲେଖକ ଏକ ଅଦ୍ଭୁତ କୃତି ସମ୍ଭବ କରିବାର ଗୌରବ ଅର୍ଜନ କରି ପାରିଛି ସତ, ମାତ୍ର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଜୀବନରେ ହୁଏତ ଆଦୌ କୌଣସି ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତା ହାସଲ କରି ପାରିନାହିଁ । ବାହାରର ଏହି କେଡ଼େ କୁଶଳ କାରିଗର ଭିତରେ ବର୍ବରଟିଏ ହୋଇ ରହିଛି । ଏବଂ ବିଚକ୍ଷଣ କୁଶଳତା ସହିତ ସାହିତ୍ୟ-କାରିଗରିର ସକଳ ପୁଞ୍ଜି ଓ ଶୈଳୀକୁ ବ୍ୟବହାର କରି ଲେଖୁଥିବା ସାହିତ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ହିଁ ମାନବଜାତିର ଯଥାର୍ଥ ସେବା କରୁଛି ବୋଲି ନିଜକୁ ଆଶ୍ୱାସନା ଦେବାରେ ଲାଗିଛି । ଜୀବନର ଏକ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଚରଣରେ ଫ୍ରଏଡ୍ ଅବଶ୍ୟ ସ୍ୱୀକାର କରିଥିଲେ ଯେ ସାହିତ୍ୟକାରମାନେ ତାଙ୍କର ବହୁ ପୂର୍ବରୁ 'ଅଚେତନ'ର ଠାବ କରିଛନ୍ତି । 'ଅଚେତନ'ର ଅଧ୍ୟୟନ ଏବଂ ଆବିଷ୍କାରକୁ କେବଳ ଏକ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଆଙ୍ଗିକ ଭିତରେ ପକାଇ ତାହାକୁ ବୁଝିବା, ଫ୍ରଏଡ୍ ଏହାକୁ ହିଁ ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆପଣାର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଅବଦାନ ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରିଛନ୍ତି । ଆଲୋଚିତ ପୁସ୍ତକର ଲେଖକ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ସାଇକ୍ସ କହନ୍ତି, ସାହିତ୍ୟକାରମାନେ ବି ସାହିତ୍ୟ ମାଧ୍ୟମରେ ଜୀବନର ମୂଳଭୂତ ପ୍ରଶ୍ନଗୁଡ଼ିକୁ ପଚାରିଛନ୍ତି ସତ, ମାତ୍ର ସେମାନେ ଅସଲ ଉତ୍ତରଗୁଡ଼ିକୁ ପାଇବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅଧିକାଂଶତଃ ଆଦୌ ଅପେକ୍ଷା କରିନାହାଁନ୍ତି । ସେମାନେ ସହଜ ଉତ୍ତରଗୁଡ଼ାକୁ ହିଁ ଅସଲ ଉତ୍ତର ବୋଲି ଧରି ନେଇଛନ୍ତି ଓ ପାଠକମାନଙ୍କୁ ସେହି ସହଜ ଉତ୍ତରଗୁଡ଼ିକର ଅଳପ ଆୟତନ ଭିତରେ ଭଣ୍ଡାଇ ରଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଛନ୍ତି । ଭାରି ଉପରେ ଉପରେ ରହି ଯାଇଛନ୍ତି; ଯାହା କରି ପାରିଥାନ୍ତେ, ତାହା କରିପାରିନାହାଁନ୍ତି । ତେଣୁ, ସାହିତ୍ୟର ପରିମାଣଗତ ଏବଂ ମୋହକାରକ ଔଜ୍ଜ୍ୱଲ୍ୟମାନ ଅନେକ ଗୁଣରେ ବଢ଼ିବାରେ ଲାଗିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଅସଲ ସଙ୍କଟଗୁଡ଼ିକର ସାମନା କରିବାରେ ଓ ସେଥିଲାଗି ଅସଲ ସାହସଟିକୁ ଅର୍ଜନ କରିବାରେ ସାହିତ୍ୟ ଆଧୁନିକ ମଣିଷକୁ ଖୁବ୍ ବେଶୀ ସାହାଯ୍ୟ କରି ପାରିନାହିଁ ।

+ + + +

ପୁସ୍ତକଟିର ଷଷ୍ଠ ଅଧ୍ୟାୟର ଶେଷରେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ସାଇକ୍ସ୍ ଏହିପରି ଗୋଟିଏ ବାକ୍ୟରେ ଆପଣାର ମନ୍ତବ୍ୟ ପ୍ରକାଶ କରିଛନ୍ତି: Only a few of us really want to live. ଜ୍ଞାନ ବଢୁଛି, ବିଜ୍ଞାନ ବଢୁଛି, ଶାସ୍ତ୍ର ବଢୁଛି – ତେଣେ ଶାସନଗୁଡ଼ାକ ମଣିଷ ଉପରେ ଆପଣାର ଆଧିପତ୍ୟକୁ ଆହୁରି ଅଧିକ ଜବର କରି ଆଣି ପୃଥିବୀରେ ଶାନ୍ତିକୁ ଅଧିକ ସୁରକ୍ଷିତ କରି ରଖିବା ଲାଗି ପ୍ରତ୍ୟହ କେତେ କ'ଣ କରୁଛନ୍ତି । ତଥାପି ମଣିଷର ଜୀବନ ଲାଗି ଅନୁରାଗ କମି କମି ଯାଉଛି, ସିଏ ଆପଣାର ଅଳପଟିକୁ ଅଧିକ ନିର୍ଭରଯୋଗ୍ୟ ବୋଲି ମନେକରି ତାହାରି ଭିତରେ ପ୍ରତିପତ୍ତି ଦେଖାଇବାକୁ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଉତ୍ସାହ ଦେଖାଉଛି ଏବଂ ତେଣେ ଦିଗ୍‌ବିଳୟଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ଆପଣାର ସକଳ ଅନ୍ତଃସ୍ପର୍ଶକୁ ହରାଇ ବସୁଛି । ମଣିଷ ଏକ ସମଗ୍ର ମନୁଷ୍ୟତା ଏବଂ ସମଗ୍ର ସମ୍ବନ୍ଧଗତ ଜୀବନ ଲାଗି ସାହସ କରି ପାରୁନାହିଁ, ତେଣୁ ବିଶେଷଜ୍ଞ ବନୁଛି । ଊନବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀରୁ ବିଜ୍ଞାନ ହିଁ ମଣିଷର ପ୍ରାୟ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ବିଶ୍ୱାସଯୋଗ୍ୟ ଘୋଡ଼ା ବନି ମଣିଷକୁ ଏହି ବିଶେଷଜ୍ଞତା ଅର୍ଥାତ୍ ଅଜ୍ଞତାର ପ୍ରଲୋଭନଫାଶ ଭିତରେ ଆଣି ପକାଇ ଦେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରି ଆସିଛି । ଜ୍ଞାନ ଜୀବନରେ ବିମୋଚନ ଆଣିଦିଏ, ବିଶେଷଜ୍ଞତା କବାଟ କିଳି ରଖେ, ପାଷଣ୍ଡ କରେ, ଯାବତୀୟ ପ୍ରସାରଣକୁ ପ୍ରତିହତ କରି ରଖିଥାଏ । ଆଇନ୍‌ଷ୍ଟାଇନ୍ ଓ ତାଙ୍କର ଦାୟାଦମାନେ ପଦାର୍ଥବିଜ୍ଞାନରେ ଆମର ଏହି ଶତାବ୍ଦୀରେ ବିଜ୍ଞାନର ଯେଉଁ ନୂତନ ବିଶ୍ୱଦୃଷ୍ଟିକୁ ମନୁଷ୍ୟ ସମ୍ମୁଖରେ ଉପସ୍ଥାପିତ କରିଛନ୍ତି, ତଦ୍ୱାରା ବିଜ୍ଞାନ କ୍ରମଶଃ ଆପଣାର ଜଳାଶୟଗୁଡ଼ିକୁ ଛାଡ଼ି ସତେଅବା ଏକ ମହାସାଗରକୁ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ମନ କରୁଥିଲା ପରି ମନେ ହେଉଛି । ନବ୍ୟବିଜ୍ଞାନୀ ଭେଆର୍ନ ହାଇସେନ୍‌ବେଅର୍ଗ (Werner Heisenberg) ଙ୍କର ଭାଷାରେ, "ଗତ କେତେକ ଶତାବ୍ଦୀ ଧରି ମନୁଷ୍ୟ ଆପଣାର ଯାବତୀୟ ଏଷଣା ଓ ଜିଜ୍ଞାସାରେ ପ୍ରଧାନତଃ ଏକ ଏକ-ପ୍ରସ୍ଥଯୁକ୍ତ ଭୂମିରେ ବିଚରଣ କରି ଆସିଥିଲା ଓ ତେଣୁ କେବଳ ଗୋଟିଏ ଦିଗରେ ଗତି କରୁଥିଲା; ମାତ୍ର ପ୍ରକୃତ ସତ କଥା ହେଉଛି ଯେ ଯେଉଁ ଭୂମି ଓ ବ୍ୟାପ୍ତି ମଧ୍ୟରେ ମନୁଷ୍ୟ ଆପଣାର ବୁଦ୍ଧି ବିକାଶର ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ଗତି କରି ଆସିଛି, ତାହାର କେବଳ ଗୋଟିଏ ପ୍ରସ୍ଥ ନୁହେଁ, ଏକାଧିକ ପ୍ରସ୍ଥ ରହିଛି ।'' ସେହି କ୍ଷେତ୍ରର ଆଉ ଜଣେ ବିଜ୍ଞାନଦ୍ରଷ୍ଟା ଭୋଲ୍‌ଫ୍‌ଗାଙ୍ଗ ପାଉଲି (Wolfgang Pauli) କହନ୍ତି: "ସପ୍ତଦଶ ଶତାବ୍ଦୀଠାରୁ ମନୁଷ୍ୟପ୍ରତିଭାର ଯାବତୀୟ କୃତି ଓ କୀର୍ତ୍ତିକୁ ଭାରି କଠୋର ଭାବରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭାଜିତ ଓ ପରସ୍ପର ବିଚ୍ଛିନ୍ନ କରି ରଖାଯାଇଛି । ମାତ୍ର ମୁଁ ଭାବୁଛି, ବୁଦ୍ଧିଲବ୍ଧ ଜ୍ଞାନଭୂମି ଏବଂ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଏକତ୍ୱବୋଧକୁ ପରସ୍ପରର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ କରି ଆଣି ସେହି ବିଭାଜନଗୁଡ଼ିକୁ ଭାଙ୍ଗି ଦେବା ଲାଗି ଯେଉଁ

ପ୍ରୟାସ କରାଯାଉଛି, ତାହା ହିଁ ଆମ ସାଂପ୍ରତିକ ଯୁଗର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଅଥବା ପରୋକ୍ଷ ଅବଶ୍ୟମ୍ଭାବୀ ପରିଣାମଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରକୃତ ପ୍ରତିନିଧିତ୍ୱ କରୁଛି ।''

ପୃଥିବୀର ଇତିହାସରେ ମନୁଷ୍ୟର ସାମୂହିକ ଜୀବନ ଏବଂ ବହିର୍ପରିବେଶରେ ବିଭିନ୍ନ ଯୁଗରେ ବିଭିନ୍ନ ବିପ୍ଳବ ସଂଘଟିତ ହୋଇଛି । ସେହି ବିପ୍ଳବଗୁଡ଼ିକ ମଣିଷ ହାତରେ ଅଧିକ ଶକ୍ତି ଆଣି ଦେଇଛି, ତା'ର ସମ୍ମାନ ଏବଂ ଅଧିକାରବୋଧକୁ ପ୍ରଜ୍ୱଳିତ ଓ ପ୍ରସାରିତ କରିଛି, ସାମାଜିକ ଜୀବନର ବହିର୍ବେଶନରେ ନାନା ସମୃଦ୍ଧିର କାରଣ ହୋଇଛି । ଏହି ସବୁଯାକ ବିପ୍ଳବ ମଣିଷକୁ ଆଜି ସତେ ଯେପରି ତା'ର ଅସଲ ବିପ୍ଳବଟିର ଦ୍ୱାରଦେଶରେ ଆଣି ପହଞ୍ଚାଇ ଦେଇଛି, ତାକୁ ମୂଳଭୂତ ଆହ୍ୱାନଟିର ସମ୍ମୁଖୀନ କରାଯାଇଛି ଏବଂ ଏହି କଥାଟି କ୍ରମଶଃ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ସଂପୃକ୍ତ ସମସ୍ତଙ୍କ ଆଗରେ ସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇଯିବାରେ ଲାଗିଛି ଯେ, ଏହି ଅସଲ ବିପ୍ଳବଟିକୁ ସମ୍ଭବ କରି ନ ପାରିଲେ ମଣିଷର ବିଗତ ଅନ୍ୟ ସବୁଯାକ ବିପ୍ଳବ ହୁଏତ ନିଷ୍ଫଳ ହୋଇ ରହିଯିବ - ତାକୁ ଅଧିକ ଉଗ୍ର ହେବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବ - ମଣିଷ ହୁଏତ ଆତ୍ମଘାତୀ ହୋଇ ତା' ହାତର ଗଢ଼ା ହୋଇଥିବା ଏହି ଅଜସ୍ର ସମ୍ଭାବନାରେ ଭରା ଅଭୂତପୂର୍ବ Infrastructure ଟିକୁ ଭାଙ୍ଗି ଖଣ୍ଡଖଣ୍ଡ କରିଦେବ । ଏହି ଅସଲ ବିପ୍ଳବକୁ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ସାଇକ୍ସ୍ ତା'ର Private Revolution ବୋଲି କହିଛନ୍ତି । (ପୃଷ୍ଠା -୧୪) ଏବଂ, Only those who can complete their own private revolutions, can provide effective leadership is such a vast program of reappraisal and redirection. They alone can attain the required perspective.(ପୃଷ୍ଠା ୨୧) । ବିଗତ ଅନେକ ଶତାବ୍ଦୀ ଧରି ମଣିଷ ସମାଜକୁ ନୂଆ କରି ଗଢ଼ିବାର ଧନ୍ଦାମାନଙ୍କରେ କେତେ ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ରହି ଆସିଥିଲା, ମାତ୍ର ବର୍ତ୍ତମାନର ଅବସ୍ଥାସଙ୍କଟର ଭୂମି ହୁଏତ ବାଧ୍ୟ କରୁଛି ଯେ, ଅନ୍ତତଃ କେତେ ଜଣ ଆପଣାକୁ ନୂଆ କରି ଗଢ଼ିବାରେ ମନୋନିବେଶ କରିବେ, ସେମାନେ ଆପଣାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବେ । ଏହି ପ୍ରକ୍ରିୟା ଏକ ଯନ୍ତ୍ରଣାଦାୟକ ପ୍ରକ୍ରିୟା । ମାତ୍ର, ଯେଉଁମାନେ ଏହା କରିପାରିବେ, ସେମାନେ ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳଟି ନିମନ୍ତେ ବିହନ ହୋଇ ରହିବେ । ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ସାଇକ୍ସ୍ ଏହି ଅର୍ଥରେ Remnant ଶବ୍ଦଟିକୁ ବ୍ୟବହାର କରିଛନ୍ତି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଯୁଗପର୍ଯ୍ୟାୟର ଅଧିକତମ ସଂଖ୍ୟାର ମଣିଷ କେବଳ ପର୍ଯ୍ୟାୟଟିକୁ ବଞ୍ଚନ୍ତି, କେବଳ ଆପଣାର ଯୁଗଟିକୁ ଯଥାସମ୍ଭବ ଅଧିକ ଭୋଗ କରି ତହିଁରୁ ଯଥାସମ୍ଭବ ଅଧିକ ଲାଭବାନ୍ ହେବାକୁ ହିଁ ଜୀବନର ସର୍ବପ୍ରଧାନ ଆନନ୍ଦ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିଥାନ୍ତି । ସେମାନେ ଭବିଷ୍ୟତକୁ ଆପଣା ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବାର ଏକ ପ୍ରସ୍ଥ ଅଥବା ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀ ରୂପେ ଆଦୌ ଗ୍ରହଣ କରି

ନ ଥାନ୍ତି । ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଭିକ୍ଟର ଫ୍ରାଙ୍କ୍‌ଲ ଏହି ଜୀବନରୀତିକୁ An ephemeral attitude towards life ବୋଲି କହିଛନ୍ତି । ବର୍ତ୍ତମାନର ଯୁଗରେ ଏହିଭଳି ଲୋକଙ୍କର ସଂଖ୍ୟା ସର୍ବାଧିକ ହୋଇଥିଲା ପରି ମନେ ହେଉଛି । ଏମାନେ ଯୁଗର ରକ୍ଷା କରି ପାରିବେ ନାହିଁ, ଭବିଷ୍ୟ ପାଇଁ ବିହନ ହୋଇ ପାରିବେ ନାହିଁ । ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ସାଇକ୍‌ସ୍‌ଙ୍କ ମତରେ ଅନେକ ଅନେକଙ୍କ ଭିତରେ ଥାଇ ମଧ୍ୟ ଯିଏ ତଥାପି ଭବିଷ୍ୟକୁ ଜୀବନର ଏକ ପ୍ରସ୍ଥରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରି ପାରିବ, ସେଇ Remnant ହେବ, ସେହି ବ୍ୟକ୍ତି ଯୁଗର ରକ୍ଷାରେ ସହଯୋଗ କରିବ; ତାଙ୍କ ଭାଷାରେ, They are the "Saving Remnant" in the sense that, if they become conscious and numerous enough, they save others from being overwhelmed by brute nature. (ପୃଷ୍ଠା-୨୨୯)।

'The Remnant is not an elite' - ଏହା ହେଉଛି ଆଲୋଚିତ ପୁସ୍ତକର ଏକ ଅଧ୍ୟାୟର ଶୀର୍ଷକ । Elite କହିଲେ କୌଣସି ସମାଜର ସ୍ୱୀକୃତ ଶିଷ୍ଟମାନଙ୍କର ଏକ ବର୍ଗକୁ ବୁଝାଏ,ଯେଉଁମାନେ କି ଉଚ୍ଚତମ ସ୍ଥାନମାନଙ୍କରେ ରହିଥାନ୍ତି । ଆହୁରି ଅଧିକ ସ୍ପଷ୍ଟ କରି କହିଲେ, ସେମାନେ ହୁଏତ, ଯେପରି ସେମାନେ ସମାଜର ଉଚ୍ଚତମ ସ୍ଥାନଗୁଡ଼ିକୁ ସର୍ବଦା ଅଧିକାର କରି ରହିପାରିବେ, ସମାଜରେ ସେହିଭଳି ଏକ ପରମ୍ପରା ଏବଂ ଚଳଣିକୁ ବୁଦ୍ଧିମତ୍ତା ସହିତ ବଳବତ୍ତର କରି ରଖିଥାନ୍ତି । କ୍ଷମତାର ସ୍ଥାନଗୁଡ଼ିକରେ ରହିଥିବା ଶିଷ୍ଟମାନଙ୍କୁ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ C.Wright Mills 'The power elite' ବୋଲି କହିଛନ୍ତି ଏବଂ ସେମାନଙ୍କୁ A system of organized irresponsibility ବୋଲି ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଛନ୍ତି । ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ, କୌଣସି ସମାଜର ସଙ୍କଟମୟ ମୁହୂର୍ତ୍ତଗୁଡ଼ିକ ହିଁ Remnant କୁ ଜନ୍ମ ଦେଇଥାଏ, ଏକ ତୀବ୍ର ସଙ୍କଟାବସ୍ଥାର ଆହ୍ୱାନରୁ ତାହାର ଆବିର୍ଭାବ ହୁଏ । ଯେକୌଣସି ସମାଜରେ ବିଶେଷତଃ ଆମର ଏହି ସମାଜ ପରି ଏକ ମିଥ୍ୟା ମହାତ୍ତ୍ୱାକାଙ୍‌କ୍ଷୀ ସମାଜରେ ପ୍ରାୟ ସମସ୍ତେ Elite ଶ୍ରେଣୀରେ ଗଣା ହେବାକୁ ଟାକି ବସିଥାନ୍ତି । ମାତ୍ର, ଅତ୍ୟନ୍ତ, ଅତ୍ୟନ୍ତ, କମ୍ ସଂଖ୍ୟକ ମଣିଷ Remnant ହେବାକୁ ମନ କରନ୍ତି । Remnant ହେବାକୁ ମନକଲେ ନିଜେ ହିଁ ସେହି ମାର୍ଗଟିକୁ ବାଛିନେବାକୁ ହୋଇଥାଏ । Remnant ସୁଅର ବିରୁଦ୍ଧରେ ଯାଏ, ସୁଅର ଦିଗଟିକୁ ବଦଳାଇବାପାଇଁ ସିଏ ସଂକଳ୍ପ କରି ବାହାରେ । ସିଏ ପଳାଇ ଯାଏନାହିଁ । ସଚରାଚର ସାଧୁମାନେ ହିଁ ପଳାଇ ଯାଆନ୍ତି, ଭଲ ଲୋକମାନେ ପଳାଇ ଯାଆନ୍ତି, ସମ୍ଭ୍ରାନ୍ତମାନେ ପଳାଇ ଯାଆନ୍ତି, ଦୂରଛଡ଼ା ହୋଇ ରହନ୍ତି । ଯୁଗ ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ଅଧୋଗତି କରୁଛି ବୋଲି କେଡ଼େ ଉଦ୍‌ବେଗ ସହିତ କହୁଥାନ୍ତି, ତଥାପି ଦୂରଛଡ଼ା ହୋଇ

ରହିଥାନ୍ତି । ସେମାନେ ପଙ୍କରେ ପଶନ୍ତିନାହିଁ, ପଙ୍କରେ ପଶିବେ ନାହିଁ ବୋଲି ସଂସ୍କୃତି, କଳା ଓ ସେହିପରି ଆହୁରି କ'ଣ କେତେ ସୌକୁମାର୍ଯ୍ୟ ଭିତରେ ରହିଥାନ୍ତି । Remnant ପଳାଇ ଯାଏନାହିଁ, ପାଗ ଯେତେ ଖରାପ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ କଦାପି ପଳାଏ ନାହିଁ – ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ସାଇକ୍ସ୍‌ଙ୍କ ଭାଷାରେ He is committed to his social task. He goes "against the weather."(ପୃଷ୍ଠା-୧୯୬)। ସିଏ ଆପଣାଲାଗି ନିରାପତ୍ତା ଖୋଜେ ନାହିଁ, ଭୋଗର ବାଞ୍ଛା ରଖେ ନାହିଁ । Vulnerability is a predominant attitude of the remnant. (ପୃଷ୍ଠା-୬) ।

ସଙ୍କଟ ପାଖରୁ ପଳାଇଯିବା ନୁହେଁ, ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ କ୍ଷୟକାରୀ ସଂକଟ ମଧ୍ୟରେ ପକାଇ ଦେଇ ଆପଣାଲାଗି ଯଥାସମ୍ଭବ ଏକ ସଙ୍କଟମୁକ୍ତ ଭୋଗସ୍ଥାନର ଯୋଗାଡ଼ କରି ତାହାରି ଭିତରେ ନିଜକୁ ନିରାପଦ କରି ରଖିବା ଆଦୌ ନୁହେଁ, ମାତ୍ର ସଙ୍କଟ ବିଷୟରେ ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ସଚେତନ ହେବା ଏବଂ ତାହାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାଲାଗି ଆପଣାର ଅନ୍ତର୍ଗତ ତଥା ବହିର୍ଗତ ଯାବତୀୟ ଭୂମିକୁ ଅନୁରୂପ ଭାବରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ପାଇଁ ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ସମ୍ମତ ହୋଇ ରହିଥିବା – ଏହା ହେଉଛି ଏକ ସୁସ୍ଥ ଜୀବନର ସନ୍ତକ । Ortega y Gasset ଏହି ମନୋଦୃଷ୍ଟିକୁ ହିଁ The ideas of the shipwrecked ବୋଲି କହିଛନ୍ତି । ଭେଳା ବୁଡ଼ିବାକୁ ହେଲାଣି, ସମୁଦ୍ର ଆଉ ମୋଟେ ନାବିକର ବୋଲ ମାନିବାକୁ ରାଜି ଥିଲାପରି ମନେ ହେଉ ନାହିଁ, ମାତ୍ର ଏତିକି ମିନିଟରେ ପୃଥିବୀର ଏତେ କୋଟି ମଣିଷ ନିଶ୍ଚିହ୍ନ ହୋଇଯିବେ ବୋଲି ଆମ ପ୍ରୟୋଗଶାଳାମାନଙ୍କର ପାଞ୍ଜିକାରମାନେ ହିସାବ କରି କହି ସାରିଲେଣି – ତଥାପି ଆମେ ସେହି ପୁରୁଣା ରାଜନୀତିଗୁଡ଼ାକୁ କରୁଥିବା, ବାହାରେ ମାରଣାସ୍ତ୍ରଗୁଡ଼ାକୁ ସୀମିତ କରି ରଖିବାର ଔପଚାରିକ କଥାବାର୍ତ୍ତା ଚାଲୁ ରଖି ତେଣେ ସେଗୁଡ଼ାକୁ କାନି ଭିତରେ ଲୁଚାଇ ରଖିବାର ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିବା, ପୃଥିବୀର ସବୁ ଜାତି, ସବୁ ଦେଶ ନିର୍ମୂଳ ହୋଇଗଲେ ମଧ୍ୟ ଅମୁକ ବା ସମୁକଟାର ବଳରେ ଆମ ନିଜ ଜାତିଟାକୁ ଅବଶ୍ୟ ବଞ୍ଚାଇରଖି ପାରିବା ବୋଲି ଯାବତୀୟ ଅବୈଜ୍ଞାନିକ ଦମ୍ଭ କରିବାରେ ଲାଗିଥିବା ଏବଂ ଆମର ସେହି ଅଭ୍ୟସ୍ତ ପୁରୁଣା ଅଫିମଗୁଡ଼ାକ ଉପରେ ତଥାପି ଆସ୍ଥା ପୋଷଣ କରିଥିବା – ଏହାକୁ କଦାପି ସଙ୍କଟ-ସଚେତନତା ବୋଲି କୁହାଯିବ ନାହିଁ । ଜଣେ Remnant କଦାପି ଆପଣାକୁ ଏହି ଭଣ୍ଡୁର ଭିତରେ ରଖିବାକୁ ମନ କରିବ ନାହିଁ । ସିଏ ଅତୀତର ସର୍ବବିଧ Miseducationରୁ ନିଜକୁ ମୁକୁଳାଇ ଆଣିବାକୁ ରାଜି ହୋଇ ପାରୁଥିବ – ଏକ ସମଗ୍ର ଓ ମୂଳଭୂତ Re-education ଦ୍ୱାରା ସିଏ ସେକଥା କରିପାରିବ ।

ପୁସ୍ତକଟିର ମୁଖବନ୍ଧରେ ହିଁ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ସାଇକ୍‌ସ୍ କହିଛନ୍ତି : Only a handful of revolutionists who have known how to complete their private revolution will ever be able to lead those who failed to- i.e. the educated class of to-day. ଏବଂ, ଅନ୍ୟତ୍ର (ପୃଷ୍ଠା -୨୧୭) There is only one kind of education that means anything and that is the kind that gets the least attention: your own education.ପୁନଶ୍ଚ, The best way to avoid the bloodshed is a re-educational process. This recognition will unite the Remnant in many lands. (ପୃଷ୍ଠା-୨୦୨) । ଆପଣାକୁ ଏହି ନୂତନ ଭାବରେ ଶିକ୍ଷିତ ଏବଂ ପ୍ରେରିତ କରାଇବାର ପ୍ରକୃତ ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ କ'ଣ ? ସର୍ବପ୍ରଥମ କ୍ଷେତ୍ର ହେଉଛି, ମନୁଷ୍ୟ ଓ ତାହାଦ୍ୱାରା ସୃଷ୍ଟି ହେଉଥିବା ସାମଗ୍ରୀ ଓ କୌଶଳ ମଧ୍ୟରେ ରହିଥିବା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଏକ ଦୃଷ୍ଟିଗତ ପରିବର୍ତ୍ତନ । ମନୁଷ୍ୟ ଯାହାକିଛି ସୃଷ୍ଟି କରୁଛି, ସିଏ ସେଗୁଡ଼ିକର ସମକକ୍ଷ ହୋଇ ପାରୁଥିବା ଉଚିତ । ସିଏ ବାହାର କରୁଥିବା ଟେକ୍‌ନିକ୍ ଏବଂ ସାଧନଗୁଡ଼ିକର ବ୍ୟୂହଗୁଡ଼ିକ ତା'ଲାଗି ଆଦୌ ଅକଳ ହୋଇ ପଡ଼ିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । ମନୁଷ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ଉଦ୍‌ଭାବିତ କୌଣସି ଯନ୍ତ୍ର ବା କୌଣସି ବ୍ୟବସ୍ଥା ଯଦି ମଣିଷକୁ ବଳିଯାଏ, ଯଦି ସ୍ୱୟଂ ମନୁଷ୍ୟ ସେଗୁଡ଼ିକର ମାଲିକ ନ ହୋଇ ସେହିଗୁଡ଼ିକ ହିଁ ମଣିଷ ଉପରେ ସବାର ହୋଇ ବସନ୍ତି ଓ ମଣିଷକୁ ଅଧିକ ଅସହାୟ କରିଦିଅନ୍ତି, ତେବେ ମନୁଷ୍ୟ ବର୍ତ୍ତମାନ ଯେଉଁ ବିମୂଢ଼ ଅବସ୍ଥାରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଛି, ସେହି ଅବସ୍ଥାର ଦାସ ହୋଇ ରହିବାକୁ ହିଁ ବାଧ୍ୟ ହେବ । ଟେକ୍‌ନିକ୍‌କୁ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିବା ମଣିଷ କେବଳ ଟେକ୍‌ନିସିଆନ୍ ନୁହେଁ; ସିଏ ଜଣେ ମଣିଷ ଏବଂ ତା'ର ଟେକ୍‌ନିକ୍ ଉପରେ ତା'ର ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅକ୍ତିଆର ରହିଛି ଏବଂ ଆପଣାର କୌଣସି ଏକ ବିଶେଷ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟସାଧନ ପାଇଁ ସିଏ ତାହାକୁ ବ୍ୟବହାର କରୁଛି । ତା'ର ଟେକ୍‌ନିକ୍ ତାକୁ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ବାଧ୍ୟ କରିବ ନାହିଁ । କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ତାକୁ ତଳକୁ ଖସାଇ ଆଣିବ ନାହିଁ । ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ସାଇକ୍‌ସ୍‌ଙ୍କର ଉକ୍ତି ଅନୁସାରେ, The technical revolution demands that man be equal to his own creations. He can not run his airplane well. His consciousness must go as high as his body goes. He must be not merely a flier, but a Saint-Exupery. Otherwise he becomes a mere chauffeur.(ପୃଷ୍ଠା-୨୦୭-୮) ।

ଚେତନାର ଉତ୍ତରଣ ଦ୍ୱାରା ପାହାଚ ପାହାଚ କରି ସମ୍ମୁଖସ୍ଥ ଆୟତନଗୁଡ଼ିକର ଅତିକ୍ରମଣ – ଏହାହିଁ ହେଲା ଆପଣାକୁ ନୂତନ ଭାବରେ ଶିକ୍ଷିତ କରାଇବାର ଅସଲ

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ । " Our job is to find the new god that is within us. ଆପଣାର ଚେତନାକୁ ଅନୁରୂପ ଭାବରେ ଉତ୍ତୋଳିତ ଓ ପ୍ରସାରିତ କରିନେବାର କଳା ଜଣାଥିଲେ ନାନା ପ୍ରମତ୍ତତାର ତାତ୍କାଳିକ ପାଲରେ ପଡ଼ି ଆଦୌ କୌଣସି ଅଣ-ଈଶ୍ୱରକୁ ଈଶ୍ୱର ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ ନାହିଁ ଓ ତେଣୁ ପରେ The god that failed କହି ରୋଦନ ବି କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ ନାହିଁ । ଅସଲ ମଣିଷର ଆକାଙ୍‌କ୍ଷାଗୁଡ଼ିକ ସତ୍ୟପାଇଁ ରହିବ, ଆଦୌ କୌଣସି ପିତୁଳାପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହୋଇ ରହିବନାହିଁ । Remnant ର କ୍ଷୁଧା ସତତ ବୃଦ୍ଧି ପାଉଥିବ ସତ, ମାତ୍ର ତାହାକୁ ସେ ସାମଗ୍ରୀ, ମିଛ ସ୍ୱୀକୃତି, କ୍ଷମତା ଅଥବା ମିଛ ଅଧିକାରବୋଧ କିମ୍ୱା ତୁଚ୍ଛା ଉପଭୋଗର କ୍ଷୁଧା ପାଖରେ ବାନ୍ଧି ରଖି ନ ଥିବ । ତାହାର ସକଳ କ୍ଷୁଧା ଉପରେ ଏକ ସତ୍ୟର କ୍ଷୁଧା (ଲେଖକ ଏହାକୁ Our appetite for meaningବୋଲି କହିଛନ୍ତି) ଯଥାର୍ଥ ନିୟାମକ ହୋଇ ରହିଥିବ ।

ଆପଣାର ଗ୍ରହଣଶୀଳତାଗୁଡ଼ିକୁ ସ୍ୱୀକୃତ ନାନାବିଧ ମିଥ୍ୟାରୁ ବିମୋଚିତ କରି ଆଣିପାରିଲେ ଯାଇ ଆମେ ଆମର ସତ୍ୟଲାଗି କ୍ଷୁଧାକୁ ବିକଶିତ କରି ପାରିବା, ଆପଣାର ଚେତନାକୁ ଯଥାର୍ଥ ଡ଼େଣାଗୁଡ଼ିକ ଆଣି ଯୋଗାଇଦେଇ ପାରିବା । ଏବଂ, ମିଥ୍ୟାର ଏହି ବିରଚନାଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରୁ ମୁକୁଳି ଆସି ପାରିଲେ ଯାଇ ଆମେ ମିଥ୍ୟାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇପାରିବା, ଆମର ଚେତନା ଏବଂ ସମ୍ବନ୍ଧଗୁଡ଼ିକୁ ଗୋଟାଏ ଦୁର୍ଦ୍ଦାନ୍ତ ଗୁହାଳରେ ପରିଣତ କରିଥିବା ଏହି ମିଥ୍ୟାକୁ ପୋଛି ଗୁହାଳଟିକୁ ପୁଣି ଏକ ଗୃହର ଔଚିତ୍ୟ ଆଣି ଦେଇପାରିବା । ମିଥ୍ୟାକୁ ଆଦୌ କୌଣସି ଆହ୍ୱାନ ନ ଦେଇ ମିଥ୍ୟା ଭିତରେ ଆପଣାଲାଗି ଅରାଏ ଅଲଗା ଜାଗା ବାଛିନେଇ ଆନନ୍ଦଭୋଜନ କରୁଥିବା ସାହିତ୍ୟ ଓ ସାହିତ୍ୟକାରକୁ ମଧ୍ୟ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ସାଇକ୍‌ସ୍ ଏକ ସତର୍କବାଣୀ ଶୁଣାଇଛନ୍ତି : "Falsehood has become so widespread that it has to be cleared away by an honest talent, before the poet can function at all - unless he is to be merely decorative.(ପୃଷ୍ଠା-୨୦୮) । ଏହି ମିଥ୍ୟାର ଗୁହାଳ ସଫା ହେଲେ ଯାଇ ଯଥାର୍ଥ କବିର କୁସୁମନ ସମ୍ଭବ ହେବ । ତେଣୁ ଗୁହାଳକୁ ସଫା କରିବା, ପରବର୍ତ୍ତୀ ଇପ୍‌ସିତ ପାବଛଟି ଲାଗି ତାହାକୁ ସର୍ବପ୍ରଥମେ ମଳମୁକ୍ତ କରିବା – ତାହା ହେଉଛି କୌଣସି ପରିସ୍ଥିତିରେ ମଧ୍ୟ ଅସାଧୁ ହେବାକୁ ମନା କରି ପାରୁଥିବା ପ୍ରତିଭାର କାର୍ଯ୍ୟ । ସାମ୍ପ୍ରତିକ ସାହିତ୍ୟ ସକଳ ଦେଶରେ ସମ୍ଭବତଃ ସର୍ବୋପରି ସେହିଭଳି ଏକ ପ୍ରତିଭା ଲାଗି ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଛି । ବର୍ତ୍ତମାନର ରାତ୍ରି ସେହି ପ୍ରତିଭାଲାଗି ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଛି । ଏବଂ, ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ୱାଭାବିକ କଥା ଯେ, ଯେଉଁ ସାହିତ୍ୟ ସେହି ଗୁହାଳ ଓ ସେହି ରାତ୍ରିର ଆହ୍ୱାନକୁ ଶୁଣିବନାହିଁ ବୋଲି ଆପଣାକୁ କେତେ ପ୍ରକାରେ ବାଆଁରେଇ

ରଖିଛି, ଯିଏ ସେହି ମିଥ୍ୟାର ଜବାବ ଦେବା ସକାଶେ ଆପଣାର ଚେତନାଗୁଡ଼ିକୁ ଯଥାର୍ଥ ଭାବରେ ଶାଣିତ କରୁନାହିଁ, ତାହା 'becomes a technical study of style' - ତାହା କେବଳ Decorative ବା ଅଳଙ୍କାରସାର ହୋଇ ରହିଛି । ଆଙ୍ଗିକଗୁଡ଼ାକୁ ଅସଲ ଆତ୍ମା ବୋଲି ମନେକରି ସାହିତ୍ୟିକ ତାହାରିଦ୍ୱାରା ହିଁ ଆପଣାର ଅଙ୍ଗଭୋଗ କରାଇବାରେ ଲାଗିଛି । ଆପଣାର ସକଳ କଳାତ୍ମକ ଆକୃତିକୁ ସିଏ ପ୍ରାୟ ଏହିପରି ଏକ ଅଙ୍ଗଭୋଗ ପାଖରେ ସାରିଦେଇ ଆସୁଛି, ଆପଣାର ଆତ୍ମାକୁ ଏକ ଧ୍ୱଜଭଙ୍ଗରେ ପ୍ରପୀଡ଼ିତ ହୋଇ ରହିବାପାଇଁ ବାଧ୍ୟ କରୁଛି । ତେଣେ ପ୍ରଗଲ୍‌ଭତାରେ କୌଣସି ବାସ୍ତବତା ହିଁ ରହୁନାହିଁ ।

ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ସାଇକ୍‌ସ୍‌ଙ୍କର ପରବର୍ତ୍ତୀ ପ୍ରତିପାଦ୍ୟ ହେଉଛି ଯେ, ଯିଏ ଆମ ସମାଜରେ ଓ ଆମର ଏଇ ସଂସାରରେ ଜଣେ Remnant ହେବ, ତାହାକୁ ଉଭୟ-ଭାଷାଭାଷୀ ବା Bilingual ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ସେ ଏହିପରି ଭାବରେ ପ୍ରତିପାଦ୍ୟଟିର ଉପସ୍ଥାପନା କରିଛନ୍ତି : Unless a man is born at variance with his society, he will never understand it. Unless he later consents to serve it, he will never take root. To survive, therefore, he must become bilingual. (ପୃଷ୍ଠା-୪୮), Remnant ଯେଉଁଠି ଜନ୍ମିଛି, ସେହି ଗୋଟିଏ ଭୂମିକୁ ହିଁ ଏକମାତ୍ର ଭୂମି ବୋଲି ମାନି ହେବନାହିଁ । ସିଏ କେବଳ ତାହାରି ଭିତରେ ହିଁ କିଳିହୋଇ ରହିବନାହିଁ । ଆପଣାର ଭୂମିଟିକୁ ସମଗ୍ର ଭାବରେ ଚିହ୍ନିନେଇ ପାରିବାଲାଗି ସେ ସେହି ଭୂମିରୁ ବାହାରିଯାଇ ପାରୁଥିବ, ଏକ ସମୀକ୍ଷାତ୍ମକ ଦୃଷ୍ଟିରେ ନିଜର ଭୂମିଟିକୁ ଦେଖି ଶିଖିବ– ତାହାକୁ ଏକ ବୃହତ୍ତର ଭୂମିର ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ କଳନା କରି ଜାଣିବ । ମାତ୍ର, ସେହି ବାହାରିଗଲା ପରେ, ଜାଣିଲାପରେ ଓ କଳନା କଲାପରେ ଆପଣାର ଯାବତୀୟ ଉପାର୍ଜନ ଏବଂ ଅନ୍ତର୍ଦୃଷ୍ଟିକୁ ନେଇ ସେ ପୁନର୍ବାର ଆପଣାର ଭୂମିକୁ ଫେରି ଆସିବ । ସେହି ଆପଣାର ଭୂମିରେ ହିଁ ଆପଣାକୁ କ୍ରିୟାଶୀଳ କରିବ । ଅନେକ ମଣିଷ ଅଛନ୍ତି, ଯେଉଁମାନେ ଅସନ୍ତୋଷ ପ୍ରକାଶ କରି ପଳାନ୍ତି, ଏକ ବୃହତ୍ତର ଜୀବନବିସ୍ତାରର ବାସନାରେ କେତେକୁଆଡ଼େ ବୁଲନ୍ତି, କେତେ କ'ଣ ଅର୍ଜନ ଓ ସଂଗ୍ରହ କରନ୍ତି । କେତେ ପ୍ରକାରେ ସମୃଦ୍ଧ ହୁଅନ୍ତି । ମାତ୍ର ସେମାନେ ଫେରିଆସି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ, ଫେରି ଆସି ପାରିବାର କଳାଟିକୁ ମୋଟେ ଆୟତ୍ତ କରି ନ ଥାନ୍ତି । ସେହିମାନେ ହିଁ Alienated ହୁଅନ୍ତି, ଆପଣାର ସେହି ମୂଳଭୂତ ଅସାମର୍ଥ୍ୟ ଉପରେ ବିରକ୍ତ ହୋଇ ସେମାନେ ନିଃସଙ୍ଗତା ନାମରେ ଝୁରି ପକାନ୍ତି; ଏହିଭଳି ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଦୁନିଆଯାକର ସଂଗୀତକୁ କଣ୍ଠ ଭିତରେ ଭର୍ତ୍ତି କରି କେଡ଼େ ମକଦଲ ହୋଇ ଦିଶୁଥାନ୍ତି, ମାତ୍ର ଆଦୌ ଗୋଟିଏ ଡାଳରେ ବସି

ପାରନ୍ତି ନାହିଁ କିମ୍ବା ଗୀତଟିଏ ବୋଲି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ସତେଅବା ବନ୍ଧ୍ୟା ହୋଇ ରହିଯାଆନ୍ତି ।

ଏହି ଦ୍ୱିଭାଷିକତାର ଅର୍ଥପରିସରକୁ ଆହୁରି କେତେ ଆଡ଼କୁ ପ୍ରଲମ୍ବିତ କରି ଆମେ ଜଣେ Remnant କୁ ଅଧିକ ସମଗ୍ର ଭାବରେ ବୁଝିବାକୁ ସମର୍ଥ ହେବା । ଲେଖକଙ୍କର ନିଜ ଭାଷାରେ, A member of the Remnant is open to new experience. If he is a man of action, he is ready for thought. If he is a man of thought, he is ready for action. ..He is willing to kill off an old portion of himself, the instant he notices an attachment to it. He accepts the pain of continual self-transcendence. He hunts out obscure ancestral legacies of mind, as prime obstacles to consciousness. (ପୃଷ୍ଠା-୬)। ଏହି Remnant କ'ଣ ବର୍ତ୍ତମାନର ସଂରକ୍ଷଣରେ ଏବଂ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଭବିଷ୍ୟର ନିର୍ମାଣରେ ଏକ ନେତୃତ୍ୱର ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରିବ ? ନେତୃତ୍ୱ କହିଲେ ପାରମ୍ପରିକ ଅର୍ଥରେ ସଚରାଚର ଯାହା ବୁଝାଇ ଆସିଛି, ଏଠାରେ ଆମେ ଏହାକୁ ଆଦୌ ସେହି ଅର୍ଥରେ ବୁଝିବାନାହିଁ । ନେତା, ଅର୍ଥାତ୍ ଯିଏ ନିଜେ ଆଗ ବାହାରିପଡ଼େ, ବାଟ ଫିଟାଏ, ଏପରିକି ଏକା ବି ବାହାରେ – ତା'ରି ଆପଣା ଭିତରେ ଏକ ଗଭୀରତମ ପ୍ରେରଣାର ପ୍ରଦେଶରେ ସିଏ ସମ୍ମୁଖରେ ଥିବା ଏକ ତାରାଦ୍ୱାରା ଆକର୍ଷିତ ହୋଇ ବାଟ ଚାଲୁଥାଏ । ହୁଏତ ଏହିପରି ଏକ ନେତୃତ୍ୱ ହିଁ ଆଗକୁ ଯଥାର୍ଥରେ ବାଟ ଫିଟାଇ ପାରିବ: The first step of *getting good leaders is to expect a good deal of oneself.* Then only can one pick the good ones from the others.(ପୃଷ୍ଠା-୨୦୫)। ଅସମ୍ମତ ନେତାମାନଙ୍କୁ ଅସମ୍ମତ ଅନୁଗାମୀମାନେ ମିଳନ୍ତି, ଅସମ୍ମତ ଅନୁଗାମୀମାନଙ୍କର ପାଖରେ ହିଁ ଅସମ୍ମତ ନେତା ହାବୁଡ଼ି ଯାଆନ୍ତି । ସମ୍ମତ ମଣିଷମାନେ ସମ୍ମତମାନଙ୍କୁ ହିଁ ସଙ୍ଗୀ କରି ପାଆନ୍ତି, ସମ୍ମତ ପଥଚାରୀମାନଙ୍କୁ ଉପଯୁକ୍ତ ନେତା ମଧ୍ୟ ମିଳି ଯାଇଥାନ୍ତି । ଆଉ ଗୋଟିଏ ସନ୍ଦର୍ଭରେ ଶ୍ରୀ ସାଇକ୍ସ୍ ପ୍ରକ୍ରିୟାଟିକୁ ଏହିପରି ଭାବରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଛନ୍ତି: The only chance for the individual is to complete his revolution, so that he may rejoin society and give it the kind of leadership it is not getting. (ପୃଷ୍ଠା-୧୯୬)।

କହିବା ବାହୁଲ୍ୟ, ପୃଥିବୀର ଯେକୌଣସି ଯୁଗରେ Remnant ମାନଙ୍କର ସଂଖ୍ୟା ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ୱଳ୍ପ ହୋଇ ରହିବ । ମାତ୍ର, ସେମାନଙ୍କର ସଂଖ୍ୟା ଯେତେ କମ୍ ହେଉ

ଅଥବା ସେମାନେ ପୃଥିବୀର ଯେକୌଣସି ଦେଶରେ ବାସ କରୁଥାନ୍ତୁ ପଛକେ, ଆପଣା ଭିତରେ ରହିଥିବା ସର୍ବୋତ୍ତମ ଶକ୍ତି ଓ ସର୍ବୋତ୍ତମ ସାମଗ୍ରୀଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ସେମାନଙ୍କର ଅବଶ୍ୟ ଏକ ସୁନିଶ୍ଚିତ ବୋଧ ରହିଥିବ (retain a sure sense of "the best that is in them"), ସେମାନଙ୍କୁ ଅପଶିକ୍ଷା ଦେଇ ଅସମର୍ଥ କରି ରଖିବାର ସୂକ୍ଷ୍ମାତିସୂକ୍ଷ୍ମ ଯାବତୀୟ ପ୍ରୟାସକୁ ସେମାନେ ପ୍ରତିହତ କରିଦେଇ ପାରୁଥିବେ; ଆପଣା ଭିତରେ ସେମାନେ ଏପରି ଏକ ଶକ୍ତିର ପରିଚୟ ପାଇଥିବେ, ଯାହା ବଳରେ କି ସେମାନେ ବାହାରର ଯାବତୀୟ ଚାପର ପ୍ରତିରୋଧ କରିପାରୁଥିବେ । ସେମାନଙ୍କର ପରିବେଶ ସେମାନଙ୍କୁ କଦାପି ପେଷି ଚୂନା କରିଦେଇ ପାରୁନଥିବ । ବରଂ ସେହିମାନେ ହିଁ ସକଳ ପ୍ରତିକୂଳ ପରିସ୍ଥିତିର ଦମ୍ଭ ଉପରେ ବିଜୟ ହାସଲ କରି ଆଗକୁ ଅତିକ୍ରମ କରିଯିବାରେ ଲାଗିଥିବେ ।

ପୁସ୍ତକଟିର ସର୍ବଶେଷ ଅଧ୍ୟାୟଟିକୁ ଲେଖକ The only Riches ବୋଲି ନାମିତ କରିଛନ୍ତି । ସେ ସେଥିରେ D.H.Lawrence ଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଧାଡ଼ି, "The only riches the great souls" ର ଉଦ୍ଧାର କରିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ଉପସଂହାରଟି ଅନୁସାରେ, ବର୍ତ୍ତମାନ ଭଳି ଏକ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ବଞ୍ଚିଲାପରି ବଞ୍ଚି ପାରିବାକୁ ହେଲେ ଆମକୁ ସର୍ବପ୍ରଥମେ ଆମ ସମୂହଗୁଡ଼ିକ ଦ୍ୱାରା ସ୍ୱୀକୃତ ସେହି ବିଧିବଦ୍ଧ ଅପଶିକ୍ଷାର ଫାଶ ଭିତରୁ ବାହାରକୁ ବାହାରି ଆସିବାକୁ ପଡ଼ିବ, - ଏହି ଶିକ୍ଷା "great souls" ବିଷୟରେ ଆମକୁ ଆଦୌ କିଛିହେଲେ କହୁନାହିଁ, - ତାହାର ପ୍ରକୃତ ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ କ'ଣ ଏବଂ ତାହାକୁ କିପରି ଅର୍ଜନ କରାଯାଇ ପାରିବ, ସେ ବିଷୟରେ ଆମକୁ କୌଣସି କଥା କହୁନାହିଁ । ଅପଶିକ୍ଷାରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ଆସି ଆମେ ତା'ପରେ ଆପଣାକୁ ଏକ ନୂତନ ଭାବରେ ଶିକ୍ଷା ଦେବା, ମସ୍ତିଷ୍କ ଅର୍ଥାତ୍ ବୁଦ୍ଧିକୁ ଛାଡ଼ି ଆମ ପ୍ରାଣର ଅସଲ କେନ୍ଦ୍ରଟିକୁ ହିଁ ଶିକ୍ଷାର ଯାବତୀୟ ଦ୍ୱାରରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିବା । ... ଭବିଷ୍ୟର ଯାବତୀୟ ପରୀକ୍ଷାକୁ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଯାଇ ପାରିବ ବୋଲି ଯାହାଭିତରେ ଦୃଢ଼ ପ୍ରତ୍ୟୟ ରହିଛି, ଭବିଷ୍ୟ ତାକୁ ଆଦୌ କୌଣସି ଭୟ ଦେଖାଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ...ଏବଂ, ଯେତେବେଳେ ଏହିପରି ଭାବରେ ଅଳ୍ପ କେତେଜଣଙ୍କୁ ଏକ ବାଟ ଦିଶିଯିବ, ସେତେବେଳେ ତାହା ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଗୋଟିଏ ବାଟ ଦିଶିଯିବା ଦିଗରେ ବାଟ କଢ଼ାଇନେବ ।

ଏସବୁକୁ ସାଧ୍ୟ କରିବାଲାଗି ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ସାଇକସ୍‌ଙ୍କ ମତରେ ଜଣେ ଦାର୍ଶନିକର ସ୍ଥୈର୍ଯ୍ୟ ରହିବା ଅତ୍ୟାବଶ୍ୟକ; ଜଣେ କବିର ଯେତିକି ସ୍ୱାଧୀନତା ଥାଏ, ଠିକ୍ ସେତିକି

ସ୍ୱାଧୀନତା ମଧ୍ୟ ଥିବା ଆବଶ୍ୟକ । ମାତ୍ର ଏହି ଦୁଇଟି ଆପାତ ବିରୋଧ ମତରେ ସମତାବସ୍ଥା ରକ୍ଷା କରି ପ୍ରକୃତ ବାଟଟିଏ ପାଇବାକୁ ହେଲେ ଆମକୁ ମନୋବୈଜ୍ଞାନିକର ବାଟଦେଇ ଯିବାକୁ ହେବ । ଯେତେବେଳେ ଆଧୁନିକ ମଣିଷର ପାଦତଳେ ଆଦୌ କେଉଁଠିହେଲେ କୌଣସି ଭୂଇଁ ଥିଲାପରି ମନେ ହେଉନାହିଁ, ସେତେବେଳେ ତାହା ଭିତରେ ଉପଯୁକ୍ତ ପ୍ରତ୍ୟୟଶକ୍ତିକୁ ଆଣିଦେବାକୁ ହେଲେ ଆମକୁ ଆଧୁନିକ ମନଃସମୀକ୍ଷାରୁ ଅନେକ ଅନ୍ତର୍ଦୃଷ୍ଟି ମିଳିଯାଇ ପାରିବ । କାରଣ, ଯେତେ ବିଭିନ୍ନ ଭାଷାରେ ଓ ଯେତେ ଭିନ୍ନଭିନ୍ନ ଛାଞ୍ଚରେ ନିଜନିଜର ସିଦ୍ଧାନ୍ତଗୁଡ଼ିକୁ ବାଢ଼ିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଏହି ପୁସ୍ତକରେ ଆଲୋଚିତ ମନଃସମୀକ୍ଷକମାନେ ଆମକୁ ସେହି ଗୋଟିଏ ସତ୍ୟର ପରିଚୟ ଦେବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରିଛନ୍ତି, ଆମ ହାତରେ ମାର୍ଗଦର୍ଶକ ଅସଲ ଆଲୋକଟିକୁ ଧରାଇ ଦେବାଲାଗି ଚେଷ୍ଟା କରିଛନ୍ତି । ଏଷୋଽସ୍ୟ ପରମା ସମ୍ପତ୍ ।

– ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଦାସ ।

+++

Price : Rs.70/-
ISBN : 81-87982-18-7